วารสาร
ศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์
ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2569 Vol. 4 No. 3 September-December 2026
JOURNAL OF SRISUVARNABHUMI REVIEW (JSBR)
ISSN 2985-2838 (Print)

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

091 883 4016 srisuvarna2567@gmail.com

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์

Journal of Srisuvarnabhumi Review

ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2569

Vol. 4 No. 3 September-December 2026

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการตีพิมพ์ เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญาศาสนา ภาษาบาลีสันสฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชม การพัฒนาสังคม รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญาศาสนา ภาษาบาลีสันสฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชม การพัฒนาสังคม รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามวิถีของการศึกษาเชิงวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา และสหวิทยาการอื่นๆ

เจ้าของ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 249 ถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่
อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี 72000 โทร. 06 2697 8932

พิมพ์ที่ จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170
โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมล์ g_class@hotmail.com

ต้นฉบับที่ตีพิมพ์ในวารสารเล่มนี้ ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาวิชา การตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ที่ปรึกษา

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.
พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร. พระครูโสภณวีรานุวัตร, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร.

กองบรรณาธิการ

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูสิริพุทธิศาสตร์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพิมพ์มาศ หงส์สมบัติ	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัติมา โฆษิตเกษม	วิทยาลัยช่างศิลปะสุพรรณบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบ็ญจมาส นาควงษ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
ดร.รุ่งนิภา เหลียง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นายนราธร สายเส็ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ฝ่ายประสานงาน

นายเอกมงคล เพ็ชรวงษ์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.สนธยา สิทธิเกรียงไกร

ฝ่ายศิลปกรรม

พระปลัดยุทธนา มาลาวโส, ดร. พระนภ จิรวฑฺโฒ

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

นางสาววิกานดา ศรีศักดา

ฝ่ายสมาชิกวารสาร

นางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์

บทบรรณาธิการ

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2569 (2026) ซึ่งฉบับนี้จะมีบทความทางวิชาการที่อยู่ในกลุ่มเนื้อหาด้านมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ปรัชญาศาสนา บาลีสันสฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชนการพัฒนาสังคม รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ ถึงแม้บทความจะมีความหลากหลาย แต่ทุกบทความยังคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินคุณภาพผู้ซึ่งทางกองบรรณาธิการได้พิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมที่จะประเมินบทความตามที่ได้มอบหมาย โดยจะให้ความสำคัญในแง่เป็นผู้มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับบทความที่มีเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของวารสารกำหนดไว้ กองบรรณาธิการได้คัดเลือกคุณภาพเป็นเบื้องต้นก่อนแล้วจึงทำการตอบรับเพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองตามระบบต่อไป ทั้งนี้ บทความที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย หรือ Thai Journal citation index Centre (TCI) กำหนดไว้

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัย และบทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาของประเทศชาติต่อไปและผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยบทความประจำวารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์ฉบับนี้จะประกอบด้วย

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) แนวทางการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3 เขียนโดย เนตรชนก เพชระ, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 2) แนวทางพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู เขียนโดย ชาญยุทธ หาญชนะ คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต 3) การบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เขียนโดย ไพรัตน์ บัวทอง, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 4) การวิเคราะห์การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง เขียนโดย สรศักดิ์ เชี่ยวชาญ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา 5) การศึกษาปัญหาการฝึกสอนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เอกการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เขียนโดย ประดับเกียรติ จันทร์ไทย, อุริด พลศรี สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประยงค์ หัตถพรหม คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต 6) แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เขียนโดย ศุภชัย นวนหงษ์, พระครูพิจิตรศุภการ, มะลิวัลย์ โยธารักษ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 7) A Needs Analysis of English Language Learning for Dental Students in Bangkok and Nearby Provinces เขียนโดย Phakim Kaoian Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok (KMUTNB), Trirat Trakulphat Faculty of Science, Chulabhorn Royal Academy, Pitchapa Pittayavinai Faculty of Dentistry, Bangkokthonburi University, Prapaisri Holumyong Faculty of Liberal Arts, Bangkokthonburi University 8) แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษา

ในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เขียนโดย นันทพร สุขสบาย สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 9) การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัย เขียนโดย ครรชิต จันทนพรชัย, เมธา หริมเทพาธิป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 10) การศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เขียนโดย จินดารัตน์ ภูมิภู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 11) แนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 เขียนโดย สุวรรณ รักษาพล, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 12) การศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เขียนโดย บุญเหลือ บุบผามาลา คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต 13) การพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เขียนโดย ชาญวิทย์ พิทยาภรณ์, พระครูสุเมธปริยัติคุณ, ปรีชา สามัคคี สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 14) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขียนโดย ทิพากร เหลี่ยมดี, อัทธ์ ฉัฐญาวรกุล, รุจิราพรรณ คงช่วย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา 15) การพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 เขียนโดย ญาณเดช ชาญณรงค์, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ, อภิจิตร์ ณ นคร สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 16) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เขียนโดย นรีวรรณ ปรึกษา, วิโรจน์ สุรสาคร, ธนกฤต รชตะศิรกุล สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ 17) แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 เขียนโดย สุประวีณ์ วงษ์ศิลป์, ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, สุเวศ กลับศรี สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 18) การศึกษาระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทย เขียนโดย ปุณิกา เดชารวีโรจน์, ธีรภัทร กุโลภาส, อภิรดี จริยารังษีโรจน์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 19) แนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เขียนโดย อดิพงศ์ ยกย่อง, พระครูเขมธรรมโฆษิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 20) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เขียนโดย กุณฑพิฐ์ณา ปรึกษา, วิโรจน์ สุรสาคร, ธนกฤต รชตะศิรกุล สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ 21) การบริหารสถานศึกษา

แบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 เขียนโดย รวิสรา เพ็ญสวัสดิ์, ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, สุเวศ กลับศรี สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 22) พิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์ เขียนโดย ประทวน วันนิจ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, อิทธิวัตร ศรีสมบัติ, ภัทระ อินทรกำแหง สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 23) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เขียนโดย สุรชัย คำศรี, ธีรพล กาญจนากาศ, กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 24) “การตีกลับทางวัฒนธรรม”: กรณีศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” เขียนโดย หวาง ไฉ่เสีย, เจือง ถิ หั่ง, สุภาวดี ยาดี สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 25) ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา จังหวัดกำแพงเพชร เขียนโดย สุพัตรา บัวบาน นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สุรีรัตน์ อารีรักษ์สกุล ก้องโลก, ฉัตรชัย พุฒิรุ่งโรจน์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 26) การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เขียนโดย เกรียงไกร แสนลา, ธีรพล กาญจนากาศ , กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 27) แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข: กรณีศึกษาโรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เขียนโดย ณัฐพล พงษ์ปิยานุรัตน์ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, อิทธิวัตร ศรีสมบัติ, ภัทระ อินทรกำแหง สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 28) ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เขียนโดย ณัฐวุฒิ ใจมั่น, คุณหญิงณฐนนท ทวีสิน, สุนิตดา เทศนิยม คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 29) การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์ เขียนโดย พระครูบัณฑิตวชิโรภาส, พระมหาวิศิต ธีรวโส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 30) การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุกเรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรีที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี เขียนโดย เพ็ญลดา ทู้ไพเราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี 31) การพัฒนาทักษะการปฏิบัติการปั้นดินโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขียนโดย วราภรณ์ พิศเกาะ, ศิริพร พึ่งเพ็ชร์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย วงษ์ชวลิตกุล 32) ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เขียนโดย ทวีพร ฝ้ายขาว, สุปัน สมสาร์ คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต 33) หลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เขียนโดย พระสาคร สารโท, มั่น เสือสูงเนิน, สุรพงษ์ คงสัตย์ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

บทความวิชาการมีดังนี้ 1) กิจการนักศึกษา: บทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนเข้าสู่สังคมยุคใหม่ เขียนโดย สวภพ เทพกสิกุล, ภัทระ เธียรสมิทธิ์ วิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์ สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) อุดมศึกษาไทยในภาวะเปลี่ยนผ่าน: การปรับตัวของมหาวิทยาลัยดิจิทัลในยุคปัญญาประดิษฐ์ เขียนโดย โอม หุวะนันทน์, 2ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์ วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น 3) มาตรการทางกฎหมายไทยในการตัดสินใจทางสุขภาพแทนผู้ป่วยที่หมดความสามารถในการแสดงเจตนา เขียนโดย อุดมศักดิ์ จิรกาลกุลเกษม นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

■ **แนวทางการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3** 1
Guidelines for Developing Counselor Teachers in the Digital Age based on Sangkhahvatthu 4 Principles under the Schools Sinpuntapi Network Surat Thani Primary Educational Service Office 3
นตรชนก เพชระ, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ

■ **แนวทางพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู** 12
Guidelines for the Development of Human Rights Principles for People in the Area Nong Bua Lamphu Province
ชาญยุทธ หาญชนะ

■ **การบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร** 26
The Management of Student Affairs using Digital Technology based on Ariyasacca IV of Khaothalupittayakom School under the Secondary Educational Service Area Office Suratthani Chumphon
ไพรัตน์ บัวทอง, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ

■ **การวิเคราะห์การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง** 40
An Analysis of English Loanwords usage on the Travel Europe by Yourself Facebook Page
สรศักดิ์ เชี่ยวชาญ

■ **การศึกษาปัญหาการฝึกสอนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เอกการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์** 52
A Study of Problems in Supervising Student Teachers in the Primary Education Program, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University
ประดับเกียรติ จันทร์ไทย, อุริด พลศรี, ประยงค์ หัตถพรหม

■ **แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร** 66
Guideline for the Management of the White School Project based on Kalyanamitta-dhamma VII of Khaotalupitthayakhom School under the Secondary Educational Service Area Office Surat Thani Cumphon
ศุภชัย นวนหงษ์, พระครูพิจิตรศุภการ, มะลิวัลย์ โยธารักษ์

■ **A Needs Analysis of English Language Learning for Dental Students in Bangkok and Nearby Provinces** 77
Phakim Kaoian, Trirat Trakulphat, Pitchapa Pittayavinai, Prapaisri Holumyong

■ **แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3** 92
Guidelines for the Operation of Care System using Digital Technology on base Brahmavihara Dhamma IV of Trikhung School Network under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3
นันทพร สุขสบาย

■ **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัย** 104
An Analytical Study of Business Organization Leadership in Contemporary Society
ครรชิต จันทนพรชัย, เมธา หริมเทพาธิป

■ **การศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1** 113
A Study of School Administrators Professional Ethics Practice based on the Trisikkha in Nakhon Swan Primary Education Service Area Office 1
จินดารัตน์ ภูมิภู

■ **แนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3** 126
Guidelines for the Development of the Agreement on the Development of Teachers Work based on Brahmavihara IV under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3
สุวรรณ รักษาพล, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ

■ **การศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1** 139
Public Participation Impacts Local Development in Nong Wua So District, Udon Thani Province
บุญเหลือ บุบผามาลา

■ **การพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3** 150
The Development of a Manual for Enhancing O-Net Achiement based on Tuthiyapaphanikhasutta of School under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3
ชาญวิทย์ พิทยาภรณ์, พระครูสุเมธปริยัติคุณ, ปรีชา สามัคคี

■ **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่** 161

Transformational Leadership of School Administrators Affecting the Implementation of the Student Support System in Opportunity Expansion Schools under the Krabi Primary Educational Service Area Office

ทิพากร เหลี่ยมดี, อัทธ์ ฉัฐญาวรกุล, รุจิราพรรณ คงช่วย

■ **การพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4** 173

Development of the Student Support System through a Professional Learning Community based on Sangahavatthu 4 of Banthungkraw School Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 4

ญาณเดช ชาญณรงค์, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูพิจิตรศุภการ, อภิจิตร์ ณ นคร

■ **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3** 187

Motivation of Teachers in the Bo Kru Inter-school District, under the Suphan Buri Primary Educational Service Area office 3

นรีวรรณ ปรึกษา, วิโรจน์ สุรสาคร, ธนกฤต รชตะศิรกุล

■ **แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2** 196

Developing Guidelines of Risk Management of Budget base of Lokapala-Dhamma in Bannasae School under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2

สุประวีณ์ วงษ์ศิลป์, ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, สุเวศ กลับศรี

■ **การศึกษาระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทย** 210

A Study of the Creative Mindset Levels of Early Childhood Teachers in Private Schools in Thailand

ปุณิกา เดชารวิโรจน์, ธีรภัทร กุโลภาส, อภิรดี จริยารังษีโรจน์

■ **แนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2** 225

Management Guidelines for the Student Support System based on The Tri-Sikkha Principles of Ban Wang Phak Waen School Under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 2

อดิพงศ์ ยกย่อง, พระครูเขมธรรมโฆษิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์

■ **การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3** 235
Operation of the Student Care and Assistance System of Thapluang-Jangngam Consortium under Suphanburi Primary Educational Service Area Office 3
กุณฑพิฐ์ณา ปรึกษา, วิโรจน์ สุรสาคร, ธนกฤต รชตะศิรกุล

■ **การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2** 244
Participatory School Administration by School Administrators based on Sangahavatthu IV in Educational Network Center 10, Chang Klang District, under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2
รวิสรา เพ็ญสวัสดิ์, ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, สุเวศ กลับศรี

■ **พิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์จังหวัดบุรีรัมย์** 258
The Ram Ma Muat Ritual of the Thai-Khmer Ethnic Group: Toward Creative Cultural Tourism in Buriram Province
ประทวน วันนิจ, อิทธิวัตร ศรีสมบัติ, ภัทระ อินทรกำแหง

■ **การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี** 272
Good Governance Administration Affecting the Quality Government Services of Sriracha District Office Chonburi Province
สุรชัย คำศรี, ธีรพล กาญจนากาศ, กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

■ **“การตีกลับทางวัฒนธรรม”: กรณีศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง”** 288
“Cultural Backlash”: A Case Study of Aristocratic Chinese Dress Culture in the Translated Literary Work “Dream of the Red Chamber”
หวาง ไฉ่เสีย, เจือง ถิ หั่ง, สุภาวดี ยาดี

■ **ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา จังหวัดกำแพงเพชร** 305
The Effects of Problem based Learning Management on Mathematical Literacy in Statistics of Grade 8 Students at Thung Pho Thale Pittaya School in Kamphaeng Phet Province
สุพัตรา บัวบาน, สุรีรัตน์ อารีรักษ์สกุล ก้องโลก, ฉัตรชัย พุฒิรุ่งโรจน์

■ **การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี** 318
Social Welfare Provision that Affects the Enhancement of Self-Esteem of the Elderly in Kham Khrang Subdistrict Administrative Organization Dech Udom District Ubon Ratchathani
เกรียงไกร แสนลา, ธีรพล กาญจนากาศ, กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

■ **แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข: กรณีศึกษาโรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์** 331
Guidelines for Developing Educational Institutions into Happy Organizations: Case study Ngaengkwang School, Sikhio District, Surin Province
ณัฐพล พงษ์ปิยานุรัตน์, อิทธิวัตร ศรีสมบัติ, ภัทระ อินทรกำแหง

■ **ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี** 346
Environmental Factors Affecting Public Participation in Promoting OTOP Innovative Tourism Community of Paknam Laem Sing Subdistrict Municipality Chanthaburi Province
ณัฐวุฒิ ใจมั่น, คุณหญิงณฐนนท ทวีสิน, สุนิตดา เทศนิยม

■ **การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์** 360
Development of a Buddhist Community Model to Promote to Compassionate Intergenerational Coexistence in Surin Province
พระครูบัณฑิตวชิโรภาส, พระมหาวิศิต ธีรวโส

■ **การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรีที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี** 373
Development of an Active Learning Mathematics Activity Package on Statistics and Data based on the Local Context of Suphan Buri Province to Enhance Mathematical Thinking in Real-World Contexts among Twelfth-Grade Students at Sa-Nguan Ying School, Suphan Buri Province
เพ็ญลดา ทู้ไพเราะ

■ **การพัฒนาทักษะการปฏิบัติการปั้นดินโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** 387
The Development of Clay Pottery Practical Skill using Project based Learning with the Local Wisdom of Grade 6 Students
วราภรณ์ พิศเกาะ, ศิริพร พึ่งเพ็ชร์

■ **ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี** 396
Organizational Commitment of Personnel in the Ban Dung District Administrative Office, Udon Thani Province
ทวีพร ฝ้ายขาว, สุปัน สมสาร์

■ **หลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา** 408
Buddhist Psychological Principles for Enhancing Personnel Performance Capacity at Mu Si Subdistrict Municipality Office, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province
พระสาคร สารโท, มั่น เสือสูงเนิน, สุรพงษ์ คงสัตย์

■ **กิจการนักศึกษา: บทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนเข้าสู่สังคมยุคใหม่** 419
Student Affairs: A Crucial Role in Enhancing Social Competencies for Private University Students in the Modern Era
สวภพ เทพกสิกุล, ภัทระ เธียรสมิทธิ์, อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์

■ **อุดมศึกษาไทยในภาวะเปลี่ยนผ่าน: การปรับตัวของมหาวิทยาลัยดิจิทัลในยุคปัญญาประดิษฐ์** 431
Thai Higher Education in Transition: The Adaptation of Digital Universities in the Age of Artificial Intelligence
โอม หุวะนันทน์, ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์

■ **มาตรการทางกฎหมายไทยในการตัดสินใจทางสุขภาพแทนผู้ป่วยที่หมดความสามารถในการแสดงเจตนา** 443
Legal Measures in Thailand for Surrogate Medical Decision-Making for Patients unable to Express Their Wishes
อุดมศักดิ์ จิรกาลกุลเกษม

■ **จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ** 456

■ **หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์** 458

แนวทางการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3

Guidelines for Developing Counselor Teachers in the Digital Age based on Sangkhahvatthu 4 Principles under the Schools Sinpuntapi Network Surat Thani Primary Educational Service Office 3

[1]เนตรชนก เพชระ, [2]มะลิวัลย์ โยธารักษ์, [3]พระครูพิจิตรศุภการ

[1]Natchanok Petchara, [2]Maliwan Yotharak [3]Phrakruphichitsupakan

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: papzi270733@hotmail.com

Received: March 30, 2026; **Revised:** April 15, 2026; **Accepted:** April 19, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 2) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม 1) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก 2) ใช้การสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลจากการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ วิชาการ วินัยการปกครอง การปรับตัว การพัฒนาผู้เรียน และสวัสดิการ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านระบบข้อมูลที่ไม่เป็นเอกภาพ การใช้เทคโนโลยีไม่ต่อเนื่องและขาดฐานข้อมูลกลาง ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดูแลนักเรียน 2) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เพื่อเสริมการดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ 3) ผลการประเมินพบว่า แนวทางมีความเหมาะสม สอดคล้องบริบท และสามารถนำไปใช้ได้จริง ช่วยพัฒนาระบบดูแลนักเรียนให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และเสริมบทบาทครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมีคุณธรรม

คำสำคัญ: หน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล; องค์ประกอบการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล; สังคหวัตถุ 4

Abstract

This research aimed to (1) examine the current practices of homeroom teachers in the digital era, (2) develop guidelines for their practices based on the Four Bases of Social Solidarity (Sangahavatthu IV), and (3) propose and evaluate these guidelines within schools in the Sinpun–Tapee network under the Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3. A qualitative research methodology was employed, utilizing in-depth interviews and focus group discussions, with data analyzed through inductive analysis.The findings revealed that (1) homeroom teachers' practices in the digital era covered five key areas: academic affairs, discipline and administration, student adjustment, learner development, and welfare services, with collaboration from all stakeholders. However, significant limitations were identified, including fragmented data systems, inconsistent use of digital technology, and the absence of a centralized database, which affected the efficiency of student support. (2) The development of effective practices should integrate digital technologies with the Four Bases of Social Solidarity Dana (giving and sharing opportunities), Piyavaca (kind and constructive communication), Atthacariya (active support and beneficial conduct), and Samanattata (equity and impartiality) to enhance inclusive, fair, and effective student support. (3) The evaluation results indicated that the proposed guidelines were appropriate, contextually relevant, and feasible for practical implementation. They contribute to improving student support systems to be more systematic, modern, and efficient, while strengthening the role of homeroom teachers as academic leaders, counselors, and ethical users of digital technology.

Keywords: Serving as a mentor in the digital age; Elements of working in the digital age; Four Principles of Sangahavatthu

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงความรู้และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดเกือบทุกมิติ ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนไทยในสังคมอย่างมากมายเนื่องจากความไม่สมดุลกันระหว่างความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารกับความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนเป็นพิเศษ ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของคน คือ การศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญและเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หลายประเทศสร้างชาติขึ้นมาจากคุณภาพของคน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580) ที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580) ที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีทักษะดิจิทัล และมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ, 2561) ตลอดจนแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างทั่วถึง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดด้านการจัดเก็บข้อมูล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ไม่เป็นระบบ ภาระงานครู และการประสานงานที่ขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร

โรงเรียนในเครือข่ายการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี แม้มีนโยบายสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ แต่การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังขาดรูปแบบที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่มุ่งสร้างความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ความเมตตา การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และความเสมอภาคในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2557) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีมิติด้านคุณธรรมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เพื่อให้แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของครูที่ปรึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงสภาพและแนวทางการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาอาจนำไปพิจารณาหรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ

2. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ และ 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแบบประเมินการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีลำดับขั้นในการสร้างเครื่องมือ เป็นกระบวนการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูล กำหนดประเด็น สร้างเครื่องมือ (แบบสนทนากลุ่มและแบบประเมิน) และปรับปรุงให้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

3. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลโดยใช้หลักสังควัตถุ 4

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล

3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ การปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษา

4.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบประเมิน การสนทนากลุ่ม แนวทางการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3

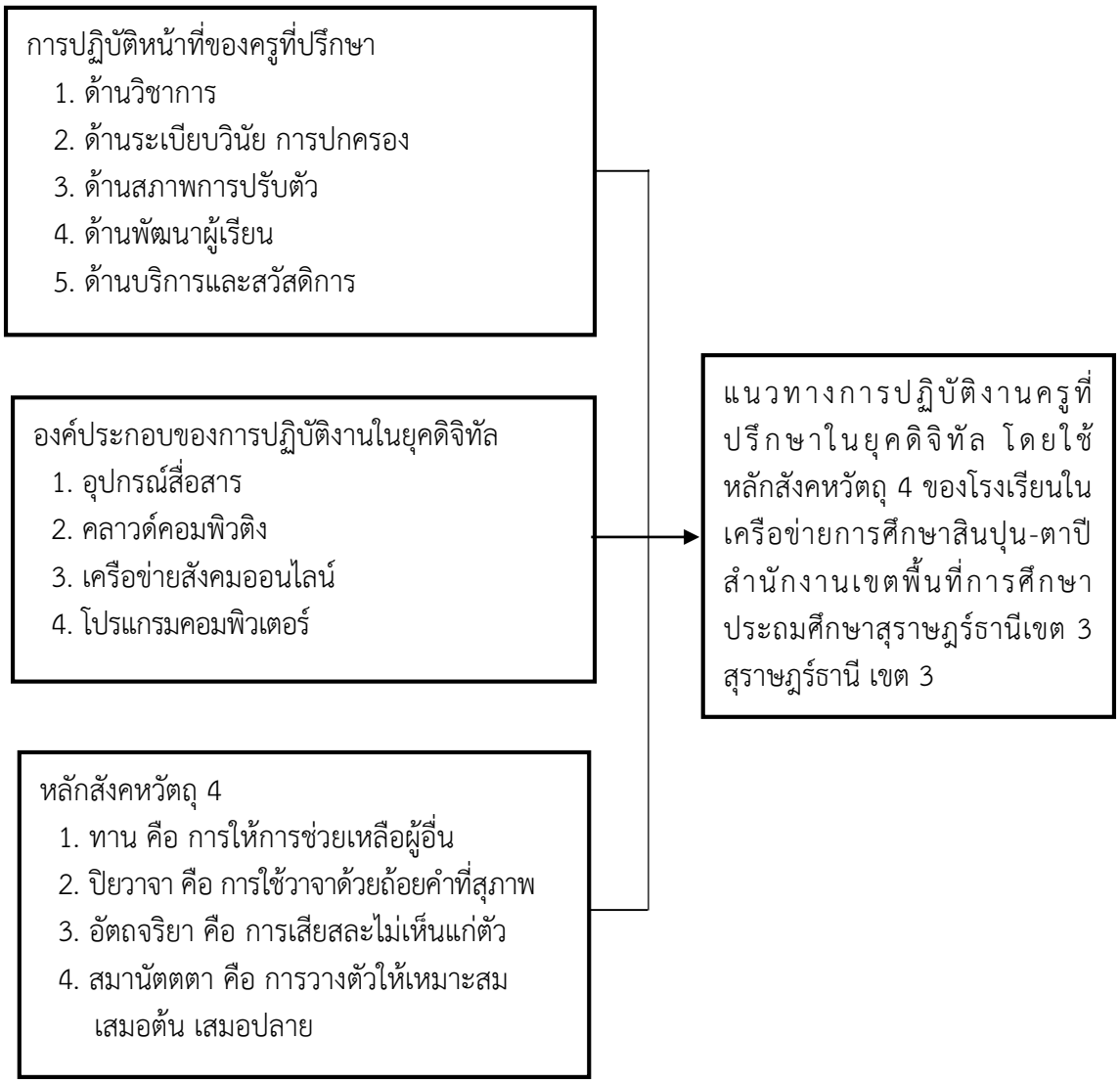
4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทางใช้การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินสนทนากลุ่ม ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้

และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วย การปฏิบัติหน้าที่ของครูที่ปรึกษา 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านระเบียบวินัย การปกครอง 3) ด้านสภาพการปรับตัว 4) ด้านพัฒนาผู้เรียน 5) ด้านบริการและสวัสดิการ การส่งต่อโดยใช้องค์ประกอบของการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัลซึ่งประกอบด้วย 1) อุปกรณ์สื่อสาร 2) คลาวด์คอมพิวติ้ง 3) เครือข่ายสังคมออนไลน์ 4) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อัตถจริยา 4) สมานัตตตา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า การดำเนินงานการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา มีการดำเนินการ 5 ด้าน ดังนี้

1. การปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาด้านวิชาการ พบว่า สถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยครูใช้คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ตโฟนร่วมกับแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น Google Classroom, YouTube, Kahoot! และ Quizizz ในการจัดการเรียนการสอน การค้นคว้าข้อมูล และพัฒนาทักษะผู้เรียน

2. การปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาด้านระเบียบวินัย การปกครอง พบว่า สถานศึกษามีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการพฤติกรรมนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยครูที่ปรึกษาใช้อุปกรณ์สื่อสาร เช่น สมาร์ตโฟนและแท็บเล็ต บันทึกพฤติกรรมนักเรียนแบบเรียลไทม์ และใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น LINE, Facebook, Google Drive, Google Forms และ Microsoft Excel ในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และรายงานข้อมูล รวมทั้งประสานงานกับผู้ปกครองได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การติดตาม ประเมินผล และให้คำปรึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาด้านการปรับตัว พบว่าสถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สนับสนุนการส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนทั้งด้านการเรียนรู้และการอยู่ร่วมในสังคม โดยครูที่ปรึกษาใช้อุปกรณ์สื่อสารในการติดต่อสื่อสารกับนักเรียนและผู้ปกครอง เพื่อให้คำแนะนำ ติดตามพฤติกรรม และรับทราบปัญหาได้อย่างรวดเร็ว

4. การปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาด้านพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครูใช้คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ตโฟนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงโต้ตอบ พร้อมนำระบบคลาวด์ เช่น Google Workspace (Google Classroom, Google Drive และ Google Forms) มาใช้ในการจัดเก็บผลงาน ประเมินผล และติดตามพัฒนาการของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

5. การปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาด้านบริการและสวัสดิการมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลนักเรียน ใช้ระบบคลาวด์ เช่น Google Drive และ Google Form ในการจัดเก็บและติดตามข้อมูลสวัสดิการเพื่อจัดเก็บ ติดตาม และให้บริการนักเรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การให้บริการมีความรวดเร็ว โปร่งใส และช่วยให้นักเรียนเข้าถึงสิทธิประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น

ผลการศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 มีการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ พบว่า ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สนับสนุนงานวิชาการและการแนะแนวอย่างแพร่หลาย ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่น ทันสมัย และการเข้าถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ ระบบคลาวด์ และเครือข่ายสังคมออนไลน์เอื้อต่อการสื่อสาร ติดตาม และพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทักษะดิจิทัลของครู และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี ซึ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อความยั่งยืนทางการศึกษา 2) ด้านระเบียบวินัย การปกครอง พบว่า ครูที่ปรึกษาได้นำเทคโนโลยี

สารสนเทศมาใช้ในการติดตาม บันทึก และประเมินพฤติกรรมนักเรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การบริหารจัดการด้านระเบียบวินัยมีความรวดเร็ว โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และระบบคลาวด์ช่วยเสริมการสื่อสารระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองให้ทันต่อสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล อุปกรณ์ และความร่วมมือ ซึ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนในบริบทการศึกษาไทยยุคดิจิทัล 3) ด้านสภาพการปรับตัว พบว่า ครูที่ปรึกษาได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการติดตาม ให้คำปรึกษา และส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้สามารถช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วและตรงตามความต้องการของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัยของข้อมูล จึงจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางสนับสนุนอย่างเหมาะสมเพื่อความยั่งยืน 4) ด้านพัฒนาผู้เรียน พบว่า ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลได้นำเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์มาใช้ในการติดตาม ให้คำปรึกษา และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน แนวทางดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะชีวิต และการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะครู โครงสร้างพื้นฐาน และความร่วมมือที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน 5) ด้านบริการและสวัสดิการ พบว่า การดำเนินงานด้านบริการและสวัสดิการในยุคดิจิทัลมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและระบบคลาวด์ในการจัดเก็บ ติดตาม และให้บริการแก่นักเรียนอย่างเป็นระบบ สรุปผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า จากการนำเสนอร่างแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่า มีความเหมาะ มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ ดังนี้ แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 มีการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านระเบียบวินัย การปกครอง 3) ด้านสภาพการปรับตัว 4) ด้านพัฒนาผู้เรียน และ 5) ด้านบริการและสวัสดิการ โดยประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 1) ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลด้านวิชาการ การปฏิบัติงานด้านวิชาการของครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแพร่หลาย เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ การแนะแนว และการติดตามผู้เรียนเทคโนโลยีที่ใช้ เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ ระบบคลาวด์ และสื่อสังคมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเรียนรู้และดูแลนักเรียน ทำให้สามารถรวบรวมข้อมูลและติดตามผลการเรียนได้อย่างเป็นระบบครูสามารถให้คำปรึกษาและดูแลผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องรวมทั้งส่งเสริมการสื่อสารระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้หลากหลายและยืดหยุ่น อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและทักษะดิจิทัลรวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและสนับสนุนอย่างเป็นระบบเพื่อความยั่งยืน 2) ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลด้านระเบียบวินัยการปกครองการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาด้านระเบียบวินัยและ

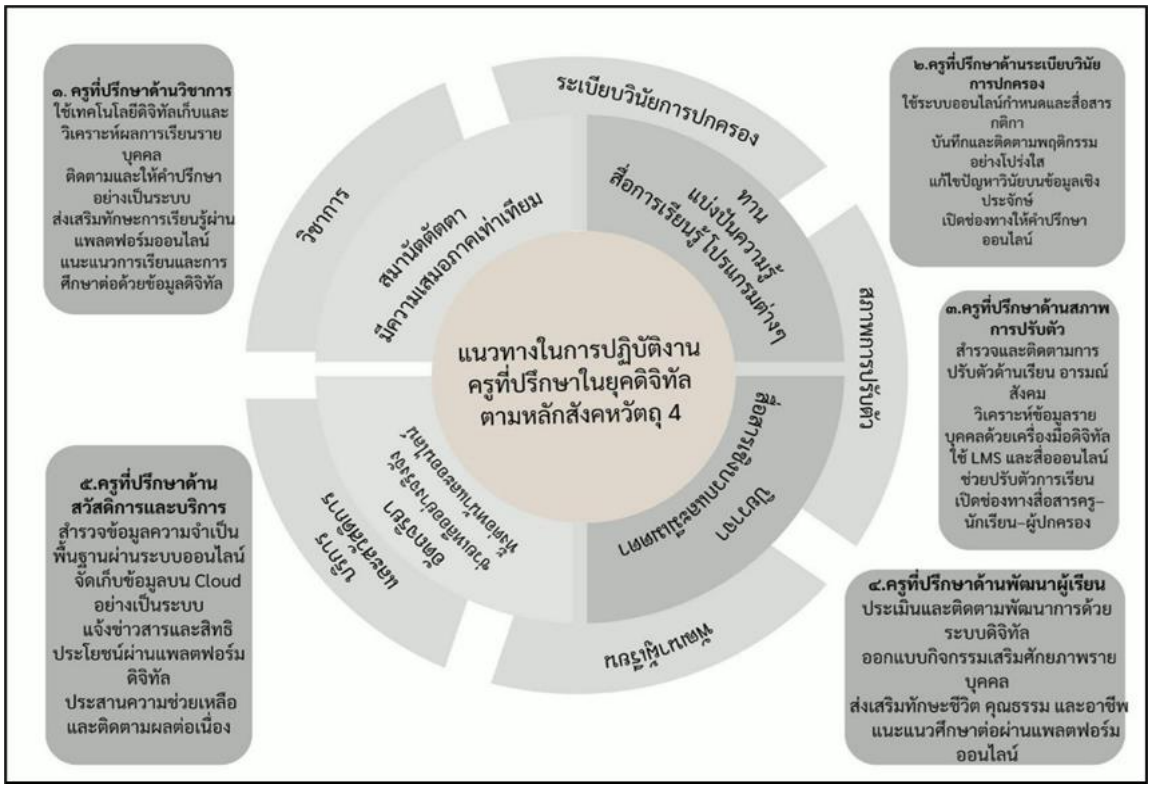
การปกครองในยุคดิจิทัลมีการปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมวินัย ติดตามพฤติกรรม และดูแลช่วยเหลือนักเรียนเทคโนโลยีที่ใช้ เช่น ระบบฐานข้อมูล แพลตฟอร์มสื่อสาร และสื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้สามารถบันทึกและติดตามข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนได้อย่างเป็นระบบรวมทั้งสามารถประสานงานกับ ผู้ปกครองได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพการใช้ระบบดิจิทัลยังช่วยให้มีการติดตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเช็คชื่อ การบันทึกพฤติกรรม และการรายงานเหตุการณ์ทำให้ครูสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนรายบุคคลได้และนำไปใช้วางแผนการดูแลช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการที่ชัดเจนและการพัฒนาทักษะครูรวมถึงการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อความมีประสิทธิภาพ 3) ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลด้านสภาพการปรับตัวการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาด้านสภาพการปรับตัวในยุคดิจิทัลมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการติดตาม ให้คำปรึกษา และสนับสนุนนักเรียนโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น ระบบฐานข้อมูลนักเรียน และแพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์รวมถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลช่วยให้ครูสามารถรับรู้ปัญหาและความต้องการของนักเรียนได้รวดเร็วและสามารถติดตามสถานการณ์ของนักเรียนได้อย่างใกล้ชิดส่งผลให้การให้คำปรึกษามีความเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ครูสามารถใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาการปรับตัวรวมถึงสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลนักเรียนการใช้เทคโนโลยีจึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้เรียนและส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนในสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม 4) ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลด้านการพัฒนาผู้เรียน การปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาด้านการพัฒนาผู้เรียนในยุคดิจิทัลมีการนำเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์มาใช้ในการดำเนินงานเพื่อใช้ในการติดตามให้คำปรึกษา และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นและสามารถพัฒนาทักษะดิจิทัลและทักษะชีวิตได้อย่างเหมาะสมรวมถึงทักษะการทำงานร่วมกันในสังคมยุคดิจิทัลครูที่ปรึกษามีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนให้มีการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งความรู้และคุณลักษณะผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านสมรรถนะของครูรวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน 5) ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลด้านบริการและสวัสดิการ การดำเนินงานด้านบริการและสวัสดิการในยุคดิจิทัลมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและระบบคลาวด์ในการจัดเก็บ ติดตาม และให้บริการแก่นักเรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานมีความรวดเร็ว โปร่งใส และเอื้อต่อการเข้าถึงสิทธิประโยชน์อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยีของครู โครงสร้างพื้นฐาน และความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านบุคลากร ระบบสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อยกระดับคุณภาพบริการและสวัสดิการนักเรียนให้มีความยั่งยืน

แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่า มีความเหมาะ มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ ดังนี้ แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสินปุน-ตาปี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านระเบียบวินัย การปกครอง 3) ด้านสภาพการปรับตัว 4) ด้านพัฒนาผู้เรียน และ 5) ด้านบริการ

และสวัสดิการ โดยประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา การดำเนินงานการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบภายใต้กรอบแนวคิดเชิงบริหารที่มุ่งเชื่อมโยงกระบวนการทำงาน การใช้ข้อมูล และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นตัวช่วย เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน การปฏิบัติหน้าที่ของครูที่ปรึกษาจึงไม่ได้จำกัดเพียงการติดตามพฤติกรรมหรือผลการเรียนของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการทำความเข้าใจบริบทของผู้เรียนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจระหว่างครูที่ปรึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้การให้คำปรึกษา การช่วยเหลือและการสนับสนุนผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง การดำเนินงานดังกล่าวมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) และฐานข้อมูลดิจิทัลส่วนกลางของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแหล่งรวบรวม วิเคราะห์และจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ครอบครัว และบริบทของสถานศึกษาอย่างรอบด้าน ข้อมูลดังกล่าวช่วยให้ครูที่ปรึกษาสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ อันนำไปสู่การวางแผนการดูแลช่วยเหลือที่เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในเชิงกระบวนการปฏิบัติงาน สถานศึกษาได้พัฒนาระบบการดำเนินงานผ่านเครื่องมือดิจิทัล เช่น Google Form สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียน Google Sheets สำหรับการจัดเก็บ วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลของผู้เรียน และ Google Site ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางสารสนเทศของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งนี้ ครูที่ปรึกษาทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการนำข้อมูลจากระบบดังกล่าวมาใช้ในการดูแล ติดตาม และให้คำปรึกษาแก่นักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์สื่อสาร (Mobility Devices) และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการสื่อสารและประสานงานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กระบวนการดำเนินงานดังกล่าวมุ่งเน้นการคุ้มครอง ดูแล และพัฒนานักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันและบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมทั้งลดความเสี่ยงด้านพฤติกรรม การเรียนรู้ และสภาพจิตใจของนักเรียนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ สถานศึกษายังให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เพื่อเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในด้านการติดตามและประเมินผล สถานศึกษามีการนำข้อมูลจากระบบดิจิทัลมาวิเคราะห์ สะท้อนผล และถอดบทเรียนจากการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความเหมาะสมกับสภาพจริงของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กระบวนการดำเนินงานดังกล่าวให้ความสำคัญกับการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การเสริมแรงทางบวก และการชื่นชมพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมของนักเรียน ควบคู่กับการให้ความช่วยเหลืออย่างมีเอกภาพ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

จากการนำเสนอแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวต่อผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยยกระดับคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความเป็นระบบ ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทของการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกรอบแนวคิดหลักในการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา เพื่อพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีคุณธรรม ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม และสร้างวัฒนธรรมการดูแลผู้เรียนเชิงเมตตาและความเป็นธรรมในสถานศึกษา

1.2 ควรพัฒนานโยบายเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลของครูที่ปรึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ครอบคลุมทักษะการใช้เทคโนโลยี การให้คำปรึกษาออนไลน์ และจริยธรรมดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลผู้เรียนในบริบทการศึกษายุคดิจิทัล ควรทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างสถานศึกษาในเครือข่าย โดยส่งเสริมการใช้ระบบข้อมูลและเครื่องมือดิจิทัลร่วมกัน แลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี และพัฒนากระบวนการช่วยเหลือและส่งต่อ เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างเชื่อมโยงและมีประสิทธิภาพ

1.3 ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีของครูและนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาให้สอดคล้องกับหลักสมานัตตตา

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 สถานศึกษาควรนำแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียน

2.2 ควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพครูที่ปรึกษา ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการแนะแนว การติดตาม และการให้คำปรึกษาออนไลน์ ให้สอดคล้องกับบริบทผู้เรียนและสภาพแวดล้อมของแต่ละสถานศึกษา

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันของครู ผู้ปกครอง และชุมชนในเครือข่ายสถานศึกษาภายใต้หลักการให้ การช่วยเหลือ และความเสมอภาคตามหลักสังคหวัตถุ 4

2.4 ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินและปรับปรุงการปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาผ่านการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและการสะท้อนผลจากผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลผู้เรียนให้มีความยั่งยืนในยุคดิจิทัล

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสภาพสังคมปัจจุบันตามหลักสังคหวัตถุ 4

3.2 การบริหารหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างบทบาทครูที่ปรึกษาในสังคมปัจจุบันโดยประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4

3.3 รูปแบบการดูแลและส่งเสริมผู้เรียนของครูที่ปรึกษาในสังคมร่วมสมัยโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2560 ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550. *ราชกิจจานุเบกขา.* 124 (16 พฤษภาคม 2550): หน้า 30-31.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (13 ตุลาคม 2560). *ราชกิจจานุเบกษา,* เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2).* (14 สิงหาคม 2542): 1.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

แนวทางพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู
Guidelines for the Development of Human Rights Principles for People in the Area Nong Bua Lamphu Province

ชาญยุทธ หาญชนะ
Chanyut Hanchana
คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Faculty of Political Science, Pitchayabundit College
E-mail: nuspong.ggg@gmail.com

Received: April 15, 2026; **Revised:** April 22, 2026; **Accepted:** April 26, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชน 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชน ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3) สภาพปัญหาต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนและ 4) แนวทางการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชน กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน ด้วยการใช้สูตรของ Yamane ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการ ประกอบด้วย 15 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติค่าที (t-test) และใช้สถิติเอฟ (F-test) ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\overline{X}$ = 3.85) ด้านเครือข่ายและความร่วมมือ ($\overline{X}$ = 3.84) ด้านนโยบายและกลไกสนับสนุน ($\overline{X}$ = 3.68) 2. ประชาชนที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนในเขตจังหวัดหนองบัวลำภูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสิทธิมนุษยชนไม่แตกต่างกัน 3. สภาพปัญหาสิทธิมนุษยชน พบว่า ประชาชนในชนบทเผชิญปัญหาความยากจน รายได้ไม่แน่นอน และหนี้สิน ทำให้เข้าถึงปัจจัยพื้นฐานและบริการสาธารณะได้จำกัดการสาธารณสุขและการศึกษายังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล เด็กบางส่วนหลุดจากระบบการศึกษาและเข้าสู่แรงงานเร็ว ยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรม ยาเสพติด ความรุนแรง และการเข้าถึงสิทธิที่ไม่เท่าเทียมของกลุ่มเปราะบาง 4. แนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหา พบว่า ควรพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น เพิ่มรายได้ และลดความยากจนอย่างยั่งยืนยกระดับสาธารณสุขและการศึกษาให้เข้าถึงทั่วถึงพร้อมคุ้มครองเด็ก เยาวชน และแรงงานให้มีความเป็นธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แก้ปัญหายาเสพติด ดูแลสิ่งแวดล้อม และพัฒนาระบบยุติธรรมให้โปร่งใสและสามารถเข้าถึงได้

คำสำคัญ: หลักสิทธิมนุษยชน; แนวทางพัฒนา; ความคิดเห็น

Abstract

This research aimed to study (1) public opinions on human rights principles, (2) compare public opinions on human rights principles classified by gender, age, education level, occupation, and average monthly income, (3) problems related to human rights principles among the public, and (4) guidelines for developing human rights principles for the public. The sample group consisted of 400 people aged 18 years and above, determined using Yamane's formula. Key informants included representatives from the government sector, civil society, and the academic sector, totaling 15 persons, selected through purposive sampling. The research instruments used for data collection were questionnaires and interviews. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation, while hypothesis testing was conducted using t-test and F-test. 1. The results of the study revealed that the overall public opinion on human rights principles in Nong Bua Lamphu Province was at a high level ($\overline{X}$ = 3.80). The aspect with the highest mean was public participation ($\overline{X}$ = 3.85), followed by networks and cooperation ($\overline{X}$ = 3.84), and policy and support mechanisms ($\overline{X}$ = 3.68). The comparison of public opinions classified by gender, age, education level, occupation, and average monthly income showed that there were no significant differences in opinions on human rights principles among people in Nong Bua Lamphu Province. 2. Regarding human rights problems, it was found that rural populations face poverty, unstable income, and debt, which limit their access to basic necessities and public services. Access to healthcare and education remains insufficient, particularly in remote areas. Some children drop out of the education system early and enter the workforce. In addition, issues of inequality, injustice, drug problems, violence, and unequal access to rights among vulnerable groups were also identified. 3. For development guidelines and solutions, it is recommended that the grassroots economy be strengthened, local occupations be promoted, income increased, and poverty sustainably reduced. Public health and education systems should be improved to ensure equal access for all, while children, youth, and workers should be protected with fairness. Public participation should be promoted, drug problems should be addressed, environmental issues should be managed, and the justice system should be developed to be transparent and accessible.

Keywords: Principles of Human Rights; Development Guidelines; Opinion

บทนำ

สิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นที่สหประชาชาติ (United Nations) ให้ความสำคัญพิจารณาได้จากการกำหนดเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติเพื่อแสดงความมุ่งหมายในการส่งเสริมสนับสนุนให้รัฐสมาชิกตระหนักและเคารพต่อสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิอันเท่าเทียมกันของพลเมืองโลก แต่ด้วยความเป็นกฎบัตรที่ไม่ก่อผลผูกพันต่อรัฐสมาชิกและไม่มีสภาพบังคับเช่นเดียวกับกฎหมาย การดำเนินการบังคับต่อรัฐสมาชิกเมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อพลเมืองจึงกระทำไม่ได้ จึงได้จัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) และประกาศใช้

เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 แม้ว่าปฏิญญานี้ไม่เกิดความผูกพันตามกฎหมายแต่เป็นเสมือนมาตรฐานการปฏิบัติของนานาประเทศที่ลงนามรับรองเพื่อการจัดระบบภายในรัฐของตนให้สอดคล้องกับแนวทางสากลสำหรับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่กำหนดไว้ในปฏิญญา

ประเทศไทยปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ซึ่งหลักการที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การปกป้องและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันของประชาชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสิทธิมนุษยชน โดยมีการประกันสิทธิมนุษยชนนี้ในลักษณะของสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ แต่บางฉบับก็ไม่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการรัฐประหาร เพื่อให้เกิดสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ สหประชาชาติได้จัดทำกติการะหว่างประเทศในรูปสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศระบุถึงสิทธิและวิธีการคุ้มครองสิทธิ พร้อมมาตรการที่ก่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมายต่อรัฐสมาชิกที่สำคัญ 3 ฉบับ ได้แก่ 1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) 2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights) และ 3) พิธีสารเลือกรับแห่งกติการะหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง (Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political RIGHTS) ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงฉบับที่ 2 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิสวัสดิการ (พงษ์เทพ สันติกุล และคณะ, 2562)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 25 ได้วางหลักไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ความชอบธรรมขั้นพื้นฐานหรือสิทธิธรรมชาติเป็นสิทธิที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค เป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่สามารถถ่ายโอนแก่กันได้ และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ สิทธิธรรมชาติมีที่มาหลายทาง เช่น หลักของเหตุและผล (Rationalism) มาจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ โดยคิดจากหลักเหตุผลทั่วไปว่ามนุษย์ควรมีสิทธิขั้นพื้นฐานใดบ้างเช่น การได้รับความมั่นคงในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ฯลฯ หลักความชอบธรรม (Legitimism) เป็นหลักการรักษาสิทธิขั้นพื้นฐานที่กล่าวว่า ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะเปลี่ยนแปลง หรือล้มเลิกรัฐบาลนั้นและสถาปนารัฐใหม่ขึ้นมาได้ หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) ที่กล่าวว่า สิทธิธรรมชาติเกิดขึ้นพร้อมการมีสภาพบุคคล ไม่สามารถเพิกถอนหรือถ่ายโอนแก่ผู้ใดได้ รัฐไม่สามารถออกกฎหมายที่ขัดแย้งกับสิทธิธรรมชาติได้ (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2561)

ทัศนคติส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมโดยผ่านความตั้งใจมีพฤติกรรม ดังนั้น การพยายามทำความเข้าใจทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ของกลุ่มผู้เรียนและบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในสังคมจึงเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่มีความสำคัญก่อนที่จะมีการพัฒนาปลูกฝังความเข้าใจและความคิดเห็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลต่างๆ และการสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นกับทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง Leung and Lo (2012) รายงานว่า การเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนอย่างถูกต้องเป็นสิ่งที่สำคัญทั้งในทางตัวผู้สอนและผู้เรียน ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนอย่างถูกต้องของผู้สอนเปรียบเสมือนเป็นต้นแบบสนับสนุนด้านสิทธิมนุษยชน กระตุ้นให้ผู้เรียนกระทำในทางที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เอื้ออำนวยให้เกิดสภาพ แวดล้อมที่สะท้อนถึงหลักสิทธิมนุษยชน

และเสริมสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนกระทำในแนวทางที่สอดคล้องกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน (Bagozzi, 1981)

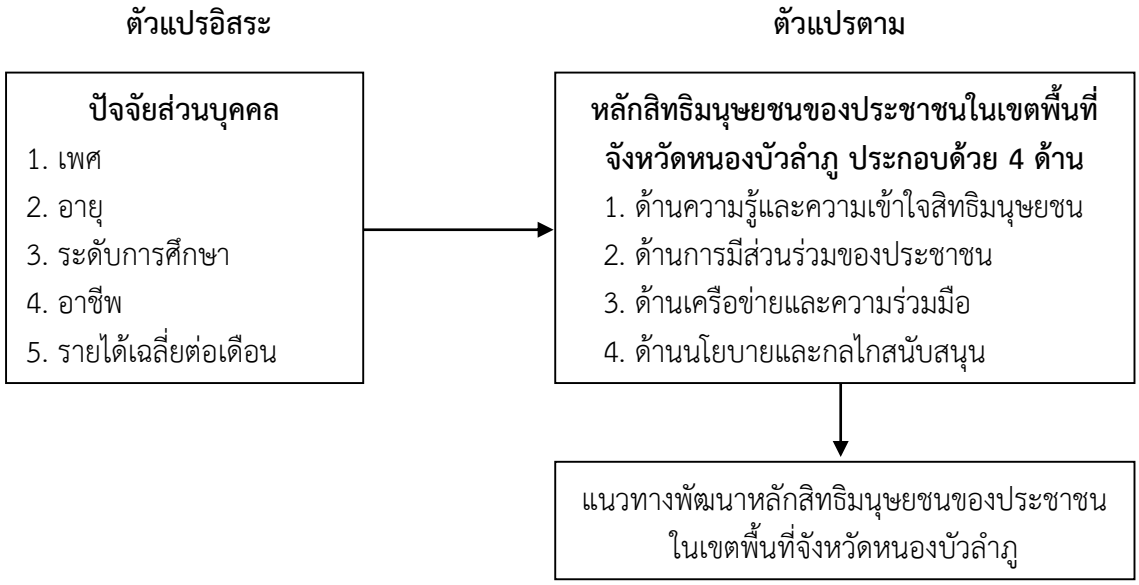
จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง และมีความโดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้อย่างชัดเจน ชุมชนในตำบลดงมะไฟ ต.เขาลาวใหญ่-ผาจั่นใต้ อ.ศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้ต่อสู้ บริษัทเหมืองหินมายาวนานกว่า 2 ทศวรรษ เพราะโครงการเหมืองไม่ได้รับความยินยอมจากประชาชนและไม่มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง การวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายท้องถิ่น เช่น ยุทธศาสตร์สิทธิมนุษยชนจังหวัดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส หรือกลุ่มเปราะบาง เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เช่น การฟื้นฟูพื้นที่หลังเหมือง การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิ หรือการส่งเสริมการศึกษาเรื่องสิทธิในโรงเรียน ลดความขัดแย้งระหว่างรัฐ-ชุมชน-ภาคธุรกิจ ด้วยการสร้างพื้นที่เจรจาและความเข้าใจผ่านข้อมูลวิจัยที่น่าเชื่อถือ รวมถึงยกระดับคุณภาพชีวิต ด้วยการพัฒนาเชิงสิทธิ ไม่ใช่แค่เชิงเศรษฐกิจ เช่น การปกป้องทรัพยากร การเข้าถึงการศึกษา และการป้องกันการละเมิดสิทธิให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยอาศัยกรอบแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลของ United Nations (1948) จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ร่วมกับแนวคิดการพัฒนาที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-centered development) และแนวคิดศักยภาพ (Capability Approach) ของ Amartya Sen (1999) ตลอดจนแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) ของ Robert Chambers (1994) จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบของแนวทางการพัฒนา สิทธิมนุษยชนได้ 4 ด้าน มาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่ จังหวัดหนองบัวลำภู จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป (ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายไทย) ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดหนองบัวลำภู ครอบคลุม 6 อำเภอ ได้แก่ เมืองหนองบัวลำภู, โนนสัง, ศรีบุญเรือง, นากลาง, สุวรรณคูหา และนาวัง มีประชากรรวม 504,379 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในพื้นที่โดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ครอบคลุมหลายมิติ เช่น ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการ ประกอบด้วย 15 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ประเภท ได้แก่

3.1 แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 5 ข้อ และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชน ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้และความเข้าใจ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านเครือข่ายและความร่วมมือ และด้านนโยบายและกลไกสนับสนุน โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการพัฒนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งข้อมูลทั่วไปใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ ข้อมูลความคิดเห็นใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามเพศใช้การทดสอบ t-test และจำแนกตามอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างจะทดสอบรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ สำหรับข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการถอดเทปคำสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้อง อ่านทบทวนและจัดหมวดหมู่ข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาและตีความตามบริบท ก่อนสังเคราะห์และนำเสนอผลในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จากนั้นนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กำหนดเกณฑ์ยอมรับที่ 0.67 ขึ้นไป แบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มจริงจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.832 แสดงว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือ ก่อนนำผลมาปรับปรุงและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ ส่วนแบบสัมภาษณ์ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไปแก้ไขและจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์สำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อ 1 ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้และความเข้าใจสิทธิมนุษยชน	3.82	0.53	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.85	0.50	มาก
3. ด้านเครือข่ายและความร่วมมือ	3.84	0.66	มาก
4. ด้านนโยบายและกลไกสนับสนุน	3.68	0.69	มาก
รวม	**3.80**	**0.36**	**มาก**

1. จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\overline{X}$ = 3.85) รองลงมา คือ ด้านเครือข่ายและความร่วมมือ ($\overline{X}$ = 3.84) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านนโยบายและกลไกสนับสนุน ($\overline{X}$ = 3.68) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านความรู้และความเข้าใจสิทธิมนุษยชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82, S.D.= 0.53) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านรู้จักองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ($\overline{X}$ = 4.29, S.D.= 0.74) รองลงมา คือ ท่านทราบวิธีการร้องเรียนหรือขอความช่วยเหลือกรณีถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ($\overline{X}$ = 3.93, S.D.= 0.79) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านสามารถให้ตัวอย่างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในชุมชนได้ ($\overline{X}$ = 3.42, S.D.= 1.20)

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.85) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในชุมชน ($\overline{X}$ = 4.27) รองลงมา คือ ท่านเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงครั้งคราว ($\overline{X}$ = 4.15) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 14. ท่านเข้าร่วมประชุมหรือเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ($\overline{X}$ = 3.43)

1.3 ด้านเครือข่ายและความร่วมมือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.84) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านรู้สึกว่าการทำงานเป็นเครือข่ายช่วยให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากขึ้น ($\overline{X}$ = 4.08) รองลงมา คือ ท่านเห็นความสำคัญของการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 3.94) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 25. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่จัดโดยเครือข่ายเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ($\overline{X}$ = 3.58)

1.4 ด้านนโยบายและกลไกสนับสนุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.68) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเห็นว่านโยบายและกลไกสนับสนุนช่วยสร้างความมั่นใจให้ประชาชนปกป้องสิทธิของตนเอง ($\overline{X}$ = 4.13) รองลงมา คือ ท่านเห็นว่ามีการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ ($\overline{X}$ = 3.98) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านทราบว่ามีนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่สนับสนุนสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ของท่าน ($\overline{X}$ = 3.30)

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนในเขตจังหวัดหนองบัวลำภูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสิทธิมนุษยชนไม่แตกต่างกัน

3. สภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู

3.1 สภาพปัญหาสิทธิมนุษยชน ของประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภูสะท้อนถึงข้อจำกัดสำคัญในพื้นที่ชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างพื้นฐาน แม้ประชาชนจะมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิได้อย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะปัญหาความยากจน รายได้ไม่แน่นอน และหนี้สิน ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และบริการสาธารณะได้อย่างเพียงพอ ขณะเดียวกัน การเข้าถึงบริการสาธารณสุขยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดบุคลากรและทรัพยากร ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ได้รับการรักษาอย่างทันท่วงทีนอกจากนี้

ยังมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เด็กและเยาวชนในชนบทขาดโอกาสและทรัพยากรที่เหมาะสม บางส่วนต้องออกจากระบบการศึกษาและเข้าสู่แรงงานตั้งแต่อายุยังน้อย รวมถึงเผชิญปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การเข้าถึงที่ดินทำกินไม่มั่นคง การว่างงานและการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบที่ขาดหลักประกัน อีกทั้งประชาชนกลุ่มเปราะบางยังเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ยากและบางกรณีไม่ได้รับความเป็นธรรม ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จำกัด มลพิษสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทั่วถึง การเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเปราะบาง รวมถึงการอพยพแรงงานที่ส่งผลให้ครอบครัวแตกแยก ล้วนเป็นปัจจัยที่ซ้ำเติมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยรวมสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน และความจำเป็นในการพัฒนาระบบและนโยบายของรัฐให้สามารถคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

3.2 แนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน แนวทางสำคัญ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตร วิสาหกิจชุมชน และการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้และลดความยากจน ควบคู่กับการพัฒนาระบบสาธารณสุขให้เข้าถึงได้ทั่วถึง โดยเพิ่มบุคลากร เครื่องมือ และบริการในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียม โดยเฉพาะในชนบท เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ควรมีมาตรการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ป้องกันความรุนแรงในครอบครัว จัดสรรที่ดินทำกินอย่างเป็นธรรม และส่งเสริมการจ้างงานที่มั่นคง ควบคู่กับการพัฒนาระบบยุติธรรมให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายและเป็นธรรม รวมถึงแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างบูรณาการ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐมากขึ้น พร้อมกันนี้ ควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การลดการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเปราะบาง และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ตลอดจนการสร้างความโปร่งใสในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า จากหลายปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ ตระหนักรู้ และให้ความสำคัญต่อสิทธิของตนเองและผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง ประการแรก คือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นผ่านสื่อมวลชน สื่อสังคมออนไลน์ หรือการรณรงค์จากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่างๆ ซึ่งช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในการแสดงความคิดเห็น และสิทธิในการได้รับความเป็นธรรม การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภูที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยมีการจัดกิจกรรมอบรม ให้ความรู้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับและมีคุณค่า ส่งผลให้ทัศนคติต่อหลักสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับที่ดี นอกจากนี้วิถีชีวิตของชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภูที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความเอื้ออาทรต่อกันยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันในสังคม เมื่อคนในชุมชนมีความใกล้ชิดและพึ่งพาอาศัยกัน การละเมิดสิทธิของผู้อื่นจึงเกิดขึ้นน้อย และมีการแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจและการเจรจา อีกทั้ง ระบบการศึกษาในพื้นที่ที่มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและหน้าที่พลเมืองเข้าไปในหลักสูตร ยังช่วยปลูกฝังแนวคิดเรื่องความเสมอภาค ความยุติธรรม และการเคารพสิทธิ

ของผู้อื่นตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้ประชาชนเติบโตมาเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกด้านสิทธิมนุษยชน ความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนในจังหวัดหนองบัวลำภูที่อยู่ในระดับมากดังกล่าว สามารถอธิบายให้สอดคล้องกับแนวคิดของ John Locke (1689) นักปรัชญาชาวอังกฤษผู้มีอิทธิพลต่อแนวคิดสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ โดยล็อกเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมี “สิทธิธรรมชาติ” (Natural Rights) ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกพรากไปได้ และรัฐมีหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ของประชาชน เมื่อพิจารณาบริบทของจังหวัดหนองบัวลำภูที่ประชาชนมีความตระหนักรู้และให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนในระดับสูง จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดของล็อกในแง่ที่ประชาชนมีความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเอง และคาดหวังให้หน่วยงานภาครัฐปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและเคารพสิทธิของทุกคน นอกจากนี้ การที่ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความเอื้ออาทรต่อกันยังสะท้อนถึงการยอมรับสิทธิของผู้อื่น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดของล็อก ดังนั้น การที่ประชาชนในพื้นที่มีความคิดเห็นต่อหลักสิทธิมนุษยชนในระดับมาก จึงอาจเป็นผลมาจากการที่แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติได้ถูกถ่ายทอดและปลูกฝังผ่านระบบการศึกษา นโยบายของรัฐ และวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับในคุณค่าของสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัคพงศ์ ปัญธิญา (2565) ศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติ การรับรู้ และการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน และการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศมีความคิดเห็นในด้านทัศนคติ การรับรู้ และการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนในเขตจังหวัดหนองบัวลำภูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสิทธิมนุษยชนไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่าพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมความคิดของผู้คนในพื้นที่อย่างใกล้เคียงกัน กล่าวคือชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภูมีลักษณะของสังคมชนบทที่ผู้คนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น มีการพึ่งพาอาศัยกัน และยึดถือค่านิยมเรื่องความเสมอภาค ความเมตตา และการเคารพซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ นอกจากนี้ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันที่มีความแพร่หลายมากขึ้น ไม่ว่าจะผ่านสื่อโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือหน่วยงานภาครัฐ ก็มีส่วนช่วยให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างในปัจจัยส่วนบุคคลก็ตาม อีกทั้งระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานและการรณรงค์ของภาครัฐเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ก็มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชนในวงกว้างเชื่อมโยงได้กับแนวคิดของ Émile Durkheim (1893) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสผู้เสนอแนวคิดเรื่อง “จิตสำนึกร่วม” (Collective Conscience) ซึ่งหมายถึงชุดของความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานที่สมาชิกในสังคมยึดถือร่วมกัน Durkheim อธิบายว่า ในสังคมที่มีลักษณะใกล้ชิดกัน เช่น สังคมชนบทหรือสังคมที่ผู้คนมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน มักจะเกิดจิตสำนึกร่วมที่เข้มแข็ง ทำให้สมาชิกในสังคมมีแนวโน้มที่จะคิดและมองโลกในทิศทางเดียวกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในระดับปัจเจกบุคคลก็ตาม ดังนั้น กรณีของประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภูจึงอาจเป็นผลจากการที่คนในพื้นที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ชีวิต และการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ในลักษณะที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ แนวคิดของ Durkheim ยังชี้ให้เห็นว่าสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน และศาสนา มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตสำนึกร่วมของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ดังกล่าวที่ประชาชนมักได้รับการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน

เกี่ยวกับความเท่าเทียมและการเคารพสิทธิของผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง อีกแนวคิดหนึ่งที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้คือ แนวคิดของ Karl Mannheim (1936) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ผู้เสนอแนวคิด “สังคมวิทยาแห่งความรู้” (Sociology of Knowledge) ซึ่งอธิบายว่า ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างอิสระ แต่ถูกกำหนดและหล่อหลอมโดยบริบททางสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ร่วมของคนในสังคมนั้นๆ Mannheim เห็นว่า คนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่คล้ายคลึงกันมักจะพัฒนา “กรอบความคิด” (thought style) ที่ใกล้เคียงกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในด้านปัจเจก เช่น เพศ อายุ การศึกษา หรือรายได้ก็ตาม ดังนั้น ในกรณีของประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน เช่น การใช้ชีวิตในชุมชนท้องถิ่น การได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งเดียวกัน และการมีประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายกัน จึงส่งผลให้เกิดความเข้าใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไปในทิศทางเดียวกัน

3. จากสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถอภิปรายได้ดังนี้

สภาพปัญหาสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภูสะท้อนข้อจำกัดสำคัญของพื้นที่ชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างพื้นฐาน แม้จะมีสิทธิตามกฎหมาย แต่ยังเข้าถึงได้ไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะปัญหาความยากจน รายได้ไม่แน่นอน และหนี้สิน ส่งผลต่อการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานและบริการสาธารณะ รวมถึงข้อจำกัดด้านสาธารณสุขในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ยังมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เด็กบางส่วนหลุดจากระบบ ต้องเข้าสู่แรงงานเร็ว และเผชิญปัญหาครอบครัว ที่ดินทำกินไม่มั่นคง การจ้างงานไม่เป็นธรรม และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ยากลำบาก ขณะเดียวกัน ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม มลพิษ การเข้าถึงข้อมูลไม่ทั่วถึง การเลือกปฏิบัติ และการอพยพแรงงาน ยิ่งซ้ำเติมคุณภาพชีวิต สะท้อนความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน และความจำเป็นในการพัฒนานโยบายรัฐให้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ยังพึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำให้รายได้ของประชาชนไม่แน่นอนและเปราะบางต่อภาวะเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันการกระจายทรัพยากรและบริการจากภาครัฐยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข การศึกษา และโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ห่างไกล อีกทั้งข้อจำกัดด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการจ้างงานที่มีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดวงจรความยากจนต่อเนื่อง นอกจากนี้ปัจจัยด้านการบริหารจัดการภาครัฐ ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาสิทธิมนุษยชนยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คณพล จันทน์หอม และคณะ (2568) ศึกษาวิจัยเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทบสิทธิมนุษยชน ในภาคปฏิบัติตามปกติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (ในชั้นก่อนฟ้องและชั้นพิจารณาพิพากษาคดี) ผลการศึกษาพบว่า การขาดแคลนทรัพยากรรวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่จำกัด จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ชั้นตำรวจ ชั้นพนักงานอัยการ และชั้นศาล พบว่ามีจุดอ่อนสำคัญ เช่น การเรียกผู้ต้องหามาเป็นพยานก่อนแจ้งข้อกล่าวหา การสอบสวนที่กระทบความเป็นส่วนตัว การสอบปากคำโดยไม่คำนึงถึงสภาพของผู้เสียหายและพยาน การขอฝากขังโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหา และการดำเนินคดีที่ล่าช้าโดยไม่จำเป็น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรัช ธีระชัยมหิทธิ์ และคณะ (2568) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชน ของบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (แก้ไขฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551) พบว่า ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (แก้ไขฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551) โดยมีเจตนารมณ์ของการแก้ไขกฎหมาย คือ การรับรองสิทธิในสัญชาติของ

บุคคลผู้ซึ่งถูกถอนสัญชาติไทยโดยผลของประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ทำให้บุคคลที่เคยถูกถอนสัญชาติหรือไม่ได้สัญชาติและรวมถึงบุตรหลานของบุคคลผู้ซึ่งถูกถอนหรือไม่ได้สัญชาตินั้นได้รับการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยตั้งแต่วันที่มีการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้แต่อย่างไรก็ตามการที่บุคคลโดนถอนหรือไม่ได้สัญชาติมาเป็นระยะเวลายาวนานถึง 30 กว่าปีทำให้บุคคลกลุ่มนี้ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือเข้าถึงโอกาสที่ดีในชีวิตในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะได้รับการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยและสิทธิต่างๆ ตามที่กฎหมายของประเทศไทยให้และรับรองในฐานะที่เป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทยแล้ว

แนวทางพัฒนาอย่างเป็นระบบและยั่งยืนควรมุ่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากผ่านการส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น การแปรรูปสินค้าเกษตร วิสาหกิจชุมชน และการท่องเที่ยว เพื่อลดความยากจน ควบคู่กับการพัฒนาสาธารณสุขให้เข้าถึงทั่วถึง การยกระดับการศึกษาให้เท่าเทียม โดยเฉพาะในชนบท และการคุ้มครองเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งจัดสรรที่ดินอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมการจ้างงานที่มั่นคง พัฒนาระบบยุติธรรมให้เข้าถึงง่าย แก้ปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในนโยบายของรัฐ รวมถึงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดการเลือกปฏิบัติ เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และสร้างความโปร่งใสในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า อาจเป็นเช่นนี้เพราะสังคมในปัจจุบันยังคงเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรพื้นฐาน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ประชาชนจำนวนมากยังขาดรายได้ที่มั่นคง การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก เช่น อาชีพท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้และลดความยากจนอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน การพัฒนาด้านสาธารณสุขและการศึกษาให้เข้าถึงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและเพิ่มศักยภาพของประชาชนในระยะยาว นอกจากนี้ ปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด การว่างงาน และความไม่เป็นธรรมในระบบยุติธรรม ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา หากไม่มีการแก้ไขอย่างบูรณาการก็อาจทำให้ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง อีกทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการสร้างความโปร่งใสในการบริหารภาครัฐ จะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนั้น การพัฒนาในทุกมิติจึงต้องดำเนินควบคู่กัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดของ Amartya Sen (1999) นักเศรษฐศาสตร์และนักปรัชญาชาวอินเดีย ผู้เสนอแนวคิด “การพัฒนาเป็นเสรีภาพ” (Development as Freedom) ซึ่งเน้นว่าการพัฒนาไม่ควรมองเพียงด้านเศรษฐกิจหรือรายได้เท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับการขยายโอกาสและเสรีภาพของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา ความเป็นอยู่ และการมีส่วนร่วมในสังคมและการเมือง Sen อธิบายว่า ความยากจนไม่ได้หมายถึงเพียงการขาดรายได้ แต่คือการขาด “ศักยภาพ” (capability) ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ดังนั้น แนวทางที่มุ่งเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาสาธารณสุขและการศึกษาให้เข้าถึงอย่างเท่าเทียม รวมถึงการสร้างโอกาสในการมีงานทำ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายรัฐ ล้วนเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ แนวคิดของ Sen ยังสนับสนุนให้รัฐมีบทบาทในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม และคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่กล่าวถึงการคุ้มครองทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการเข้าถึงระบบยุติธรรมอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาธนัย กลฺยาณกิตฺติ (ปุญประวัติ) และคณะ (2565) ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า หลักการที่แท้จริงในการกระทำความดี

หรือการประพฤติดีของมนุษย์นั้นคือเหตุผล สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เขาเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเรา เมื่อมนุษย์ทุกคนถือกำเนิดขึ้นมาจากธรรมชาติแล้ว สิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดก็คือสิทธิในชีวิตของตนเอง

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

จากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักสิทธิมนุษยชนในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงการรับรู้และความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในสังคม เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า “ด้านนโยบายและกลไกสนับสนุน” มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น เพื่อให้การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในพื้นที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงควรมีการพัฒนาแนวทางทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างกลไกสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

2. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

2.1 จัดทำนโยบายสิทธิมนุษยชนระดับจังหวัดที่ชัดเจน กำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนของจังหวัดหนองบัวลำภูให้สอดคล้องกับแผนระดับชาติ โดยระบุเป้าหมาย ตัวชี้วัด และหน่วยงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน

2.2 เสริมสร้างกลไกบูรณาการระหว่างหน่วยงาน จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระดับจังหวัดที่มีตัวแทนจากภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการ เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบาย ขับเคลื่อน และติดตามผล

2.3 พัฒนาระบบร้องเรียนและคุ้มครองสิทธิที่เข้าถึงง่าย ผลักดันให้มีช่องทางร้องเรียนที่หลากหลาย (ออนไลน์/ออฟไลน์) โปร่งใส และคุ้มครองผู้ร้องเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2.4 สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ จัดสรรงบประมาณเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และนำข้อเสนอไปใช้ในการกำหนดนโยบายจริง

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.1 จัดอบรมและสร้างความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน ดำเนินโครงการอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและลดการละเมิดสิทธิ

3.2 จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือด้านสิทธิ ตั้งหน่วยบริการในพื้นที่ เช่น ศูนย์ยุติธรรมชุมชน หรือศูนย์ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือประชาชนอย่างใกล้ชิด

3.3 พัฒนาช่องทางสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ใช้สื่อท้องถิ่น โซเชียลมีเดีย และเครือข่ายชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลสิทธิมนุษยชนให้เข้าถึงทุกกลุ่ม

3.4 ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง กำหนดตัวชี้วัด (KPIs) และรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อนำมาปรับปรุงนโยบายและการดำเนินงาน

3.5 สนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน/NGOs ให้มีบทบาทในการเฝ้าระวังและสะท้อนปัญหาการละเมิดสิทธิ

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนเชิงเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู

4.2 ควรศึกษาการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเปราะบางในจังหวัดหนองบัวลำภู

4.3 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู

เอกสารอ้างอิง

ภัคพงศ์ ปัญธิญา. (2565). ทัศนคติ การรับรู้ และการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พงษ์เทพ สันติกุล และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 15*(2): 22-36.

ไพรัช ธีระชัยมหิทธิ์. (2568). ปัญหาสิทธิมนุษยชน ของบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (แก้ไขฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551). *วารสารกฎหมาย การเมืองและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9*(2): 49-67.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2561). *กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

Bagozzi, R.P. (1981). Attitudes, intentions, and behavior: A test of some key hypotheses. *Journal of Personality and Social Psychology, 41*(4): 607–627.

Chambers, R. (1994). The origins and practice of participatory rural appraisal. *World Development, 22*(7): 953-969. doi.org.

Durkheim, É. (1997). *The division of labour in society (W. D. Halls, Trans.)*. Free Press. (Original work published 1893).

Locke, J. (1975). *An essay concerning human understanding (P.H. Nidditch, Ed.)*. Clarendon Press. (Original work published 1689).

Mannheim, K. (1954). *Ideology and utopia: An introduction to the sociology of knowledge (L. Wirth & E. Shils, Trans.)*. Harcourt, Brace & World. (Original work published 1936).

Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.

Wraight, S.P., & Ramos, M.E. (2008). Application of the entomopathogenic fungus Beauveria bassiana against the melon aphid Aphis gossypii on greenhouse cucumber. *Biocontrol Science and Technology, 18*(1): 1-15. doi.org.

United Nations. (1948). *Universal declaration of human rights*. un.org

การบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

The Management of Student Affairs using Digital Technology based on Ariyasacca IV of Khaothalupittayakom School under the Secondary Educational Service Area Office Surat Thani Chumphon

[1]ไพรัตน์ บัวทอง, [2]มะลิวัลย์ โยธารักษ์, [3]พระครูพิจิตรศุภการ

[1]Pairat Buathong, [2]Maliwan Yotharak, [3]Phrakruphichitsupakan

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: pairatbuathong2540@gmail.com

Received: April 01, 2026; **Revised:** April 14, 2026; **Accepted:** April 18, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงและเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 15 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน และใช้แบบประเมินแนวทางการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลจากการวิจัย 1) สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม พบว่า มีการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูล การติดตาม และการสื่อสารข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดจากการใช้เอกสารกระดาษควบคู่กับระบบดิจิทัล ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูลและเพิ่มภาระงานในการบันทึกและตรวจสอบ อีกทั้งบุคลากรบางส่วนยังมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแตกต่างกัน รวมถึงข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และความเสถียรของระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้การดำเนินงานและการใช้เทคโนโลยียังไม่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ 2) การศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า เป็นการบริหารเชิงบูรณาการโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐาน ภายใต้กรอบหลักอริยสัจ 4 ระบุถึงปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา การกำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหา และการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา ครอบคลุมการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยประยุกต์ใช้องค์ประกอบเทคโนโลยีดิจิทัลทั้งด้านการสร้าง การสื่อสาร

การใช้ และการประเมิน ผ่านแพลตฟอร์ม Google Workspace for Education และระบบฐานข้อมูลกลาง เพื่อบันทึก วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กระบวนการบริหารจัดการเชิงระบบตามวงจร PDCA พร้อมสรุปผลผ่านแดชบอร์ดดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร ส่งผลให้การบริหารงานมีความเป็นระบบ โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทการศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน 3) ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารงานกิจการนักเรียน; เทคโนโลยีดิจิทัล; หลักอริยสัจ 4

Abstract

This research article aims to Study : 1) examine the current conditions of student affairs administration using digital technology; 2) study the guidelines for student affairs administration using digital technology based on Ariyasacca IV; and 3) propose and evaluate the guidelines for student affairs administration using digital technology based on Ariyasacca IV. This study employed a qualitative research methodology, using purposive sampling to select key informants. Data were collected through in-depth interviews with 15 stakeholders. Draft guidelines were developed based on in-depth interviews with 5 experts, and the proposed guidelines were evaluated through a focus group discussion with 7 experts using an evaluation form. Data were analyzed using inductive analysis

The research results were found as follows:- 1) The current conditions of student affairs administration using digital technology at Khaothalu Phitthayakhom School revealed that digital tools have been systematically utilized for data collection, monitoring, and communication of student information. However, limitations remain due to the parallel use of paper-based and digital systems, resulting in data redundancy and increased workload in data recording and verification. In addition, some personnel have varying levels of digital literacy, along with constraints related to equipment availability and internet stability, which hinder the full efficiency of technology implementation. 2) The study of guidelines for student affairs administration using digital technology based on Ariyasacca IV found that the approach is an integrated management model using digital technology as a foundation. It applies the framework of problem identification, cause analysis, goal setting, and solution development, covering student discipline, morality and ethics development, student support systems, and the promotion of democracy in schools. The approach incorporates digital technology components, including creation, communication, utilization, and evaluation, through platforms such as Google Workspace for Education and a centralized database system to continuously record, analyze, and monitor individual student data. This is implemented under a systematic management process based on the PDCA cycle, with results summarized through digital dashboards to support administrative decision-making. Consequently, the

administration becomes systematic, transparent, efficient, and responsive to the context of educationin the digital era. 3) The results of the presentation and evaluation of the proposed guidelines for student affairs administration using digital technology based on Ariyasacca IV at Khaothalu Phitthayakhom School, under the Secondary Educational Service Area Office Surat Thani–Chumphon, indicated that the experts agreed the guidelines are appropriate, feasible, and beneficial for practical implementation in student affairs administration in educational institutions.

Keywords: Student Affairs Administration; Digital Technology; Ariyasacca IV

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ผ่านการจัดการเรียนรู้ การฝึกอบรม และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565: 2)

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา โดยช่วยให้การจัดเก็บ วิเคราะห์ และสื่อสารข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ผ่านการใช้คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สื่อสาร และระบบเครือข่าย ในการประมวลผลข้อมูลด้วยระบบตัวเลขตามหลักดิจิทัล ส่งผลให้การดำเนินงานมีความทันสมัย สนับสนุนการตัดสินใจ และยกระดับประสิทธิภาพขององค์กรอย่างมีประสิทธิผล (ปุณณิฐฐา มาเชค, 2565: 66) ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนยังช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นระบบ การติดตามพฤติกรรมและพัฒนาการเป็นรายบุคคลมีความต่อเนื่อง การสื่อสารระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวางแผน ส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างเหมาะสมและทันต่อสถานการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: 12)

การบริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันควบคู่กับองค์ความรู้ในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญในการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ผ่านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศที่ครบถ้วน (มลฤดี เพ็งสง่าและมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2566: 169-170) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดจากการใช้เอกสารกระดาษควบคู่กับระบบดิจิทัล ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูลและเพิ่มภาระงานในการบันทึกและตรวจสอบ อีกทั้งบุคลากรบางส่วนยังมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแตกต่างกัน รวมถึงข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และความเสถียรของระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้การดำเนินงานและการใช้เทคโนโลยียังไม่สามารถดำเนินได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ผู้เรียนในปัจจุบันเผชิญปัจจัยเสี่ยงจากบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และครอบครัว ได้แก่ การขาดการดูแลจากผู้ปกครอง การเข้าถึงสื่อที่ไม่เหมาะสม และปัญหายาเสพติด ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม สุขภาวะทางจิตใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2567: 7-12) สำหรับโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) พบว่า การดำเนินงานด้านกิจการนักเรียนยังมีข้อจำกัด ได้แก่ ข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน การติดตามประเมินผลไม่ต่อเนื่อง และการประสานงานไม่เป็นระบบ ส่งผลให้การบริหารไม่สามารถตอบสนองปัญหา

ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งบริบทชุมชนและครอบครัวยังมีปัจจัยเสี่ยงที่กระทบต่อพฤติกรรมและการเรียนของนักเรียน (โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม, 2566: 15-18)

ในมิติทางพุทธศาสตร์ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค สามารถเป็นกระบวนการแก้ปัญหา โดยเริ่มมองตั้งแต่ปัญหาของระบบ คือ ระบุถึงปัญหา หาสาเหตุของปัญหา กำหนดจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหา กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นวิทยาศาสตร์ (พระมหาอาคม อตุถเมธี (คำมะนะ), 2565: 58) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารงานกิจการนักเรียนให้มีมิติด้านคุณธรรมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อพัฒนาแนวทางที่มีความเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง และได้รับการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิ อันจะเป็นแนวทางในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ

2. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่งานบริหารกิจการนักเรียน ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่งานเทคโนโลยีดิจิทัล ตัวแทนครูที่ปรึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของร่างแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการการบริหารการศึกษา นักวิชาการการวิจัย และผู้อำนวยการสถานศึกษา การพิจารณาผลการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามโดยใช้ดัชนี

ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1 แสดงถึงความสอดคล้องอย่างสมบูรณ์ จึงสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล จะเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

3. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ซึ่งได้มาจากโดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัด รองผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัด หัวหน้ากลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียนในสังกัด และคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นพระภิกษุ

3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล จะเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย พระภิกษุ (ผู้อำนวยการสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม) ผู้อำนวยการโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัด รองผู้อำนวยการโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม รองผู้อำนวยการในสังกัด และครูกลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียนในสังกัด

4.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบประเมินการสนทนากลุ่ม แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินสนทนากลุ่มที่เป็นแบบแบบสัมภาษณ์ ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

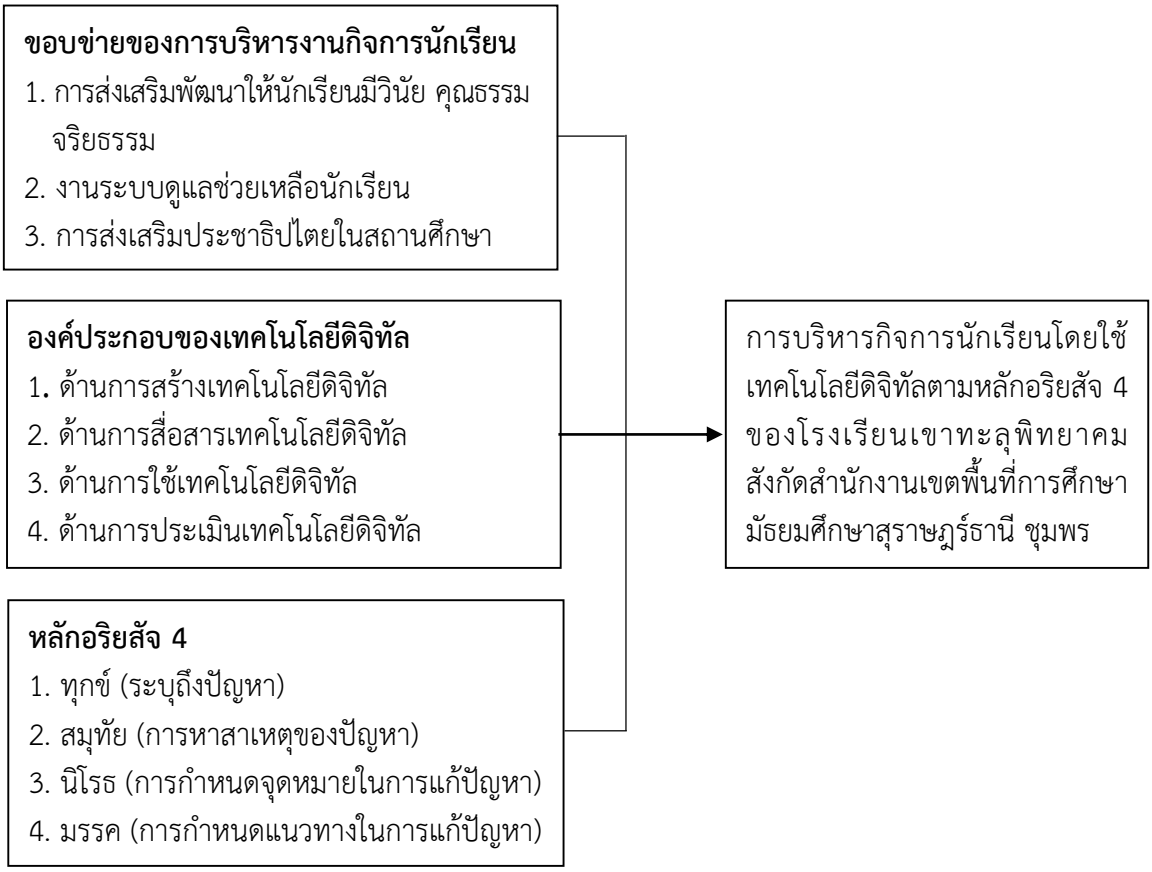
กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน ความสำคัญของการบริหารงานกิจการนักเรียน ความมุ่งหมายทั่วไปของการบริหารงานกิจการนักเรียนและขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ประกอบด้วย ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, กระทรวงศึกษาธิการ, กัญจนา บัวไสว, อาทิตยา เวชกรณ์, สวภพ เทพกสิกุล, กุสินา รอดทอง, สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, ทองแดง แสวงบุญ, กัลยาณี รัตนบุตร, พิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์, กฤษณา สีที และคณะ, สุรสิทธิ์ ดอนสีดา, ยุทธนา เลิศคลังและ วริยา สายสว่าง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน จากนักวิชาการข้างต้น ซึ่งมีขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนที่ตรงกัน ที่มีความถี่ตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไป สามารถสรุปได้ขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนทั้งหมด 3 งาน ได้แก่ 1) การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม 2) งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ 3) การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา อันเป็นแนวทางในการบริหารงานกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานกิจการนักเรียนได้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน

เทคโนโลยีดิจิทัล จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ประกอบด้วย ธิดา แซ่ชั้น, อัคริมา บุญอยู่, พรชนิตว์ ลีนาราช, อัญสุชา บุญขันตินา, อรัญ ซุยกระเดื่อง, สนธยา หลักทอง, ภัทรสุดา ยะบุญวัน, กนกภรณ์ เทศผล, เกื้อกูล วะชุม, สุปรีดา โกษาแสง และคณะ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของเทคโนโลยีดิจิทัลจากนักวิชาการข้างต้น ซึ่งมีโดยมีองค์ประกอบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ตรงกัน ที่มีความถี่ตั้งแต่ระดับ 5 ขึ้นไป สามารถสรุปได้องค์ประกอบของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการสร้างเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ด้านการสื่อสารเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ 4) ด้านการประเมินเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเป็นการนำความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐานไปจนถึงเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ๆ ไปพัฒนากลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสมก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสารการปฏิบัติงาน การสร้าง และการประเมินตามวัตถุประสงค์ความถูกต้องเพื่อการแก้ปัญหางาน ทำให้เกิดพัฒนากระบวนการทำงานหรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัย และมีประสิทธิภาพ

แนวคิดของหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งพบในพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 35 ประกอบด้วย 1. ทุกขอริยสัจ (ทุกข์) 2. ทุกขสมุทยอริยสัจ (สมุทัย) 3. ทุกขนิโรธอริยสัจ (นิโรธ) และ 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ (มรรค) 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่สืบทอดมาจากพระพุทธศาสนา เป็นความจริงอันประเสริฐที่เป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากระบุถึงปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา การกำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหาและการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร” สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า สถานศึกษาได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินงานทั้ง 3 งาน ได้แก่ การส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยมีการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Google Form, Google Sheet, QR Code และระบบ Hero OBEC Care ในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลนักเรียนรายบุคคล รวมทั้งใช้สื่อสังคมออนไลน์และแอปพลิเคชัน LINE ในการสื่อสารระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้บริหาร ส่งผลให้การดำเนินงานมีความสะดวก รวดเร็ว และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การใช้เอกสารกระดาษควบคู่กับระบบดิจิทัลที่ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูล ภาระงานครูที่เพิ่มขึ้น ความแตกต่างของทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรและนักเรียน ความไม่เสถียรของระบบอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ ตลอดจนการสื่อสารข้อมูลที่ยังไม่ทั่วถึงและการมีส่วนร่วมของนักเรียนบางกลุ่มยังไม่เต็มศักยภาพ นอกจากนี้ กระบวนการบางส่วน เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียนและการบันทึกข้อมูลกิจกรรมจิตอาสา ยังพึ่งพาระบบเอกสารเป็นหลัก ส่งผลให้การรวบรวม วิเคราะห์ และรายงานผลใช้เวลานานและอาจเกิดความคลาดเคลื่อน สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลดิจิทัลแบบบูรณาการและการเสริมสร้างศักยภาพ

ด้านเทคโนโลยีของบุคลากร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทดิจิทัลอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายและโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน โดยผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อน ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ และกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ขณะที่หัวหน้าฝ่ายบริหารงานกิจการนักเรียนและคณะทำงานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกันพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ได้แก่ Google Workspace for Education, Hero OBEC Care และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสนับสนุนการบันทึก วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ครอบคลุมการดำเนินงานทั้งด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยมีครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และครูฝ่ายปกครองเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ และวางแผนช่วยเหลือนักเรียนรายกรณี ขณะเดียวกันมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนผ่านกิจกรรมและสื่อดิจิทัลอย่างหลากหลาย ทั้งนี้ กระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ระบุถึงปัญหา (ทุกข์) การหาสาเหตุของปัญหา (สมุทัย) การกำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหา (นิโรธ) และการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา (มรรค) โดยมีการอบรมบุคลากร การสื่อสารกับผู้ปกครองผ่านช่องทางดิจิทัล และการติดตามประเมินผลผ่านระบบรายงานและแดชบอร์ด ส่งผลให้การบริหารงานกิจการนักเรียนมีความเป็นระบบ โปร่งใส สามารถใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในระดับสูง โดยครอบคลุมการดำเนินงานทั้ง 3 งาน ได้แก่ การส่งเสริมวินัย คุณธรรม และจริยธรรม งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ภายใต้การกำหนดนโยบายและการกำกับติดตามของผู้บริหารสถานศึกษา พร้อมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย โดยมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่ Google Workspace for Education, Hero OBEC Care และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางสำหรับการบันทึก วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ การดำเนินงานยึดหลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการบริหารจัดการ กล่าวคือระบุถึงปัญหา (ทุกข์) การหาสาเหตุของปัญหา (สมุทัย) การกำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหา (นิโรธ) และการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา (มรรค) ซึ่งช่วยให้การบริหารงานมีความชัดเจนเป็นขั้นตอน และสามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ ผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิสะท้อนว่า แนวทางดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ช่วยลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล เพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามดูแลนักเรียน สนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้อย่างเหมาะสมอันนำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนที่มีความเป็นระบบ โปร่งใส และยั่งยืนในบริบทของการศึกษาในยุคดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า สถานศึกษาได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการดำเนินงานทั้ง 3 งาน ได้แก่ การส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม งานระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยมีการใช้เครื่องมือดิจิทัล ได้แก่ Google Form, Google Sheet, QR Code และระบบ Hero OBEC Care ในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลนักเรียนรายบุคคล รวมทั้งใช้สื่อสังคมออนไลน์และแอปพลิเคชัน LINE ในการสื่อสารระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้บริหาร ส่งผลให้การดำเนินงานมีความสะดวก รวดเร็ว และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การใช้เอกสารกระดาษควบคู่กับระบบดิจิทัลที่ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูล ภาระงานครูที่เพิ่มขึ้น ความแตกต่างของทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรและนักเรียน ความไม่เสถียรของระบบอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ ตลอดจนการสื่อสารข้อมูลที่ยังไม่ทั่วถึงและการมีส่วนร่วมของนักเรียนบางกลุ่มยังไม่เต็มศักยภาพ นอกจากนี้ กระบวนการบางส่วน ได้แก่ การเลือกตั้งสภานักเรียนและการบันทึกข้อมูลกิจกรรมจิตอาสา ยังพึ่งพาระบบเอกสารเป็นหลัก ส่งผลให้การรวบรวม วิเคราะห์ และรายงานผลใช้เวลานานและอาจเกิดความคลาดเคลื่อน สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลดิจิทัลแบบบูรณาการและการเสริมสร้างศักยภาพด้านเทคโนโลยีของบุคลากร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทดิจิทัลอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฐพัฒน์ ถุงพลอย (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับ คือ การจัดกิจกรรมปลูกฝังสร้างจิตสำนึกดูแลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ได้แก่ การพัฒนาและดูแลบริเวณโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรม/ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และการจัดให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด งานวิจัยมีความสอดคล้องกันในประเด็น สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและกระบวนการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการติดตามและประเมินพฤติกรรมนักเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แม้ว่าวิธีการดำเนินงานอาจแตกต่างกันบ้าง แต่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การพัฒนานักเรียนให้มีวินัย คุณธรรม และจริยธรรมควบคู่กับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพงษ์ ตระการไทย (2564) เรื่อง สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ พบว่า สถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานของสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการกิจการนักเรียนซึ่งเป็นงานของสถานศึกษาในทุกด้าน ต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารและการจัดการความรู้เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการประเมินโดยรวมสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการดำเนินงานดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด งานวิจัยมีความสอดคล้องกันในประเด็น การใช้ระบบฐานข้อมูลดิจิทัลช่วยให้การรวบรวม วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลนักเรียนรายบุคคลเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมให้การสื่อสารและการประสานงานระหว่างครูและผู้เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง อันส่งผลให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น และงานวิจัยของ ศุฑาวัฒน์ ไชยสา (2566) เรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม พบว่า สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพในระดับสูง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ประชาธิปไตย ส่วนด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน

การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า พบว่า ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผล โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา แนวทางการดำเนินงานดังกล่าวครอบคลุมการบริหารงานกิจการนักเรียน ได้แก่ 1. การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม 2. งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ 3. การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยบูรณาการการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 1. ด้านการสร้างเทคโนโลยีดิจิทัล 2. ด้านการสื่อสารเทคโนโลยีดิจิทัล 3. ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ 4. ด้านการประเมินเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการจัดเก็บข้อมูล การสื่อสาร และการติดตามนักเรียนอย่างเป็นระบบ รวดเร็ว และตรวจสอบได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานที่ยึดหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ (ระบุถึงปัญหา) สมุทัย (การหาสาเหตุของปัญหา) นิโรธ (การกำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหา) และ มรรค (การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา) ภายใต้กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสรุปผลผ่านระบบแดชบอร์ดดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร ส่งผลให้การบริหารงานกิจการนักเรียนมีความเป็นระบบโปร่งใส และมีประสิทธิภาพสูง สามารถตอบสนองต่อบริบทการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระปลัดดำรง ภทฺทมุนี (2563) ที่พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกตามรายข้อ พบว่า ผลการประเมินรายด้านรายรูปแบบเกี่ยวกับมีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวช่วยให้การบริหารงานกิจการนักเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อีกทั้งสอดคล้องกับศตวรรษ กฤษณา (2564) ที่เสนอให้การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ควรมีการวางแผน แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องละมีหลักฐานตรวจสอบได้ ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฏฐวิภา คำปันศรี (2559) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ต้องคำนึงถึงบริบท ความพร้อม และข้อจำกัดของสถานศึกษา สอดคล้องกับ ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับกัลยาณี รัตนบุตร (2564) ซึ่งพบว่าการพัฒนาระบบการบริหารงานกิจการนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ การศึกษามุ่งเน้นให้สถานศึกษามีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ รวมทั้งใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อเพิ่ม

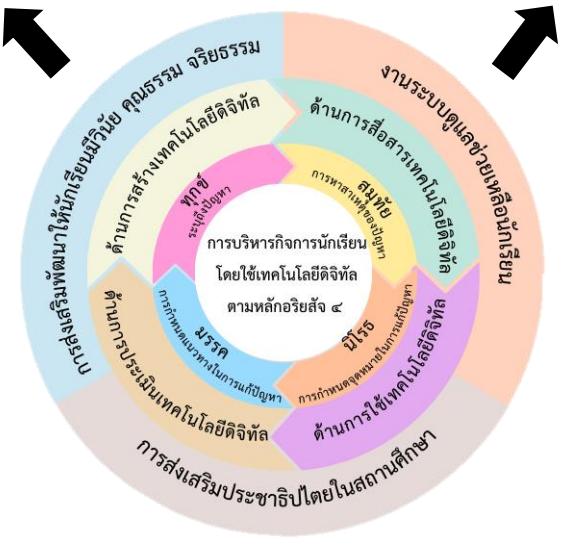
ความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวริยา สายสว่าง (2566) ซึ่งพบว่าการบริหารงานกิจการนักเรียนอย่างเป็นระบบตามกระบวนการบริหารที่ชัดเจน โดยทั้งสองการศึกษามุ่งเน้นการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาและการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา และสอดคล้องกับพิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์ (2565) พบว่าการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน พร้อมทั้งมีการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้

การบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร มีการศึกษาเรื่องการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งครอบคลุม 3 งาน ได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม และจริยธรรม งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใน 4 องค์ประกอบ คือ การสร้าง การสื่อสาร การใช้ และการประเมินเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ได้บูรณาการหลักอริยสัจ 4 ทุกข์ (ระบุถึงปัญหา) สมุทัย (การหาสาเหตุของปัญหา) นิโรธ (การกำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหา) และมรรค (การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา) ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล Google Workspace for Education และระบบฐานข้อมูลกลางในการบันทึก วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสรุปผลผ่านระบบแดชบอร์ดดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร ส่งผลให้การบริหารงานกิจการนักเรียนมีความเป็นระบบ โปร่งใส และมีประสิทธิภาพสูง สามารถตอบสนองต่อบริบทการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน สรุปได้ว่า แนวทางดังกล่าวเป็นการบูรณาการ “การบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล” ควบคู่กับ “หลักธรรมทางพุทธศาสนา” ทำให้การบริหารงานกิจการนักเรียนมีความเป็นระบบ ทันสมัย โปร่งใส และคำนึงถึงความเสมอภาค สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

1. แต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดนโยบาย โดยวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์) และกำหนดแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน (มรรค)
2. พัฒนาฐานข้อมูลกลางด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล แก้ปัญหาข้อมูลซ้ำซ้อน (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) และมุ่งสู่ข้อมูลที่ถูกต้อง (นิโรธ)
3. สื่อสารและอบรมการใช้ระบบ เพื่อแก้ปัญหาการใช้งานไม่ทั่วถึง (ทุกข์) และสร้างการมีส่วนร่วม (มรรค)
4. บันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ โดยวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง (สมุทัย) และกำหนดมาตรการพัฒนา (มรรค) เพื่อมุ่งลดปัญหา (นิโรธ)
5. ประเมินและปรับปรุงระบบต่อเนื่อง โดยพิจารณาข้อจำกัด (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ (มรรค)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดนโยบาย โดยวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์) และกำหนดแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน (มรรค)
2. พัฒนาฐานข้อมูลกลางด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล แก้ปัญหาข้อมูลกระจัดกระจาย (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) มุ่งสู่ระบบเชื่อมโยง (นิโรธ)
3. สื่อสารและอบรมการใช้ระบบ แก้ปัญหาการใช้ข้อมูลไม่ทั่วถึง (ทุกข์) และสร้างการมีส่วนร่วม (มรรค)
4. ดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือ 5 ขั้นตอน โดยวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง (สมุทัย) และกำหนดมาตรการช่วยเหลือ (มรรค) เพื่อพัฒนานักเรียน (นิโรธ)
5. ประเมินและปรับปรุงระบบ โดยพิจารณาข้อจำกัด (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (มรรค)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการและวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานเดิม (ทุกข์) เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนา (มรรค)
2. พัฒนาระบบเลือกตั้งดิจิทัล แก้ปัญหาความไม่เป็นระบบ (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) มุ่งสู่ความโปร่งใส (นิโรธ)
3. สื่อสารข้อมูลผู้สมัครและขั้นตอนเลือกตั้ง แก้ปัญหาการรับรู้ไม่ทั่วถึง (ทุกข์) และสร้างการมีส่วนร่วม (มรรค)
4. จัดเวทีและลงคะแนนดิจิทัล โดยกำหนดกระบวนการโปร่งใส (มรรค) เพื่อลดข้อกังวล (ทุกข์) และสร้างความเชื่อมั่น (นิโรธ)
5. ประเมินผลจากข้อมูลและข้อเสนอแนะ วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) และปรับปรุงระบบ (มรรค)
6. บรรจุกิจกรรมในแผนปฏิบัติการ เพื่อความยั่งยืน (นิโรธ) และขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง (มรรค)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ พร้อมสนับสนุนการพัฒนาฐานข้อมูลกลางด้านกิจการนักเรียน การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งจัดให้มีการนิเทศ ติดตาม และสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย และวางแนวทางการดำเนินงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลนักเรียนและระบบสารสนเทศด้านกิจการนักเรียน เพื่อสนับสนุนการติดตามพฤติกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง และการตัดสินใจเชิงบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและกลไกการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชัดเจน พร้อมแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนและกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวม วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลนักเรียนในการวางแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหา เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อวิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย และวางแนวทางดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) สถานศึกษาควรพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน ได้แก่ ฐานข้อมูลนักเรียน ระบบติดตามพฤติกรรม และระบบสื่อสาร โดยเชื่อมโยงเป็นฐานข้อมูลกลาง เพื่อให้สามารถติดตาม วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลในการวางแผนและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) สถานศึกษาควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และติดตามการพัฒนานักเรียน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษา

2) ควรทำวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4

3) ควรทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยใช้หลักอริยสัจ 4

เอกสารอ้างอิง

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2567). รายงานสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนประจำปีงบประมาณ 2568 ไตรมาส 1. *วารสารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*, 1(1): 7-12.

กัลยาณี รัตนบุตร. (2564). รูปแบบการบริหารระบบคุณภาพงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จักรพงษ์ ตระการไทย. (2565). สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 16(3): 57.

ณฐพัฒน์ ถุงพลอย. (2563). การพัฒนาคู่มือการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ณัฏฐวิภา คำปันศรี. (2559). สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปุณณิฐฐา มาเชค. (2565). *การบริหารองค์กรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล*. ชลบุรี: ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระปลัดดำรงค์ ภทฺทมุนี (แคนศิลา). (2563). รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 9(2): 8.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอาคม อตุถเมธี (คำมะนะ). (2565). การบริหารงานวิชาการตามหลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์. (2565). แนวทางพัฒนาการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานครตามแนวคิด ทักษะอารมณ์และสังคม. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มลฤดี เพ็งสง่าและมัทนา วังถนอมศักดิ์. (2566). *การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ*, 24(2): 169-170.

โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม. (2566). *แผนพัฒนาสถานศึกษา โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม ปีการศึกษา 2566-2570*. ชุมพร: โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม.

วริยา สายสว่าง. (2566). การพัฒนาแนวทางการบริหารกิจการนักเรียนตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) สู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศตวรรษ กฤษณา. (2564). การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 1(1): 23-34.

ศุฑาวัฒน์ ไชยสา. (2566). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม. *Journal of MCU Ubon Review*, 8(2): 489-490.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2565)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

การวิเคราะห์การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง
An Analysis of English Loanwords usage on the Travel Europe by Yourself Facebook Page

สรศักดิ์ เชี่ยวชาญ
Sorasak Chiewchan
คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
Faculty of Business Administration and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna
E-mail: dorakeng@hotmail.co.th

Received: April 20, 2026; **Revised:** May 05, 2026; **Accepted:** May 09, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและวัตถุประสงค์ของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาในลักษณะการใช้คำและวัตถุประสงค์อันช่วยจะสะท้อนภาพการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในภาษาไทยจากสื่อสังคมออนไลน์และยังช่วยให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์การใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยในยุคสมัยปัจจุบันเพราะภาษาอังกฤษได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้เป็นอย่างดี งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อความจากแฟนเพจจำนวน 854 โพสต์ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2568 ได้จำนวนคำทั้งหมด 1,215 คำ เครื่องมือในการวิจัย คือ ตารางการวิเคราะห์เนื้อหา โดยสรุปการวิเคราะห์ออกมาเป็นตารางและการพรรณนาเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ด้านลักษณะการใช้คำภาษาอังกฤษพบ 5 ลักษณะ คือ การใช้คำภาษาอังกฤษล้วน การเขียนเป็นคำทับศัพท์ การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษ การตัดคำภาษาอังกฤษและการตัดคำที่เขียนเป็นคำทับศัพท์ ด้านวัตถุประสงค์ของการใช้คำภาษาอังกฤษพบ 6 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อใช้เรียกชื่อประเทศ ชื่อเมือง ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว บริการด้านการท่องเที่ยว ชื่อร้านอาหาร และชื่ออาหาร

คำสำคัญ: การวิเคราะห์การใช้คำ; คำที่มาจากภาษาอังกฤษ; เพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

Abstract

The objective of this research Article was to analyze the characteristics and purposes of English loanwords usage on the Travel Europe by Yourself Facebook page. The research focuses on usage characteristics and objectives to reflect of English into the Thai language within social media contexts. Furthermore, it provides insight into contemporary linguistic phenomena, as English has become a vital tool for understanding the communication behaviors of social media users. This research employs a mixed-methods approach, utilizing

both quantitative and qualitative research. The data consisted of 854 posts collected in a total of 1,215 English words on the page during November and December 2025. The research instrument employed was a content analysis table. The data were analyzed using tabular summaries and descriptive analysis. The findings regarding the characteristics of English usage revealed five distinct forms: the exclusive use of English words, transliteration, the use of English abbreviations, the clipping of English words, and the clipping of transliterated words. Furthermore, the analysis identified six primary purposes for this English usage: to refer to country names, city names, tourist attraction names, travel-related services, restaurant names, and food names.

Keywords: Analysis of words; English Loanwords; Travel Europe by Yourself Facebook page

บทนำ

ปัจจุบันเราเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัล การสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เราในแต่ละด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเดินทางการท่องเที่ยวพักผ่อนไปยังที่ต่างๆ ภายหลังการระบาดของโควิด-19 การเดินทางเริ่มกลับมาใกล้เคียงภาวะปกติ ทั้งการเดินทางเข้ามาในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและการเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย จากข้อมูลพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีแนวโน้มที่จะเดินทางไปต่างประเทศมากขึ้นในปี 2567 จากการคาดการณ์ตัวเลขปริมาณของนักท่องเที่ยวชาวไทยของสมาคมไทยบริการท่องเที่ยว (TTAA) ได้ระบุว่าการเดินทางไปยังต่างประเทศของนักท่องเที่ยวไทยจะเติบโตขึ้นราวร้อยละ 5 ถึงร้อยละ 7 หรือประมาณ 10 ล้านคน ซึ่งถือว่ากลับมาใกล้เคียงตัวเลขสูงสุดที่เคยสำรวจได้อยู่ที่ 12 ล้านคนเมื่อปี 2562 (Dailynews Online, [ออนไลน์], 9 ธันวาคม 2568) แต่การท่องเที่ยวเป็นไปในรูปแบบไปด้วยตนเองมากขึ้น ทำให้การพึ่งพาบริษัททัวร์ลดลงมีการค้นหาข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจากในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีข้อมูลการท่องเที่ยวต่างประเทศการหาข้อมูล การวางแผนและการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาจากข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก โดยจะมีเป็นแฟนเพจที่เป็นกลุ่มคนสนใจท่องเที่ยวในแต่ละทวีปและแต่ละประเทศเข้าไปแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน อย่างเช่น แฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองที่มีผู้เข้าไปใช้แลกเปลี่ยนข้อมูลการท่องเที่ยวในทวีปยุโรปที่มีคนเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ คำแนะนำ และข้อมูลที่มาจากประสบการณ์จริงของตนเอง ซึ่งจะมีการโพสต์ข้อความต่างๆ ทั้งขอคำปรึกษาและให้คำแนะนำด้วยภาษาที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม ทำให้มีการใช้ภาษาที่หลากหลายเป็นคำที่มาจากทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยการสื่อสารในแฟนเพจเหล่านี้มีการผสมผสานระหว่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายและรวดเร็ว เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางที่ใช้ติดต่อกันในระดับสากล จึงมีประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวหรือพักผ่อนในต่างประเทศ (พระหน่อแสง อคฺคเสโน, 2563: 791-800) การใช้ภาษาอังกฤษในแฟนเพจจึงทำให้เกิดการสื่อสารด้านข้อมูลการท่องเที่ยวที่ชัดเจน

ภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในภาษาไทยพบมี 3 ลักษณะ คือ การทับศัพท์ การแปลศัพท์ และการบัญญัติศัพท์ โดยคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทยพบวิธีการทับศัพท์เป็นจำนวนมาก ในส่วนลักษณะของคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทยมีหลายลักษณะ เช่น เป็นคำหลายพยางค์ คำยืมภาษาอังกฤษใช้เสียงพยัญชนะที่ไม่มีในระบบเสียงภาษาไทย และตัดเสียงพยัญชนะท้ายประสมในตำแหน่งที่ 1 โดยสาเหตุที่ภาษาอังกฤษเข้ามาปะปนในภาษาไทยนั้นเกิดจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งทางด้านวัฒนธรรม การศึกษา

เทคโนโลยีต่างๆ วิทยาการสมัยใหม่ที่มาจากประเทศตะวันตก จึงทำให้เกิดการยืมภาษาและมีคำยืมภาษาอังกฤษปะปนอยู่ในภาษาไทยเป็นจำนวนมากที่คนไทยนำมาใช้ในวงการต่างๆ สะท้อนให้เห็นได้ว่าภาษาอังกฤษมีอิทธิพลในภาษาไทย (พรรณษา พลอยงาม, [ออนไลน์], 13 ธันวาคม 2568) โดยเฉพาะการใช้ภาษาในสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันจะพบว่ามีการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษปะปนอยู่จำนวนมาก การใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่ามีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใดจึงมีการใช้ในการสื่อสาร แม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษในสื่อต่างๆ อย่างเช่น กรรณิกา ปาใข และเสาวลักษณ์ แซ่ลี้ (2562: 116) ที่ได้ศึกษาการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยของข่าวบันเทิงจากเว็บไซต์ sanook.com และงานของ อนุชิต ตู้มณีจินดา และคณะ (2565: 492-510) ที่ได้ศึกษาลักษณะการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสารของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (ศบอ.) รวมถึงงานวิจัยของ วัฒนากานต์ อินธิมาศ และคณะ (2564: 79-95) ที่ได้ศึกษาการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยที่ปรากฏในรายการวาไรตี้ทอล์กกะเทยช่วงเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2563 แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีงานวิจัยจำนวนมากศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยในสื่อสังคมออนไลน์ แต่ส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่บริบทของรายการข่าวและรายการบันเทิง แต่ยังคงขาดการศึกษาภาษาในกลุ่มเฉพาะทาง โดยเฉพาะในกลุ่มการท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งเป็นบริบทที่มีคำศัพท์เฉพาะทางด้านการเดินทางและชื่อสถานที่ จะพบว่ายังไม่มีงานวิจัยเรื่องใดมีการวิเคราะห์การใช้ในกลุ่มที่มีความเฉพาะเจาะจงด้านการท่องเที่ยวของบริบทคนไทยในสื่อสังคมออนไลน์ เพราะภายหลังการระบาดของโควิด-19 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนไทยเปลี่ยนไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวด้วยตนเองมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้เกิดการใช้ภาษาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกในกลุ่มแฟนเพจเฟซบุ๊ก การสื่อสารในยุคหลังโควิด-19 นักเดินทางต้องพึ่งพาข้อมูลดิจิทัลเป็นหลัก จึงเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่งานวิจัยที่ผ่านมาก่อนปีพ.ศ. 2565 ยังครอบคลุมไม่ถึง อีกทั้งงานวิจัยที่ผ่านมามักเน้นการวิเคราะห์เชิงรูปแบบภาษา เช่น การทับศัพท์หรือการปนภาษา แต่ยังข้อจำกัดในการศึกษาด้านวัตถุประสงค์ในการสื่อสารภายในกลุ่มว่าการเลือกใช้คำภาษาอังกฤษในภาษาไทยนั้นส่งผลต่อการรับรู้ ความเข้าใจและการตัดสินใจของกลุ่มนักเดินทางอย่างไร

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาว่าภาษาอังกฤษในแฟนเพจนี้ถูกใช้ในลักษณะอย่างไรและเพื่อวัตถุประสงค์ใดอันช่วยจะสะท้อนภาพความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้ภาษาซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยจากสื่อสังคมออนไลน์และยังช่วยให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์การใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยในยุคสมัยปัจจุบันได้อย่างชัดเจนเพราะภาษาอังกฤษได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง
2. เพื่อวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ข้อมูลการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษจากการเขียนข้อความในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองในปี พ.ศ. 2568 ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนเพราะข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูลของเฟซบุ๊ก จึงต้องใช้เกณฑ์ช่วงเวลาในการกำหนดประชากร

กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้อมูลการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษจากการเขียนข้อความในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองในปี พ.ศ. 2568 ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม จำนวนทั้งหมด 854 โพสต์ เนื่องจากเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวจากประเทศไทยไปเที่ยวยุโรปกันมาก เนื่องจากเป็นการเริ่มต้นของการเดินทางในปลายฤดูใบไม้พลิและเข้าฤดูหนาวที่จะมีเทศกาลคริสต์มาสในประเทศต่างๆ ของยุโรปจึงทำให้เป็นที่สนใจของนักเดินทางคนไทย

2. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านข้อมูล ข้อมูลที่ศึกษา คือ การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษจากการเขียนข้อความจากผู้ติดตามในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองในปี พ.ศ. 2568 ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม

ขอบเขตด้านการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาครั้งนี้จะวิเคราะห์ในระดับคำที่มีจากภาษาอังกฤษใน 2 ประเด็น คือ ลักษณะ และวัตถุประสงค์ของการใช้ในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ตารางการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นของการศึกษา 2 ประเด็น คือ ลักษณะ และวัตถุประสงค์ของการใช้คำ

4. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1) ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมผสานโดยศึกษาและคัดเลือกข้อมูลการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษจากการโพสต์ข้อความของผู้ติดตามในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองเพื่อนำมาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2568

2) ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นลักษณะของการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทย

3) ผู้วิจัยนำแนวคิดที่ได้ศึกษามาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านลักษณะ และวัตถุประสงค์ของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

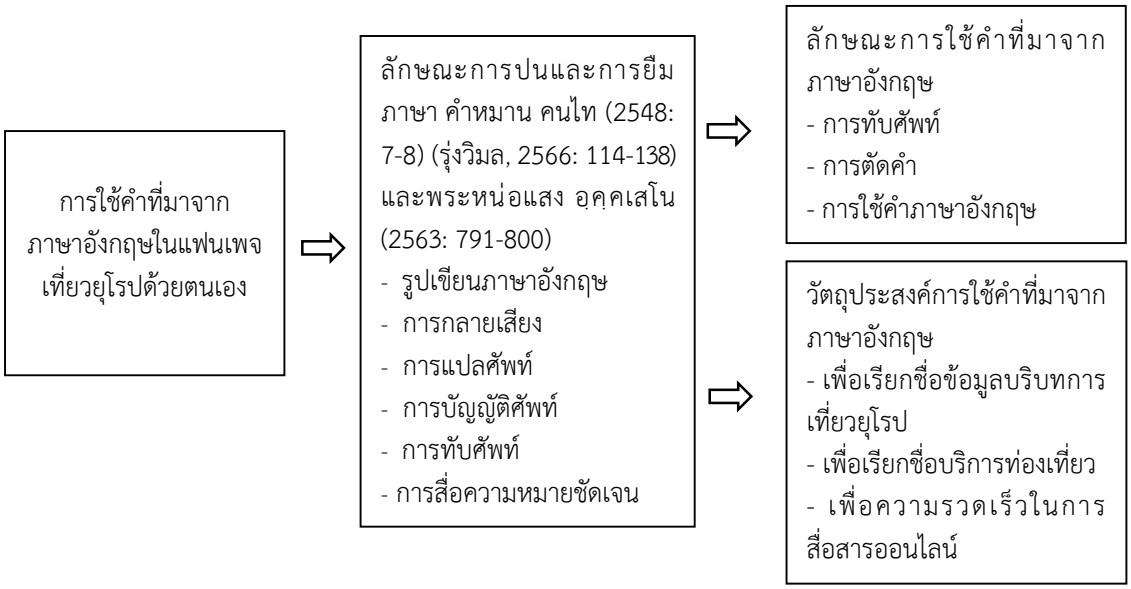
4) ผู้วิจัยนำข้อมูลคำมาลงตารางการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นของการศึกษา 2 ประเด็น คือ ลักษณะ และวัตถุประสงค์ของการใช้ในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

5) ผู้วิจัยเขียนสรุปผลออกมาเป็นตารางและการพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ยุคปัจจุบันที่การสื่อสารไร้พรมแดนและความรวดเร็วของการสื่อสารในระบบอินเทอร์เน็ต ภาษาอังกฤษได้ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยไม่เพียงแต่ในฐานะภาษาเพื่อการสื่อสารระดับสากลเท่านั้น แต่ยังหลอมรวมเข้ากับภาษาไทยจนเกิดปรากฏการณ์ทางภาษาที่น่าสนใจดังที่ คำหมาน คนไท (2548: 6-9) กล่าวว่าการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยอาจมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อสื่อความให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเนื่องจากไม่มีคำบัญญัติในภาษาไทยหรือเมื่อคำในภาษาอังกฤษเป็นที่แพร่หลายปละเป็นที่เข้าใจมากกว่าและมีจุดมุ่งหมายรองเพื่อแสดงศักดิ์ศรีของตน การใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยนั้นมีลักษณะดังนี้ เพื่อเรียกชื่อเฉพาะ ใช้ปนหรือขยายในประโยคเดียวกัน การแปลความหมาย การใช้คำภาษาอังกฤษ และการเรียกวิสามานยนาม และงานวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิดของ รุ่งวิมล รุ่งโรจน์สุวรรณ (2566: 114-138) ที่ได้ศึกษาคำภาษาอังกฤษในภาษาไทยจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารภาษาไทยระหว่าง พ.ศ. 2562-2563 พบว่า การปนภาษาและการยืมเป็นกระบวนการเดียวที่ต่อเนื่องกัน โดยคำที่เป็นในรูปแบบการคำปนจะพบลักษณะ มีการเขียนหลายรูปแบบและใช้รูปเขียนภาษาอังกฤษ บางคำอาจมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงหรือมีคำเทียบเท่าภาษาไทยซึ่งเป็นลักษณะคำยืมอยู่ด้วย แต่จะไม่มีลักษณะอื่นที่

เป็นไปตามเกณฑ์คำยืม เช่น การสร้างคำ การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ การปรากฏในพจนานุกรม หรือการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย ในขณะที่คำที่เป็นไปตามเกณฑ์คำยืมพบว่าลักษณะที่เจอบ่อย คือ มีคำเทียบเท่าร่วมกับมีการสร้างคำ การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ การปรากฏในพจนานุกรม หรือมีการเปลี่ยนแปลงความหมายร่วมด้วย สรุปได้ว่าคำภาษาอังกฤษที่ปนในภาษาไทยจำนวนมากเป็นคำที่มีรูปแบบที่เป็นไปตามทั้งเกณฑ์คำปนและคำยืม กล่าวคือ แม้จะมีลักษณะที่เป็นไปเกณฑ์คำยืม คือ มีการสร้างคำ เปลี่ยนแปลงไวยากรณ์มีจำนวนมากและอาจมีปรากฏในพจนานุกรมด้วย แต่ก็มีลักษณะที่เป็นไปตามเกณฑ์คำปน คือ อาจมีการเขียนหลายรูปแบบหรือมีการใช้รูปภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นสถานะของคำภาษาอังกฤษที่ปะปนมาในภาษาไทยส่วนใหญ่กำลังอยู่ในกระบวนการและอาจอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงจากคำปนกลายเป็นคำยืมในภาษาไทยต่อไป ซึ่งเป็นไปทางเดียวกับพระหน่อแสง อคฺคเสโน (2563: 791-800) ที่ได้อธิบายการยืมคำภาษามาใช้ในภาษาไทยมี 3 วิธี คือ 1. การแปลศัพท์เป็นการยืมคำที่เราไม่เคยมีหรือไม่เคยเคยรู้จักหรือการกล่าวถึงความคิดหรือนามธรรม ซึ่งไม่ใช่ความคิดหรือนามธรรมที่เรานึกคิดมาก่อน เป็นการแปลความหมายแล้วนำคำนั้นมาใช้ในภาษาไทย 2. การบัญญัติศัพท์เป็นวิธีการยืมคำโดยรับเอาเฉพาะความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้นมาสร้างคำขึ้นใหม่ ซึ่งมีเสียงแตกต่างจากคำในภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะศัพท์ทางวิชาการ และ 3. การทับศัพท์เป็นวิธีการยืมจากภาษาหนึ่งมาใช้อีกภาษาหนึ่งโดยการถ่ายเสียงและถอดอักษร เป็นวิธีการที่ทำได้ง่ายและปรากฏเด่นชัดที่สุดว่าเป็นคำมาจากภาษาอังกฤษ เพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางที่คนใช้สื่อสารกันมาก คนไทยได้ศึกษาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองมาเป็นเวลานานจนภาษาอังกฤษเข้ามามีอิทธิพลต่อคนไทยมากขึ้นทั้งในการพูดและการเขียนสื่อสารในชีวิตประจำวัน คำยืมจากภาษาอังกฤษจึงเข้ามาในภาษาไทยมากขึ้นทุกขณะทั้งในวงการศึกษา ธุรกิจ การเมือง การบันเทิง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการเข้ามาของภาษาอังกฤษในภาษาไทยนั้นมีมานานและมีการใช้จำนวนมากขึ้นทั้งในรูปคำที่เป็นภาษาอังกฤษ คำที่แปลงเป็นภาษาไทยในลักษณะต่างๆ ทั้งนี้การใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยนั้น ก็เพื่อจุดประสงค์การสื่อสารในแต่ละบริบทให้ชัดเจน การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาใน 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านลักษณะ และวัตถุประสงค์ของการใช้ภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงลักษณะการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

ลักษณะการใช้ภาษาอังกฤษ	จำนวน	ร้อยละ
1. การใช้ภาษาอังกฤษล้วน	687	56.54
2. การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษ	64	5.27
3. การตัดคำภาษาอังกฤษ	13	1.07
4. การเขียนเป็นคำทับศัพท์	441	36.30
5. การตัดคำที่เขียนเป็นคำทับศัพท์	10	0.82
รวม	**1,215**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่า ลักษณะการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง เป็นการใช้ภาษาอังกฤษล้วนมากที่สุดร้อยละ 56.54 รองลงมา คือ การเขียนเป็นคำทับศัพท์ร้อยละ 36.30 ตามด้วยการใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษร้อยละ 5.27 การตัดคำภาษาอังกฤษร้อยละ 1.07 และการตัดคำที่เขียนเป็นคำทับศัพท์ร้อยละ 0.82

1. ลักษณะการใช้ภาษาอังกฤษ

1.1 การใช้ภาษาอังกฤษล้วน ตัวอย่างเช่น

- รบกวนถามหน่อยค่ะ ถ้าจาก **Salzburg** จะไป **hallstatt** แบบ **day trip** วิธีไหนสะดวกสุดหรอคะ ถ้าจะนั่งรถไฟกับ ferry สามารถไปซื้อตั๋วที่นั่นได้มั้ยคะหรือต้องจองล่วงหน้า (2 ธันวาคม 2568)

- จาก **brussel** ไป **bruges** ควรจองรถไฟมั้ยครับ **Day trip** (24 พฤศจิกายน 2568)

- 4 ชั่วโมงวิ่งตรงจาก London ไป Cologne จะใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง แอบน่าสนใจอยู่นะครับ เหลือแค่รอดูราคาว่าประมาณเท่าไหร่ (7 ธันวาคม 2568)

1.2 การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น

- วีซ่าเบลเยี่ยม พิจารณา 3 วัน ยื่นเองเตรียมเอกสารเองทุกรอบค่ะ ยื่นเอกสารศุกร์ 21 พ.ย. เวลา 11.15 น. วันพุธ 26 พ.ย. **SMS** แจ้งให้ไปรับพาสปอดคืนได้ (27 พฤศจิกายน 2568)

- **BKK-LHR** ต่อเครื่อง 1:25 นาที กระชั้นชิด เกินไปไหมครับ กลัว ตกเครื่อง สนามบินโคเปนเฮเก้น ต่อเครื่องลำบากไหมครับ เห็นราคาถูก หกพันกว่าบาท (13 ธันวาคม 2568)

- สมาชิกที่เข้า **EES** ระบบใหม่ปลายทางปารีส รบกวนรีวิวหน่อยค่ะ ขั้นตอนเป็นยังไง ใช้เวลานานแค่ไหนคะ ขอบคุณค่ะ (15 ธันวาคม 2568)

1.3 การตัดคำภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น

- Passport มีรอยเปื้อนของน้ำตรงมุมสันเล่ม เป็นแบบนี้ทุกหน้าเลย แต่ข้อมูลวีซ่าและหน้า **bio** ยังอยู่ครบตัวอักษรชัดเจนค่ะ อยากทราบว่าแบบนี้ยังสามารถใช้งานได้อยู่ไหมคะ ถือว่าชำรุดไปเลยไหมคะ (3 พฤศจิกายน 2568)

- สอบถามครับ วีซ่าเช้งเก้นอิตาลี **multi** เหลือ 6 วันจะไปฝรั่งเศส 12/12/2025-16/12/2025 ได้มั่ยครับ valid วันที่ 20/12/2025 ครับ ได้มา 11 วัน ใช้ไปแล้ว 5 วันไปอิตาลี (2 ธันวาคม 2568)

- ขอสอบถามสมาชิกค่ะว่า รถไฟ RE ที่เยอรมัน ซื้อตั๋วใน application ไม่ได้ (แต่มีราคาแจ้ง) ต้องซื้อที่สถานีก่อนเดินทางเท่านั้นใช่ไหมคะ และราคาที่สถานีจะแพงกว่าราคาใน DB **app** ไหมคะ (12 ธันวาคม 2568)

1.4 การเขียนเป็นคำทับศัพท์ ตัวอย่างเช่น

- เพื่อนๆ ที่มาเที่ยว**มิลานอิตาลี** ระมัดระวังกันด้วยนะคะ **มิลาน**ตอนนี้อันตรายมาก (4 พฤศจิกายน 2568)

- **รีวิวโดโลไมต์**ช่วงใบไม้เปลี่ยนสีของแอดมิน ฉบับย่อแต่ยาว 555...เน้นไปที่ข้อมูลการเตรียมตัวนะ ส่วนรายละเอียดของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวมีคนรีวิวเยอะแยะแล้ว (23 พฤศจิกายน 2568)

- สวัสดีค่ะพี่ๆ พอดีโอ๊ตกับเพื่อนๆ ไปยื่นวีซ่าไป**ไอซ์แลนด์**ที่สถานทูตเดนมาร์กเมื่อวันที่ 8 ธ.ค. ค่ะ และวันนี้ 10 ธ.ค. ได้รับ SMS ว่าผลออกแล้ว สามารถไปรับ**พาสพอท**คืนได้ มันปกติมั้ยคะ ค่อนข้างกังวล เพราะผลออกเร็วมากๆๆๆๆ พี่ๆ ท่านอื่นมีใครอนุมัติเร็วแบบนี้มั้ยคะ (10 ธันวาคม 2568)

1.5 การตัดคำที่เขียนเป็นคำทับศัพท์

- แนะนำที่ hiking ประเทศไหนก็ได้ในยุโรป ที่คนยังไปน้อย แต่สวย ประทับใจ เหมาะสำหรับการได้ไปชาร์จ**แบต**ตัวเอง เติมไฟ รีบูท (16 พฤศจิกายน 2568)

- ผมจะไป**สวิต** 7 วัน แต่พาสใช้ได้แค่ 6 วัน ถ้าอีกวันจะไปซื้อตั๋วเป็นเที่ยวหน้างานได้เลยมั้ยครับ ขอทราบประสบการณ์คนที่ซื้อเป็นเที่ยวๆ หน่อยครับ (12 ธันวาคม 2568)

- ตั้งใจว่าปีหน้าอยากไปตลาดคริสต์มาสที่ยุโรปซักที่ให้ได้ มีงบไปได้แค่ประเทศเดียว เพื่อนๆ แนะนำทีค่ะ ที่ไหนตัวท็อป เน้นอาหาร บรรยากาศ ไม่ดื่ม**แอล** (8 ธันวาคม 2568)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงวัตถุประสงค์ของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์	จำนวน	ร้อยละ
1. เพื่อเรียกชื่อประเทศ	490	40.33
2. เพื่อใช้เรียกชื่อเมือง	351	28.89
3. เพื่อใช้เรียกชื่อสถานที่ท่องเที่ยว	217	17.86
4. เพื่อใช้เรียกบริการด้านการท่องเที่ยว	132	10.86
5. เพื่อใช้เรียกชื่อร้านอาหาร	16	1.32
6. เพื่อใช้เรียกชื่ออาหาร	9	0.74
รวม	**1,215**	**100.00**

จากตารางที่ 2 พบว่า วัตถุประสงค์ของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองเป็นการใช้เพื่อเรียกชื่อประเทศมากที่สุดร้อยละ 40.33 รองลงมา คือ เพื่อใช้เรียกชื่อเมือง ร้อยละ 28.89 ตามด้วยเพื่อใช้เรียกชื่อสถานที่ท่องเที่ยวร้อยละ 17.86 เพื่อใช้เรียกบริการด้านการท่องเที่ยวร้อยละ 10.86 เพื่อใช้เรียกชื่อร้านอาหารร้อยละ 1.32 และเพื่อใช้เรียกชื่ออาหารร้อยละ 0.74

2. วัตถุประสงค์ของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษ

2.1 เพื่อเรียกชื่อประเทศ ตัวอย่างเช่น

- วีซ่า**กรีซ**ขอล่วงหน้าเดินทางได้กี่เดือนคะ 180 วัน เหมือนเชงเก้นอื่นๆ หรือไม่ (10 ธันวาคม 2568)

- มีใครเคยขอวีซ่า **Bulgaria** ไหมคะ ลองหาข้อมูลแล้ว ไม่มีที่ให้ยื่นในไทยเลย ต้องไปยื่นที่เวียดนาม รวมถึงการนัดหมายต้องนัดกับเจ้าหน้าที่ผ่านเมล เห็นเปิดยื่นช่วงนึงที่ VFS แต่ตอนนี้ปิดรับยื่นไปแล้ว มีใครเคยยื่นของประเทศนี้แล้วมีวิธีที่ดำเนินการที่สะดวกกว่าไปที่เวียดนามไหมคะ (28 ธันวาคม 2568)

2.2 เพื่อใช้เรียกชื่อเมือง ตัวอย่างเช่น

- ผมจะเดินทางท่องเที่ยวในเยอรมัน มี **Berlin, Dresden, Wurzburg & Frankfurt** ด้วยรถไฟ IC ควรซื้อตั๋วประเภทใดดีครับ (3 พฤศจิกายน 2568)

- สวัสดีค่ะ ได้มีโอกาสไปเที่ยวเมือง Maastricht Netherlands เมืองสวยสงบเต็มไปด้วยสถานที่ทางประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ที่สวยงาม มาที่นี่แล้วเราต้องมาถ่ายภาพกับวิวแม่น้ำมาสอันงดงามจากสะพานเซนต์เซอวาเทียสเป็นสะพานหินที่เก่าแก่ที่สุดในเนเธอร์แลนด์ (15 ธันวาคม 2568)

2.3 เพื่อใช้เรียกชื่อสถานที่ท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น

- เตือนภัย กลุ่มไถเงินที่วิหาร **Montmartre, Paris** สวัสดีครับ โพสต์นี้จะมาขอเล่าประสบการณ์/ขอคำแนะนำเพื่อปรับใช้ชีวิตในต่างแดนได้ราบรื่นและปลอดภัยมากยิ่งขึ้นครับ (5 พฤศจิกายน 2568)

- ทะเลสาบ **Braies** ที่ Dolomites เดินชมวิวฝั่งไหนดีอันที่จริงวิวก็สวยทั้งสองฝั่ง สวยคนละแบบหากมีเวลาเยอะจะเดินรอบก็ได้เพราะไม่ได้ไกลมาก (26 พฤศจิกายน 2568)

2.4 เพื่อใช้เรียกบริการด้านการท่องเที่ยว

2.4.1 สายการบิน ตัวอย่างเช่น

- ขอปรึกษาค่ะ ถ้าบินจากบาเซโลน่าสเปนไปแคนาดา โดยสายการบิน **Royal Air Moroc** ต้องมีวีซ่าของโมร็อกไหมคะ (5 ธันวาคม 2568)

- มาให้ข้อมูลครับ ใครคิดจะใช้ บริการ **Egypt Air** ในเส้นทางต่างๆ ตรองๆ ดูกันอีกทีนะครับ เห็นมีบินหลายเส้นทางทั่วโลก อยู่ครับ เครือ star ด้วย ผมใช้บริการ 3 ไฟลท์ Delay หมดครับทั้ง 3 ไฟลท์ (26 ธันวาคม 2568)

2.4.2 บริการของสายการบิน ตัวอย่างเช่น

- สวัสดีครับ ซื้อตั๋วเครื่องบิน Qatar Airways ไปสเปน 2 คน แบบ **Business Class** ใน Booking เดียวกัน ได้น้ำหนัก **Checked Luggages** ที่คนละ 40 กก. ครับ พอดีจะมี **Checked Luggages** 3 ใบ ใบละประมาณ 23 กก. ครับ เวลา Check In เจ้าหน้าที่จะรวมน้ำหนักแบบ Share 3 ใบ ภายใน 80 กก. หรือต้องแยก (1 ธันวาคม 2568)

- มารีวิว สายการบิน Norse Atlantic Airways เดินทางมาสต็อกโฮมเมื่อวันที่ 4 ธ.ค. ชั้น **economy classic** ได้มาในราคา 7,090 บาท รวมซื้อน้ำหนักกระเป๋าเพิ่มอีก 23 กิโลแล้ว (9 ธันวาคม 2568)

2.4.3 บริการของธนาคาร ตัวอย่างเช่น

- ขอสอบถามหน่อยค่ะที่ปราก ใช้บัตร **SCB PLANET** ต้องซื้อเงินยูโรก่อนไหมคะหรือใช้เงินไทยแตะได้เลย (13 พฤศจิกายน 2568)

- ที่เดนมาร์ก กรุงไทย**ทราเวลการ์ด**ใช้ได้เกือบทุกที่ไหมครับ ร้านข้าว ร้านฮอทดอก และช้อปปิ้งอื่นๆ (10 ธันวาคม 2568)

2.4.4 ศูนย์รับยื่นวีซ่า ตัวอย่างเช่น

- พอดีว่ากำลังจะจองคิวยื่นวีซ่าที่ **TLS** วันพุธที่ 19 พ.ย. แต่ในระบบขึ้นว่าคิวเดือน พ.ย. เต็มแล้ว (เมื่อตอนเที่ยงเช็คดูยังมีเหลืออีกหลายคิว) จะมีคิวหลุดไหมคะ หรือถ้าโทรไปที่ศูนย์ เพื่อจ่ายพรีเมี่ยมได้ไหมคะรบกวนผู้มีประสบการณ์หน่อยนะคะ (18 พฤศจิกายน 2568)

- สวัสดีค่ะทุกคน หนูมารีวิวยื่นวีซ่าเยี่ยมเยือนเยอรมันครั้งแรก ที่ประเทศมัลดีฟส์ **VFS global** ส่งไปสถานฑูตศรีลังกา โคลัมโบ ยื่นวันที่5 พฤศจิกายน ได้รับเล่มวันที่13 (ไม่รวม วันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์) จ้างพี่เอเจนซี่ที่ไทยทำเอกสาร ไม่มีเอกสารใบเชิญ (ใบสีส้ม) มีแค่จดหมายจากแฟน คือ ผ่าน 90 วันค่ะ (14 ธันวาคม 2568)

2.4.5 การเดินทางในการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น

- ใครมีแพลนไปสวิตเซอร์แลนด์ ช่วงปลายปีนี้ โปรนี้ดีงามเลยครับ **Swiss Pass** 4 วัน ฟรี 1 วัน (6 พฤศจิกายน 2568)

- ผมจองตั๋ว **OBB** จาก Hallstatt ไป Bad Ischl เวลา 15.07 นี้ แต่ผมอยากไปเที่ยวที่มันเร็วขึ้น ผมต้องซื้อใหม่ หรือทำเรื่องเลื่อนเวลา อะไรได้มั้ยครับหรือสามารถขึ้นเที่ยวอื่นไหนก็ได้ในวันเดียวกัน เพราะ ในตั๋วที่สแกน มันก็ขึ้นแค่วัน กับจำนวนคนแค่นั้นครับ (11 ธันวาคม 2568)

2.5 เพื่อใช้เรียกชื่อร้านอาหาร ตัวอย่างเช่น

- สำหรับใครที่มาเที่ยว Stockholm แล้วคิดถึงอาหารไทย แนะนำเลย **Chatong Thai, industrigatan 2** นอกจากเค้าจะเป็นจุด check in สำหรับคนไทยที่มาเที่ยวยุโรป และมีก๋วยเตี๋ยวอร่อยๆ แล้วส้มตำ คือ ที่สุดแล้วใน Stockholm และปลาทอดตัวใหญ่ๆ แนะนำ 10/10 (19 พฤศจิกายน 2568)

- แนะนำร้านอาหารไทยที่ Prague, Czech Republic ครับ ร้าน **Thai Station** ไม่ค่อยเห็นคนโพสต์ร้านอาหารไทยที่ปรากเท่าไหร่เลย รสชาติอร่อยถูกปากคนไทยเลย อยู่ใกล้ Old Town เผื่อใครอยากกินเผ็ดๆ แก้เลี่ยนอาหารที่ปราก ตลาดคริสต์มาสที่นี่สวยมาก (3 ธันวาคม 2568)

2.6 เพื่อใช้เรียกชื่ออาหาร ตัวอย่างเช่น

- ครั้งที่ 3 กลับการมาเยี่ยมหลานชายที่ เมือง Braunschweig Germany เป็นเมืองที่มีทั้งประเพณีและความทันสมัย มีหลักฐานอันน่าประทับใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อันยาวนาน แต่สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ภูมิทัศน์ของศิลปะและวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา และสวนสาธารณะที่กว้างขวาง ก็มีเสน่ห์เช่นกัน เมืองเล็กแต่ความสวยงามเก่าแก่มีไม่แพ้กับเมืองอื่นเลยค้ะ (**Doner** เมืองนี้อร่อยมาก) อร่อยที่สุดละในEurope ลองมากันดูนะคะ (11 ธันวาคม 2568)

- **Spainish Food** ใครชอบจานไหน มาเม้นท์กันครับ (14 ธันวาคม 2568)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาด้านลักษณะการใช้ภาษาพบว่าลักษณะการใช้ภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองเป็น 1) การใช้ภาษาอังกฤษล้วนมากที่สุดร้อยละ 56.54 2) การเขียนเป็นคำทับศัพท์ร้อยละ 36.30 3) การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษร้อยละ 5.27 4) การตัดคำภาษาอังกฤษร้อยละ 1.07 และ 5) การตัดคำที่เขียนเป็นคำทับศัพท์ร้อยละ 0.82 จะเห็นได้ว่าผู้ติดตามแฟนเพจเลือกใช้ภาษาอังกฤษล้วนมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าในการเที่ยวต่างประเทศ ข้อมูลที่เป็นชื่อเฉพาะมีความสำคัญมาก การคงรูปภาษาอังกฤษไว้จะช่วยทำให้สื่อสารได้ตรงตามจุดประสงค์ โดยไม่ต้องเปลี่ยนการสะกด โดยการใช้ภาษาอังกฤษล้วน จึงเป็นการลดความเสี่ยงในการตีความหมายผิด ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ทันที

โดยไม่เกิดความสับสน การใช้ภาษาอังกฤษล้วนช่วยลดขั้นตอนการตีความของผู้อ่าน เพราะการคงรูปภาษาอังกฤษไว้ทำให้ผู้รับสารสามารถนำข้อมูลไปใช้งานได้ทันที รองลงมา คือ การใช้คำทับศัพท์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปรับภาษาให้เข้ากับบริบทของคนไทย ส่วนมากจะเป็นคำที่คนไทยคุ้นเคยใช้อยู่ประจำอยู่แล้ว เช่น เช็คอิน พาสปอร์ต มักจะถูกเขียนเป็นภาษาไทยเพื่อความสะดวกในการอ่านและพิมพ์ที่รวดเร็วขึ้น

ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกา ปาใข และเสาวลักษณ์ แซ่ลี้ (2562) ที่ได้ศึกษาการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยของข่าวบันเทิงจากเว็บไซต์ sanook.com พบว่า คำปนภาษาอังกฤษ 183 คำแบ่งเป็นคำที่เขียนด้วยภาษาอังกฤษและการทับศัพท์ ซึ่งแยกได้เป็นคำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์ ทั้งนี้ผลการศึกษาชี้ให้เห็นการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยเป็นปรากฏการณ์ถึงการได้รับอิทธิพลทางภาษาเพื่อใช้ในการสื่อสารในสื่อออนไลน์ และผลการศึกษายังเป็นไปในทางเดียวกันกับอนุชิต ตู้มณีจินดา และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษาลักษณะการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสารของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (ศบอ.) พบว่าการภาษาอังกฤษในภาษาไทยจะผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การแปล การทับศัพท์ การบัญญัติศัพท์ การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษรวมไปถึงการผสมผสานกระบวนการต่างๆ เข้าด้วยกันซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทที่สำคัญของภาษาอังกฤษในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยการใช้คำคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ เช่น คำศัพท์ภาษาอังกฤษแม้จะตัดคำภาษาอังกฤษ ใช้คำย่อ อาจไม่เป็นไปตามหลักไวยากรณ์หรือชนิดของคำในภาษาอังกฤษที่เมื่อนำมาใช้แล้วเจ้าของภาษาอาจไม่เข้าใจ แต่เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบของผู้ใช้ภาษาและผู้ใช้ภาษาทั้งหมดและนิยมและเข้าใจ สามารถสื่อสารได้จัดได้ว่าคำภาษาต่างประเทศแม้จะมีคำภาษาไทยใช้แทนได้ แต่มีคนนิยมใช้น้อยจึงต้องยอมรับความเป็นไปของภาษาและวัฒนธรรมการใช้ภาษาในปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม (นงลักษณ์ บัณฑุวงศ์, 2560)

ส่วนผลการศึกษาด้านวัตถุประสงค์ของการใช้ภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง พบว่าเป็น 1) การใช้เพื่อเรียกชื่อประเทศมากที่สุดร้อยละ 40.33 2) เพื่อใช้เรียกชื่อเมืองร้อยละ 28.89 3) เพื่อใช้เรียกชื่อสถานที่ท่องเที่ยวร้อยละ 17.86 4) เพื่อใช้เรียกบริการด้านการท่องเที่ยวร้อยละ 10.86 5) เพื่อใช้เรียกชื่อร้านอาหารร้อยละ 1.32 และ 6) เพื่อใช้เรียกชื่ออาหารร้อยละ 0.74 เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์จะเห็นได้ว่าการใช้เพื่อเรียกชื่อประเทศมากที่สุดรองลงมาเป็นชื่อเมืองมากที่สุดนั้นน่าสนใจมากเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผนชื่อประเทศและเมือง คือ คำสำคัญหลักในการค้นหาข้อมูล การระบุชื่อเมืองหรือประเทศเป็นภาษาอังกฤษช่วยสร้างความรู้สึกและทำให้โพสต์ดูมีความเป็นสากลมากขึ้นตามสไตล์เพจท่องเที่ยว การใช้เรียกสถานที่ท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวแสดงว่าภาษาอังกฤษทำหน้าที่เป็น ภาษากลางในการทำความเข้าใจระบบสากล เช่น ประเภทของตั๋วเครื่องบินหรือประเภทห้องพัก ซึ่งการใช้ภาษาไทยอาจจะสื่อความหมายได้ไม่ครอบคลุมเท่า

ผลการศึกษาที่ได้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับวัฒนากานต์ อินธิมาศ และคณะ (2564) ที่ได้ศึกษาการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยที่ปรากฏในรายการวาไรตี้ทอล์กกะเทยช่วงเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2563 ในด้านหมวดหมู่ของการปนภาษาอังกฤษพบว่าส่วนใหญ่เป็นคำที่อยู่ในหมวดหมู่รูปแบบการดำเนินชีวิต เนื่องจากเป็นคำที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันและยังพบว่ามีการปนของภาษาอังกฤษโดยใช้คำภาษาอังกฤษแทนคำภาษาไทยบางคำ ถึงแม้คำภาษาอังกฤษคำนั้นจะมีคำบัญญัติไว้ในพจนานุกรม อาจเนื่องจากคำภาษาอังกฤษสามารถใช้แทนความหมายได้ครอบคลุมหลากหลายและตีความหมายได้กว้างกว่าการใช้ภาษาไทยตรงตัว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสาเหตุของการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทย คือ ความสะดวกในการออกเสียง ไม่รู้ว่ามีคำภาษาไทยใช้แทนว่าอย่างไร รู้จักคำภาษาไทยแต่ไม่ใช้เพราะคำภาษาอังกฤษนั้นจดจำได้ง่ายและเป็นคำศัพท์เฉพาะสายงาน การใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศในภาษาไทยนั้น

แม้จะมีการใช้ภาษาในระดับทางการแต่การมีการใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศที่เป็นคำนิยมใช้กันเข้าไปปะปนอยู่อย่างมากในทุกระดับภาษา เพื่อความสะดวก ความเข้าใจและที่สำคัญ คือ เพื่อสามารถสื่อสารให้ได้บรรลุเป้าหมาย (นงลักษณ์ บัณฑุวงศ์, 2560: 44)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยตามบริบทของผู้ใช้ภาษาไทยนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการสื่อสารที่ชัดเจนไปยังกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจตรงกัน เพราะมนุษย์มีแนวโน้มที่จะใช้พยายามในการสื่อสารน้อยที่สุดเพื่อให้ได้ผลลัพธ์มากที่สุด การใช้คำภาษาอังกฤษในเฉพาะทางมีประสิทธิภาพสูงกว่าการพยายามแปลเป็นไทยที่อาจต้องใช้คำยาวกว่าหรือประดิษฐ์คำใหม่ที่เข้าใจยาก เพราะคำในภาษาอังกฤษบางคำมีความหมายกว้างและสื่อสารได้ตรงประเด็นมากกว่าการแปลเป็นไทยแบบตรงตัว โดยเฉพาะคำศัพท์ที่เฉพาะกลุ่ม เช่น ด้านการท่องเที่ยวที่การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษนั้นจะสื่อสารได้ตรงกับเป้าหมายของกลุ่มผู้ใช้ภาษาได้สะดวกและประสบความสำเร็จในการสื่อสารเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจเจตนาของผู้ส่งสารได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน การใช้คำภาษาอังกฤษในกลุ่มเที่ยวด้วยตนเองเป็นการแสดงออกถึงทางวัฒนธรรมว่าผู้ใช้มีความสามารถในการสื่อสารในระดับสากล ภาษาอังกฤษจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความร่วมสมัย ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเลือกรับและปรับใช้ภาษาเพื่อสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงจากกระแสโลกาภิวัตน์

องค์ความรู้ที่ได้

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์ลักษณะและวัตถุประสงค์ของการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษในแฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเอง” มีดังนี้

1. ลักษณะการใช้คำภาษาอังกฤษ ผู้ใช้งานในกลุ่มเน้นการใช้ภาษาที่คงรูปภาษาอังกฤษเดิมมากที่สุด เพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสารข้อมูลเฉพาะทาง โดยแบ่งระดับความนิยมได้ดังนี้ การใช้ภาษาอังกฤษล้วนเป็นรูปแบบที่ใช้มากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นชื่อเฉพาะ เช่น ชื่อเมือง (Paris) เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนในการค้นหาข้อมูล การเขียนเป็นคำทับศัพท์ ใช้เมื่อคำนั้นเป็นที่รู้จักกันดีในภาษาไทยแล้ว เช่น พาสปอร์ต วีซ่า การใช้อักษรย่อ เช่น รหัสของสนามบิน เช่น BKK, LHR หรือระบบตรวจสอบความปลอดภัย (EES) เพื่อความรวดเร็วในการพิมพ์ การตัดคำ เช่น Bio (Biometric), App (Application) ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นกันเองและการสื่อสารที่กระชับในกลุ่มของตนเอง

2. วัตถุประสงค์ของการใช้ การเลือกใช้ภาษาอังกฤษมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประเภทของข้อมูลที่ต้องการสื่อสาร คือ ระบุตำแหน่งสถานที่ เช่น การเรียกชื่อประเทศ ชื่อเมือง และสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้อ่านนำไปใช้ค้นหาต่อ การจัดการด้านการเดินทาง ใช้เพื่อระบุบริการเฉพาะทาง เช่น ชื่อสายการบิน บริการบัตรเครดิต และประเภทของตั๋วเดินทาง รวมถึงใช้เรียกชื่อร้านอาหารและเมนูอาหาร เพื่อรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชื่อนั้นๆ

สรุปได้ว่าพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ใช้แฟนเพจเที่ยวยุโรปด้วยตนเองนั้นการใช้คำภาษาอังกฤษในภาษาไทย สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้มองว่าภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อ ระหว่างการสนทนาในโซเชียลมีเดียกับการใช้งานจริง แสดงถึงการปรับตัวของภาษามีการสร้างคำที่สะดวกต่อการพิมพ์บนมือถือ เช่น การตัดคำและการใช้อักษรย่อ ซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมการสื่อสารที่เน้นความเร็วและเข้าใจตรงกันในกลุ่มเฉพาะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบเพื่อการศึกษาเพิ่มเติมในด้านภาษาศาสตร์การสื่อสารมวลชนหรือการสื่อสารดิจิทัล เพื่อทำความเข้าใจแนวโน้มการใช้ภาษาไทยร่วมกับภาษาอังกฤษในสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาและวัฒนธรรมการสื่อสารในสังคมไทยปัจจุบัน

1.2 ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การใช้คำทับศัพท์หรือคำภาษาอังกฤษที่เป็นที่คุ้นเคยของผู้รับบริการที่เป็นคนไทยเพื่อช่วยให้การสื่อสารมีความกระชับ เข้าใจง่าย

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยระหว่างแพลตฟอร์มในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ติ๊กต็อก และเอ็กซ์ เป็นต้น ว่ามีลักษณะการใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทยที่แตกต่างกันอย่างไร

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยแนวภาษาศาสตร์สังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ภาษา เช่น อายุหรือประสบการณ์การท่องเที่ยวต่างประเทศของผู้ติดตามแฟนเพจ เพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการเลือกใช้ภาษาอังกฤษหรือคำทับศัพท์ในภาษาไทยอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา ปาใข และเสาวลักษณ์ แซ่ลี้. (2562). การปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยของข่าวบันเทิงจากเว็บไซต์ sanook.com. *รายงานการประชุมวิชาการการนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ครั้งที่ 2*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

คำหมาน คนไค. (2548). การใช้ภาษาอังกฤษในภาษาไทย. *วารสารภาษาปริทัศน์*, 20(2): 6-9.

นงลักษณ์ บัณฑุวงศ์. (2560). การใช้คำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. *รายงานการวิจัย*, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

พรรณษา พลอยงาม. *คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://bsru.net/คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไ-2/ [13 ธันวาคม 2568].

พระหน่อแสง อคฺคเสโน. (2563). อิทธิพลของคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,* 5(2): 791-800.

รุ่งวิมล รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2566). การปนภาษาและการยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์,* 41(2): 114-138.

วัฒนากานต์ อินธิมาศ และคณะ. (2564). การศึกษาการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยที่ปรากฏในรายการวาไรตี้ทอล์กกะเทยช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2563. *วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 5(1): 79-95.

อนุชิต ตู้มณีจินดา และคณะ. (2565). ลักษณะการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสารของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (ศบอ.). *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 22(3): 492-510.

Dailynews Online. *ส่องเทรนด์คนไทยเที่ยวต่างประเทศ ปี 2567ประเทศไหนฮิต HappyTrip สุด*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.dailynews.co.th/news/4220698/ [9 ธันวาคม 2568].

การศึกษาปัญหาการฝึกสอนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เอกการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

A Study of Problems in Supervising Student Teachers in the Primary Education Program, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University

[1]ประดับเกียรติ จันทร์ไทย, [2]อุริด พลศรี, [3]ประยงค์ หัตถพรหม

[1]Pradabkiat Chanthai, [2]Urid Pholsri, [3]Prayong Hattaprom

[1,2]สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[3]คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต

[1,2]Primary Education, Faculty of Education, Surin Rajabhat University

[3]Faculty of Education, Pichayabundit College

[1]Corresponding author, e-mail: pok13052507@gmail.com

Received: April 29, 2026; **Revised:** May 15, 2026; **Accepted:** May 19, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และ 2) แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 56 คน โดยผู้วิจัยศึกษาจากประชากรทั้งหมด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.21) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านครูพี่เลี้ยง (μ = 3.32) รองลงมา คือ ด้านการวิจัย ในชั้นเรียน (μ= 3.28) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านตัวนักศึกษา (μ= 3.09) 2. แนวทางพัฒนา การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มุ่งยกระดับคุณภาพครูผ่านการฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษา โดยบูรณาการความรู้ทฤษฎีสู่การสอนจริง ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน รวมทั้งพัฒนาทักษะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงการสอนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังเน้นการปลูกฝังจรรยาบรรณและคุณลักษณะความเป็นครู รวมถึงการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง

มหาวิทยาลัยกับโรงเรียน เพื่อสนับสนุนการฝึกประสบการณ์ให้สอดคล้องกับบริบทจริง อันจะช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ปัญหาการฝึกสอน; วิชาชีพครู; เอกการประถมศึกษา; แนวทางการพัฒนา

Abstract

This study employed a mixed-methods research design, integrating both qualitative and quantitative research approaches. The objective of the study was to investigate (1) the problems of teaching practicum of students in the Elementary Education program, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University; and (2) guidelines for developing the teaching practicum of students in the Elementary Education program, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University. The population used in this study consisted of 56 fourth-year students in the Elementary Education program at the Faculty of Education, Surindra Rajabhat University who were undergoing teaching practicum. The researcher studied the entire population. The key informants were 6 participants selected through purposive sampling. The research instruments included questionnaires and interviews. The statistical methods used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. 1. The results of the study revealed that: The overall problems of teaching practicum of students in the Elementary Education program, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University were at a moderate level (μ = 3.21). When considering each aspect, the highest mean was found in the mentor teacher aspect (μ = 3.32), followed by classroom action research (μ = 3.28), while the lowest mean was in the student aspect (μ = 3.09). 2. The guidelines for developing the teaching practicum of students in the Elementary Education program, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University focused on enhancing teacher quality through hands-on practice in schools by integrating theoretical knowledge into real teaching practice. This was combined with the development of active learning instructional skills to promote student engagement and critical thinking, as well as the development of classroom action research skills for systematic instructional improvement. In addition, emphasis was placed on cultivating teacher ethics and professional attributes, along with the effective use of educational technology. Furthermore, collaboration networks between the university and schools were established to support practicum experiences aligned with real contexts, which would help students be fully prepared with knowledge, skills, and attributes for becoming professional teachers in the 21st century.

Keywords: Teaching challenges; the teaching profession; primary education major; development guidelines

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ

มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาที่ดีไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความยั่งยืนให้กับประเทศในระยะยาว ในกระบวนการพัฒนาการศึกษา “ครู” ถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน ครูไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดองค์ความรู้ตามหลักสูตรเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ตลอดจนส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน ครูจึงเปรียบเสมือนผู้นำทางปัญญาที่ช่วยหล่อหลอมผู้เรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น การผลิตครูจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการที่มีคุณภาพ เป็นระบบและมีมาตรฐานที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทางวิชาการ ทักษะการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูและจรรยาบรรณในวิชาชีพ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูควรได้รับการออกแบบอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตได้กำหนดให้มีรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนานักศึกษาให้ก้าวสู่การเป็นครูมืออาชีพ โดยช่วงเวลานี้นักศึกษาจะได้ลงไปปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาจริง ภายใต้การดูแลของครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ เพื่อเรียนรู้บริบทของโรงเรียน ระบบการบริหารจัดการ และความหลากหลายของผู้เรียนในสถานการณ์จริง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของครูอย่างรอบด้าน ไม่เพียงแต่การถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator) การเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้เรียน และการเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านความประพฤติและคุณธรรม นักศึกษาจะได้ฝึกทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา การวัดและประเมินผล รวมถึงการบริหารจัดการชั้นเรียนให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ การเผชิญกับสถานการณ์จริงในห้องเรียนยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การปรับตัวให้เข้ากับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และการทำงานร่วมกับบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆ ในโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูประจำวิชา และผู้ปกครอง ซึ่งล้วนเป็นประสบการณ์สำคัญที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากภาคทฤษฎีเพียงอย่างเดียว การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงถือเป็นกระบวนการสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นครูทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติทางวิชาชีพ อีกทั้งยังเป็นตัวชี้วัดความพร้อมของนักศึกษาในการเข้าสู่วิชาชีพครูอย่างแท้จริง นักศึกษาที่ผ่านกระบวนการนี้จะมีความมั่นใจ มีความรับผิดชอบ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต (คุรุสภา, 2562)

แม้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะมีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่านักศึกษาครูยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาการจัดการชั้นเรียน การวางแผนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้ และการควบคุมพฤติกรรมนักเรียน (สุวิมล ว่องวาณิช, 2559) นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยด้านตัวนักศึกษา เช่น ความไม่มั่นใจในตนเอง การขาดประสบการณ์ และความวิตกกังวลในการสอนล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพของการฝึกสอน (รัตนะ บัวสนธ์, 2560) ในส่วนของปัจจัยแวดล้อม พบว่าการสนับสนุนจากครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หากขาดการนิเทศที่มีคุณภาพ หรือการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียนไม่ดีพอ จะส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถพัฒนาทักษะได้อย่างเต็มศักยภาพ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561)

นอกจากนี้ ภาระงานอื่นๆ ที่นักศึกษาต้องรับผิดชอบ เช่น งานธุรการ หรือกิจกรรมของโรงเรียน อาจทำให้เวลาในการเตรียมการสอนลดลง ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งมีพันธกิจในการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงต้องสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในพื้นที่ โดยเฉพาะในสาขาการประถมศึกษา ซึ่งเป็นระดับการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการวางรากฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน นักศึกษาครูในสาขานี้ต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และสามารถดูแลนักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) บริบทของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีลักษณะเฉพาะที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท นักเรียนมีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐฐานะ ภาษา และพื้นฐานทางการเรียนรู้ เช่น นักเรียนบางส่วนใช้ภาษาถิ่น (เขมรถิ่นไทยหรือกูย) เป็นภาษาหลักในชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษาไทยและการสื่อสารในชั้นเรียน นอกจากนี้ ข้อมูลด้านคุณภาพการศึกษาพบว่า ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในหลายโรงเรียนของจังหวัดสุรินทร์ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยเฉพาะในรายวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการจัดการเรียนรู้ของครู และนักศึกษาฝึกสอนในพื้นที่ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์, 2567)

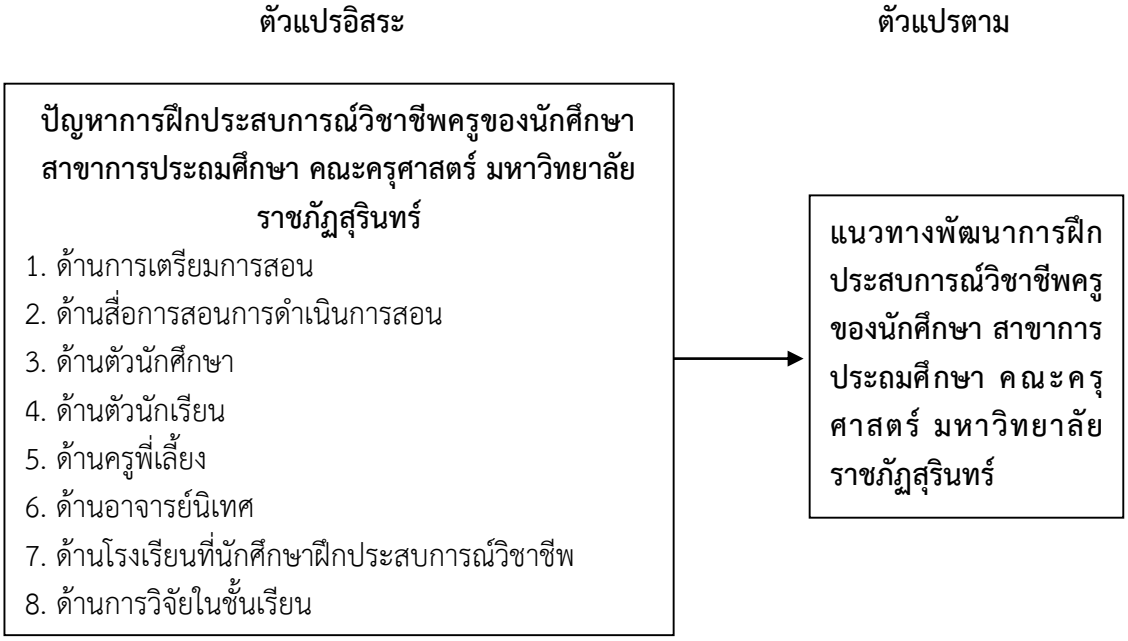
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเอกการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และหาแนวทางในการพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงระบบการนิเทศ และการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถานศึกษาในพื้นที่ รวมถึงช่วยยกระดับคุณภาพการผลิตครูให้สามารถตอบสนองต่อบริบทของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาการฝึกสอนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเอกการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบของปัญหาการฝึกสอนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ 8 ด้าน มาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 56 คน โดยผู้วิจัยศึกษาจากประชากรทั้งหมด (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์, 2567)

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 6 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและประสบการณ์จริงในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอนและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย อาจารย์นิเทศก์ประจำสาขาวิชาการประถมศึกษา จำนวน 2 คน ซึ่งมีหน้าที่ในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการฝึกสอนของนักศึกษา รวมทั้งให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพครูให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู นอกจากนี้ยังมีครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังกัดอยู่ จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานร่วมกับนักศึกษาอย่างใกล้ชิดในสถานศึกษา มีบทบาทในการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ และสะท้อนผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาในระหว่างการฝึกสอน และตัวแทนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เอกการประถมศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังอยู่

ในกระบวนการฝึกสอนจริง และสามารถสะท้อนปัญหา อุปสรรค และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาได้โดยตรง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ประเภท ได้แก่

3.1 แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายรับของนักศึกษา และสถานที่ที่นักศึกษาพักขณะฝึกสอน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา ครอบคลุม 8 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการเตรียมการสอน 2. ด้านสื่อการสอนการดำเนินการสอน 3. ด้านตัวนักศึกษา 4. ด้านตัวนักเรียน 5. ด้านครูพี่เลี้ยง 6. ด้านอาจารย์นิเทศ 7. ด้านโรงเรียนที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 8. ด้านการวิจัยในชั้นเรียนโดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา ครอบคลุม 8 ด้าน

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งข้อมูลทั่วไปใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ สำหรับข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการถอดเทปคำสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้อง อ่านทบทวนและจัดหมวดหมู่ข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาและตีความตามบริบท ก่อนสังเคราะห์และนำเสนอผลในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การสร้างเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและพัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และกำหนดเกณฑ์ยอมรับที่ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป แบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มจริงจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.931 แสดงว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือ ก่อนนำไปปรับปรุงและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ และส่วนแบบสัมภาษณ์ได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อ 1 ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ตารางที่ 1 ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยภาพรวมและรายด้าน

ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	μ	σ	แปลผล
1. ด้านการเตรียมการสอน	3.16	1.14	ปานกลาง
2. ด้านสื่อการสอนการดำเนินการสอน	3.14	1.17	ปานกลาง
3. ด้านตัวนักศึกษา	3.09	1.17	ปานกลาง
4. ด้านตัวนักเรียน	3.21	1.28	ปานกลาง
5. ด้านครูพี่เลี้ยง	3.32	1.24	ปานกลาง
6. ด้านอาจารย์นิเทศ	3.27	1.26	ปานกลาง
7. ด้านโรงเรียนที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	3.23	1.29	ปานกลาง
8. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	3.28	1.27	ปานกลาง
รวม	**3.21**	**1.14**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.21) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านครูพี่เลี้ยง (μ = 3.32) รองลงมา คือ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน (μ= 3.28) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านตัวนักศึกษา (μ= 3.09)

2. จากข้อคำถามตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครอบคลุม 8 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการเตรียมการสอน พบว่า การเตรียมการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูยังคงเป็นประเด็นที่ท้าทายอย่างมาก เนื่องจากนักศึกษาหลายคนยังขาดความชำนาญในการวิเคราะห์หลักสูตร ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและผู้เรียนอย่างแท้จริง การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้มักเน้นรูปแบบตามตัวอย่างมากกว่าการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง อีกทั้งการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม และการวัดผลยังไม่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ นักศึกษายังมีข้อจำกัดในการคาดการณ์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชั้นเรียน ทำให้เมื่อเกิดสถานการณ์จริงไม่สามารถปรับแผนได้อย่างยืดหยุ่น ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ลดลง

2.2 ด้านสื่อการสอนการดำเนินการสอน พบว่า ในด้านสื่อการสอนและการดำเนินการสอน นักศึกษามักประสบปัญหาในการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน บางครั้งสื่อที่จัดทำขึ้นมีความน่าสนใจแต่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ หรือไม่สามารถกระตุ้น

การมีส่วนร่วมของนักเรียนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีและการผลิตสื่อที่หลากหลาย ในส่วนของการดำเนินการสอน นักศึกษายังขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ขาดความคล่องแคล่วในการใช้คำถามกระตุ้นความคิด และมีปัญหาในการบริหารเวลาในชั้นเรียน รวมถึงการควบคุมชั้นเรียนให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3 ด้านตัวนักศึกษา พบว่า ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวนักศึกษาเอง พบว่านักศึกษาหลายคนยังขาดความมั่นใจในบทบาทของตนเองในฐานะครูผู้สอน โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์จริงในห้องเรียนที่มีความหลากหลายและไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะการสื่อสาร การใช้ภาษา และการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจง่าย อีกทั้งการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนและการทำงานร่วมกับบุคลากรอื่นยังเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนา บางกรณียังพบปัญหาด้านความรับผิดชอบ การจัดการเวลา และการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.4 ด้านตัวนักเรียน พบว่า ในด้านตัวนักเรียน พบว่าความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความหลากหลายทั้งด้านความสามารถ พื้นฐานความรู้ ความสนใจ และพฤติกรรม ทำให้นักศึกษาฝึกสอนต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและยืดหยุ่น ซึ่งในทางปฏิบัตินักศึกษายังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ นักเรียนบางส่วนอาจขาดแรงจูงใจในการเรียน มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หรือมีสมาธิสั้น ส่งผลให้เกิดปัญหาในการควบคุมชั้นเรียน และทำให้บรรยากาศการเรียนรู้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่

2.5 ด้านครูพี่เลี้ยง พบว่า ด้านครูพี่เลี้ยงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยพบว่าบางกรณีครูพี่เลี้ยงมีภาระงานมาก ทำให้ไม่สามารถให้คำแนะนำหรือดูแลนักศึกษาได้อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง การสะท้อนผลการสอน (feedback) อาจไม่ชัดเจนหรือไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้นักศึกษาไม่ทราบจุดที่ต้องปรับปรุงอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ความแตกต่างในแนวคิดวิธีการสอน หรือทัศนคติระหว่างครูพี่เลี้ยงกับนักศึกษา อาจทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติงานและส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการสอนของนักศึกษาในระยะยาว

2.6 ด้านอาจารย์นิเทศ พบว่า ในด้านอาจารย์นิเทศ พบว่าการนิเทศการสอนบางครั้งยังมีข้อจำกัดด้านเวลาและความถี่ในการลงพื้นที่ ทำให้การติดตามความก้าวหน้าและการให้คำแนะนำแก่นักศึกษาไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งข้อเสนอแนะที่ได้รับอาจเป็นลักษณะภาพรวมมากกว่าการเจาะลึกในประเด็นปัญหาที่แท้จริงของนักศึกษา นอกจากนี้ ในบางกรณีคำแนะนำจากอาจารย์นิเทศอาจไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนหรือข้อจำกัดที่นักศึกษากำลังเผชิญอยู่จริง ส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2.7 ด้านโรงเรียนที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบว่า โรงเรียนที่นักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์มีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น ทรัพยากรทางการศึกษา สภาพแวดล้อม บุคลากร และการบริหารจัดการ ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษา บางโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านสื่อ อุปกรณ์ หรือเทคโนโลยี ทำให้นักศึกษาไม่สามารถนำแนวคิดหรือแผนการสอนที่เตรียมไว้ไปใช้ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งจำนวนผู้เรียนในชั้นเรียนที่มากเกินไป หรือการจัดตารางสอนที่ไม่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติอาจทำให้นักศึกษาไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะอย่างหลากหลายและครบถ้วน

2.8 ด้านการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า ด้านการวิจัยในชั้นเรียน นักศึกษามักประสบปัญหาในการกำหนดประเด็นปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพจริงของห้องเรียน รวมถึงการออกแบบกระบวนการวิจัย เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เนื่องจากยังขาดประสบการณ์และ

ความเข้าใจเชิงลึกในด้านการวิจัย นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านเวลาในการฝึกสอนและภาระงานอื่นๆ ทำให้นักศึกษาไม่สามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างครบทุกขั้นตอน หรือทำได้เพียงในระดับพื้นฐาน ส่งผลให้ผลการวิจัยอาจไม่สามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ พบว่า การพัฒนาคุณภาพครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยพื้นฐานที่มีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนในระยะยาว การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ฝึกทักษะการสอน และพัฒนาความเป็นครูอย่างรอบด้าน สำหรับนักศึกษาสาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่เพียงแต่เป็นการนำความรู้จากห้องเรียนไปใช้ แต่ยังเป็นการเรียนรู้บริบทของโรงเรียน ชุมชน และผู้เรียนที่มีความหลากหลาย ดังนั้น การกำหนดแนวทางในการพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้นักศึกษามีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการประกอบวิชาชีพครูในอนาคต แนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง 1) การบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูควรมุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีที่ได้เรียนมาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านผู้เรียนและสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกวางแผนการสอน การออกแบบสื่อการเรียนรู้ และการจัดการชั้นเรียนจริง พร้อมทั้งสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง อาจารย์นิเทศและครูพี่เลี้ยงควรมีบทบาทในการให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด เพื่อช่วยให้นักศึกษาเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างลึกซึ้ง อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะวิชาชีพครูอย่างแท้จริง (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 3 มีนาคมคม 2569) 2) การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นักศึกษาครูควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้ผ่านโครงงาน และการแก้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์และมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การฝึกประสบการณ์ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทดลองใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย พร้อมทั้งประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง การสะท้อนผลและปรับปรุงวิธีการสอนอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาทักษะการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับประถมศึกษา และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 3 มีนาคมคม 2569) 3) การเสริมสร้างทักษะการวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยในชั้นเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน นักศึกษาควรได้รับการฝึกให้สามารถตั้งคำถามวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการสอนของตนเอง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพควรบูรณาการกระบวนการวิจัยเข้าไปในกิจกรรมฝึกสอน เพื่อให้นักศึกษาเกิดทักษะการคิดอย่างเป็นระบบและมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับการตัดสินใจ การพัฒนาทักษะด้านนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเป็นครูมืออาชีพที่มีความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 3 มีนาคมคม 2569) 4) การปลูกฝังจรรยาบรรณและคุณลักษณะความเป็นครู นอกจากความรู้และทักษะแล้ว คุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาครูต้องได้รับการปลูกฝัง การฝึกประสบการณ์ควรมุ่งเน้นให้นักศึกษาแสดงออกถึงความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความมีวินัย และความรักในวิชาชีพครู ผ่านการปฏิบัติงานจริงในโรงเรียน

การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน รวมถึงการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด การสะท้อนตนเองและการได้รับข้อเสนอแนะจากครูพี่เลี้ยงจะช่วยให้นักศึกษาตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน และพัฒนาคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นครูในอนาคต (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 4 สัมภาษณ์ วันที่ 3 มีนาคมคม 2569) 5) การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ นักศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้สามารถเลือกใช้และสร้างสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน เช่น สื่อมัลติมีเดีย แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา การฝึกประสบการณ์ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ใช้เทคโนโลยีจริงในห้องเรียน พร้อมทั้งประเมินประสิทธิผลของการใช้งาน การพัฒนาทักษะด้านนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 5 สัมภาษณ์ วันที่ 3 มีนาคมคม 2569) 6) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียน การพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด ควรมีการวางแผนร่วมกันในการกำหนดแนวทางการฝึก การนิเทศ และการประเมินผลเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและมาตรฐานวิชาชีพครู การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างอาจารย์ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษา จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและหลากหลาย นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายยังช่วยให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนให้นักศึกษาเติบโตเป็นครูที่มีคุณภาพในอนาคต (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 6 สัมภาษณ์ วันที่ 3 มีนาคมคม 2569)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า อาจสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายหลายประการที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านตัวนักศึกษาเอง สถานศึกษาแหล่งฝึกประสบการณ์ รวมถึงระบบการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย แม้ว่านักศึกษาจะได้รับการเตรียมความรู้ทางทฤษฎีมาอย่างเพียงพอในระดับหนึ่ง แต่เมื่อต้องนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง กลับพบว่ายังมีข้อจำกัดบางประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นักศึกษาอาจยังขาดประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจริง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการวางแผนการสอน การควบคุมชั้นเรียน และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนที่มีความแตกต่างของผู้เรียนทั้งด้านพื้นฐานความรู้และพฤติกรรม อีกทั้งภาระงานอื่นๆ ของครูพี่เลี้ยงอาจส่งผลให้การให้คำปรึกษาหรือสะท้อนผลการสอน (feedback) ยังไม่ละเอียดเพียงพอ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะวิชาชีพของนักศึกษา ระบบการนิเทศติดตามจากทางมหาวิทยาลัยอาจยังไม่ครอบคลุมหรือสม่ำเสมอเท่าที่ควร การลงพื้นที่นิเทศอาจมีข้อจำกัดด้านเวลาและจำนวนบุคลากร ทำให้นักศึกษาไม่ได้รับคำแนะนำเชิงลึกในทุกช่วงของการฝึกประสบการณ์ อีกทั้งรูปแบบการประเมินผลอาจเน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการพัฒนา ส่งผลให้นักศึกษามุ่งเน้นการทำผลงานให้ผ่านเกณฑ์ มากกว่าการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ David A. Kolb ที่อธิบายว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งประกอบด้วยวงจร 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีประสบการณ์จริง (Concrete Experience) การสะท้อนคิด (Reflective Observation) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) และการทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation) หากผู้เรียนขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือไม่สามารถเชื่อมโยงแต่ละขั้นตอนได้อย่างสมบูรณ์ จะส่งผลให้การเรียนรู้ไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในบริบทของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นักศึกษาที่ขาดประสบการณ์ตรงหรือยัง

ไม่สามารถสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองได้อย่างลึกซึ้ง ย่อมทำให้ไม่สามารถพัฒนาทักษะการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ เช่น การจัดการเรียนการสอน การควบคุมชั้นเรียน และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้ หากไม่ได้รับการสะท้อนผลจากครูพี่เลี้ยงหรืออาจารย์นิเทศอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้ระดับปัญหายังคงอยู่ในระดับปานกลาง (Kolb, 1984) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทอดทูน ค้าขาย และคณะ (2562) วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุลผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีสภาพปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ และมีสภาพปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านสังกัดของโรงเรียนที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ด้านอาจารย์นิเทศก์และด้านครูพี่เลี้ยง

2. แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพครูผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษา โดยบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีสู่การสอนจริง ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน อีกทั้งยังเน้นการเสริมสร้างทักษะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงการสอนอย่างเป็นระบบ การปลูกฝังจรรยาบรรณและคุณลักษณะความเป็นครู ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการฝึกประสบการณ์ให้สอดคล้องกับบริบทจริง ช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า บริบททางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ทำให้บทบาทของครูไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) ที่สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ดังนั้น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบให้เน้นการลงมือปฏิบัติจริงในสถานศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้เผชิญกับสถานการณ์จริง ฝึกการแก้ปัญหา และพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างยืดหยุ่น นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ John Dewey (1938) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง (Learning by Doing) โดยมองว่าการศึกษาที่มีคุณภาพต้องเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเมื่อได้ลงมือกระทำและสะท้อนคิดจากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปฏิบัติการสอนในสถานการณ์จริง พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การแก้ปัญหาในชั้นเรียน และการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ John Dewey ยังให้ความสำคัญกับบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษาครูให้มีสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุเทน ลาพิงค์ และคณะ (2562) วิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาฝึกสอน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา นักศึกษาควรมีความรัก ความศรัทธา และความภาคภูมิใจในอาชีพครู นักศึกษาฝึกสอนควรเตรียมความพร้อม

ในการสอน โดยควรเตรียมแผนการสอนและส่งล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ เพื่อให้ครูพี่เลี้ยงได้ตรวจสอบความถูกต้อง นอกจากนี้ ควรเตรียมสื่อการสอน และบันทึกผลการสอน อาจารย์นิเทศและครูพี่เลี้ยงควรมีการพูดคุยกันเพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันในส่วนของกฎเกณฑ์ วัตถุประสงค์ และกระบวนการในการฝึกสอน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัย โรงเรียนที่นักศึกษาไปฝึกสอนควรเป็นโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนทั้งระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านครูพี่เลี้ยงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนและการดูแลของครูพี่เลี้ยงยังเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Brief)

1.1 ควรกำหนดนโยบายและมาตรฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และคุณสมบัติของครูพี่เลี้ยง เพื่อให้การดูแลนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.2 ควรมีการจัดสรรงบประมาณหรือแรงจูงใจให้แก่ครูพี่เลี้ยง เช่น ค่าตอบแทน หรือการยกย่องเชิดชูเกียรติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่

1.3 ควรจัดระบบการอบรมและพัฒนาศักยภาพครูพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในการเป็นพี่เลี้ยงที่มีประสิทธิภาพ

1.4 ควรมีระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูพี่เลี้ยงอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (Actionable Recommendations)

2.1 ควรจัดให้มีการประชุมชี้แจงร่วมกันระหว่างนักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก่อนและระหว่างการฝึกประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน

2.2 ควรจัดทำคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานจริง

2.3 ครูพี่เลี้ยงควรให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลการสอน (feedback) แก่นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2.4 ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกสอนในหลากหลายรูปแบบ เช่น การสอนแบบกลุ่ม การสอนรายบุคคล และการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาครุศาสตร์ เอกการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

3.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะครูพี่เลี้ยงกับความสำเร็จในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ปีการศึกษา 2563*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

คุรุสภา. (2562). *ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

เทอดทูน ค้าขาย, เกษฎา สาลา และอรอุมา ปราชญ์ปรีชา. (2562). การศึกษาสภาพปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. *สิกขาวารสารศึกษาศาสตร์, 6*(2): 33-46.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ: กรอบแนวคิดใหม่และทิศทางใหม่ของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตนะ บัวสนธ์. (2560). *วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2559). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์. (2565). *แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. สุรินทร์: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์.

อุเทน ลาพิงค์ และคณะ. (2562). แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. *วารสารธรรมทรรศน์, 19*(2): 13-22.

Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.

Kolb, D.A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice-Hall.

แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

Guideline for the Management of the White School Project based on Kalyanamittadhamma VII of Khaotalupitthayakhom School under the Secondary Educational Service Area Office Surat Thani Cumphon

[1]ศุภชัย นวนหงษ์, [2]พระครูพิจิตรศุภการ, [3]มะลิวัลย์ โยธารักษ์

[1]Supphachai Nuanhong, [2]Phrakruphichitsupakan, [3]Maliwan Yotharak

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration,

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: krukimsuppachai@gmail.com

Received: April 12, 2026; **Revised:** April 27, 2026; **Accepted:** May 03, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม 2) ศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณ มิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม และ 3) เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 15 คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 5 คน สนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมินการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียน โดยสถานศึกษามีการดำเนินงานตามมาตรการทั้ง 5 มาตรการอย่างเป็นระบบ ได้แก่ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง และมาตรการบริหารจัดการ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม แต่ยังพบข้อจำกัดด้านศักยภาพบุคลากร ภาระงานที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องของการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่ยังไม่เข้มแข็ง และระบบการติดตามเฝ้าระวังและการสื่อสารข้อมูลที่ยังขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ 2) แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ครอบคลุมการดำเนินงานทั้ง 5 มาตรการ โดยมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน แต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ควบคู่กับการคัดกรอง ดูแลช่วยเหลือ ฟื้นฟู เฝ้าระวัง ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามประเมินผล

อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้มีการบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจ การเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การสื่อสารอย่างชัดเจน การรับฟังความคิดเห็นอย่างอดทน การอธิบายเรื่องที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย และการป้องกันไม่ให้นักเรียนถูกชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ส่งผลให้การดำเนินงานมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 3) ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารโครงการ; โครงการสถานศึกษาสีขาว; กัลยาณมิตรธรรม 7

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the current state of the administration of the White School Project at Khao Thalu Pittayakom School; 2) examine guidelines for administering the White School Project based on the Seven Principles of Kalyanamitta Dhamma; and 3) propose and evaluate such administrative guidelines. This study employed a qualitative research methodology. The key informants consisted of 15 stakeholders, 5 experts, and 7 specialists. Research instruments included in-depth interview forms, focus group discussion forms, and focus group evaluation forms. Data were analyzed using inductive analysis.

The research findings revealed that: 1) The current administration of the White School Project was systematically implemented according to five measures, namely prevention, identification, treatment, monitoring, and management. These measures effectively addressed issues related to drugs and social vices in the school, resulting in appropriate student support. However, some limitations were identified, including personnel capacity, workload affecting continuity, insufficient participation of network partners, and a lack of systematic linkage in monitoring and information communication systems. 2) The guidelines for administering the White School Project based on the Seven Principles of Kalyanamittadhamma comprehensively covered all five measures. Clear policies, action plans, and responsible persons were assigned, together with screening, student support, rehabilitation, surveillance, collaboration with communities and related agencies, and continuous monitoring and evaluation. The Seven Principles of Kalyanamittadhamma were integrated, including building trust, being a good role model, promoting desirable behavior, communicating clearly, listening patiently to opinions, explaining complex matters in an understandable way, and preventing students from being led into harmful behavior. These principles enhanced the appropriateness and effectiveness of project administration. 3) The proposed guidelines were evaluated by experts, who agreed that they were appropriate, feasible, and beneficial for application in the administration of the White School Project in educational institutions.

Keywords: Educational Administration; White School Project; the Seven Principles of Kalyanamitta Dhamma

บทนำ

ปัญหายาเสพติดและอบายมุขนับเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในทุกระดับ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต การแพร่ระบาดของยาเสพติดไม่เพียงส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสพเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตในสังคม ทำให้เกิดปัญหาด้านความปลอดภัย คุณธรรม และคุณภาพชีวิตของผู้เรียน สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายขับเคลื่อนโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข เพื่อให้สถานศึกษาทั่วประเทศดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการดำเนินงานผ่าน 5 มาตรการ ได้แก่ การป้องกัน การค้นหา การรักษา การเฝ้าระวังและการบริหารจัดการ ซึ่งมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้เรียน ควบคู่กับการดูแลช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคมมีนักเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีความอยากรู้ อยากลองและมีความเสี่ยงต่อการเผชิญกับปัจจัยแวดล้อมที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมไม่พึงประสงค์ โดยจากการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่านักเรียนบางส่วนมีความเสี่ยงและเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุข ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการเยี่ยมบ้านนักเรียนและการบันทึกข้อมูลในระบบ OBEC Care รวมถึงการรายงานและคัดกรองผ่านระบบ CATAS ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ (โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม, 2567)

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ประกอบด้วย 1) ปิโย (น่ารัก น่าเข้าหา) 2) ครุ (น่าเคารพ) 3) ภาวนีโย (น่ายกย่อง) 4) วัตตา (รู้จักพูด ชี้แจงได้) 5) วจนกฺขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) 6) คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา (อธิบายเรื่องลึกซึ้งให้เข้าใจง่าย) และ 7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคมตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานที่มีความเหมาะสมเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ได้จริง อันจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาว

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายอาคารและสถานที่ หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูฝ่ายงานกิจการนักเรียน ครูที่ปรึกษาและภาคีเครือข่าย

1.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของร่างแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการการบริหารการศึกษา นักวิชาการการวิจัย และผู้บริหารสถานศึกษา การพิจารณาข้อคำถามต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาว

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

2. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการสถานศึกษาสีขาว และพระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

23 การเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย พระภิกษุ (ผู้อำนวยการสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม) ผู้อำนวยการโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัด รองผู้อำนวยการโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม รองผู้อำนวยการในสังกัด และครูผู้รับผิดชอบโครงการสถานศึกษาสีขาวในสังกัด

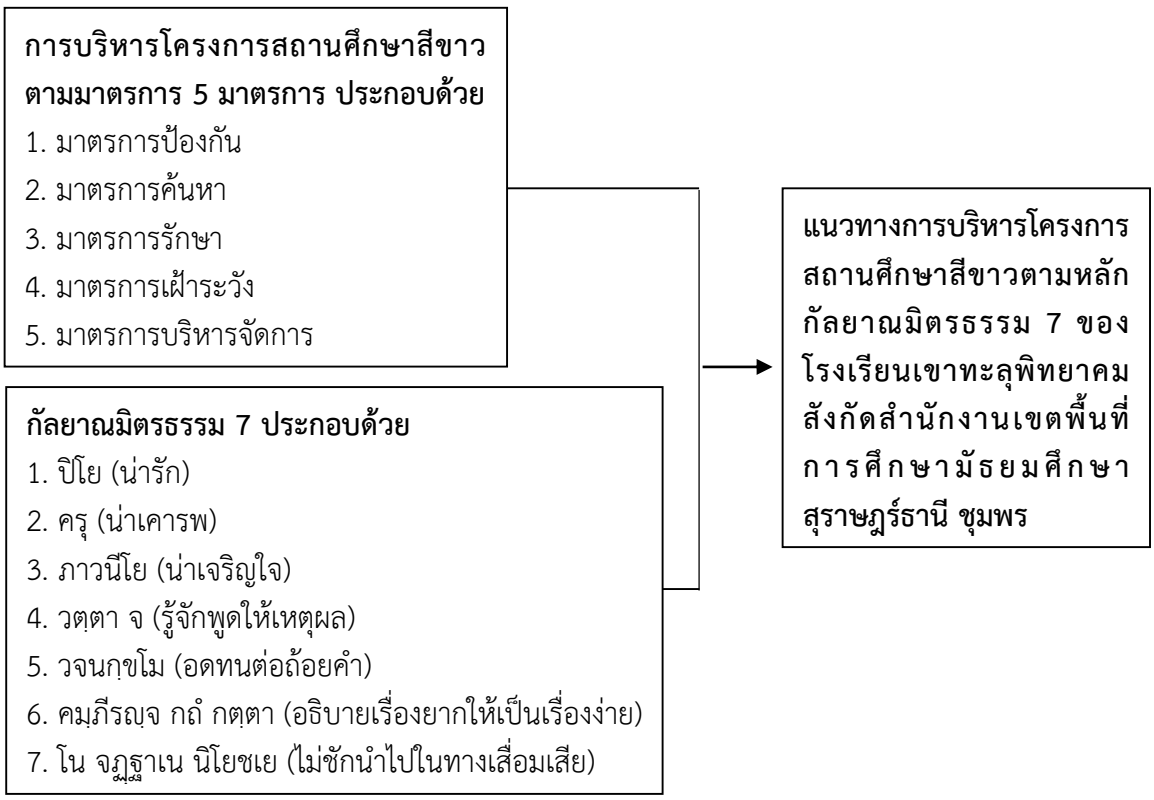
3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบประเมิน การสนทนากลุ่ม แนวแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินสนทนากลุ่ม ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพรประกอบด้วย การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวตามมาตรการ 5 มาตรการ ประกอบด้วย 1. มาตรการป้องกัน 2. มาตรการค้นหา 3. มาตรการรักษา 4. มาตรการเฝ้าระวัง 5. มาตการบริหารจัดการ โดยยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประกอบด้วย 1. ปิโย (น่ารัก) 2. ครุ (น่าเคารพ) 3. ภาวนีโย (น่าเจริญใจ) 4. วตฺตา จ (รู้จักพูดให้เหตุผล) 5. วจนกฺขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) 6. คมฺภีรญฺจ กถำ กตฺตา (อธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย) และ 7. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคมได้ดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวตาม 5 มาตรการอย่างเป็นระบบ โดยมาตรการป้องกันมุ่งจัดกิจกรรมห้องเรียนสีขาว เสริมสร้างความรู้ ความตระหนัก และทักษะชีวิตในการหลีกเลี่ยงยาเสพติด มาตรการค้นหาดำเนินการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลด้วยแบบประเมินและการสุ่มตรวจเพื่อจำแนกกลุ่มและดูแลช่วยเหลือได้ตรงประเด็น มาตรการรักษามีระบบให้คำปรึกษา บำบัด และส่งต่อผ่านคลินิกเสมารักษ์และเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาตรการเฝ้าระวังจัดให้มีช่องทางรับแจ้งข้อมูล เช่น ตู้แดงเสมารักษ์ระบบออนไลน์ และการมีส่วนร่วมของแกนนำนักเรียนและครูในการติดตามพฤติกรรม และมาตรการบริหารจัดการมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะทำงานห้องเรียนสีขาว เพื่อร่วมกันวางแผน ขับเคลื่อน และติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ปัญหาโดยภาพรวมยังพบข้อจำกัดด้านภาระงานของครู ทรัพยากรไม่เพียงพอ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองยังไม่ต่อเนื่อง นักเรียนบางส่วนขาดความตระหนักและไม่กล้าเปิดเผยข้อมูล รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่ยังมีปัจจัยเสี่ยง สถานศึกษาควรเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน เช่น การจัดประชุม จัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร จัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอ และส่งเสริมความตระหนักรวมถึงทักษะชีวิตของผู้เรียน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า ถานศึกษามีการดำเนินงานครบทั้ง 5 มาตรการ ได้แก่ 1. มาตรการป้องกัน 2. มาตรการค้นหา 3. มาตรการรักษา 4. มาตรการเฝ้าระวัง และ 5. มาตรการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีการกำหนดนโยบายและแผนงานที่ชัดเจน ขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิต คัดกรองนักเรียนรายบุคคลให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนกลุ่มเสี่ยง จัดระบบเฝ้าระวังผ่านช่องทางที่หลากหลาย และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจากการปฏิบัติงานจริงมาวิเคราะห์และสะท้อนผล เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการดำเนินงานยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ได้แก่ 1. การสร้างความไว้วางใจแก่ผู้เรียน (ปิโย) 2. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (ครุ) 3. ส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม (ภาวนีโย) 4. ให้คำแนะนำและสื่อสารอย่างเหมาะสม (วัตตา) 5. รับฟังความคิดเห็นด้วยความอดทน (วจนักขโม) 6. อธิบายข้อมูลที่ซับซ้อนได้อย่างชัดเจน (คัมภีรัญจกถัง กัตตา) และ 7. ป้องกันไม่ให้นักเรียนถูกชักจูงไปในทางเสื่อม (โน จัฏฐาเน นิโยชเย) ส่งผลให้การดำเนินงานมีความเป็นระบบ โปร่งใส และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ผลการนำเสนอและประเมินแนวแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางดังกล่าวด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน พบว่า แนวทางมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และและมีความเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวในสถานศึกษา โดยการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวตามมาตรการ 5 มาตรการ ควบคู่กับการยึด

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นกรอบแนวทาง จะส่งผลให้การดำเนินโครงการมีความเป็นระบบ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ห่างไกลจากยาเสพติด และอบายมุขได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้ง 5 มาตรการ ได้แก่ การป้องกัน การค้นหา การรักษา การเฝ้าระวัง และการบริหารจัดการ ส่งผลให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขมีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ยังพบข้อจำกัดด้านภาระงานครู งบประมาณ บุคลากร ทรัพยากร การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง รวมถึงปัจจัยเสี่ยงภายนอกสถานศึกษา ดังนั้น สถานศึกษาควรพัฒนาศักยภาพบุคลากร สร้างระบบสื่อสารที่ปลอดภัย โปร่งใส และเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการดำเนินงานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรพงษ์ ชูพันธุ์ (2562) เรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนแนวทางดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ประกอบด้วย 5 มาตรการ ได้แก่ 1) มาตรการป้องกัน จัดประชุมชี้แจงทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติการ ติดตาม ประเมินผล สรุปรายงาน 2) มาตรการค้นหา คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียน และรายงานการสำรวจการใช้สารเสพติด 3) มาตรการรักษา จัดบริการสื่อการแนะแนว และดำเนินกิจกรรมเรื่องการป้องกันยาเสพติด 4) มาตรการเฝ้าระวัง องค์กรนักเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในสถานศึกษา 5) มาตรการการบริหารจัดการ ร่วมประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการประเมิน ความเหมาะสม และความเป็นไปได้พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นได้อยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาอื่นๆ ได้ต่อไป งานวิจัยนี้สอดคล้องกันในประเด็น การดำเนินงานตามมาตรการ 5 มาตรการอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการป้องกัน ค้นหา รักษา เฝ้าระวัง และบริหารจัดการ โดยต่างมุ่งเน้นการวางแผน คัดกรอง ดูแลช่วยเหลือ เฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง และสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายมีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานมีความชัดเจน เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระวุฒิ ธาตุทอง (2560) เรื่อง การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา แผนปฏิบัติการสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบตามโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 การป้องกันการใช้ยาเสพติด กลยุทธ์ที่ 2 การป้องกันการใช้ยาเสพติด กลยุทธ์ที่ 2 การรักษาผู้เสพยาเสพติด กลยุทธ์ที่ 3 การจัดกิจกรรมค้นหาสิ่งเสพติด กลยุทธ์ที่ 4 การเฝ้าระวังภัยจากยาเสพติด กลยุทธ์ที่ 5 การบริหารจัดการ การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและผลการตรวจสอบแผนปฏิบัติการพบว่า มีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ ผ่านฉันทามติ งานวิจัยนี้สอดคล้องกันในประเด็นการดำเนินงานตามมาตรการ 5 ด้าน อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ได้แก่ การป้องกัน ค้นหา รักษา

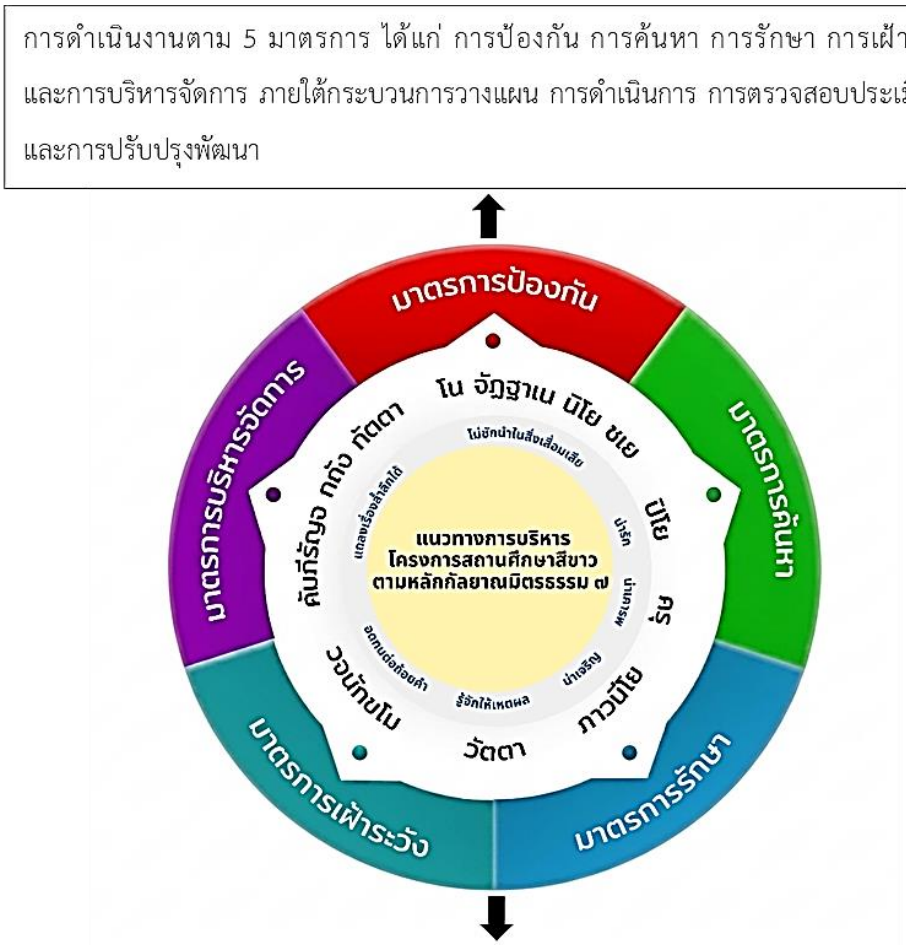
เฝ้าระวัง และบริหารจัดการ โดยต่างมุ่งให้สถานศึกษามีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนและดำเนินงานตามกรอบโครงการสถานศึกษาสีขาวอย่างต่อเนื่องอีกทั้งยังสอดคล้องกันในด้าน การใช้การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงงานตามวงจรคุณภาพ เพื่อยกระดับการดำเนินงานให้ถูกต้อง เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วงรณกร พรหมอุล และโสภณเพ็ชรพวง (2566) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี พบว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี โดยรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านการป้องกันยาเสพติด และด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด อันเนื่องมาจากการดำเนินงานการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากปัญหายาเสพติดในปัจจุบันค่อนข้างมีความ รุนแรงความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเทคโนโลยีมีส่วนทำให้นักเรียนสามารถเข้าถึงสารเสพติดได้ง่ายขึ้น งานวิจัยนี้สอดคล้องกันในประเด็นการให้ความสำคัญกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมองว่าปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องใกล้ตัวและมีความรุนแรงมากขึ้น จึงต้องดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งการพัฒนารูปแบบ หรือแนวทางดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อรับมือกับปัจจัยเสี่ยงจากสังคมและเทคโนโลยีที่ทำให้นักเรียนเข้าถึงสารเสพติดได้ง่าย

การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า แนวทางการดำเนินงานดังกล่าวครอบคลุมมาตรการของโครงการสถานศึกษาสีขาว 5 มาตรการ ได้แก่ 1) มาตรการการป้องกัน 2) มาตรการการค้นหา 3) มาตรการการรักษา 4) มาตรการการเฝ้าระวัง และ 5) มาตรการการบริหารจัดการ โดยดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดนโยบาย วางแผน ปฏิบัติ ติดตาม และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งบูรณาการความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และภาคีเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมและยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานที่ยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ได้แก่ 1) ปิโย (สร้างความไว้วางใจและความเป็นมิตร) 2) ครุ (เป็นแบบอย่างที่ดีและน่าเคารพ) 3) ภาวนีโย (ส่งเสริมการพัฒนาและความเจริญงอกงามของผู้เรียน) 4) วัตตา (สื่อสาร ชี้แจง และให้คำแนะนำอย่างชัดเจน) 5) วจนกฺขโม (รับฟังความคิดเห็นด้วยความอดทนและเข้าใจผู้อื่น) 6) คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา (อธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย) และ 7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย (ป้องกันไม่ให้ผู้เรียนถูกชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย) ส่งผลให้การดำเนินงานมีความเป็นระบบ โปร่งใส และเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (กัญญารัตน์ นามวิเศษ, 2562: 17) ที่พบว่าการบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผล ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับในระดับสูง อีกทั้งสอดคล้องกับอวยพร วงค์ประดิษฐ์ (2559) ที่พบว่าการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวต้องมีการวางแผน ปฏิบัติ และปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดประสิทธิผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับธิชานนท์ ณ บางช้าง และโกสุม สายใจ (2565) ที่พบว่า การบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จะส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งสอดคล้องกับพระมหาสุวรรณ สุวณฺโณ (จุลพงษ์) และคณะ (2563) พบว่าการพัฒนารูปแบบตามหลักกัลยาณมิตรธรรมช่วยเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากร ทั้งด้านการทำงาน

เป็นทีม การพัฒนาตนเอง และจริยธรรมวิชาชีพ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวให้เกิดประสิทธิผลและความยั่งยืน ควรดำเนินงานอย่างเป็นระบบตาม 5 มาตรการ ได้แก่ การป้องกัน การค้นหา การรักษา การเฝ้าระวัง และการบริหารจัดการ โดยบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นกรอบในการบริหารงาน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ การสื่อสารที่เหมาะสม และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายภายในที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงกัลยาณมิตร ควบคู่กับการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ในการกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข การจัดระบบเฝ้าระวังและดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงรุก ตลอดจนการติดตามและประเมินผลจากข้อมูลจริงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แห่งความปลอดภัย ความไว้วางใจ และการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านพฤติกรรม คุณธรรม และคุณภาพชีวิต

1.2 หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมระบบพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 อย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีหลักสูตรอบรม การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาชีพ และการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภาคี เพื่อยกระดับสมรรถนะด้านการป้องกัน เฝ้าระวัง ดูแลช่วยเหลือ และพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ควรกำหนดนโยบายขับเคลื่อนโครงการสถานศึกษาสีขาวโดยบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นกรอบในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการวางแผน การอำนวยการ การนิเทศติดตาม และการประเมินผล เพื่อให้ผู้บริหารและครูใช้หลักธรรมดังกล่าวเป็นฐานในการสร้างสัมพันธภาพเชิงบวก การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ากับการบริหารงานด้านการป้องกัน เฝ้าระวัง ดูแลช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหายาเสพติด และอบายมุขในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการสร้างบรรยากาศการทำงานแบบกัลยาณมิตร โดยเน้นความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร การให้คำปรึกษา และการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อเสริมสร้าง ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงของผู้เรียนอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.3 สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาระบบนิเทศ ติดตาม และประเมินผลโครงการสถานศึกษาสีขาวอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน ใช้ข้อมูลสารสนเทศจากการดำเนินงานจริงมาวิเคราะห์และปรับปรุงการบริหารงาน รวมทั้งสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพการดำเนินโครงการให้เกิดความยั่งยืนและเป็นแบบอย่างแก่สถานศึกษาอื่นได้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

3.2ควรทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3.3 ควรทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวโดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กัญญารัตน์ นามวิเศษ. (2562). รูปแบบบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,* 6(1): 17–28.

ธิชานนท์ ณ บางช้าง และโกสุม สายใจ. (2565). การบริหารงานตามแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 8(3): 248-263.

ธีรพงษ์ ชูพันธุ์. (2562). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธีระวุฒิ ธาตุทอง. (2560). การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุวรรณ สุวณฺโณ (จุลพงษ์) และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 9(2): 14-15.

โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม. (2567). *แนวทางเกี่ยวกับงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแผนพัฒนาสถานศึกษา โรงเรียนเขาทะลุพิทยาคม ปีการศึกษา 2566-2570.* สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร.

วงรณกร พรหมอุล และโสภณ เพ็ชรพวง. (2566). การพัฒนารูปแบบการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(3): 1317-1328.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2566). *นโยบายและแผนด้านการป้องกันยาเสพติด*. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *คู่มือการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อวยพร วงค์ประดิษฐ์. (2559). การศึกษาการบริหารโครงการโรงเรียนขาวของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

A Needs Analysis of English Language Learning for Dental Students in Bangkok and Nearby Provinces

[1]Phakim Kaoian, [2]Trirat Trakulphat, [3]Pitchapa Pittayavinai, [4]Prapaisri Holumyong

[1]Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok (KMUTNB)

[2]Faculty of Science, Chulabhorn Royal Academy

[3]Faculty of Dentistry, Bangkokthonburi University

[4]Faculty of Liberal Arts, Bangkokthonburi University

[1]Corresponding author, e-mail: phakim.kaoian@gmail.com

Received: April 22, 2026; **Revised:** May 20, 2026; **Accepted:** May 25, 2026

Abstract

This study investigated (1) the scope of content required for an English for Dental Purposes (EDP) course, (2) students' prioritized learning needs, and (3) their opinions on assessing learning outcomes. Using a quantitative survey, 238 participants selected by purposive sampling from a total population of 587 students. Eligible participants were those who had completed a basic English course and had not previously enrolled in any dental English course. Data were analysed using mean (M), standard deviation (SD), and the Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$).

Results showed that students prioritised clinically relevant EDP content, particularly oral anatomy (M = 4.69, SD = 0.57), types of teeth and functions (M = 4.63, SD = 0.72), oral examinations and ethics (M = 4.61, SD = 0.61), and cross-cultural communication (M = 4.61, SD = 0.69). Writing skills presented the largest learning gap ($PNI_{Modified}$ = 0.67), especially in clinical documentation (0.77), followed by speaking (0.56) and vocabulary (0.54). Students preferred formative and reflective assessment methods, favoring self-evaluation (M = 4.61) and peer assessment (M = 4.57) over formal testing (M = 4.41).

Keywords: Dentistry; English for Specific Purpose; Needs

Introduction

Thailand remains one of the most popular tourist destinations globally, welcoming approximately 35.5 million international visitors in 2024, with projections estimating up to 37.5 million in 2025 (Kasikorn Research Center, 2024). A significant portion of these visitors includes long-stay travellers who come for leisure, residency, or medical and dental services. Beyond tourism, Thailand also hosts an increasing number of highly skilled

foreign workers who live, work, and raise families within the country. As of June 2025, there were 192,896 registered skilled foreign workers (Department of Employment, 2025).

In parallel, regional integration and the expansion of cross-border healthcare and dental services within the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) have heightened the need for English proficiency among dental and other healthcare professionals. The establishment of the ASEAN Economic Community (AEC) in 2015 has facilitated the mobility of medical and dental personnel across member states, making strong English language skills essential for effective communication and professional competency. As ASEAN countries continue to improve healthcare delivery and elevate clinical standards, English for Medical Purposes (EMP) and more specifically, English for Dental Purposes (EDP) has become an essential component of language education in dental programmes.

Today's dental professionals are expected to demonstrate strong English language skills in order to share clinical knowledge, participate in international conferences, and provide multilingual patient care. These developments underscore the growing necessity for Thai dental students and practitioners to acquire English proficiency so that they can interact effectively with the increasing foreign population residing in the country and engage in global dental collaboration.

In the realm of higher education, the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation has established English proficiency benchmarks aligned with the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). University graduates are expected to attain at least a B2 level, while master's and doctoral graduates must achieve C1. These language requirements extend across a wide range of professional fields, including the civil service such as police officers, immigration officials, and educators and are particularly emphasised in the healthcare and dental sectors. Dentists, nurses, physicians, radiologists, and dental technologists are all required to meet minimum English language standards to ensure professional competence.

For dental students, English proficiency is emphasised throughout every stage of academic and professional development from admission to dental programmes, through graduation and postgraduate training, to licensure. Most dental faculties in Thailand require students to present proof of English language proficiency either for admission or as a graduation prerequisite (Thai Dental Council, 2022). This emphasis reflects the fact that the dental profession relies heavily on English-language resources, including textbooks, academic journals, research articles, and international scientific communication. Dentists must navigate a broad spectrum of English usage, ranging from chairside patient interactions to academic writing, research dissemination, and participation in global professional networks.

English for Dental Purposes (EDP) refers to specialised English instruction tailored specifically to the dental profession. It encompasses the four key language skills listening, speaking, reading, and writing through the use of profession-specific vocabulary, communicative

functions, and contextualised scenarios. EDP aims to equip dental students with the linguistic competencies necessary for professional communication, clinical accuracy, and international collaboration.

This approach aligns with the perspective of Rongsaat (1985) and Otngam (2022), who emphasised the significance of English in the medical and dental fields, particularly due to the extensive volume of English-language scientific literature. Rongsaat also identified writing as the most challenging skill for healthcare professionals, especially for those intending to pursue education abroad, where writing assessments are commonly required. Her findings highlight the varying linguistic demands of different healthcare and dental professions.

To foster effective learning, learner-centred pedagogy plays a crucial role. Reeve and Cheon (2021) argue that placing learners at the centre of instruction enhances satisfaction and intrinsic motivation principles rooted in Self-Determination Theory (SDT). Similarly, Basturkmen (2022) emphasises curriculum development based on learners' specific needs, integrating the language of specialised disciplines through discourse, genre, and vocabulary analysis.

A comprehensive needs analysis framework guides this process and includes three major components: Target Situation Analysis (TSA), Learning Situation Analysis (LSA), and Present Situation Analysis (PSA). These components are used to identify required language skills, investigate learners' motivations and learning needs, and assess current language proficiency and prior knowledge. This framework continues to be widely applied in contemporary ESP research (Watanapokakul & Sitajalabhorn, 2023), building on the foundational work of Dudley-Evans and St. John (1998).

In addition to these, the Priority Needs Index (PNI Modified) offers a data-driven approach for educators to rank and prioritise learners' specific language needs, enabling more targeted and effective instructional planning.

Given Thailand's increasing integration with global and ASEAN dental health systems, it is imperative that English language instruction for dental students be tailored to their specific academic and professional contexts. The outcomes of this study aim to inform the design of a more relevant and effective English for Dental Purposes curriculum one that ensures Thai dental students are equipped with the linguistic tools needed to navigate a complex and interconnected dental care environment confidently and competently.

Literature Review

The researcher reviewed conceptual and empirical studies related to needs analysis in English for Dental Purposes (EDP). The review was based on the learner-centred framework proposed by Dudley-Evans and St. John (1998), which emphasises that learners should participate in identifying course content in order to ensure that English instruction

corresponds to their academic and professional needs. This perspective is consistent with the views of Robinson (1991) and Rahman (2015), who argue that English for Specific Purposes (ESP) courses should incorporate profession-oriented content to enhance practical communication skills.

At present, many English courses in higher education rely heavily on commercially produced textbooks and learning materials imported from foreign contexts. Although these materials may provide general language practice, they may not adequately reflect the real communicative situations encountered by dental students in Thailand. In actual clinical settings, dental students and future dentists are required to communicate with international patients from diverse cultural and linguistic backgrounds, particularly in areas related to patient interaction, treatment explanation, appointment management, and clinical procedures. Consequently, existing materials may not fully address the specific language needs required in Thai dental contexts.

To develop a more relevant and context-sensitive course, the researcher conducted a needs analysis focusing on dental students' target needs, learning needs, and present language abilities. Data were collected directly from dental students in order to identify the English skills and communicative tasks most relevant to academic study and professional dental practice. The study also considered students' expectations, motivations, and previous learning experiences.

In addition, the researcher reviewed approaches to course design, content selection, and survey-based research methodology. Statistical measures including the mean (M), standard deviation (SD), and the PNI-modified index were employed to analyse the data and prioritise the most important learning needs. The findings were subsequently used to develop learning outcomes, communicative tasks, and assessment methods aligned with a task-based learning approach. A structured questionnaire was also designed to validate and refine the proposed course content for the target group.

Research Methodology

This research employed a survey-based approach to investigate and analyse the English language learning needs of dental students in Bangkok and neighbouring provinces. A semi-structured questionnaire was administered to the sample group. Quantitative data were analysed using basic statistical methods, including percentage, mean (M), standard deviation (SD), and the modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) by Nonglak Wiratchai and Suwimon Wongwanich (Suwimon Wongwanich, 2007). The development and validation of the research instrument followed several key steps: A review of relevant literature to guide the design of the questionnaire; The development of the questionnaire and an assessment of content validity through the Item-Objective Congruence (IOC) method, incorporating feedback from five experts. The version of the questionnaire used with key informants

achieved an IOC score of 0.95, while the version administered to the sample group attained an IOC score of 1.00. A pilot test was conducted with 30 non-sample dental students to ensure clarity and eliminate potential ambiguities in the questionnaire items. The internal consistency of the instrument was measured using Cronbach's alpha (Cronbach, L.J., 1951), which yielded a coefficient of 0.902. This high level of reliability confirmed that the questionnaire was both appropriate and dependable for use with the target sample.

The population consisted of 587 dental students from dentistry faculties in Bangkok and nearby provinces. A total of 238 students were purposively selected from Thai Dental Council-accredited programmes offered during the 2023–2025 academic years. Eligible participants had completed a basic English course and had not previously studied dental English.

Research Results

According to research objective 1, in terms of the learning content addressed by key informants through the questionnaire, the items were categorised into 16 distinct topics, ranked by their mean values according to a 5-point Likert scale. The results revealed that the highest-rated content need was: 1) Anatomy of the Oral Cavity (M = 4.69, SD = 0.57), followed closely by 2) Types of Teeth and Their Functions (M = 4.63, SD = 0.72). The next most important areas, both receiving the same mean score, were: 3) Oral Examinations (M = 4.61, SD = 0.61) and 4) Ethics and Cross-Cultural Communication (M = 4.61, SD = 0.69). This was followed by: 5) Paediatric Dentistry (M = 4.56, SD = 0.68) and 6) Communication Skills in Dentistry (M = 4.51, SD = 0.78). The seventh most important topic was: 7) X-rays and Dental Imaging (M = 4.50, SD = 0.66), followed by 8) Case Presentation and Report Writing (M = 4.48, SD = 0.82). Slightly lower but still highly rated were: 9) Introduction to Dental English (M = 4.47, SD = 0.48) and 10) Common Dental Diseases (M = 4.47, SD = 0.77). Next in order were: 11) Dental Treatment Procedures (M = 4.42, SD = 0.79) and 12) Dental Emergencies (M = 4.40, SD = 0.77), followed by 13) Dental Instruments and Materials (M = 4.39, SD = 0.67). The three lowest mean scores, though still within the "High" range, were: 14) Patient Interview and Medical History (M = 4.30, SD = 0.81), 15) Oral Hygiene Instructions (M = 4.29, SD = 0.79), and 16) Pain and Anaesthesia (M = 4.19, SD = 0.83).

These findings indicate that while all topics were considered important, foundational knowledge areas and communication skills were prioritised more highly than procedural and pain management topics, as detailed in Table 1.

Table 1 Needs for learning content

Content Needs	(M)	(SD)	Opinion Level
1.1. Introduction to Dental English	4.47	0.48	High
1.2. Anatomy of the Oral Cavity	4.69	0.57	Very High

Content Needs	(M)	(SD)	Opinion Level
1.3. Types of Teeth and Their Functions	4.63	0.72	Very High
1.4. Dental Instruments and Materials	4.39	0.67	High
1.5. Oral Examinations	4.61	0.61	Very High
1.6. Common Dental Diseases	4.47	0.77	High
1.7. Patient Interview and Medical History	4.30	0.81	High
1.8. Dental Treatment Procedures	4.42	0.79	High
1.9. Oral Hygiene Instructions	4.29	0.79	High
1.10. X-rays and Dental Imaging	4.50	0.66	Very High
1.11. Pain and Anesthesia	4.19	0.83	High
1.12. Dental Emergencies	4.40	0.77	High
1.13. Pediatric Dentistry	4.56	0.68	Very High
1.14. Communication Skills in Dentistry	4.51	0.78	Very High
1.15. Case Presentation and Report Writing	4.48	0.82	High
1.16. Ethics and Cross-Cultural Communication	4.61	0.69	Very High

According to research objective 2, the Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) analysis revealed that the most urgent learning need was Writing skills ($PNI_{Modified}$ = 0.67), indicating a significant gap between the existing (M = 2.65, SD = 0.62) and desirable conditions (M = 4.40, SD = 0.58). Specifically, 2.2.1) the ability to accurately write patient records in English showed the highest individual $PNI_{Modified}$ score (0.77), followed by 2.2.2) composing formal emails to dental professionals ($PNI_{Modified}$ = 0.55).

The second priority was Speaking skills ($PNI_{Modified}$ = 0.56), with the current mean score at M = 2.91, SD = 0.71 and the desired condition at M = 4.56, SD = 0.52. Within this category, 2.1.2) accurately responding to questions regarding toothache symptoms in English was rated slightly higher in priority ($PNI_{Modified}$ = 0.57) compared to 2.1.1) confidently explaining dental check-up procedures ($PNI_{Modified}$ = 0.55).

Ranking third, Vocabulary skills had a $PNI_{Modified}$ value of 0.54, reflecting the need to strengthen both the correct usage of basic dental terms ($PNI_{Modified}$ = 0.60) and the ability to infer meanings of unfamiliar terms from context ($PNI_{Modified}$ = 0.49).

Reading skills ranked fourth ($PNI_{Modified}$ = 0.46), with current performance at M = 3.08, SD = 0.50 and a desirable score of M = 4.53, SD = 0.56. The top reading need was understanding English-language manuals for dental instruments ($PNI_{Modified}$ = 0.48), followed closely by comprehending articles on gum disease and root canal treatments ($PNI_{Modified}$ = 0.45).

Finally, listening skills were ranked fifth ($PNI_{Modified}$ = 0.45), with current performance at M = 3.08, SD = 0.77 and a desired score of M = 4.48, SD = 0.55. Within this skill, understanding English-speaking lecturers or dentists in academic/clinical settings ($PNI_{Modified}$ = 0.49) was

a slightly higher need than understanding dental treatment discussions in multimedia formats ($PNI_{Modified}$ = 0.41).

In summary, the greatest gap was found in writing skills, particularly in clinical documentation, followed by Speaking and Vocabulary. Reading and Listening skills, though important, showed comparatively smaller gaps but still required attention to meet the desired professional communication standards in dental practice as detailed in Table 2.

Table 2 Priority of Needs in English Language Learning for Dental Students

Statements	The desirable condition (I)		The existing condition (D)		PNI modified (I-D)/D	Rank
	(M)	(SD)	(M)	(SD)		
2.1 Speaking	**4.56**	**0.52**	**2.91**	**0.71**	**0.56**	**2**
2.1.1) The student can confidently explain dental check-up procedures to foreign patients, showing readiness for international clinical settings.	4.53	0.50	2.91	0.79	0.55	
2.1.2) The student can accurately respond to questions regarding toothache symptoms in English, demonstrating effective communication skills in patient care.	4.59	0.54	2.91	0.63	0.57	
2.2 Writing	**4.40**	**0.58**	**2.65**	**0.62**	**0.66**	**1**
2.2.1) The student could accurately write patient records in English, reflecting competence in documenting clinical information.	4.39	0.63	2.47	0.66	0.77	
2.2.2) The student can compose formal emails to dental professionals, showing appropriate use of professional English in written communication.	4.41	0.54	2.83	0.58	0.55	
2.3 Vocabulary	**4.58**	**0.53**	**2.96**	**0.65**	**0.54**	**3**
2.3.1) The student can correctly translate and use basic dental terms such as "filling," "extraction," "cavity," and "plaque" in context.	4.62	0.56	2.88	0.66	0.60	

Statements	The desirable condition (I)		The existing condition (D)		PNI modified (I-D)/D	Rank
	(M)	(SD)	(M)	(SD)		
2.3.2) The student can infer the meanings of unfamiliar dental terms from context in English texts, indicating strong vocabulary acquisition skills.	4.55	0.50	3.05	0.65	0.49	
2.4. Reading	**4.53**	**0.56**	**3.08**	**0.50**	**0.47**	**4**
2.4.1) The student is able to read and comprehend articles related to gum disease and root canal treatments written in English.	4.57	0.57	3.15	0.58	0.45	
2.4.2) The student can understand English-language manuals or instructions on the use of dental instruments, supporting safe and informed practice.	4.49	0.55	3.02	0.43	0.48	
2.5. Listening	**4.48**	**0.55**	**3.08**	**0.76**	**0.45**	**5**
2.5.1) The student can follow and understand instructions given by English-speaking lecturers or dentists in academic or clinical settings.	4.47	0.55	2.99	0.58	0.49	
2.5.2) The student can understand dental treatment discussions in English presented through videos or podcasts, which supports ongoing learning through multimedia sources.	4.49	0.55	3.17	0.37	0.41	

According to the research objective 3, to study opinions on the assessment and evaluation of learning outcomes in the EDP course. The analysis of opinions on measuring and evaluating learning outcomes revealed that the highest-rated item was awareness of periodically evaluating oneself during the learning process (M = 4.61, SD = 0.49), interpreted as Very High. This was followed closely by satisfaction with being evaluated by classmates in a peer assessment (M = 4.57, SD = 0.56), also at a Very High level. The lowest-rated item, though still interpreted as High, was satisfaction with doing the formal test as a learning measurement (M = 4.41, SD = 0.60). Overall, the section received a mean score

of M = 4.53, SD = 0.55 indicating that participants held a Very High level of agreement toward the importance and value of diverse evaluation methods in the learning process as detailed in Table 3.

Table 3 Opinions on measuring and evaluating learning outcomes

Opinions on measuring and evaluating learning outcomes	(M)	(SD)	Interpretation
3.1 Are you aware of periodically evaluating yourself during the learning process?	4.61	0.49	Very High
3.2 Are you satisfied with being evaluated by your classmates in a peer assessment?	4.57	0.56	Very High
3.3 Are you satisfied with doing the formal test as a learning measurement?	4.41	0.60	High
Total	**4.53**	**0.55**	**Very High**

Discussion

According to research objective 1, the results of this study highlight the urgent need for English for Specific Purposes (ESP) courses in Thai dental education that are tightly aligned with the professional domains students themselves regard as most critical. The highest-rated content areas anatomy of the oral cavity, types of teeth and their functions, oral examinations, ethics, and cross-cultural communication not only reflect foundational knowledge but also emphasise the communicative and ethical dimensions of dentistry. This finding is echoed by Hutchinson and Waters (1987) and agreed with Supunya (2023), who argue that ESP should be tailored to learners' academic and professional contexts rather than relying on generic English courses.

Thai dental students' prioritisation of both technical terminology and interpersonal communication indicates a dual need: to master precise professional vocabulary in the same way as to develop competence in case presentation, patient interaction, and cross-cultural dialogue. Similarly to Otngam (2022) and Boonsuk and Ambele (2021), who reported that Thai students prefer content integrated with real-world practice, these findings reinforce the view that English proficiency in dentistry is directly tied to clinical accuracy and patient safety.

Moreover, Thai learners' cultural profile characterised by high uncertainty avoidance, collectivism, and long-term orientation was highlighted by Hofstede (2011) and echoed by Fuangtharnthip et al. (2021), who suggest that students thrive in structured, predictable learning environments with collaborative tasks and clear professional goals. Instructional strategies such as role-plays, concept mapping of anatomical systems, and case-based

presentations therefore align well with this cultural orientation while enhancing both engagement and retention of dental English content. As Anthony (2018) said, these methods are consistent with ESP principles, which integrate content knowledge with language use through authentic tasks.

Alignment with the Thai Dental Council's educational standards is also crucial. As highlighted by the Council (2022), professional ethics, competency-based education, and global engagement are priorities for dental graduates. By incorporating high-priority topics such as paediatric dentistry, communication in clinical settings, and ethics ESP courses can directly reinforce these standards. In the same way, Boonsuk and Ambele (2021) noted that dentistry increasingly operates in multilingual, multicultural contexts where precise terminology and ethical communication are critical.

Despite these clear needs, ESP provision for dental students in Thailand remains underdeveloped. On the other hand, Piamsai (2017) and Supunya (2023) identified persistent gaps, including limited subject knowledge among ESP instructors, a lack of specialised materials, and insufficient facilities for interactive learning. Addressing these issues requires what was echoed by many researchers: closer collaboration between language specialists and dental faculty to co-develop curricula, train instructors, and design materials that integrate technical content with communicative practice.

According to research objective 2, the findings present a compelling case: output skills notably writing and speaking are significantly more urgent than traditional input-oriented skills such as reading and listening. Writing emerged as the top priority ($PNI_{Modified}$ = 0.67), with the ability to write patient records in English reaching a critical $PNI_{Modified}$ of 0.77. Speaking ranked second ($PNI_{Modified}$ = 0.56), reflecting acute needs in clinical communication.

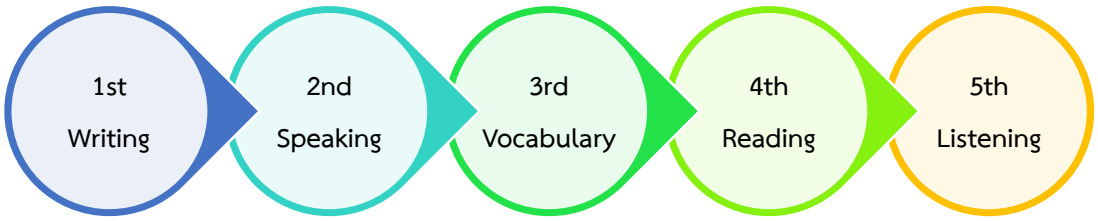

Fig. 1 Priority of Needs in English Language Learning for Dental Students

1) Target Situation Analysis (TSA): Defining Professional Output Demands

From a Target Situation Analysis (TSA) perspective, dental professionals are required to demonstrate effective written and spoken communication in clinical settings. This finding aligns with Nakkampan (2018), whose study revealed that writing summarisation was perceived as one of the most important English language needs among dentists in Ayutthaya Province, ranking second overall (M = 4.50). Such findings emphasise the importance of incorporating

profession-oriented writing activities, including patient record writing, case summarisation, and formal email communication, into ESP course development. Furthermore, speaking skills particularly those related to responding to toothache symptoms and explaining dental procedures should be treated as essential communicative competencies in dental contexts.

2) Present Situation Analysis (PSA): Highlighting Gaps in Output Proficiency

Current performance presents a stark contrast: mean writing ability stands at M = 2.65, SD = 0.62, and speaking at M = 2.91, SD = 0.71. These figures denote significant deficits compared with desired benchmarks (writing M = 4.40, SD = 0.58, speaking M = 4.56, SD = 0.52). As highlighted by these findings, input skills such as reading (M = 3.08, SD = 0.50) and listening (M = 3.08, SD = 0.76) show comparatively smaller gaps. This PSA echoes the misalignment between students' output abilities and clinical demands, necessitating an immediate pedagogical response.

3) Learning Situation Analysis (LSA): Thai Students' Motivations and Cultural Orientations

Understanding Thai learners' motivations is vital. As Hofstede (2011) and Fuangtharnthip et al. (2022) highlighted, Thai students often favour structured and collaborative environments. Thus, ESP courses should integrate scaffolded, peer-supported writing (e.g., guided drafting of patient reports) and supervised speaking role-plays (e.g., symptom-response simulations). These activities agree with their motivational profiles and enhance linguistic acquisition.

4) Strategic Implications for ESP Curriculum Design

A curriculum rooted in ESP for Thai dental education must shift emphasis toward output-focused learning. Writing-intensive modules, such as composing clinical documentation and professional correspondence, should be front-loaded. Speaking activities should mirror real-life scenarios, such as patient interviews and case explanations, enabling authentic rehearsal. Input skills reading dental manuals and listening to lectures remain essential but should be reframed as support mechanisms. As highlighted by Anthony (2018), reading can provide frameworks for structuring reports, while listening can model consultation dialogues.

5) Alignment with Thai Dental Council Standards

This output-enhanced ESP approach directly aligns with the Thai Dental Council's emphasis on competency-based education, ethical communication, and global professionalism. By prioritising writing and speaking skills central to clinical practice and collaboration the ESP curriculum supports the Council's goal of producing communicatively competent practitioners for international contexts.

According to research objective 3, the study also shows that diverse, formative evaluation strategies resonate most with learners. Participants rated self-awareness of ongoing evaluation highest (M = 4.61, SD = 0.49), followed closely by peer assessment satisfaction (M = 4.57, SD = 0.56). Formal testing, on the other hand, came last (M = 4.41,

SD = 0.60), indicating a preference for reflective and collaborative evaluation over traditional examinations. As highlighted by Apridayani and Thoch (2023) and Chung et al. (2021), self-assessment enhances writing performance, metacognitive awareness, and autonomy. Similarly to findings by Prompan and Piamsai (2024), peer assessment fosters collaborative learning and boosts motivation. Digital peer feedback systems also echoed gains in writing proficiency and learner confidence (Pitukwong et al., 2023).

Overall, the section's mean (M = 4.53, SD = 0.55) confirms strong agreement on the value of varied, formative assessment methods. This aligns with modern ESP pedagogy, as Anthony (2018) said, which emphasises assessment for learning self- and peer-assessment practices that empower learners to reflect, regulate, and co-construct their development.

New Knowledge Emerging from Study

This study contributes several important insights into the fields of ESP curriculum design, dental education, and learner-center assessment:

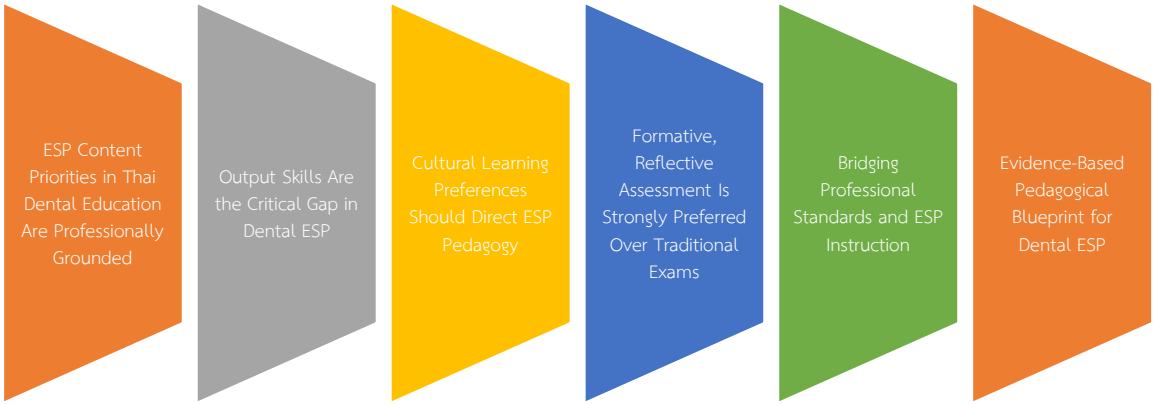

Fig. 2 New Knowledge Emerging from the Needs Analysis of English Language Learning for Dental Students in Bangkok and Nearby Provinces

1. ESP Content Priorities in Thai Dental Education Are Professionally Grounded

The research confirms that Thai dental students place high value on content directly tied to clinical practice such as oral anatomy, types of teeth, ethics, and cross-cultural communication rather than on generic English topics. This strengthens the case for profession-specific language instruction and shows that students can articulate their own learning needs with precision when guided by structured needs analysis.

2. Output Skills Are the Critical Gap in Dental ESP

By comparing Target Situation Analysis (TSA) and Present Situation Analysis (PSA), the study uncovers a substantial shortfall in writing and speaking proficiency, with writing reaching a critical PNI Modified score. This quantifies the urgent demand for output-oriented

curriculum design, challenging traditional input-heavy ESP approaches that emphasise reading and listening over productive skills.

3. Cultural Learning Preferences Should Direct ESP Pedagogy

The study demonstrates that Thai dental students characterised by high uncertainty avoidance and collectivism respond best to structured, collaborative, and goal-oriented learning tasks. This highlights the need to align instructional strategies (e.g., role-plays, scaffolded writing activities, supervised peer feedback) with cultural learning profiles rather than adopting a one-size-fits-all approach to ESP delivery.

4. Formative, Reflective Assessment Is Strongly Preferred Over Traditional Exams

Evidence that students rate self-assessment and peer assessment higher than formal testing shows a learner-driven shift towards assessment for learning. This indicates that future ESP programmes should integrate ongoing reflective practices and collaborative evaluation methods to improve metacognition, self-regulation, and learner engagement.

5. Bridging Professional Standards and ESP Instruction

The findings directly connect Thai dental students expressed needs with the Thai Dental Council's competency-based framework, providing concrete evidence that output-focused, ethics-oriented ESP instruction can meet both academic and regulatory expectations. This bridges a long-standing gap between language instruction and professional accreditation standards.

6. Evidence-Based Pedagogical Blueprint for Dental ESP

Combining TSA, PSA, and LSA data into a unified needs analysis provides a research-driven model for ESP course design. This approach demonstrates how to move beyond anecdotal curriculum planning to create tailored, measurable, and culturally responsive ESP programmes.

References

Anthony, L. (2018). *Introducing English for specific purposes*. Routledge.

Apridayani, P., & Thoch, G.I. (2023). Self-assessment in enhancing EFL writing performance and self-regulation. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education, 8*(1), 10–26.

Basturkmen, H. (2022). *Developing courses in English for specific purposes*. (2nd ed.). Palgrave Macmillan.

Boonsuk, Y., & Ambele, E. (2021). Towards integrating lingua franca in Thai EFL: Insights from Thai tertiary learners. *International Journal of Instruction, 14*(3), 17-38.

Chung, S., Hsieh, P.-H., & Wu, S.-M. (2021). The effect of self-assessment on writing self-efficacy among EFL students. *Language Learning Journal, 49*(4), 512-530.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*, 297-334.

Department of Employment. (2025). *Statistical yearbook Thailand for comprehensive historical labor and migration*. [Online]. Retrieved from: https://www.nso.go.th/public/e-book/Statistical-Yearbook/SYB-2025/121/

Dudley-Evans, T., & St. John, M. (1998). *Developments in ESP: A multi-disciplinary approach*. Cambridge University Press.

Fuangtharnthip, P., Jaitui, K., Pachimsawat, P., Bhattarai, B., Manopatanakul, S., & Kasetsuwan, S. (2022). Cultural dimensions of dental students in a Thai university. *Science, Engineering and Health Studies, 16*, 1–9. https://li01.tci-thaijo.org/index.php/sehs

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture, 2*(1), 1-26.

Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for specific purposes: A learning-centred approach*. Cambridge University Press.

Kasikorn Research Center. (2024). *The number of foreign tourists travelling to Thailand continues to grow, reaching 9.37 million in the first quarter of 2024*. [Online]. Retrieved from: https://www.kasikornresearch.com/en/analysis/k-social-media/Pages/Inter-Tourism-info62-FB-2024-04-11.aspx

Nakkampan, M.R.N. (2018). *Needs analysis of the academic English language skills: A case study of dentists in Ayutthaya province of Thailand* (Master's thesis). Thammasat University.

Otngam, P. (2022). *Needs in English skills of medical students at a university in central Thailand*. (Master's thesis, Language Institute, Thammasat University).

Piamsai, C. (2017). An investigation of Thai learners' needs of English language use for intensive English course development. *Pasaa Paritat Journal, 32*(1), 63–97.

Pitukwong, K., Boonbongkotrat, N., Phusri, N., & Phengsuai, P. (2023). Examining the efficacy of digital peer feedback systems in enhancing EFL students' writing skills: An investigation of feedback quality and impact in online environments. *Journal of Asian Language Teaching and Learning, 4*(3), 11-24.

Ponciano, S.I., Jr. (2015). Building the ASEAN Economic Community: Progression and progress. In *ASEAN@50 Volume 3: Integrative chapters*. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA). [Online]. Retrieved from: https://www.eria.org/3.3.ASEAN_50_Vol_3_ Integrative_Chapters_3.pdf.

Prompan, J., & Piamsai, C. (2024). The effects of peer feedback and self-regulated learning on Thai EFL students' writing ability and self-regulation. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network, 17*(1), 100–132.

Rahman, M. (2015). English for specific purposes (ESP): A holistic review. *Universal Journal of Educational Research, 3*(1), 24-31.

Reeve, J., & Cheon, S.H. (2021). Autonomy-supportive teaching: Its malleability, benefits, and potential to improve educational practice. *Educational Psychologist, 56*(1), 54-77. https://doi.org/10.1080/00461520.2020.1862657

Robinson, P. (1991). *ESP today: A practitioner's guide*. Prentice Hall.

Rongsaat, W. (1985). *English for doctors*. Chulalongkorn University Language Institute.

Supunya, N. (2023). A systematic review on ESP teachers: Current focus, collaboration, and sustainability. *rEFLections, 30*(2), 287-317.

Thai Dental Council. (2022). *Dental education standards in Thailand*. Thai Dental Council.

Watanapokakul, S., & Sitajalabhorn, W. (2023). A needs analysis for English as a foreign language instruction for Thai senior secondary school students with hearing impairment. *rEFLections, 30*(2), 428–467. https://doi.org/10.61508/refl.v30i2.267417

Wongwanich, S. (2019). *Needs assessment research*. (4th ed.). Chulalongkorn University Press.

แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

Guidelines for the Operation of Care System using Digital Technology on base Brahmavihara Dhamma IV of Trikhung School Network under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3

นันทพร สุขสบาย
Nuntapon Suksabay
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Buddhist Educational Administration,
Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Si Thammarat Campus
E-mail: Krutaky6@gmail.com

Received: April 04, 2026; **Revised:** April 11, 2026; **Accepted:** April 16, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานตามหลักพรหมวิหาร 4 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางดังกล่าว ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติม 5 คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม การป้องกันและช่วยเหลือ และการส่งต่อนักเรียน โดยอาศัยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม การจัดการข้อมูลยังพึ่งพาเอกสาร ขาดระบบฐานข้อมูลกลาง ทำให้การเชื่อมโยง วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งบุคลากรมีภาระงานสูงและขาดการพัฒนาทักษะดิจิทัล ส่งผลให้การใช้ข้อมูลเชิงรุกยังไม่เต็มประสิทธิภาพ แนวทางการดำเนินงานที่พัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการเชิงระบบภายใต้การนำของผู้บริหาร โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่ คลาวด์คอมพิวติ้ง ฐานข้อมูลกลาง เครื่องมือดิจิทัล เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์สื่อสาร และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสนับสนุนการจัดเก็บ วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน และยึดหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ เป็นธรรม และคำนึงถึงศักดิ์ศรีของผู้เรียน ผลการประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และยั่งยืน

คำสำคัญ: ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน; เทคโนโลยีดิจิทัล; หลักพรหมวิหาร 4

Abstract

This research aimed to: 1) examine the current conditions of care systems using digital technology; 2) develop operational guidelines based on the Four Brahmavihara principles; and 3) propose and evaluate these guidelines. A qualitative research methodology was employed. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants, additional in-depth interviews with 5 informants, and a focus group discussion with 7 experts. Data were analyzed using inductive analysis.

The findings revealed that schools continuously implemented care systems across five dimensions: student identification, screening, development and promotion, prevention and assistance, and student referral. These processes were driven by collaboration among administrators, teachers, and parents. However, data management still relied heavily on paper-based systems, with no integrated central database, resulting in fragmented data, limited continuity, and inefficiencies in data analysis and monitoring. In addition, teachers' workload and insufficient digital competency development hindered the effective use of data for proactive student support. The proposed guidelines emphasize a systematic approach under strong administrative leadership, integrating digital technologies such as cloud computing, centralized databases, digital tools, internet networks, mobile devices, and social media platforms. These technologies support systematic data collection, analysis, and utilization across all five dimensions. The implementation is grounded in the Four Brahmavihara principles loving-kindness (Metta), compassion (Karuna), empathetic joy (Mudita), and equanimity (Upekkha) to ensure fairness, ethical decision-making, and respect for students' dignity. The evaluation by experts indicated that the proposed guidelines were appropriate, feasible, and beneficial. They can be effectively applied to enhance student support systems, making them more systematic, efficient, and sustainable.

Keywords: Care System; Digital Technology; Four Brahmavihara Principles

บทนำ

สังคมไทยในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งผลให้วิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนในวัยเรียนต้องเผชิญกับความท้าทาย ทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์ และสังคม ซึ่งหากขาดทักษะในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงและปัญหาสุขภาวะทางจิต ทั้งนี้ ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิตระบุว่า เด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มเผชิญปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าเด็กวัยเรียนประมาณ 1 ใน 5 มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหลังสถานการณ์โควิด-19 (กรมสุขภาพจิต, 2565)

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต้องอาศัย “ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักและต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดด้านภาระงานของครู การจัดเก็บข้อมูลที่ไม่เป็นระบบ และการติดตามผลที่ไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่ทั่วถึงและไม่ทันต่อสถานการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษา โดยสามารถนำมาใช้ในการรวบรวม วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลนักเรียน เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความรวดเร็ว แม่นยำ และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการดำเนินงานดังกล่าวควรตั้งอยู่บนฐานคุณธรรม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งช่วยส่งเสริมการดูแลผู้เรียนอย่างเข้าใจ เป็นธรรม และยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
3. เพื่อนำเสนอและประเมินการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานบริหารทั่วไป และครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของร่างแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา การพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ โดยผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

2. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา รองสถานศึกษา นักวิชาการศึกษา ครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และพระภิกษุสงฆ์ที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับด้านพระพุทธศาสนา

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

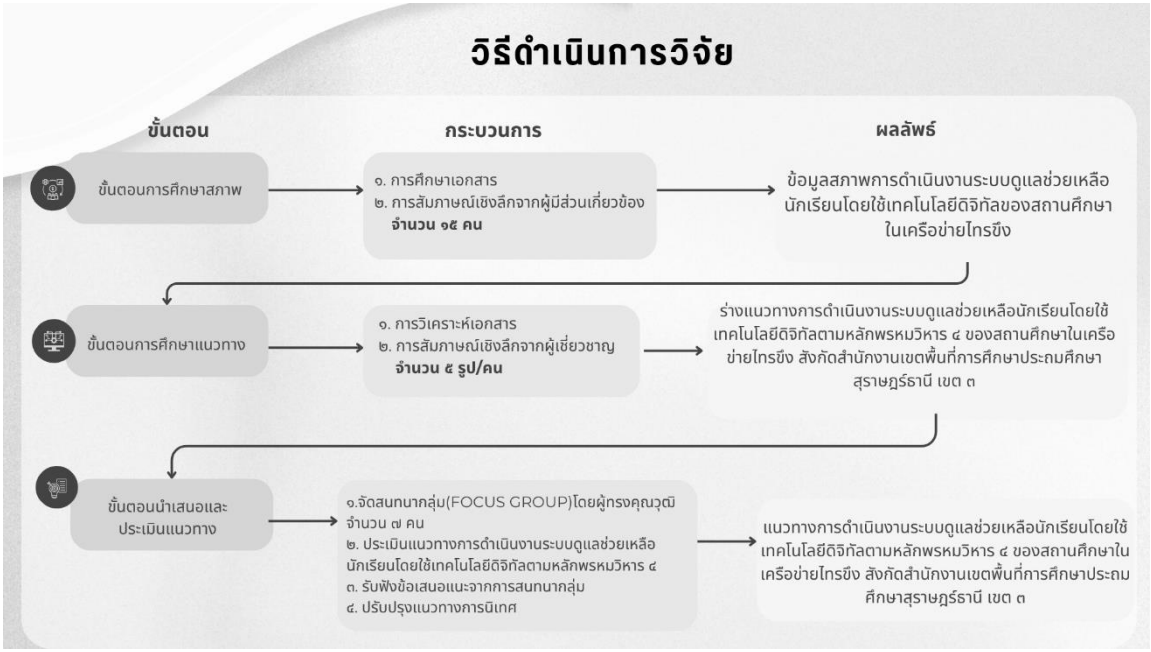
3. ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ประธานเครือข่ายไทรขึง ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา รองสารวัตรงานป้องกันปราบปราม (ทำหน้าที่ชุมชนสัมพันธ์) สถานีตำรวจภูธรพระแสง ครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และพระภิกษุสงฆ์ที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับด้านพระพุทธศาสนา

3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบประเมิน การสนทนากลุ่ม แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3การพิจารณา ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ โดยผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทางใช้การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินสนทนากลุ่ม ประเมินความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินการสนทนากลุ่มแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

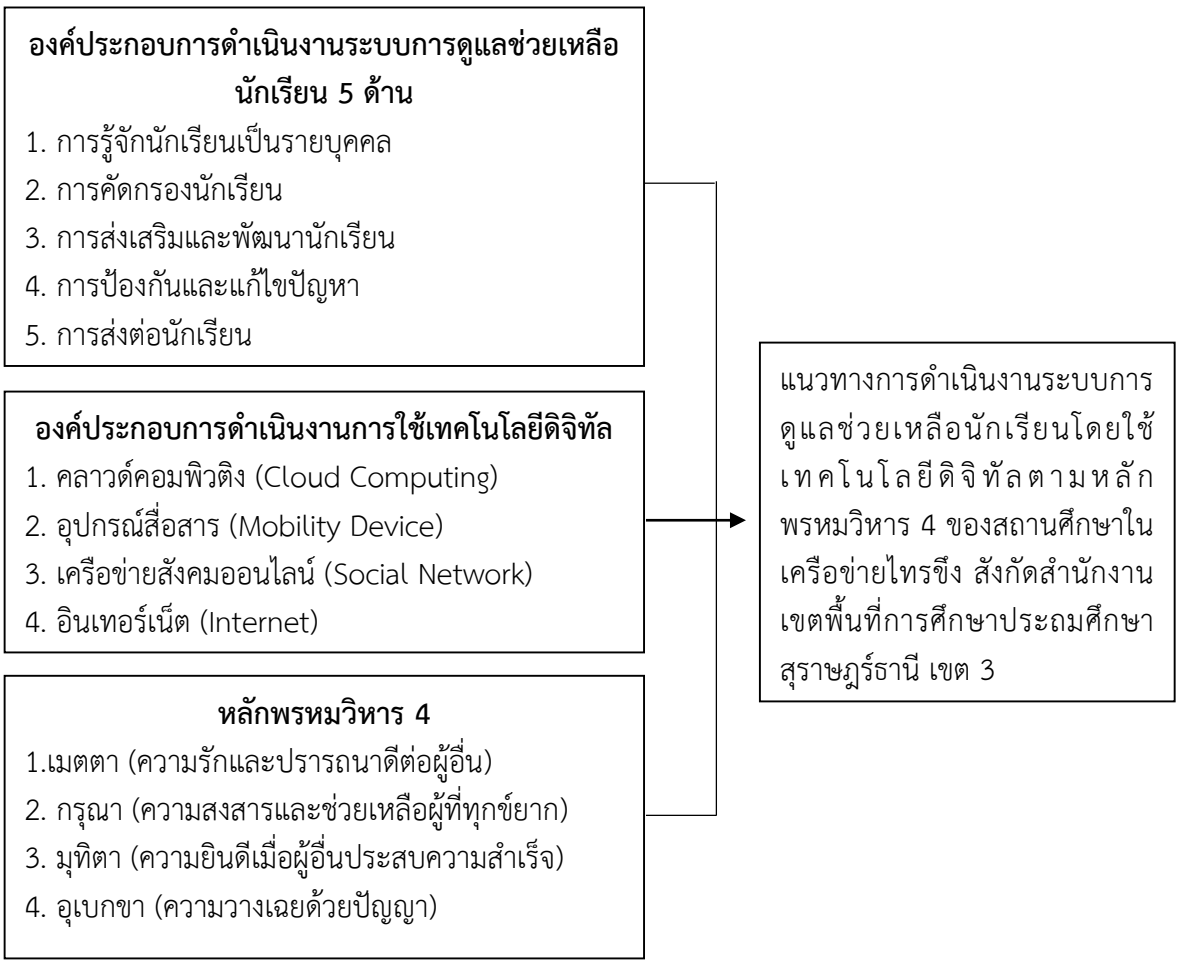
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

ภาพที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วย จากการศึกษาองค์ประกอบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 5 ด้านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. การคัดกรองนักเรียน 3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5. การส่งต่อ นอกจากนี้ จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ได้แก่ จีระนันท์ มูลมาตร และคณะ, อัญญาณี สุมน, เสาวลักษณ์ พันธบุตร ,สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ณัฐดนัย เนียมทอง, เอกชัย กี่สุขพันธ์ โดยใช้วิธีการสังเคราะห์องค์ประกอบที่มีระดับความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป พบว่า องค์ประกอบการดำเนินงานในยุคดิจิทัลที่มีความสำคัญ ประกอบด้วย 1) คลาวด์คอมพิวติง (Cloud Computing) 2) อุปกรณ์สื่อสาร (Mobility Device) 3) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) 4) อินเทอร์เน็ต (Internet) โดยยึดหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1. เมตตา 2. กรุณา 3. มุทิตา 4. อุเบกขา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า สถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม การป้องกันและช่วยเหลือ และการส่งต่อนักเรียน โดยมีครูประจำชั้นและผู้บริหารเป็นกลไกหลัก และอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนอย่างเป็นระบบ การดำเนินงานมีจุดเด่นด้านความใกล้ชิดระหว่างครูกับนักเรียน ส่งผลให้สามารถเข้าใจบริบทและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน รวมทั้งมีกระบวนการคัดกรองและช่วยเหลือที่ชัดเจน และมีการประสานความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการส่งเสริมและแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดสำคัญด้านการจัดการข้อมูล โดยยังพึ่งพาระบบเอกสารเป็นหลัก ส่งผลให้ข้อมูลขาดการเชื่อมโยง ไม่เป็นระบบเดียวกัน และการวิเคราะห์ ติดตาม และนำข้อมูลไปใช้ยังไม่ทันต่อสถานการณ์ อีกทั้งยังขาดระบบฐานข้อมูลกลางและเทคโนโลยีที่รองรับการบูรณาการข้อมูลอย่างเป็นเอกภาพ นอกจากนี้ การติดตามพัฒนาการของนักเรียนและการประเมินผลการช่วยเหลือยังขาดความต่อเนื่องในระยะยาว ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการดำเนินงานยังไม่เต็มศักยภาพ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนา

ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลให้เป็นระบบสารสนเทศแบบบูรณาการ เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Cloud Computing และเครื่องมือออนไลน์ในการจัดเก็บและบริหารข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก โดยยึดหลักเมตตาและกรุณาในการเข้าใจผู้เรียนรายบุคคล และใช้อุเบกขาในการพิจารณาข้อมูลอย่างเป็นธรรม 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จาก Google form, Google sheet, อุปกรณ์สื่อสาร, อินเตอร์เน็ต, กลุ่มไลน์, กลุ่มเฟส ในการจำแนกกลุ่มนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ลดอคติส่วนบุคคล และเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ สอดคล้องกับหลักอุเบกขาควบคู่กับเมตตาและกรุณาในการดูแลนักเรียนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีการใช้อุปกรณ์สื่อสาร, อินเตอร์เน็ต, ระบบส่วนกลางของสพฐ. ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ความถนัด และความสนใจ ส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียม โดยสะท้อนหลักเมตตาในการเปิดโอกาส หลักกรุณาในการช่วยเหลือ และหลักมุทิตาในการชื่นชมความสำเร็จของผู้เรียน 4) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินงานเชิงรุกโดยใช้ข้อมูลดิจิทัลในการติดตาม วิเคราะห์และช่วยเหลืออย่างทันท่วงที ควบคู่กับการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เรียนและผู้ปกครอง โดยยึดหลักเมตตา กรุณา และมุทิตาในการดูแล และใช้อุเบกขาในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน มีการใช้ Google form, Google sheet, อุปกรณ์สื่อสาร, อินเตอร์เน็ต ในการรวบรวมข้อมูลประสานงาน และติดตามผลการส่งต่ออย่างเป็นระบบ โปร่งใส และต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนตามหลักเมตตาและกรุณา พร้อมทั้งใช้อุเบกขาในการพิจารณาข้อมูลอย่างเป็นกลาง

3. ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านครอบคลุม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยบูรณาการ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบคลาวด์คอมพิวติง อุปกรณ์สื่อสาร เครือข่ายสังคมออนไลน์ และอินเตอร์เน็ต เพื่อสนับสนุนการจัดเก็บ วิเคราะห์ และสื่อสารข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวดเร็ว และตรวจสอบได้ การดำเนินงานทุกด้านยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นกรอบแนวทาง ได้แก่ เมตตา (ความปรารถนาให้นักเรียนได้รับสุข) กรุณา (ความปรารถนาให้นักเรียนพ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีเมื่อนักเรียนได้ดี) และอุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง) ส่งผลให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเป็นระบบ โปร่งใส ทันต่อสถานการณ์ และสอดคล้องกับความต้องการรายบุคคล ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางดังกล่าว ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน พบว่า แนวทางมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานอย่างจริงจัง ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม การป้องกันและช่วยเหลือ และการส่งต่อนักเรียน โดยมีครูประจำชั้นและผู้บริหารเป็นกลไกหลัก อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังอยู่ในระดับสนับสนุนการปฏิบัติงานมากกว่าการเป็นระบบฐานข้อมูลกลางแบบบูรณาการ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการปฏิบัติจากความใกล้ชิดระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้เข้าใจบริบทชีวิตและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เนื่องจากครูมีบทบาทใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การจัดการข้อมูลยังพึ่งพาเอกสาร ส่งผลให้การวิเคราะห์ข้อมูลไม่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุภัสสร สุริยะ (2562) ที่พบว่าด้านนี้มีระดับการดำเนินงานสูง เนื่องจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างครูกับนักเรียน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีกระบวนการคัดกรองที่เป็นระบบ ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งและการพิจารณาร่วมกันของครูและผู้บริหาร ช่วยเพิ่มความรอบคอบและลดอคติในการตัดสินใจ ทั้งนี้เนื่องจากมีการดำเนินงานตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านระบบสารสนเทศส่งผลให้การติดตามข้อมูลยังไม่ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับลักขณา ภูมาตนา (2559) ที่พบว่าการดำเนินงานมีโครงสร้างชัดเจน แต่ยังต้องพัฒนาด้านการจัดการข้อมูล 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม การติดตามและประเมินผลยังขาดเครื่องมือดิจิทัลที่เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ แพรพลอย พัฒนะแสง (2565) ที่เสนอว่าควรพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีจุดเด่นด้านการดูแลเชิงรุก โดยอาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้เนื่องจากบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กเอื้อต่อการดูแลรายบุคคล อย่างไรก็ตาม การบันทึกและติดตามข้อมูลยังขาดความเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ จตุพร บัวระพา (2566) ที่ชี้ว่าการดำเนินงานควรบูรณาการทั้งระบบและหลักคุณธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานอย่างรอบคอบ โดยให้ความสำคัญกับการประสานผู้ปกครองและการติดตามผลหลังการส่งต่อ ทั้งนี้เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านระบบข้อมูลทำให้การดำเนินงานบางกรณีขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสุภัสสร สุริยะ (2562) ที่พบว่าด้านการส่งต่อมีระดับการดำเนินงานต่ำกว่าด้านอื่น

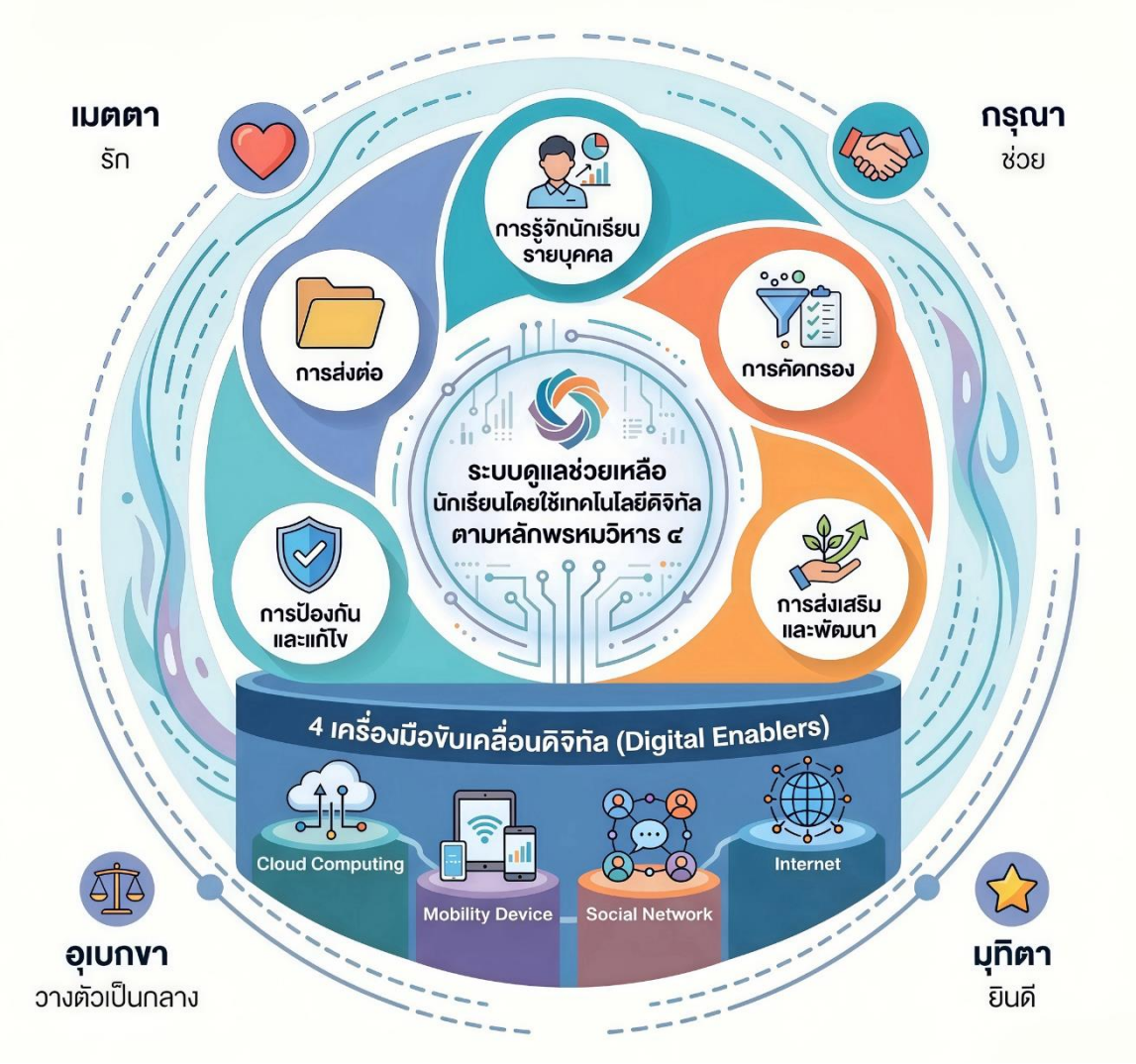
การนำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง พบว่า แนวทางมีองค์ประกอบครบถ้วนและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามีความเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยครอบคลุมกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน และบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการจัดเก็บ วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลอย่างเป็นระบบ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า แนวทางช่วยให้การจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลผู้เรียนมีความเป็นระบบมากขึ้น ทำให้ครูสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ช่วยลดข้อจำกัดของข้อมูลแบบ

เอกสาร อย่างไรก็ตาม การใช้หลักเมตตา ทำหน้าที่สำคัญในการกำกับการใช้ข้อมูลไม่ให้เป็นเพียงข้อมูลเชิงเทคนิค แต่เป็นข้อมูลที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีและความแตกต่างของผู้เรียน ช่วยลดปัญหาการมองนักเรียนเป็นเพียงข้อมูลในระบบ สอดคล้องกับแพรพลอย พัฒนะแสง (2565) ที่เน้นการพัฒนาฐานข้อมูลรายบุคคลควบคู่กับการดูแลเชิงมนุษยธรรม 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางช่วยเพิ่มความแม่นยำในการคัดกรองโดยใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งผ่านระบบดิจิทัลและการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหาร ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยลดอคติจากการตัดสินใจส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม หลักอุเบกขามีบทบาทสำคัญในการป้องกันอคติจากอัลกอริทึมหรือข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ทำให้การตัดสินใจเป็นกลางรอบคอบ และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับชัยวิชญ์ เข็มปัญญา (2562) ที่ชี้ว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจทางการศึกษา 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางช่วยให้การออกแบบกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนมีความสอดคล้องกับศักยภาพรายบุคคล โดยใช้ข้อมูลจากระบบดิจิทัลในการวางแผนและติดตามผล ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามหลักมุทิตา เข้ามาช่วยเสริมมิติทางจิตใจ โดยเน้นการชื่นชมและเสริมแรงเชิงบวก ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดของระบบดิจิทัลที่มักเน้นผลลัพธ์เชิงตัวเลขเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับแพรพลอย พัฒนะแสง (2565) ที่พบว่าด้านการส่งเสริมเป็นด้านที่ต้องการพัฒนาในระดับสูง 4) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางช่วยให้การเฝ้าระวังและช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างรวดเร็วและตรงจุด โดยใช้ข้อมูลดิจิทัลในการติดตามพฤติกรรมและความเสี่ยง ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยให้สามารถวิเคราะห์แนวโน้มปัญหาได้ล่วงหน้า อย่างไรก็ตามหลักกรุณา มีบทบาทสำคัญในการลดความแข็งกระด้างของระบบอัตโนมัติ ทำให้การช่วยเหลือไม่เป็นเพียงกระบวนการเชิงระบบ แต่เป็นการช่วยเหลือที่เข้าใจความทุกข์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับจตุพร บัวระพา (2566) ที่เน้นการบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลเชิงมนุษยธรรม 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางช่วยให้กระบวนการส่งต่อมีความชัดเจน เป็นระบบ และสามารถติดตามผลได้ต่อเนื่องผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้เนื่องจากมีการใช้ฐานข้อมูลและช่องทางสื่อสารที่เชื่อมโยงกัน อย่างไรก็ตาม การบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะเมตตาและอุเบกขาช่วยให้การส่งต่อดำเนินไปอย่างระมัดระวัง ไม่ตีตราผู้เรียนและตัดสินใจบนฐานข้อมูลอย่างเป็นธรรม ลดปัญหาการใช้ข้อมูลอย่างไม่เหมาะสม สอดคล้องกับภาพิมล ชัยขันธ์ (2561) ที่เสนอให้พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางและการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ที่ได้

แนวการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีการศึกษาเรื่อง กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ใช้เทคโนโลยีหลัก ได้แก่ คลาวด์คอมพิวติง (Cloud Computing) และอินเทอร์เน็ต (Internet) ในการจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลนักเรียนแบบรายบุคคลผ่านระบบฐานข้อมูลกลาง รวมถึงใช้อุปกรณ์สื่อสาร (Mobility Device) ในการบันทึกข้อมูลภาคสนาม เช่น การเยี่ยมบ้าน โดยยึดหลัก เมตตา เป็นสำคัญเพื่อให้การเก็บข้อมูลตั้งอยู่บนความเข้าใจ ความปรารถนาดี และเคารพศักดิ์ศรีของผู้เรียน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียนใช้คลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) และเครื่องมือ ดิจิทัลในการรวบรวม วิเคราะห์และจำแนกข้อมูลจากหลายแหล่ง พร้อมใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นช่องทางรับข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ปกครอง โดยยึดหลัก อุเบกขา ในการพิจารณาข้อมูลอย่างเป็นกลาง ลดอคติทั้งจากบุคคลและระบบ 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนใช้เทคโนโลยีครบทุกด้าน ได้แก่ Cloud Computing

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน Internet และ Mobility Device ในการจัดกิจกรรมและติดตามผลรวมถึง Social Network เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม โดยยึดหลัก มุทิตา เป็นฐานในการชื่นชม ส่งเสริม และเสริมแรงเชิงบวกต่อพัฒนาการของผู้เรียน 4) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน ใช้ Internet และ Mobility Device ในการติดตามพฤติกรรมแบบใกล้ชิดและทันเวลา ร่วมกับ Cloud Computing ในการวิเคราะห์ความเสี่ยง และ Social Network ในการประสานงานอย่างรวดเร็ว โดยยึดหลัก กรุณา เพื่อมุ่งบรรเทาปัญหาและช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสมและทันท่วงที 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ใช้ Cloud Computing เป็นฐานข้อมูลกลางในการจัดทำข้อมูลการส่งต่อ ใช้ Internet และ Mobility Device เพื่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และใช้ Social Network ในการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักเมตตา และ อุเบกขา ควบคู่กัน เพื่อให้การตัดสินใจส่งต่อเป็นไปอย่างรอบคอบ เป็นธรรม และไม่ตีตราผู้เรียน

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ควรกำหนดนโยบายพัฒนาระบบฐานข้อมูลนักเรียนกลางในรูปแบบดิจิทัล เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม การป้องกันและช่วยเหลือ และการส่งต่อ ให้สามารถใช้งานร่วมกันระหว่าง

สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลดการพึ่งพาระบบเอกสาร และเพิ่มประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ติดตาม และช่วยเหลือนักเรียนอย่างทันต่อสถานการณ์

1.2) เครือข่ายสถานศึกษาไทรขึงควรกำหนดให้หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นกรอบคุณธรรมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความเข้าใจผู้เรียน เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ใช้ข้อมูลอย่างเป็นธรรม และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนเชิงองค์รวม

1.3 สถานศึกษาควรกำหนดระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับเขตพื้นที่ โดยใช้ตัวชี้วัดร่วมและเครื่องมือดิจิทัลในการประเมินผล เพื่อสนับสนุนการใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนา (Developmental Evaluation) มากกว่าการควบคุมตรวจสอบ ลดภาระงานครู และสร้างการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นระบบฐานข้อมูลกลาง และพัฒนาแนวปฏิบัติหรือคู่มือการดำเนินงานตามหลักพรหมวิหาร 4 ให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ตามบริบทได้อย่างเป็นระบบ

2.2 สถานศึกษาในเครือข่ายไทรขึง ควรนำแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน พร้อมพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อใช้ข้อมูลในการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

2.3 ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคล โดยใช้ข้อมูลจากระบบดิจิทัลควบคู่หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างการดูแลที่เข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้าน เป็นธรรม และลดการตัดสินใจจากดุลยพินิจส่วนบุคคล

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของครูประจำชั้นเพื่อสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง (Digital Student Support Platform) สำหรับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบบูรณาการ

3.3 ควรศึกษา คู่มือการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักพรหมวิหาร 4 ในระดับเครือข่ายสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จตุพร บัวระภา. (2566). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชัยวิชญ์ เข็มปัญญา.(2562). สภาพและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยนครพนม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต,

แพรพลอย พัฒนะแสง. (2565). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาพิมล ชัยขันธ์. (2561). การบริหารงานด้านเทคโนโลยีในยุคดีจิทัลตามแนวนโยบาย Thailand 4.0. *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต,* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มุกดา อนุกานนท์. (2554). การศึกษาพฤติกรรมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารการศึกษาตาตามการรับรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ลักขณา ภูมาตนา. (2559). สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ, *วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

สุภัสสร สุริยะ. (2562). การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสยาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปี 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัย
An Analytical Study of Business Organization Leadership in Contemporary Society

[1]ครรชิต จันทนพรชัย, [2]เมธา หริมเทพาธิป
[1]Kanchit Juntanapornchai, [2]Metha Harimtepathip
[1,2]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
[1,2]Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University
[2]Corresponding author, e-mail: metha.ang@gmail.com

Received: April 29, 2026; **Revised:** May 08, 2026; **Accepted:** May 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ความหมายของภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทของสังคมร่วมสมัย และ 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในมิติด้านความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่า โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรัชญา และการวิเคราะห์เชิงแนวคิดเป็นวิธีการหลักในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจมิได้เป็นเพียงคุณลักษณะของบุคคลหรือบทบาทตามโครงสร้างองค์กรเท่านั้น หากแต่เป็น “กระบวนการเชิงความสัมพันธ์” ที่มีลักษณะเชิงพลวัต ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และบริบทขององค์กรอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำดังกล่าวสามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านความคิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ และการตัดสินใจ 2) มิติด้านความสัมพันธ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วม และ 3) มิติด้านคุณค่า ซึ่งเกี่ยวข้องกับจริยธรรม ความรับผิดชอบ และความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรกับสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า แนวคิดภาวะผู้นำร่วมสมัยได้เปลี่ยนผ่านจากแนวคิดแบบควบคุมเชิงโครงสร้าง ไปสู่แนวคิดเชิงความสัมพันธ์และคุณค่า องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ การสังเคราะห์ “VBR Leadership Model (Value-Based Relational Leadership Model)” ซึ่งอธิบายภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในฐานะระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่าที่บูรณาการความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่าเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม อันสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาและอธิบายภาวะผู้นำในองค์กรยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; องค์กรธุรกิจ; การวิเคราะห์เชิงแนวคิด; VBR Leadership Model

Abstract

This research article aims 1) to analyze the meaning of business organization leadership in the context of contemporary society, and 2) to examine the components of leadership in terms of cognition, relationships, and values. The study employs a philosophical research methodology using conceptual analysis as the primary approach. The findings reveal that business organization leadership is not merely an individual trait or a structural role within

organizations, but rather a dynamic relational process emerging through continuous interactions among leaders, followers, and organizational contexts. This leadership process can be explained through three major dimensions: 1) the cognitive dimension, involving vision, analysis, and decision-making; 2) the relational dimension, emphasizing motivation, trust, and participation; and 3) the value dimension, concerning ethics, responsibility, and the balance between organizational interests and social well-being. The study further indicates that contemporary leadership concepts have shifted from structural control toward relational and value-oriented perspectives. The major contribution of this research is the synthesis of the "VBR Leadership Model (Value-Based Relational Leadership Model)," which conceptualizes leadership as a value-based relational system integrating cognition, relationships, and values into a holistic framework for understanding and developing leadership in modern organizations.
Keywords: Leadership; Business Organization; Conceptual Analysis; VBR Leadership Model

บทนำ

ในบริบทของโลกสมัยใหม่ องค์กรธุรกิจต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม ความผันผวนของตลาดโลก การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล และการแข่งขันที่รุนแรง ส่งผลให้องค์กรไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยรูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมที่เน้นเพียงการควบคุม การสั่งการ หรือโครงสร้างอำนาจแบบลำดับชั้นอีกต่อไป (Bauman, 2000; Yukl, 2013)

ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ความสามารถในการปรับตัว และความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว โดยเฉพาะในยุคที่องค์กรจำเป็นต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความหลากหลายของผู้คนและบริบททางสังคม (Northouse, 2016) ที่ผ่านมา แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จากการมองผู้นำในฐานะ "ผู้ควบคุม" (Controller) ไปสู่การมองผู้นำในฐานะ "ผู้สร้างความหมาย" (Meaning Maker) และ "ผู้บริหารความสัมพันธ์" (Relational Facilitator) โดยผู้นำยุคใหม่มิได้มีหน้าที่เพียงกำหนดเป้าหมาย หรือสั่งการเท่านั้น แต่ยังต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจ เชื่อมโยงผู้คน และสร้างคุณค่าร่วมกันภายในองค์กร (Burns, 1978; Bass, 1990)

ผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสมัยใหม่จึงควรมีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ "วิสัยทัศน์เชิงองค์รวม" (Holistic Vision) ซึ่งเป็นความสามารถในการมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างองค์กร สังคม และสิ่งแวดล้อม ประการที่สอง คือ "ความสามารถเชิงความสัมพันธ์" (Relational Competency) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความไว้วางใจ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของบุคลากร และประการที่สาม คือ "ความสามารถเชิงคุณค่า" (Value-Oriented Competency) ซึ่งเกี่ยวข้องกับจริยธรรม ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณค่าร่วมกัน (Fry, 2003; Greenleaf, 2002)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำอย่างกว้างขวาง แต่การศึกษาส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นในเชิงทฤษฎีการจัดการหรือการศึกษาพฤติกรรมของผู้นำ โดยให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพผลลัพธ์ หรือคุณลักษณะเฉพาะบุคคลเป็นหลัก (Greenberg & Baron, 2003) ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอ

ในการอธิบายความซับซ้อนของภาวะผู้นำในองค์กรยุคใหม่ที่มีความสัมพันธ์เชิงพลวัตและมีบริบททางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้ง

ข้อจำกัดสำคัญของแนวทางดังกล่าว คือ การยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกในระดับ “แนวคิด” (Concept) ซึ่งมุ่งทำความเข้าใจความหมาย องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำในฐานะโครงสร้างทางความคิด การขาดกรอบการวิเคราะห์เชิงแนวคิดทำให้การอธิบายภาวะผู้นำยังไม่สามารถสะท้อนมิติด้านความสัมพันธ์ คุณค่า และบริบทได้อย่างรอบด้าน (Schwandt, 2001)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในเชิงแนวคิด เพื่ออธิบายโครงสร้างภายในของภาวะผู้นำในมิติด้านความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่า พร้อมทั้งสังเคราะห์กรอบแนวคิดใหม่ที่สามารถอธิบายภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทของโลกสมัยใหม่ได้อย่างเป็นองค์รวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความหมายของแนวคิดภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทของสังคมร่วมสมัย
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในมิติของความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปรัชญา (Philosophical Research) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) เป็นวิธีการหลักในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจความหมาย โครงสร้าง และความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในระดับแนวคิด

การศึกษามุ่งวิเคราะห์ภาวะผู้นำมิใช่ในฐานะคุณลักษณะเฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่ในฐานะ “ระบบเชิงความสัมพันธ์” ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ ผู้คน และคุณค่าขององค์กร

กระบวนการวิเคราะห์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

1. การวิเคราะห์ความหมายของแนวคิด (Conceptual Clarification)
2. การวิเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิด (Conceptual Decomposition)
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแนวคิด (Relational Analysis)
4. การสังเคราะห์แนวคิดเชิงบูรณาการ (Conceptual Synthesis)

ผลการวิเคราะห์นำไปสู่การพัฒนา “วงจรแนวคิดผู้นำสมัยใหม่” (Modern Leadership Cycle) ซึ่งอธิบายว่าภาวะผู้นำเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ การสื่อสาร ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และคุณค่าร่วมกันภายในองค์กร ดังนี้

Vision ⟶ Communication ⟶ Trust ⟶ Participation ⟶ Shared Value ⟶ Sustainable Leadership

วงจรดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำมิใช่อำนาจที่เกิดจากตำแหน่งเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายและความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรัชญาและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด สามารถสรุปผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความหมายของแนวคิดภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทของสังคมร่วมสมัย พบว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจมิได้หมายถึงเพียงอำนาจในการสั่งการหรือบทบาทตามตำแหน่งในโครงสร้างองค์กรเท่านั้น หากแต่เป็น “กระบวนการเชิงความสัมพันธ์” ที่ผู้นำ ผู้ตาม และบริบทขององค์กรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างต่อเนื่อง โดยผู้นำในบริบทสังคมร่วมสมัยจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์เชิงองค์รวม สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง สร้างแรงจูงใจ และเชื่อมโยงผู้คนภายในองค์กรผ่านความไว้วางใจและคุณค่าร่วมกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าแนวคิดภาวะผู้นำได้เปลี่ยนผ่านจากแนวคิดแบบควบคุมเชิงโครงสร้างไปสู่แนวคิดเชิงความสัมพันธ์และคุณค่า ซึ่งให้ความสำคัญกับมนุษย์ ความหมายของการทำงาน และความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในมิติของความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่า พบว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่

(1) มิติด้านความคิด (Cognitive Dimension) ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ การคิดเชิงระบบ การวิเคราะห์สถานการณ์ และการตัดสินใจของผู้นำ

(2) มิติด้านความสัมพันธ์ (Relational Dimension) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความไว้วางใจ การสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำกับผู้ตาม รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(3) มิติด้านคุณค่า (Value Dimension) ซึ่งเกี่ยวข้องกับจริยธรรม ความรับผิดชอบ และการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรกับสังคม

ทั้งสามมิติดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเชิงพลวัตและส่งผลต่อกันอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ความคิดที่ดีจะช่วยกำหนดทิศทางขององค์กร ความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ ส่วนคุณค่าจะทำหน้าที่กำกับการตัดสินใจและการดำเนินงานให้เกิดความเหมาะสมและความยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “VBR Leadership Model (Value-Based Relational Leadership Model)” เพื่อใช้อธิบายภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในฐานะระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่าที่บูรณาการทั้ง 3 มิติเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในฐานะ “กระบวนการเชิงความสัมพันธ์” ผลการวิจัยที่พบว่าภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจมิได้เป็นเพียงคุณลักษณะของบุคคลหรืออำนาจตามตำแหน่งในโครงสร้างองค์กรเท่านั้น หากแต่เป็น “กระบวนการเชิงความสัมพันธ์” ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และบริบทขององค์กร สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดภาวะผู้นำจากกรอบคิดแบบดั้งเดิมที่เน้นการควบคุม การสั่งการ และลำดับชั้นทางอำนาจ ไปสู่แนวคิดภาวะผู้นำร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ การสื่อสาร และการสร้างความหมายร่วมกันภายในองค์กร

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Burns (1978) และ Bass (1990) ที่อธิบายว่าภาวะผู้นำมิใช่เพียงกระบวนการใช้อำนาจ แต่เป็นกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลงร่วมกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Graen และ Uhl-Bien (1995) ในทฤษฎี Leader–Member Exchange (LMX) ซึ่งเน้นว่าคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรโดยตรง

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้ขยายขอบเขตของแนวคิดดังกล่าว โดยเสนอว่า ภาวะผู้นำมิได้เป็นเพียง “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล” เท่านั้น แต่เป็น “ระบบเชิงความสัมพันธ์” ที่เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ คุณค่า วัฒนธรรมองค์กร และบริบททางสังคมเข้าด้วยกันอย่างเป็นพลวัต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำในองค์กรยุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยทั้งความสามารถในการบริหารจัดการ และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความหมายร่วมกันในองค์กร

2. องค์ประกอบของภาวะผู้นำในมิติด้านความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่า

ผลการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านความคิด มิติด้านความสัมพันธ์ และมิติด้านคุณค่า ช่วยให้สามารถอธิบายภาวะผู้นำได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ในมิติด้านความคิด (Cognitive Dimension) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้นำจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์เชิงองค์รวม ความสามารถในการคิดเชิงระบบ การวิเคราะห์สถานการณ์ และการตัดสินใจที่สอดคล้องกับบริบทขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ที่มองว่าผู้นำมีหน้าที่กำหนดทิศทางและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์กร (Bass, 1990; Avolio et al., 2009)

ในมิติด้านความสัมพันธ์ (Relational Dimension) ผลการวิจัยสะท้อนว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความไว้วางใจ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ (Servant Leadership) และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) ที่เน้นการพัฒนาผู้คนและความสัมพันธ์มากกว่าการใช้อำนาจ (Greenleaf, 2002; Fry, 2003)

ส่วนมิติด้านคุณค่า (Value Dimension) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัยจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม ความรับผิดชอบ และความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรกับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) และแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ที่มองว่าองค์กรธุรกิจควรดำเนินงานบนพื้นฐานของคุณค่าร่วมและความยั่งยืน (Surie & Ashley, 2008)

อย่างไรก็ตาม จุดเด่นสำคัญของงานวิจัยนี้อยู่ที่การบูรณาการทั้ง 3 มิติให้เป็น “โครงสร้างเดียวกัน” โดยมิได้มองแต่ละมิติแยกขาดออกจากกัน กล่าวคือ ความคิดที่ดีจะช่วยกำหนดทิศทางขององค์กร ความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ ขณะที่คุณค่าจะทำหน้าที่กำกับการตัดสินใจและการดำเนินงานให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจมิใช่เพียงทักษะการบริหาร แต่เป็นระบบเชิงองค์รวมที่เกี่ยวข้องกับทั้งการคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่าไปพร้อมกัน

3. การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่: VBR Leadership Model

ผลการวิจัยได้นำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า “VBR Leadership Model (Value-Based Relational Leadership Model)” ซึ่งอธิบายภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในฐานะ “ระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่า” ที่บูรณาการมิติด้านความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่าเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม

เมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีภาวะผู้นำแบบดั้งเดิม เช่น ทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theory) หรือทฤษฎีเชิงพฤติกรรม (Behavioral Theory) จะพบว่า VBR Leadership Model มีลักษณะที่ก้าวข้ามข้อจำกัดของแนวคิดเดิมที่เน้นเพียงคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้นำ โดยให้ความสำคัญกับ “ความสัมพันธ์” และ “คุณค่า” ในฐานะองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำ

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดร่วมสมัย เช่น Transformational Leadership หรือ Servant Leadership แม้แนวคิดเหล่านี้จะให้ความสำคัญกับแรงจูงใจและความสัมพันธ์ แต่ยังมิได้บูรณาการมิติด้านคุณค่าในลักษณะของ “ระบบเชิงองค์รวม” อย่างชัดเจน ดังนั้น VBR Leadership Model จึงสามารถทำหน้าที่เป็น “กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ” ที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ด้านภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในระดับแนวคิดได้

จากการอภิปรายผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัยควรถูกทำความเข้าใจในฐานะกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ที่มีองค์ประกอบเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยการบูรณาการมิติด้านความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่าเข้าด้วยกัน จะช่วยให้สามารถอธิบายภาวะผู้นำได้อย่างครอบคลุม ลึกซึ้ง และสอดคล้องกับความซับซ้อนขององค์กรยุคใหม่มากยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้นำและการบริหารองค์กรให้เกิดความสมดุล ความไว้วางใจ และความยั่งยืนในระยะยาวได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า “VBR Leadership Model (Value-Based Relational Leadership Model)” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในฐานะ “ระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่า” (Value-Based Relational System) โดยมองว่าภาวะผู้นำมิได้เกิดจากคุณลักษณะเฉพาะบุคคลหรืออำนาจตามตำแหน่งเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการบูรณาการระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่าเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม

องค์ความรู้ใหม่นี้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่

1. มิติด้านความคิด (Cognitive Dimension) หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการคิดเชิงระบบ การวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดวิสัยทัศน์ และการตัดสินใจอย่างเหมาะสมต่อบริบทขององค์กรและสังคม โดยมิตินี้ทำหน้าที่กำหนด “ทิศทาง” ขององค์กร

2. มิติด้านความสัมพันธ์ (Relational Dimension) หมายถึง ความสามารถในการสร้างความไว้วางใจ การสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมิตินี้ทำหน้าที่สร้าง “พลังความร่วมมือ” ภายในองค์กร

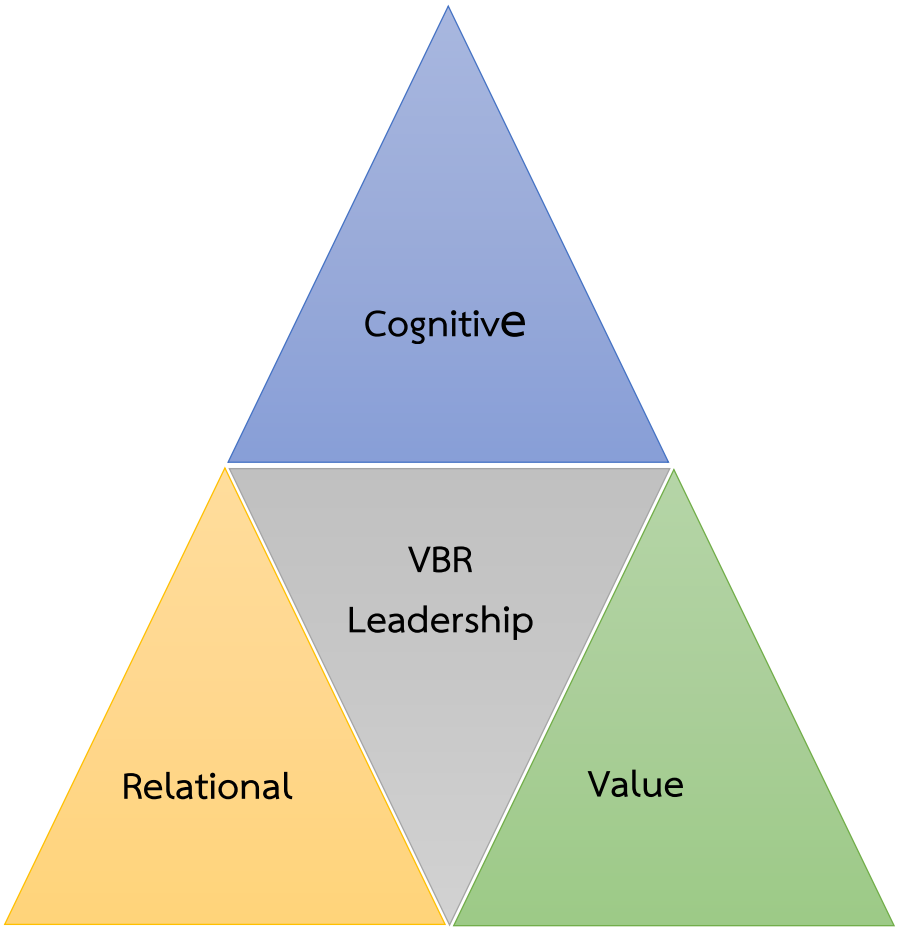
3. มิติด้านคุณค่า (Value Dimension) หมายถึง การดำเนินภาวะผู้นำบนพื้นฐานของจริยธรรม ความรับผิดชอบ และความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรกับสังคม โดยมิตินี้ทำหน้าที่เป็น “แกนกลาง” ในการกำกับทิศทางและความเหมาะสมของการตัดสินใจ

ทั้งสามมิติดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเชิงพลวัต (Dynamic Interaction) กล่าวคือ ความคิดที่ดีจะช่วยกำหนดทิศทางขององค์กร ความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ ขณะที่คุณค่าจะทำหน้าที่กำกับการดำเนินงานให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืน และเมื่อองค์กรมีคุณค่าร่วมที่ชัดเจน ก็จะย้อนกลับไปส่งเสริมคุณภาพของความคิดและความสัมพันธ์ภายในองค์กรอีกครั้ง

ดังนั้น VBR Leadership Model จึงสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัยควรถูกทำความเข้าใจในฐานะ “ระบบเชิงองค์รวม” ที่เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์ และคุณค่าเข้าด้วยกัน มิใช่เพียงการบริหารจัดการเชิงโครงสร้างหรือการใช้อำนาจตามตำแหน่งเท่านั้น

องค์ความรู้ใหม่นี้มีความสำคัญในฐานะกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่สามารถใช้เป็นฐานในการอธิบาย วิเคราะห์ และพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจให้สอดคล้องกับบริบทของโลกสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อน เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และต้องการทั้งประสิทธิภาพ ความไว้วางใจ และความยั่งยืนควบคู่กัน

กรอบแนวคิดนี้จึงมีความสำคัญในฐานะ “โมเดลเชิงบูรณาการ” ที่สามารถใช้เป็นฐานในการอธิบาย วิเคราะห์ และพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทของโลกสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 1 VBR Leadership Model

แผนภาพ VBR Leadership Model แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ ความคิด (Cognitive) ความสัมพันธ์ (Relational) และคุณค่า (Value) ซึ่งเชื่อมโยงกันในลักษณะสามเหลี่ยมเชิงพลวัต โดยมี “คุณค่า” เป็นแกนกลางในการกำกับทิศทางของภาวะผู้นำ ขณะที่ความคิดทำหน้าที่กำหนดทิศทาง และความสัมพันธ์ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดภาวะผู้นำที่มีความสมดุลและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในบริบทสังคมร่วมสมัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรัชญาและการวิเคราะห์เชิงแนวคิดเป็นวิธีการหลักในการศึกษา ทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจ

มิได้เป็นเพียงคุณลักษณะของบุคคลหรือบทบาทตามโครงสร้างองค์กรเท่านั้น หากแต่เป็น “กระบวนการเชิงความสัมพันธ์” ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และบริบทขององค์กรอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจสามารถอธิบายได้ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านความคิด มิติด้านความสัมพันธ์ และมิติด้านคุณค่า โดยมิติด้านความคิดทำหน้าที่กำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางขององค์กร มิติด้านความสัมพันธ์ทำหน้าที่สร้างความไว้วางใจ การมีส่วนร่วมและความร่วมมือภายในองค์กร ขณะที่มิติด้านคุณค่าทำหน้าที่กำกับการดำเนินงานขององค์กรให้เกิดความเหมาะสมทางจริยธรรมและความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรกับสังคม

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดภาวะผู้นำในบริบทสังคมร่วมสมัยได้เปลี่ยนผ่านจากแนวคิดแบบควบคุมเชิงโครงสร้าง ไปสู่แนวคิดภาวะผู้นำเชิงความสัมพันธ์และคุณค่า ซึ่งให้ความสำคัญกับมนุษย์ ความหมายของการทำงาน และความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญจากการวิจัยนี้ คือ การสังเคราะห์ “VBR Leadership Model (Value-Based Relational Leadership Model)” ซึ่งอธิบายภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจในฐานะระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่าที่บูรณาการความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่าเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม โดยโมเดลดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการอธิบาย วิเคราะห์ และพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรธุรกิจให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กรยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์กรควรพัฒนาภาวะผู้นำในลักษณะเชิงบูรณาการ โดยไม่เน้นเฉพาะทักษะด้านการบริหารหรือการตัดสินใจเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมการพัฒนาในทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่า เพื่อให้ผู้นำสามารถบริหารองค์กรได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

1.2 องค์กรควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายในองค์กร

1.3 องค์กรธุรกิจควรให้ความสำคัญกับการบริหารบนพื้นฐานของคุณค่าและจริยธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควบคู่ไปกับผลกำไรทางธุรกิจ เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

1.4 หน่วยงานหรือองค์กรสามารถนำ “VBR Leadership Model” ไปใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ พัฒนา และประเมินภาวะผู้นำภายในองค์กร เพื่อช่วยให้การพัฒนาผู้นำมีลักษณะครอบคลุมทั้งด้านวิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์ และคุณค่าร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อทดสอบและยืนยันกรอบแนวคิด VBR Leadership Model ในบริบทขององค์กรธุรกิจจริง

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างองค์กรที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น องค์กรขนาดเล็กองค์กรขนาดใหญ่ หรือองค์กรในอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาความแตกต่างของภาวะผู้นำในแต่ละบริบท

2.3 ควรมีการพัฒนาเครื่องมือหรือแบบประเมินภาวะผู้นำที่สามารถวัดองค์ประกอบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ความคิด ความสัมพันธ์ และคุณค่า เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้นำได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยนำ VBR Leadership Model ไปทดลองใช้ในองค์กรจริง เพื่อศึกษาผลลัพธ์และพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กอบชัย เมฆดี และศศินันท์ ศาสตร์สาระ. (2566). *ภาวะผู้นำในองค์กรยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาย โพธิสิตา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

พักตร์ผจง วัฒนสินธุ์. (2559). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในองค์กรธุรกิจ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Avolio, B.J., Walumbwa, F.O., & Weber, T.J. (2009). Leadership: Current theories, research, and future directions. *Annual Review of Psychology*, 60, 421-449. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.60.110707.163621

Bass, B.M. (1990). *Bass & Stogdill's handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications* (3rd ed.). New York: Free Press.

Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press.

Burns, J.M. (1978). *Leadership*. New York: Harper & Row.

Fry, L.W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 693-727. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2003.09.001

Graen, G.B., & Uhl-Bien, M. (1995). Relationship-based approach to leadership: Development of leader–member exchange (LMX) theory of leadership over 25 years. *The Leadership Quarterly*, 6(2), 219–247. https://doi.org/10.1016/1048-9843(95)90036-5

Greenberg, J., & Baron, R.A. (2003). *Behavior in organizations*. (8th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Greenleaf, R.K. (2002). *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness*. (25th anniversary ed.). Mahwah, NJ: Paulist Press.

Northouse, P.G. (2016). *Leadership: Theory and practice.* (7th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Schermerhorn, J.R., Hunt, J.G., & Osborn, R.N. (2012). *Organizational behavior*. (12th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Schwandt, T.A. (2001). *Dictionary of qualitative inquiry*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Sennett, R. (1998). *The corrosion of character: The personal consequences of work in the new capitalism*. New York: W.W. Norton & Company.

Surie, G., & Ashley, A. (2008). Integrating pragmatism and ethics in entrepreneurial leadership for sustainable value creation. *Journal of Business Ethics*, 81(1), 235–246. https://doi.org/10.1007/s10551-007-9491-4

Yukl, G. (2013). *Leadership in organizations*. (8th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

การศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

A Study of School Administrators Professional Ethics Practice based on the Trisikkha in Nakhon Swan Primary Education Service Area Office 1

จินดารัตน์ ภูมิภู
Jindarat Phumphu
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: Jdarttcc@gmail.com

Received: April 08, 2026; **Revised:** May 01, 2026; **Accepted:** May 06, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา 2) เปรียบเทียบการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา จำแนกเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา การเข้าร่วมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ศึกษากลุ่มตัวอย่างครู จำนวน 295 คน เครื่องมือที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความน่าเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.88 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (T-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA : F-test)

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ รองลงมา ได้แก่ จรรยาบรรณต่อตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 2) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 พบว่า ครูที่มีเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา การเข้าร่วมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: จรรยาบรรณวิชาชีพ; ผู้บริหาร; ไตรสิกขา

Abstract

This research article aims to 1. Examine the practices in accordance with the professional ethics of school administrators based on the Threefold Training (Trisikkha) and 2. Compare these practices classified by gender, educational level, work experience, school size, participation in courses prescribed by the Teachers Council of Thailand, and membership in professional teacher development networks. The sample consisted of 295 teachers, determined using the Krejcie and Morgan table, and selected through simple random sampling the research instrument was a questionnaire on the practices in accordance with the professional ethics of school administrators based on the Threefold Training, using a 5-point rating scale. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranged from 0.67 to 1.00 for all items, and the reliability coefficient was 0.88. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research results were found as follows: 1) The practices in accordance with the professional ethics of school administrators based on the Threefold Training were at a high level. When considered by aspect, the highest mean score was found in ethics toward others, followed by ethics toward oneself, while the lowest mean score was in ethics toward professional colleagues. Furthermore. 2) The comparison results showed that teachers with different gender, educational level, work experience, school size, participation in courses required by the Teachers' Council of Thailand, and membership in professional development networks did not differ significantly in their perceptions of administrators' professional ethics practices at the overall level. Therefore, the research hypothesis was rejected.

Keywords: Professional ethics; executive; Trisikkha

บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของแต่ละประเทศภายใต้พลวัตของระบบเศรษฐกิจและสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประเทศต่างๆ มุ่งเน้นการปฏิรูปและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างเท่าทัน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสังคมโลกที่มีความพลวัต (สุธิศา เกตุแก้ว, 2564) ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะประชากรไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ (พินิจ เชื้อแพ่ง, 2559) ที่สอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์และปัจจัยภายในประเทศ (ดนัย ชาติศรี, 2554) ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศให้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 (พระสมพงษ์ สุวโจ (ไชยณรงค์), 2561) การศึกษาถือเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ

อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เพื่อให้พลเมืองสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21

การบริหารการศึกษา นับได้ว่าผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพ ย่อมส่งผลให้เกิดความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน ของครูอันจะนำไปสู่การทำงานที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์กรหรือสถานศึกษา (เฉลิมพันธ์ ศรีพรหม, 2560) ผู้ใต้บังคับบัญชาย่อมปรารถนาและให้การยอมรับผู้บริหารที่มีคุณภาพ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะความชำนาญมีประสบการณ์ แต่เหนือสิ่งอื่นใด คือ ความเป็นผู้ที่มีจิตใจที่น่าเลื่อมใสซึ่งถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญทีจะเป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้บริหารนั้นสามารถครองตนครองคนและครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรีย์พร จิตรกิตติโชติ, 2560) อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านจรรยาบรรณวิชาชีพยังคงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ปรากฏเป็นทั้งข้อร้องเรียนและข่าวสารตามสื่อมวลชนต่างๆ และสถิติการกระทำความผิดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่สะท้อนถึงวิกฤตการณ์ด้านจรรยาบรรณในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี (ดวงนภา แจ้งมรคา, 2557) แต่ในทางปฏิบัติกลับยังคงพบปัญหาด้านจรรยาบรรณปรากฏอยู่เนืองๆ

จากรายงานผลการดำเนินการเพื่อจัดการความเสี่ยงการทุจริตและประพฤติมิชอบประจำปีงบประมาณ 2567 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 พบว่า ประเด็นความเป็นธรรม โปร่งใสในการปฏิบัติงานมีความเสี่ยงเป็นลำดับที่ 1 โดยมีระดับคะแนนอยู่ในเกณฑ์สูงมาก นั่นหมายถึงมีโอกาสเกิดการกระทำทุจริตร้อยละ 75 หรือมากกว่า ประเด็นดังกล่าวนับได้ว่าเป็นผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งถือเป็นการทุจริตคอรัปชั่นประเภทหนึ่ง เนื่องจากเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคล จากรายงานดังกล่าว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบ ซึ่งเป็นประเด็นทางการบริหารภาครัฐในปัจจุบันที่เป็นบ่อเกิดของปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในระดับที่สูงขึ้น ผู้ศึกษาจึงตระหนักถึงความสำคัญของจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมุ่งศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 เพื่อ เปรียบเทียบการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา การเข้าร่วมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูด้วยคุณภาพของสถานศึกษาไม่ได้วัดกันที่ความสำเร็จของงานสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว และผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่สามารถที่จะทำให้งานสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้มีการช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร ผู้บริหารจึงต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ และที่สำคัญจะต้องยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานในการก้าวสู่ความสำเร็จ (หยาดฝน เดชโอภาส, 2565) เนื่องจากการบริหารงานจะประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการบริหารงานแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่รู้จักการบริหารงานอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม มีมาตรฐานและจรรยาบรรณในวิชาชีพ โดยใช้หลักทางพุทธรรมเพื่อการครองตน โดยประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน และช่วยในการตัดสินใจอย่างเป็นธรรม (สุวิมล บุญลี , 2557) หลักไตรสิกขา เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่มีคุณภาพ คือ การมีพื้นฐานจิตใจที่แข็งแกร่งผ่านการฝึกหัดอบรมอย่างรอบด้าน โดยเริ่มจากการปรับพฤติกรรมภายนอกทั้งกายและวาจาให้งดงามเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ผสานกับการสร้างสมาธิเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางใจให้พร้อมรับมือกับปัญหาอุปสรรคในยุควัตถุนิยม และที่สำคัญที่สุด คือ การใช้ปัญญาเป็นเครื่องนำทาง เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างอิสระ เที่ยงธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเองและส่วนรวมคล่องแคล่ว

(ชนกนันท์ ทรงรัมย์, 2563) สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยดี (ศศิธร สังข์ลาโพธิ์ และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์, 2567) เพื่อให้การดำเนินงานบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้บริหารได้ตระหนักต่อการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการถูกครอบงำด้วยความหลงใหลในอำนาจ การใช้อำนาจในทางที่ผิดขาดคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การพัฒนาและเป็นที่ยอมรับศรัทธาของสังคมในอนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 จำแนกเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา การเข้าร่วมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ผู้ศึกษานำเสนอวิธีในการดำเนินการศึกษาตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 จำนวน 1,157 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 295 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา การเข้าร่วมอบรมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และจรรยาบรรณวิชาชีพ และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

ตอนที่ 2 การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี คุณลักษณะที่เกี่ยวข้อง จากตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เกณฑ์จรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานมาตรฐานวิชาชีพ คุรุสภา 2556 ประกอบด้วยจรรยาบรรณ 5 ด้าน คือ จรรยาบรรณต่อตนเอง, จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ, จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ, จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อสังคม ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

3.1 ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ 1) จรรณยาบรรณวิชาชีพต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.2 ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างแบบสอบถาม และเทคนิคการตั้งข้อคำถามแบบสอบถามจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วร่างแบบสอบถามตามกรอบความคิดและให้ครอบคลุมเนื้อหา และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

3.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาให้มีความถูกต้องและชัดเจน โดยผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ของคำถามแต่ละข้อ โดยนำข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปมาใช้ พบว่า ทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ทุกข้อ

3.4 หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับครูที่ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบราค (Cronbach’s Alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 ถือว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นใช้ได้ และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

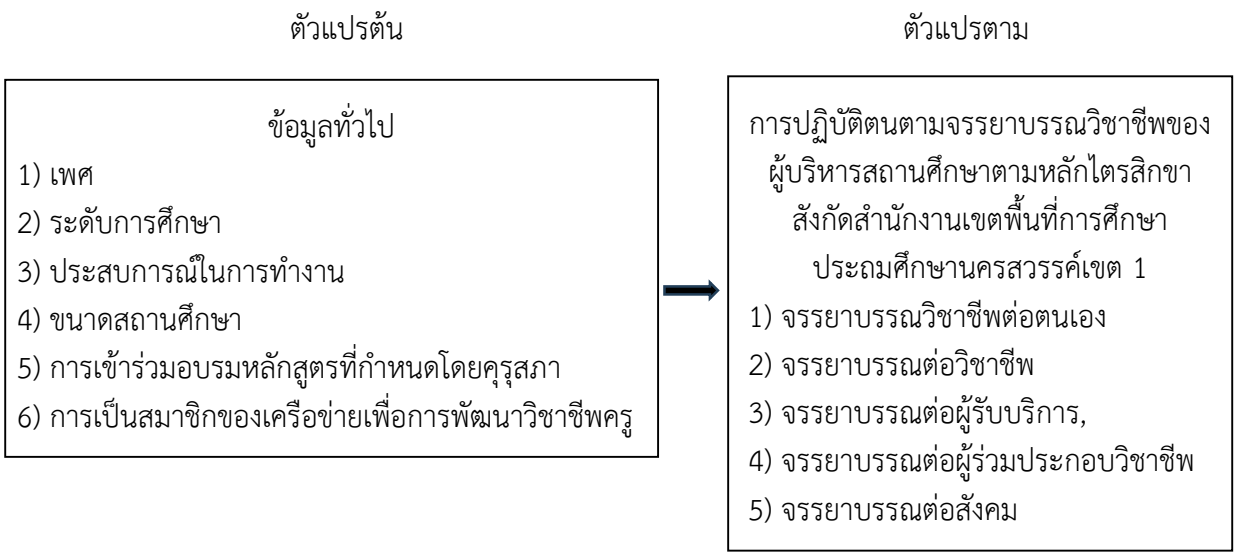
4.1 ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครสวรรค์ ถึงโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากครู และบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปเก็บข้อมูลกับโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ได้แบบตอบรับกลับมา จำนวน 295 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาได้ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1) การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1

ตารางที่ 1 การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ในภาพรวม

การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา	$\bar{X}$	S.D.	แปรผล	อันดับ
1. จรรยาบรรณต่อตนเอง	4.37	0.67	มาก	2
2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ	4.42	0.59	มาก	1
3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ	4.31	0.56	มาก	3
4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	4.14	0.58	มาก	5
5. จรรยาบรรณต่อสังคม	4.26	0.62	มาก	4
รวมเฉลี่ย	4.30	0.61	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.61) การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาสูงสุด ได้แก่ จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.59) รองลงมาได้แก่ จรรยาบรรณต่อตนเอง ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.67) ส่วนการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกที่ต่ำสุด ได้แก่ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.58)

2) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 จำแนกเพศ ระดับการศึกษา

ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา การเข้าร่วมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1

ปัจจัยส่วนบุคคล	การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา		
	ค่าสถิติ	p-value	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน
1) เพศ	-0.32	0.75	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
2) ระดับการศึกษา	-0.81	0.41	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3) ประสบการณ์ในการทำงาน	2.29	0.10	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
4) ขนาดสถานศึกษา	0.71	0.49	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
5) การเข้าร่วมอบรมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา	0.59	0.52	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
6) การเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู	0.67	0.50	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1

การศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 พบว่า การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักและความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้นำองค์กรทางการศึกษา จึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และการบริหารจัดการ อีกทั้งยังต้องยึดมั่นในมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสุวิมล บุญลี (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงสะท้อนถึงพฤติกรรมการปฏิบัติตนของผู้บริหารที่มีจริยธรรม มีความสำนึกรับผิดชอบ ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของวิชาชีพ ดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

รักษาชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของวิชาชีพ ส่งเสริมและยกย่องผลงานของผู้ที่มีคุณูปการ ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนร่วมวิชาชีพและชุมชนด้วยความเต็มใจและเสียสละ เพื่อพัฒนาคุณภาพของการศึกษาและสังคม สอดคล้องกับสุธิศา เกตุแก้ว (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ขณะเดียวกันจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ แต่ยังอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจสะท้อนซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการสร้างความร่วมมือ การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการรักษาความสามัคคีภายในองค์กร ผู้บริหารยังต้องส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี สนับสนุนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถของเพื่อนร่วมงาน ใช้หลักความยุติธรรมในการบริหารงาน ประเมินผลงานอย่างโปร่งใส เสมอภาค และมอบรางวัลเมื่อมีผลงานดีเด่น ตลอดจนสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้องค์กร และนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับมีชัย ศรีคูณ และประจวบ หนูเลี่ยง (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อการ จรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง

2. การเปรียบเทียบการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 จำแนกเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา การเข้าร่วมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

สมมติฐานที่ 1 ครูที่มีเพศต่างกันมีการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ได้มีการพัฒนาทักษะและการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพในลักษณะเดียวกัน โดยคำนึงถึงหลักไตรสิกขาในการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาตนเอง การปฏิบัติต่อวิชาชีพ หรือการสร้างความร่วมมือกับผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ทำให้ครูทั้งเพศชายและเพศหญิงมีมุมมองในลักษณะเดียวกันต่อการปฏิบัติตนของผู้บริหาร นอกจากนี้ความเท่าเทียมในการเข้าถึงการอบรมและการพัฒนาวิชาชีพ รวมถึงการใช้แนวทางการบริหารที่มีมาตรฐานเดียวกัน อาจทำให้ไม่เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเพศ สอดคล้องกับเฉลิมพร ติยะกว้า (2569) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู โรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มี

อายุต่างกัน อาจได้รับการสื่อสาร การบริหาร และการดูแลจากผู้บริหารในรูปแบบที่ทั่วถึงและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกิดความเข้าใจต่อทักษะผู้บริหารในทิศทางที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้รูปแบบการบริหารที่ชัดเจนและเป็นธรรมอาจช่วยลดความแตกต่างด้านประสบการณ์ระหว่างช่วงอายุ สอดคล้องกับพรพรรณ ชูอ่อน (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง จรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครู สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีคุณวุฒิต่างกัน มีทัศนะคติต่อการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มักได้รับการบริหาร ดูแล และสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาในรูปแบบที่ต่อเนื่องและเป็นมาตรฐาน ทำให้ครูทุกกลุ่มสามารถรับรู้และเข้าใจการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารได้ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาอาจมีแนวทางการทำงานที่โปร่งใส มีมาตรฐานเดียวกัน และให้ความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับปรรฎฐมพรรณ พามา (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีอายุราชการต่างกันมีความคิดเห็นต่อเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 ครูที่มีขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่อยู่ในขนาดของสถานศึกษาต่างกัน อาจได้รับการบริหาร ดูแล และสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาในรูปแบบที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ ทำให้การสื่อสาร แนวทางการทำงาน และการกำกับดูแลด้านจรรยาบรรณมีความต่อเนื่องและเป็นมาตรฐาน ส่งผลให้ครูทุกช่วงประสบการณ์มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารและทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในระดับใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารอาจมีแนวทางการปฏิบัติที่โปร่งใสและยึดหลักมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้ความแตกต่างของขนาดสถานศึกษามีผลต่อความคิดเห็นของครูเพียงบางประเด็น และไม่ส่งผลต่อการรับรู้โดยรวมอย่างชัดเจน สอดคล้องกับชญามาส กลางเดือน (2556) ได้ทำการศึกษาจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู อำเภอเวียงสระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

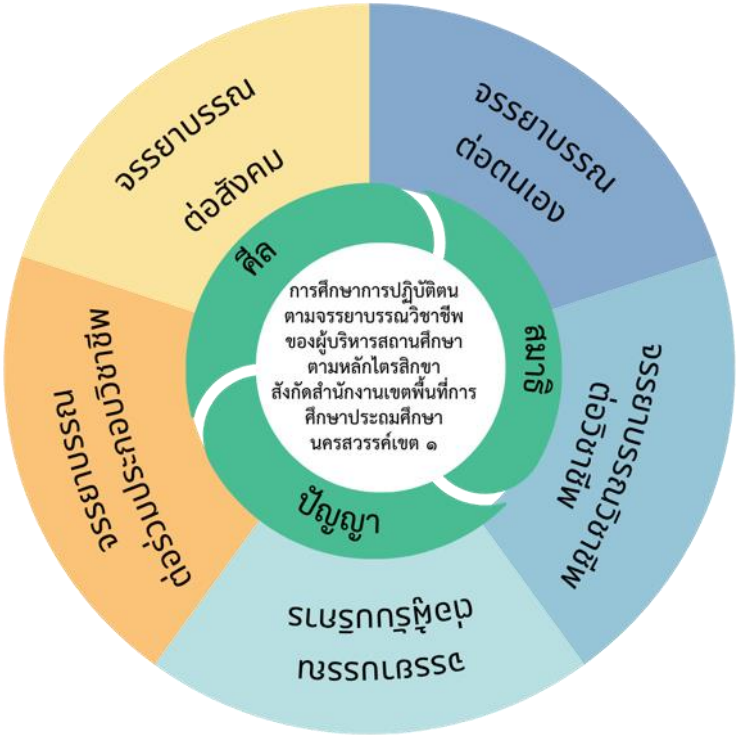
สมมติฐานที่ 5 ครูที่มีการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรที่กำหนดโดยคุรุสภา โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และจรรยาบรรณวิชาชีพต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันอาจได้รับการบริหารงานจากผู้บริหารในแนวทางที่เป็นธรรม โปร่งใส และเสมอภาค ทำให้ทุกวิทยฐานะมีประสบการณ์รับรู้ต่อบทบาทและทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในลักษณะใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารอาจมีระบบสื่อสารและการสนับสนุนที่ทั่วถึง ส่งผลให้ครู

ทุกระดับวิทยฐานะประเมินทักษะผู้บริหารไปในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับกฤษณา ขาวใบไม้ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามแบบแผนพฤติกรรมจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามประสบการณ์ในการผ่านการอบรมเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 6 ครูที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูไม่ว่าจะเป็นสมาชิกเครือข่ายพัฒนาวิชาชีพหรือไม่ ต่างปฏิบัติงานอยู่ภายใต้บริบทของสถานศึกษาเดียวกัน ได้รับนโยบาย แนวปฏิบัติ และการกำกับติดตามจากต้นสังกัดในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้การรับรู้และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ การดำเนินงานด้านจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ภายใต้กรอบและมาตรฐานเดียวกันของหน่วยงานต้นสังกัด โดยผู้บริหารส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับจรรยาบรรณในช่วงก่อนหรือระหว่างดำรงตำแหน่ง ซึ่งทำให้การปฏิบัติตนของผู้บริหารมีลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกันตามแนวทางที่กำหนด ส่งผลให้ครูซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา แม้จะมีประสบการณ์หรือการมีส่วนร่วมในเครือข่ายวิชาชีพแตกต่างกัน ก็รับรู้พฤติกรรมของผู้บริหารในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกันอย่างชัดเจน สอดคล้องกับรพีพรรณ เอกสุภาพันธุ์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาจากต้นสังกัดในปัจจุบันได้ดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้บริหารสถานศึกษาที่สนใจเข้ารับการพัฒนาไม่เป็นการบังคับ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จะได้รับการพัฒนาในช่วงการเข้าสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน และพัฒนาด้านวิชาการทั่วๆ ไป โดยจัดหลักสูตรจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาสอดแทรกกับหลักสูตรการอบรมเข้าสู่ตำแหน่ง

องค์ความรู้ที่ได้

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การบูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เข้ากับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ โดยหลักไตรสิกขาทำหน้าที่เป็นพื้นฐานทางคุณธรรมและกระบวนการคิดที่ช่วยเสริมสร้างการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในทุกมิติของจรรยาบรรณ ประกอบด้วย จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อสังคม ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมของการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับจรรยาบรรณวิชาชีพและการมีส่วนร่วมในเครือข่ายวิชาชีพ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน สามารถนำเสนอเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่โดยภาพรวมการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ
ผู้บริหารสถานศึกษาที่บูรณาการเข้ากับหลักไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา เรื่องการศึกษาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง พบว่า ในรายข้อผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี (ศีลสิกขา) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควร ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักและพัฒนาตนเองด้านการประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่มากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเองเป็นสำคัญ ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการวางตัว การใช้วาจา และการแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม เข้ารับการอบรมหรือกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการประเมินตนเองและรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงานเพื่อนำมาปรับปรุงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพ

1.2 ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ พบว่า ในรายข้อผู้บริหารสถานศึกษาแสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ (ศีลสิกขา) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควร ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นคุณค่าและตระหนักในเกียรติศักดิ์ของวิชาชีพมากยิ่งขึ้น โดยแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ของตน ทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการเป็นผู้นำทางวิชาการ ควรสนับสนุนและยกย่องวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ผ่านการสื่อสารเชิงบวก การสร้างแรงบันดาลใจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาชีพ

1.3 ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ พบว่า ในรายข้อผู้บริหารสถานศึกษาศึกษาค้นคว้าและประยุกต์องค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาระบบการบริการทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (ปัญญาสิกขา) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองด้านการแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยติดตามองค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ทันสมัย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้

ในการบริหารและพัฒนาระบบการให้บริการทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สนับสนุนให้มีการเข้าร่วมอบรม สัมมนา หรือศึกษาดูงาน รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในและภายนอกองค์กร

1.4 ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ พบว่าในรายข้อผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาวิชาชีพ (ปัญญาสิกขา) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควร ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาศักยภาพด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการริเริ่มแนวคิดใหม่ การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรอย่างเป็นระบบ ควรสนับสนุนให้มีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

1.5 ด้านจรรยาบรรณต่อสังคม พบว่า ในรายข้อผู้บริหารสถานศึกษานำความรู้และนวัตกรรมมาประยุกต์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง (ปัญญาสิกขา) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษานำองค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน ควรสนับสนุนการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการนำนวัตกรรมไปใช้แก้ปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับทำการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยในลักษณะเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมและการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรพัฒนาเครื่องมือวิจัยให้มีความหลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้แบบประเมินหลายแหล่งข้อมูล หรือการใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย รวมถึงติดตามผล เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของผู้บริหารสถานศึกษาในระยะยาวหลังจากได้รับการพัฒนาด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา ขาวใบไม้. (2554). ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามแบบแผนพฤติกรรมจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะครุศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

เฉลิมพร ติยะกว้า. (2567). การศึกษาการศึกษาจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู โรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค*, 2(1): 21-34.

เฉลิมพันธ์ ศรีพรหม. (2560). การปฏิบัติแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ชญามาส กลางเดือน. (2565). จรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู อำเภอเวียงสระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(3): 154-166.

ดนัย ชาติศรี. (2554). การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครูของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ดวงนภา แจ้งมรคา. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ปรรฎฐมพรรณ พามา. (2553). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยานเรศวร.

พระสมพงษ์ สุวโจ (ไชยณรงค์). (2561). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(1): 15-23.

พินิจ เชื้อแพ่ง. (2559). การศึกษาสภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงราย*, 9(21): 139-152.

มีชัย ศรีคูณ และประจวบ หนูเสี่ยง. (2567). จรรยาบรรณวิชีพผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

รพีพรรณ เอกสุภาพันธุ์. (2552). การพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธิศา เกตุแก้ว. (2564). การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุข ในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วารสารการศึกษาการบริหารการพัฒนา*, 11(3): 546-553.

สุรีย์พร จิตรกิตติโชติ. (2560). จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

หยาดฝน เดชโอภาส. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

แนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

Guidelines for the Development of the Agreement on the Development of Teachers Work based on Brahmavihara IV under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3

[1]สุวรรณ รักษาพล, [2]มะลิวัลย์ โยธารักษ์, [3]พระครูพิจิตรศุภการ

[1]Suwan Raksaphon, [2]Maliwan Yotharak, [3]Phrakruphichitsupakan

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus,

[1]Corresponding author, e-mail: suwanraksaphon@gmail.com

Received: April 20, 2026; **Revised:** April 30, 2026; **Accepted:** May 05, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน มีผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 5 คน โดยการใช้สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูยังเผชิญปัญหาสำคัญ ได้แก่ ภาระงานเกินเกณฑ์อันเนื่องมาจากการขาดแคลนครูและความไม่ชัดเจนของเกณฑ์นับชั่วโมง การจัดการเรียนรู้มีข้อจำกัดด้านสื่อและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ระบบสนับสนุนผู้เรียนขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองและข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน การพัฒนาครูติดข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณ และการกำหนดประเด็นท้าทายยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา 2) แนวทาง การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดภาระงานให้ชัดเจน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมระบบข้อมูลและความร่วมมือ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการกำหนดประเด็นท้าทายจากปัญหาจริง โดยดำเนินการผ่านการอบรม การนิเทศติดตาม และการประเมินผลอย่างเป็นระบบพร้อมบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ

ในการปฏิบัติงาน 3) ผลการประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู
คำสำคัญ: ข้อตกลงพัฒนางานครู (PA); การพัฒนาวิชาชีพครู; พรหมวิหาร 4; การวิจัยเชิงคุณภาพ

Abstract

This research article aims to Study: 1) examine the current conditions of the performance agreement (PA) development among teachers; 2) explore guidelines for improving the development of teachers' performance agreements based on the Four Sublime States (Brahmavihara 4); and 3) present and evaluate the proposed guidelines for developing teachers' performance agreements based on the Four Sublime States. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interview guides and interviews with 15 participants. In addition, 5 key informants provided in-depth information, and a focus group discussion was conducted with 7 experts/participants. Data were analyzed using inductive analysis.

The research findings revealed that: 1) the development of teachers' performance agreements in schools under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3 faced key challenges, including excessive workload due to teacher shortages and unclear workload criteria, limitations in instructional media and active learning practices, insufficient parental involvement and outdated student support data, constraints in time and budget for professional development, and the misalignment of identified challenges with the school context; 2) the proposed guidelines comprised five components: clarifying workload expectations, improving instructional practices, strengthening data systems and collaboration, promoting continuous professional development, and formulating context-based challenges, implemented through training, supervision, and systematic evaluation, with the integration of the Four Brahmavihara principles to enhance work effectiveness; and 3) the expert evaluation indicated that the guidelines were appropriate, feasible, and beneficial for improving the development of teachers' performance agreements.
Keywords: Teacher Performance Agreement (PA); Teacher Professional Development; Four Sublime States of Mind; Qualitative Research

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศ เป็นกลไกหลักในการสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในโลกศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว อีกทั้งยังช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก ดังนั้น หลายประเทศจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษา เพื่อยกระดับทรัพยากรมนุษย์ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

โดยการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่ง

คุณธรรม จริยธรรม ปลอดภัย และสมานฉันท์และปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นพลเมือง และคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนไทยทุกคนเพื่อความมั่นคงในชีวิตและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) เพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้ปรับปรุงหลักเกณฑ์การประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะตามหนังสือ ว 9/2564 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาวิชาชีพมากกว่าการจัดทำผลงานวิชาการ ลดความซับซ้อนของการประเมิน และให้เกิดความเป็นธรรม ทั้งนี้ ครูต้องพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานควบคู่กับการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ (สำนักงาน ก.ค.ศ, [ออนไลน์], 30 เมษายน 2568)

ข้อตกลงดังกล่าวประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ การปฏิบัติงานตามมาตรฐานตำแหน่ง และประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์ผู้เรียน โดยมุ่งให้ครูพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำผลไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงาน ก.ค.ศ, [ออนไลน์], 30 เมษายน 2568) ทั้งนี้ การดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าวให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง มิได้ขึ้นอยู่เพียงกระบวนการหรือรูปแบบการปฏิบัติงานเท่านั้น หากยังต้องอาศัยหลักคิดและคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการกำกับการปฏิบัติงานของครูควบคู่กันไป พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างประเสริฐ ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณา คือ ความสงสารและช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุขหรือประสบความสำเร็จ และอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลางอย่างมีเหตุผลและยุติธรรม ไม่ลำเอียง พร้อมยอมรับผลตามการกระทำของแต่ละบุคคล (พระมหานพดล นวตลปญฺโญ และพระมหามิตร ฐิตปญฺโญ, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ซึ่งมีสถานศึกษาที่หลากหลายบริบท ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถ และจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าครูบางส่วนขาดความเข้าใจในการจัดทำข้อตกลงพัฒนางาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3, [ออนไลน์], 30 เมษายน 2568)

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งหาแนวทางพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อยกระดับคุณภาพครูและผู้เรียน และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มงานบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารบุคคล และครูผู้รับการประเมิน

1.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของร่างแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการการบริหารการศึกษา นักวิชาการการวิจัยและศึกษานิเทศก์ การพิจารณา ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ โดยผลการประเมินพบว่าข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

2. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน และกรรมการผู้ประเมิน

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการ สพป.นครศรีธรรมราช เขต 3 ผู้อำนวยการโรงเรียน กรรมการผู้ประเมิน และครูผู้รับการประเมิน

3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบประเมิน การสนทนากลุ่ม แนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนา

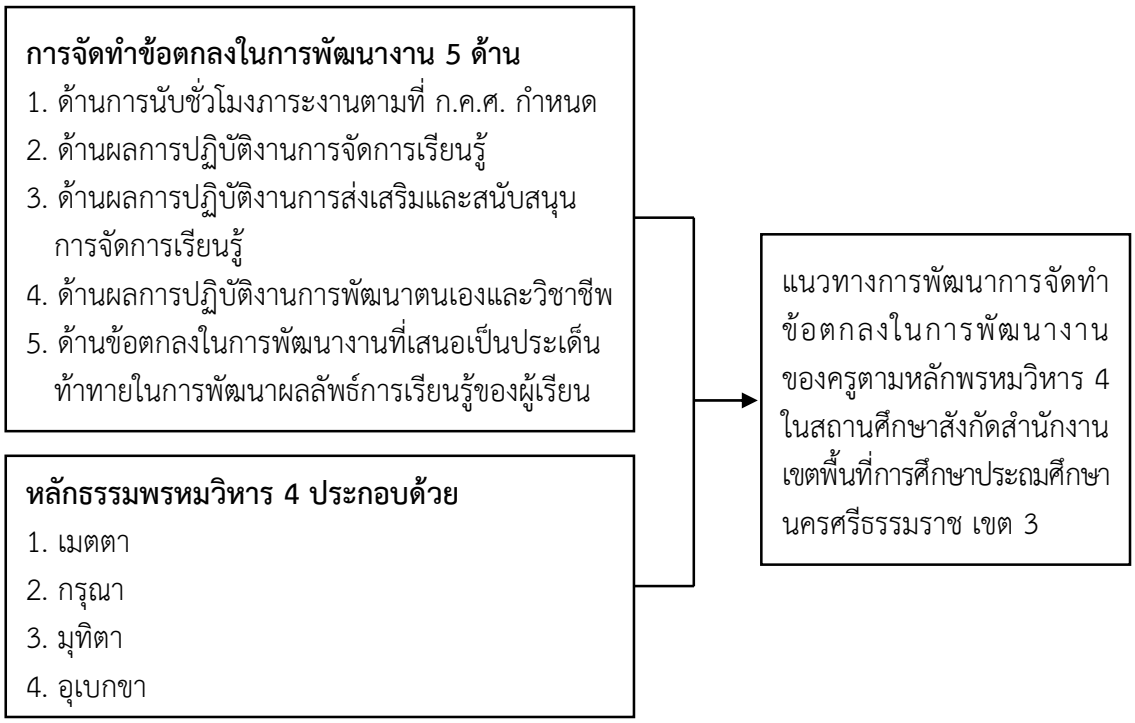
งานของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินสนทนากลุ่ม ประเมินความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินการสนทนากลุ่มแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ผู้วิจัยได้มีการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ซึ่งองค์ประกอบ คือ 1) ด้านการนับชั่วโมงภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด 2) ด้านผลการปฏิบัติงานการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านผลการปฏิบัติงานการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 5) ด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน กรอบหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า 1. ด้านภาระงานครู การกำหนดชั่วโมงภาระงานตามเกณฑ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยครูต้องมีภาระงานไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ครอบคลุมงานสอน งานสนับสนุน งานพัฒนาคุณภาพ และงานตามนโยบาย อย่างไรก็ตามครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีภาระงานเกินเกณฑ์ เนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอ อีกทั้งยังขาดความชัดเจนในการนับชั่วโมงและค่าน้ำหนัก ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมและกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน 2. ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูมีความพยายามพัฒนาหลักสูตร วิเคราะห์เนื้อหา และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์และเจตคติที่ดีขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดด้านสื่อการสอน งบประมาณ และการสอนหลายกลุ่มสาระไม่ตรงความถนัด รวมถึงจำนวนผู้เรียนต่อห้องที่มาก ทำให้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ยังไม่ทั่วถึง 3. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ ครูมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศผู้เรียนและดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในภาพรวม แต่ยังพบว่าข้อมูลบางส่วนไม่เป็นปัจจุบัน และขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองและภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะผู้เรียนที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ส่งผลให้การดูแลช่วยเหลือไม่เต็มประสิทธิภาพ 4. ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ครูมีการเข้าร่วมอบรม สัมมนา และจัดทำแผนพัฒนาตนเอง (ID Plan) อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และค่าใช้จ่าย รวมถึงการดำเนินกิจกรรม PLC ยังไม่เป็นรูปธรรม ทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง 5. โดยภาพรวม การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมุ่งเน้นผลลัพธ์ผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางพัฒนาได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดความหลากหลายของวิธีการ อีกทั้งมีข้อจำกัดด้านเวลา จำนวนผู้เรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงปัจจัยของผู้เรียน เช่น การขาดแรงจูงใจ ความไม่ต่อเนื่องในการเรียน และปัญหาครอบครัวและเศรษฐกิจ สรุปได้ว่าแม้ครูมีความตั้งใจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ข้อจำกัดด้านภาระงาน ทรัพยากร เวลา และความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานและการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวม

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า 1. ด้านการนับชั่วโมงภาระงาน มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การศึกษาหลักเกณฑ์ วิเคราะห์ภาระงานรายบุคคล และจัดสรรงานโดยใช้เครื่องมือ เช่น ตารางภาระงานและโปรแกรมจัดตารางสอน รวมถึงมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาภาระงานเกินเกณฑ์ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก การจัดสรรงานไม่ตรงความถนัด งานเอกสารซ้ำซ้อน และข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพชีวิตครู 2. ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูมีความพยายามพัฒนาการสอนและนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่ยังเผชิญปัญหาภาระงานเอกสารมาก ทำให้ลดเวลาในการพัฒนาการสอน รวมถึงข้อจำกัดด้านสื่อ นวัตกรรม งบประมาณ และความแตกต่างของผู้เรียน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ยังไม่เต็มที่ จึงควรลดภาระงานที่ไม่จำเป็นและสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ 3. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ แม้มีการดำเนินงานเป็นระบบและใช้เครื่องมือหลากหลาย รวมถึงการมีส่วนร่วมผ่าน PLC แต่ยังพบปัญหาข้อมูลผู้เรียนไม่เป็นปัจจุบัน กิจกรรมไม่หลากหลาย ข้อจำกัดด้านเวลาและจำนวนนักเรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไม่เพียงพอ อีกทั้งการนำผลประเมินไปใช้ยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้การพัฒนา

ผู้เรียนไม่เต็มศักยภาพ 4. ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ครูมีการวางแผนพัฒนาตนเอง (ID Plan) และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลาและภาระงาน ทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง การนำความรู้ไปใช้ยังไม่ทั่วถึง และการดำเนิน PLC ยังไม่เข้มแข็ง รวมถึงการติดตามและนำผลประเมินไปใช้ยังไม่เป็นรูปธรรม 5. ด้านประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์ผู้เรียน แม้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและใช้เครื่องมือหลากหลาย แต่ยังพบว่าการวิเคราะห์ปัญหาผู้เรียนไม่ลึกซึ้งเพียงพอ แนวทางแก้ไขไม่หลากหลาย และไม่ครอบคลุมความแตกต่างระหว่างบุคคล อีกทั้งข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และจำนวนผู้เรียน รวมถึงแรงจูงใจของผู้เรียน ส่งผลให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องและไม่บรรลุเป้าหมาย โดยสรุปแนวทางการดำเนินงานมีความเป็นระบบและชัดเจน แต่ยังประสบปัญหาสำคัญ ได้แก่ ภาระงานครูสูง ขาดทรัพยากรและเวลา ข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่ำ และการนำผลประเมินไปใช้ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ จึงควรปรับปรุงให้มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และสอดคล้องกับบริบทผู้เรียน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโครงสร้างของแนวทางประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ 4) แนวทางการดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผล ซึ่งมีความชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แนวทางดังกล่าวครอบคลุมการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูใน 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การนับชั่วโมงภาระงานตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ผลการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนรู้ 3) ผลการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 4) ผลการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ และ 5) การกำหนดประเด็นท้าทายเพื่อพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางชัดเจนและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ ในส่วนของการพัฒนาบุคลากร แนวทางได้กำหนดรูปแบบการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ การฝึกอบรม การนิเทศติดตาม และการประเมินผล โดยเชื่อมโยงกับกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การสร้างองค์ความรู้ การดำเนินงานตามกระบวนการ และการติดตามประเมินผล ส่งผลให้การพัฒนาครูมีความต่อเนื่องและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนา พบว่า ควรมีการคัดเลือกวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะเรื่องการนับชั่วโมงภาระงานเพื่อให้การอบรมมีความถูกต้องและชัดเจน ควรจัดให้มีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศเป็นรายเดือน เพื่อให้ครูสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงการปฏิบัติงานได้อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงควรพัฒนาเครื่องมือหรือแบบฟอร์มในรูปแบบดิจิทัล เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซักถาม และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องหลังการอบรม พร้อมทั้งจัดกิจกรรมนิเทศหลายรอบที่มีเป้าหมายชัดเจนในแต่ละระยะ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน รวมถึงควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนและหลังการอบรม เพื่อสะท้อนผลการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือครูได้ตรงตามความต้องการ อีกทั้งควรส่งเสริมการสะท้อนผลการปฏิบัติงานระหว่างการนิเทศ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและผู้ประเมิน การจัดทำแบบสอบถามเพื่อรวบรวมความคิดเห็น และการจัดทำรายงานสรุปผลเพื่อนำเสนอผู้บริหาร นอกจากนี้ การพัฒนาสื่อดิจิทัลหรือวิดีโอประกอบการเรียนรู้ และการใช้ระบบติดตามออนไลน์ จะช่วยให้ครูสามารถทบทวนความรู้และติดตามพัฒนาการของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความครบถ้วนทั้งในด้านโครงสร้าง เนื้อหา และกระบวนการดำเนินงาน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพครูและผู้เรียนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า 1) ด้านการนับชั่วโมงภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด มีด้วยกันทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ การนับชั่วโมงตามตารางสอน งานส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ งานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา งานตอบสนองนโยบายและจุดเน้น ซึ่งไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในระดับประถมศึกษา และขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในระดับปฐมวัย แต่ในโรงเรียนขนาดเล็กจะมีจำนวนชั่วโมงภาระงานมากเกินกว่าที่ ก.ค.ศ. กำหนดไว้ 2) ด้านผลการปฏิบัติงานการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย มีการพัฒนาหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างและหรือพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ ออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ มีการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน อบรมและพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน แต่บางครั้งครูไม่สามารถสอนนักเรียนได้เต็มที่ขาดสื่อการสอนที่เหมาะสม และครูได้รับผิดชอบการสอนนอกเหนือจากกลุ่มสาระที่ตนเองที่รับผิดชอบ 3) การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนและรายวิชาดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ปฏิบัติงานวิชาการ และงานอื่นๆ ของสถานศึกษา และมีการประสาน ความร่วมมือกับผู้ปกครองภาคีเครือข่าย และหรือสถานประกอบการ แต่บางครั้งยังขาดความร่วมมือจากผู้ปกครอง และข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนไม่มีความเป็นปัจจุบันและชัดเจน 4) ด้านการปฏิบัติงานการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำความรู้ความสามารถ ทักษะที่ได้จากการพัฒนาตนเองและวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แต่ไม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนได้ 5) ด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน การดำเนินการด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนมาวิเคราะห์สภาพปัญหา จุดเด่น จุดด้อย และหาแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน แต่บางครั้งไม่สามารถแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้ เนื่องจากขาดวิธีการแก้ไขที่หลากหลาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูยังเป็นการประเมินรูปแบบใหม่ ทำให้บุคลากร ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในการจัดทำข้อตกลง และมีความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนาตนเองในการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บันเย็น เพ็งกระจ่าง (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาครูด้านการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มีปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาครูด้านการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ครูส่วนใหญ่ยังขาดการพัฒนาและขาดการฝึกอบรม รองลงมาขาดแคลนงบประมาณในการการสร้างสื่อนวัตกรรมใหม่ๆ และด้านการประสานงานที่ไม่ค่อยตรงกันน้อยที่สุด

ผลศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า แนวทางการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู มีการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาบุคลากร มาใช้ในการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนาของครู ได้แก่ 1) ด้านการนับชั่วโมงภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ประกอบด้วย การฝึกอบรมด้านการนับชั่วโมงภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด การนิเทศติดตามด้านการนับชั่วโมงภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด และการประเมินผลด้านการนับชั่วโมงภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด 2) ด้านผลการปฏิบัติงานการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย การฝึกอบรมด้านผลการปฏิบัติงานการจัดการเรียนรู้ การนิเทศติดตามด้านผลการปฏิบัติงานการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลด้านผลการปฏิบัติงานการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การฝึกอบรมด้านผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ การนิเทศติดตามด้านผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลด้านผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านผลการปฏิบัติงานการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ประกอบด้วย การฝึกอบรมด้านผลการปฏิบัติงานการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ การนิเทศติดตามด้านผลการปฏิบัติงานการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ และการประเมินผลด้านผลการปฏิบัติงานการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 5) ด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย การฝึกอบรมด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน การนิเทศติดตามด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และการประเมินผลด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่ง ครู ในการจัดทำข้อตกลงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไข โดยนำเอากระบวนการพัฒนาบุคลากรมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญพิชชา ใจยอด (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการส่งเสริมการทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ตำแหน่งครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก ผลการวิจัย ในการส่งเสริมการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ตำแหน่งครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่ควรจัดอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนในการเข้าร่วมการอบรม และครูควรมีการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน สอดคล้องกับสุวดี ถามูล (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการและแนวทางการพัฒนามาตรฐานตำแหน่งครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ PA สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ควรจัดอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนา พร้อมทั้งจัดทำคู่มือหรือตัวอย่างเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ เพื่อให้ครูสามารถเข้ามาศึกษาเพิ่มเติมได้อยู่เสมอ ซึ่งผู้บริหารต้องส่งเสริมสนับสนุนในการเข้าร่วมอบรม และครูผู้สอนควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในโรงเรียน เพื่อจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานและพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่วิทยฐานะที่สูงขึ้น สอดคล้องกับวรัญญา แก้ววงวาน และณัฐิยา ตันตรานนท์ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ ผลการวิจัย วิธีการพัฒนาครู มีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนาโดยวิธีการฝึกอบรม ปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน มีความต้องการจำเป็นในด้านอุปกรณ์อำนวยความสะดวก และแนวทางการพัฒนาครู พบว่า สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้แก่ครู และควรจัดทำโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูลงในแผนปฏิบัติการประจำปี

ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่า แนวทางที่จัดทำนี้ มีความเหมาะสม เป็นไปได้ มีประโยชน์ โดยการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ประกอบด้วย 1) ด้านการนับชั่วโมงภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด 2) ด้านผลการปฏิบัติงานการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านผลการปฏิบัติงานการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 5) ด้านข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการ พัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนาของครู ผ่านกระบวนการพัฒนาบุคลากร คือ 1) การฝึกอบรม 2) การนิเทศติดตาม 3) การประเมินผล มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงของครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ เหมาะสมและเป็นประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการนำกระบวนการพัฒนาบุคลากรมาใช้ทำให้บุคลากรได้รับการพัฒนาในการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานในส่วนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน ให้สามารถจัดทำข้อตกลงในการพัฒนาได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดิฐารัตน์ ลีวรางกุล (2566) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติงานตามข้อตกลงในการพัฒนางานโดยใช้หลักการประเมินเพื่อการเรียนรู้และชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า กระบวนการเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติงานตามข้อตกลงในการพัฒนางานโดยใช้หลักการประเมินเพื่อการเรียนรู้และชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความสำเร็จในการดำเนินการตามกระบวนการ คือ ผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติงานตามข้อตกลงในการพัฒนางานมีส่วนร่วมและสนับสนุนตลอดการดำเนินกระบวนการ สอดคล้องกับเกริกเกียรติ นรินทร์ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการความรู้สำหรับข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินแนวทาง ในด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

องค์ความรู้ที่ได้

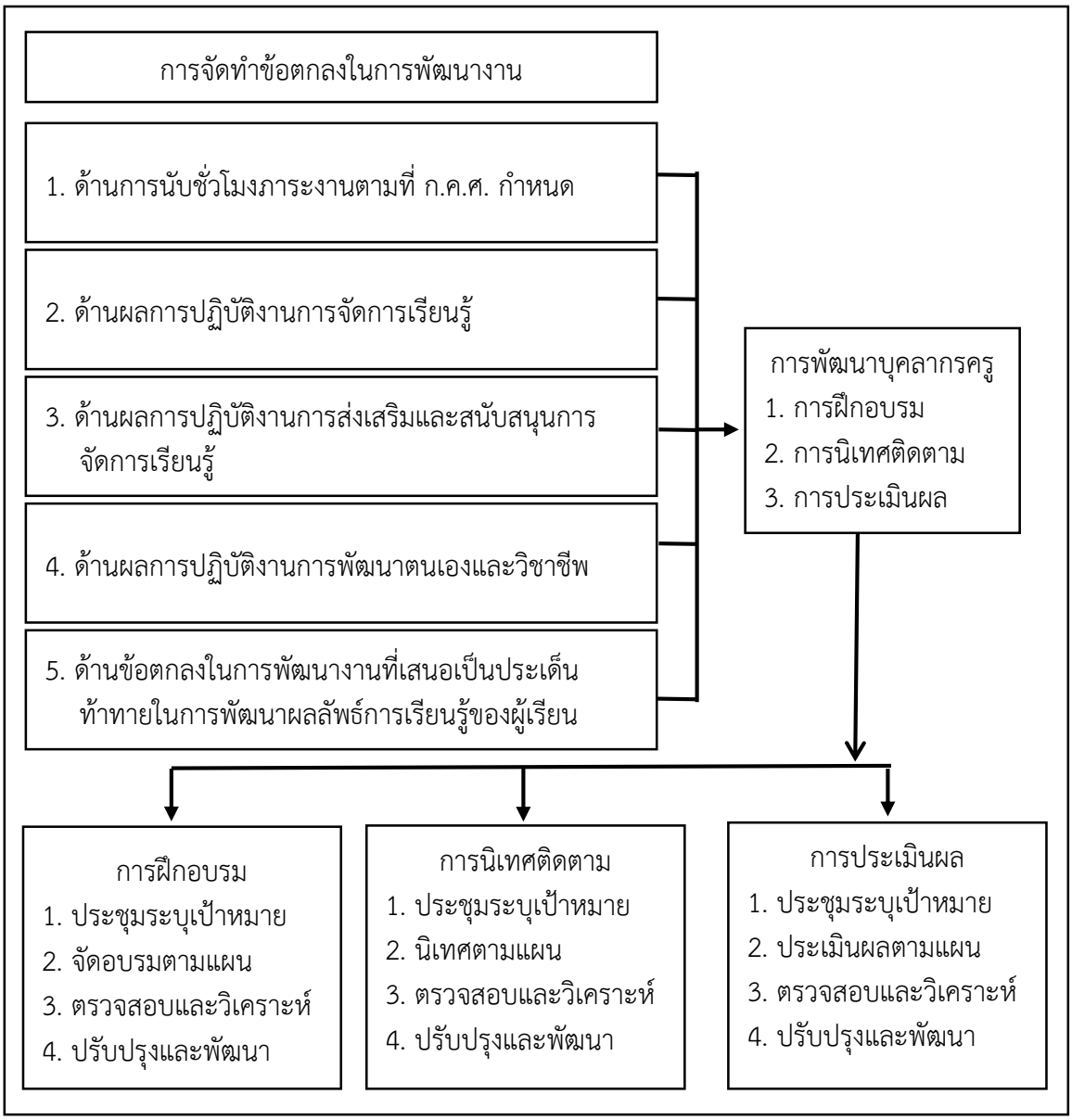
แนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) ของครู โดยบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เป็นโมเดลที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่าง ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output) เพื่อแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพการจัดทำ PA ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) เริ่มต้นจากสภาพปัญหาในการจัดทำ PA ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก เช่น ความไม่ชัดเจนในการกำหนดภาระงาน การเขียนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน และข้อจำกัดด้านเวลา/ทรัพยากร ร่วมกับกรอบภาระงานตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด 5 ด้าน ได้แก่ (1) ภาระงานตามชั่วโมงสอน (2) การจัดการเรียนรู้ (3) การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ (4) การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ (5) ประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์ผู้เรียน

2. กระบวนการ (Process) ใช้กระบวนการพัฒนาบุคลากรครู 3 ขั้นตอน คือ การฝึกอบรม การนิเทศติดตาม และการประเมินผล โดยบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 ลงในทุกขั้นตอน ดังนี้ เมตตา: ออกแบบการอบรมและการนิเทศที่เข้าใจบริบทครู ให้คำแนะนำเชิงสร้างสรรค์ ไม่กดดัน กรุณา: ช่วยเหลือครูรายบุคคล แก้ปัญหาจริงในการเขียน PA เช่น การกำหนดตัวชี้วัดและผลลัพธ์ผู้เรียน มุทิตา: เสริมแรงเชิงบวก ชื่นชมความก้าวหน้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อุเบกขา: ประเมินอย่างเป็นธรรม ใช้ข้อมูลจริงในการสะท้อนผล

และปรับปรุงอย่างเป็นระบบ กระบวนการดำเนินงานมีลักษณะเป็นวงจรต่อเนื่อง ได้แก่ (1) การกำหนดเป้าหมายร่วม (2) การดำเนินงานตามแผน (3) การติดตาม ตรวจสอบ และวิเคราะห์ (4) การปรับปรุงและพัฒนา

3. ผลลัพธ์ (Output) ส่งผลให้ครูสามารถจัดทำ PA ได้อย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีลักษณะเด่นคือ กำหนดภาระงานและตัวชี้วัดได้ชัดเจน ครบถ้วนตามเกณฑ์ เชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้กับผลลัพธ์ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีประเด็นท้าทายที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการได้จริง เกิดการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องจากการนิเทศแบบกัลยาณมิตร โดยภาพรวม โมเดลนี้ช่วยเปลี่ยนการจัดทำ PA จากภาระงานเอกสาร ไปสู่กระบวนการพัฒนาครูที่มีความหมาย เน้นความเข้าใจ การสนับสนุน และการเติบโตร่วมกัน ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน โดยจัดให้มีการอบรมหรือพัฒนาอย่างสม่ำเสมอในทุกปีการศึกษา

1.3 สถานศึกษาควรกำหนดระบบและกลไกในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครูอย่างเป็นขั้นตอน มีความชัดเจน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 สถานศึกษาที่ประสงค์นำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ ควรดำเนินการชี้แจงและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้อย่างมีทิศทางเดียวกัน

2.2 ควรจัดทำคู่มือ แนวปฏิบัติ รวมถึงแบบฟอร์มที่จำเป็น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงานและอำนวยความสะดวกแก่ครูในการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน

2.3 ควรกำหนดกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการนำแนวทางไปใช้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู โดยพิจารณาความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

3.2 ควรดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางในการกำหนดประเด็นท้าทายของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา

3.3 ควรมีการพัฒนาและศึกษาการใช้คู่มือการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานของครู เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความชัดเจนและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

เกริกเกียรติ นรินทร์. (2566). แนวทางการจัดการความรู้สำหรับข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วารสารการบริหารและการนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 14(1): 64-82.

ดิฐารัตน์ ลีวรางกุล. (2565). กระบวนการเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติงานตามข้อตกลงในการพัฒนางานโดยใช้หลักการประเมินเพื่อการเรียนรู้และชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 9(3): 36–51.

บันเย็น เพ็งกระจ่าง. (2561). การพัฒนาครูด้านการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศคลองหลวง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกริก.

พระมหานพดล นวตลปญฺโญ และพระมหามิตร ฐิตปญฺโญ. (2563). วิจารณ์หนังสือ เรื่อง“พรหมวิหารธรรมเรือนใจของผู้ใฝ่สุข” ผู้เขียน: พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 7(2): 195-201.

เพ็ญพิชชา ใจยอด. (2565). การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการส่งเสริมการทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ตำแหน่งครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก. *การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วรัญญา แก้ววงวาน และณัฐิยา ตันตรานนท์. (2567). แนวทางการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(3): 335-350.

สุวดี ถามูล. (2565). ความต้องการและแนวทางการพัฒนามาตรฐานตำแหน่งครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ PA สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2. *การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำนักงาน ก.ค.ศ. *คู่มือการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู*. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://otepc.go.th/images/00_YEAR2564/03_PV1/1Mv9-2564/ [30 เมษายน 2568].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. *แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2566*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.nst3.go.th/wp-content/uploads/2023/04/แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ-พ.ศ.2566/ [30 เมษายน 2568].

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

Public Participation Impacts Local Development in Nong Wua So District, Udon Thani Province

บุญเหลือ บุบผามาลา
Boonlua Boobpamala
คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Faculty of Political Science, Pitchayabundit College
E-mail: nuspong.ggg@gmail.com

Received: April 29, 2026; **Revised:** May 15, 2026; **Accepted:** May 20, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน 2) การพัฒนาท้องถิ่น 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น และ 4) เสนอแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหนองวัวซอ จำนวน 397คน ด้วยการใช้สูตรของ Yamane เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่ากับ 0.770 และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่ากับ 0.908 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. การพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง (r = 0. 424) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 4. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ช่วยร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 44.90 และ 5. แนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ จัดฝึกอบรมอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ กำหนดการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ และส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการสังคมได้อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; ประชาชน; การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to study: (1) public participation, (2) local development, (3) the influence of public participation on local development, and (4) to propose guidelines for local development. The sample consisted of 397 eligible voters aged 18 years and above residing in Nong Wua So District, selected using Yamane's formula. The research instrument was a questionnaire. The reliability coefficients were 0.770 for the public participation dimension and 0.908 for the other related dimension of public participation. Data were analyzed using a statistical software package. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings revealed that: 1. Overall, public participation in Nong Wua So District, Udon Thani Province was at a high level. 2. Overall, local development in Nong Wua So District, Udon Thani Province was also at a high level. 3. The relationship between public participation and local development in Nong Wua So District, Udon Thani Province was found to be a moderate positive correlation (r = 0.424), which was statistically significant at the 0.01 level. 4. Public participation significantly affected local development in Nong Wua So District, Udon Thani Province at the 0.01 level of statistical significance, and the variables jointly predicted 44.90% of the variance in educational effectiveness, and 5. Guidelines for local development in Nong Wua So District, Udon Thani Province include providing vocational training programs that are aligned with the local context, establishing land-use planning in accordance with the area's potential, and promoting equal access for all groups of people to educational services, public health services, and social welfare services.

Keywords: Participation; citizens; local development

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ตั้งแต่การร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการพัฒนาทั้งในระดับสากลและระดับประเทศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ขณะที่ ได้เสนอ "บันไดการมีส่วนร่วมของประชาชน" (Ladder of Citizen Participation) ซึ่งแสดงให้เห็นระดับของอำนาจในการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ระดับที่ไม่มีอำนาจไปจนถึงระดับที่ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมการตัดสินใจอย่างแท้จริง (Arnstein, 1969)

ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ส่งผลให้ประชาชนมีความตื่นตัวและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ประชาชนมีความคาดหวังต่อความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตอบสนองของหน่วยงานภาครัฐที่สูงขึ้น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง

ดังกล่าว อาจส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างประชาชนกับภาครัฐ และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการพัฒนาท้องถิ่นในระยะยาว (Putnam, 1993)

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546) ซึ่งได้บัญญัติให้สภาตำบลยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล และภายใต้มาตรา 69/1 การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาของตนเอง โดยการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การบริหารการปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด องค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีความเป็นอิสระในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการดำเนินงานตามแผนของตนเอง

อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งชนบทที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยังแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ และขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ความเข้มแข็งของชุมชน และภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่น (พระธนากร ระตะจารุ, 2563) ในกรณีของอำเภอหนองวัวซอ แม้ว่าจะมีการดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่นในหลายด้าน เช่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจชุมชน และด้านสังคม แต่ยังคงมีข้อสังเกตว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในบางกระบวนการยังไม่ครอบคลุมหรือไม่ต่อเนื่อง เช่น การเข้าร่วมประชุมประชาคม การแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (เทศบาลนครอุดรธานี, 2567)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม และผลกระทบของการมีส่วนร่วมต่อความสำเร็จของการพัฒนาท้องถิ่น ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ยิ่งไปกว่านั้น การวิจัยในประเด็นดังกล่าวยังมีความสำคัญในเชิงวิชาการ เนื่องจากจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งยังคงมีข้อจำกัดด้านข้อมูลและการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงในแต่ละพื้นที่ การศึกษาในครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่อำเภอหนองวัวซอเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
4. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี (X_{tot})		**การพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี (Y_{tot})**
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (X_1) 2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (X_2) 3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (X_3) 4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (X_4)	↔	1. ด้านการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน (Y_1) 2. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น (Y_2) 3. ด้านการกระจายโอกาสและความเป็นธรรมทางสังคม (Y_3) 4. ด้านความยั่งยืนและการประเมินผลการพัฒนา (Y_4)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยมีวิธีการค้นคว้าตามลำดับ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งประกอบด้วย 9 ตำบล มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 42,128 คน โดยสามารถจำแนกตามตำบลได้ดังนี้ ตำบลหมากหญ้า 5,231 คน ตำบลหนองอ้อ 5,877 คน ตำบลโนนหวาย 4,205 คน ตำบลหนองบัวบาน 4,644 คน ตำบลหนองไฮ 4,506 คน ตำบลกุดหมากไฟ 4,330 คน ตำบลโนนเมือง 4,112 คน ตำบลทมนางาม 3,985 คน และตำบลหนองวัวซอ 5,238 คน รวมทั้งสิ้น 42,128 คน (เทศบาลนครอุดรธานี, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้แนวคิดการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973: 125) (อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด 2538) และการกำหนดความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยแบบสอบถามถูกออกแบบและแบ่งออกเป็น 4 ตอน เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญของการศึกษาอย่างเป็นระบบ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ให้ผู้ตอบเลือกคำตอบตามความเป็นจริงของตนเอง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับมากที่สุดถึงน้อยที่สุด และนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเพื่อแปลผลระดับการมีส่วนร่วมตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การกระจายโอกาสและความเป็นธรรมทางสังคม และความยั่งยืนพร้อมทั้งการประเมินผลการพัฒนา โดยใช้มาตราส่วนแบบลิเคิร์ท 5 ระดับเช่นเดียวกับตอนที่ 2 และมีการแปลผลโดยใช้ค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นเพิ่มเติมจากประเด็นที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชน การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมและการกระจายของข้อมูลในแต่ละด้าน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเช่นเดียวกับตอนที่ 2 เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละด้าน

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาท้องถิ่น ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s product moment correlation coefficient) โดยมีเกณฑ์การแปลผลระดับความสัมพันธ์ตั้งแต่ต่ำมากไปจนถึงสูงมาก

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปร ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยพิจารณาค่าสถิติสำคัญ ได้แก่ ค่า b, ค่า Beta, ค่า R^2, การทดสอบค่า F ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และค่าคงที่ (Constant) พร้อมทั้งสร้างสมการพยากรณ์

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ข้อมูลจากคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่และสรุปประเด็นสำคัญเป็นรายข้อ เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.57	0.68	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.62	0.64	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.15	0.36	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.87	0.46	มาก
รวม	**3.80**	**0.32**	**มาก**

1. จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.15) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.87) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.57)

ตารางที่ 2 การพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม

การพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน	3.79	0.56	มาก
2. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น	3.90	0.48	มาก
3. ด้านการกระจายโอกาสและความเป็นธรรมทางสังคม	3.85	0.66	มาก
4. ด้านความยั่งยืนและการประเมินผลการพัฒนา	3.67	0.70	มาก
รวม	**3.80**	**0.36**	**มาก**

2. จากตารางที่ 2 พบว่า การพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ($\overline{X}$ = 3.90) รองลงมา คือ ด้านการกระจายโอกาสและความเป็นธรรมทางสังคม ($\overline{X}$ = 3.85และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความยั่งยืนและการประเมินผลการพัฒนา ($\overline{X}$ = 3.67)

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน (X) กับการพัฒนาท้องถิ่น (Y) ในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (r = 0. 424) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มีความสัมพันธ์กันเองสูงสุด 3 คู่แรก คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (X_2) กับด้านการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน (Y_1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.728 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (X_4) กับด้านการเสริมสร้าง

ศักยภาพของชุมชน (Y_1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.708 และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (X_3) กับด้านการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน (Y_1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.704

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 4 ตัว ตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรพยากรณ์ที่ดีและเหมาะสมที่สุดที่จะทำให้ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ได้นั้นจะต้องประกอบด้วยตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว โดยมีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 44.90

5. จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนในหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มรายได้ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาผู้นำชุมชน ควบคู่กับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การจัดการน้ำ ป่าไม้ ขยะ และพลังงานทางเลือก รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการอย่างทั่วถึง ตลอดจนสนับสนุนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และควรมีการติดตามประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเกิดความยั่งยืนต่อชุมชนในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและการพึ่งพาอาศัยกันมาอย่างยาวนาน ประชาชนในพื้นที่มีความใกล้ชิดกันทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติ และเพื่อนบ้าน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในชุมชน เมื่อมีโครงการหรือกิจกรรมใดๆ เกิดขึ้น จึงมีแนวโน้มที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุติพร มาเพิ่มผล (2566) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่ง ควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โดยส่วนใหญ่ประชาชนมีความคิดเห็นในด้านทัศนคติในการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ลำดับแรก รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ด้านผู้นำท้องถิ่น และด้านการรับรู้ของประชาชน ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วงศกร บวรศักดิ์สุนทร (2566) วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่มีปัจจัยพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากหลายปัจจัยที่เกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจาก

การบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งและมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ David C. Korten (1984) ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาแบบยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง” (People-Centered Development) โดย Korten เชื่อว่าการพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืนจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ไปจนถึงการประเมินผล ไม่ใช่เป็นเพียงการพัฒนาที่รัฐกำหนดจากส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะการพัฒนาในพื้นที่อำเภอหนองวัวซอที่มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในชุมชนอย่างเข้มแข็ง โดยประชาชนมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเดิม พลพิมพ์ และวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ (2568) วิจัยเรื่อง บทบาทผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแดง อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแดง อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน (X) กับการพัฒนาท้องถิ่น (Y) ในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (r = 0. 424) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สะท้อนถึงบทบาทของประชาชนในกระบวนการพัฒนาพื้นที่ของตนเองอย่างแท้จริง กล่าวคือ เมื่อประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน หรือการติดตามประเมินผล ย่อมทำให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ แนวคิดของ Cohen และ Uphoff (1977) ที่มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาในระดับชุมชน เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ที่มีความเข้าใจบริบท ปัญหา และความต้องการของพื้นที่ตนเองได้ดีที่สุด ตามแนวคิดดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้จำกัดเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการมีบทบาทในหลายขั้นตอนของการพัฒนา ได้แก่ การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล ซึ่งหากประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จะทำให้การพัฒนาเกิดความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดมากขึ้น เมื่อพิจารณาผลการศึกษาที่พบว่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (r = 0.424) อาจสะท้อนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ยังไม่ครอบคลุมครบทุกมิติของกระบวนการพัฒนา กล่าวคือ ประชาชนอาจมีส่วนร่วมในลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการดำเนินงานเป็นหลัก แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Robert D. Putnam (1993) ซึ่งเป็นนักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของ “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ต่อการพัฒนาสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน Putnam อธิบายว่า ความไว้วางใจระหว่างคนในสังคม การมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมสาธารณะ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน แนวคิดนี้สอดคล้องกับสภาพการพัฒนาในอำเภอหนองวัวซอ ซึ่งพบว่าประชาชนมีความร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 4 ตัว ตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรพยากรณ์ที่ดีและเหมาะสมที่สุดที่จะทำให้ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ได้นั้นจะต้องประกอบด้วยตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว โดยมีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 44.90 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา มิใช่เพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนา เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนก เพ่งจินดา, นนท์วัฒน์ เสี่ยงโชคอยู่ และปริน รัตนพียร (2568) วิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองคันทรง อำเภอเมือง จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นตำบลหนองคันทรง อ. เมือง จ. ตราด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามลำดับ ทั้งนี้ ความแม่นยำ ที่ร้อยละ 84.7 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ “โมเดลการมีส่วนร่วมแบบลำดับเชิงปฏิบัติ” ซึ่งจัดลำดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นเริ่มจากการประเมินผลการรับผลประโยชน์ การตัดสินใจ การดำเนินงาน โดยเสนอว่าการเริ่มสร้างการมีส่วนร่วมจากปลายทางจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจและความไว้วางใจได้มากกว่า

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของการดำเนินงานในหลายด้าน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความยั่งยืนและการประเมินผลการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ดังนั้น เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนาท้องถิ่นในระยะยาว จึงขอเสนอแนะแนวทางทั้งในเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดนโยบายด้านความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น บรรจุแผนพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นระยะยาว พร้อมตัวชี้วัดที่ชัดเจน

1.2 ควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation) กำหนดมาตรฐาน การประเมินผลโครงการพัฒนาให้เป็นระบบเดียวกัน และสามารถตรวจสอบได้

1.3 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดตัวชี้วัดและประเมินผล เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรจัดทำตัวชี้วัดความยั่งยืนในระดับโครงการ เช่น ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่สามารถวัดผลได้จริง

2.2 ควรดำเนินการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ แต่ควรมีการติดตามระหว่างดำเนินงานและหลังโครงการ

2.3 ควรใช้เทคโนโลยีช่วยในการประเมินผล เช่น ระบบฐานข้อมูล หรือแอปพลิเคชันสำหรับเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผล

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจของประชาชนที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

3.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

เอกสารอ้างอิง

กนก เพ่งจินดา, นนท์วัฒน์ เสี่ยงโชคอยู่ และปริน รัตนพียร. (2568). ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองคันทรง อำเภอเมือง จังหวัดตราด. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย,* 7(3): 519-530.

จุติพร มาเพิ่มผล. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัด. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เทศบาลนครอุดรธานี. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2566–2570*. อุดรธานี: สำนักงานเทศบาลนครอุดรธานี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2538). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประเดิม พลพิมพ์ และวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ. (2558). บทบาทผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแดง อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น. *วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์),* 3(2): 48-66.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. (2537, 2 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 111 ตอนที่ 53 ก. หน้า 11-49.

วงศกร บวรศักดิ์สุนทร. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570 ของเทศบาลเมืองบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุวัตถิ์ ไกรสกุล และจุฑาภรรณ์ คงรักษ์กวิน. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. *รายงานการวิจัย,* มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.

Arnstein, S.R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners, 35*(4): 216–224.

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity*. World Bank.

Newstrom, J.W., & Davis, K. (1993). *Organizational behavior: Human behavior at work.* 9th ed. McGraw-Hill.

Putnam, R.D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.

การพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

The Development of a Manual for Enhancing O-Net Achiement based on Tuthiyapaphanikhasutta of School under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3

[1]ชาญวิทย์ พิทยาภรณ์, [2]พระครูสุเมธปริยัติคุณ, [3]ปรีชา สามัคคี

[1]Chanwit Pittayaporn, [2]Phrakhrusumatpariyattikhun, [3]Pricha Samakkhi

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: pittayaporn.ramm@gmail.com

Received: April 11, 2026; **Revised:** April 27, 2026; **Accepted:** May 01, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) (2) พัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร และ (3) นำเสนอและประเมินคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) ดำเนินการเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารวิชาการ จำนวน 44 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลข้อมูลผลเชิงปริมาณ ระยะที่ 2 การพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และระยะที่ 3 การนำเสนอและประเมินคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินคู่มือ โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสังเคราะห์ผลการประเมินเชิงคุณภาพ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของคู่มือ

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมกระบวนการบริหารทั้งด้านการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบ และการปรับปรุงพัฒนา โดยเฉพาะด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (2) คู่มือที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างชัดเจน เป็นระบบ และสามารถบูรณาการหลักทุติยปาปณิกสูตร ได้แก่

จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน เข้ากับกระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพ PDCA ได้อย่างมีเอกภาพ ส่งผลให้เกิดกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงมิติด้านวิชาการกับมิติด้านคุณธรรม และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ได้อย่างเป็นรูปธรรม และ (3) ผลการประเมินคู่มือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า คู่มือมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา โดยเฉพาะในการเสริมสร้างระบบการบริหารจัดการที่เน้นการใช้ข้อมูลเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET); หลักทุติยปาปณิกสูตร; คู่มือ; การบริหารการศึกษา; วงจรคุณภาพ PDCA

Abstract

This research aimed to: (1) investigate the current conditions of enhancing students' achievement in the Ordinary National Educational Test (O-NET); (2) develop a manual for improving O-NET achievement based on the principles of *Tuthiyapaphanikhasutta principles* and (3) present and evaluate the developed manual. This study employed a mixed-methods research design conducted in three phases. Phase 1 examined the current conditions of O-NET achievement improvement in schools under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3. Data were collected using questionnaires administered to 44 school administrators and heads of academic affairs, and analyzed using quantitative data analysis techniques. Phase 2 involved the development of the manual through in-depth interviews with five experts, and the data were analyzed using content analysis. Phase 3 focused on the presentation and evaluation of the manual using an evaluation form through focus group discussions with seven experts. The qualitative data were analyzed to synthesize findings in terms of suitability, feasibility, and utility of manual.

The findings revealed that: (1) the overall conditions of O-NET achievement enhancement were at a high level, encompassing all stages of the PDCA (Plan–Do–Check–Act) quality management cycle, with planning receiving the highest mean score, indicating a strong emphasis on data-driven management practices; (2) the developed manual demonstrated a clear and systematic structure, effectively integrating the *Tuthiyapaphanikhasutta principles* namely *Cakkhuma* (insightful understanding), *Vidhuro* (diligence), and *Nissayasampanno* (integrity and accountability) with the PDCA cycle, resulting in a coherent integrative framework that bridges academic rigor and ethical dimensions, and can be practically implemented in academic management and instructional practices to enhance O-NET performance; and (3) the evaluation results indicated that the manual was rated at a high level in terms of suitability, feasibility, and usefulness, and was applicable in real school contexts, particularly in fostering data-driven management systems, participatory practices among educational personnel, and continuous improvement processes.

Keywords: O-NET Achievement Improvement; Tuthiyapaphanikhasutta principles; Manual; Educational Administration; PDCA

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหา ควบคู่กับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของคุณภาพการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับประเทศ โดยสะท้อนทั้งผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน และประสิทธิภาพของระบบการศึกษาโดยรวม (ริดา บุรชาติ และคณะ, 2565: 45-60) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ แต่ผลการทดสอบกลับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำด้านการบริหารจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ในบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่าผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในช่วงปีการศึกษา 2564 ถึง 2566 ยังมีบางโรงเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงปัญหาเชิงระบบ ทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินงาน การใช้ข้อมูลสารสนเทศ และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3, 2567)

จากปัญหาดังกล่าว แนวคิดการบริหารคุณภาพตามวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) จึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เนื่องจากเป็นกระบวนการบริหารเชิงระบบที่เน้นการวางแผนอย่างมีข้อมูล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การตรวจสอบผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างเป็นวงจร อย่างไรก็ตาม การนำ PDCA ไปใช้ในทางปฏิบัติยังขาดกรอบแนวคิดเชิงคุณธรรมที่ช่วยกำกับการตัดสินใจและการดำเนินงานให้มีความยั่งยืน

หลักทุติยปาปณิกสูตร ซึ่งประกอบด้วยจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์) วิธูโร (ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ) และนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์และความซื่อสัตย์) เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาได้อย่างเหมาะสม โดยช่วยเสริมมิติด้านปัญญา ทักษะ และจริยธรรมในการบริหารจัดการศึกษา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) การบูรณาการหลักดังกล่าวเข้ากับกระบวนการ PDCA จึงมีศักยภาพในการพัฒนาระบบการบริหารที่มีทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรมควบคู่กัน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาสภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร และประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของคู่มือดังกล่าว โดยกำหนดพื้นที่วิจัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 และกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้างานบริหารวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ กระบวนการบริหารเพื่อยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ด้วยหลักทุติยปาปณิกสูตร ตามวงจรคุณภาพ PDCA รวมถึงขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างและระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ผลการวิจัยคาดว่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
2. เพื่อพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
3. เพื่อนำเสนอและประเมินคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) (Tashakkori & Teddlie, 1998) โดยมีการออกแบบการวิจัยในลักษณะเชิงลำดับขั้น (Sequential Design) แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่สามารถอธิบายและยืนยันผลการวิจัยได้อย่างครอบคลุมและลุ่มลึก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสถานศึกษาสังกัด สพป.นศ.3 (การวิจัยเชิงปริมาณ)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้างานบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 432 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการบริหารและขับเคลื่อนงานวิชาการของสถานศึกษาและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยแบ่ง แบบสอบถาม ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับเพศ อายุ วิทยฐานะ และประสบการณ์ในการสอน เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการยกระดับการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อคำถาม รวมจำนวน 20 ข้อคำถาม ได้แก่ การวางแผนการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) การดำเนินการตามแผนการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) การตรวจสอบการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และการปรับปรุงพัฒนาการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับสภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 2 การพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร (การวิจัยเชิงคุณภาพ)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (Guest, Bunce, and Johnson, 2006: 59-82) โดยกำหนดเกณฑ์ ได้แก่ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา การวัดและประเมินผล หรือการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีประสบการณ์ในระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดการบริหารคุณภาพตามวงจร PDCA หลักทุติยปาปณิกสูตร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล โดยบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึก และบันทึกเสียง (ภายใต้ความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความ และการสังเคราะห์สาระสำคัญ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคู่มือ

ระยะที่ 3 การนำเสนอและประเมินคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร (การวิจัยเชิงคุณภาพ)

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (Guest, Bunce, and Johnson, 2006: 59-82) ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแบบประเมินคู่มือ ซึ่งครอบคลุมด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ (Yarbrough et al., 2011)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

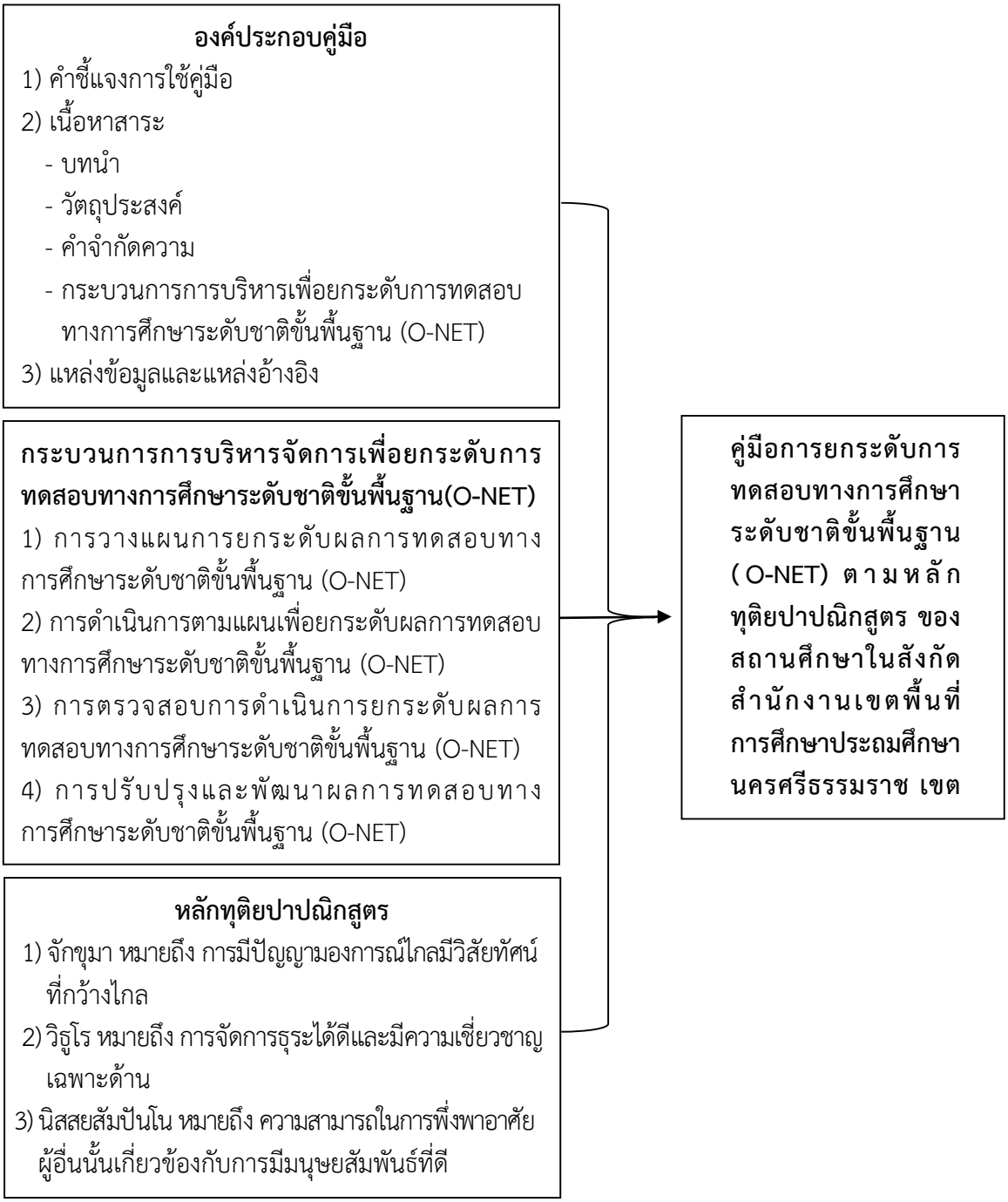
ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคู่มือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในระยะนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ และอธิบายข้อค้นพบอย่างเป็นระบบ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยนำหลักทุติยปาปณิกสูตร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ประกอบด้วย จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ประการแรก ผลการศึกษาสภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean=4.07, S.D.=1.03) ครอบคลุมทั้งด้านการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบ และการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean=4.12, S.D.=1.00) แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ในบางประเด็นยังพบข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องของการดำเนินงานและการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงอย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สอง ผลการพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร พบว่า คู่มือที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างและองค์ประกอบที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งส่วนของบทนำ วัตถุประสงค์ คำจำกัดความ กระบวนการดำเนินงานตามวงจร PDCA และแนวทางการประเมินผล โดยมีการบูรณาการหลักทุติยปาปณิกสูตร ได้แก่ จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน เข้ากับกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงมิติด้านวิชาการกับมิติด้านคุณธรรม สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานวิชาการและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สาม ผลการประเมินคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า คู่มือมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าคู่มือสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา เนื่องจากมีความสอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารงานวิชาการ และสามารถบูรณาการเข้ากับภารกิจงานประจำของครูและผู้บริหารได้โดยไม่เพิ่มภาระงานที่ซ้ำซ้อน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการใช้ข้อมูลเป็นฐาน (Data-driven) การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวงจรคุณภาพ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดการบริหารคุณภาพ ช่วยเสริมสร้างมิติด้านจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ส่งผลให้การยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) มิได้มุ่งเน้นเพียงผลลัพธ์เชิงคะแนน แต่ครอบคลุมถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร เป็นนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาไทยในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ประการแรก ผลการศึกษาสภาพการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมทั้งด้านการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบ และการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานตามวงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการวางแผนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงการให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารคุณภาพ (Deming, 1986) ที่เน้นการวางแผนบนฐานข้อมูลจริง และสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ที่ชี้ว่าการตัดสินใจเชิงนโยบายควรตั้งอยู่บนข้อมูลที่ตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตาม แม้ผลการดำเนินงานจะอยู่ในระดับมาก แต่ยังพบว่าการเชื่อมโยงข้อมูลไปสู่การพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลยังไม่ชัดเจนในบางสถานศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดในการนำข้อมูลไปใช้เชิงลึก อันเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม

ประการที่สอง ผลการพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร พบว่า คู่มือมีโครงสร้างชัดเจน เป็นระบบ และสามารถบูรณาการหลักจักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน เข้ากับวงจรคุณภาพ PDCA ได้อย่างมีเอกภาพ ส่งผลให้เกิดกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงมิติด้านวิชาการกับมิติด้านคุณธรรมอย่างสมดุล ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่เน้นการออกแบบเครื่องมือให้สามารถใช้ได้จริงในบริบทของผู้ใช้ (Fullan, 2001) และสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Senge, 1990) ที่เน้นการใช้ข้อมูล การเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในมุมมองของผู้วิจัย การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารคุณภาพถือเป็นจุดเด่นสำคัญ เนื่องจากช่วยเสริมสร้างกรอบจริยธรรมในการใช้ข้อมูลและการตัดสินใจ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในบริบทการประเมินผลทางการศึกษา

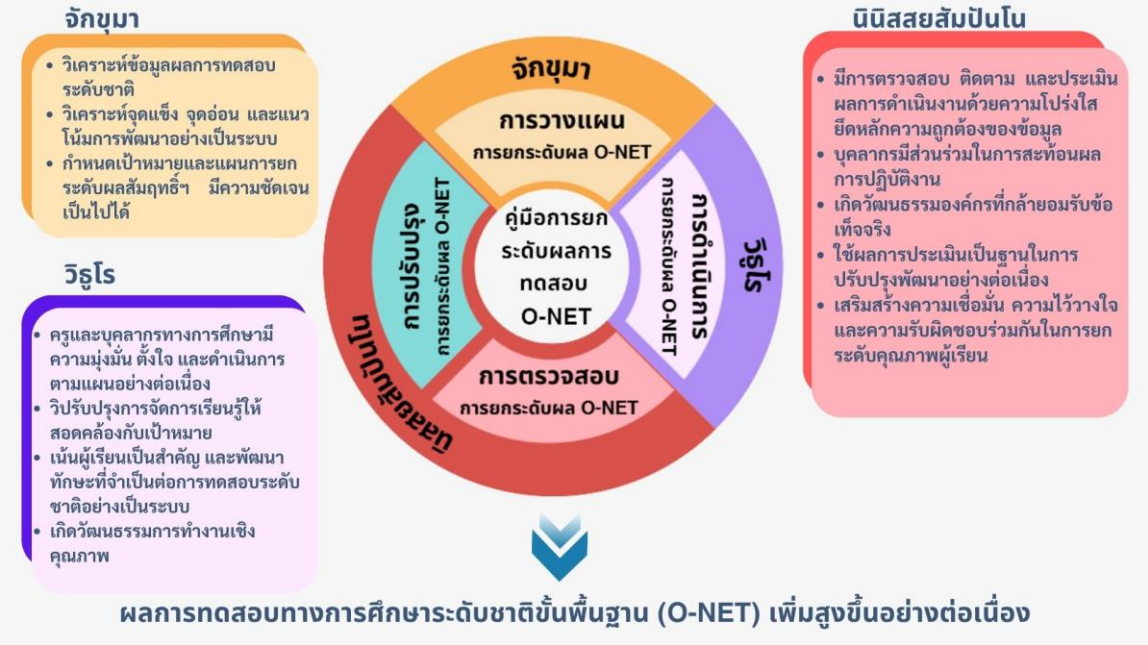
ประการที่สาม ผลการประเมินคู่มือการยกระดับผลการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า คู่มือมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างระบบการบริหารจัดการที่เน้นการใช้ข้อมูลเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินนวัตกรรมที่เน้นมิติของความเหมาะสม (appropriateness) ความเป็นไปได้ (feasibility) และประโยชน์ใช้สอย (utility) (Yarbrough et al., 2011) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของคุณภาพเครื่องมือทางการศึกษา ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น การเพิ่มตัวอย่าง Best Practices การพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล และการปรับรูปแบบเป็นดิจิทัล สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการพัฒนาคู่มือในเชิงปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้การยอมรับคู่มือในระดับมาก ยังสะท้อนถึงความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในคู่มือกับหลักการบริหารการศึกษาและแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะแนวคิดการใช้ข้อมูลเป็นฐาน (Data-driven Management) และการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงระบบที่บูรณาการทั้งข้อมูลเชิงประจักษ์ กระบวนการบริหารคุณภาพ และหลักคุณธรรมเข้าด้วยกัน การพัฒนาคู่มือที่มีลักษณะดังกล่าวจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือเชิงวิชาการ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่ใช้ในการบริหารในรูปแบบคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) โดยบูรณาการหลักทุติยปาปณิกสูตรที่สอดคล้องการวงจรคุณภาพ PDCA ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 2 คู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร

จากภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งมีคำอธิบายดังนี้

P – Plan (จักขุมา) หมายถึง การวางแผนการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ย้อนหลังอย่างรอบด้าน เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน และกำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างชัดเจนและเป็นไปได้

D – Do (วิธูโร) หมายถึง การดำเนินงานตามแผนการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) อย่างมีความมุ่งมั่น ต่อเนื่อง และเป็นระบบ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร

C – Check (นิสสยสัมปันโน) หมายถึง การตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินการการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) อย่างโปร่งใส โดยใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง และหลากหลาย เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานตามสภาพจริง

A – Act (นิสสยสัมปันโน) หมายถึง การนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 สถานศึกษาควรนำคู่มือการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ไปใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการเชิงระบบ โดยบูรณาการวงจรคุณภาพ PDCA ควบคู่กับหลักทุติยปาปณิกสูตร เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.2 ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานตามคู่มือมีเอกภาพและลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

1.3 สถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Data-driven) เป็นฐานในการวางแผน การตัดสินใจ และการติดตามผล เพื่อเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิภาพในการพัฒนาผลการทดสอบ

1.4 ควรพัฒนาเครื่องมือการเก็บข้อมูลและระบบติดตามผลให้มีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างช่วงเวลาและนำไปใช้ในการปรับปรุงได้อย่างเป็นระบบ

1.5 ควรเพิ่มเติมตัวอย่างแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ในคู่มือ เพื่อช่วยให้ครูและผู้บริหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.6 ควรพัฒนาคู่มือให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึง การใช้งาน และการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย

1.7 ควรกำหนดแนวทางการติดตามผลในระยะยาวอย่างเป็นระบบ เพื่อประเมินความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.8 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นอย่างรอบด้าน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลลัพธ์จากการนำคู่มือไปใช้จริงในระยะยาว เพื่อประเมินประสิทธิผลและความยั่งยืนของการดำเนินงาน

2.2 ควรวิจัยและพัฒนาคู่มือในรูปแบบดิจิทัลหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งานและการบริหารจัดการข้อมูล

2.3 ควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการนำคู่มือไปใช้ในบริบทสถานศึกษาที่แตกต่างกัน

2.4 ควรขยายการวิจัยไปยังพื้นที่หรือระดับการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อยืนยันความเหมาะสมและความสามารถในการประยุกต์ใช้ของคู่มือในบริบทอื่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *นโยบายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ).* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ริดา บุรชาติ และคณะ. (2565). การวิเคราะห์ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. *วารสารการศึกษาไทย,* 19(2): 45-60.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานทางการศึกษา.* นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Deming, W.E. (1986). *Out of the Crisis.* Cambridge, MA: MIT Press.

Fullan, M. (2001). *The New Meaning of Educational Change.* New York: Teachers College Press.

Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough?. *Field Methods,* 18(1): 59-82.

Senge, P.M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization.* New York: Doubleday.

Tashakkori, A., & Teddlie, C. (1998). *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Yarbrough, D.B., Shulha, L.M., Hopson, R.K., & Caruthers, F.A. (2011). *The Program Evaluation Standards: A Guide for Evaluators and Evaluation Users. Thousand* Oaks, CA: Sage Publications.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

Transformational Leadership of School Administrators Affecting the Implementation of the Student Support System in Opportunity Expansion Schools under the Krabi Primary Educational Service Area Office

[1]ทิพากร เหลี่ยมดี, [2]อัทธ์ ฉัฐญาวรกุล, [3]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Thiphakorn Leamdee, [2]Atth Chattayaworakul, [3]Rujirapun Kongchuay

[1-3]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[1-3]Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

[1]Corresponding author, e-mail: 67g180018@parichat.skru.ac.th

Received: May 08, 2026; **Revised:** May 17, 2026; **Accepted:** May 21, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ 2) ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 242 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.985 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ พบว่า ส่งผล 2 ตัวแปร ตามลำดับดังนี้ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (X_2) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

สมการคะแนนดิบ $\hat{Y} = 2.236 + .199 (X_4) + .157 (X_2)$

สมการคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z} = .314 (X_4) + .236 (X_2)$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน; โรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

The emphasis of this study was to explore teachers' perceptions of transformational leadership of school administrators that affected the implementation of student support system in opportunity expansion schools under the Krabi Primary Educational Service Area Office. Particularly, the research objectives were threefold, namely: 1) to determine the level of transformational leadership performed by school administrators; 2) to examine the implementation of student support system; and 3) to investigate the effect of school administrators' transformational leadership on the implementation of student support system. In the present study, the sample consisted of 242 teachers from opportunity expansion schools during the 2025 academic year, selected through stratified random sampling based on schools. The research instrument used for data collection was a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.985. Statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings perceived by the teachers indicate that: 1) the overall transformational leadership of school administrators was at a moderate level; 2) the overall implementation of student support system was also at a moderate level; and 3) the two predictor variables of transformational leadership, that is, consideration of individualization (X_4) and creation of inspiration (X_2) showed a statistically significant effect on the implementation of student support system as presented in the predictive equation as follows:

Raw score equation: $\hat{Y} = 2.236 + .199 (X_4) + .157 (X_2)$

Standard score equation: $\hat{Z} = .314 (X_4) + .236 (X_2)$

Keywords: Transformational Leadership; Student Support System; Opportunity Expansion Schools

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชน และความต้องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: 28-31) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะ "ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง" (Transformational Leadership) ซึ่ง Bass & Avolio (1994: 3-4; อ้างถึงใน พชรพล ธรรมมา, 2561: 39) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่ผู้นำสร้างอิทธิพลต่อผู้ตามผ่านการสร้างบารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นให้ใช้ปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เพื่อยกระดับศักยภาพและนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ “ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน” เป็นกระบวนการดำเนินงานที่สถานศึกษาต้องขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2547: 7-11) การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารในการสร้างความตระหนัก ความร่วมมือ และความรับผิดชอบร่วมกันของครูทั้งโรงเรียน (สุธารัตน์ มณีรัตน์, 2562: 52-55) เนื่องจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมิใช่ภารกิจของครูที่ปรึกษาหรือฝ่ายแนะแนวเพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นภารกิจร่วมขององค์กร (จำเริญ สีมารัตน์, 2565: 41-43)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท พื้นที่ห่างไกล และพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: 12-15) อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขยายโอกาสมักเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดกระบี่ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา พื้นที่ชายฝั่งทะเล และเกาะต่างๆ การบริหารจัดการศึกษาจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก จากข้อมูลพบว่าในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่มีโรงเรียนขยายโอกาส 43 แห่ง และมีนักเรียนด้อยโอกาสจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

แม้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็นนโยบายที่มีความชัดเจน แต่การนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อาทิ ภาระงานของครูที่มากเกินไป ขาดความรู้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขาดการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ และที่สำคัญ คือ ขาดการขับเคลื่อนอย่างจริงจังจากผู้บริหารสถานศึกษา (สุธารัตน์ มณีรัตน์, 2562: 85-88) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในบริบทโรงเรียนขยายโอกาสจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (พชรพล ธรรมมา, 2561: 92-96)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ 2) ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดเดียวกัน และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามกรอบแนวคิดของ Bass & Avolio (1994: 112-122; อ้างถึงใน พชรพล ธรรมมา, 2561: 39-40) จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ การสร้างบารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นให้ใช้ปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547: 6) จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 242 คน ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติในการยกระดับประสิทธิภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดกระบี่ให้สามารถตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 43 แห่ง จำนวนครูผู้สอนทั้งหมด 624 คน (สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ-สพฐ., 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 242 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970; อ้างถึงใน นคร เสรีรักษ์ และภรณี ดีราษฎร์วิเศษ, 2555: 52-53) จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ตามขนาดสถานศึกษาโดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของครูในแต่ละขนาดสถานศึกษา และสุ่มครูด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามโดยนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าน้ำหนัก 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) มีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 121)

ระดับ 5 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก
ระดับ 3 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย
ระดับ 1 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าน้ำหนัก 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) มีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 121)

ระดับ 5 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส อยู่ในระดับ มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส อยู่ในระดับ มาก

ระดับ 3 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส อยู่ในระดับ ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส อยู่ในระดับ น้อย

ระดับ 1 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือ ในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 3) สร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยตอนที่ 1 ใช้แบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert's Scale)

3.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ ในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุง 2) นำแบบสอบถามที่ตรวจแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน และด้านการวัดผลการศึกษา จำนวน 1 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมทางภาษาของข้อคำถาม ซึ่งใช้วิธีหาค่าดรรชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ หลังจากนั้น นำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) (สิทธิ์ ธีรสรณ์, 2552: 141–142) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป 3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับครูในโรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ซึ่งมิใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน 4) นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจให้คะแนนและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นที่มีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2561: 72-73)

3.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือเรียบร้อยแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

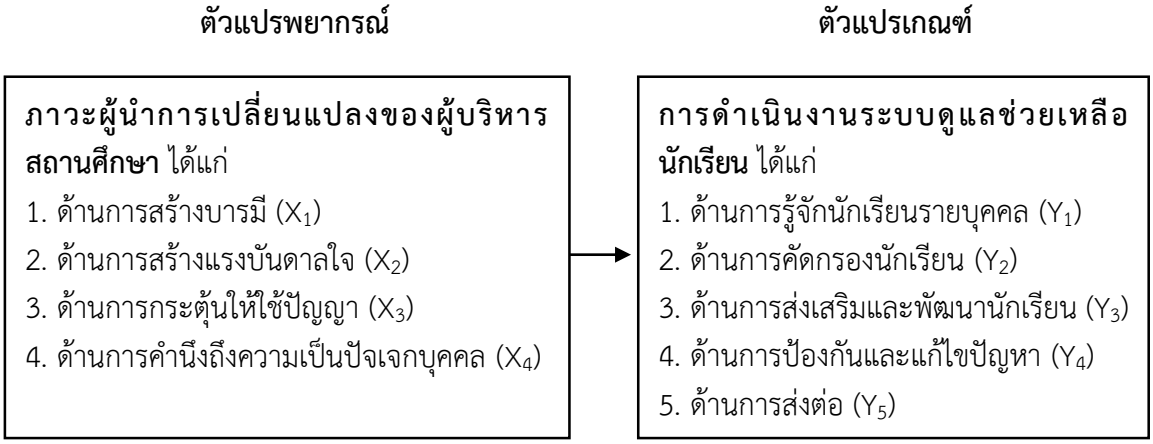
4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ด้วยการสแกน QR Code และตอบแบบสอบถามในแอพพลิเคชั่น Google Form ซึ่งผู้วิจัยจะทำการจัดส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างทางระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยระบุรายละเอียดจำนวนครูผู้สอนของแต่ละสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในเอกสารชี้แจงการตอบแบบสอบถาม

4.3 รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

4.4. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อใช้ในการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ดังภาพที่ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.49, SD = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\overline{X}$ = 3.51, SD = 0.67) ด้านการกระตุ้นให้ใช้ปัญญา ($\overline{X}$ = 3.49, SD = 0.64) ด้านการสร้างบารมี ($\overline{X}$ = 3.49, SD = 0.65) และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\overline{X}$ = 3.46, SD = 0.70) ตามลำดับ

2. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.47, SD = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการส่งต่อ ($\overline{X}$ = 3.49, SD = 0.54) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ($\overline{X}$ = 3.49, SD = 0.58) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\overline{X}$ = 3.48, SD = 0.54) ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\overline{X}$ = 3.46, SD = 0.55) และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\overline{X}$ = 3.45, SD = 0.52) ตามลำดับ

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จากตัวแปรพยากรณ์ 4 ตัวแปร พบว่า 2 ตัวแปร ได้ร่วมกันทำนายการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ได้ร้อยละ 26.1 (R^2 = .261) ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$\hat{Y} = 2.236 + .199 (X_4) + .157 (X_2)$$

$$\hat{Z} = .314 (X_4) + .236 (X_2)$$

ตารางที่ 1 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	196	80.99
สูงกว่าปริญญาตรี	46	19.01
รวม	**242**	**100.00**
ประสบการณ์ในการทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	79.00	32.64
5 – 10 ปี	93.00	38.43
มากกว่า 10 ปี	70.00	28.93
รวม	**242**	**100.00**
ขนาดสถานศึกษา		
สถานศึกษาขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 119 คนลงมา)	24	9.92
สถานศึกษาขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 - 719 คน)	218	90.08
รวม	**242**	**100.00**

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งชี้ให้เห็นถึง ผู้บริหารสถานศึกษาเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรทั้งด้านการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นให้บุคลากรเกิดการคิดวิเคราะห์และพัฒนางาน การสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่น รวมถึงการดูแลและพัฒนาบุคลากรเป็นรายบุคคล เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา

สถานศึกษาและดูแลนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันผู้บริหารต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และบริบทของสถานศึกษา ซึ่งอาจส่งผลให้การพัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรม การสร้างอิทธิพลเชิงบวก และการดูแลบุคลากรรายบุคคลยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร แสดงให้เห็นถึงความท้าทายในการบริหารจัดการภายใต้บริบทของโรงเรียนขยายโอกาสและสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและภาระงานสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ เกิดซ้ำ และณิรดา เวชญาลักษณ์ (2567) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ การสร้างแรงบันดาลใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การกระตุ้นการใช้ปัญญา เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วรัญญา ทองเสริม และกฤษฎิ์ กิตติฐานัส (2567) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมา คือ การสร้างแรงบันดาลใจและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดด้านเวลาและภาระงานของผู้บริหารที่ทำให้การดูแลเอาใจใส่ในระดับรายบุคคลยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร นอกจากนี้ งานวิจัยของ อรนิภา ธนฤทธิ์กุล, ทัศนา ประสานตรี และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2568) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่าบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง มีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยของ Kayombo, V.B. et al. (2026) ที่ศึกษาในพื้นที่ภูมิภาคลินดี (Lindi Region) ซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกลและประสบปัญหาขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน โดยพบว่าผู้บริหารจำเป็นต้องปรับรูปแบบการบริหารให้มีความยืดหยุ่นและเน้นการปฏิสัมพันธ์เชิงลึก โดยการสร้างแรงบันดาลใจผ่านคำพูดเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ แต่ต้องควบคู่ไปกับการฝึกอบรมครู การสนับสนุนทรัพยากร และการสร้างพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ที่ท้าทายทางปัญญา

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในด้านการส่งต่อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ตามลำดับ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทเป็น “ผู้บริหารเชิงประสานและสนับสนุนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน” โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสมตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ขณะเดียวกัน ผู้บริหารต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ และภาระงาน ส่งผลให้การดำเนินงานบางด้าน ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างลึกซึ้งและทั่วถึงเท่าที่ควร แสดงถึงความท้าทายของผู้บริหารในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้บริบทของโรงเรียนขยายโอกาส สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิชัย สุขราชกิจ และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า โดยภาพรวมการดำเนินงานอยู่ในระดับค่อนข้างดี และสถานศึกษา

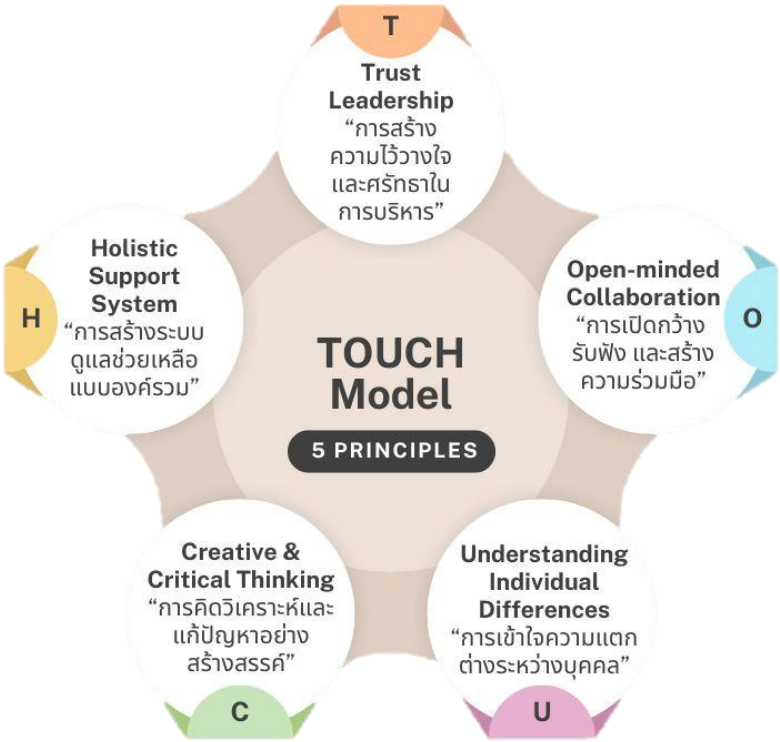
มีความเข้มแข็งในขั้นตอนการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา และการส่งต่อ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่สามารถดำเนินการได้ชัดเจนและเห็นผลในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานภายนอก และสะท้อนถึงความพยายามของสถานศึกษาในการแก้ไขปัญหานักเรียนผ่านเครือข่ายความร่วมมือ โดยสอดคล้องกับงานของ Kayombo, V.B. et al. (2026) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของ “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Transformational Leadership) ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลการเรียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษา ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในบริบทที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร จำเป็นต้องอาศัย “ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน” และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้การช่วยเหลือเกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานของนครินทร์ นิ่มมา และจิรวัฒน์ วรุณโรจน์ (2564) ที่ระบุว่า แม้สถานศึกษาจะมีการดำเนินงานตามระบบแต่ยังมีข้อจำกัดในด้านความครอบคลุมและความต่อเนื่องของข้อมูล โดยเฉพาะการคัดกรองและการใช้ข้อมูลในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียน ส่งผลให้การช่วยเหลือไม่ตรงกับสภาพปัญหาที่แท้จริง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Clifton, S.M. (2019) ในการวิจัย “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนรัฐบาลภายในเขตพื้นที่ยากจน” โดยระบุว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการเชื่อมโยงของทุกขั้นตอนในระบบ โดยมีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ และต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง หากขั้นตอนต้นของระบบยังไม่เข้มแข็ง จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของขั้นตอนอื่นๆ

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ พบว่า มีตัวแปรพยากรณ์ 2 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามลำดับดังนี้ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัญญา ทองเสริม และกฤษฎิ์ กิตติฐานัส (2567) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา พบว่า ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .629 และสามารถพยากรณ์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ร้อยละ 39.10 อีกทั้งงานวิจัยของ สิทธิชัย สุขราชกิจ และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ (2563) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีประสิทธิภาพในการทำนายร้อยละ 80.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 วิจัยของ Kayombo, V.B. et al. (2026) ทำการศึกษาอิทธิพลของ “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Transformational Leadership) ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลการเรียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษา พบว่า การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) เป็นมิติสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์โดยตรงและแข็งแรงต่อความสำเร็จทางการเรียน โดยผู้บริหารที่ให้การสนับสนุนและคำปรึกษาแก่ครูเป็นรายบุคคลช่วยให้ครูมีแรงจูงใจในการสอนมากขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จทางการเรียนสูงกว่าโรงเรียนที่ขาดปัจจัยนี้ถึง 2.27 เท่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Clifton, S.M. (2019) ซึ่งได้ศึกษา “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนรัฐบาลภายในเขตพื้นที่ยากจน” มุ่งเน้นไปที่บริบทของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่

ยากจนทางตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา พบว่า ความสำเร็จของโรงเรียนในพื้นที่ยากจนเกิดจากการที่ผู้บริหารนำพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะการสร้างความไว้วางใจ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และการสร้างสมรรถนะร่วม (Collective Efficacy) ซึ่งการสร้างแรงบันดาลใจเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความมุ่งมั่นร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู

องค์ความรู้ที่ได้

จากผลการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และภาระงานที่หลากหลาย ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดง 5 หลักการสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากแผนภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่ “TOUCH Model” ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

T : Trust Leadership การสร้างความไว้วางใจและศรัทธาในการบริหาร

O : Open-minded Collaboration การเปิดกว้าง รับฟัง และสร้างความร่วมมือ

U : Understanding Individual Differences การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

C : Creative and Critical Thinking การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

H : Holistic Support System การสร้างระบบดูแลช่วยเหลือแบบองค์รวม

ซึ่งหลักการดังกล่าว มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียน ครู และสถานศึกษาให้สามารถดำเนินงานร่วมกันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย/เชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายเร่งพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส โดยเน้นด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและการสร้างแรงบันดาลใจเป็นลำดับแรก

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดระบบพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาครูเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสื่อสารวิสัยทัศน์ และเป้าหมายเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

1.3 โรงเรียนควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลนักเรียนแบบดิจิทัลและจัดทำคู่มือการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น วัฒนธรรมองค์กร แรงจูงใจของครู การสนับสนุนจากชุมชน หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.2 ควรศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนที่มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีเด่น

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดกระบี่กับจังหวัดอื่นหรือสังกัดอื่น เช่น โรงเรียนในพื้นที่สูงหรือโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

จำเริญ สีมารัตน์. (2565). *การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล.* นครปฐม: โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2.

ทรงศักดิ์ ภูศรีอ่อน. (2561). *การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย.* พิมพ์ครั้งที่ 8. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ ตักสิลาการพิมพ์.

นคร เสรีรักษ์ และภรณี ดีราษฎร์วิเศษ. (2555). *วิจัยไม่ใช่เรื่องยาก.* กรุงเทพฯ: สามลดา.

นครินทร์ นิ่มมา และจิรวัฒน์ วรุณโรจน์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *สิกขา วารสารศึกษาศาสตร์,* 8(2): 181-192.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พชรพล ธรรมมา. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2. *งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

เยาวลักษณ์ เกิดช้ำ และณิรดา เวชญาลักษณ์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยวไลยองลกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์,* 18(2): 105-117.

วรัญญา ทองเสริม และ กฤษฎิ์ กิตติฐานัส. (2567). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา. *วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย,* 5(1): 102-113.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ-สพฐ. *ระบบบริหารทรัพยากรบุคคล.* [Online]. แหล่งที่มา: https://shorturl.asia/GgFNp: [20 พฤศจิกายน 2568].

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2547). *แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ.).

สิทธิ์ ธีรสรณ์. (2552). *เทคนิคการเขียนรายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธิชัย สุขราชกิจ และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ,* 6(2): 458-472.

สุธารัตน์ มณีรัตน์. (2562). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายภัทรบูรพา อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อรนิภา ธนฤทธิ์กุล, ทัศนา ประสานตรี และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2568). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* คณะครุศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, มหาวิทยาลัยนครพนม.

Kayombo, V.B., Matete, R.E., & Suru, M.H. (2026). Transformational leadership and its influence on pupils' academic achievement in primary schools in Tanzania. *Educational Dimension,* 14(2): 17–32.

Clifton, S.M. (2019). Transformational leadership in public schools within impoverished areas. *Doctoral dissertation,* Walden University.

การพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

Development of the Student Support System through a Professional Learning Community based on Sangahavatthu 4 of Banthungkraw School Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 4

[1]ญาณเดช ชาญณรงค์, [2]มะลิวัลย์ โยธารักษ์, [3]พระครูพิจิตรศุภการ,[4]อภิจิตร์ ณ นคร

[1]Yanadech Channarong, [2]Maliwan Yotharak, [3]Phrakhrupichitsuphakan, [4]Apijit Na Nakhon

[1-4]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-4]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: yanadech4665@gmail.com

Received: April 14, 2026; **Revised:** April 28, 2026; **Accepted:** May 04, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน มีผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 5 คน โดยการใช้สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยและแบบประเมินการสนทนากลุ่ม คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposeful Selection)

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า มีการดำเนินงานครอบคลุมครบทั้ง 5 ด้าน โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกในการทำงานร่วมกันของผู้บริหารและครู มีการกำหนดเป้าหมายร่วมและประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นระยะ ส่งผลให้การช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีข้อจำกัดด้านความชัดเจนของกระบวนการทำงาน การจัดเก็บข้อมูล ภาระงานครู การสรุปบทเรียนร่วมกัน และการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องยังไม่ทั่วถึง 2) ผลการศึกษาแนวทาง พบว่า (1) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อนักเรียน (2) ชุมชน

แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 6 องค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์ร่วม ทีมร่วมแรงร่วมใจ ภาวะผู้นำร่วม การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ชุมชนกัลยาณมิตร โครงสร้างสนับสนุนชุมชน และ (3) บูรณาการกับหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนภายใต้การกำหนดนโยบายและภาวะผู้นำเชิงสนับสนุนของผู้บริหาร ส่งผลให้กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเหมาะสมตามศักยภาพรายบุคคล 3) ผลการนำเสนอและประเมินแนวทาง พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่าแนวทางที่เสนอมีความครบถ้วน มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความเป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียน

คำสำคัญ: PLC; สังคหวัตถุ 4; ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The objectives of this study were (1) study investigate the operational conditions of the student support system implemented through Professional Learning Communities (PLC); (2) examine guidelines for developing the student support system through Professional Learning Communities based on the Four Principles of Sangahavatthu; and (3) present and evaluate the guidelines for developing the student support system through Professional Learning Communities in accordance with the Four Principles of Sangahavatthu. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected using an in-depth interview guide, with interviews conducted among 15 stakeholders. Additionally, five key informants provided in-depth information. A focus group discussion was conducted with seven experts/participants. Data were analyzed using inductive analysis and focus group evaluation forms. The participants were selected through purposive selection.

The research results were found as follows: 1) the implementation of the student support system using a Professional Learning Community covered all five aspects. The PLC process was used as a mechanism for collaboration between administrators and teachers, with shared goals and regular meetings for information exchange, resulting in student support being conducted in the same direction. However, there were limitations in terms of the clarity of operational processes, data collection, teachers' workload, lesson learned synthesis, and insufficient participation from parents and related stakeholders. 2) The guidelines indicated that (1) the student support system consists of five components: knowing students individually, student screening, student promotion and development, problem prevention and resolution, and student referral; (2) Professional Learning Communities comprise six components: shared vision, collaborative teamwork, shared leadership, professional learning and development, caring community, and supportive structures; and (3) These were integrated with the Four Sangahavatthu principles: giving, kind speech, helpful conduct, and equality. The implementation process was driven by policy formulation and supportive leadership of administrators, resulting in an efficient, transparent, and beneficial student support system for learners in a comprehensive and appropriate manner according to individual potential. (3) The results of the presentation

and evaluation of the guidelines showed that all experts agreed that the proposed guidelines were comprehensive, appropriate, feasible, beneficial, and applicable in the school context.
Keywords: PLC; Sangahavatthu 4; Student support system

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 เป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และพัฒนาอย่างสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และสังคม สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ มาตรา 22 กำหนดให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ขณะที่มาตรา 6 เน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติอย่างสมดุลและต่อเนื่อง การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, มาตรา 6 และมาตรา 22) ส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ในบริบทของสังคมไทยปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อดิจิทัลและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ค่านิยม และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญ เด็กจำนวนไม่น้อยต้องเผชิญกับความเปราะบางจากสภาพครอบครัว เช่น การขาดการดูแลอย่างใกล้ชิด หรือภาระทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ส่งผลให้เกิดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง เช่น ความรุนแรง การใช้สารเสพติด และปัญหาสุขภาพจิตที่ซับซ้อนมากขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2565: 12–13) สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางการเรียนรู้ ควบคู่กับการเสริมสร้างทักษะชีวิตและภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่ผู้เรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมตั้งแต่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การให้ความช่วยเหลือ การติดตาม และการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อาศัยข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง การวิเคราะห์อย่างรอบด้าน และความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าหลายสถานศึกษายังประสบปัญหาด้านความต่อเนื่องของกระบวนการ การมีส่วนร่วมของครูทั้งระบบ และการขาดความลึกซึ้งในการวิเคราะห์ปัญหาของผู้เรียน ส่งผลให้การช่วยเหลือยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิลาวัณย์ ธรรมสโรช, 2561: 53–54) เพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวอย่างเป็นระบบ แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพียงลำพังอาจไม่เพียงพอ หากขาดฐานคุณธรรมและความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ดังนั้น การบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้ากับ PLC จึงมีความจำเป็น โดย PLC ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ขณะที่สังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่เสริมสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารที่เหมาะสม และความร่วมมืออย่างจริงใจในหมู่ครูและผู้เกี่ยวข้อง อันจะช่วยลดปัญหาการขาดการมีส่วนร่วม และเพิ่มประสิทธิภาพในการวิเคราะห์และช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างลึกซึ้งและตรงตามสภาพปัญหา จึงมีการนำแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) มาใช้เป็นกลไกในการพัฒนาการดำเนินงาน

โดยเน้นการทำงานร่วมกันของครูในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากการปฏิบัติงานจริง และการสะท้อนผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (อัจฉรา รัตนาภิบาล, 2561: 45–46) ควบคู่กับการบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยะวาจา อัตถจริยา และสมานัตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความเมตตา การสื่อสารที่เหมาะสม การช่วยเหลือเกื้อกูล และความเสมอภาค อันจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ความไว้วางใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (วิไลวรรณ พึ่งสกุล, 2562: 34–35)

จากบริบทของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ซึ่งเป็นโรงเรียนในชนบทที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน และมีข้อจำกัดด้านการศึกษา ส่งผลให้นักเรียนบางส่วนเผชิญปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงและข้อจำกัดในการพัฒนาตนเอง แม้โรงเรียนจะมีการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนา การดำเนินงานระบบดังกล่าว โดยใช้ PLC ร่วมกับหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม อันจะนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 เป็นการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักสังคหวัตถุ 4 ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะที่ 3 การนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการโรงเรียน

บ้านทุ่งเกราะ 1 คน ครูประจำชั้น 9 คน ผู้ปกครอง 2 คน กรรมการนักเรียน 2 คน และครูหัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1 คน

2.2 ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายท่าศาลา 3 จำนวน 2 คน ครูผู้เป็นหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2 คน และพระภิกษุที่มีความรู้การบูรณาการหลักธรรม 1 รูป

2.3 ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ จำนวน 7 คน ซึ่ง ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ 1 คน นักวิชาการด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1 คนผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 1 คนผู้ปกครองนักเรียน 1 คน ครูแนะแนว 1 คน และครูหัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ระยะศึกษาสภาพการดำเนินงาน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 มีการประเมินค่าความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) ของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยแต่ละข้อต้องมีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป จึงสามารถใช้ได้ โดยผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ

3.2 ระยะการศึกษาแนวทางพัฒนา ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

3.3 ระยะการนำเสนอและประเมินแนวทางทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ใช้การสนทนากลุ่มและแบบประเมินการสนทนากลุ่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ระยะศึกษาสภาพการดำเนินงาน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ

4.2 ระยะการศึกษาแนวทางพัฒนา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ

4.3 ระยะการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน โดยใช้แบบประเมินการสนทนากลุ่มพิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) ดังนี้

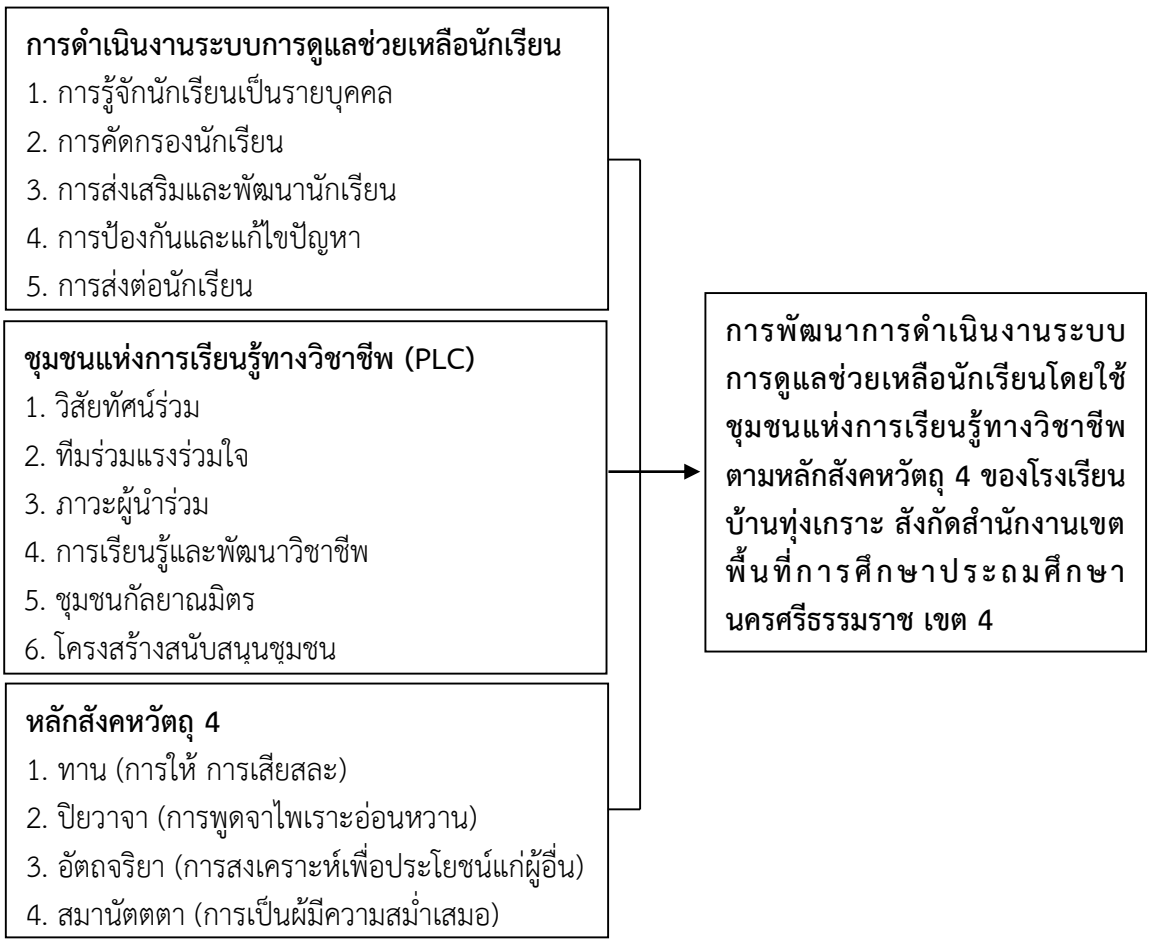
5.1 การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป

5.2 การศึกษาแนวทาง วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

5.3 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยประเมินในด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูล เอกสารต่างๆ พบว่าการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อนักเรียน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมี 5 องค์ประกอบดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ร่วม 2) ทีมร่วมแรงร่วมใจ 3) ภาวะผู้นำร่วม 4) การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ 5) ชุมชนกัลยาณมิตร 6) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน และหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3 อัตถจริยาและ 4) สมานัตตตา จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 พบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ครูมีความเข้าใจร่วมและปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้บรรยากาศการทำงานเชิงกัลยาณมิตรและการมีส่วนร่วมในวง PLC ซึ่งเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผล และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายและนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ด้านการคัดกรองนักเรียน มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ สามารถจำแนกนักเรียนและวางแผนช่วยเหลือได้ชัดเจน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกด้าน ส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน มีการทำงานเป็นทีม ใช้ข้อมูลเป็นฐาน และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด ทำให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ และด้านการส่งต่อนักเรียน มีการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานทั้งภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในการดำเนินงาน ได้แก่ ความเข้าใจในกระบวนการของครูบางส่วนยังไม่ครบถ้วน ภาระงานและข้อจำกัดด้านเวลา การประชุมและติดตามผลไม่สม่ำเสมอ ความร่วมมือจากผู้ปกครองบางส่วนยังไม่เพียงพอ รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ อุปกรณ์ และทรัพยากร ส่งผลต่อความต่อเนื่องและประสิทธิภาพของการดำเนินงานในบางช่วง ดังความคิดเห็นของผู้บริหารที่กล่าวว่า “โรงเรียนของเรามีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ครูทำงานร่วมกันได้ดีผ่านกระบวนการ PLC แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงานครู และความร่วมมือจากผู้ปกครองบางส่วน ซึ่งต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง”

2. การศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 พบว่า การพัฒนาดำเนินงานควรขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบภายใต้การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของผู้บริหารและครู มุ่งสร้างความเข้าใจตรงกันและความรับผิดชอบร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย โดยอาศัยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นฐานในการทำงานแบบทีมร่วมแรงร่วมใจมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล สะท้อนผล และร่วมกันวางแผนพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการส่งเสริมภาวะผู้นำร่วมและการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างสม่ำเสมอ ภายใต้บรรยากาศกัลยาณมิตรที่เอื้อต่อความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลควรใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากหลายแหล่งอย่างรอบด้าน การคัดกรองนักเรียนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นธรรมเพื่อนำไปสู่การวางแผนช่วยเหลือที่เหมาะสม การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนควรจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาอย่างรอบด้าน การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนควรมุ่งเน้นการป้องกันเชิงรุกและการแก้ไขปัญหาอย่างทันท่วงทีโดยอาศัยการทำงานเป็นทีม และการส่งต่อนักเรียนควรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวควรบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นฐานคุณธรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ ความเข้าใจ และความเสมอภาคในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ดังความเห็นของผู้บริหารที่ว่า “การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ควรอาศัยกระบวนการ PLC เป็นฐานในการทำงานร่วมกันของครู ใช้ข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ และบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ การให้ การพูดจาที่ดี

การช่วยเหลือเกื้อกูล และความเสมอภาค เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างทั่วถึง เหมาะสม และยั่งยืน”

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ ชื่อเรื่อง หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล โดยครอบคลุมการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ภายใต้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์ร่วม ทีมร่วมแรงร่วมใจ ภาวะผู้นำร่วม การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ชุมชนกัลยาณมิตร และโครงสร้างสนับสนุนชุมชน ควบคู่กับการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ในระดับสูง โดยเสนอให้ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การติดตาม และการสะท้อนผล เน้นการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การมีส่วนร่วมของบุคลากร การทำงานเป็นทีม และการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนโครงสร้าง ทรัพยากร และการประชุม PLC อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง โปร่งใส และสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ดังความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวว่า “แนวทางดังกล่าวมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง หากสถานศึกษาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ใช้ข้อมูลเป็นฐาน และยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ควบคู่กับการทำงานแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างยั่งยืน”

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการดำเนินงานสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 จากผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานมีลักษณะเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยบูรณาการกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ควบคู่กับหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลให้เกิดการทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์ร่วม และการมีส่วนร่วมของบุคลากรอย่างเสมอภาค อันสะท้อนวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนมีการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบและใช้กระบวนการ PLC ในการวิเคราะห์และวางแผนช่วยเหลือ ส่งผลให้ข้อมูลมีความรอบด้านและนำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักขณา ภูมาตนา (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ และพบว่า การมีโครงสร้างการดำเนินงานที่ชัดเจนและการประชุมครูอย่างสม่ำเสมอ ช่วยให้การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีประสิทธิภาพและสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน และใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งในการวิเคราะห์ ส่งผลให้การจำแนกกลุ่มนักเรียนมีความแม่นยำและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัสสร สุริยะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และพบว่า การมีคณะทำงานร่วมพิจารณาและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการคัดกรองและทำให้การช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการนำผลการคัดกรองมาใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้เรียน และดำเนินงานผ่านกระบวนการ PLC

อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนสอดคล้องกับศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และคณะ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ PLC ในสถานศึกษาพบว่า PLC ช่วยให้ครูสามารถวางแผนและติดตามพัฒนาผู้เรียนจากข้อมูลจริง ทำให้ผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของผู้เรียนดีขึ้น ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานครบตามขั้นตอนของระบบและเน้นการป้องกันเชิงรุก โดยใช้ข้อมูลและการมีส่วนร่วมของครูเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรดา มลิลา (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1 พบว่า การดำเนินงานครบทุกขั้นตอนและมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้การช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพและลดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง ด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีขั้นตอนที่ชัดเจน ใช้ข้อมูลและการประชุม PLC ในการตัดสินใจร่วมกัน และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ โคตรพิมพ์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่า การส่งต่อที่มีขั้นตอนชัดเจน มีข้อมูลประกอบ และมีการติดตามผล จะช่วยให้การช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านภาระงานครู เวลา และความร่วมมือของผู้ปกครองบางส่วน ซึ่งอาจส่งผลต่อความต่อเนื่องของการดำเนินงาน แต่โดยภาพรวมระบบมีความชัดเจนและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

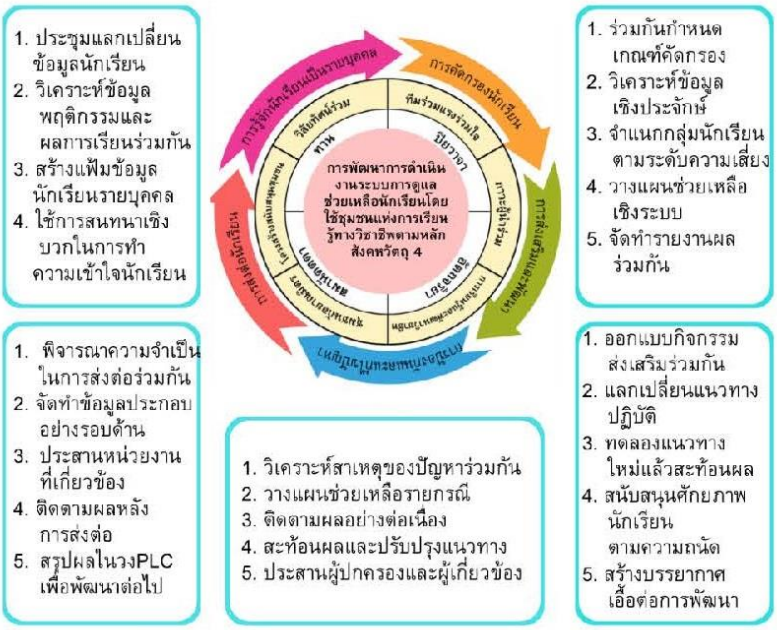
2. การศึกษาการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบดังกล่าวมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงระบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของครูทั้งองค์กร โดยใช้กระบวนการ PLC เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนควบคู่กับการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานแบบกัลยาณมิตร เอื้อให้เกิดความร่วมมือ ความรับผิดชอบร่วม และการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน สามารถอภิปรายเป็นรายด้านได้ดังนี้ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานมีลักษณะเป็นระบบโดยครูทุกคนมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนผ่านกระบวนการ PLC ทำให้ข้อมูลมีความครบถ้วน รอบด้าน และลดอคติส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา แสงทอง (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของครูในการรวบรวมข้อมูลทั้งด้านการเรียน พฤติกรรม และบริบทชีวิต และนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อวางแผนช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ทั้งนี้ งานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ในประเด็นของการใช้ PLC เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพของข้อมูลและการช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้านการคัดกรองนักเรียนผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีการกำหนดเกณฑ์และกระบวนการคัดกรองอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และการพิจารณาร่วมกันของครูในวง PLC ส่งผลให้การจำแนกกลุ่มนักเรียนมีความแม่นยำและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรกมล คำไวย์ และสถิรพร เชาวน์ชัย (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยพบว่า การคัดกรองที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยเกณฑ์ที่ชัดเจน การใช้ข้อมูลเป็นฐาน และการมีส่วนร่วมของบุคลากรหลายฝ่ายในการพิจารณา ซึ่งตรงกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่เน้นการตัดสินใจร่วมกันและการใช้ข้อมูลหลายมิติ ทำให้การคัดกรองมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปสู่การช่วยเหลือที่ตรงจุด ด้านการส่งเสริม

และพัฒนานักเรียน ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนานักเรียนมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลจากการคัดกรองเป็นฐาน และดำเนินการผ่านวงจร PLC ที่มีการวางแผน ปฏิบัติ สะท้อนผล และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพงษ์ ดิษแสง (2565) ได้ทำการวิจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยพบว่า PLC ช่วยให้ครูสามารถร่วมกันวางแผน ติดตาม และพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นระบบ และเกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ในประเด็นของการสร้างวงจรพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมของครูทั้งองค์กรด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานเชิงป้องกันโดยใช้ข้อมูลเป็นฐานในการวิเคราะห์ และจัดทำแผนช่วยเหลือเฉพาะรายอย่างเป็นระบบ พร้อมมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรพลอย พัฒนะแสง (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยพบว่า การใช้ข้อมูลสารสนเทศและการทำงานร่วมกันของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การช่วยเหลือนักเรียนมีความแม่นยำ ต่อเนื่อง และตรวจสอบได้ ซึ่งตรงกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่เน้นการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และการทำงานเป็นทีมในการช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียนผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีขั้นตอนการส่งต่อที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันก่อนตัดสินใจ และมีการติดตามผลหลังการส่งต่ออย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา อินทร์สุข (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพบว่า การส่งต่อที่มีประสิทธิภาพต้องมีระบบข้อมูลที่ชัดเจน ขั้นตอนที่เป็นระบบ และการติดตามผลอย่างต่อเนื่องหลังการส่งต่อ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ในประเด็นของการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจและการดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งเกราะ พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ในทุกองค์ประกอบ ทั้งด้านโครงสร้าง กระบวนการ และผลลัพธ์ โดยครอบคลุมการดำเนินงานทั้ง 5 ด้านของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ โครงสร้างการดำเนินงานมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ส่งผลให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสามารถตรวจสอบได้ ขณะเดียวกัน การใช้กระบวนการ PLC เป็นกลไกหลัก ทำให้ครูเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน และร่วมกันวางแผนช่วยเหลืออย่างมีส่วนร่วม อันนำไปสู่การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนข้อมูลเชิงประจักษ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทานปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้ออาทร เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกันภายในองค์กร ส่งผลให้การดำเนินงานมีทั้งประสิทธิภาพและความยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยณัฐ กุสุมาลย์(2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยพบว่า การดำเนินงานผ่าน PLC ทำให้ครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้ข้อมูลนักเรียนเป็นฐานในการวิเคราะห์ และร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาอย่าง

ต่อเนื่อง ส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ในประเด็นการใช้ PLC เป็นกลไกหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนรายบุคคล การประชุมอย่างสม่ำเสมอ และการติดตามผลร่วมกันของครูทั้งองค์กร นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรา สุวรรณวงศ์ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูโรงเรียนเอกชน โดยพบว่า การกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการที่ชัดเจน มีแผนปฏิบัติการ และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อน และสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ตรงตามสภาพปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ในด้านการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน การจัดทำแผนครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน และการใช้ PLC เป็นกลไกในการกำกับติดตามผล ทำให้ระบบมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ในมิติของการบริหารเชิงคุณธรรม ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร (สมบูรณ์ สุขสำราญ) (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยพบว่า การนำหลักทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตามาใช้ในการบริหาร จะช่วยสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้ออาทร เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วม ซึ่งตรงกับผลการศึกษาครั้งนี้ในประเด็นการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากร (ทาน) การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (ปิยวาจา) การร่วมกันลงมือช่วยเหลือนักเรียน (อัตถจริยา) และการทำงานอย่างเสมอภาค (สมานัตตตา) อันส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ (สมคิด ปญฺญาวโร) (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยพบว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารช่วยให้ครูมีความเมตตา เอาใจใส่ และดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ในประเด็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน ทำให้การช่วยเหลือครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ พฤติกรรม และคุณธรรม โดยสรุป แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับทั้งแนวคิดเชิงระบบ แนวคิด PLC และหลักพุทธธรรม ส่งผลให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเป็นเอกภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ เกิดความร่วมมือของบุคลากร และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้านและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ พร้อมสนับสนุนด้านเวลา งบประมาณ และการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาเป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน

1.2 สถานศึกษา ควรบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นกรอบคุณธรรมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยกำหนดเป็นแนวปฏิบัติร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ ความเอื้ออาทร และความรับผิดชอบต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง อันจะเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ควรร่วมกันพัฒนาแนวปฏิบัติหรือคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ PLC ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ให้มีความชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมจัดให้มีระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำเนินงาน และสามารถขยายผลเป็นต้นแบบแก่สถานศึกษาอื่นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กรดา มลิลา. (2564). การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ชุติมา อินทร์สุข. (2562). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

ปิยณัฐ กุสุมาลย์. (2560). แนวทางการพัฒนาครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พชรกมล คำไวย์ และสถิรพร เชาวน์ชัย. (2564). รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ (สมคิด ปญฺญาวโร). (2558). การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนประถมศึกษา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร (สมบูรณ์ สุขสำราญ). (2559). การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 1–16.

แพรพลอย พัฒนะแสง. (2565). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ลักขณา ภูมาตนา. (2559). สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

ลัดดาวัลย์ โคตรพิมพ์. (2564). แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตซ,* สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และคณะ. (2559). การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา. *รายงานการวิจัย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

วิลาวัณย์ ธรรมสโรช. (2561). การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิไลวรรณ พึ่งสกุล. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพัตรา แสงทอง. (2562). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

สุภัสสร สุริยะ. (2562). การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสยาม.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2565). *รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตเด็กและเยาวชนไทย พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

อนุสรา สุวรรณวงศ์. (2558). กลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูโรงเรียนเอกชน. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉรา รัตนาภิบาล. (2561). การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เอกพงษ์ ดิษแสง. (2565). การส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

Motivation of Teachers in the Bo Kru Inter-school District, under the Suphan Buri Primary Educational Service Area office 3

[1]นรีวรรณ ปรึกษา, [2]วิโรจน์ สุรสาคร, [3]ธนกฤต รชตะศิรกุล

[1]Nareewan Prueksa, [2]Wirot Surasakhon, [3]Thanakit Ratchatasirakul

[1-3]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

[1-3]Department of Educational Administration, Faculty of Arts and Sciences, Southeast Asia University

[1]Corresponding author, e-mail: nareewannoon@gmail.com

Received: May 01, 2026; **Revised:** May 12, 2026; **Accepted:** May 14, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน 2) แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ จำนวน 86 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูป โดยใช้ตารางของเครซี่ และมอร์แกน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างค่าความเชื่อมั่น 0.970 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โอกาสในการได้รับความก้าวหน้าในอนาคตรองลงมา คือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ลักษณะของงาน 2) แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีแนวทาง ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำกับติดตาม ดูแล ช่วยเหลือครูในการปฏิบัติงาน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนครูในการใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาให้กำลังใจและแสดงความยินดีเมื่อปฏิบัติงานได้สำเร็จ 4) ควรมีการมอบหมายงานที่มีกระบวนการปฏิบัติงานและรูปแบบที่ชัดเจน 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครูไว้อย่างชัดเจน 6) การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากผลการปฏิบัติงาน 7) การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาให้เข้ารับการอบรมสัมมนาเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และ 8) ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนในการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน; ครู; สหวิทยาเขตบ่อกรุ; ทฤษฎีเฮิร์กเบิร์ก

Abstract

This research article aims to Study 1) the level of Motivation of work motivation; and 2) the guidelines for developing work motivation of teachers in the Bo Kru inter-school district, under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3. The research sample consisted of 86 teachers in the Bo Kru inter-school district, determined using the Krejcie and Morgan table (1970: 608). The subjects were selected through simple random sampling. The research instruments were an opinion questionnaire and a structured interview, with a reliability coefficient of 0.970. Statistics used for data analysis included frequency, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that: 1) the level of work motivation of teachers in the Bo Kru inter-school district, under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3, both overall and in each aspect, was at a high level. Considering each aspect, the highest averagescore was found in the opportunity for future advancement, followed by career advancement, while the lowest average score was the nature of the work. 2) Guidelines for enhancing the work motivation of teachers in the Bo Kru inter-school district, under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3, were as follows: (1) school administrators should supervise, monitor, and assist teachers in their work; (2) school administrators should support the application of knowledge, skills, and experience in the work; (3) school administrators should provide encouragement and congratulations upon successful performance; (4) task assignments should have clear processes and formats; (5) school administrators should clearly define the responsibilities of teachers; (6) provide opportunities for career promotion based on performance; (7) support from school administrators for attending training and seminars to increase knowledge; and (8) school administrators should support further education to enhance knowledge.

Keywords: Work Motivation of Teachers; Teachers; Educational Cluster; Herzberg's Theory

บทนำ

ทรัพยากรบุคคลถือเป็นปัจจัยที่มีคุณค่าและสำคัญที่สุดขององค์กรในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในสภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีพของบุคลากร องค์การจึงไม่อาจมุ่งเน้นเพียงคุณภาพของผลผลิตเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของพนักงานควบคู่กันไป เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาองค์กรภายใต้สภาวะวิกฤต (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545) การบริหารงานบุคคลในมิติสมัยใหม่จึงถูกปรับเปลี่ยนมาสู่รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) ซึ่งเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่เริ่มจากการประเมินสถานการณ์และปัญหาเพื่อนำแนวทางใหม่ๆ มาใช้ในการสรรหา พัฒนา รักษาไว้ และใช้ประโยชน์จากบุคลากรอย่างสูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความพึงพอใจและเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลให้สอดคล้องกับสมรรถนะของหน่วยงาน (พยอม วงศ์สารศรี, 2545)

ในบริบทของสถาบันการศึกษา การบริหารทรัพยากรบุคคลได้ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในองค์ประกอบที่ 7 ด้านการบริหารองค์กร ซึ่งระบุให้สถาบันการศึกษาต้องมีระบบและกลไกในการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อพัฒนาและธำรงรักษาบุคลากรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ, 2545) เนื่องจากทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยหลักในการคิดค้น ควบคุม และปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย แต่การที่จะบรรลุสัมฤทธิ์ผลได้นั้น บุคลากรจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และที่สำคัญ คือ “แรงจูงใจในการทำงาน”

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบประเด็นปัญหาเชิงประจักษ์ที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษา คือ “การลดลงของระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู” ซึ่งสะท้อนผ่านรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ปีการศึกษา 2567 ที่ระบุถึงสภาวะวิกฤตทางวิชาชีพ ดังนี้ 1) ความลักลั่นในบทบาทหน้าที่: ครูต้องแบกรับภาระงานบริหารและงานสนับสนุนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อย่างเกินกำลัง ส่งผลให้ความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อหน้าที่หลักในห้องเรียนลดน้อยลง 2) ความไม่สมดุลของอัตรากำลัง: สภาวะการขาดแคลนบุคลากรและปัญหาครูไม่ครบชั้น ก่อให้เกิดความเหนื่อยล้าทางวิชาชีพ (Job Burnout) ซึ่งบั่นทอนแรงบันดาลใจในการแสวงหานวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน 3) ภาวะถดถอยของขวัญและกำลังใจ: สภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยแรงกดดันทางการบริหารและการขาดกลไกการส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพที่ชัดเจน ทำให้ครูขาดความเชื่อมั่นและขาดความจงรักภักดีต่อองค์กร

จากสภาพปัญหาเชิงวิกฤตดังกล่าว หากปล่อยให้ครูขาดแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและภาพลักษณ์ของสถานศึกษา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหาร/บุคลากรทางการศึกษา จึงมีความสนใจและตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษา “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ” เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกลยุทธ์เชิงบริหารและแนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างเสริมแรงจูงใจอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยส่วนเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับแรงจูงใจและส่วนเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 108 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 86 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และครูอัตราจ้าง

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐาน และตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งในแต่ละตัวแปรมีองค์ประกอบ ดังนี้

ตัวแปรพื้นฐาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรงเพื่อจูงใจให้คนชอบและรักงานปฏิบัติ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจให้แก่บุคคลในองค์การให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะปัจจัยที่สามารถสนองตอบความต้องการภายในบุคคลได้ด้วยกัน ได้แก่

1) ความสำเร็จของงาน (achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งยังสามารถให้คำชี้แจงที่ถูกต้องและแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานได้ด้วยตนเองจนงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเมื่อได้เห็นผลสำเร็จของงานจึงเกิดความพอใจและภูมิใจผลสำเร็จของงานนั้น

2) การได้รับการยอมรับนับถือ (recognition) หมายถึง การที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับการยอมรับนับถือในความรู้ความสามารถ และการทำงาน รวมทั้งการยอมรับความคิดเห็น ตลอดจนการได้รับการยกย่อง

3) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (word itself) หมายถึง งานที่ทำเป็นงานที่ท้าทายความรู้ ความสามารถ น่าสนใจ หลากหลาย ไม่ซ้ำซากจำเจ เปิดโอกาสให้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4) ความรับผิดชอบ (responsibility) หมายถึง การได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในภาระหน้าที่ที่สำคัญ ท้าทายความรู้ความสามารถ ได้รับมอบหมายงานและความรับผิดชอบมากขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนมีอิสระในการปฏิบัติงาน และมีอำนาจอย่างเพียงพอในการปฏิบัติในงานที่ได้รับมอบหมาย

5) ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (advancement) หมายถึง การได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือยกระดับสถานะให้สูงขึ้นอย่างน่าพอใจ และได้รับการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะการทำงานจากการอบรม สัมมนาดูงานหรือศึกษาต่อ

6) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (possibility of growth) หมายถึง โอกาสที่จะได้รับความก้าวหนาจากตำแหน่งหน้าที่การงานที่ปฏิบัติอยู่ รวมทั้งโอกาสที่จะได้รับความส่งเสริมให้ไปศึกษาต่อดูงานหรือเขารับการอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะวิชาชีพ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

เครื่องมือฉบับที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

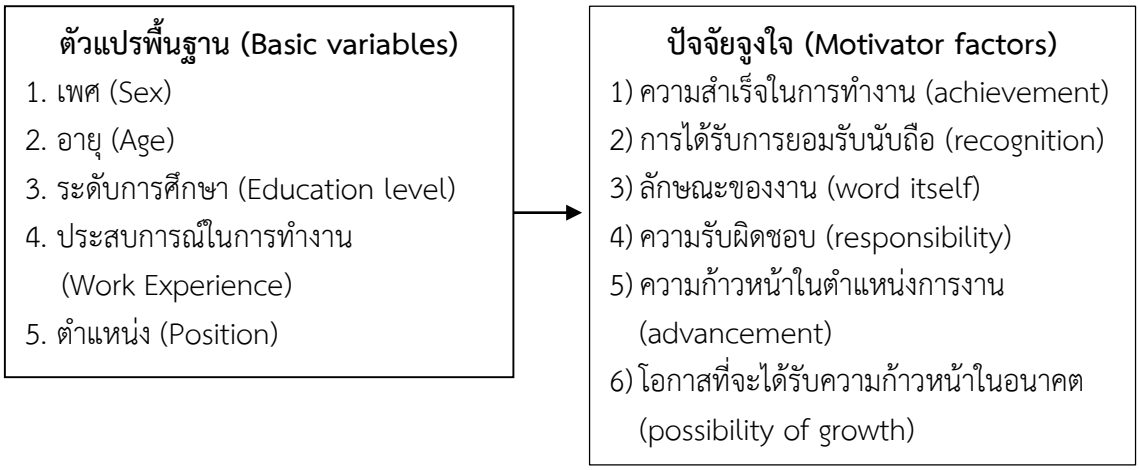
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งออกแบบในลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยแบ่งเนื้อหาตามแนวคิดทฤษฎีและลักษณะเครื่องมือดังนี้ 1) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ Frederick Herzberg, Bernard Mausner และ Barbara B. Snyderman (1959: 59-83) ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาในส่วนของปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) 2) ลักษณะของเครื่องมือและการให้คะแนน แบบสอบถามส่วนนี้เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามรูปแบบของ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2536: 143) โดยแบ่งระดับการวัดค่าคะแนนออกเป็น 5 ระดับ เรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ มากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ มาก
3 คะแนน หมายถึง มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ ปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ น้อย
1 คะแนน หมายถึง มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบถึงแรงจูงใจให้บุคลากรในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จึงได้กำหนดตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้ แรงจูงใจในการทำงานของครู ผู้วิจัยใช้แนวความคิดของ เฮิร์ซเบิร์ก เมาสเนอร์ และสไนเดอร์แมน (Herzberg, Mausner and Snyderman) (Herzberg, Mausner, & Snyderman, 1959: 59-83) ผู้วิจัยได้นำเฉพาะปัจจัยจูงใจ (Motivator factors) ประกอบด้วย 1) ความสำเร็จของงาน (achievement) 2) การได้รับการยอมรับนับถือ (recognition) 3) ลักษณะของงาน (work itself) 4) ความรับผิดชอบ (responsibility) 5) ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (advancement) 6) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (possibility of growth) รวมทั้งหมด 6 ประการโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: Frederick Herzberg, Bernard Mausner and Barbara B. Snyderman. *The motivation to work.* 2nd ed. New York: John Wiley & Sons Inc., 1959: 59-83.

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า (1) ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต รองลงมา ได้แก่ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานและต่ำสุด คือ ด้านลักษณะของงาน (2) แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีแนวทางดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำกับติดตาม ดูแล ช่วยเหลือครูในการปฏิบัติงาน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนครูในการใช้

ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาให้กำลังใจและแสดงความยินดีเมื่อปฏิบัติงานได้สำเร็จ 4) ควรมีการมอบหมายงานที่มีกระบวนการปฏิบัติงานและรูปแบบที่ชัดเจน 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครูไว้อย่างชัดเจน 6) การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากผลการปฏิบัติงาน 7) การได้รับการ สนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาให้เข้ารับการอบรมสัมมนา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และ 8) ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนในการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้

โดยการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกเพศของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 68 คนพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 80 คนคิดเป็นร้อยละ 93.02 และเพศชายจำนวนหกคนคิดเป็นร้อยละ 6.98 ซึ่งแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.17) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.37) รองลงมา คือ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน และด้านความรับผิดชอบ ($\overline{X}$ = 4.30) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านลักษณะของงาน ($\overline{X}$ = 4.09, S.D. = 0.41) ทั้งนี้ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าจากตำแหน่งหน้าที่การงานที่ปฏิบัติ ($\overline{X}$ = 4.46, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ ท่านมีโอกาสได้รับการส่งเสริมให้ไปศึกษาดูงานหรือเข้ารับการอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพ ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.65) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 4.15, S.D. = 0.55) ทั้งนี้ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต โดยข้อเสนอที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นตรงกันมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ รองลงมา คือ การส่งเสริมโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งจากงานที่ปฏิบัติอยู่ และข้อเสนอที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน คือ การมอบหมายหน้าที่ให้เป็นหัวหน้าโครงการเพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ได้แก่ การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำกับ ติดตาม ดูแล และช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน การสนับสนุนให้ครูใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน การให้กำลังใจและแสดงความยินดีเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ การมอบหมายงานที่มีขั้นตอนและรูปแบบชัดเจน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การเปิดโอกาสให้เลื่อนตำแหน่งจากผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรมสัมมนาและศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้

นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับรองลงมา ได้แก่ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการมอบหมายงานที่ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การสร้างความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน และการมอบหมายงานที่ช่วยเพิ่มประสบการณ์และความก้าวหน้าในการทำงาน ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ได้แก่ การให้อิสระในการแก้ปัญหา การให้กำลังใจเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ การมอบหมายงานที่ชัดเจนด้านโครงสร้าง การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการมอบหมายหน้าที่เป็นหัวหน้าโครงการเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากครูได้รับการสนับสนุนให้เห็นคุณค่าของงานที่ได้รับมอบหมาย มีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานจนสำเร็จลุล่วง ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ ภาคภูมิใจ และมีความสุขในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้ทันตามกำหนดเวลา โดยมีปัจจัยสนับสนุนสำคัญจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายบริหารงานที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของครูและบุคลากรเป็นหลัก และดำเนินการตามแผนงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลฉัตร กลัดแก้ว และคณะ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจโดยภาพรวมทั้ง 10 ด้าน อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ญาดา บ้านเมือง (2560) ที่ระบุว่าแรงจูงใจในด้านความต้องการมีสัมพันธภาพด้านความเจริญก้าวหน้า และด้านความต้องการดำรงชีวิตของครูอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดรับกับผลงานวิจัยของ ณัฐดนัย ไทยถาวร และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2563) ที่พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในจังหวัดสระบุรี ทั้งในด้านความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ และด้านลักษณะงานล้วนอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. แนวทางการเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมีลักษณะเป็นพหุแนวทาง ประกอบด้วย 1) การที่ผู้บริหารกำกับ ติดตาม และให้ความช่วยเหลือ 2) การสนับสนุนให้ครูใช้ศักยภาพและประสบการณ์อย่างเต็มที่ 3) การให้กำลังใจและชื่นชมเมื่องานสำเร็จ 4) การมีกระบวนการและรูปแบบงานที่ชัดเจน 5) การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่แน่นอน 6) การส่งเสริมโอกาสความก้าวหน้าในตำแหน่ง 7) การสนับสนุนการอบรมสัมมนา และ 8) การส่งเสริมการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากงานวิจัยของ นิติยา แสนอุบล (2560) ที่ระบุว่าผู้บริหารควรมอบหมายงานที่ตรงกับความถนัด กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของงาน และพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูเกิดความภูมิใจและมุ่งมั่นปฏิบัติงาน อีกทั้งในมิติของปัจจัยค้ำจุน ผู้บริหารควรพิจารณาผลงานและเลื่อนขั้นเงินเดือนอย่างเป็นธรรม เสมอภาค และสร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นเพื่อให้ครูปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชริศ เจริญกุล (2563) ที่พบว่าแรงจูงใจด้านดึงดูดใจเชิงสังคม การมีส่วนร่วมในการทำงาน และสิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุมีผลต่อครูในระดับมาก และสอดคล้องกับอานัส รุ่งวิทยพันธ์ (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจในโรงเรียนขนาดเล็ก รวมถึงงานวิจัยของ ภัทราลี แน่นอน และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช (2566) ที่ยืนยันว่าแรงจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความสำเร็จของงาน รองลงมา คือ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ความก้าวหน้า ความรับผิดชอบ และการยอมรับนับถือตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้คือหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาผ่านตัวบุคลากรครูอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผู้วิจัยได้นำแนวทางการพัฒนาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

มีพหุแนวทางมาสังเคราะห์และเขียนเป็นโครงการเพื่อนำเสนอผู้บริหารการศึกษาพิจารณานำไปใช้ในแผนปฏิบัติการประจำปีให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตบ่อกรุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1.1 โครงการ ส่งเสริมศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อ มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพอย่างเป็นระบบ

1.2 โครงการศึกษาดูงานตามสถานที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศและ (Best Practice) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และเปิดรับแนวคิดใหม่ๆ มาปรับใช้

1.3 โครงการอบรม สัมมนา ทางวิชาการ เพื่อ ยกระดับทักษะการสอน และมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรวางแผนอัตรากำลังและจัดสรรภาระงานให้เหมาะสมเพื่อลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และเพิ่มเวลาสำหรับการพัฒนาคุณภาพการสอน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร ภาระงาน ความผูกพันต่อองค์กร

3.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

3.3 ควรศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบในการส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของครูในโรงเรียนสังกัดอื่น

เอกสารอ้างอิง

กมลฉัตร กลัดแก้ว และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,* 9(2): 14-152.

ญาดา บ้านเมือง. (2560). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. *งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา

ณัฐดนัย ไทยถาวร และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2563). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนระดับประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 8(1): 233-246.

นิติยา แสนอุบล. (2560). แรงจูงใจในกากรปฏิบัติงานของข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยบูรพา.

พยอม วงศ์สารศรี. (2545). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์.* กรุงเทพฯ: สุภาการพิมพ์.

ภัทราลี แน่นอน และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช. (2566). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วารสารวิจัยวิชาการ,* 6(3), 109-120.

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-71.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536). *สถิติวิทยาทางการวิจัย.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สิวิริยาสาสน์.

วัชริศ เจริญกุล. (2563). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านยางสูง. *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, ภาควิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ.* กรุงเทพฯ: ไดมอน อินบิสสิเน็ตเวิร์ล.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

อานัส รุ่งวิทยพันธ์. (2565). แนวทางเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1. *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B.B. (1959). *The motivation to work*. 2nd ed. New York: John Wiley & Sons Inc.

แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลก ของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

Developing Guidelines of Risk Management of Budget base of Lokapala-Dhamma in Bannasae School under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2

[1]สุประวีณ์ วงษ์ศิลป์, [2]ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, [3]สุเวศ กลับศรี

[1]Suprawee Wongsin, [2]Teeraphong Somkhaoyai, [3]Suwes Klupsri

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: supraweesang@gmail.com

Received: April 28, 2026; **Revised:** May 15, 2026; **Accepted:** May 18, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลก 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 19 คน มีผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 5 คน โดยการใช้สนทนากลุ่ม ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของสถานศึกษาดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงแผนปฏิบัติการประจำปี มีการกำหนดวัตถุประสงค์บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และผลการดำเนินงานย้อนหลัง เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการระบุและประเมินความเสี่ยง จัดทำแผนบริหารความเสี่ยงที่ครอบคลุม โปร่งใส และมีตัวชี้วัดชัดเจน แต่มีข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน ข้อมูลไม่เป็นระบบ ความรู้ความเข้าใจไม่เท่าเทียม และการสื่อสารไม่ทั่วถึง ส่งผลให้การวิเคราะห์และรายงานข้อมูลไม่ครบถ้วนทันเวลา กระทบต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจ 2) แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลก โดยการบูรณาการหลักธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ หิริและโอตตัปปะ ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางจริยธรรมควบคู่ระบบควบคุมภายใน ทำให้การบริหารงบประมาณโปร่งใส ลดความผิดพลาดและการทุจริต และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน 3) ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยง

ด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลก ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยงงบประมาณ; การบริหารสถานศึกษา; หลักธรรมคุ้มครองโลก

Abstract

This research article aims to Study: study the conditions of budget risk management; 2) examine the guidelines for budget risk management based on the World-Protecting Principles; and 3) propose and evaluate the guidelines for budget risk management based on the World-Protecting Principles. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interviews with 19 participants involved in budget administration. In addition, five key informants participated in a focus group discussion. The participants were selected through purposive sampling, including seven experts/monks and qualified persons. Data were analyzed using inductive analysis.

The research results were found as follows: 1) the current state of budget risk management in the educational institution is systematically implemented, aligned with the vision, policies, educational development plans, and annual action plans. Objectives are established based on empirical data and past performance. Administrators, teachers, staff, and school committee members are involved in identifying and assessing risks. A comprehensive and transparent risk management plan with clear indicators is developed. However, limitations were found in terms of time constraints, workload, unsystematic data management, unequal levels of understanding, and insufficient communication. These issues result in incomplete and untimely data analysis and reporting, thereby affecting decision-making efficiency. 2) The guidelines for budget risk management based on the Lokapāla Dhamma, particularly the integration of Hiri (moral shame) and Ottappa (moral fear), help strengthen ethical awareness alongside internal control systems. This contributes to transparent budget management, reduces errors and corruption, and promotes the efficient use of resources for sustainable educational quality development. 3) The results of the presentation and evaluation of the proposed guidelines, as assessed by experts, indicated that they are appropriate, feasible, and beneficial.

Keywords: Budget Risk Management; Educational Institution Administration; World-Protecting Principles

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพคน ให้เป็นคนดี เก่งและมีความสุข ด้วยรูปแบบที่มีความหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยอาศัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้วยระบบบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เต็มศักยภาพ มีความเป็นมืออาชีพ

มีระบบการบริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใสและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ตามที่พระราชบัญญัติศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ในการบริหารงบประมาณของแต่ละสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องจึงมีบทบาทในการรับผิดชอบตั้งแต่การวางแผน การบริหารงบประมาณ และการรายงานผล โดยมุ่งเน้นผลสำเร็จของงาน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ตามเงื่อนไขการจัดการทางการเงิน หรือเรียกว่ามาตรฐานการจัดการทางการเงิน (สำนักปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) สถานศึกษาควรปรับระบบการบริหารงบประมาณให้สอดคล้องกับโครงสร้างการบริหาร โดยใช้ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน เน้นการมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายและแผนกลยุทธ์ พร้อมประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยมีประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ผลผลิต คือ ผลจากการดำเนินงาน 2) ผลลัพธ์ คือ ประโยชน์หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น และ 3) ความรับผิดชอบและความโปร่งใส โดยต้องกำหนดผู้รับผิดชอบ มีระบบข้อมูลที่ถูกต้อง เปิดเผย ตรวจสอบ และรายงานต่อสาธารณะได้ การบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณเป็นการควบคุมปัจจัยและกระบวนการทำงาน โดยวิเคราะห์ความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานที่อาจก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน ตามกรอบ COSO เพื่อป้องกันความเสียหายอย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์พบประเด็นความเสี่ยงหลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) การจัดซื้อจัดจ้างไม่เป็นไปตามระเบียบ 2) การใช้อำนาจหน้าที่เรียกรับผลประโยชน์ 3) การเบิกจ่ายงบประมาณไม่ถูกต้องตามระเบียบ และ 4) การเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้อง โดยสาเหตุของความเสี่ยงมาจาก 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายใน และ 2) ปัจจัยภายนอก (อุษณา ภัทรมนตรี, 2552)

การบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านงบประมาณ จำเป็นต้องยึดหลักธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะหลักหิริและโอตตัปปะ ซึ่งเป็นธรรมคุ้มครองโลก ช่วยให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องมีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ส่งเสริมความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ หากขาดหลักธรรมดังกล่าว อาจนำไปสู่การทุจริตและความเสียหายต่อสังคม ดังนั้น การปลูกฝังหิริโอตตัปปะควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง จะช่วยลดปัญหาการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ก้องเกียรติ เติมเกษมศานต์, [ออนไลน์], 14 สิงหาคม 2567)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการของโรงเรียน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงบประมาณ การวางแผน และการดำเนินงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ทั้งนี้ การบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา และเพื่อให้การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสถานศึกษา

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงานงบประมาณในโรงเรียน ตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของสถานศึกษา โรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับหลักคุณธรรม จริยธรรม อันจะส่งผลดีต่อผู้เรียน สถานศึกษา และชุมชน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้การบริหารสถานศึกษาเกิดความมั่นคง ยั่งยืน และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ ตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ

2. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 19 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของร่างแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการการบริหารการศึกษา นักวิชาการการวิจัย และศึกษานิเทศก์ การพิจารณา ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ โดยผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 19 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของโรงเรียนบ้านนาเส

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

3. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 6 (ฉวาง 1) หัวหน้ากลุ่มบริหารงานงบประมาณโรงเรียนบ้านนาเส หัวหน้ากลุ่มบริหารงานงบประมาณในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 6 และนักวิชาการด้านศาสนา

3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้โดยผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ

ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ประธานศูนย์เครือข่ายการศึกษา การศึกษาที่ 6 (ฉวาง 1) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาเส ผู้อำนวยการโรงเรียนราชเวชพิศาล

4.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบประเมิน การสนทนากลุ่มแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ ตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

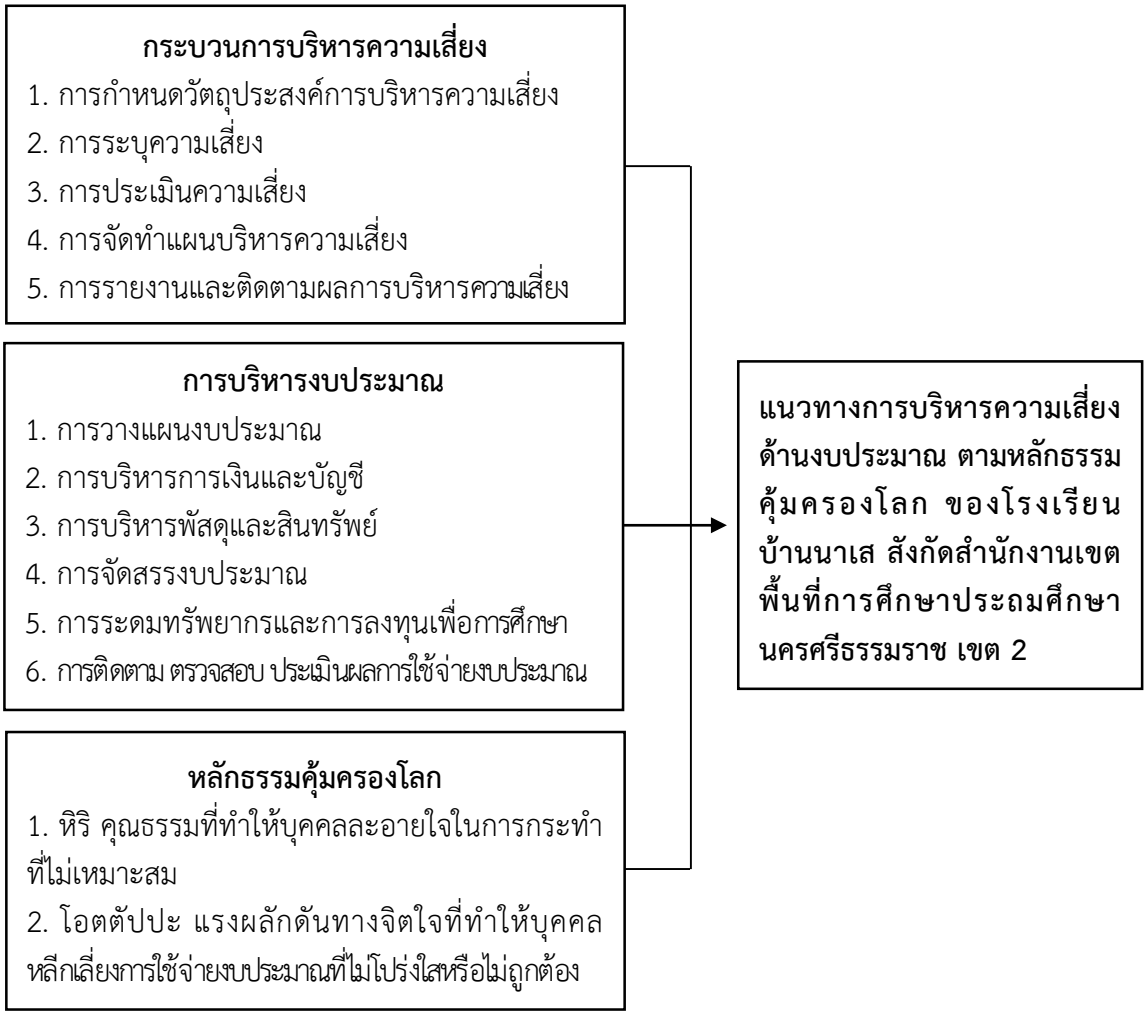
4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินสนทนากลุ่ม ประเมินความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินการสนทนากลุ่มแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำความเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า 1. การบริหารความเสี่ยงด้านการวางแผนงบประมาณของสถานศึกษาดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยง มีการวิเคราะห์ข้อมูลรอบด้านอย่างเป็นลำดับขั้น พร้อมทั้งติดตามและนำผลประเมินมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การวางแผนมีความเหมาะสมและยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ นอกจากนี้ การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงมีความสอดคล้องกับบริบทและนโยบายโดยอาศัยข้อมูลย้อนหลังและความร่วมมือของบุคลากร ขณะที่การรายงานและติดตามผลมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีรูปแบบชัดเจน ซึ่งช่วยสนับสนุนให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม 2. สภาพการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารการเงินและการบัญชี จากการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและการบัญชีอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจน อาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีการสื่อสาร

ให้บุคลากรรับทราบทั่วถึง ส่งผลให้การดำเนินงานมีความถูกต้องและโปร่งใส ในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยง มีการใช้ข้อมูลย้อนหลัง การตรวจสอบภายในและภายนอก รวมถึงการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย ทำให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง ขณะที่การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงมีขั้นตอน มาตรการควบคุม และผู้รับผิดชอบชัดเจน เชื่อมโยงกับนโยบายและแผนงานของสถานศึกษา พร้อมทั้งมีการทบทวนปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ส่วนการรายงานและติดตามผลดำเนินการอย่างเป็นระบบ สม่ำเสมอ และตรวจสอบได้ ช่วยให้สามารถสะท้อนปัญหาและแนวโน้มความเสี่ยงได้อย่างทันต่อสถานการณ์ และสนับสนุนการบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ 3. สภาพการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ จากการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการบริหารความเสี่ยงด้านพัสดุและสินทรัพย์อย่างเป็นระบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ตามระเบียบที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับนโยบาย พร้อมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยง มีการใช้ข้อมูลจากการใช้งานจริง การตรวจสอบสภาพ และข้อมูลย้อนหลัง ทำให้การวิเคราะห์ครอบคลุมและสอดคล้องกับสภาพปฏิบัติงาน ขณะที่การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงเชื่อมโยงกับข้อมูลครุภัณฑ์และการใช้งานจริง มีการทบทวนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การจัดการทรัพย์สินมีความรัดกุมและลดความสูญเสีย ส่วนการรายงานและติดตามผลดำเนินการอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ช่วยให้การบริหารพัสดุและสินทรัพย์มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง 4. สภาพการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดสรรงบประมาณจากการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายของหน่วยงาน พร้อมเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยง มีการใช้ข้อมูลย้อนหลังและผลการดำเนินงานในการวิเคราะห์ ทำให้การดำเนินงานมีความโปร่งใสและสอดคล้องกับสภาพจริง ขณะที่การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงดำเนินควบคู่กับแผนปฏิบัติการประจำปี มีการทบทวนและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้แผนมีความครอบคลุมและตรวจสอบได้ ส่วนการรายงานและติดตามผลมีความชัดเจน เป็นระบบ และนำผลไปใช้ปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณในรอบถัดไป ช่วยให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น 5. สภาพการบริหารความเสี่ยงด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา จากการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการบริหารความเสี่ยงด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและบริบทของสถานศึกษา พร้อมถ่ายทอดสู่การปฏิบัติในทุกฝ่าย ในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยง มีการใช้ข้อมูลจากประสบการณ์ ผลการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ทำให้การวิเคราะห์ครอบคลุมและโปร่งใส ขณะที่การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาและผลการประเมินที่ผ่านมา มีการกำหนดมาตรการและลำดับความสำคัญของการลงทุนอย่างเหมาะสม รวมถึงการเตรียมแนวทางรองรับข้อจำกัดด้านงบประมาณ ส่วนการรายงานและติดตามผลดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการปรับปรุง ส่งผลให้การบริหารทรัพยากรและการลงทุนมีประสิทธิภาพและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน 6. สภาพการบริหารความเสี่ยงด้านการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ จากการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการบริหารความเสี่ยงด้านการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน พร้อมสื่อสารและทบทวนร่วมกับบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยง มีการใช้ข้อมูลย้อนหลังและการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย ทำให้การวิเคราะห์ครอบคลุม โปร่งใส และสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง ขณะที่การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงมีขั้นตอนชัดเจน กำหนดผู้รับผิดชอบ และเชื่อมโยงกับข้อมูลงบประมาณอย่างรอบด้าน

ส่วนการรายงานและติดตามผลดำเนินการเป็นระบบ มีรอบระยะเวลาที่แน่นอน และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุง ส่งผลให้การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ ตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของสถานศึกษามีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ การวางแผนงบประมาณ การบริหารการเงินและการบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การจัดสรรงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุน และการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ โดยในทุกด้านเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยงมีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การตรวจสอบภายใน และบริบทของสถานศึกษา ทำให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริง ผลการประเมินถูกนำไปใช้ในการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาสถานศึกษา โดยมีการกำหนดมาตรการควบคุม ตัวชี้วัด และผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน อีกทั้งมีการทบทวนและปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ นอกจากนี้ สถานศึกษายังมีระบบการรายงานและติดตามผลการบริหารความเสี่ยงที่เป็นระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาและเสนอแนวทางปรับปรุง ทั้งนี้ได้บูรณาการหลักธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ หิริและโอตตัปปะ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบและความรอบคอบในการปฏิบัติงาน อันเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการทุจริต และส่งเสริมให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและส่วนรวมอย่างยั่งยืน

ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของสถานศึกษาครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ การวางแผนงบประมาณ การบริหารการเงินและการบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การจัดสรรงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุน และการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ โดยทุกด้านมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในด้านการระบุและประเมินความเสี่ยง มีการใช้ข้อมูลจากนโยบาย แผนงาน ผลการดำเนินงาน และการตรวจสอบภายในเพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงอย่างรอบด้านและสอดคล้องกับสภาพจริง ผลการประเมินถูกนำไปใช้ในการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติการมีการกำหนดมาตรการควบคุม ตัวชี้วัด และผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการดำเนินงานในบางด้าน การรายงานและติดตามผลดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และตรวจสอบได้ โดยมีการประชุมทบทวนและปรับปรุงแนวทางตามสถานการณ์จริง ควบคู่กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส ผ่านการบูรณาการหลักธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ หิริและโอตตัปปะ ซึ่งช่วยป้องกันความเสี่ยงเชิงคุณธรรมและการทุจริต ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้จริง ส่งผลให้การบริหารงบประมาณของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณในโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า การดำเนินงานมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนงบประมาณ การบริหารการเงินและบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การจัดสรรงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ โดยทุกขั้นตอนมีความเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ นโยบาย แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ สถานศึกษามีการกำหนดวัตถุประสงค์การบริหารความเสี่ยงที่ชัดเจน โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และผลการดำเนินงานย้อนหลังเป็นฐานในการวางแผนและตัดสินใจ เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ตั้งแต่การระบุความเสี่ยงโดยอาศัยข้อมูลรอบด้าน การประเมินระดับความเสี่ยงจากโอกาสเกิดและผลกระทบ ไปจนถึงการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยอาศัยผลการประเมินในอดีตเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดมาตรการ พร้อมทั้งมีการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลจากการติดตามถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทนียา เพ็ชรนอก (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านงานพัสดุ รองลงมา คือ งานบัญชี งานแผนงาน และงานการเงิน ทั้งนี้ แนวทางการบริหารความเสี่ยงประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง การจัดทำแผน และการติดตามรายงานผล ซึ่งมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุศราคัม คำปลิว (2568) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงานงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านและรายข้อ พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านงานการเงิน ด้านงานพัสดุ ด้านงานบัญชี และด้านงานแผนงาน จากผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เนื่องจากด้านการเงินมีระดับความเข้มแข็งที่สุดใน 4 ด้าน แสดงว่าสถานศึกษามีระบบบริหารการเงินที่เข้มงวดครอบคลุมการอนุมัติ และการเบิกจ่ายอย่างเป็นขั้นตอน โดยเน้นการควบคุมภายในเพื่อจำกัดความเสี่ยงทางการเงิน รองลงมาด้านงานพัสดุและบัญชี แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่เป็นระบบและตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์จิรา โชติพิบูลย์ และสุรางคนา มัณยานนท์ (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานด้านงบประมาณโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ด้านการบริหารการเงิน ควรส่งเสริมอบรมเพื่อให้มีความรู้สามารถปฏิบัติงานได้ทันท่วงที ผู้บริหารควรให้ความสำคัญสนับสนุนงานบริหารด้านการเงินของโรงเรียนและขาดบุคลากรในการบริหารงานการเงินที่มีความเสียสละ

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า แนวทางดังกล่าวประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนงบประมาณ การบริหารการเงินและบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การจัดสรรงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุน

เพื่อการศึกษา และการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการระบุและประเมินความเสี่ยงจากข้อมูลเชิงประจักษ์และผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อนำไปจัดลำดับความสำคัญและกำหนดมาตรการควบคุมที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาทั้งนี้ การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงคำนึงถึงทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดความเข้าใจร่วมและตระหนักถึงความสำคัญของการควบคุมความเสี่ยง พร้อมทั้งมีการรายงานและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ การบูรณาการหลักธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ หิริและโอตตัปปะ ซึ่งเป็นความละอายและความเกรงกลัวต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ช่วยเสริมสร้างการควบคุมตนเองทางจริยธรรมควบคู่กับระบบควบคุมภายใน ทำให้การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใส ลดโอกาสการทุจริต และใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา ศิริวงศ์ (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า โรงเรียนจำนวนมากไม่มีการประเมินความเสี่ยงล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ ขาดการวางแผนงบประมาณที่เชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติงานและสภาพจริง ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการจัดสรรงบประมาณและมีผลต่อประสิทธิภาพของการใช้จ่ายซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้วิจัยที่พบว่าด้านงานแผนงานเป็นจุดอ่อนที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา กรุพิมาย (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี พบว่า ควรดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์ความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์วัตถุประสงค์ด้านงบประมาณ 2) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการระบุสาเหตุของความเสี่ยง 3) ประเมินและจัดลำดับความเสี่ยงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล 4) จัดการและตอบสนองความเสี่ยง เช่น การหลีกเลี่ยงหรือถ่ายโอนความเสี่ยง 5) ส่งเสริมให้บุคลากรตระหนักและมีส่วนร่วมในการป้องกันความเสี่ยง และ 6) ประเมินผลและรายงานความเสี่ยงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิษณุ หอมสมบัติ (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธธรรมคุ้มครองโลกเพื่อการป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน พบว่า การทุจริตเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง โดยการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน สามารถช่วยแก้ไขและป้องกันปัญหาการทุจริตได้ในระยะยาว ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมช่วยให้บุคคลตระหนักรู้ แยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวมได้อย่างถูกต้อง อันนำไปสู่การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืนในสังคมไทย

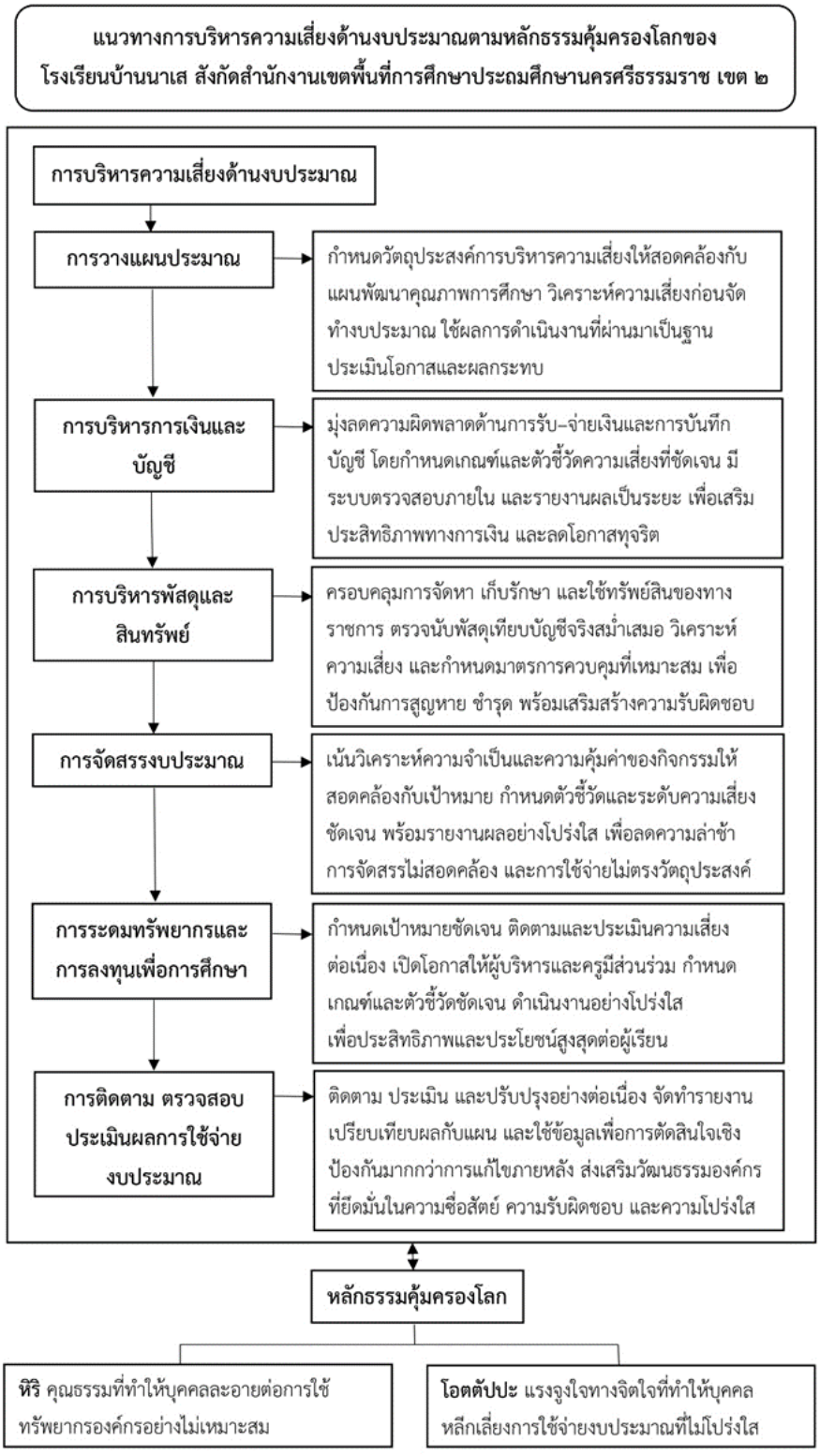
ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า แนวทางประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ และกระบวนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนงบประมาณ 2) การบริหารการเงินและบัญชี 3) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ 4) การจัดสรรงบประมาณ 5) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และ 6) การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ ผลการประเมินพบว่า แนวทางดังกล่าวช่วยให้การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใส รอบคอบ และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเปิดเผยข้อมูล โดยบูรณาการหลักหิริ–โอตตัปปะเป็นกรอบจริยธรรมในการดำเนินงาน ทำให้สามารถลดความเสี่ยงด้านการเงิน การพัสดุ และการใช้จ่ายงบประมาณ

ได้อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่าแนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัทพงศ์ หมิแหละหมัน (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี พบว่า สภาพการดำเนินงานปัจจุบันและสภาพที่ควรปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ขณะที่ปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางและมีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) เฉลี่ย 0.29 ทั้งนี้ ระบบบริหารความเสี่ยงประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 35 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านการจัดซื้อจัดจ้าง 10 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านบัญชีและการเงิน 9 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านการพัฒนาบุคลากรบัญชีและการเงิน 10 ตัวบ่งชี้ และ 4) ด้านพัสดุและสินทรัพย์ 6 ตัวบ่งชี้ โดยผลการประเมินการนำระบบไปใช้พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทนียา เพ็ชรนอก (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านงานพัสดุ รองลงมา คือ งานบัญชี งานแผนงานและงานการเงิน ทั้งนี้ แนวทางการบริหารความเสี่ยงประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การระบุความเสี่ยง 3) การประเมินความเสี่ยง 4) การจัดทำแผนและจัดการความเสี่ยง และ 5) การติดตามรายงานผล โดยผลการประเมินพบว่ามีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกิจ ภูโอบ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมคุ้มครองโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่าโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดทำ และเสนอของบประมาณมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการบริหารการเงินมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้ เมื่อจำแนกตามตำแหน่งพบว่าไม่มีความแตกต่างทั้งโดยรวมและรายด้าน แต่เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานพบว่ามีความแตกต่างในการปฏิบัติ

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ได้องค์ความรู้ ดังนี้ 1) ในการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การวางแผนประมาณงบประมาณ 2) การบริหารการเงินและบัญชี 3) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ 4) การจัดสรรงบประมาณ 5) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และ 6) การติดตาม ตรวจสอบประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ เป็นแนวทางการดำเนินงานโดยมีผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน เพื่อสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้การสนับสนุนเพื่อให้แนวทางการดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบ การนำหลักธรรม คุ้มครองโลกมาใช้ในการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ ซึ่งหิริเป็นความละอายต่อบาปหรือความไม่ถูกต้อง รู้สึกละอายใจเมื่อคิดจะกระทำสิ่งที่ไม่สุจริต ไม่โปร่งใส หรือขัดต่อระเบียบและหน้าที่ ความละอายนี้ เกิดจากจิตสำนึกภายใน ทำให้บุคคลยับยั้งชั่งใจและเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง แม้ไม่มีผู้ใดตรวจสอบ และโอตตัปปะ เป็นความเกรงกลัวต่อผลของการกระทำที่ไม่ถูกต้องทั้งผลกระทบต่อตนเอง องค์กร และส่วนรวม รวมถึงผลทางวินัย กฎหมาย และความเสียหายต่อชื่อเสียงองค์กร ความเกรงกลัวในที่นี้มิใช่ความหวาดกลัวเชิงลบ แต่เป็นความตระหนักรู้ในผลเสียที่อาจเกิดขึ้น จึงช่วยให้บุคคลระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เกิดการควบคุมตนเองทางจริยธรรมควบคู่กับระบบควบคุมภายใน กล่าวคือ นอกจากจะมีระเบียบ ขั้นตอน และกลไกตรวจสอบที่ชัดเจนแล้ว บุคลากรยังมี

จิตสำนึกในการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ รอบคอบ และรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่งผลให้การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใส ลดโอกาสการทุจริต และใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ทำให้การบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกของโรงเรียนบ้านนาเส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 6 (ฉวาง 1) ควรนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณอย่างเป็นระบบ บูรณาการหลักธรรมคุ้มครองโลกควบคู่ระบบควบคุมภายใน เพื่อยกระดับความโปร่งใส ลดความเสี่ยงการทุจริต และเพิ่มประสิทธิภาพ

1.2 โรงเรียนบ้านนาเสควรจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครูและบุคลากรเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลก เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ลดการทุจริต

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 6 (ฉวาง 1) ควรส่งเสริมการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ความโปร่งใส ลดการทุจริต และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร พร้อมทั้งจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจด้านการวิเคราะห์ ประเมิน และจัดการความเสี่ยง ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ

2.2 โรงเรียนบ้านนาเส ควรนำแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมคุ้มครองโลกไปใช้เป็นกรอบการดำเนินงานจริงและจัดทำเป็นคู่มือการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณโดยบูรณาการกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี และระบบบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ลดความผิดพลาดและการทุจริต และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

2.3 สถานศึกษาอื่นๆ ในสังกัด สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์เป็นต้นแบบพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณให้เหมาะสมกับบริบทของ เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ลดการทุจริต และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ ทั้งด้านการบริหาร ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณสู่ความสำเร็จเพื่อให้สถานศึกษามีการดำเนินงานการบริหารงานงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการขับเคลื่อนการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

ก้องเกียรติ เติมเกษมศานต์. (ม.ป.ป.). *โลกปาลธรรม.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.gotoknow.org/posts/229358 [14 สิงหาคม 2567].

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. *ราชกิจจานุเบกษา,* 116 (74ก), 24.

จันทร์จิรา โชติพิบูลย์ และสุรางคนา มัณยานนท์. (2565). การบริหารงานด้านงบประมาณโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(1): 11-17.

นัทพงศ์ หมิแหละหมัน. (2564). แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ,* 7(1): 588-602.

นิตยา กรุพิมาย. (2567). แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(3): 75-98.

บุศราคัม คำปลิว. (2568). การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงานงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 1(3): 77-80.

พิษณุ หอมสมบัติ. (2565). พุทธธรรมคุ้มครองโลก: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2): 67-79.

มัทนียา เพ็ชรนอก. (2563). การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงานงบประมาณในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิภาดา ศิริวงศ์. (2566). แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงานงบประมาณของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. *วารสารครุศาสตร์อีสาน*, 25(2):18- 45.

ศุภกิจ ภูโอบ. (2560). การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมคุ้มครองโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *ข้อเสนอแนะทางการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษากรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อุษณา ภัทรมนตรี. (2552). *การตรวจสอบภายในสมัยใหม่: แนวคิดและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.

การศึกษาระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทย

A Study of the Creative Mindset Levels of Early Childhood Teachers in Private Schools in Thailand

[1]ปุณิกา เดชารวีโรจน์, [2]ธีรภัทร กุโลภาส, [3]อภิรดี จริยารังษีโรจน์

[1]Punika Decharaveeroj, [2]Dhirapat Kulophas, [3]Apiradee Jariyarangsiroge

[1-3]คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[1-3]Faculty of Education, Chulalongkorn University

[1]Corresponding author, e-mail: 6581032727@student.chula.ac.th

Received: May 05, 2026; **Revised:** May 31, 2026; **Accepted:** June 04, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน 2) ความคิดเห็นต่อปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ และ3) ความคิดเห็นต่อวิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 340 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเที่ยงเท่ากับ .942 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยด้านกรอบความคิดแบบเติบโต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านกรอบความคิดแบบยึดติด โดยรวมอยู่ในระดับน้อย 2) ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ด้านความร่วมมือและเครือข่ายทางวิชาชีพมีความสำคัญต่อการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยมากที่สุด และ 3) ความคิดเห็นต่อวิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการในรูปแบบเผชิญหน้าที่เน้นการทำงานเป็นทีมและการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ พร้อมทั้งมีการนำเสนอผลงานและรับข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์; กรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์; ครูปฐมวัย; สถานศึกษาเอกชน; การพัฒนาครู

Abstract

This research aimed to study: 1) the creative mindset levels of early childhood teachers in private schools; 2) opinions on school factors promoting a creative mindset; and 3) opinions on methods for developing a creative mindset aligned with the context of early childhood teachers. Employing a quantitative research methodology, the sample

consisted of 340 early childhood teachers affiliated with the Office of the Private Education Commission, selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire with an Item-Objective Congruence (IOC) index ranging from 0.60 to 1.00 and a reliability coefficient of .942. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research findings revealed that: 1) the overall creative mindset of early childhood teachers regarding the growth mindset aspect was at the highest level, whereas the fixed mindset aspect was at a low level; 2) regarding the opinions on factors promoting a creative mindset, collaboration and professional networking were found to be the most critical for developing the creative mindset of early childhood teachers; and 3) for the methods of developing a creative mindset, the preferred approach was onsite workshops emphasizing teamwork and hands-on practice. This involves a process of knowledge sharing among professional peers, along with presenting outcomes and receiving feedback for continuous development.

Keywords: Creative Mindset Levels; Creative Mindset; Early Childhood Teachers; Private Schools; Teacher Development

บทนำ

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 2023) และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF, 2023) ระบุว่า ช่วงวัยเด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยทองของการพัฒนาสมองและรากฐานของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายที่ 4.2 ที่มุ่งเน้นให้เด็กทุกคนเข้าถึงการดูแลและเตรียมความพร้อมก่อนระดับประถมศึกษาภายในปี พ.ศ. 2573 สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพรอบด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ

ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาปฐมวัย คือ “ครูปฐมวัย” ซึ่งเป็นผู้กำหนดกระบวนการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมของเด็ก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568) ในยุคศตวรรษที่ 21 ครูจำเป็นต้องมี “กรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์” (Creative Mindset) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่อยอดมาจากทฤษฎีกรอบความคิด (Mindset Theory) ของ Dweck (2006) ที่ระบุว่า บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จะมีความเชื่อมั่นในศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและมีความยืดหยุ่นต่ออุปสรรค เมื่อผสานเข้ากับหลักการของความคิดสร้างสรรค์ที่หมายถึงความสามารถในการคิดค้นสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์และนำไปใช้ได้จริง (Runco and Jaeger, 2012) โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งเน้นการบ่มเพาะ “การคิดเชิงความเป็นไปได้” (Possibility Thinking) เพื่อเปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของเด็ก (Craft, 2002; 2011) กรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์จึงกลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หากครูมีกรอบความคิดที่ยืดหยุ่นและพร้อมเรียนรู้จะสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนที่ตอบสนองต่อธรรมชาติของเด็กที่เรียนรู้ผ่านการเล่นและการลงมือปฏิบัติจริงได้ดียิ่งขึ้น

สถานศึกษาเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทย อย่างไรก็ตาม ครูปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น ภาระงานที่ต้องตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ปกครอง ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนาครู และความแตกต่างของมาตรฐานการพัฒนาวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2568) ปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลให้ครูขาดโอกาสในการพัฒนาและประยุกต์ใช้กรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ในห้องเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การศึกษาถึงระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ ปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดดังกล่าว และวิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาประเด็นเหล่านี้เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและค้นหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม อันจะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนยกระดับศักยภาพครูเอกชนให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพตั้งแต่วัยรากฐานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อวิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัยเอกชน

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบพื้นฐานในการศึกษา โดยแบ่งการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. กรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Mindset)

กรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นโครงสร้างทางปัญญาที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเรื่องกรอบความคิด (Mindset) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) Dweck (2006) อธิบายว่า บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จะเชื่อว่าสติปัญญาและความสามารถเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ผ่านความพยายามและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่เอื้อให้เกิดการคิดค้นสิ่งใหม่ เมื่อผนวกกับนิยามมาตรฐานของความคิดสร้างสรรค์ที่เน้นความแปลกใหม่ (Originality) และความสามารถในการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (Effectiveness) (Runco and Jaeger, 2012) กรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัย จึงหมายถึงความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการของเด็ก โดย Craft (2002) ได้เน้นย้ำว่า สำหรับการศึกษาปฐมวัยนั้น ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงงานศิลปะ แต่รวมถึง “การคิดเชิงความเป็นไปได้” (Possibility Thinking) การที่ครูมีกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์จึงช่วยเปิดพื้นที่ให้เด็กได้ตั้งคำถาม สำรวจ และเรียนรู้อย่างอิสระ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

2. ปัจจัยปัจจัยโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์

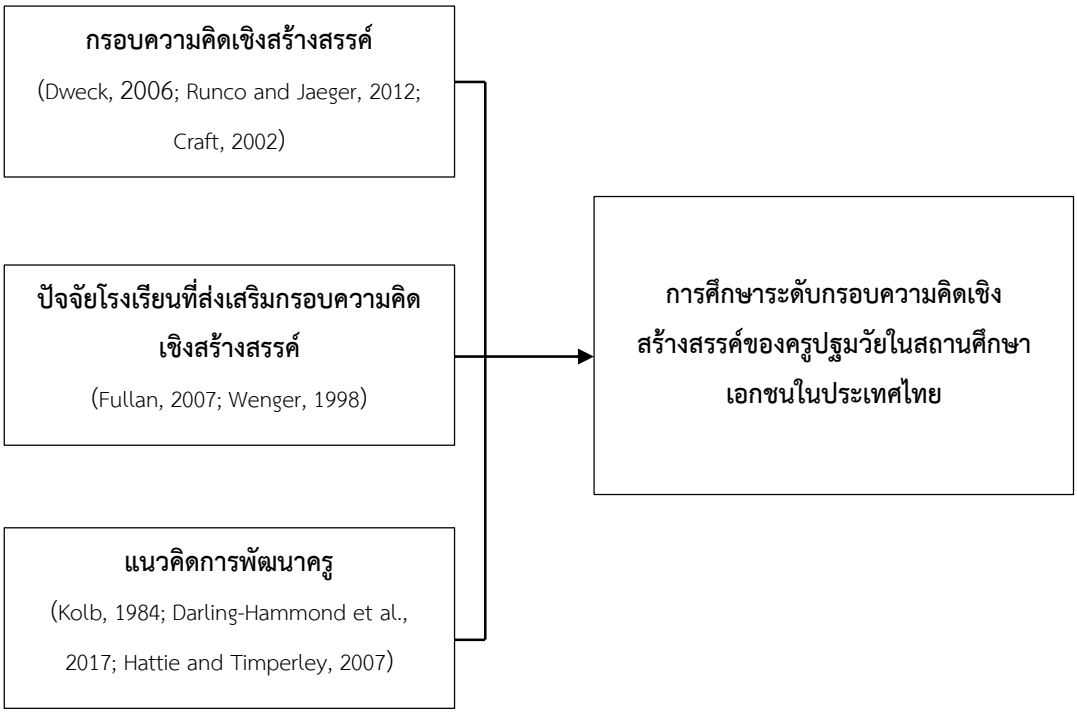
การหล่อหลอมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูไม่อาจเกิดขึ้นได้จากตัวบุคคลเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้ออำนวย Fullan (2007) ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการพัฒนานวัตกรรมจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันและการสนับสนุนจากผู้บริหาร ปัจจัยด้านโรงเรียนที่สำคัญ ได้แก่ นโยบายที่ส่งเสริมความกล้าเสี่ยง (Risk-taking) การจัดสรรทรัพยากรและเวลาที่เหมาะสม รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาชีพ นอกจากนี้ Wenger (1998) ยังเสนอแนวคิด “ชุมชนนักปฏิบัติ” (Communities of Practice) ว่า การเรียนรู้ที่ทรงพลังเกิดจากการที่บุคลากรในองค์กรได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาร่วมกัน สำหรับในบริบทของสถานศึกษาเอกชน ซึ่งมีความท้าทายด้านความคาดหวังและข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่นและเป็นพื้นที่ปลอดภัย (Safe space) สำหรับการทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ จึงเป็นปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัย

3. กรอบแนวคิดการพัฒนาครู

การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาวิชาชีพที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง (Job-embedded) การศึกษาครั้งนี้จึงได้ออกแบบกระบวนการพัฒนาโดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ของ Kolb (1984) ที่เน้นวงจรการลงมือปฏิบัติและการสะท้อนคิด เข้ากับกรอบแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพที่มีประสิทธิผล 7 ประการ ของ Darling-Hammond et al. (2017) ได้แก่ การเน้นเนื้อหา (Content Focus) ที่สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) ที่ครูได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริงในฐานะผู้เรียน การทำงานร่วมกัน (Collaboration) เพื่อสร้างชุมชนวิชาชีพ และการใช้รูปแบบการปฏิบัติที่มีประสิทธิผล (Models of Effective Practice) เพื่อเป็นต้นแบบที่ชัดเจน นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวยังต้องอาศัยการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญ (Coaching and Expert Support) ผนวกกับการให้ข้อมูลย้อนกลับและการสะท้อนคิด (Feedback and Reflection) ซึ่ง Hattie and Timperley (2007) ยืนยันว่า เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังที่สุดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ท้ายที่สุด กระบวนการทั้งหมดจะต้องมีระยะเวลาที่ต่อเนื่อง (Sustained Duration) อย่างเพียงพอ การหลอมรวมแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้ครูมีพื้นที่ในการนำความรู้ไปทดลองใช้ รับการชี้แนะ และสะท้อนคิดร่วมกับเพื่อนครู อันจะนำไปสู่การยกระดับความเชื่อมั่นและพฤติกรรมการสอน สู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดปัจจัยโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และแนวคิดการพัฒนาครู โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ปีการศึกษา 2568 จำนวน 48,132 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ปีการศึกษา 2568 จำนวน 340 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวทางของ Krejcie and Morgan (1970) ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม เพื่อให้ได้ตัวแทนที่ครอบคลุมบริบทของโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดเกี่ยวกับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60-1.00 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ และผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ (try out) เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน โดยนำไปทดลองใช้กับครูปฐมวัย จำนวน 30 คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ด้วยวิธีของครอนบาค (Cronbach) พบว่า ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .942 โดยแบบสอบถามกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในด้านกรอบความคิดแบบเติบโตมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .792 ส่วนในด้านกรอบความคิดแบบยึดติดมีค่าความเที่ยง

เท่ากับ .812 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .942 โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 ระดับของกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัย มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert จำนวน 10 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จำนวน 5 ข้อ และกรอบความคิดแบบตายตัว (Fixed Mindset) จำนวน 5 ข้อ โดยผู้วิจัยประยุกต์และแปลข้อคำถามมาจากมาตรวัดกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Mindset Scale: CMS) ของ Karwowski (2014) โดยนำมาปรับสำนวนภาษาและบริบทให้สอดคล้องกับลักษณะการปฏิบัติงานของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนของไทย

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert จำนวน 10 ข้อ โดยระบุถึงปัจจัยที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครู ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาวิชาชีพและการฝึกอบรม 2) วัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการกล้าเสี่ยง 3) ความยืดหยุ่นของหลักสูตรและการเข้าถึงทรัพยากร 4) ความร่วมมือและเครือข่ายทางวิชาชีพ และ 5) การสะท้อนคิดและความเป็นอิสระในการทำงาน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิดและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน 6 ข้อ โดยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่ครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนที่พึงประสงค์ ลักษณะของการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ รูปแบบแสดงปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในระหว่างกระบวนการพัฒนา รูปแบบการรับข้อมูลย้อนกลับหลังการพัฒนา รูปแบบการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1) ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูปฐมวัยที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาเอกชนภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2) ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ (Google Forms) โดยผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ส่งไปยังผู้บริหารสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขออนุญาตเก็บข้อมูล เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการส่งมอบลิงก์ (URL) และคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของแบบสอบถามออนไลน์ไปยังครูปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผ่านช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการของโรงเรียน เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ของโรงเรียน หรือกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ (LINE Group) ของคณะครู พร้อมทั้งชี้แจงคำแนะนำในการตอบแบบสอบถามและกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการติดต่อประสานงานเพื่อติดตามผลการตอบแบบสอบถามเป็นระยะ

3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาผ่านระบบการจัดเก็บข้อมูลของ Google Forms ให้ครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนดไว้ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 340 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและวิธีการและแนวทางการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์

2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) เพื่อวิเคราะห์ระดับสภาพกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และระดับความสำคัญของความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาครู

สรุปผลการวิจัย

ผลศึกษาสภาพกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทย มีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทย มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) ของระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน ด้านกรอบคามคิดแบบเติบโต

รายการ	ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์		แปลผล
	$\bar{X}$	*S.D.*	
1. เด็กทุกคนสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้ หากครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และการสนับสนุนที่เหมาะสม	4.69	0.53	มากที่สุด
2. เด็กทุกคนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ เมื่อครูให้โอกาสและการสนับสนุนที่เหมาะสม	4.74	0.53	มากที่สุด
3. การให้โอกาสเด็กได้ลงมือทำและฝึกฝนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องช่วยส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ดียิ่งขึ้น	4.76	0.49	มากที่สุด
4. การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กต้องอาศัยเวลา ความตั้งใจและความพยายามของครูในการจัดกิจกรรม ซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้ความแตกต่างเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน	4.49	0.69	มาก
5. เด็กทุกคนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ต่อเนื่อง หากครูส่งเสริมและสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ	4.68	0.52	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.67**	**0.41**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน ด้านกรอบความคิดแบบเติบโต ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.68, *S.D.* = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้โอกาสเด็กได้ลงมือทำและฝึกฝนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ดียิ่งขึ้น ($\bar{X}$ = 4.76, *S.D.* = 0.49) และเด็กทุกคนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ เมื่อครูให้โอกาสและการสนับสนุนที่เหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.74, *S.D.* = 0.55) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) ของระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน ด้านกรอบความคิดแบบยึดติด

รายการ	ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์		แปลผล
	$\bar{X}$	*S.D.*	
1. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูจึงไม่สามารถพัฒนาให้เปลี่ยนแปลงได้มากนัก	2.85	1.53	น้อย
2. เด็กจะสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ที่โดดเด่นได้ ก็ต่อเมื่อมีพรสวรรค์มาตั้งแต่เกิด	2.76	1.40	น้อย
3. แม้ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะสามารถพัฒนาได้ แต่เด็กแต่ละคนจะแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้แตกต่างกันตามคุณลักษณะเฉพาะของตนเอง	1.43	0.64	น้อยที่สุด
4. เด็กแต่ละคนมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน บางคนมีโดยธรรมชาติ ขณะที่บางคนแม้ครูจะจัดกิจกรรมฝึกฝนแล้ว ก็อาจไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก	1.90	0.96	น้อยที่สุด
5. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นสิ่งที่มีมาตั้งแต่เกิดและคงอยู่ตลอดชีวิต แม้ครูจะจัดกิจกรรมต่างๆ ก็อาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้	2.71	1.50	น้อย
ภาพรวม	2.32	0.95	น้อย

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน ด้านกรอบความคิดแบบยึดติด ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.32, *S.D.* = 0.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ แม้ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะพัฒนาได้ แต่เด็กแต่ละคนจะแสดงออกแตกต่างกันตามคุณลักษณะเฉพาะของตนเอง ($\bar{X}$ = 1.43, *S.D.* = 0. 64) และเด็กแต่ละคนมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน บางคนมีโดยธรรมชาติ แม้ฝึกฝนแล้วก็อาจไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ($\bar{X}$ = 1.90, *S.D.* = 0. 96) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) ของความคิดเห็นของครูปฐมวัยต่อปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน

รายการ	ปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์		แปลผล
	$\bar{X}$	*S.D.*	
ปัจจัยด้านการพัฒนาวิชาชีพและการฝึกอบรม	4.53	0.58	มากที่สุด
1. โรงเรียนจัดอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย	4.54	0.62	มากที่สุด
2. โรงเรียนสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยหรือการเรียนรู้จากการสืบเสาะมาใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย	4.53	0.64	มากที่สุด
ปัจจัยด้านวัฒนธรรมโรงเรียนที่สนับสนุนความสร้างสรรค์	4.54	0.60	มากที่สุด

รายการ	ปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์		แปลผล
	$\bar{x}$	*S.D.*	
3. โรงเรียนส่งเสริมให้ครูกล้าทดลองแนวทางใหม่ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย	4.51	0.67	มากที่สุด
4. ผู้บริหารเปิดโอกาสและสนับสนุนแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เด็กปฐมวัย	4.57	0.60	มากที่สุด
ปัจจัยด้านความยืดหยุ่นของหลักสูตรและทรัพยากร	4.49	0.58	มาก
5. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจและความแตกต่างของเด็กปฐมวัย	4.56	0.64	มากที่สุด
6. โรงเรียนจัดสื่อ อุปกรณ์ และทรัพยากรที่เพียงพอ เพื่อให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.44	0.69	มาก
*ปัจจัยด้านความร่วมมือและเครือข่ายทางวิชาชีพ**	*4.57**	*0.55*	*มากที่สุด*
7. โรงเรียนส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน	4.55	0.60	มากที่สุด
*8. โรงเรียนสนับสนุนให้ทำงานร่วมกับเพื่อนครูช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาเด็กปฐมวัย**	*4.60**	*0.57*	*มากที่สุด*
ปัจจัยด้านการสะท้อนคิดและอิสระในการทำงาน	4.54	0.60	มากที่สุด
9. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูสะท้อนและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการสอนให้สร้างสรรค์ยิ่งขึ้น	4.55	0.62	มากที่สุด
10. โรงเรียนให้อิสระแก่ครูในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผล เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของครูและเด็กปฐมวัย	4.53	0.66	มากที่สุด
ภาพรวม	4.54	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.54, *S.D.* = 0.51) สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านความร่วมมือและเครือข่ายทางวิชาชีพ ($\bar{x}$ = 4.57, *S.D.* = 0.55) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยนี้มีความสำคัญที่ช่วยส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนมากที่สุดตามความคิดเห็นของครูปฐมวัย รองลงมา ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านวัฒนธรรมโรงเรียนที่สนับสนุนความสร้างสรรค์ ($\bar{x}$ = 4.54, *S.D.* = 0.60) ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านการสะท้อนคิดและอิสระในการทำงาน ($\bar{x}$ = 4.54, *S.D.* = 0.60) ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาวิชาชีพและการฝึกอบรม ($\bar{x}$ = 4.53, *S.D.* = 0.58) และความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านความยืดหยุ่นของหลักสูตรและทรัพยากร ($\bar{x}$ = 4.49, *S.D.* = 0.58) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ประเด็นย่อยของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยของโรงเรียนที่ส่งเสริมกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ปัจจัยแรกที่มีความสำคัญตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน ได้แก่ โรงเรียนสนับสนุนให้ทำงานร่วมกับเพื่อนครูช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาเด็กปฐมวัย ($\bar{x}$ = 4.60, *S.D.* = 0.57) ผู้บริหาร

เปิดโอกาสและสนับสนุนแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เด็กปฐมวัย ($\bar{x}$ = 4.57, *S.D.* = 0.60) และโรงเรียนเปิดโอกาส

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อวิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัยเอกชน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (%) ของความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่ครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนที่พึงประสงค์ (n = 340)

วิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัยเอกชน	ความถี่ (*f*)	ร้อยละ (%)
รูปแบบการพัฒนาที่พึงประสงค์		
1. การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นเนื้อหาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์*	176*	29.28
2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	113	18.80
3. การทำงานร่วมกับครูคนอื่นในการวางแผนหรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน	126	20.97
4. การเข้าร่วมกิจกรรมเชิงรุก เช่น Lesson Study หรือ Active Learning	109	18.14
5. การชี้แนะและสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ	42	6.98
6. การได้รับข้อมูลย้อนกลับควบคู่กับการสะท้อนคิด	35	5.83
ลักษณะของการพัฒนา		
7. กิจกรรมหรือหลักสูตรการอบรมแบบระยะสั้น	139	25.69
8. การประชุมหรือพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนครูเพื่อพัฒนาร่วมกัน*	142*	26.25
9. การพัฒนาที่ต่อเนื่องเป็นระยะหรือเป็นวงรอบอย่างสม่ำเสมอควบคู่กับการสอนจริง	93	17.19
10. รูปแบบที่สามารถเรียนรู้ได้ตามเวลาที่สะดวกและยืดหยุ่น	126	23.29
11. กระบวนการเรียนรู้ที่มีการทำกิจกรรม/โครงการที่ใช้ระยะเวลาหลายสัปดาห์หรือเป็นภาคเรียน	41	7.58
รูปแบบการเรียนรู้ที่สะดวกเข้าร่วมพัฒนา		
12. เรียนรู้แบบพบหน้ากัน (Onsite)*	176*	38.01
13. เรียนรู้แบบออนไลน์ (Online)	132	28.50
14. เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ (On Demand)	51	11.02
15. เรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid)	104	22.47
รูปแบบแสดงปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในระหว่างกระบวนการพัฒนา		
16. ชอบเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก	119	20.65
17. ต้องการทำงานเป็นทีมกับเพื่อนครูในโครงการที่ต้องร่วมกันคิดและลงมือปฏิบัติ*	215*	37.33
18. ต้องการที่ปรึกษาหรือโค้ชที่สามารถให้คำแนะนำ	78	13.55
19. เรียนรู้และทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตนเอง โดยมีช่องทางให้สอบถามเมื่อจำเป็น	55	9.55
20. ต้องการมีเพื่อนร่วมเรียนรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนแนวคิดและช่วยกันพัฒนา	109	18.92
รูปแบบการรับข้อมูลย้อนกลับหลังการพัฒนา		
21.การนำเสนอผลงานและรับคำติชม*	124*	23.85
22.การให้ข้อมูลย้อนกลับรายบุคคล	90	17.30
23.การได้รับข้อมูลย้อนกลับจากวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญ	117	22.50
24.การใช้แบบประเมินตนเองร่วมกับข้อเสนอแนะจากเพื่อนครู โดยมีช่องทางให้สอบถามเมื่อจำเป็น	119	22.88
25.การสะท้อนผลการเรียนรู้เป็นกลุ่ม	70	13.47
รูปแบบการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมของครูปฐมวัย		

วิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัยเอกชน	ความถี่ (*f*)	ร้อยละ (%)
26 การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)*	201*	37.23
27. การเรียนรู้ผ่านกลุ่มชุมชนวิชาชีพ (PLC)	83	15.37
28. การโค้ชแบบรายบุคคลหรือกลุ่มเล็ก	52	9.63
29. การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อ/ออนไลน์	62	11.48
30. การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) หรือการสืบเสาะสะท้อนผลการสอน	42	7.77
31. การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Based Learning - PBL) ในฐานะครูผู้พัฒนา	53	9.83
32. การจัดทำ Portfolio สะท้อนผลการสอนเชิงสร้างสรรค์	47	8.70

จากตารางที่ 4 พบว่า วิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัยเอกชน มีรายละเอียดดังนี้

ความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่ครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนที่พึงประสงค์ สามารถเรียงลำดับตามความถี่มากที่สุด 3 รูปแบบ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นเนื้อหาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (*f* = 176) การทำงานร่วมกับครูคนอื่นในการวางแผนหรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (*f* = 126) และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (*f* = 113)

ความคิดเห็นต่อลักษณะของการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สามารถเรียงลำดับตามความถี่มากที่สุด 3 ลักษณะ ได้แก่ การประชุมหรือพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนครูเพื่อพัฒนาร่วมกัน (*f* = 142) กิจกรรมหรือหลักสูตรการอบรมแบบระยะสั้น (*f* = 139) และรูปแบบที่สามารถเรียนรู้ได้ตามเวลาที่สะดวกและยืดหยุ่น (*f* = 126)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่สะดวกเข้าร่วมพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สามารถเรียงลำดับตามความถี่มากที่สุด 3 รูปแบบ ได้แก่ เรียนรู้แบบพบหน้ากัน (Onsite) (*f* = 176) เรียนรู้แบบออนไลน์ (Online) (*f* = 132) และเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid) (*f* = 104)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบแสดงปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในระหว่างกระบวนการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สามารถเรียงลำดับตามความถี่มากที่สุด 3 รูปแบบ ได้แก่ ต้องการทำงานเป็นทีมกับเพื่อนครูในโครงการที่ต้องร่วมกันคิดและลงมือปฏิบัติ (*f* = 215) ชอบเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก (*f* = 119) และต้องการมีเพื่อนร่วมเรียนรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนแนวคิดและช่วยกันพัฒนา (*f* = 109)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบการรับข้อมูลย้อนกลับหลังการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สามารถเรียงลำดับตามความถี่มากที่สุด 3 รูปแบบ ได้แก่ การนำเสนอผลงานและรับคำติชม (*f* = 124) การใช้แบบประเมินตนเองร่วมกับข้อเสนอแนะจากเพื่อนครู โดยมีช่องทางให้สอบถามเมื่อจำเป็น (*f* = 119) และการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญ (*f* = 117)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน สามารถเรียงลำดับตามความถี่มากที่สุด 3 รูปแบบ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) (*f* = 201) การเรียนรู้ผ่านกลุ่มชุมชนวิชาชีพ (PLC) (*f* = 83) และการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อ/ออนไลน์ (*f* = 62)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัย

ผลการวิจัยพบว่า ระดับกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่ครูให้ความสำคัญและมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การมีทัศนคติที่เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาให้ดีขึ้นได้ อาจเป็นเพราะว่าบริบทเฉพาะของสถานศึกษาเอกชนนั้น ครูปฐมวัยต้องรับผิดชอบภาระงานที่หลากหลาย ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมตามความต้องการทางกายภาพและสติปัญญา การดูแลสุขภาวะเด็กตามหลัก 4D ตลอดจนการตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ปกครองและการแข่งขันที่สูง ปัจจัยเหล่านี้ ส่งผลให้ครูขาดโอกาสและพื้นที่ในการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตาม การที่ครูส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกว่า ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาได้นั้น ถือเป็นพื้นฐานของกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ตามแนวคิดของ Dweck (2006) ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพ และสอดคล้องกับนิยามของ Runco and Jaeger (2012) ที่ระบุว่า ศักยภาพเชิงสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้เป็นสมรรถนะที่สูงขึ้นได้หากได้รับการสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Borko (2004) ในต่างประเทศที่ยืนยันว่า บริบทและภาระงานในสถานศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดระดับการพัฒนาวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์ของครู ดังนั้น การมีพื้นฐานทางความคิดที่พร้อมรับการพัฒนานับเป็นโอกาสสำคัญของสถานศึกษาเอกชนในการยกระดับคุณภาพครูให้ก้าวไปสู่การเป็นโรงเรียนแห่งการคิด (Thinking School) ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนได้อย่างยั่งยืน

2. ความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านความร่วมมือและเครือข่ายทางวิชาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านความร่วมมือและเครือข่ายทางวิชาชีพเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยโรงเรียนที่สนับสนุนให้ครูทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมวิชาชีพสามารถกระตุ้นให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากธรรมชาติของการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันมีความซับซ้อนและต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้เรียนอย่างรวดเร็ว การทำงานแบบแยกส่วน (Isolation) จึงไม่สามารถตอบโจทย์การแก้ปัญหาได้ดีเท่ากับการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experience Sharing) ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงและความประหม่าในการทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ของ Wenger (1998) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งใหม่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายร่วมกัน และสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของ Fullan (2007) ที่เน้นว่า แรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาครู คือ “ทุนทางสังคม” (Social Capital) หรือการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสร้างอำนาจในการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดรับกับงานวิจัยของ Craft (2002) ในต่างประเทศที่เสนอแนวคิด “Collaborative Creativity” ว่า ความคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นผลผลิตจากการระดมสมองและวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศไทยตามรายงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2568) ที่ระบุว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภายนอกเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพครูปฐมวัยให้มีความคล่องตัวและสามารถปรับตัวเข้ากับวิกฤตหรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าการพัฒนาเพียงลำพัง

3. ความคิดเห็นต่อวิธีการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท

ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ในรูปแบบเผชิญหน้า (Onsite) ที่เน้นการทำงานเป็นทีมและการลงมือปฏิบัติจริง เป็นรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับความนิยมสูงสุด สาเหตุสำคัญมาจากธรรมชาติของวิชาชีพครูปฐมวัยที่ต้องอาศัยทักษะการจัดประสบการณ์ที่ละเอียดอ่อน และเน้นการลงมือทำเป็นรูปธรรม ซึ่งการอบรมที่เน้นบรรยายทฤษฎีหรือการอบรมผ่านระบบออนไลน์เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในจุดนี้ได้อย่างเต็มที่ ครูต้องการพื้นที่จำลองที่เป็นพื้นที่ปลอดภัย (Safe space) สำหรับทดลองจัดกิจกรรม สังเกตปฏิกิริยา และฝึกฝนทักษะร่วมกับเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ การที่ครูชื่นชอบรูปแบบเผชิญหน้ามากกว่าออนไลน์ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการได้รับคำชี้แนะอย่างใกล้ชิดและทันท่วงที เพื่อให้สามารถนำเทคนิคใหม่ๆ ไปปรับใช้แก้ปัญหาในห้องเรียน และตอบสนองต่อความคาดหวังที่สูงของผู้ปกครองและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเอกชนในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ของ Kolb (1984) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการที่ผู้เรียนได้ผ่านวงจรการลงมือปฏิบัติจริงและการสะท้อนคิด นอกจากนี้ กระบวนการนำเสนอผลงานและรับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แบบทันทีในระหว่างการอบรมแบบเผชิญหน้า ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) จากการสอนแบบเดิมที่เน้นการท่องจำไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hattie and Timperley (2007) ที่ยืนยันว่า ข้อมูลป้อนกลับที่มีคุณภาพ คือ เครื่องมือที่ทรงพลังที่สุดในการยกระดับสมรรถนะของบุคคล ท้ายที่สุดความต้องการเรียนรู้ในรูปแบบที่นำไปใช้ได้จริงร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ยังสอดรับกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพของ Fullan (2007) ที่ได้เสนอไว้ว่า การพัฒนาวิชาชีพที่ยั่งยืนจะต้องเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริงในบริบทของตนเอง (Job-embedded Learning) และต้องได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำหรับสถานศึกษาเอกชนควรจัดสรรเวลาและพื้นที่ปลอดภัย เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในโรงเรียน โดยส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกันเป็นทีมในลักษณะโครงการ (Project-based) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดและร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติของเด็กปฐมวัย

1.2 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับลดภาระงานที่ไม่จำเป็น หรือยืดหยุ่นเวลาการทำงาน เพื่อให้ครูมีโอกาสเข้าถึงการพัฒนาวิชาชีพ และควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณสำหรับการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ในรูปแบบเผชิญหน้า (Onsite) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ครูเห็นว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทการทำงานจริงมากที่สุด

1.3 สำหรับหน่วยงานต้นสังกัด (สช.) ควรออกแบบหลักสูตรการพัฒนาครูที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงมากกว่าการบรรยายทฤษฎีเพียงอย่างเดียว โดยบูรณาการกระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นระบบ เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และพัฒนาสมรรถนะการเป็น Thinking School ตามเป้าหมายของแผนปฏิบัติราชการได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและก้าวข้ามข้อจำกัดของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการศึกษาเฉพาะรายกรณี (Case Study) ในโรงเรียนเอกชนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูในเชิงลึกและปัจจัยเชิงบริบทที่ซับซ้อนมากขึ้น

2.2 ควรพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาครูแบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เชื่อมโยงการอบรมแบบ Onsite เข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณของโรงเรียนเอกชน โดยยังคงไว้ซึ่งการปฏิสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีมตามความต้องการของครู

2.3 ควรศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาหรือวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ของครู เพื่อสร้างโมเดลสมการโครงสร้างที่ช่วยพยากรณ์ความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพการศึกษาปฐมวัยในระยะยาวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://opec.go.th/plan?cate_id=2 [27 เมษายน 2569].

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). *รายงานผลการติดตามการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564-2570 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟิก.

Borko, H. (2004). Professional development and teacher learning: Mapping the terrain. *Educational Researcher,* 33(8): 3–15.

Craft, A. (2002). *Creativity and early years education: A life wide foundation*. London: Continuum.

Darling-Hammond, L., et al. (2017). *Effective Teacher Professional Development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.

Dweck, C.S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. New York, NY: Random House.

Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change*. (4th ed.). New York, NY: Teachers College Press.

Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1): 81–112.

Karwowski, M. (2014). Creative Mindsets: Measurement, Correlates, Consequences. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 8(1): 62-70.

Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607–610.

Runco, M.A., & Jaeger, G.J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1): 92–96.

UNESCO. *Global education monitoring report 2023: Technology in education: A tool on whose terms?*. [Online]. Retrieved from: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723 [27 April 2026].

UNICEF. *Early childhood development: UNICEF vision for every child*. [Online]. Retrieved from: https://www.unicef.org/reports/early-childhood-development-unicef-vision-every-child [27 April 2026].

Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

แนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

Management Guidelines for the Student Support System based on The Tri-Sikkha Principles of Ban Wang Phak Waen School under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 2

[1]อดิพงศ์ ยกย่อง, [2]พระครูเขมธรรมโฆษิต, [3]บุญเลิศ วีระพรกานต์

[1]Adipong Yokyong, [2]Phrakhrukemthammakosit, [3]Boonlert Weeraponkan

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: Mew310535@gmail.com

Received: April 19, 2026; **Revised:** May 13, 2026; **Accepted:** May 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา และ 3) ประเมินแนวทางการบริหารงานดังกล่าว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน และประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัยและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น แม้ดำเนินงานครบทั้ง 5 ด้านตามกรอบที่กำหนด แต่ยังประสบปัญหาความไม่เป็นระบบและขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดเก็บข้อมูลที่ยังใช้เอกสารและขาดการเชื่อมโยงเทคโนโลยี ส่งผลให้การวิเคราะห์และติดตามนักเรียนมีข้อจำกัด อีกทั้งภาระงานครูและการประสานงานที่ยังไม่เป็นระบบ ทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่ตอบสนองความต้องการรายบุคคลได้เต็มศักยภาพ แนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา พบว่า โรงเรียนดำเนินงานตาม 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้หลักปัญญาสิกขาในการวางแผน กำหนดเป้าหมายและเครื่องมือเก็บข้อมูล ใช้หลักศีลสิกขาและสมาธิสิกขาในการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม รอบคอบ และใช้หลักปัญญาสิกขาในการตรวจสอบ

เปรียบเทียบ และประเมินผล รวมทั้งบูรณาการหลักไตรสิกขาในการปรับปรุงแผนช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคล ผลการประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.84) รองลงมา คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.74) และด้านความเป็นไปได้ ($\overline{X}$ = 4.57) แสดงให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวมีความชัดเจน เป็นระบบ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารงาน; ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน; หลักไตรสิกขา

Abstract

This research article aims to Study: 1) investigate the conditions of student support system administration based on the Tri-Sikkha principles at Ban Wang Phak Waen School; 2) develop guidelines for administering the student support system based on the Tri-Sikkha principles; and 3) evaluate the proposed guidelines. The study employed a mixed-methods research design. Data were collected through in-depth interviews with 15 stakeholders and 5 key informants, while the proposed guidelines were evaluated by 15 experts. The data were analyzed using inductive and content analysis.

The research results were found as follows:- 1) Although the school implemented all five components of the student support system according to the established framework, the administration still encountered problems related to a lack of systematic management and continuity. In particular, student data collection remained document-based and lacked technological integration, limiting effective student analysis and follow-up. In addition, teachers' workloads and unstructured coordination prevented the system from fully addressing individual student needs. 2) The guidelines for administering the student support system based on the Tri-Sikkha principles consisted of five main processes: individual student identification, student screening, student promotion and development, prevention and problem-solving, and student referral. The administration effectively integrated the Tri-Sikkha principles throughout the process. Panya-Sikkha (wisdom training) was applied in planning, goal setting, and the design of data collection tools. Sila-Sikkha (moral training) and Samadhi-Sikkha (mental training) were applied during implementation to ensure ethical and attentive practices. Panya-Sikkha was also applied in monitoring, comparison, and evaluation, while all three principles were integrated into the improvement of individual student support plans. 3) The evaluation of the proposed guidelines by experts indicated that the guidelines were highly appropriate, feasible, and beneficial overall. The highest mean score was appropriateness ($\overline{X}$ = 4.84), followed by usefulness ($\overline{X}$ = 4.74) and feasibility ($\overline{X}$ = 4.57). These findings demonstrate that the proposed guidelines are systematic, practical, and applicable to educational institutions.

Keywords: Management Guidelines; Student Support System; Tri-Sikkha Principles

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม สังคมไทยในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และโครงสร้างครอบครัว ส่งผลให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาหลากหลายด้าน เช่น ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง ปัญหาสุขภาพจิต การขาดวินัย และการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างไม่เหมาะสม สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

แม้ว่าการศึกษาไทยในช่วงที่ผ่านมา จะประสบความสำเร็จในเชิงปริมาณ แต่ยังพบข้อจำกัดในการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยเฉพาะด้านวินัย การควบคุมตนเอง สมาธิในการเรียนรู้ และความสามารถในการคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหา ซึ่งสะท้อนว่าการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากกว่าการพัฒนาคุณลักษณะภายในของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

โรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ได้ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาด้านความต่อเนื่องและการบูรณาการของการดำเนินงาน ส่งผลให้ยังมีนักเรียนบางส่วนที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือด้านพฤติกรรม อารมณ์ และการเรียนรู้ (โรงเรียนบ้านวังผักแว่น, 2566)

จากการศึกษาบริบทของโรงเรียน พบว่า ยังไม่เคยมีการนำหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานดังกล่าว โดยมุ่งให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนครอบคลุมทั้งการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรม วินัย และทักษะชีวิต เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
3. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ การใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ซึ่งประกอบด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคคลากรทางการศึกษาโรงเรียนบ้านวังผักแว่น

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของร่างแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา ครูชำนาญการหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มีคุณวุฒิจบปริญญาโทด้านการบริหารการศึกษาการพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล จะเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

3. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ประธานผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายวิภาวดี พระภิกษุที่เป็นวุฒิการศึกษา ศึกษานิเทศก์นักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ครูแนะแนว

3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล จะเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแบบสัมภาษณ์แนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเมินแนวทางโดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา ครูแนะแนว หัวหน้าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น

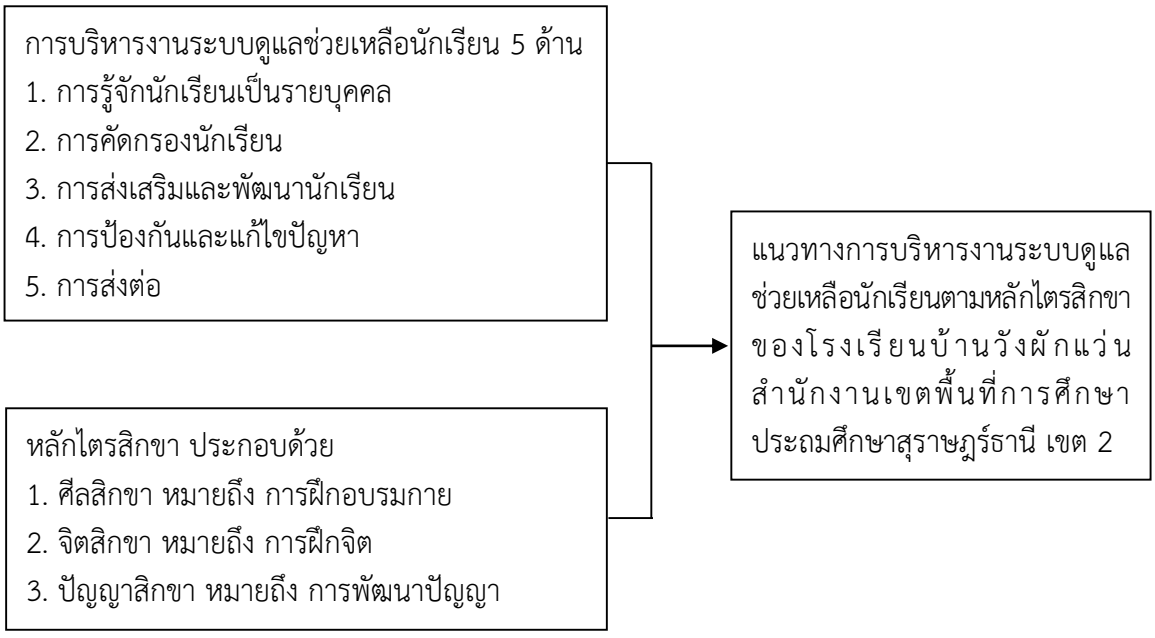
4.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ แบบประเมินซึ่งประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการประเมินแนวทาง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน โดยใช้แบบการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลัก โดยนำแบบประเมินที่เก็บรวบรวมได้ นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ(Percentage) และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ประกอบด้วย คือ การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน ได้แก่ 1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. การคัดกรองนักเรียน 3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4.การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5. การส่งต่อ ทั้งนี้ ได้นำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน โดยศีลสิกขามุ่งเน้นการฝึกอบรมกายและพฤติกรรมของนักเรียน จิตสิกขามุ่งเน้นการฝึกจิตและควบคุมอารมณ์ ส่วนปัญญาสิกขามุ่งพัฒนาการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผลกรอบแนวคิดดังกล่าวช่วยให้การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสมดุลทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ส่งผลให้เกิดการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 แม้โรงเรียนจะดำเนินงานครบทั้ง 5 ขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังมีข้อจำกัดในหลายด้าน ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลที่กระจัดกระจายและซ้ำซ้อน การคัดกรองที่ขาดเกณฑ์และเครื่องมือมาตรฐาน การส่งเสริมและพัฒนาที่ขาดความต่อเนื่องในการติดตามผล การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากภาระงานของครู และการส่งต่อที่ยังไม่เป็นระบบและขาดความต่อเนื่อง

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา พบว่า การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน เป็นหลักการฝึกอบรมตนเองเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา อันประกอบด้วย ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ โดยเป็นกรอบในการบริหารและปฏิบัติงานให้เกิดความเหมาะสม เป็นระบบ และคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของนักเรียน ดังนี้ 1) ศีลสิกขา คือ กำกับพฤติกรรมของผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง ให้ปฏิบัติงานอย่างมีวินัย รับผิดชอบ ยึดจรรยาบรรณ เมตตา ซื่อสัตย์ รักษาความลับ และประสานงานอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความไว้วางใจในการดูแลนักเรียน 2) สมาธิสิกขา คือ เสริมสร้างความตั้งใจ รอบคอบ อดทน และมั่นคงทางอารมณ์ ช่วยให้สามารถศึกษา วิเคราะห์ ติดตาม และดูแลนักเรียนได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมเป็นรายบุคคล 3) ปัญญาสิกขา คือ ใช้ในการคิดวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง การบูรณาการหลักไตรสิกขาช่วยให้การบริหารงานมีความชัดเจน เป็นระบบ และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน

ผลการประเมินแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.84) รองลงมา คือ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.7) และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57)

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า แม้โรงเรียนจะดำเนินงานครบทั้ง 5 ขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการเก็บข้อมูล ความชัดเจนของเกณฑ์คัดกรอง ความต่อเนื่องในการติดตามผล การรายงานของครู และการประสานงานในการส่งต่อ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบข้อมูล การติดตาม และการประสานงานอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้การช่วยเหลือนักเรียนเกิดประสิทธิผลสูงสุดซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ที่อธิบายว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนชัดเจน มีเครื่องมือการทำงานที่เป็นระบบ และอาศัยความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในประเด็นการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนที่ยังมีลักษณะกระจัดกระจายและซ้ำซ้อนนั้น อาจเกิดจากการขาดระบบฐานข้อมูลกลาง การบันทึกข้อมูลของครูแต่ละฝ่ายที่ใช้

รูปแบบแตกต่างกัน รวมถึงการส่งต่อข้อมูลระหว่างผู้รับผิดชอบที่ยังไม่เป็นระบบ ส่งผลให้ข้อมูลบางส่วนไม่ครบถ้วนหรือเกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานสอดคล้องกับวิไลวรรณ สุทธิพงษ์ (2562) ที่เสนอว่า การบันทึกข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบและการนำข้อมูลไปใช้วางแผนช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดผลจริง ส่วนปัญหาการคัดกรองนักเรียนที่ยังขาดเกณฑ์หรือเครื่องมือมาตรฐานที่ชัดเจน

แนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขาเข้ากับกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบและการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ การดูแลอย่างต่อเนื่อง และความร่วมมือจากหลายฝ่าย จึงจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ที่กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดูแลนักเรียนอย่างมีขั้นตอนชัดเจน โดยอาศัยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่าการนำหลักไตรสิกขามาเป็นกรอบในการบริหารงาน ช่วยให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีมิติด้านคุณธรรมควบคู่กับประสิทธิภาพเชิงบริหาร กล่าวคือ ศีลสิกขาช่วยกำกับให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความรับผิดชอบ ความเหมาะสม และความมีวินัย สมาธิสิกขาช่วยให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีความตั้งมั่น รอบคอบ และมีสติในการสังเกตติดตาม และช่วยเหลือนักเรียน ส่วนปัญญาสิกขาช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจ และการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีเหตุผลและตรงตามสภาพจริงของผู้เรียนรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) อธิบายว่า หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และการใช้เหตุผล สอดคล้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นรายบุคคลในทุกมิติ ทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์ สังคม และการเรียนรู้ ทั้งนี้ การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านวังผักแว่นช่วยเสริมสร้างกระบวนการบริหารที่ไม่เพียงมุ่งแก้ปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียนด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม การดำเนินงานตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา ยังช่วยให้ครูและผู้เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์ปัญหา เข้าใจผู้เรียน และตัดสินใจให้ความช่วยเหลือได้อย่างรอบคอบและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ที่ระบุว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน อันจะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงทางจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนอย่างยั่งยืน

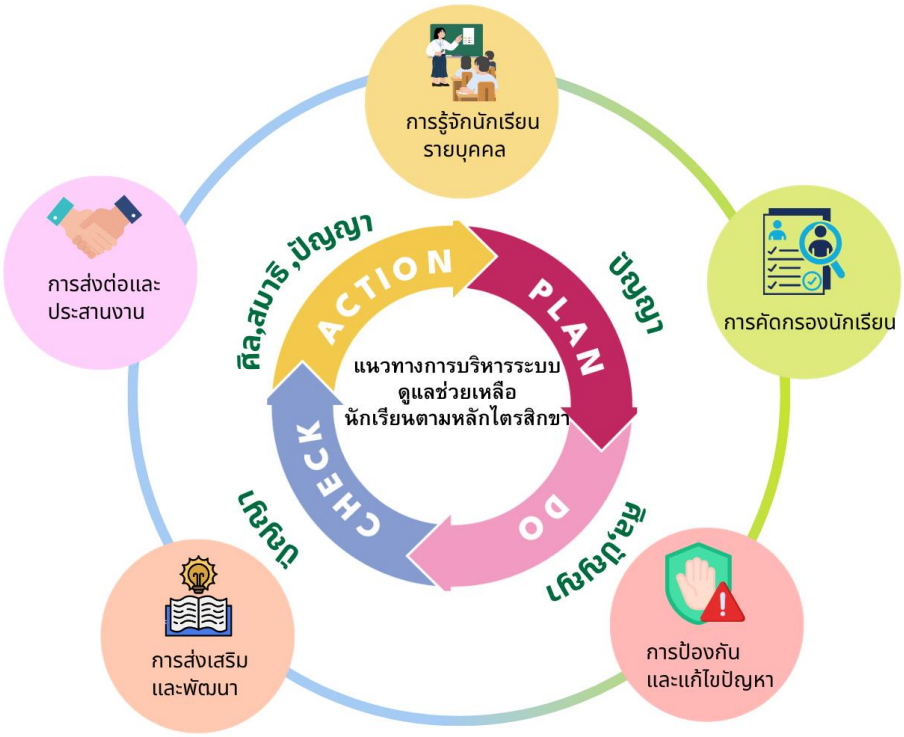
การประเมินแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา เข้ากับกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากผลการศึกษาการประเมินแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแนวทางดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่ระบุว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีขั้นตอนชัดเจน และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงแต่เน้นการดูแลนักเรียนในด้านวิชาการ แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาทักษะชีวิตและการปรับตัวในสังคมอย่างสมดุล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเหมาะสม การส่งต่อและประสานความร่วมมือมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การติดตามและประเมินผล สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานที่มีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง ทำให้ระบบมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการบริหารที่เน้นการประสานงานและการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของและสอดคล้องกับการบริหาร ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา ที่เน้นการทำงานแบบบูรณาการโดยทุกฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่า การเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วิไลวรรณ สุทธิพงษ์ (2562) ที่เน้นการให้ความสำคัญกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อการช่วยเหลือที่ตรงจุดที่เน้นการให้ความสำคัญกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อการช่วยเหลือที่ตรงจุด ซึ่งช่วยให้สามารถออกแบบกลยุทธ์การดูแลและพัฒนานักเรียนในรูปแบบที่เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของแต่ละคน ทำให้การดูแลมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างตรงจุดและรวดเร็ว ด้านความเป็นไปได้ พบว่า การติดตามและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะในส่วนของการติดตามผลที่เป็นระบบ จากผลการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ที่ได้

แนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงระบบ โดยบูรณาการ กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อและประสานงาน ร่วมกับวงจรการบริหาร PDCA (Plan–Do–Check–Act) ทั้งนี้ มีการเชื่อมโยงกับ

หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา โดยใช้ปัญญาสิกขาในการวางแผนและประเมินผล ศีลสิกขาและสมาธิสิกขาในการดำเนินงาน และบูรณาการทั้งสามสิกขาในการปรับปรุงพัฒนา องค์ความรู้ดังกล่าวช่วยให้การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเป็นระบบ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านตามบริบทของสถานศึกษา

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบมาตรฐานและขยายผลอย่างต่อเนื่อง

1.2 โรงเรียนบ้านวังผักแว่น ควรกำหนดนโยบายพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรให้มีความรู้ด้านการใช้ข้อมูลรายบุคคล การให้คำปรึกษา และการดำเนินงานตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ

1.3 โรงเรียนบ้านวังผักแว่น ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนระบบสารสนเทศและการติดตามประเมินผล เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลและการช่วยเหลือนักเรียนมีความแม่นยำ ทันสมัย และต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 โรงเรียนบ้านวังผักแว่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ควรนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาไปใช้ภายในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 สถานศึกษาที่นำแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาไปใช้ ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบผลการพัฒนาและสามารถปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาในสถานศึกษา

3.2 ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา

3.3 ควรศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบหรือนวัตกรรมการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โรงเรียนบ้านวังผักแว่น. (2566). *รายงานการปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2566*. สุราษฎร์ธานี: โรงเรียนบ้านวังผักแว่น. (อัดสำเนา).

วิไลวรรณ สุทธิพงษ์. (2562). *แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ราชมงคล.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *การศึกษาสภาพการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *คู่มือการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *คู่มือการใช้ระบบสารสนเทศการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (OBEC CARE)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

Operation of the Student Care and Assistance System of Thapluang-Jangngam Consortium under Suphanburi Primary Educational Service Area Office 3

[1]กุณฑพิฐ์ฌา ปรึกษา, [2]วิโรจน์ สุรสาคร, [3]ธนกฤต รชตะศิรกุล

[1]Kunthapicha Prueksa, [2]Wirot Surasakhon, [3]Thanakit Ratchatasirakul

[1-3]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

[1-3]Department of Educational Administration, Faculty of Arts and Sciences, Southeast Asia University

[1]Corresponding author, e-mail: nookkunn@outlook.com

Received: May 03, 2026; **Revised:** May 12, 2026; **Accepted:** May 16, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 86 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น มีค่าความเชื่อมั่น 0.896 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน รองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน (2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีพหุแนวทาง ดังนี้ 1) ครูประจำชั้นทุกคนต้องทำการวิเคราะห์นักเรียนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ว่ามาจากเรื่องใด เช่น จากตัวนักเรียนเอง หรือสภาพแวดล้อมแล้วนำข้อมูลมาจัดเก็บอย่างเป็นระบบ 2) มีการดำเนินการคัดกรองนักเรียนโดยใช้เครื่องมือและวิธีการโดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา และ มีแบบแผนในการในการช่วยเหลือนักเรียนรายกลุ่มตามความเหมาะสม อย่างเป็นระบบ 3) มีการจัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อสร้างความเข้าใจนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 4) มีการจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) มีการจัดทำเอกสารการส่งต่อนักเรียนให้ถูกต้องตามขั้นตอนการส่งต่อนักเรียน

มีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประสานความร่วมมือกันได้อย่างรวดเร็วในการช่วยเหลือและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน; สหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

Abstract

The purpose of this study was to study 1) the operational level of the student care and assistance system of Thapluang-Jangngam Consortium under Suphanburi Primary Educational service area office 3 and 2) Guidelines for developing the operation of the student care and assistance system Thapluang-Jangngam Consortium under Suphanburi Primary Educational service area office 3. The sample used in the study was teachers. Study at Thapluang-Jangngam Consortium under Suphanburi Primary Educational service area office 3, 86 people. The instrument used in the research was a questionnaire and structured interviews Statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean, and standard deviation and content analysis.

The results of the research found that (1) The overall implementation of the student support system in Thapluang-Jaengngam Consortium was at a high level. When considering each aspect, the highest mean score was found in student problem prevention and resolution, followed by individual student recognition, while the lowest mean score was in student referral. (2) The guidelines for developing the student support system included multiple approaches 1) homeroom teachers should analyze students' problems by identifying their causes, whether from personal factors or environmental conditions, and systematically record the data 2) students should be screened using appropriate tools and methods and categorized into three groups normal, at-risk, and problematic with systematic assistance plans tailored to each group 3) meetings should be organized for all stakeholders to ensure a clear understanding of policies related to student problem prevention and resolution 4) operational manuals for preventing and solving student problems should be developed and 5) proper referral documentation should be established in accordance with procedures, along with building networks and coordination with relevant agencies to provide timely assistance and problem-solving.

Keywords: Student support system; Thapluang-Jangngam Consortium; Suphanburi Primary Educational Service Area Office 3

บทนำ

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดำเนินงานที่กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงสาธารณสุขโดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในสถานศึกษา ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนถือเป็นกลไกสำคัญในมิติการบริหารจัดการศึกษาที่มีพลวัต โดยอาศัยกลไกและขั้นตอนการขับเคลื่อนงานเชิงระบบที่มีโครงสร้าง ขั้นตอนการ

ปฏิบัติงานเชิงระบบและมาตรวัดเชิงประจักษ์ ในการขับเคลื่อนงานอย่างเป็นรูปธรรมและมีมาตรฐาน มีผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาถือเป็น กลไกหลักสำคัญ (Key Drivers) ในการขับเคลื่อนงานดังกล่าว การผนึกกำลังความร่วมมือของทรัพยากรบุคคลและองค์กรภาคีทั้งในระดับบริบทภายในสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายความร่วมมือภายนอก เพื่อสร้างเครือข่ายการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผ่านการประยุกต์ใช้กลไกการดำเนินงาน 5 องค์ประกอบหลัก อันประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ปัญหาและการส่งต่อผู้เรียน ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีสุข และปลอดภัยจากสภาพสังคมปัจจุบัน มีผู้บริหารสถานศึกษาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563: 2)

สหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงามมุ่งขับเคลื่อนกลไกการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีเป้าหมายหลักในการเสริมสร้างสุขภาวะและสัมฤทธิผลทางการศึกษาของผู้เรียน ผ่านการวางมาตรฐานการดำเนินงานที่เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการวางระบบกำกับติดตามและประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดรับกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอย่างเป็นรูปธรรม อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ในปีการศึกษา 2568 พบว่า จากการติดตามประเมินผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) สภาวะทางอารมณ์และพฤติกรรม 2) ความประพฤติทั่วไป 3) ภาวะสมาธิสั้นและพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง และ 4) สัมพันธภาพทางสังคม พบว่าดัชนีชี้วัดในหลายส่วนยังคงปรากฏสภาวะกลุ่มเสี่ยงและปัญหาเชิงประจักษ์ ซึ่งส่งผลกระทบในวงกว้างต่อผู้เรียนทั้งในมิติทางตรงและทางอ้อม (รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม ประจำปีการศึกษา 2567, 2568: 3)

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าว และผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีความตระหนักที่จะศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสถานการณ์และระดับประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในปัจจุบัน ตลอดจนการสังเคราะห์แนวทางการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เพื่อเสริมสร้างกลไกการบริหารจัดการให้สามารถขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างสัมฤทธิผลและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งผลการศึกษานี้จะเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาระบบการทำงาน และเป็นแนวทางปฏิบัติที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประยุกต์ใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงกลยุทธ์เพื่อปรับปรุงและเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานภายในโรงเรียนให้มีความก้าวหน้าและทันต่อสภาวการณ์ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วยประชากร กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร คือ ครูโรงเรียนในสหวิทยาทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ปีการศึกษา 2568รวมทั้งสิ้น 107 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนในสหวิทยาทัพหลวงแจงงามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 86 คนผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครซี่ และมอร์แกน (Robert V. Krejcie, and Daryle W. Morgan, 1970: 608) จากนั้น ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐาน และ ตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งในแต่ละตัวแปรมีองค์ประกอบดังนี้

1) ตัวแปรพื้นฐาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

2) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 14-17) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2.2) ด้านการคัดกรองนักเรียน แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้ (1) กลุ่มปกติ (2) กลุ่มเสี่ยง และ (3) กลุ่มมีปัญหา

2.3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน

2.4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

2.5) ด้านการส่งต่อนักเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น และแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

เครื่องมือฉบับที่ 1 มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert Scales)

เครื่องมือฉบับที่ 2 มี 2 ตอน ดังนี้

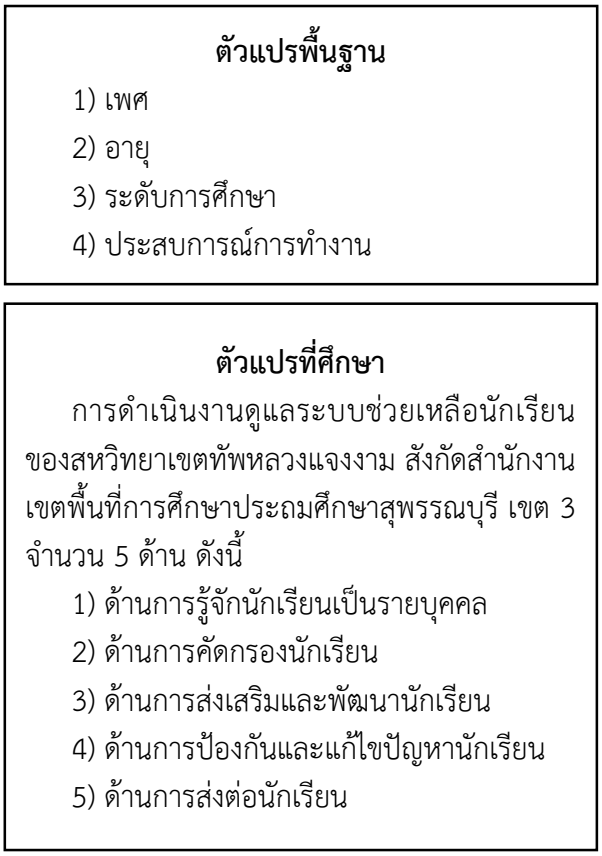
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยให้สอดคล้องกับกรอบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มุ่งศึกษาการดำเนินงาน โดยจำแนกตัวแปรออกเป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้ (1) ตัวแปรพื้นฐาน ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) ประสบการณ์ทำงาน (2) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ซึ่งครอบคลุมมิติสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 14-17)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Framework) ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559: 14-17)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 สามารถสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1 เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า ระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.19, S.D.= 0.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ($\overline{X}$ =4.31, S.D.=0.30) รองลงมา ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\overline{X}$ =4.29, S.D.=0.28) และต่ำสุด ได้แก่ ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\overline{X}$ =4.06, S.D.=0.22)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีพหุแนวทาง ดังนี้ 1) ครูประจำชั้นทุกคนต้องทำการวิเคราะห์นักเรียนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ว่ามาจากเรื่องใด เช่น จากตัวนักเรียนเอง หรือสภาพแวดล้อมแล้วนำข้อมูลมาจัดเก็บอย่างเป็นระบบ 2) มีการดำเนินการคัดกรองนักเรียนโดยใช้เครื่องมือและวิธีการโดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา และมีแบบแผนในการในการช่วยเหลือนักเรียนรายกลุ่มตามความเหมาะสม อย่างเป็นระบบ 3) มีการจัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อสร้างความเข้าใจนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 4) มีการจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) มีการจัดวางระบบเอกสารหลักฐานการส่งต่อผู้เรียนที่ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เพื่อสร้างกลไกการช่วยเหลือที่มีภาวะตอบสนองอย่างฉับไวต่อสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากครูมีการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลด้วยวิธีการที่หลากหลายและครอบคลุม มีการประเมินผลการดำเนินงานคัดกรองนักเรียนแต่ละภาคเรียน ครูมีการดำเนินงานติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่ม มีปัญหาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาปัญหาเบื้องต้นอย่างจริงใจเพื่อใช้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน และครูสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองเมื่อมีการส่งต่อนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิตา ศุกรสุคนธ์ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในบริบทของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ซึ่งปรากฏผลการวิจัยในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรัล อินธิแสง (2563) ที่ได้วิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในสังกัด สพป. อุบลราชธานี เขต 5 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมาตรฐานการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญเนตร มูลทองจาด และนุชนรา รัตนศิระประภา (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีพหุแนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ 1) ครูประจำชั้นทุกคนต้องทำการวิเคราะห์นักเรียนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ว่ามาจากเรื่องใด เช่น จากตัวนักเรียนเอง หรือสภาพแวดล้อมแล้วนำข้อมูลมาจัดเก็บอย่างเป็นระบบ 2) มีการดำเนินการคัดกรองนักเรียนโดยใช้เครื่องมือและวิธีการโดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา และ มีแบบแผนในการช่วยเหลือนักเรียนรายกลุ่มตามความเหมาะสม อย่างเป็นระบบ 3) มีการจัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อสร้างความเข้าใจนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 4) มีการจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) การพัฒนาระบบจัดทำฐานข้อมูลและเอกสารสารสนเทศการส่งต่อผู้เรียนให้สอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติมาตรฐาน ควบคู่ไปกับการบูรณาการภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับความรวดเร็วในการประสานงานและแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้ ประเด็นดังกล่าวถือเป็นกลไกการดำเนินงานที่มีระดับการปฏิบัติเฉลี่ยต่ำที่สุดในภาพรวมทุกมิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดสำคัญที่สถานศึกษาต้องเร่งพัฒนา โดยเฉพาะในด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคลที่พบข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ครูมีการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน สรุปผลและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรให้ครูประจำชั้นทุกคนต้องทำการวิเคราะห์นักเรียนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนว่ามาจากเรื่องใด เช่น จากตัวนักเรียนเอง หรือสภาพแวดล้อมแล้วนำข้อมูลมาจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า ครูมีการใช้ข้อมูลจากการเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นแหล่งข้อมูลในการคัดกรองนักเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรมีการดำเนินการคัดกรองนักเรียนโดยใช้เครื่องมือและวิธีการโดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา และ มีแบบแผนในการช่วยเหลือนักเรียนรายกลุ่มตามความเหมาะสม อย่างเป็นระบบ ด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่า ครูกำหนดนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรมีการจัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อสร้างความเข้าใจนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน พบว่า ครูมีการประเมินผลในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรมีมีการจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนและด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่า ครูการบันทึกผลการช่วยเหลือ หรือรายงานการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบสถานศึกษาควรพัฒนาระบบสารสนเทศและจัดทำฐานข้อมูลการส่งต่อผู้เรียนให้เป็นไปตามระเบียบปฏิบัติมาตรฐานควบคู่ไปกับการสร้างภาคีเครือข่ายบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประสานงานและคลี่คลายปัญหาของผู้เรียนได้อย่างทันท่วงที ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุธิดา พงษ์สวัสดิ์ (2561) ที่ระบุว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพนั้น ในมิติด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะการสำรวจตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงศักยภาพและข้อควรพัฒนาของตน อันจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ออกมาเป็นโครงการเพื่อให้ผู้บริหารได้นำไปใช้ในการพัฒนา ดังนี้

1) จัดทำโครงการประชุมสัมมนาครู ซึ่งได้สังเคราะห์จากแนวทางการกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นให้ครูประจำชั้นรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจบริบทของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้กระบวนการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอนและตรวจสอบได้

2) การจัดทำโครงการเสริมสร้างศักยภาพครูและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรากฐานจากการ สังเคราะห์แนวทางการดำเนินการคัดกรองนักเรียนโดยใช้เครื่องมือและวิธีการโดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา และ มีแบบแผนในการช่วยเหลือนักเรียนรายกลุ่มตามความเหมาะสม อย่างเป็นระบบ

3) จัดทำโครงการส่งเสริมศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งได้สังเคราะห์การจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนและการกำหนดมาตรการจัดทำเอกสารหลักฐานการส่งต่อผู้เรียนที่ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการสร้างกลไกเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้กระบวนการช่วยเหลือและแก้ไขอุปสรรคของผู้เรียนเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยการบริหารของโรงเรียนต้นแบบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภูมิภาคอื่น

เอกสารอ้างอิง

ขวัญเนตร มูลทองจาด และนุชนรา รัตนศิระประภา. (2564). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(2): 35-49.

ธนิตา ศุกรสุคนธ์. (2562). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง). *การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, ภาควิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สรัล อินธิแสง. (2563). สภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม. (2568). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาสหวิทยาเขตทัพหลวงแจงงาม ประจำปีการศึกษา 2567*. สุพรรณบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3.

สุธิดา พงษ์สวัสดิ์. (2561). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี. *การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, ภาควิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

Likert, R. (1932). *A Technique for the Measurement of Attitudes*. New York: Archives of Psychology.

การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

Participatory School Administration by School Administrators based on Sangahavatthu IV in Educational Network Center 10, Chang Klang District, under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2

[1]รวิสรา เพ็ญสวัสดิ์, [2]ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, [3]สุเวศ กลับศรี

[1]Rawisara Pensawat, [2]Teeraphong Somkhaoyai, [3]Suwes Klupsri

[1-3]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

[1-3]Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

[1]Corresponding author, e-mail: Rawisarapang022@gmail.com

Received: May 10, 2026; **Revised:** May 24, 2026; **Accepted:** May 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังควัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา 3) ประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยระยะที่ 1 ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจากกลุ่มตัวอย่าง 159 คน ระยะที่ 2 ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารใช้หลักทานเน้นกระจายอำนาจและสนับสนุนส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองบูรณาการกับเปยยวัชชะใช้การสื่อสารเชิงบวกและรับฟังความคิดเห็นอย่างให้เกียรติใช้อัตถจริยาในการร่วมคิดร่วมทำและแก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและยึดหลักสมานัตตตาตัดสินใจบนพื้นฐานความยุติธรรม และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้บริหารใช้หลักทานในการเปิดเผยข้อมูลสารสนเทศอย่างโปร่งใสบูรณาการเปยยวัชชะ

ในการแจ้งผลการประเมินแบบกัลยาณมิตรนิเทศเพื่อสร้างแรงจูงใจ ใช้หลักอัตถจริยานำผลการประเมินมาวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรมและยึดหลักสมานัตตตาในเกณฑ์การประเมินมาตรฐานเดียวกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากทุกภาคส่วน 3) ผลการประเมินแนวทางบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมพบว่า ทั้ง 2 ด้าน มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด
คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม; หลักสังคหวัตถุ 4; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article aimed to: 1) study the conditions of participative management among school administrators; 2) investigate the guidelines for participative management based on the Four Sangahavatthu Principles of school administrators; and 3) evaluate the guidelines for participative school management based on the Four Sangahavatthu Principles. This study employed a mixed methods research design. In Phase 1, quantitative research was conducted with a sample group consisting of 159 school administrators and teachers. In Phase 2, qualitative research was carried out through in-depth interviews with five experts. The research instruments included questionnaires, interview forms, and evaluation forms. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and descriptive analysis.

The research results were found as follows: 1) The overall conditions of participative management among school administrators were at a high level in all aspects. When considering each aspect individually, participation in receiving benefits had the highest mean score, while participation in evaluation had the lowest mean score. 2) The guidelines for participative school administration based on the Four Sangahavatthu Principles indicated that, in terms of participation in decision-making, administrators applied the principle of Dana (generosity) by emphasizing decentralization and supporting teachers' self-development. This was integrated with Piyavaca (kind speech) through positive communication and respectful listening to others' opinions. The principle of Atthacariya (beneficial conduct) was applied through collaborative thinking, cooperative practices, and problem-solving processes within professional learning communities, while Samanattata (equality) was upheld by making decisions based on fairness and equity. 3) The evaluation results of the participative school administration guidelines based on the Four Sangahavatthu Principles showed that, overall, both aspects were rated at the highest level in terms of appropriateness, feasibility, and usefulness.

Keywords: Participatory Educational Administration; Sangahavatthu 4 Principles; School Administrators

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และเสมอภาค เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศ ดังนั้น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 จึงมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจ

การยอมรับ และขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการศึกษาเพื่อปวงชน ความเสมอภาคทางการศึกษา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

แนวทางสำคัญของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน คือ การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมวางแผน และร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ คุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการศึกษาของไทยยังประสบปัญหาการรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลาง ส่งผลให้การกระจายอำนาจด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปสู่สถานศึกษายังมีข้อจำกัด ทำให้การดำเนินงานขาดความคล่องตัวและไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนที่ยังไม่ชัดเจน (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา, 2552)

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ยังพบปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน การบริหารจัดการ และการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนบางระดับยังต่ำกว่าเกณฑ์ รวมถึงทักษะการอ่านออก เขียนได้ และการคิดคำนวณที่ยังต้องได้รับการพัฒนา อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการศึกษาที่ขาดความต่อเนื่องยังส่งผลต่อเสถียรภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ดังนั้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมพัฒนาองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2, 2566)

นอกจากนี้ ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ยังขาดองค์ความรู้และแนวทางในการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ทั้งที่หลักธรรมดังกล่าวสามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงาน ควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่บุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม โดยหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน การให้และแบ่งปัน 2) ปิยวาจา การพูดจาสุภาพและสร้างกำลังใจ 3) อัตถจริยา การช่วยเหลือและทำประโยชน์แก่ผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลายและร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความสามัคคี ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูประภัศร์ธรรมาภิรักษ์, 2561)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากร และยกระดับคุณภาพผู้เรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ให้มีคุณภาพ สามารถแข่งขัน และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) คือ นำการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาใช้ร่วมกัน เพื่อให้ได้คำตอบที่ครบถ้วนและเชื่อถือได้ ซึ่งมีรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

2. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา

ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 จำนวน 268 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จำนวน 16 โรงเรียน และสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 159 คน จากศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ โดยแบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) ก่อนนำไปใช้จริง แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน (IOC ≥ 0.50) และทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 35 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha ≥ 0.80)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติหลายประเภทตามลำดับ ได้แก่ ค่าร้อยละและความถี่สำหรับข้อมูลทั่วไป ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับวัดระดับการบริหารและการปฏิบัติงาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันสำหรับวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาว่าการบริหารด้านใดส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูมากที่สุด

3. ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยการใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ผู้อำนวยการสถานศึกษาในศูนย์เครือข่าย รองผู้อำนวยการสถานศึกษาในศูนย์เครือข่าย ผู้อำนวยการสถานศึกษานอกศูนย์เครือข่าย และพระภิกษุ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้

เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปเป็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก

4. ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ประชากรที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด โดยใช้แบบประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 16 คน และครูหัวหน้างานกลุ่มบริหารงานทั่วไป จำนวน 16 คน จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน เป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ และตอนที่ 2 แบบประเมินแนวทางการบริหาร ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5. ขั้นตอนในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

ในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาจากการตอบแบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 159 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบข้อมูลสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

ในระยะที่ 2 เป็นการศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา

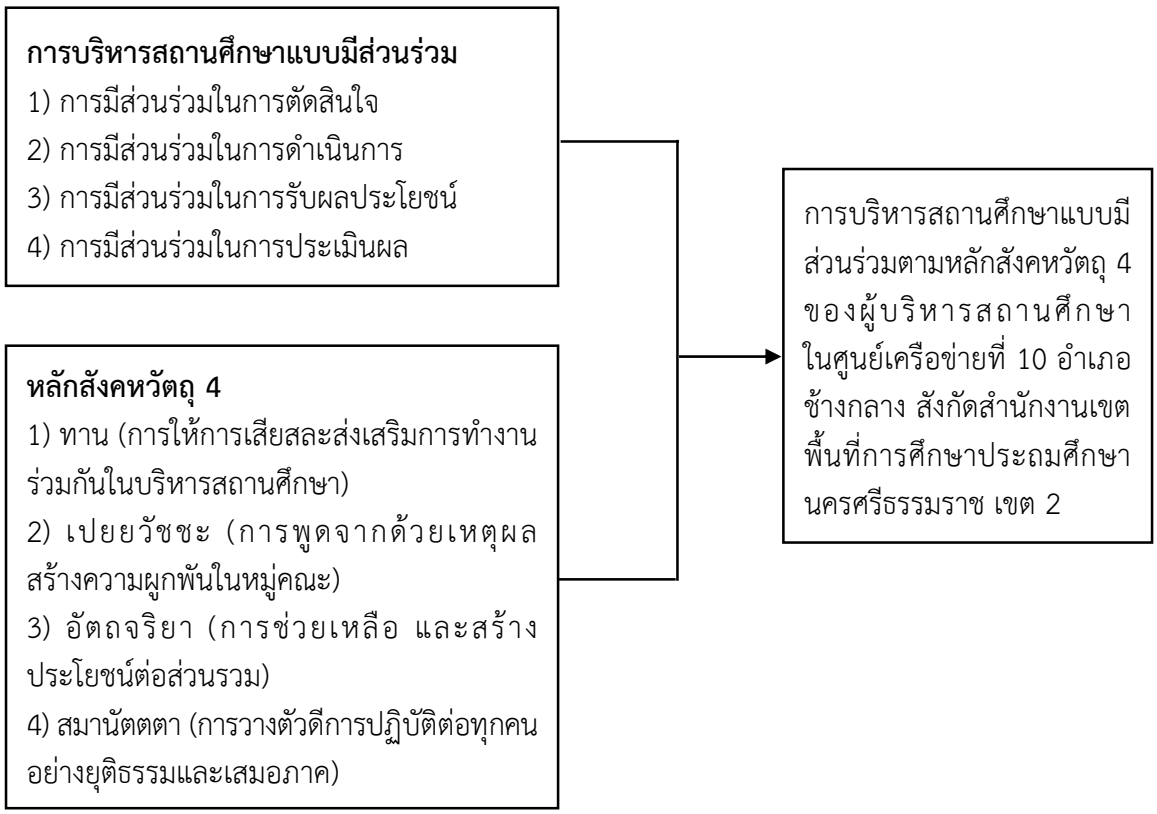
ในระยะที่ 3 เป็นการประเมินแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 32 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 16 คน และหัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป 16 คน เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 และสรุปผลการประเมินเพื่อนำเสนอขั้นตอนกระบวนการดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของ จิราภรณ์ เพชรทัต (2558); ชนกพร มนัส (2559);

จันทรานี สงวนนาม (2558) และสันติ บุญภิรมย์ (2558) แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เกณฑ์ความถี่ตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป สรุปได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อัตถจริยา และ 4) สมานัตตตา มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า 1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารแสดงความเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องก่อนการกำหนดนโยบายสำคัญทางวิชาการ ส่วนผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในกิจกรรมสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้บริหารมอบหมายภาระงานให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ส่วนครูและบุคลากรมีโอกาสร่วมออกแบบแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับ

การเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ครู นักเรียน และบุคลากรได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองจากโครงการหรือกิจกรรมของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้บริหารส่งเสริมการสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพันต่อองค์กร ส่วนผู้บริหารแบ่งปันผลสำเร็จจากการดำเนินงานให้ครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การประเมินผลโครงการ/กิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการออกแบบเกณฑ์การประเมินผล ส่วนผู้บริหารนำข้อเสนอแนะจากครูและผู้ปกครองไปปรับปรุงงานบริหารมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า 1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารยึดหลักการกระจายอำนาจ เปิดโอกาสให้หัวหน้าฝ่าย คณะทำงาน ครู และบุคลากร มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจตามบทบาทหน้าที่ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นอย่างเต็มใจ เพื่อสร้างความมั่นใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในการพัฒนาสถานศึกษา (ทาน) ผู้บริหารใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และให้ข้อเสนอแนะด้วยความปรารถนาดีหลังการสังเกตการสอน เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งช่วยให้การสื่อสารภายในองค์กรเป็นไปในเชิงบวกและสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้อย่างทันท่วงที (ปิยวาจา) นอกจากนี้ ผู้บริหารยังร่วมคิด ร่วมทำ และช่วยเหลือครูในการแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกระบวนการ PLC เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงาน (อัตถจริยา) อีกทั้งผู้บริหารยังยึดหลักความเสมอภาค รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรทุกระดับอย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการตัดสินใจ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเป็นธรรม และความสามัคคีภายในองค์กร (สมานัตตตา)

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้บริหารมุ่งเน้นการให้คำแนะนำ องค์ความรู้ และสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ทาน) มีการสื่อสารแบบกัลยาณมิตร ใช้ถ้อยคำสุภาพและให้คำปรึกษาด้วยความปรารถนาดี เพื่อให้บุคลากรกล้าแลกเปลี่ยนปัญหาและร่วมกันหาแนวทางพัฒนา (ปิยวาจา) ผู้บริหารนำข้อเสนอแนะจากการประเมินมาส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยสนับสนุนการอบรมและงบประมาณตามความจำเป็น (อัตถจริยา) รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เปิดรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายอย่างเสมอภาค เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในระบบการบริหารงานของสถานศึกษา (สมานัตตตา)

ผลการประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านความเหมาะสม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านความเป็นไปได้ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 3) ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระดับมากในทุกด้าน แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทในกระบวนการบริหารอย่างครอบคลุมทั้งด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล อย่างไรก็ตาม ยังมีบางประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมโดยเฉพาะด้านการนำข้อเสนอแนะไปใช้ปรับปรุงงาน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารให้ดียิ่งขึ้นต่อไปเป็นไปตามแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินถา ศิริวรรณ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วม The Participative Management ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมช่วยให้องค์กรดำเนินงานอย่างราบรื่น บุคลากรมีความรักและผูกพันต่อองค์กร เกิดขวัญกำลังใจและความกระตือรือร้นในการทำงาน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารได้รับความเชื่อมั่นจากบุคลากร อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผล ส่งผลให้องค์กรมีความคล่องตัว โปร่งใส และมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อความสำเร็จขององค์กร จึงทำให้ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารแสดงความเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องก่อนการกำหนดนโยบายสำคัญวิชาการรวมถึงผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพล จันดา (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมในการบริหารสำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในกิจกรรมสถานศึกษามอบหมายภาระงานให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมรวมทั้งส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุง และจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้บริหารมีการกำกับ ติดตามหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มรกต เจียประเสริฐ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานตำแหน่งวิศวกรของบริษัทแห่งหนึ่งในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมคิดร่วมประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนโครงการ กำหนดวิธีการดำเนินงาน การติดตาม ตรวจสอบและดูแลรักษางาน เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ รวมทั้งร่วมประเมินผลและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับราม เรือนทองดี (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูที่

ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับครู นักเรียน และบุคลากรได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองจากโครงการหรือกิจกรรมของสถานศึกษา ผู้บริหารส่งเสริมการสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพันต่อองค์กรรวมถึงผู้บริหารแบ่งปันผลสำเร็จจากการดำเนินงานให้ครูและบุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับฤทัยรัตน์ ปัญญาสิม (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวมและรายด้าน 2) ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการประเมินผลโครงการ/กิจกรรมโดยเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการออกแบบเกณฑ์การประเมินผล รวมถึงผู้บริหารนำข้อเสนอแนะจากครูและผู้ปกครองไปปรับปรุงงานบริหารซึ่งสอดคล้องกับธีรกุล พงษ์จงมิตร (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และประเมินผลร่วมกับสถานศึกษา ส่งผลให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เกิดความร่วมมือ ความเข้าใจอันดี และสามารถพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังควัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า

1) แนวทางการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า ผู้บริหารควรมีการดำเนินการยึดหลักการกระจายอำนาจและการสร้างความเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกันโดยการเสียสละอำนาจการตัดสินใจเพื่อเปิดโอ กาสให้หัวหน้าฝ่ายและคณะทำงานมีอิสระในการตัดสินใจวางแผนงานตามบทบาทหน้าที่พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นอย่างเต็มใจเพื่อส่งเสริมให้ครูเกิดความมั่นใจและกล้าที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ในการให้ข้อเสนอแนะหลังการสังเกตการสอนเน้นการแนะนำด้วยความปรารถนาดีเพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจและนำไปปรับปรุง การสื่อสารเชิงบวกเป็นปัจจัยสำคัญ ลงมือช่วยเหลือครูในการแก้ปัญหาจริง เช่น การทำ Professional Learning Community (PLC) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นการ “ร่วมคิด ร่วมทำ” และผู้บริหารยึดถือหลักความยุติธรรมและความเท่าเทียม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเสนอแนะแนวทางในการตัดสินใจเรื่องสำคัญของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความเป็นธรรมในองค์กร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูและบุคลากร

รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับพระครูประภัศร์ ธรรมาภิรักษ์ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการในการบริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานและสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในองค์กร ประกอบด้วย 1) ด้านทาน ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนสวัสดิการแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม 2) ด้านปิยวาจา ผู้บริหารควรใช้คำพูดที่สุภาพ สร้างสรรค์ และเสริมกำลังใจเพื่อสร้างความรักและความสามัคคีในองค์กร 3) ด้านอัตถจริยา ผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม และ 4) ด้านสมานัตตตา ผู้บริหารควรวางระบบการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม มีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบและเกิดความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2) แนวทางการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการให้ในรูปแบบของคำแนะนำและองค์ความรู้โดยเมื่อสิ้นสุดกระบวนการประเมินผลจะมีการนำจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับบุคลากร พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและสื่อเทคโนโลยีที่จำเป็นเพื่อช่วยเหลือครูในการปรับปรุงงานบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นตามผลการประเมินที่ได้รับรวมถึงผู้บริหารใช้วิธีการสื่อสารแบบกัลยาณมิตรนิเทศโดยการให้คำปรึกษาและคำแนะนำหลังการประเมินด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยนและมุ่งเน้นการแก้ปัญหาร่วมกันและให้ความสำคัญกับการนำข้อเสนอแนะจากการประเมินการปฏิบัติงานมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของบุคลากร อีกทั้งผู้บริหารมีแนวทางการกำกับติดตามและประเมินผลโครงการอย่างสม่ำเสมอตามปฏิทินปฏิบัติงานที่วางไว้ โดยการวางตัวเป็นกันเองและรับฟังข้อมูลจากทุกฝ่ายงานด้วยความเสมอภาคทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการตรวจสอบเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสร้างความเชื่อมั่นให้กับคณะครูและผู้ปกครองในระบบการบริหารงานที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับภัทรวรรณ ประโลม (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษานาอ้อศรีเมืองชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีมารยาททางสังคม ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ ตำแหน่ง และหน้าที่ รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ รวมทั้งประพฤติตนด้วยคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครู ส่งผลให้การบริหารงานภายในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี และสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงานร่วมกันภายในองค์กร

ผลการประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ทั้ง 2 ด้าน มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากแนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาสามารถนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้นมีความชัดเจนและนำไปปฏิบัติได้จริง และแนวทางนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างประโยชน์สุขแก่ผู้เรียนและบุคลากรเป็นที่ตั้งโดยเฉพาะการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานบริหารและสภาพแวดล้อมผ่านการประเมินมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความสามัคคี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูไพโรจน์กิจจาทร (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 ประการมาประยุกต์ใช้ จะช่วยให้สถานศึกษามีการพัฒนาจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอื่นๆ อีกนานัปการ เมื่อวัตถุและวัฒนธรรมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การจัดทางการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน โดยนำการบริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก 3) อัตถจริยา ความประพฤติประโยชน์ และ 4) สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอเข้ามาช่วยให้การบริหารงานของสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารงาน สามารถพัฒนาบุคลากรได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับพงษ์ศิริ สกุลซ่ง (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมืองกรุงเทพมหานคร ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน การให้โอกาสความรู้ และกำลังใจแก่ผู้ร่วมงานส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจอัตถจริยา เป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างเต็มที่ เสียสละ และช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเต็มใจ ส่งเสริมการพัฒนาตนเองและผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง และสมานัตตตา วางตัวอย่างเหมาะสม ยุติธรรม และให้เกียรติแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความรู้สึกเป็นธรรมและเสมอภาคในการทำงาน การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เข้ากับการบริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความสามัคคี และประสิทธิภาพในการบริหารงาน

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจตามบทบาทหน้าที่ พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและให้คำปรึกษาอย่างเต็มใจ มีการใช้การสื่อสารเชิงบวก รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายด้วยความเคารพ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารยังยึดหลักประโยชน์ส่วนรวม มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียม เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือภายในองค์กร

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้บริหารให้คำแนะนำ องค์ความรู้ และสนับสนุนสื่อหรือทรัพยากรที่จำเป็นหลังการประเมิน เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการสื่อสารแบบกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้บุคลากรสะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะอย่างเต็มใจ รวมทั้งนำความคิดเห็นจากครู ผู้ปกครอง และชุมชนมาปรับปรุงสถานศึกษา

ตลอดจนมีการกำกับติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในระบบการบริหารงานของสถานศึกษาและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

1. เสียสละอำนาจการตัดสินใจเพื่อเปิดโอกาสพัฒนาสถานศึกษา
2. การสื่อสารเชิงบวกในทุกกระบวนการตัดสินใจ
3. ยึดถือหลักการตัดสินใจที่มุ่งเน้นการสร้างประโยชน์สุขและโอกาสทางการศึกษา
4. ผู้บริหารปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

1. นำจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับบุคลากรเทียมและยุติธรรม
2. ใช้การสื่อสารแบบกัลยาณมิตรในการประเมินผล
3. นำข้อเสนอแนะจากผู้ปกครองและชุมชนที่ได้จากการประเมินมาดำเนินการปรับปรุง
4. กำกับ ติดตาม และประเมินผลร่วมกับทุกภาคส่วนด้วยความเสมอภาค

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ควรกำหนดนโยบายและเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมสอดคล้องกับบริบทการศึกษาและคุณค่าทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

1.2 ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีนโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษาสร้างระบบการบริหารที่เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจอย่างแท้จริงโดยเฉพาะการสนับสนุนบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนร่วมกับผู้บริหาร ควบคู่กับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงาน

1.3 ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 10 อำเภอช้างกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาเป็นหนึ่งในเกณฑ์สำคัญในการประเมินของสมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคี ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีภายในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจไปใช้ โดยการกระจายอำนาจและมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่หัวหน้าฝ่ายหรือคณะทำงานอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกันและส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มศักยภาพ

2.2 ผู้บริหารควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาปรับใช้ในกระบวนการนิเทศและติดตามผล โดยมุ่งเน้นการสื่อสารเชิงบวก ให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์ด้วยความปรารถนาดี เพื่อให้ครูและบุคลากรกล้าที่จะสะท้อนปัญหาที่แท้จริงและยอมรับแนวทางพัฒนาตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรสถานศึกษาควรนำผลจากการประเมินโครงการหรือกิจกรรมมาวิเคราะห์ร่วมกับบุคลากรและภาคีเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอตามปฏิทินปฏิบัติงาน โดยต้องนำข้อเสนอแนะจากการประเมินมาปรับปรุงงานบริหารจัดการศึกษาและจัดสรรสวัสดิการหรือโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความผูกพันต่อองค์กรอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในแต่ละระดับและแต่ละสังกัด เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงานอย่างยั่งยืน

3.2 ควรมีการทดลองใช้แนวทางการบริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน เช่น สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เพื่อศึกษาความเหมาะสมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบท

3.3 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ 4 กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในด้านต่างๆ เช่น คุณภาพผู้เรียน ความพึงพอใจของครูและบุคลากร ตลอดจนบรรยากาศองค์กร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.

เกริกเกียรติ นรินทร์. (2566). แนวทางการจัดการความรู้สำหรับข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วารสารการบริหารและการนิเทศการศึกษา*, 14(1): 64–82.

กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.(2566) *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับปรับปรุง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567).* นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.

จันทรานี สงวนนาม. (2558). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: บุ๊คพอยท์.

จิราภรณ์ เพชรทัต. (2558). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารกับความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชนกพร มนัส. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

เฉลิมพล จันดา. (2560). การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธีรกุล พงษ์จงมิตร. (2563). การพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินถา ศิริวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม The Participative Management. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*, 4(1): 176–186.

พระครูไพโรจน์กิจจาทร. (2563). การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ*, 7(2): 1–13.

พระครูประภัศร์ธรรมาภิรักษ์. (2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพดิลก. (2563). พรหมวิหารธรรมเรือนใจของผู้ใฝ่สุข. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ,* 7(2) (2563): 2.

ภัทรวรรณ ประโลม. (2564). การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษานาอ้อศรีเมืองชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มรกต เจียประเสริฐ. (2559). ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานตำแหน่งวิศวกรของบริษัทแห่งหนึ่งในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ราม เรือนทองดี. (2564). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* , สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิม. (2560). การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (2559). *เอกสารประกอบการพัฒนาข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ระหว่างวันที่ 8–12 พฤศจิกายน 2559.* ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สันติ บุญภิรมย์. (2558). *นวัตกรรมการบริหารการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

พิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์

The Ram Ma Muat Ritual of the Thai-Khmer Ethnic Group: Toward Creative Cultural Tourism in Buriram Province

[1]ประทวน วันนิจ, [2]อิทธิวัตร ศรีสมบัติ, [3]ภัทระ อินทรกำแหง

[1]Pratoun Wannit, [2]Ittiwat Srisombat, [3]Bhadthara Intharagumhaeng

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[2,3]สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[1]Master's Degree Student in Social Studies, Faculty of Humanities and social sciences, Surindra Rajabhat University

[2,3]Program in Social Studies, Faculty of Humanities and social sciences, Surindra Rajabhat University

[1]Corresponding author, e-mail: pratoun.wn@bru.ac.th

Received: May 31, 2026; **Revised:** July 10, 2026; **Accepted:** July 14, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมรำมะม็วดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ในจังหวัดบุรีรัมย์ และ (2) เพื่อศึกษาแนวทางการสืบสานพิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมรำมะม็วด และการสนทนากลุ่ม จากผู้ประกอบพิธีกรรมรำมะม็วด ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้มารับการรักษา พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานด้านวัฒนธรรมในพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า 1) พิธีกรรมรำมะม็วดเป็นพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากความเชื่อด้านจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และค่านิยมทางสังคมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน 2) แนวทางการสืบสานและต่อยอดพิธีกรรมรำมะม็วดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ สามารถดำเนินการได้โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน สื่อสร้างสรรค์ และการจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและคุณค่าร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยจัดแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวผ่านชุมชนสะแกซำ ผ่านแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆ ตามอารยธรรมประวัติศาสตร์ขอม ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พิธีกรรมรำมะม็วด; กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; การท่องเที่ยวสร้างสรรค์

Abstract

This article aims to Study. 1) study the Ram Ma Muat ritual of the Thai-Khmer ethnic group in Buriram Province and 2) study the guidelines for continuing the Ram Ma Muat ritual of the Thai-Khmer ethnic group for creative cultural tourism. This research used a qualitative research and participatory action research (PAR) design with a target group of 15 people, using purposive sampling. Data was collected through in-depth interviews, participatory observation of the Ram Ma Muat ritual, and group discussions with Ram Ma Muat ritual practitioners, local sages, healers, monks, community leaders, and cultural agencies in the area.

The research results were found as follows:- 1) The Ram Ma Muat ritual is a traditional ceremony rooted in the spiritual beliefs of the Thai-Khmer ethnic community, reflecting their cultural identity, way of life, and social values that have been transmitted across generations; and (2) the preservation and enhancement of the Ram Ma Muat ritual as a form of creative cultural tourism can be achieved through the application of community participation, creative media, and experiential tourism activities. These approaches foster mutual understanding and shared appreciation between tourists and the local culture of Buriram Province. Furthermore, a cultural tourism route was developed through Sakae Sam Community, connecting significant historical attractions associated with the Khmer civilization. This tourism route is expected to contribute to the sustainable conservation and development of the region's cultural heritage resources.

Keywords: Ram Ma Muat ritual; Thai-Khmer ethnic group; cultural tourism; creative tourism

บทนำ

สังคมไทยมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งบรรพบุรุษได้สั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีวิตมาโดยตลอด การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่งจะมีวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะเห็น ได้ในเรื่องของวิถีชีวิต ประเพณี ภาษา การแต่งกาย อาหาร ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องการนับถือบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดหรือใช้พิธีกรรมซึ่งเป็นรูปธรรมมาเป็นสัญลักษณ์แทนแนวความคิดที่เป็นนามธรรม เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจได้ง่ายขึ้น พิธีกรรมเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่คนในสังคมสร้างขึ้นเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นกลวิธีที่มนุษย์คิดขึ้นตามความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ เทวดา และความเชื่อทางศาสนา กล่าวคือมนุษย์เชื่อว่าถ้าประกอบพิธีกรรม เช่น สรวงบูชาสิ่งที่มีอำนาจหรือสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นย่อมจะบันดาลหรือช่วยให้มนุษย์บรรลุผลหรือวัตถุประสงค์ตามความเชื่อและความต้องการที่ตั้งเอาไว้ พิธีกรรมจึงเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของประเพณีที่คนในสังคมสร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักความมั่นคงทางจิตใจ เมื่อประกอบพิธีกรรมใดพิธีกรรมหนึ่งไปแล้ว ผู้ทำพิธีกรรมนั้น ย่อมมีความสุขใจและมีความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมต้องนำไปสู่ผลที่คาดหวังไว้

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ในบริบทสังคมอีสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage: ICH) หมายถึง การปฏิบัติการแสดงออกความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ชุมชน กลุ่มคน หรือปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีการ

ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ของชุมชน อันนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ ความต่อเนื่องของชุมชน และการเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (UNESCO, 2003) องค์การยูเนสโกได้จำแนกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) วรรณกรรม มุขปาฐะและภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล (4) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ (5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงอยู่และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ในบริบทของประเทศไทย มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองภายใต้กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2003 โดยประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในปี พ.ศ. 2559 และได้ดำเนินการพัฒนาฐานข้อมูล การมีส่วนร่วมของชุมชน และการเสริมสร้างศักยภาพด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น สำหรับภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือ “อีสาน” นับเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์สูง โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ความเชื่อแบบพุทธศาสนานิกายเถรวาทผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและจารีตประเพณีดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ ทั้งด้านภาษาอีสาน วรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น ผญาและนิทานพื้นบ้าน ดนตรีและศิลปะการแสดง เช่น หมอลำ แคน และเซิ้ง ตลอดจนประเพณีบุญตาม “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และระบบคุณค่าของชุมชนอีสานนอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานยังครอบคลุมองค์ความรู้ด้านการเกษตร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การทอผ้าไหมและผ้าฝ้าย การจักสาน การแพทย์พื้นบ้าน อาหารพื้นถิ่น และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตของมนุษย์และฤดูกาลผลิต ซึ่งล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาการปรับตัวของชุมชนต่อสภาพแวดล้อมบนที่ราบสูงโคราชและลุ่มน้ำโขงในยุคโลกาภิวัตน์ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของอีสานกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการเคลื่อนย้ายของประชากร ส่งผลให้รูปแบบการสืบทอดองค์ความรู้ดั้งเดิมลดลง อย่างไรก็ตาม หลายชุมชนได้ประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน อันเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของยูเนสโกที่มองว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็น “มรดกที่มีชีวิต” (Living Heritage) ซึ่งสามารถปรับตัวและพัฒนาไปพร้อมกับสังคมได้ โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าของชุมชนไว้ ดังนั้น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสังคมอีสานจึงมิได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอดีตเท่านั้น หากแต่เป็นฐานทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

ความเชื่อมีบทบาทและมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย (หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2518: 1) ทรงอธิบายไว้ว่า ความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่เห็นเหตุต่างๆ มนุษย์ย่อมเกลียดความทุกข์และรักความสุขเป็นธรรมดา ฉะนั้น เมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ และเมื่อพ้นภัยก็แสดงความรื่นเริงรู้คุณต่อสิ่งนั้นๆ ด้วยการบูชาคุณให้เป็นสิริมงคลแก่ตนตามคติความรู้ความเชื่อในกาลสมัยนั้นๆ เป็นยุคๆ มา

สถานการณ์การสูญหายของพิธีกรรมพื้นบ้านในบริบทสังคมอีสาน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage: ICH) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงอยู่ของชุมชน เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ภาษา และวิถีปฏิบัติที่ได้รับการถ่ายทอด

จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทั้งนี้ ยูเนสโกให้ความสำคัญกับการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในฐานะ “มรดกที่มีชีวิต” (Living Heritage) ซึ่งคุณค่าของมรดกมิได้อยู่ที่ความเก่าแก่ หากแต่อยู่ที่การที่ชุมชนยังคงปฏิบัติ สืบทอด และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (UNESCO, 2003) ในบริบทของสังคมอีสาน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความหลากหลายและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนอย่างลึกซึ้ง ทั้งด้านภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน ดนตรีหมอลำ การเป่าแคน การทอผ้าไหม งานหัตถกรรม ตลอดจนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ พระพุทธศาสนา และระบบ “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่กำหนดวิถีชีวิตของชุมชนตลอดรอบปี เช่น บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน และบุญกฐิน พิธีกรรมเหล่านี้มิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนา แต่ยังทำหน้าที่สร้างความสามัคคี ถ่ายทอดองค์ความรู้ และหล่อหลอมอัตลักษณ์ของชุมชนอีสานอีกด้วย อย่างไรก็ตามภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ความเป็นเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม พิธีกรรมพื้นบ้านของชุมชนอีสานจำนวนไม่น้อยกำลังเผชิญภาวะเสื่อมถอย โดยเฉพาะการลดลงของผู้สืบทอดในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เยาวชนจำนวนมากย้ายถิ่นฐานเพื่อการศึกษาและการทำงาน ทำให้มีโอกาสเข้าร่วมพิธีกรรมของชุมชนลดลง ขณะเดียวกัน วิถีชีวิตสมัยใหม่และสื่อดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดค่านิยมและรูปแบบการใช้ชีวิต ส่งผลให้การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจของการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ค่อยๆ ลดความสำคัญลง สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการสืบทอดพิธีกรรมพื้นบ้านมิได้ประสบปัญหาเพียงการลดจำนวนผู้ปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสูญเสีย “องค์ความรู้โดยนัย” (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ต้องเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การสังเกต และการฝึกปฏิบัติร่วมกับครูภูมิปัญญาหรือผู้อาวุโสในชุมชน หากกระบวนการถ่ายทอดระหว่างรุ่นหยุดชะงัก ความรู้และทักษะจำนวนมากอาจสูญหายไปอย่างถาวร แม้ว่าจะยังมีการบันทึกข้อมูลหรือเอกสารไว้ก็ตาม นอกจากนี้ พิธีกรรมพื้นบ้านบางประเภทในสังคมอีสานยังถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แม้จะช่วยเพิ่มการรับรู้ของสาธารณชนและสร้างรายได้แก่ชุมชน แต่ในบางกรณีก็ทำให้ความหมายเชิงจิตวิญญาณและบริบทดั้งเดิมของพิธีกรรมลดน้อยลง จึงจำเป็นต้องสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมกับการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย ยูเนสโกเสนอว่า แนวทางการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การเสริมสร้างบทบาทของเยาวชน การบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา และการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ระหว่างคนต่างรุ่น เพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถเข้าใจคุณค่าและมีบทบาทในการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การอนุรักษ์พิธีกรรมพื้นบ้านในบริบทสังคมอีสานจึงมิใช่เพียงการรักษารูปแบบของประเพณี หากแต่เป็นการธำรงไว้ซึ่งองค์ความรู้ ระบบคุณค่า ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของอีสานยังคงมีชีวิตและสามารถพัฒนาต่อไปได้ในอนาคต

ความกลัวและความไม่รู้ เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ ซึ่งความเชื่อก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนาในสังคมมนุษย์สมัยโบราณ (Prinitive Society) อย่างไรก็ตามแม้ปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปมาก แต่มนุษย์ยังมีพฤติกรรมแสดงออกทางความเชื่อกันอยู่ (ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2522: 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในเรื่องผี เรื่องวิญญาณ ซึ่งแบ่งแยกผีออกเป็น 2 ประเภท คือ ผีธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากวิญญาณของโลกธาตุ เช่น ป่าไม้ ลำธาร ภูเขา แม่น้ำ ฯลฯ เป็นจำพวกผีฟ้าหรือเทวดา ส่วนผีอีกประเภทหนึ่งเป็นผีที่เกิดจากวิญญาณของคนที่ตายแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผีบรรพบุรุษซึ่งมีความสำคัญมากต่อวิถีการดำเนินชีวิตของลูกหลาน วิญญาณของคนที่ตายแล้วอาจจะเป็นเจ้าผีหรือผีชั้นสามัญหรือผีร้ายก็ได้ แล้วแต่คุณงาม

ความดีหรือความเก่งกล้าสามารถของบุคคลนั้นๆ ในสังคมไทยปัจจุบันความเชื่อเรื่องผียังมีปรากฏอยู่ในสังคมทุกระดับ โดยเฉพาะอยู่ในสังคมชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตร ยังคงมีลักษณะที่คนในพื้นที่มีความรู้สึกใกล้ชิดและยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ทั้งระหว่างผู้คนที่อยู่ในชุม ชนเดียวกัน ระหว่างความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติ มีส่วนทำให้ความเชื่อเรื่องผีหรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละชุมชนตามคติความเชื่อ ซึ่งอาจจะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันตามคติความเชื่อโบราณแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

ความสำคัญของบทบาทชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Cultural Tourism) เป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน มากกว่าการเป็นเพียงผู้ชมแหล่งท่องเที่ยว แนวคิดนี้มุ่งสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยส่งเสริมให้ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมและเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเอง (UNESCO, 2006; UNWTO, 2018) ในบริบทของสังคมอีสาน ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เนื่องจากองค์ความรู้ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ภาษา อาหาร และงานหัตถกรรมล้วนเกิดขึ้นจากการปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในชุมชน และถ่ายทอดผ่านความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างรุ่น ดังนั้น หากชุมชนยังคงมีความเข้มแข็งและตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก็จะยังคงได้รับการสืบทอดและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม (UNESCO, 2003) การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ เพราะทำให้คนในพื้นที่มิใช่เพียงผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว แต่เป็น “เจ้าของเรื่องราว” (Story Owner) และ “ผู้ถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรม” (Cultural Interpreter) ผ่านการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พิธีกรรม ประเพณี ดนตรีพื้นบ้าน การแสดง งานหัตถกรรม และวิถีชีวิตที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังช่วยให้การจัดการท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ลดผลกระทบต่อทรัพยากรวัฒนธรรม และสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น (Richards, 2011) สำหรับพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างสรรค์สามารถเชื่อมโยงกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม เช่น ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ หมอลำ การเป่าแคน การฟ้อนพื้นเมือง การทอผ้าไหม การย้อมคราม การจักสาน เครื่องปั้นดินเผา อาหารพื้นถิ่น และภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านหรือครูภูมิปัญญา ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม นอกจากการสร้างประสบการณ์แก่ผู้มาเยือนแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ยังเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่หันกลับมาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดโอกาสในการประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการจากฐานวัฒนธรรมส่งผลให้เยาวชนเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมในฐานะทรัพยากรที่สามารถต่อยอดเป็นนวัตกรรมและสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องละทิ้งอัตลักษณ์ของชุมชน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ควรตั้งอยู่บนหลักการของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มเยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และหน่วยงานด้านวัฒนธรรม เพื่อร่วมกันวางแผน อนุรักษ์ พัฒนา และกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์จากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม การบริหารจัดการในลักษณะดังกล่าวจะช่วยสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรม การสร้างรายได้แก่ชุมชน และ

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (UNWTO, 2018) กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนมิใช่เพียงองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ หากแต่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดความสำเร็จของการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทสังคมอีสานที่มีทุนทางวัฒนธรรมอันหลากหลายและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สืบเนื่องมาจากความแตกต่างของกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ในที่ต่างๆ ของประเทศ จึงเป็นบ่อเกิดด้านวัฒนธรรมของตนเองเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันอาจมีส่วนที่ทำให้แตกต่างกันบ้างอันเนื่องมาจากเรื่องภาษา ประเพณี และภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ที่นำไปยึดถือและปฏิบัติตามในด้านความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของกลุ่มอย่างเด่นชัด

จังหวัดบุรีรัมย์มีอาณาเขตทางทิศใต้ติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาท้องถิ่นซึ่งได้แก่ ภาษาเขมรสูง (ร้อยละ 70) ภาษาลาว (ร้อยละ 20) และภาษาส่วย (ร้อยละ 10) (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และสุขุมาวดี ขำหิรัญ, 2527: 1) มีหลักฐานยืนยันหลายประการว่าบุรีรัมย์ เมืองสุรินทร์ เมืองลำดวนเคยเป็นแหล่งอารยธรรมและวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง เปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มชนที่เคยครอบครองวัฒนธรรมที่ปรากฏในปัจจุบันจึงเป็นเครื่องบ่งชี้หรือแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่บรรพชนชาวบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ได้สืบทอดความเจริญวิวัฒนาการมาขาวนานนับพันปี เมื่อศึกษาประวัติพบว่านักประวัติศาสตร์ มีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของจังหวัดบุรีรัมย์ ในปัจจุบันว่าเป็นที่ที่มีกลุ่มชนอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยที่ขอมเรืองอำนาจ คือ ประมาณ 2,000 ปีล่วงมาแล้ว (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2534: 1) ในสมัยนั้นขอมแบ่งเขตการปกครองดินแคนแถบนี้ออกเป็น 3 เขต คือ เมืองละโว้ (ลพบุรี) เมืองพิมาย เมืองสกลนคร โดยทั้ง 3 เมืองเป็นเมืองประเทศราชที่มีฐานะเท่าเทียมกัน และขอมคงยึดเอาเมืองสุรินทร์เป็นเมืองหน้าด่านขนาดใหญ่ เพื่อติดต่อทั้ง 3 เมืองและขึ้นตรงต่อนครวัดนครธม ซึ่งเป็นราชธานีของขอม ในขณะนั้น เมืองเหล่านี้ในสมัยโบราณมีเส้นทางติดต่อคมนาคมติดต่อถึงกัน ตามเส้นทางคมนาคมดังกล่าวขอมได้สร้างปราสาทหินไว้หลายแห่งเพื่อเป็นที่พักกำลังพลในระหว่างเดินทาง และเพื่อเป็นสถานที่ประกอบบูชาเทพเจ้าตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ (ยุพดี จรัณยานนท์, 2522: 32) ดังสังเกตได้จากซากปรักหักพังของปราสาทหินในจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบันมีอยู่มากมายตามท้องที่อำเภอต่างๆ และบริเวณชายแดน ซึ่งส่วนมากเป็นปราสาทหินขนาดเล็ก คำนวณอายุได้ประมาณ 1,100 ปีเศษ (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2526: 36) ปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ขอมเสื่อมอำนาจลง อาณาจักรสุโขทัยเริ่มมีอำนาจบทบาทขึ้นและสามารถครอบครองดินแดนบริเวณนี้ได้ ขอมต้องถอยร่นข้ามเทือกเขาพนมดงรักเข้าสู่ดินแดนกัมพูชาประชาธิปไตยในปัจจุบัน ทำให้พื้นที่ดินแดนบริเวณนี้ถูกปล่อยให้รกร้างว่างเปล่าจนกลายเป็นป่าคงอยู่นาน (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2534: 1) ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวสุรินทร์ ก็คือวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากวัฒนธรรมเขมรนั่นเอง ชาวไทยเชื้อสายเขมรส่วนใหญ่ต่างมีความเชื่อในเรื่องของบุญ กรรม นรก สวรรค์ และเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้น ชาวไทยเชื้อสายเขมรจึงนิยมทำบุญทำทานอยู่เป็นเนืองนิจ เพราะเชื่อว่าจะยังผลประโยชน์ให้ตนในชาติภพต่อๆ ไป จึงส่งผลให้เกิดงานเทศกาลและงานบุญประเพณีต่างๆ ตลอดทั้งปีในสังคมของชาวไทยเชื้อสายเขมร โดยเฉพาะขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีปฏิบัติที่คนในชุมชนแถบนี้ถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นคติความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม คติความเชื่อเรื่องการเพาะปลูก

คติความเชื่อเรื่องการครองเรือน ฯลฯ ประเพณีต่างๆ เช่น การแต่งงาน การบวช การขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีพิธีกรรมบางอย่างอันมีลักษณะเฉพาะ เช่น แซนปู่ตา รำมะม็วด งานว่าว เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญ ในอนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอด ประเพณี พิธีกรรมกับความเชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี เห็นคุณค่า และความเข้าใจการอนุรักษ์พิธีกรรมรำมะม็วด การสืบสานประเพณีแซนปู่ตา และการต่อยอด ประเพณีงานว่าว กับความเชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร และหน่ายงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลไป พัฒนาต่อยอด สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์ และชุมชนท้องถิ่น มีรายได้เพิ่มขึ้น จากผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการนำวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ ให้เป็นสินค้าหรือกิจกรรมร่วมสมัย เกิดระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง และสร้างเครือข่ายระบบเศรษฐกิจฐานรากแบบพอเพียง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสืบสานพิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมรำมะม็วด โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ในด้านการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น ประชาชนที่เคยเข้าร่วมพิธีและกลุ่มที่เคยได้รับการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมรำมะม็วด โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยแบ่งกลุ่มประชากรออก 4 ข้อดังนี้

1) กลุ่มเจ้าพิธี
2) กลุ่มพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี (รำมะม็วด)
3) กลุ่มประชาชนที่เคยเข้าร่วมพิธี
4) กลุ่มประชาชนที่เคยได้รับการรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี

ประเด็นที่จะศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาพิธีกรรมรำมะม็วดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1) ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี (รำมะม็วด)
2) ศึกษาลักษณะ/ประเภท/องค์ประกอบพิธีกรรมรำมะม็วด
3) ศึกษาคุณค่า/บทบาทพิธีกรรมรำมะม็วดที่มีต่อชุมชน สังคม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และแบบ สัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์นั้นมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

ขั้นสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากนั้นสร้างเครื่องมือวิจัยโดยการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์พระสงฆ์และประชาชนที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมรักษาโรคด้วยพิธีกรรมรำมะม๊วดโดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือที่สุด

2) สัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

(1) ผู้ประกอบพิธีกรรมรำมะม๊วด จำนวน 3 คน

(2) ผู้มารับการรักษา จำนวน 9 คน

(3) นักวิชาการ, ผู้นำชุมชน, พระสงฆ์ จำนวน 3 คน

3. แบบสัมภาษณ์ ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ เพื่อนำไปสัมภาษณ์ต่อไป

1) ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบ เรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2) การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ ข้อมูลที่เป็นเอกสาร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลแล้วย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย

4) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ด้วยตนเองตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงประเด็นที่ต้องการและดำเนินการในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่นๆ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

วิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการสืบสานพิธีกรรมรำมะม๊วดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ การวิจัยนี้แนะนำให้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การลงพื้นที่สำรวจและรวบรวมข้อมูลบริบท (Contextual Study) เพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าของพิธีกรรมอย่างลึกซึ้งก่อนจะนำไปต่อยอด

1) การศึกษาเอกสาร: ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของรำมะม๊วดในจังหวัดบุรีรัมย์ คติความเชื่อ และอัตลักษณ์ที่โดดเด่น

2) การเลือกพื้นที่เป้าหมาย: คัดเลือกชุมชนในบุรีรัมย์ที่ยังคงสืบทอดพิธีกรรมมะม๊วดอย่างเข้มแข็ง (พื้นที่ชุมชนบ้านสะแกซำ ตำบลสะแกซำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์)

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview): สัมภาษณ์ “แม่ม๊วด” (ผู้นำพิธีกรรม), ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อถอดรหัสความหมายของท่ารำ ดนตรี และเครื่องแต่งกาย

ขั้นตอนที่ 2: การวิเคราะห์ศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Analysis) เพื่อหา “จุดขาย” ที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1) การประเมินองค์ประกอบ: วิเคราะห์ว่าส่วนใดของพิธีกรรมที่สามารถนำเสนอต่อสาธารณะได้ (Public domain) และส่วนใดที่เป็นข้อห้ามหรือเรื่องเปราะบาง (Sacred space)

2) SWOT Analysis: วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการนำพิธีกรรมนี้มาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว โดยเน้นความยั่งยืนเป็นหลัก

ขั้นตอนที่ 3: การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Design) ขั้นตอนนี้คือ การหาคำตอบว่า “จะสืบสานอย่างไร” โดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง (Co-creation)

1. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group): เชิญตัวแทนชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว และภาครัฐ มาร่วมกันออกแบบเส้นทางหรือกิจกรรม

2. ตัวอย่างการสืบสานต่อยอด: 1) Activity: กิจกรรมการเรียนรู้ท่ารำพื้นฐานหรือการทำเครื่องบายศรี/เครื่องเซ่นไหว้ (Workshop) 2) Storytelling: การสร้างเรื่องราว (Narrative) ที่เชื่อมโยงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษกับการใช้ชีวิตสมัยใหม่ 3) Digital Content: การใช้สื่อมัลติมีเดียช่วยเล่าเรื่องในจุดที่พิธีกรรมจริงไม่สามารถทำได้ตลอดเวลา

สรุปผลการวิจัย

1. พิธีกรรมรำมะม็วด พบว่า เป็นพิธีกรรมความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาโรค สะเดาะเคราะห์ และเสริมสิริมงคลแก่ผู้ประกอบพิธี องค์ประกอบสำคัญของพิธี ได้แก่ ผู้นำพิธี (ครูมะม็วด) เครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลอง ฉิ่ง เครื่องเซ่นไหว้ เช่น ข้าวตอก ดอกไม้ เหล้า การร่ายรำประกอบจังหวะดนตรี การเชิญดวงวิญญาณหรือผีบรรพบุรุษเข้าสิงร่างทรง

พิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของชุมชน และการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ UNESCO ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

2. แนวทางการสืบสานพิธีกรรมรำมะม็วด พบว่า สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ได้ โดยมีรูปแบบที่เหมาะสม ได้แก่ การจัดแสดงเชิงสาธิต (Demonstration) การจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Workshop) การเล่าเรื่อง (Storytelling) เกี่ยวกับความเชื่อและประวัติความเป็นมา การบูรณาการกับเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ แนวทางดังกล่าวควรยึดหลัก “การมีส่วนร่วมของชุมชน” และ “การเคารพความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม” เพื่อไม่ให้เกิดการลดทอนคุณค่าทางจิตวิญญาณ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้เป็นการเชื่อมโยงผลการศึกษาพิธีกรรมรำมะม็วดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร จังหวัดบุรีรัมย์ เข้ากับองค์ความรู้จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่ออธิบายมิติทางวัฒนธรรม จิตวิทยา และศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพิธีกรรมรำมะม็วด กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร จังหวัดบุรีรัมย์ พิธีกรรมรำมะม็วดในจังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะสำคัญ คือ การใช้ดนตรี การร้องเพลง และการร่ายรำร่วมกับความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อการรักษาและฟื้นฟูสุขภาวะของผู้เข้าร่วมพิธี ทั้งในระดับกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พิมวลี ดีสม และสวภา เวชสุรักษ์ (2553) ที่ศึกษาพิธีกรรมมะม็วดในจังหวัดสุรินทร์ โดยชี้ให้เห็นบทบาทของดนตรีและการเต้นรำในการเชื่อมโยงจิตใจของผู้ป่วยกับ

สิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งงานวิจัยนี้ก็พบเช่นเดียวกันว่า “จังหวะดนตรี” และ “การเข้าสู่ภาวะทรง” เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยเกิดความเชื่อมั่นและความผ่อนคลายทางจิตใจ ในทำนองเดียวกัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2549) อธิบายบทบาทของสื่อพื้นบ้านในการสื่อสารกับชุมชนและการบูชาวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่า พิธีกรรมรำมะม็วดมิได้เป็นเพียงพิธีรักษาแต่เป็น “กระบวนการสื่อสารทางวัฒนธรรม” ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงคนในชุมชนกับความเชื่อร่วม และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ จำเริญ คงทน (21 กุมภาพันธ์ 2562; อ้างใน พิมวลี ดีสม และสวภา เวชสุรักษ์, 2553) ที่พบว่า พิธีกรรมมะม็วดมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูสุขภาพจิตผ่านกระบวนการดนตรี การร้อง และการเต้นรำ ซึ่งในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ก็พบรูปแบบเดียวกัน โดยผู้เข้าร่วมพิธีมักรายงานความรู้สึก “โล่งใจ” และ “ได้รับการปลดปล่อย” หลังพิธีกรรม

นอกจากนี้ งานของ เครือจิต ศรีบุญนาค (2534) ที่ศึกษาชุมชนเขมรในจังหวัดสุรินทร์ยังชี้ให้เห็นการสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ครูมะม็วดในจังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านสายเครือญาติ หรือการครอบครู กล่าวได้ว่า พิธีกรรมรำมะม็วดในจังหวัดบุรีรัมย์มีลักษณะร่วมกับพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ทั้งในด้านศิลปะการแสดง ความเชื่อ และบทบาทในการรักษาเชิงจิตสังคม และผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาพิธีกรรมทรานซ์และการรักษาแบบดั้งเดิมงานของ Lewis (2003) ที่ศึกษาพิธีกรรมในแอฟริกาเหนือ พบว่าการใช้ดนตรีและการเต้นรำช่วยปลดปล่อยความเครียดและสร้างสมดุลทางจิตใจ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับพิธีกรรมรำมะม็วดที่ใช้จังหวะดนตรีเป็นตัวกระตุ้นสภาวะจิต (Kapferer, 1997: 45-68) ศึกษาพิธีกรรมรักษาในศรีลังกา พบว่าการแสดงออกเชิงพิธีกรรมช่วยฟื้นฟูสุขภาพจิตผ่านการเชื่อมโยงทางอารมณ์และสังคม ผลการวิจัยครั้งนี้ก็พบว่า พิธีกรรมรำมะม็วดทำหน้าที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และลดความโดดเดี่ยวของผู้ป่วย (Csordas, 1994: 110) เน้นบทบาทของผู้นำพิธีในฐานะตัวกลางระหว่างผู้ป่วยกับพลังศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของครูมะม็วดในจังหวัดบุรีรัมย์ (Rouget, 1985: 8-12) อธิบายว่าดนตรีเป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างภาวะทรานซ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า จังหวะดนตรีมีผลโดยตรงต่อการเข้าสู่ภาวะทรง (Singer, 2009: 214) ยังชี้ว่าพิธีกรรมทรานซ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่นในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของรำมะม็วดในจังหวัดบุรีรัมย์ที่เป็นพื้นที่รวมตัวของเครือญาติและชุมชน ดังนั้น พิธีกรรมรำมะม็วดสามารถอธิบายได้ในกรอบมานุษยวิทยาเชิงจิตสังคมว่าเป็น “กระบวนการบำบัดผ่านพิธีกรรม” (Ritual Healing Process) ที่มีมิติทั้งเชิงสัญลักษณ์ จิตวิทยา และสังคม

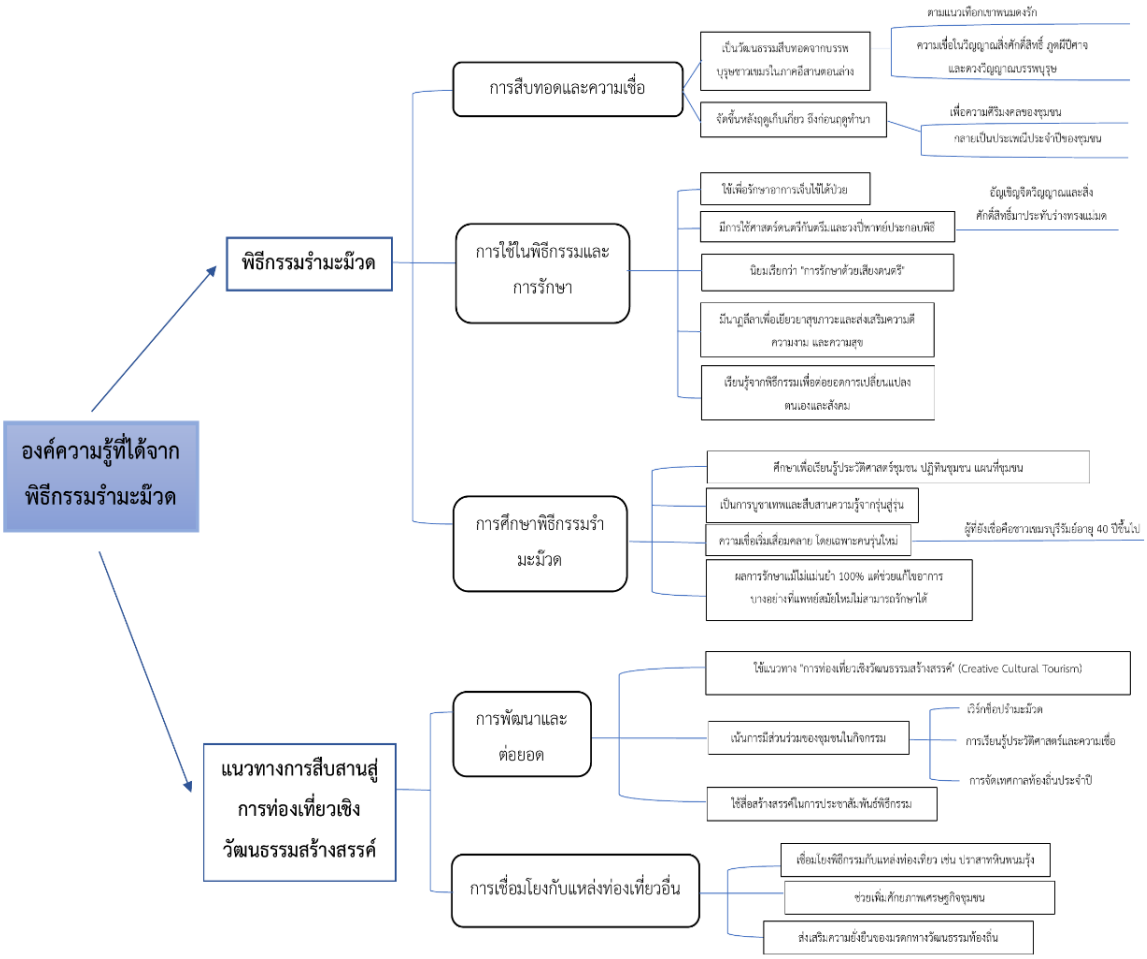
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อแนวทางการสืบสานพิธีกรรมรำมะม็วดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมรำมะม็วดให้สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมของพิธีกรรมกับการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมรำมะม็วดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนระบบคุณค่า อัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดจนความทรงจำร่วมของชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu (1986) ที่อธิบายว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” เป็นทรัพยากรที่เกิดจากองค์ความรู้ ความเชื่อ แบบแผนการดำเนินชีวิต และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างคุณค่าและความหมายให้กับกลุ่มสังคมได้ ดังนั้น พิธีกรรมรำมะม็วดจึงถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็น

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่ได้ต้องการเพียงการเดินทางเพื่อชมสถานที่เท่านั้น แต่ยังต้องการเรียนรู้ เข้าถึงความหมาย และมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมของพื้นที่ (Richards, 2011) จังหวัดบุรีรัมย์เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะมรดกทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานในกลุ่มอารยธรรมขอม เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้พิธีกรรมรำมะม็วดได้ การเชื่อมโยงดังกล่าวช่วยสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความหมาย โดยผสมผสานมิติทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกัน อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ซึ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม มากกว่าการเป็นเพียงผู้ชมวัฒนธรรม (UNESCO, 2003; Richards & Raymond, 2000) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการนำพิธีกรรมรำมะม็วดมาพัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากพิธีกรรมประเภทนี้มีรากฐานจากความเชื่อด้านจิตวิญญาณและมีความศักดิ์สิทธิ์ในมุมมองของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม การปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นเพียงความสวยงามหรือความบันเทิง อาจทำให้ความหมายดั้งเดิมของพิธีกรรมลดลง หรือเกิดภาวะ “การทำให้วัฒนธรรมเป็นสินค้า” (Commodification of Culture) ซึ่งส่งผลต่อคุณค่าทางจิตวิญญาณและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับพิธีกรรม (Greenwood, 1989) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Rouget (1985) และ Kapferer (1997) ที่เสนอว่า พิธีกรรมมิได้มีความหมายเพียงในฐานะการแสดงออกทางกายภาพ แต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ สัญลักษณ์ อำนาจทางสังคม และประสบการณ์ทางจิตวิญญาณของผู้เข้าร่วม พลังของพิธีกรรมจึงเกิดขึ้นจากบริบททางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่รองรับ หากพิธีกรรมถูกแยกออกจากบริบทเดิมและนำเสนอในลักษณะการแสดงเพื่อการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว อาจทำให้ความหมายเชิงลึกและคุณค่าทางจิตวิญญาณลดทอนลงได้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2549) ที่มองว่าพิธีกรรมเป็นกระบวนการสื่อสารทางวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อ ความทรงจำ และระบบคุณค่าของชุมชน ดังนั้น การพัฒนาพิธีกรรมรำมะม็วดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์จึงควรให้ความสำคัญกับการรักษา “สาระทางวัฒนธรรม” (Cultural Meaning) มากกว่าการนำเสนอในรูปแบบการจัดแสดงเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แนวทางที่เหมาะสมควรเป็นการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ เข้าใจบริบท และเคารพต่อความเชื่อของชุมชน เช่น การเรียนรู้ความหมายของพิธีกรรม การถ่ายทอดเรื่องเล่าจากผู้รู้ในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เหมาะสม และการสร้างสื่อสร้างสรรค์ที่นำเสนอคุณค่าของพิธีกรรมอย่างถูกต้อง

ดังนั้น แนวทางการสืบสานพิธีกรรมรำมะม็วดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมุ่งเน้นรูปแบบการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน การเคารพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้พิธีกรรมรำมะม็วดสามารถดำรงอยู่ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living Cultural Heritage) และเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนแก่ชุมชนในอนาคต

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 ส่งเสริมการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์และความหมายเชิงสัญลักษณ์

1.3 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงพิธีกรรมกับแหล่งโบราณสถาน

1.4 จัดทำหลักเกณฑ์คุ้มครองความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการสืบทอดพิธีกรรมรำมะม๊วดในกลุ่มเยาวชนไทย-เขมร และแนวทางใดที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน

2.2 การพัฒนาพิธีกรรมรำมะม๊วดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการรับรู้คุณค่า ความเชื่อและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

2.3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เชื่อมโยงพิธีกรรมรำมะม๊วดกับทุนวัฒนธรรมอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2549). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โพรดักส์.

เครือจิต ศรีบุญนาค. (2534). การฟ้อนรำของชาวไทยเขมรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. *ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

พิมวลี ดีสม และสวภา เวชสุรักษ์. (2553). นาฏกรรมในพิธีกรรมปัญโจลมะม็วด จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์,* 10(1: 41–55.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2522). *ความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์.

ยุพดี จรัณยานนท์. (2522). การศึกษานิทานชาวบ้านตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์. *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สุขุมาวดี ขำหิรัญ. (2527). *ชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

สำนักงานจังหวัดสุรินทร์. (2534). *บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.

สำนักงานจังหวัดสุรินทร์. (2526). *ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.

หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล. (2518). *ประเพณีพิธีไทย*. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ.

Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241–258). Greenwood.

Csordas, T.J. (1994). *The sacred self: A cultural phenomenology of charismatic healing*. University of California Press.

Greenwood, D.J. (1989). Culture by the pound: An anthropological perspective on tourism as cultural commoditization. In V.L. Smith (Ed.), *Hosts and guests: The anthropology of tourism*. (2nd ed., pp. 171–185). University of Pennsylvania Press.

Kapferer, B. (1997). *The feast of the sorcerer: Practices of consciousness and power*. University of Chicago Press.

Lewis, I.M. (2003). *Ecstatic religion: A study of shamanism and spirit possession*. 3rd ed. Routledge.

Miton, H., & DeDeo, S. (2022). *The cultural transmission of tacit knowledge*. arXiv.

Ogge, S. (2024). Threats to the transmission of living heritage among children and youth: Social media use, reflections and suggestions from a decade of capacity-building. In *Handbook on Intangible Cultural Practices as Global Strategies for the Future*. Springer.

Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The state of the art. *Annals of Tourism* Research, 38(4): 1225–1253.

Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News, 23*: 16–20.

Rouget, G. (1985). *Music and trance: A theory of the relations between music and possession*. University of Chicago Press.

Singer, M. (1972). *When a great tradition modernizes*. Chicago: University of Chicago Press.

UNESCO. (2003). Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage. UNESCO.

UNESCO. (2006). *Towards sustainable strategies for creative tourism: Discussion report of the planning meeting for the 2008 International Conference on Creative Tourism.* Santa Fe, New Mexico, U.S.A.

UNESCO. (2022). *Capacity-building programme on safeguarding intangible cultural heritage in Thailand.* UNESCO Bangkok.

UNESCO. (2023). *การเสริมสร้างศักยภาพเพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในประเทศไทย*. UNESCO Bangkok.

UNWTO. (2018). *Tourism and culture synergies.* UNWTO, Madrid, DOI: https://doi.org/10.18111/9789284418978

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ ที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

Good Governance Administration Affecting the Quality Government Services of Sriracha District Office Chonburi Province

[1]สุรชัย คำศรี, [2]ธีรพล กาญจนากาศ, [3]กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

[1]Surachai Kumsri, [2]Theerapol Karnchanakas, [3]Kittiwat Rattanadilok Na Phuket

[1-3]คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

[1-3]Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

[1]Corresponding author, e-mail: surachai.et42@gmail.com

Received: May 25, 2026; **Revised:** June 19, 2026; **Accepted:** June 23, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลและระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 2) อิทธิพลของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และ 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในที่ว่าการอำเภอศรีราชา ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายด้วยวิธีจับสลาก จำนวน 148 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การทดสอบสมการถดถอยพหุคูณ และการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ความสัมพันธ์ของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ โดยรวมอยู่ในระดับสูง (r_{xy}=.750) เมื่อทดสอบถดถอยพหุคูณอิทธิพลการบริหารหลักธรรมาภิบาล (β) แสดงว่าตัวแปร หลักความคุ้มค่า (X_6) หลักความโปร่งใส (X_3) หลักนิติธรรม (X_1) หลักการมีส่วนร่วม (X_4) หลักคุณธรรม (X_2) และหลักความรับผิดชอบ (X_5) สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพการให้บริการภาครัฐ มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 56.30 (R^2=.563) และผลการทดสอบสมมติฐานการบริหารหลักธรรมาภิบาล พบว่า มีผลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การบริหารภาครัฐ; หลักธรรมาภิบาล; คุณภาพการให้บริการ

Abstract

This research article aims to study 1) the level of good governance and the quality of public service delivery at the Siracha District Office, Chonburi Province; 2) the influence

of good governance on the quality of public service delivery at the Siracha District Office, Chonburi Province; and 3) guidelines for developing good governance and the quality of public service delivery at the Siracha District Office, Chonburi Province. This is a mixed-methods research. The research population consisted of personnel working at the Siracha District Office. simple random sampling method was used, specifically a lottery sampling, to select 148 people and the 5 key informants were selected using purposive sampling method, The research tools used included questionnaires and interviews, statistics for data analysis included mean, standard deviation, correlation coefficient analysis, multiple regression equation testing, and hypothesis testing. The research results found that 1) The principles of good governance at the Siracha District Office, overall, it is at high. 2) level of government services at the Sriracha District Office, overall, it is at high and 3) The correlation between good governance principles and the overall quality of public services is high (r_{xy}=.750); when multiple regression test on the influence of good governance principles (β) showed that the variables cost-effectiveness (X_6), transparency (X_3), rule of law (X_1), participation (X_4), ethics (X_2), and accountability (X_5) can collectively predict the quality of public services with a predictive power of 56.30% (R^2=.563); and The hypothesis testing results on good governance principles revealed a positive impact on the quality of public sector services, with statistical significance .01.

Keywords: Public Administration; Good Governance; Quality of Service

บทนำ

การบริหารราชการแผ่นดินในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อบทบาท หน้าที่ และรูปแบบการดำเนินงานของภาครัฐ ประชาชนในฐานะผู้รับบริการมิได้คาดหวังเพียงการให้บริการขั้นพื้นฐานเท่านั้น หากแต่ต้องการบริการที่มีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐอย่างแท้จริง สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการ จากการบริหารแบบรวมศูนย์และยึดกฎระเบียบเป็นหลักไปสู่การบริหารที่ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม (สิริยา รัตนช่วย, 2560) ด้วยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้เน้นย้ำว่า การพัฒนาระบบราชการในปัจจุบันต้องยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธา และความพึงพอใจของประชาชนต่อการทำงานของภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่ถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแพร่หลาย ทั้งในระดับนโยบายและระดับการปฏิบัติ หลักธรรมาภิบาลประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม การคำนึงถึงความคุ้มค่า การเสมอภาค และการยึดหลักนิติธรรม ซึ่งถือเป็นรากฐานของการบริหารงานภาครัฐในระบอบประชาธิปไตย นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์เห็นตรงกันว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการไม่เพียงช่วยลดปัญหาการทุจริต

การใช้อำนาจโดยมิชอบ และความไม่เป็นธรรมในระบบราชการเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานภาครัฐ โดยเฉพาะในด้านคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2559)

คุณภาพการให้บริการภาครัฐเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนประสิทธิภาพของหน่วยงานในการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยครอบคลุมด้านความสะดวก รวดเร็ว ความถูกต้อง ความเป็นธรรม และความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการของทุกกลุ่มประชาชน การให้บริการที่มีคุณภาพไม่เพียงช่วยลดปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชน แต่ยังแสดงถึงความเป็นมืออาชีพและความรับผิดชอบของภาครัฐต่อสังคม ทั้งนี้ งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าคุณภาพการให้บริการมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภายในองค์กร โดยเฉพาะการยึดหลักธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และหลักนิติธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับมาตรฐานการให้บริการ ส่งเสริมการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนอย่างยั่งยืน (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2563) ในบริบทของประเทศไทย หน่วยงานราชการระดับพื้นที่ เช่น ที่ว่าการอำเภอ มีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักในการถ่ายทอดนโยบายของรัฐไปสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่น และเป็นหน่วยงานที่ประชาชนต้องติดต่อโดยตรงในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นงานทะเบียนราษฎร งานปกครอง งานอำนวยความเป็นธรรม หรือการให้บริการด้านเอกสารทางราชการต่างๆ คุณภาพการให้บริการของที่ว่าการอำเภอจึงส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของประชาชน รวมถึงภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อภาครัฐโดยรวม (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2560)

ที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นหน่วยงานราชการระดับพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของรัฐในพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการคมนาคมขนส่ง รวมทั้งเป็นพื้นที่สำคัญของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ส่งผลให้มีประชาชน นักลงทุน และผู้ประกอบการเข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง ภารกิจของหน่วยงานครอบคลุมงานทะเบียนราษฎร งานปกครอง การอำนวยความเป็นธรรม และการให้บริการด้านเอกสารราชการต่างๆ ด้วยภารกิจที่หลากหลายและซับซ้อน การบริหารงานจึงจำเป็นต้องยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อภาครัฐ (สุภางค์ จันทวานิช, 2564) อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่ปรากฏในสังคมไทย ยังพบข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐในหลายประเด็น อาทิ ความล่าช้าในการให้บริการ การขาดความชัดเจนของขั้นตอนการปฏิบัติงาน ความไม่โปร่งใส และการให้บริการที่ขาดมาตรฐานเดียวกัน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาและทำความเข้าใจบทบาทของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาระบบการบริหารและยกระดับคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2565)

ดังนั้น ความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานราชการระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ประชาชน ติดต่อรับบริการโดยตรง ในเชิงวิชาการผลการวิจัยจะช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเฉพาะการอธิบายบทบาทของหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อประสิทธิภาพการให้บริการภาครัฐในระดับอำเภอ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากรอบแนวคิดและการศึกษาวิจัยในอนาคต ส่วนในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดนโยบายและปรับปรุงกระบวนการบริหารงานให้เกิดหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเป็นธรรม และการมี

ส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการให้บริการ สนับสนุนการพัฒนาระบบราชการไทยให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2550)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมุ่งเน้นการค้นหาปัจจัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีระดับมากน้อยเพียงใด และปัจจัยใดมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่มีต่อประชาชน การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับประเด็นเชิงนโยบายและการบริหารที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ตามองค์ประกอบคุณภาพการให้บริการภาครัฐ นอกจากนี้ การวิจัยยังมุ่งศึกษาเชิงลึกแนวการพัฒนาองค์กรด้วยหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชา ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างมาตรฐานการให้บริการภาครัฐที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยที่ได้จะถูกนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงประจักษ์สำหรับการพัฒนา ปรับปรุง และส่งเสริมกระบวนการให้บริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น อันจะช่วยให้การดำเนินงานของหน่วยงานสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างเป็นรูปธรรม และส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการให้บริการภาครัฐ ทั้งยังเป็นการยกระดับภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นต่อที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลและระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล

1.1 ประชากร ได้แก่ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จำนวน 237 คน (ที่ว่าการอำเภอศรีราชา, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก (Lottery) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 601-670) จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 148 คน

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยการคัดเลือกจากกลุ่มที่มีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และผู้รับบริการโดยตรงจากภาครัฐ ได้แก่ 1) ผู้บริหารระดับอำเภอ 2) เจ้าหน้าที่ระดับบริหารของส่วนราชการ

ในอำเภอ 3) เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานบริการประชาชน 4) ผู้นำชุมชน และ 5) ตัวแทนประชาชนผู้รับบริการ จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งสร้างจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาประกอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2.2 การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง และความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนไปถึงความชัดเจนและการใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) จำนวน 30 ชุด และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .986 และนำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index = IOC) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผลการทดสอบค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 148 ชุดมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจำนวนชุดแบบสอบถามเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างพร้อมอธิบายวิธีการกรอกแบบสอบถามอย่างถูกต้อง รวมถึงชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจ 2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งหมด ระหว่างเดือนเดือนมกราคม ถึง เมษายน พ.ศ. 2569 เพื่อให้มั่นใจว่าได้แบบสอบถามครบตามจำนวนและตรงตามกำหนดเวลา 3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับและนับจำนวนให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่าง หากพบว่าแบบสอบถามฉบับใดไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ จะมีการแจกแบบสอบถามทดแทนเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และจัดเตรียมแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่อไป

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะทำการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครงในการซักถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็น ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีข้อคำถามสัมภาษณ์ในรูปแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่มีคำถามแบบเดียวกันในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นส่วนดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยล่วงหน้า เพื่อให้มีความเข้าใจในเนื้อหาที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ 2) ติดต่อและนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลทราบ 3) จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์และศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูล เพื่อปรับวิธีการสื่อสารและใช้ภาษาที่เหมาะสมระหว่างการสัมภาษณ์ 4) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล 5) หลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้มั่นใจว่าครอบคลุมประเด็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกข้อ

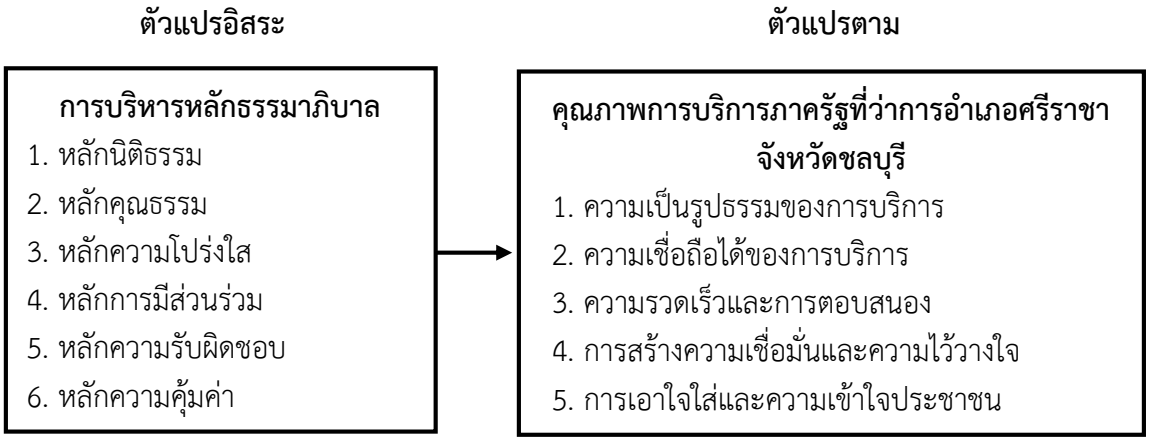
4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Correlation) การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการทดสอบสมมติฐาน

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดทั้งจากการจดบันทึกและการบันทึกเสียง จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยจัดหมวดหมู่และแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) นำข้อมูลที่จัดแยกเป็นประเด็นแล้วมาเปรียบเทียบคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างของข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์เชิงลึก 3) ทำการเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ 4) นำผลการเปรียบเทียบข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความพร้อมขององค์กรในการสนับสนุนและกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการประชาชน โดยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งในพื้นที่ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำการบริหารหลักธรรมาภิบาลจากแนวคิดของสำนักงานข้าราชการพลเรือน (2544; อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ โอษะคลัง, 2550ซ 19-23) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พุทธศักราช 2542 และศึกษาคุณภาพการให้บริการภาครัฐ โดยนำโดยนำกรอบแนวคิด SERVQUAL ของ (Parasuraman et al., 1988: 34-35) มาประยุกต์เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียง

อันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักนิติธรรม รองลงมา คือ หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และอันดับสุดท้าย คือ หลักความคุ้มค่า ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวม

ระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. หลักนิติธรรม	4.10	.602	มาก	1
2. หลักคุณธรรม	4.09	.692	มาก	2
3. หลักความโปร่งใส	4.03	.712	มาก	5
4. หลักการมีส่วนร่วม	4.07	.638	มาก	3
5. หลักความรับผิดชอบ	4.04	.639	มาก	4
6. หลักความคุ้มค่า	3.98	.702	มาก	6
รวม	**4.05**	**.612**	**มาก**	

2. ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ รองลงมา คือ การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ การเอาใจใส่และความเข้าใจประชาชน ความเชื่อถือได้ของการบริการ และอันดับสุดท้าย คือ ความรวดเร็วและการตอบสนอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวม

ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ	3.99	.399	มาก	1
2. ความเชื่อถือได้ของการบริการ	3.91	.517	มาก	4
3. ความรวดเร็วและการตอบสนอง	3.90	.514	มาก	5
4. การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ	3.93	.458	มาก	2
5. การเอาใจใส่และความเข้าใจประชาชน	3.92	.444	มาก	3
รวม	**3.93**	**.428**	**มาก**	

3. อิทธิพลของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

3.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนน (Correlation Matrix) เพื่อหาความสัมพันธ์การบริหารหลักธรรมาภิบาล พบว่า ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

เท่ากับ 0.898** 0.902** 0.953** 0.888** 0.935** และ 0.949** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์การบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

การบริหารหลักธรรมาภิบาล	คุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	
	Pearson's Correlation	Sig. (2-tailed)
1. หลักนิติธรรม (X_1)	0.898**	0.000
2. หลักคุณธรรม (X_2)	0.902**	0.000
3. หลักความโปร่งใส (X_3)	0.953**	0.000
4. หลักการมีส่วนร่วม (X_4)	0.888**	0.000
5. หลักความรับผิดชอบ (X_5)	0.935**	0.000
6. หลักความคุ้มค่า (X_6)	0.949**	0.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลการบริหารหลักธรรมาภิบาล (β) แสดงว่าตัวแปร หลักความคุ้มค่า (X_6) หลักความโปร่งใส (X_3) หลักนิติธรรม (X_1) หลักการมีส่วนร่วม (X_4) หลักคุณธรรม (X_2) และหลักความรับผิดชอบ (X_5) สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .280 .261 .551 .240 .690 และ .560 และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .267 .180 .163 .162 .152 และ .141 สามารถทำนายอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 56.30 (R^2=.563) และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์เท่ากับ .248 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์การบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_b	β	t	Sig.
1. หลักความคุ้มค่า (X_6)	.280	.020	.267	3.239	.000**
2. หลักความโปร่งใส (X_3)	.261	.042	.180	13.197	.000**
3. หลักนิติธรรม (X_1)	.551	.018	.163	8.550	.000**
4. หลักการมีส่วนร่วม (X_4)	.240	.019	.162	7.992	.000**
5. หลักคุณธรรม (X_2)	.690	.032	.152	2.954	.000**
6. หลักความรับผิดชอบ (X_5)	.560	.016	.141	11.405	.000**
a=.601, R=.750, R^2=.563, Adj R^2= .560, SEE=.248, F=187.863, Sig=0.000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารหลักธรรมาภิบาล องค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม (0.163) หลักคุณธรรม (0.152) หลักความโปร่งใส (0.180) หลักการมีส่วนร่วม (0.162) หลักความรับผิดชอบ (0.141) และหลักความคุ้มค่า (0.267) มีผลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ ที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ผลการสัมภาษณ์สามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้ จากผลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ที่ว่าการอำเภอศรีราชามีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วม และนิติธรรม ส่งผลให้การให้บริการประชาชนมีความสะดวก รวดเร็ว และตอบสนองความต้องการได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการบริการอย่างยั่งยืน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐและความเชื่อมั่นของประชาชน โดยการบริหารที่มีคุณภาพควรยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างเหมาะสม

สำหรับปัญหาและอุปสรรค พบข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ความซับซ้อนของขั้นตอนราชการ การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ รวมทั้งประชาชนบางส่วนยังเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ไม่ทั่วถึง ส่งผลต่อความพึงพอใจและประสิทธิผลของการบริการ

ในด้านการพัฒนา ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้เร่งพัฒนาระบบราชการดิจิทัล เพิ่มการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านคุณธรรม จริยธรรม และการบริการสาธารณะ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเสนอความคิดเห็น การวางแผน การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาระบบราชการสมัยใหม่อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบภายในช่วยให้การทำงานและการให้บริการประชาชนเป็นไปอย่างมีมาตรฐานและเท่าเทียมกัน และการดำเนินงานด้านการบริหารและการให้บริการที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และแสดงถึงความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กวินทิพย์ ชาญพิพัฒน์ไพบูลย์ (2567) ศึกษาเรื่อง การปรับปรุงคุณภาพการบริการภาครัฐเพื่อความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารภาครัฐส่งผลให้การดำเนินงานของรัฐมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้มากขึ้น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ ลดโอกาสการทุจริต และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณทิพย์ พานแก้ว และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและกระบวนการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลในเขตอำเภอสามพราน

จังหวัดนครปฐม พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและกระบวนการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเป็นรูปธรรมของการบริการที่มีสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมช่วยเพิ่มความสะดวกและความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่มีการแต่งกายและบุคลิกภาพที่เหมาะสม สะท้อนถึงความเป็นทางการและความน่าเชื่อถือของหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พีรชาวดี ทองธีรภาพ และเฉลิมพร เย็นเยือก (2567) ได้วิจัยเรื่อง คุณภาพการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า คุณภาพการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมืองใน 5 ด้าน คือ 1) การให้บริการอย่างเสมอภาค 2) การให้บริการตรงต่อเวลา 3) การให้บริการอย่างเพียงพอ 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง และ 5) การให้บริการอย่างก้าวหน้า และในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำผึ้ง มั่นประสงค์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของจังหวัดสุโขทัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ทุกหมวดมีความเชื่อมโยงกัน เนื่องจากผู้บริหารได้ชี้นำ และกำกับทิศทางขององค์การให้ไปสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติราชการประจำปี วิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้และถ่ายทอดแผนสู่การปฏิบัติระดับหน่วยงานและบุคลากรในจังหวัดพร้อมทั้งปลูกฝังให้คำนึงถึงผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสำคัญ

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูง ผลการวิจัยสะท้อนว่าการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่มีประสิทธิภาพ ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ส่งผลให้การดำเนินงานภาครัฐมีมาตรฐานสูงขึ้น ประชาชนได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็ว และเกิดความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานภาครัฐมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุประวีณ์ ชัยบาล (2567) วิจัยเรื่อง การจัดการคุณภาพการให้บริการของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการคุณภาพการให้บริการของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการคุณภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับ ณัฐกิต บุญมาก และคณะ (2568) วิจัยเรื่อง การบริหารหลักธรรมาภิบาลและระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อิทธิพลของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลการบริหารหลักธรรมาภิบาล (β) แสดงว่าตัวแปร หลักความคุ้มค่า (X_6) หลักความโปร่งใส (X_3) หลักนิติธรรม (X_1) หลักการมีส่วนร่วม (X_4) หลักคุณธรรม (X_2) และหลักความรับผิดชอบ (X_5) สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 56.30 (R^2=.563) ผลการวิจัยชี้ว่า หลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ โดยเฉพาะความคุ้มค่าและความโปร่งใส ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารราชการ ส่งผลให้หน่วยงานสามารถตอบสนองความต้องการประชาชนได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิผล และสร้างความเชื่อมั่นต่อบริการ

ภาครัฐอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา โพธิจาทุม และสุรวี ศุนาลัย (2566) ได้วิจัยเรื่อง หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการจัดการคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จจังหวัดนครปฐม พบว่า หลักธรรมาภิบาลที่ร่วมกันอธิบายความผันแปรของความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จจังหวัดนครปฐมได้ร้อยละ 46.80 เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีอำนาจในการทำนายความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อคุณภาพการให้บริการ และสอดคล้องกับ อชิรา เหลาศุภวณิชย และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของบุคลากรกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ปัจจัยทัศนคติด้านการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ และสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐได้ ร้อยละ 56.10 (R^2= 0.561) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารหลักธรรมาภิบาลมีผลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผลการทดสอบสมมติฐานยืนยันว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพบริการภาครัฐ ทั้งด้านประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความพึงพอใจของประชาชน สะท้อนว่าการยึดหลักธรรมาภิบาลอย่างเป็นระบบช่วยพัฒนาการบริหารราชการให้มีมาตรฐานและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พุฒิพัฒน์ วุฒิกุลธนโรจน์ และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของที่ว่าการอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ธรรมาภิบาลในการให้บริการงานทะเบียนมีผลทางบวกต่อคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ บรรพต กิติสุนทร และสมยศ สืบจากดี (2566) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ จังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พบว่า ปัจจัยด้านประชาธิปไตยในการทำงาน ปัจจัยด้านพัฒนาการและการเจริญเติบโต และปัจจัยด้านผลประโยชน์เกื้อกูลมีผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ มีอิทธิพลในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

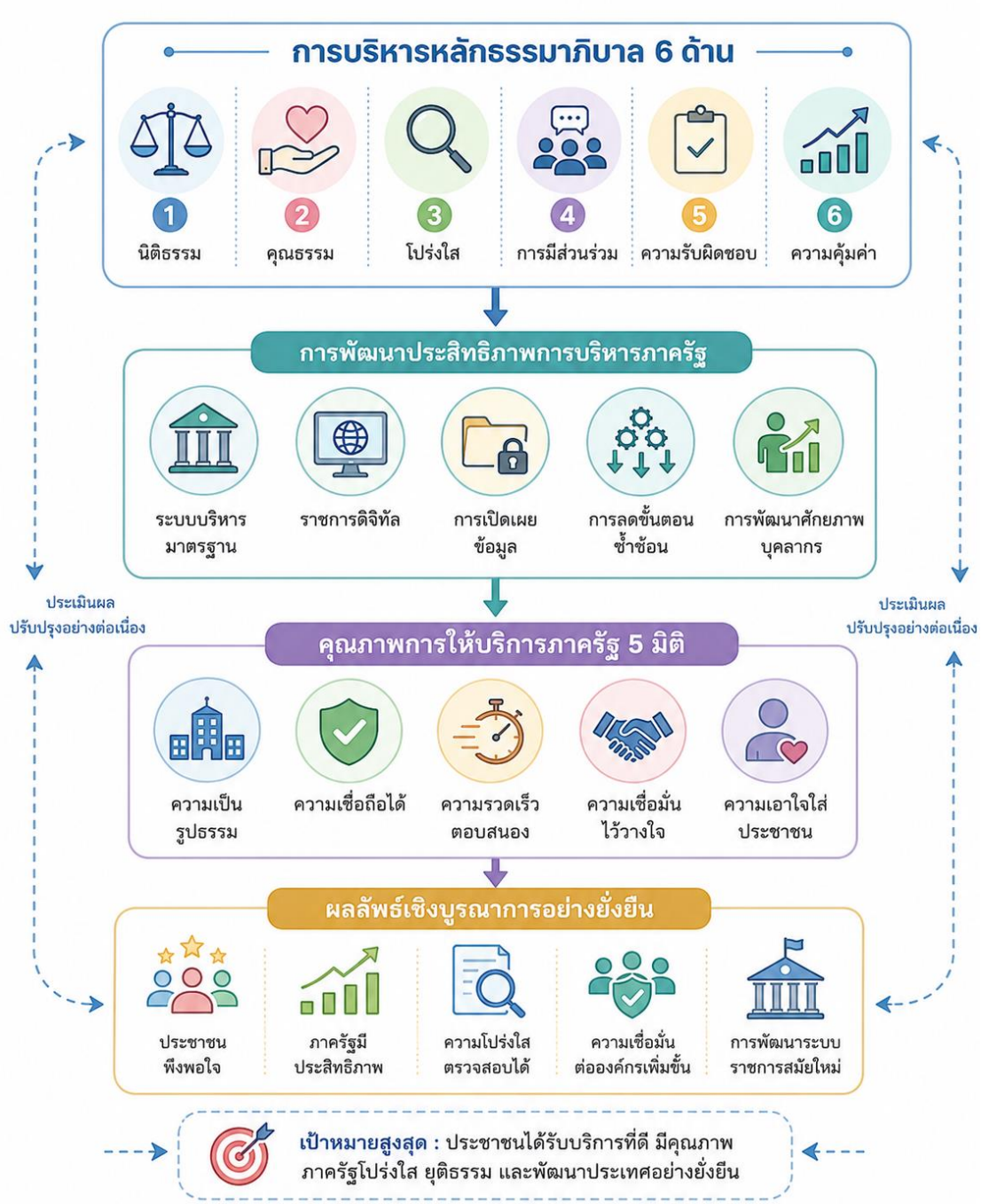
จากผลการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอศรีราชาในอนาคต ควรมุ่งสู่การสร้างระบบบริหารภาครัฐที่โปร่งใส รับผิดชอบ มีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐ สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบราชการได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาภรณ์ ยาใจ และวิจิตรา ศรีสอน (2566) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พบว่า แนวคิดหลักของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ คือ ต้องการที่จะเห็นหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการปฏิบัติราชการที่มุ่งเน้นให้การนำองค์การเป็นไปอย่างมีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม ให้ความสำคัญกับประชาชนผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปรับปรุงระบบบริหารจัดการให้มีความยืดหยุ่นคล่องตัว ส่งเสริมให้ข้าราชการพัฒนาตนเอง มีความคิดริเริ่มและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศอย่างแท้จริง และทำงานโดยมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์สำคัญที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภัทร คีรี และพิชัยรัฐ หมื่นด้วง (2568) วิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า แนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ คือ การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการให้บริการ ระยะเวลาดำเนินการ เอกสารที่ต้องใช้ รวมถึงค่าธรรมเนียม

ต่างๆ อย่างชัดเจน โปร่งใส และเข้าถึงได้ง่าย ผ่านป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อออนไลน์ หรือเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำโดยตรง การสื่อสารข้อมูลอย่างครบถ้วนช่วยลดความสับสน ความคลางแคลงใจ และข้อร้องเรียนจากประชาชน อีกทั้งยังเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้ประชาชนสามารถเตรียมความพร้อมได้อย่างถูกต้อง สะดวก และได้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้

ผลการวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการในรูปแบบ “การบริหารภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาล 6 มิติ เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนอย่างยั่งยืน” โดยชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานของที่ว่าการอำเภอศรีราชาภายใต้หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการบริการภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งด้านความเชื่อถือได้ ความรวดเร็ว ความเชื่อมั่น ความเอาใจใส่ และความเป็นรูปธรรมของบริการ โดยเฉพาะหลักความคุ้มค่าและความโปร่งใสเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพการบริการสูงสุด ในส่วนองค์ความรู้สำคัญจากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนว่า หลักธรรมาภิบาลมิใช่เพียงกรอบแนวคิดเชิงนโยบาย แต่เป็นกลไกการบริหารที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์ด้านคุณภาพบริการได้อย่างแท้จริง เมื่อหน่วยงานภาครัฐบริหารงานอย่างถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและการรับรู้ถึงประสิทธิภาพบริการที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์ยังขยายองค์ความรู้ใหม่ว่า การพัฒนาคุณภาพบริการภาครัฐยุคใหม่จำเป็นต้องบูรณาการ “ธรรมาภิบาล ราชการดิจิทัล และการมีส่วนร่วมของประชาชน” เข้าด้วยกัน โดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ลดขั้นตอน และขยายการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม สรุปได้ว่า การบริหารภาครัฐสมัยใหม่ควรขับเคลื่อนผ่าน 3 แกนหลัก ได้แก่ ธรรมาภิบาลเชิงโครงสร้าง ระบบบริการคุณภาพ และนวัตกรรมบริการภาครัฐร่วมกับประชาชน เพื่อสร้างองค์กรภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
ที่มา: สุรชัย คำศรี (2569)

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ ที่ว่าการอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ควรส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างเข้มแข็ง โดยให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามกฎหมาย ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ พร้อมพัฒนาระบบ

ตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเป็นธรรม ลดข้อผิดพลาด และเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานภาครัฐ

1.2 ควรพัฒนากระบวนการให้บริการที่มีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ โดยกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รักษามาตรฐานการให้บริการตามระยะเวลาที่กำหนด เปิดเผยข้อมูลอย่างทั่วถึง และบริหารทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากรอย่างคุ้มค่า เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและคุณภาพการบริการประชาชน

1.3 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสะท้อนปัญหาผ่านช่องทางที่หลากหลาย เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และพัฒนาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานภาครัฐระดับอื่น เช่น อำเภอ จังหวัด หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารและคุณภาพการให้บริการ อันจะช่วยขยายองค์ความรู้และพัฒนาแนวทางการบริหารภาครัฐให้เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเกี่ยวกับผลกระทบของหลักธรรมาภิบาลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ โดยเฉพาะในประเด็นด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมและสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรศึกษาปัจจัยเสริมอื่นที่อาจส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐร่วมกับหลักธรรมาภิบาล เช่น ภาวะผู้นำองค์กร เทคโนโลยีดิจิทัล วัฒนธรรมองค์กร และสมรรถนะของบุคลากร เพื่อสร้างแบบจำลองการบริหารที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และสามารถยกระดับประสิทธิภาพการบริการภาครัฐให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในยุคการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กวินทิพย์ ชาญพิพัฒน์ไพบูลย์. (2567). การปรับปรุงคุณภาพการบริการภาครัฐเพื่อความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2*(4): 899-910.

โกวิทย์ พวงงาม. (2559). *การปกครองท้องถิ่นไทย “หลักการและมิติใหม่ในอนาคต”*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2563). *กฎหมายมหาชน วิวัฒนาการของกฎหมายมหาชนในต่างประเทศและในประเทศ.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ณัฐกิต บุญมาก, ธีรพล กาญจนากาศ และคุณหญิงณฐนนท ทวีสิน. (2568). การบริหารหลักธรรมาภิบาลและระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสาร มจร โกศัยปริทรรศน์, 3*(1): 67-84.

ทรงศักดิ์ โอษะคลัง. (2550). การพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการที่ดีด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร. *ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาราชภัฏสกลนคร.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2550). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน.* นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ที่ว่าการอำเภอศรีราชา. (2568). *รายงานประจำปี 2567*. ชลบุรี: อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ธนภัทร คีรี และพิชัยรัฐ หมื่นด้วง. (2568). คุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 8*(1): 459-472.

น้ำผึ้ง มั่นประสงค์. (2564). ผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของจังหวัดสุโขทัย. *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,* แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ, สาขาวิชาวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บรรพต กิติสุนทร และสมยศ สืบจากดี. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 12*(2): 141-151.

เบญจมาภรณ์ ยาใจ และวิจิตรา ศรีสอน. (2566). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5*(4): 343-351.

พีรชาวดี ทองธีรภาพ และเฉลิมพร เย็นเยือก. (2567). คุณภาพการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบริหารการพัฒนานวัตกรรมเชิงบูรณาการ, 3*(2): 43-55.

พุฒิพัฒน์ วุฒิกุลธนโรจน์, ณฐนนท ทวีสิน, ธีรพล กาญจนากาศ และสมคิด ดวงจักร. (2567). ธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของที่ว่าการอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. *Journal of Spatial Development and Policy, 2*(6): 55-68.

วรรณทิพย์ พานแก้ว, ภมร ขันธะหัตถ์ และธนิศร ยืนยง. (2567). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและกระบวนการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 25*(1): 251-258.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2544). *คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2566). *รายงานการพัฒนาระบบราชการไทย.* กรุงเทพฯ: ก.พ.ร.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2565). *รายงานข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการให้บริการภาครัฐ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.

สิริยา รัตนช่วย. (2560). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่. *วารสารการเมืองการปกครอง, 7*(1): 72-87.

สุกัญญา โพธิจาทุม และสุรวี ศุนาลัย. (2566). หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการจัดการคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จจังหวัดนครปฐม. *Journal of Management Science Nakhon PathomRajabhat University, 8*(2): 333-347.

สุประวีณ์ ชัยบาล. (2567). การจัดการคุณภาพการให้บริการของศูนย์ดำรงธรรม อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารการจัดการการเมืองการปกครองและท้องถิ่น, 2*(3): 11-20.

สุภางค์ จันทวานิช. (2564). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อชิรา เหลาศุภวณิชย, ฉัตรสุมน พฤฒิภิญโญ และณัฐนารี เอมยงค์. (2566). การมีสวนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของบุคลากรกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข, 9*(2): 241-254.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2560). *เอนกทรรศน์.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันสร้างสรรค์ปัญญาสาธารณะ.

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing*. 5th ed. New York: Harper Collins Publishers.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3): 607-610.

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing, 64*(1): 12–40.

“การตีกลับทางวัฒนธรรม”: กรณีศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีน ในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง”

“Cultural Backlash”: A Case Study of Aristocratic Chinese Dress Culture in the Translated Literary Work “Dream of the Red Chamber”

[1]หวาง ไฉ่เสีย, [2]เจือง ถิ หั่ง, [3]สุภาวดี ยาดี

[1]Wang Caixia, [2]Truong Thi Hang, [3]Supawadi Yadi

[1-3]สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[1-3]Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

[2]Corresponding author, e-mail: truongthihang.vn@gmail.com

Received: May 25, 2026; **Revised:** June 09, 2026; **Accepted:** June 15, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ผ่านลักษณะการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ข้อมูลจากเอกสาร และดำเนินการตามขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในสมัยราชวงศ์ชิงสะท้อนผ่านตัวละครที่เป็นภาพตัวแทนของบุรุษเพศ ได้แก่ เป่ยจิ้งอว๋าง สื้อหยง และเจี่ยเป่าอวี้ ตลอดจนตัวละครที่เป็นภาพตัวแทนของสตรีเพศ ได้แก่ แม่เฒ่าเจี่ยและหวางซีเฟิ่ง ลักษณะการแต่งกายของตัวละครทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวทำให้เห็นถึงปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ในสังคมจีน กล่าวคือ แม้ราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นราชวงศ์ของชาวแมนจูจะมีอำนาจในการปกครองแผ่นดินจีนเป็นเวลานานเกือบ 300 ปี แต่กลับไม่สามารถครอบงำวัฒนธรรมของชาวฮั่นซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้ ส่งผลให้ชนชั้นปกครองชาวแมนจูจำต้องปรับใช้รูปแบบการแต่งกายของชาวฮั่นในสมัยราชวงศ์หมิงมาเป็นแบบแผนด้านการแต่งกายของตน การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมต่อระบบคิดและวิถีชีวิตของผู้คน ซึ่งในบางกรณีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมอาจมีพลานุภาพมากกว่าอำนาจทางการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคม ทั้งยังส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของรัฐชาติในระยะยาวด้วย

คำสำคัญ: การตีกลับทางวัฒนธรรม; วัฒนธรรมการแต่งกาย; ความฝันในหอแดง

Abstract

This research article aims to study the phenomenon of “cultural backlash” through the clothing styles of the Chinese aristocracy as depicted in the translated literary work “Dream of the Red Chamber”. This is a qualitative study based on documentary data, conducted through the processes of data collection, data analysis, and data presentation.

The research results reveal that the clothing culture of the Chinese upper class during the Qing Dynasty is reflected through male representative characters, including Prince Beijing, Shi Yong, and Jia Baoyu, as well as female representative characters, namely Grandmother Jia and Wang Xifeng. The attire of these two groups of characters illustrates the phenomenon of “cultural backlash” in Chinese society. In other words, although the Qing Dynasty, ruled by the Manchus, maintained political control over China for nearly 300 years, it was unable to dominate the culture of the Han Chinese, who constituted the majority of the population. Consequently, the Manchu ruling class was compelled to adopt Han Chinese clothing styles from the Ming Dynasty as the standard for their own dress. This study highlights the profound influence of culture on people’s ways of thinking and modes of life. In some cases, cultural strength can exert greater power than political authority. Therefore, culture constitutes a crucial factor in shaping identity and social cohesion, while also directly contributing to the long-term stability of the nation-state.

Keywords: Cultural Backlash; Chinese Dress Culture; Dream of the Red Chamber

บทนำ

“ความฝันในหอแดง” เป็นวรรณกรรมจีนคลาสสิกที่ประพันธ์ในสมัยราชวงศ์ชิง และได้รับการยกย่องให้เป็น 1 ใน 4 นวนิยายคลาสสิกของจีนควบคู่กับ “สามก๊ก” “ไซอิ๋ว” และ “ซ้องกั๋ง” เรื่อง “ความฝันในหอแดง” ไม่เพียงเป็นงานเขียนที่ทรงคุณค่าทางวรรณศิลป์เท่านั้น ทว่ายังมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์วรรณกรรมจีนและวรรณกรรมโลกอีกด้วย ดังที่เหมาเจ๋อตงผู้ก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเคยกล่าวไว้ว่า “จีนมีนวนิยายสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ ‘สามก๊ก’ ‘ซ้องกั๋ง’ และ ‘ความฝันในหอแดง’ บุคคลใดที่ไม่เคยอ่านนวนิยายทั้งสามเรื่องนี้ย่อมไม่อาจนับได้ว่า เป็นชาวจีนอย่างแท้จริง” (Cui Chenyao, 2017: 8) นอกจากนี้ หลู่ซิ่นนักเขียนผู้ได้รับการยกย่องในฐานะ “บิดาแห่งวรรณกรรมจีนสมัยใหม่” มีความเห็นว่า “เมื่อ ‘ความฝันในหอแดง’ ปรากฏขึ้น กลวิธีการเขียนและแนวคิดแบบโบราณก็ถูกทำลายลงไปแล้ว” (ภูเทพ ประภากร และคณะ, 2566: 286) ด้านนักวิชาการไทย วิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์ (2555: 7) ได้กล่าวยกย่องวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า “เป็นดอกกุหลาบสีแดงสดสวยช่อหนึ่งที่บานสะพรั่งและดอกกุหลาบนี้จะเบ่งบานอยู่ชั่วนิรันดร”

ประเทศจีนเป็น 1 ใน 4 อารยธรรมโบราณของโลกที่ประกอบด้วยอารยธรรมเมโสโปเตเมีย อารยธรรมอียิปต์โบราณ อารยธรรมอินเดียโบราณ และอารยธรรมจีนโบราณ ที่สำคัญ คือ จีนเป็นอารยธรรมเพียงแห่งเดียวที่สามารถสืบต่อความเจริญทางวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรวมเป็นช่วงเวลายาวนานกว่า 4,000 ปี ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมจีนจึงมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นพลวัต กับทั้งมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมจีนในยุคร่วมสมัย โดยวรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง” เปรียบเสมือนกระจกสะท้อนมรดกทางวัฒนธรรมของจีนสมัยโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย

หนึ่งในประเด็นที่น่าสนใจ คือ แม้วรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง” จะได้รับการประพันธ์ในสมัยราชวงศ์ชิง อันเป็นราชวงศ์ของชาวแมนจูที่เข้าพิชิตดินแดนของชาวฮั่นใน ค.ศ. 1636 จากนั้นสถาปนาราชวงศ์ชิงซึ่งปกครองประเทศจีนยาวนานเกือบ 300 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1636 ถึง ค.ศ. 1911 อันเป็นปีที่การปฏิวัติซินไฮ่สามารถล้มราชวงศ์ชิงและนำไปสู่การสถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้นใน ค.ศ. 1912 (เจือง ถิ หั่ง, 2568: 160) กระนั้นก็ตาม วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้

กลับไม่ใช่วัฒนธรรมของชาวแมนจู หากเป็นวัฒนธรรมของชาวฮั่นที่ได้รับการสืบทอดอย่างยาวนานตลอดระยะเวลากว่า 4,000 ปีที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมฮั่นมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ระบบคิด และระบบความเชื่อของประชาชนจีนอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ แม้ราชวงศ์แมนจูจะเข้ามามีอำนาจในการปกครองประเทศ แต่ก็ไม่อาจใช้อำนาจดังกล่าวเพื่อเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวฮั่นได้ มิหนำซ้ำยังถูกวัฒนธรรมฮั่นครอบงำจนในที่สุดก็แทบจะกลายเป็นชาวฮั่นโดยปริยาย ปรากฏการณ์ที่วัฒนธรรมของผู้พิชิตไม่สามารถครอบงำวัฒนธรรมของผู้ถูกพิชิต แต่กลับถูกวัฒนธรรมของผู้ถูกพิชิตกลืนกลายไปนั้น เรียกว่า “การตีกลับทางวัฒนธรรม” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2553)

จีนและไทยมีการติดต่อสื่อสารกันมานานดังปรากฏหลักฐานในบันทึกประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก จากนั้นในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาได้มีการส่งคณะทูตจากไทยไปถวายเครื่องบรรณาการหรือ “จิ้มก้อง” แก่พระจักรพรรดิจีนอย่างต่อเนื่อง (ชิดหทัย ปุยะติ, 2554: 75) ขณะที่ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนได้รับการสถาปนาอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2518 (กลุ่มนักข่าวการเมือง, ม.ป.ป.) โดยสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศทั้งสองไม่เพียงจำกัดอยู่ในด้านการเมืองและเศรษฐกิจเท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและวรรณกรรมด้วย วรรณกรรมจีนเริ่มได้รับการเผยแพร่สู่สังคมไทยโดยหมอบลัดเลย์ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในกลุ่มผู้อ่านชาวไทย (วินัย สุกใส, 2553: 131) ในกรณีของวรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง” นั้น เมื่อมีการเผยแพร่สู่วงวิชาการไทยก็ได้รับเสียงตอบรับอย่างดี อย่างไรก็ตาม ในสำนวนแปลภาษาไทยยังคงมีข้อจำกัดบางประการ อันเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการใช้ภาษาของชาวไทย เช่น ในบทที่ 53 ชื่อว่า “วังหนิงกว๋อฝู่ วันก่อนขึ้นปีใหม่ เซ่นไหว้ศาลเจ้าบรรพบุรุษ วังหยงกว๋อฝู่ เทศกาลหยวนเซียว กินเลี้ยงราตรีกาล” ได้กล่าวถึงการเฉลิมฉลองเนื่องในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินจันทรคติของจีน จัดขึ้นที่วังหนิ่งและวังหยง โดยมีข้อความสนทนาระหว่างเจี่ยเจินกับภรรยาคือนางแซ่อิ๋วว่า “ชั่วประเดี๋ยวเจี่ยเจินเข้ามาหากินข้าว ภรรยาของเจี่ยหยงหลบเลี่ยงแล้ว เจี่ยเจินจึงถามนางแซ่อิ๋ว พวกเราได้รับพระราชทานของเซ่นไหว้วันตฤดูแล้วหรือยัง? นางแซ่อิ๋วว่า วันนี้ฉันใช้ลูกหยงออกปิด (ประตูศาลเจ้าบรรพบุรุษ) แล้ว” (เฉาเสวี่ยนฉินและเกาเอ้อ, 2555: 1253) ทั้งนี้ การแปลคำว่า “ปิด” หมายถึง การ “ปิดประตูศาลเจ้าบรรพบุรุษ” ในข้อความข้างต้นไม่สอดคล้องกับบริบทของบทสนทนา เนื่องจากเจี่ยเจินและนางแซ่อิ๋วกำลังหารือกันเกี่ยวกับของพระราชทานที่เป็นเครื่องเซ่นไหว้ในวันตฤดู จึงไม่เกี่ยวข้องกับประตูศาลเจ้าบรรพบุรุษ คำว่า “ปิด” ในบริบทดังกล่าวจึงควรแปลว่า “การรับ” เพื่อให้สอดคล้องกับประเพณีการบูชาบรรพบุรุษของชาวจีนสมัยโบราณ กล่าวคือ ข้าราชการที่มีบรรดาศักดิ์จะได้รับพระราชทานเงินสำหรับใช้จ่ายในการประกอบพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันตฤดู อันสะท้อนนโยบายของราชวงศ์ชิงในการส่งเสริมความกตัญญูกตเวทีต่อบรรพบุรุษ ดังนั้น หากปรับคำว่า “ปิด” เป็นคำว่า “รับเงิน” ก็ย่อมจะช่วยให้บทสนทนามีความสมเหตุสมผลมากขึ้น

ปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ที่เกิดขึ้นระหว่างชาวแมนจูกับชาวฮั่น ในช่วงที่ราชวงศ์ชิงปกครองประเทศจีน รวมถึงช่องว่างในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมจีนสมัยโบราณระหว่างชาวจีนกับชาวไทยดังที่กล่าวมา ได้นำไปสู่การศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” ทั้งนี้ เพราะลักษณะการแต่งกายที่ปรากฏในเรื่องเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ชัดเจนกว่าประเด็นอื่น อาทิ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ นอกจากนี้ เนื่องจากวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” เน้นนำเสนอชีวิตของตระกูลเจี่ยซึ่งเป็นตระกูลชนชั้นสูงในสังคมจีนสมัยราชวงศ์ชิง ผู้ประพันธ์จึงให้

ความสำคัญกับการบรรยายลักษณะการแต่งกายของผู้สูงศักดิ์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ อาทิ คนรับใช้หรือสามัญชนทั่วไป การศึกษาประเด็น “การตีกลับทางวัฒนธรรม” จากวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในสมัยราชวงศ์ชิงผ่านวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” จึงเอื้อต่อการทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนสมัยโบราณ และเป็นการยกระดับคุณภาพการแปลวรรณกรรมเรื่องนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นที่สำคัญไม่น้อยไปกว่านั้น การศึกษาครั้งนี้จะช่วยพัฒนาศาสตร์ด้านวัฒนธรรมจีนโบราณในวงวิชาการไทย อันนำไปสู่การขยายองค์ความรู้และเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง”

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ข้อมูลจากเอกสาร และดำเนินการวิจัยตาม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และแนวคิด “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2553) 2. ศึกษาวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” เพื่อนำมาใช้เป็นตัวบทในการวิเคราะห์ข้อมูล 3. บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการแต่งกายของตัวละครที่เป็นภาพตัวแทนของชนชั้นสูงชาวจีนในสมัยราชวงศ์ชิงทั้งกลุ่มบุรุษเพศและกลุ่มสตรีเพศที่ปรากฏในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” 4. วิเคราะห์ลักษณะการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนสมัยราชวงศ์ชิงในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” พร้อมยกตัวอย่างประกอบและอธิบายที่มาของวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวจีนโบราณที่ชาวไทยเข้าใจคลาดเคลื่อน 5. สรุปและอภิปรายผล และ 6. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิดการวิจัย

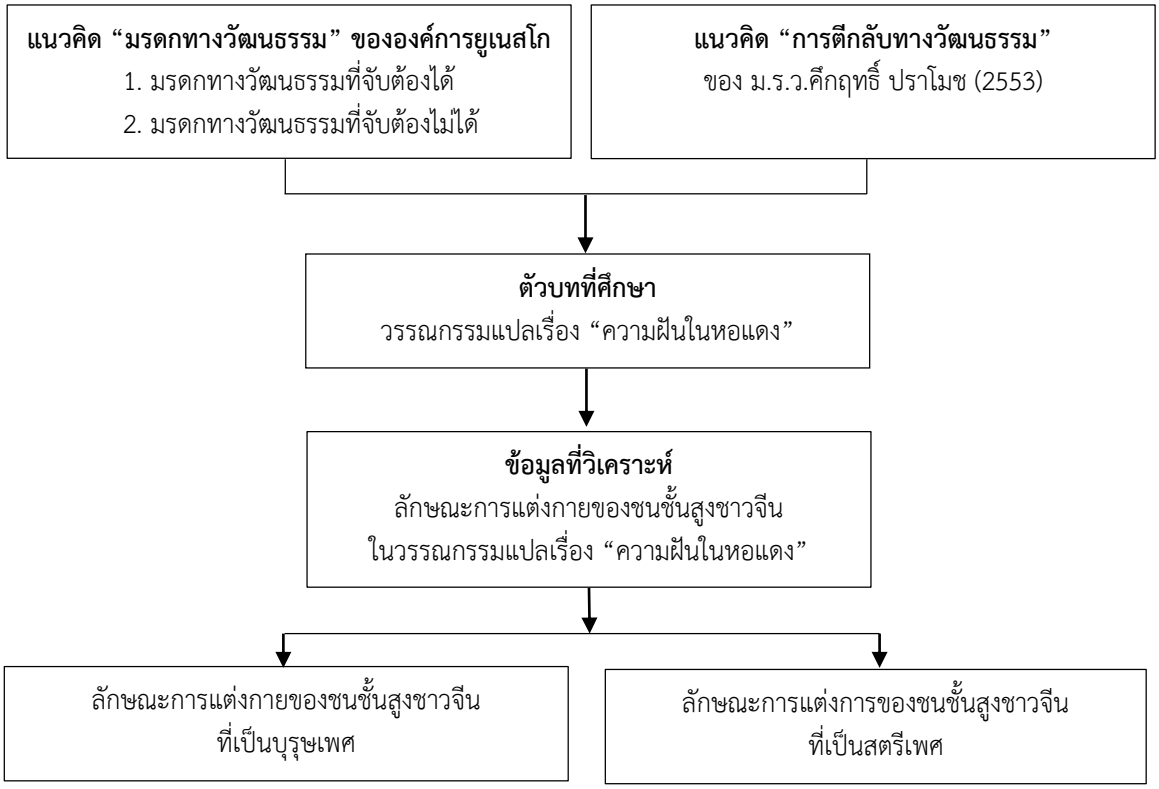
งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้แบ่งมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้” (Tangible Cultural Heritage) และ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” (Intangible Cultural Heritage) พร้อมให้คำนิยามประกอบว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้” เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพของกลุ่มบุคคลหรือสังคมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งดำรงอยู่ในปัจจุบันและเพื่อมอบให้แก่คนรุ่นหลัง โดยครอบคลุมทั้งวัตถุที่เคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้รวมถึงวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นมาและได้รับการยอมรับยกย่อง มีลักษณะโดดเด่นมีคุณค่าทางวัฒนธรรม ควรค่าแก่การให้ความคุ้มครองและสงวนรักษาไว้ (สายทิพย์ สัญญะวี, 2568: 2) ขณะที่ความหมายและขอบเขตของ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ได้แก่ การปฏิบัติ การเป็นตัวแทนการแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันเป็นผลจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่ชุมชน และกลุ่มชน สร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อธรรมชาติ และประวัติศาสตร์

ของตนและทำให้เกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ (สายทิพย์ สัญญะวี, 2568: 4)

ส่วนแนวคิดเรื่อง “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ปรากฏในปาฐกถาเรื่อง “สังคมสมัยอยุธยา” ที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นำเสนอ ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี พระนคร และต่อมาได้รวบรวมในหนังสือเรื่อง “สามนคร” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2553: 45-72) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นำเสนอปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเขมรจากการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย กล่าวคือ ในสมัยสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงดำรงสถานะเป็น “พ่อเมือง” อันสะท้อนรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่พระมหากษัตริย์ปกครองราษฎรประหนึ่งบิดาปกครองบุตร อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่สมัยกรุงศรีอยุธยา ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้แปรเปลี่ยนไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้ากับข้า โดยพระมหากษัตริย์ได้รับการยกย่องให้เป็นสมมติเทพ ไม่ใช่มนุษย์สามัญ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ หลังกรุงศรีอยุธยาได้รับชัยชนะเหนืออาณาจักรเขมร ไทยก็เริ่มรับแบบแผนทางวัฒนธรรมจากเขมรมาปรับใช้ในบริบทของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติความเชื่อเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในฐานะเทพเจ้าซึ่งเป็นแก่นสำคัญของลัทธิไศเลนทร์หรือลัทธิเทวราช ปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในบริบทของสังคมไทยเท่านั้น หากมีขึ้นในอีกหลายภูมิภาค อาทิ หลังจักรวรรดิโรมันพิชิตดินแดนกรีกได้ ก็พลันรับเอาวัฒนธรรมของกรีกมาปรับใช้จนก่อให้เกิด “วัฒนธรรมกรีก-โรมัน” ขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างชาวฮั่นกับชาวแมนจูในประเทศจีนเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ ชนเผ่าแมนจูซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตอนเหนือของจีน สามารถยึดครองกรุงปักกิ่งอันเป็นราชธานีของราชวงศ์หมิง จากนั้นสถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้นปกครองประเทศจีนเป็นช่วงเวลานานเกือบ 300 ปี อย่างไรก็ตาม แม้ชนเผ่าแมนจูจะเป็นฝ่ายมีอำนาจทางการเมือง แต่กลับไม่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนสู่สังคมของชาวฮั่นได้ มิหนำซ้ำยังถูกวัฒนธรรมฮั่นกลืนกินโดยชนชั้นปกครองชาวแมนจูค่อยๆ รับเอาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวฮั่นมาปรับใช้กับตนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และแนวคิด “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2553) แสดงผ่านแผนภาพ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

วรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” นำเสนอภาพชีวิตของตระกูลเจี่ย ซึ่งเป็นตระกูลขุนนางในสมัยราชวงศ์ชิง ตั้งแต่ช่วงที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุดไปจนถึงยุคแห่งความเสื่อมถอยทางศีลธรรม ทรัพย์สิน และฐานะทางสังคม ตัวละครเอกของเรื่องชื่อว่า เจี่ยเป่าอวี้ เขาได้รับความรักและการทะนุถนอมจากสมาชิกทุกคนในตระกูลเจี่ย สืบเนื่องจากภูมิหลังการถือกำเนิดที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ ตามตำนานจีนหนี่วาเป็นเทพีผู้มีบทบาทสำคัญในการปกป้องโลกมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์ที่หนี่วาซ่อมฟ้ารั่วด้วยการใช้ศิลาเป็นจำนวนมาก หลังภารกิจขององค์เทพีเสร็จสิ้นลงแล้ว ยังเหลือศิลาก้อนหนึ่งที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ โดยตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวบนหน้าผามุสา ครั้นพระภิกษุและนักพรตเดินทางผ่านมาบริเวณดังกล่าว ก็ประจักษ์ถึงความพิเศษของศิลาและบันดาลให้ลงมาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อที่จะได้สัมผัสกับประสบการณ์แห่งโลกียวิสัย ดังนั้น ในตอนแรกเกิด เจี่ยเป่าอวี้จึงอมหยกวิเศษชิ้นหนึ่งอยู่ในปาก และบิดาก็ตั้งชื่อบุตรว่า “เป่าอวี้” แปลว่า “หยกวิเศษ” ด้านบุคลิกภาพ เจี่ยเป่าอวี้มีลักษณะอ่อนไหวง่ายและนิยมอยู่ใกล้ชิดกับสตรี ครั้นโตขึ้นเขามีความสัมพันธ์อันซับซ้อนกับสตรี 2 คน ได้แก่ หลินต้ายอวี้และเซวียเป่าไช หากหลินต้ายอวี้มีสถานะเป็นญาติใกล้ชิดกับเจี่ยเป่าอวี้เนื่องจากมารดาของเธอเป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตกับบิดาของเจี่ยเป่าอวี้ เซวียเป่าไชกลับอยู่ในคฤหาสน์ของตระกูลเจี่ยในฐานะผู้อาศัยเนื่องจากครอบครัวซึ่งแต่เดิมเป็นตระกูลใหญ่ประสบภาวะตกต่ำ จึงต้องมาพึ่งพาตระกูลเจี่ยเพราะมารดาของเซวียเป่าไชเป็นพี่น้องท้องเดียวกันกับมารดาเจี่ยเป่าอวี้ แม้เจี่ยเป่าอวี้จะรักหลินต้ายอวี้อย่างลึกซึ้ง แต่ตระกูลเจี่ยกลับประสงค์ให้เขาสมรสกับเซวียเป่าไชเนื่องจากเธอถือกำเนิดมาพร้อมกับกุญแจทองคำซึ่งสื่อนัยความเป็นสิริมงคลเช่นเดียวกับหยกวิเศษของเจี่ยเป่าอวี้ ในที่สุดความเสื่อมถอยด้านอำนาจและฐานะทางสังคม

ของตระกูลเจี่ย ประกอบกับความผิดหวังของเจี่ยเป่าอวี้ที่ไม่ได้แต่งงานกับคนรัก ทำให้เขาตัดสินใจละทิ้งชีวิตฆราวาสเพื่อเข้าสู่เพศบรรพชิต ในตอนท้ายเรื่อง เจี่ยเป่าอวี้ได้ออกเดินทางเร่ร่อนพร้อมกับนักบวชที่เคยบันดาลให้ก้อนศิลาลงมาเกิดในโลกมนุษย์ เป็นการจบเรื่องที่สื่อนัยเกี่ยวกับความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง ความว่างเปล่าแห่งโลกียวิสัย และกฎธรรมชาติที่สรรพสิ่งดำเนินไปในลักษณะเป็นวัฏจักรหรือวงกลม

ลักษณะการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในสมัยราชวงศ์ชิงสามารถจัดอยู่ในขอบเขตของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามนิยามขององค์การยูเนสโก โดยครอบคลุมทั้งการแต่งกายของบุรุษเพศและการแต่งกายของสตรีเพศ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ลักษณะการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนที่เป็นบุรุษเพศ

เนื่องจากวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” เป็นนวนิยายขนาดยาวที่ประกอบด้วยเนื้อหารวม 120 บท จึงปรากฏตัวละครจำนวนมากที่มีสถานภาพและบทบาทในการดำเนินเรื่องแตกต่างกัน ด้านตัวละครที่เป็นบุรุษเพศนั้น ตัวละครที่ได้รับการบรรยายลักษณะการแต่งกายอย่างละเอียด ได้แก่ เป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยง และเจี่ยเป่าอวี้

1.1 ลักษณะการแต่งกายของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยง

ระบบขุนนาง (Nobility system) เป็นกลไกหนึ่งที่พระจักรพรรดิจีนใช้ในการจัดระเบียบสังคมสมัยศักดินา โดยทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อรัฐ อาทิ วีรบุรุษซึ่งมีส่วนร่วมในการสถาปนาราชอาณาจักร บุคคลที่สร้างคุณูปการแก่บ้านเมือง และพระบรมวงศานุวงศ์ ระบบนี้ได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของสังคมศักดินาจีน และยุติลงเมื่อสาธารณรัฐจีนได้รับการสถาปนาอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1912 ส่วนระบบขุนนางในสมัยราชวงศ์ชิงของชาวแมนจูได้รับการสืบทอดมาจากระบบขุนนางในสมัยราชวงศ์หมิงของชาวฮั่นซึ่งแต่เดิมมี 8 ระดับ แต่ราชวงศ์ชิงได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างดังกล่าวให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชนชั้นปกครองมากขึ้น ทำให้ระบบขุนนางมีทั้งหมด 12 ระดับด้วยกัน (Li Baochen, 2005: 233)

กรณีของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอดง” นั้น พระองค์มีบรรดาศักดิ์เป็น “จวิ้นอ๋อง” ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 2 ตามระบบขุนนางสมัยราชวงศ์ชิง ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการแต่งกายของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงในวัย 20 ปีปรากฏในบทที่ 15 ชื่อว่า “หวางเฟิ่งเจี่ยเล่นอำนาจ ณ อารามเถี่ยเจี้ยนสื้อ นางฉินจิงชิงได้สนุก ณ วัดหม่านโถว” ในบริบทที่พระองค์เสด็จมาเซ่นไหว้ศพของนางฉินเข่อชิง ภรรยาของเจี่ยหยงซึ่งเป็นญาติรุ่นพี่ของเจี่ยเป่าอวี้ ทั้งนี้ ลักษณะการแต่งกายของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงได้รับการถ่ายทอดผ่านมุมมองของเจี่ยเป่าอวี้ว่า “บนศีรษะสวมด้วยหมวกยศสมเด็จเจ้าพระยาเป็นสีขาวบริสุทธิ์ปักพู่ประดับปีกลายเงิน สวมเสื้อคลุมลายมังกรห้าเล็บคู่งูขาวใหญ่ในทะเลเจียงเอี๋ย รัดด้วยเข็มขัดหนังสีแดงประดับด้วยหยกมรกต ใบหน้าดั่งหยกงาม นัยน์ตาเสมือนดาราแจ่มจรัส” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 346)

เนื่องจากมีบรรดาศักดิ์เป็น “จวิ้นอ๋อง” ลักษณะการแต่งกายของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงจึงสะท้อนให้เห็นถึงสถานะอันสูงส่งของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสื้อคลุมที่มี “ลายมังกรห้าเล็บคู่งูขาวใหญ่ในทะเลเจียงเอี๋ย” เพราะลวดลายดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจตามคติความเชื่อของชาวจีนสมัยโบราณ ส่วน “เข็มขัดหนังสีแดงประดับด้วยหยกมรกต” เป็นเครื่องหมายสำคัญอีกประการหนึ่งที่บ่งบอกถึงของฐานันดรศักดิ์ของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยง เพราะระเบียบการแต่งกายสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงได้กำหนดให้พระจักรพรรดิ จักรพรรดินี หยินอ๋อง และจวิ้นอ๋องเท่านั้นที่มีสิทธิ์ใช้เข็มขัดฝังหยก (Feng Qiyong, & Li Xifan, 1991: 113) ที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ลักษณะการแต่งกายของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงได้มีการผสมผสานองค์ประกอบของเครื่องแต่งกายในการแสดงละครจิ้งเข้าไว้ด้วย

ประจักษ์จาก “หมวกยศสมเด็จเจ้าพระยา” ซึ่งมีลักษณะเป็นหมวกพิธีการสีขาวบริสุทธิ์ ปักพู่และประดับปีกลายเงิน อันเป็นหมวกที่ผู้มีเชื้อพระวงศ์และขุนนางสวมในระหว่างแสดงงิ้ว (Chen Dongsheng, et al., 2006: 53)

การแต่งกายของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงในข้อความข้างต้นไม่เพียงสะท้อนฐานันดรศักดิ์ของพระองค์เท่านั้น หากสอดคล้องกับบริบทของการเข้าร่วมงานศพและลักษณะนิสัยส่วนพระองค์ด้วย เครื่องแต่งกายและหมวกที่มีสีขาวเป็นพื้นหลัก ตัดด้วยเข็มขัดหนังสีแดง ถือเป็นรูปแบบการแต่งกายที่เหมาะกับบริบทของการประกอบพิธีในงานศพ อีกทั้งสอดรับกับภาพลักษณ์ที่อ่อนโยน สุภาพ และประณีตของตัวละคร อย่างไรก็ตาม สำนวนแปลภาษาไทยของวรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง” สะท้อนความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของผู้แปลเกี่ยวกับลักษณะการแต่งกายของเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยง 2 ประการ ในประการแรก แม้เป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงจะมีบรรดาศักดิ์สูง แต่เครื่องแต่งกายประเภทเสื้อคลุมของพระองค์ไม่ควรมีลายมังกร เพราะตามวัฒนธรรมจีนสมัยศักดินา ลายมังกรถูกสงวนไว้เฉพาะแก่พระจักรพรรดิเท่านั้น ส่วนพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางชั้นสูงสามารถใช้เพียงลายงูเหลือมอย่างเดียว ทั้งนี้ ความแตกต่างระหว่างลายมังกรกับลายงูเหลือมสังเกตได้จากจำนวนเล็บเท้า หากเป็นมังกรจะมีเล็บเท้ารวม 5 เล็บ แต่ถ้าเป็นงูเหลือมจะมีเพียง 4 เล็บเท่านั้น เสื้อคลุมลายงูเหลือมเริ่มใช้กันเป็นครั้งแรกในสมัยพระจักรพรรดิว่านลี่ (ค.ศ. 1573-1620) แห่งราชวงศ์หมิง และได้รับการสืบทอดมาจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง โดยสถานภาพของบุคคลสามารถพิจารณาได้จากจำนวนงูเหลือมที่ปรากฏอยู่บนเครื่องแต่งกาย ในประการที่ 2 คำว่า “ทะเลเจียงเอี๋ย” ไม่ได้หมายถึงสถานที่ทางภูมิศาสตร์ แต่เป็นลวดลายชนิดหนึ่งหรือในภาษาจีนเรียกว่า “ไห่สุ่ยเจี่ยงเอี๋ย” เป็นลวดลายที่แสดงภาพคลื่นทะเลซัดกระหน่ำ มีโขดหินตั้งตระหง่านอยู่กลางผืนน้ำ และประดับด้วยเมฆมงคลเหนือโขดหิน ลวดลายดังกล่าวปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์หมิง และได้รับการสืบทอดต่อมาจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง อย่างไรก็ตาม Mao Kunlun, et al. (2024: 2) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ลาย “ไห่สุ่ยเจียงเอี๋ย” มักจะใช้ตกแต่งบริเวณชายเสื้อในอาภรณ์ของพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางชั้นสูงมากกว่าที่จะใช้ประดับอยู่บนเสื้อ

1.2 ลักษณะการแต่งกายของเจี่ยเป่าอวี้

เจี่ยเป่าอวี้เป็นบุตรชายคนที่ 2 ของเจี่ยเจิ้งและหวางฟูเหยิน และที่สำคัญ เขาเป็นน้องชายของหยวนชุนผู้เป็นพระสนมในพระจักรพรรดิ ด้วยเหตุที่ยังอยู่ในวัยเยาว์ เจี่ยเป่าอวี้จึงได้รับความรักความเอาใจใส่ และการทะนุถนอมจากบรรดาสตรีในตระกูลเจี่ย เขายังเป็นคนให้เกียรติสตรีเพศ สนใจปรัชญาเต๋า แต่ในขณะเดียวกันก็มีท่าทีปฏิเสธแนวคิดขงจื๊อกับทั้งไม่ได้ยึดมั่นในเส้นทางการรับราชการในฐานะตัวละครเอก เจี่ยเป่าอวี้ได้รับการพรรณนาไว้อย่างละเอียดทั้งรูปลักษณ์ภายนอก อุปนิสัยใจคอ รวมถึงความคิดและพฤติกรรมด้วย ด้านการแต่งกายของตัวละครสามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การแต่งกายในโอกาสที่เป็นทางการและการแต่งกายในชีวิตประจำวัน

ลักษณะการแต่งกายของเจี่ยเป่าอวี้ในโอกาสที่เป็นทางการปรากฏในตอนที่เขาเข้าเฝ้าเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยง ซึ่งเสด็จมาร่วมพิธีศพของฉินเข่อชิง ดังข้อความว่า “เป่าอวี้รัดผมสวมหมวกเงิน ที่หน้าผากปาดรัดด้วยทองลายมังกรคู่ออกทะเล สวมเสื้อขาวลายงูใหญ่ แขนเสื้อแบบนักยิงเกาทัณฑ์ ล้อมด้วยเข็มขัดเงินประดับมุก ใบหน้าดั่งกุสุมาลย์ยามวสันตฤดู นัยน์ตาดั่งแต้มรัก” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 346) ทั้งนี้ ลักษณะการแต่งกายในบริบทพิธีการของเจี่ยเป่าอวี้สังเกตได้จากองค์ประกอบสำคัญ อาทิ การสวมหมวกเงิน การคาดหน้าผากด้วยเครื่องประดับทองลายมังกรคู่ออกทะเล ตลอดจนรูปแบบของแขนเสื้อที่แคบเพราะเอื้อต่อความคล่องตัว ที่สำคัญ คือ เหตุการณ์เข้าเฝ้าเป่ยจิ้งอ๋วาง สื้อหยงมีขึ้นในบริบท

ของงานศพ การสวมเสื้อสีขาวของเจี่ยเป่าอวี้จึงสะท้อนนัยทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการไว้ทุกข์ และทำให้แตกต่างจากการแต่งกายในชีวิตประจำวันของตัวละครที่นิยมใช้สีสันสดใส

ขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งกายของเจี่ยเป่าอวี้ในชีวิตประจำวันมีความหลากหลายมากกว่า โดยครอบคลุมทั้งการแต่งกายในโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการ เช่น การชมงิ้ว ณ คฤหาสน์ของสมาชิกอีกสายหนึ่งในตระกูลเจี่ย และการแต่งกายขณะออกไปประกอบกิจกรรมนอกสถานที่ อาทิ การไปเที่ยววัด นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลการแต่งกายขณะที่ตัวละครเข้าเยี่ยมแม่เฒ่าเจี่ยผู้เป็นย่า รวมถึงการแต่งกายในโอกาสร่วมงานฉลองวันคล้ายวันเกิดที่บรรดาคนใช้หญิงจัดให้ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ในบทที่ 8 ชื่อว่า “เจี่ยเป่าอวี้มีวาสนาอัศจรรย์รู้เรื่องกุญแจทองคำ เซวียเป่าไชจำหยกวิเศษได้” กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เจี่ยเป่าอวี้กลับจากการชมการแสดงงิ้วที่หนิงกว๋อฝู่ และรีบไปเยี่ยมเซวียเป่าไชที่กำลังป่วยโดยไม่ทันเปลี่ยนเครื่องแต่งกายมาเป็นชุดลำลอง ดังข้อความว่า “บนศีรษะเป่าอวี้สวมหมวกทองคำเลี่ยมเพชรพลอยวิเศษสีม่วงแพรห้อยระย้า ที่หน้าผากรัดด้วยมังกรทองคู่ล่อไข่มุก สวมเสื้อลายงูเหลือมรัดดอกไม้ฤดูสารท แขนเสื้อทำด้วยหนังสุนัขจิ้งจอกขาวลายเกาทัณฑ์ ที่คอแขวนด้วยเส้นไหมถักผ้าสีลายผีเสื้อกับนกหงส์ มีกุญแจอักษรว่าอายุยืนห้อยอยู่และยันต์ชื่อตัวเอง นอกจากนั้น ก็มีแผ่นหยกวิเศษขณะที่คลอดและอมอยู่ในปาก” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 212) เนื่องจากเหตุการณ์ไปชมการแสดงงิ้วมีขึ้นท่ามกลางสภาพอากาศที่หนาวเย็น เจี่ยเป่าอวี้จำต้องสวมเสื้อที่แขนทำด้วยขนสุนัขจิ้งจอกสีขาวเพื่อความอบอุ่น ขณะที่ลายงูเหลือมบนเครื่องแต่งกายของเขาก็แสดงถึงฐานะที่เป็นชนชั้นสูงของตระกูลเจี่ยอย่างชัดเจน สำหรับประเด็นที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะการแต่งกายของเจี่ยเป่าอวี้ในบริบทนี้มี 3 ประการ ในประการแรก “ลายเกาทัณฑ์” ไม่ได้หมายถึงลวดลายแต่เป็นรูปแบบการทำแขนเสื้อรูปแบบหนึ่งที่ค่อยๆ เรียวแคบลงจากบริเวณไหล่มาสู่ข้อมือ ทำให้มีรูปทรงคล้ายเกาทัณฑ์ซึ่งด้านหลังกว้างกว่าด้านหน้า เสื้อที่มีแขนลักษณะนี้แต่เดิมนิยมใช้ในการประกอบกิจกรรมที่ต้องอาศัยความคล่องตัว เช่น การยิงธนูหรือการล่าสัตว์ โดยในสมัยราชวงศ์หมิงมักใช้เฉพาะในโอกาสพิเศษเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่สมัยราชวงศ์ชิงได้มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นเครื่องแต่งกายในชีวิตประจำวัน (Han Mei, 1999: 60) ประการที่ 2 คำว่า “ดอกไม้ฤดูสารท” ก็ไม่ได้หมายถึงลวดลายเช่นเดียวกัน ทว่าเป็นสีชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “สีชิวเซียง” หรือสีเหลืองเข้ม สีดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับสีของพืชที่เหี่ยวเฉาในฤดูใบไม้ร่วง และเป็นสีที่สงวนไว้สำหรับพระจักรพรรดิและเชื้อพระวงศ์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้เจี่ยเป่าอวี้ใส่ชุด “สีชิวเซียง” ในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” อาจตีความได้ว่า เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ช่วยเน้นย้ำถึงสถานะอันสูงส่งของตระกูลเจี่ย ในประการที่ 3 ข้อความที่ว่า “ที่คอแขวนด้วยเส้นไหมถักผ้าสีลายผีเสื้อกับนกหงส์” สะท้อนความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวจีนสมัยโบราณ เนื่องจากวัตถุที่กล่าวถึงไม่ใช่เครื่องประดับบริเวณลำคอ แต่เป็นเข็มขัดหรือสายรัดเอว ซึ่งในภาษาจีนเรียกว่า “หลวนเถา”

ข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งกายของเจี่ยเป่าอวี้ขณะออกไปเที่ยววัดปรากฏในบทที่ 3 ชื่อว่า “เจี่ยอวี่ชุนผูกพันผู้มีอิทธิพล กลับรับตำแหน่งเก่า หลินต้ายอวี้ละทิ้งบิดาเข้าราชธานี” ดังข้อความว่า “บนศีรษะสวมหมวกทองคำฝังเพชรพลอยมรกตสีม่วงรัดเกศาเสมอคิ้วรั้งมังกรชิงไข่มุกทองคำปาดหน้าผาก สวมเสื้อสองสีลายภุมรานับร้อยฉลุกุสุมาลย์ แขนเสื้อลายธนูแดงผูกรัดด้วยไหมเกลียวชาววังสอดด้วยแพรสลับสีลายรวงข้าวบุปผชาติ ภายนอกสวมเสื้อสั้นทับเสื้อยาวแพรพื้นสีศิลาเขียวลายดอกไม้แปดกลุ่มระบายผ้าต่วนเรียงลายรวงข้าว สวมรองเท้าหุ้มข้อต่วนเขียวยามเช้านุ่มนวลดุจแป้ง...ลำคอสวมสร้อยสังวาลลายมังกรโบราณ อีกทั้งมีไหมเกลียวสีเบญจมงคลสายหนึ่งแขวนหยกงามอยู่หนึ่งชิ้น” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 82) ข้อความข้างต้นสะท้อนลักษณะการแต่งกายของตัวละครในบริบทของการออกนอกสถานที่

ซึ่งยังคงรักษาความประณีตและความหรูหราตามสถานภาพทางสังคมของตระกูลเจี่ย ในสังคมจีนสมัยโบราณเครื่องสวมศีรษะสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ เครื่องสวมศีรษะที่มีลักษณะเป็นหมวกใช้ปกป้องศีรษะหรือให้ความอบอุ่น และเครื่องสวมศีรษะที่เป็นผ้าคาด ซึ่งเป็นทั้งเครื่องประดับและช่วยรัดเกศาไปพร้อมกัน ในกรณีของเจี่ยเป่าอวี้ การใช้ผ้าคาดศีรษะสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศอันหนาวเย็นในเขตภาคเหนือสมัยราชวงศ์ชิง ขณะที่สีสันสดใสในเครื่องแต่งกายของเขาก็สะท้อนความสดใสตามวัยและรสนิยมส่วนบุคคลของตัวละครด้วย

ลักษณะการแต่งกายของเจี่ยเป่าอวี้ขณะอยู่ในบ้านมีความเรียบง่ายกว่าเวลาออกนอกสถานที่ โดยปรากฏในเหตุการณ์ที่เขาไปเยี่ยมแม่เฒ่าเจี่ย และในตอนเข้าร่วมกิจกรรมฉลองวันคล้ายวันเกิดที่บรรดาคนใช้หญิงจัดให้ ดังข้อความ 2 ตอนว่า “มองดูอีกก็ได้เปลี่ยนหมวกใหม่วนรอบศีรษะเป็นผมสั้นล้วนถักเป็นผมเปียเล็กรัดด้วยเส้นไหมแดงรวมขมวดถึงผมไฟกลางกระหม่อมรวบสานเป็นผมเปียใหญ่อันหนึ่งดำเป็นงาดุจลงรักจากข้างบนลงมาถึงหางเปีย ร้อยไข่มุกใหญ่สี่เม็ดใช้ทองคำอัฏฐ์รัตน์เลี่ยมมุมอย่างแข็งแรง สวมเสื้อนวมใหญ่เก่าเล็กน้อยลายเงินแดงโปรยบุปผายังคงแบบเก่า สวมสร้อยคอห้อยหยกวิเศษฝากชื่อปิดไว้กับยันต์ป้องกันตัวสิ่งของต่างๆ ด้านล่างเป็นกางเกงครึ่งขาครึ่งเผยดอกสนโปรยผ้าแพรดำลายดอกไม้ สวมถุงเท้าสีดำขอบแพรที่ยืดได้ รองเท้าสีแดงส้นหนาใหญ่” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 82) และ “เป่าอวี้เพียงสวมเสื้อนวมสำลีสีแดงเข้ม ด้านล่างเป็นกางเกงแพรเขียวขอบดำบุในสองชั้นขากางเกงผ่อนคลายอยู่พิงขนาบอยู่กับหมอนใหม่ลวดลายดอกกุหลาบ รักเร่ กลีบดอกไม้สีต่างๆ ตกแต่งด้วยแพรสีมรกต” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 1510)

ในฐานะตัวละครเอก ลักษณะการแต่งกายของเจี่ยเป่าอวี้จึงได้รับการพรรณนาอย่างละเอียดและครอบคลุมกว่าตัวละครอื่น เครื่องแต่งกายของเขาสะท้อนความหลากหลายทั้งในบริบทที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เมื่อมองโดยภาพรวม เจี่ยเป่าอวี้นิยมสวมเครื่องแต่งกายที่มีสีสันสดใส ใช้วัสดุมูลค่าสูงและมีลวดลายที่สะท้อนฐานะทางสังคมของตระกูลเจี่ย ลักษณะการแต่งกายของตัวละครที่เป็นภาพตัวแทนของชนชั้นสูงชาวจีนที่เป็นบุรุษเพศ ได้แก่ เป่ยจิ้งอว๋าง สื้อหยงและเจี่ยเป่าอวี้ยังทำให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างการแต่งกายของชาวฮั่นในสมัยราชวงศ์หมิงกับการแต่งกายของชาวแมนจู ในสมัยราชวงศ์ชิง โดยราชวงศ์ชิงได้ปรับประยุกต์องค์ประกอบด้านการแต่งกายของชาวฮั่นเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองและวัฒนธรรมของตนเอง จึงก่อให้เกิดรูปแบบของการแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะในยุคสมัยดังกล่าว

2. ลักษณะการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนที่เป็นสตรีเพศ

ตัวละครสตรีเพศในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” มีความหลากหลายเช่นเดียวกับตัวละครที่เป็นบุรุษเพศ อย่างไรก็ตาม ตัวละครที่ปรากฏลักษณะการแต่งกายที่ชัดเจนที่สุด ได้แก่ แม่เฒ่าเจี่ยซึ่งเป็นผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูล และหวางซีเฟิ่งซึ่งแม้จะมีฐานะเป็นเพียงหลานสะใภ้ของแม่เฒ่าเจี่ย แต่ด้วยบุคลิกที่เฉลียวฉลาด คล่องแคล่ว และมีความสามารถในการบริหารจัดการ เธอจึงได้รับมอบหมายให้ดูแลกิจการภายในคฤหาสน์ของตระกูลเจี่ยโดยรวม

2.1 ลักษณะการแต่งกายของแม่เฒ่าเจี่ย

แม่เฒ่าเจี่ยเป็นภรรยาของเจี่ยต้ายส้างขุนนางในราชสำนักรุ่นก่อน ทั้งยังเป็นมารดาของเจี่ยเส้อและเจี่ยเจิ้ง และเป็นย่าของเจี่ยเป่าอวี้ จึงมีบทบาทสำคัญตามโครงสร้างอำนาจภายในครอบครัวชนชั้นสูงชาวจีน ในบทที่ 42 ชื่อว่า “เหิงอู่จวินวาจาดีปลดเปลื้องความระแวงสงสัย เซียวเซียงจื่อพูดล้อเล่นเพิ่มสวยงามเหลือความหอม” ปรากฏข้อความบรรยายลักษณะการแต่งกายของแม่เฒ่าเจี่ยขณะรอแพทย์มาตรวจอาการเจ็บป่วยว่า “สวมเสื้อแพรสีเขียว สวมทับด้วยเสื้อสั้นขนแกะ และไข่มุกพวงหนึ่ง”

(เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 991) ในวัฒนธรรมจีนโบราณ เสื้อที่ทำจากขนสัตว์เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสังคม โดยสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ขนสัตว์ขนาดยาว ขนสัตว์ขนาดปานกลาง และขนสัตว์ขนาดสั้น ดังนั้น “เสื้อสั้นขนแกะ” ที่แม่เฒ่าเจี่ยสวมจึงจัดอยู่ในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มที่ทำจากขนสัตว์ขนาดสั้น โดยทั่วไปจะนิยมสวมในช่วงเดือนแปดและเดือนเก้าตามปฏิทินจันทรคติ อันเป็นช่วงเวลาที่อากาศเริ่มเย็นลงแต่ยังไม่หนาวจัด การสวมใส่เครื่องแต่งกายดังกล่าวจึงสะท้อนความพิถีพิถันในวิถีชีวิตของชนชั้นสูงชาวจีนสมัยราชวงศ์ชิง

นอกจากนี้ ในบทที่ 50 ชื่อว่า “ณ ศาลาต้นแขมหิมะ ชิงแต่งกลอนสัมผัสทิวทัศน์เอื้อนบทกวี” ได้กล่าวถึงลักษณะการแต่งกายของแม่เฒ่าเจี่ยในบริบทของฤดูเหมันต์ ซึ่งเธอพยายามหลีกเลี่ยงการนอนกลางวัน เนื่องจากเกรงว่าจะนอนไม่หลับในยามค่ำคืน ดังนั้น แม่เฒ่าเจี่ยจึงออกมาพบปะเจี่ยเป่าอวี้และบรรดาหลานๆ โดยมีข้อความบรรยายว่า “แม่เฒ่าเจี่ยสวมเสื้อคลุมใหญ่ สวมหมวกหนังหนูเตียวสีเทาอันอบอุ่น นั่งบนเก้ียวไม้ไผ่เล็ก กางร่มแพรเขียวฉาบน้ำมัน” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 1183) คำว่า “เสื้อคลุมใหญ่” ในบริบทนี้หมายถึงเครื่องนุ่งห่มชนิดที่ไม่มีแขนและบุด้วยผ้าฝ้าย โดยทั่วไปจะนิยมใช้สวมทับเมื่อต้องออกนอกเคหสถานในฤดูเหมันต์ ขณะที่ “หมวกหนังหนูเตียวสีเทา” เป็นเครื่องสวมศีรษะที่ช่วยป้องกันความหนาว โดยคำว่า “หนังหนูเตียวสีเทา” หมายถึง หนังกระรอก มีลักษณะขนสีเทาอมน้ำตาลหรือสีแดงอมน้ำตาล ซึ่งเป็นวัสดุที่ให้ความอบอุ่นและมีมูลค่าสูง

แม้ข้อความบรรยายลักษณะการแต่งกายของแม่เฒ่าเจี่ยจะมีไม่มาก แต่ก็เพียงพอที่จะสะท้อนภาพลักษณ์ของสตรีสูงวัยในตระกูลชนชั้นสูงชาวจีน ที่น่าสังเกต คือ เครื่องแต่งกายของแม่เฒ่าเจี่ยส่วนใหญ่เน้นสีเข้มเพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพความเป็นผู้อาวุโส และช่วยเน้นย้ำถึงอำนาจของตัวละครในตระกูลเจี่ย ขณะที่การเลือกใช้วัสดุประเภทขนสัตว์ไม่เพียงทำให้เห็นถึงสภาพภูมิอากาศอันหนาวเย็นในเขตภาคเหนือของประเทศจีน ทว่ายังแสดงถึงความมั่งคั่งของตระกูลเจี่ยเนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่หายากและมีมูลค่าสูงด้วย

2.2 ลักษณะการแต่งกายของหวางซีเฟิ่ง

หวางซีเฟิ่งเป็นภรรยาของเจี่ยเหลียน จึงอยู่ในฐานะเป็นหลานสะใภ้ของแม่เฒ่าเจี่ย ด้วยบุคลิกที่เฉลียวฉลาด คล่องแคล่ว และมีความสามารถในการบริหารจัดการ เธอจึงได้รับมอบหมายให้กำกับกิจกรรมต่างๆ ในคฤหาสน์ของตระกูลเจี่ย ผู้ประพันธ์ได้บรรยายลักษณะการแต่งกายของหวางซีเฟิ่งไว้อย่างละเอียดในบทที่ 3 ในบริบทที่ตระกูลเจี่ยให้การต้อนรับหลินต้ายอวี้เข้ามาพำนัก ดังข้อความว่า “บนศีรษะมวยผมประดับใยทองอัฏฐ์มณีรัตน์ชัชวาล ร้อยต่อด้วยปิ่นปักห้าหงส์รับรุ่งอรุณ สวมคอด้วยสร้อยทองคำมังกรพันประดับเพชรพลอย ชายกระโปงระบายด้วยไหมถักสีเขียวชาววัง สร้อยสะพายประดับหยกลายดอกกุหลาบสองห่วงดุจนัยน์ตาคู่ สวมเสื้อนวมเส้นใยทองลวดลายร้อยภุมรินฉลุบุปผชาติสีแดงเข้ม เป็นผ้าต่วนนอกเย็บแบบรัดรักแร้ สวมเสื้อสั้นทับเสื้อยาวแพรฉลุห้าสีลวดลายมรกตหนูขาวเงินเบื้องล่างกระโปรงแพรต่วนนอกโปรยลายดอกไม้สีมรกต” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 73) ข้อความข้างต้นได้สะท้อนฐานะสูงส่งของตัวละครผ่านการสวมใส่เครื่องแต่งกายที่ต้องใช้เทคนิคการผลิตอันประณีตซับซ้อน ในสังคมจีนสมัยโบราณ มวยผมมี 2 ประเภท ได้แก่ มวยผมที่ทำจากเส้นผมจริงและมวยผมที่เป็นเครื่องประดับซึ่งเลียนแบบเส้นผม (Wang Qizhou, et al., 2003: 34) ดังนั้น มวยผมของหวางซีเฟิ่ง จึงจัดอยู่ในประเภทหลัง โดยเป็นเครื่องประดับที่ผลิตจากด้ายทองและอัญมณี “ใยทอง” ในที่นี้เป็นเทคนิคงานโลหะของชาวจีนโบราณที่มีความประณีต กล่าวคือ ช่างฝีมือจะนำทองคำ เงิน หรือทองสัมฤทธิ์มาทำเป็นเส้นขนาดเล็ก จากนั้นจึงถักหรือสานเป็นโครงสร้างลักษณะตาข่าย (Pan Huidu, et al., 2013: 15) ขณะที่ “สร้อยทองคำมังกรพันประดับเพชรพลอย” เป็นเครื่องประดับที่ทำจาก

ทองคำบริสุทธิ์ แกะสลักเป็นลายมังกรซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจ นอกจากนี้ หวางซีเฟิ่งยังสวม “เสื้อนวมเส้นใยทอง” โดย “เส้นใยทอง” หรือในภาษาจีนเรียกว่า “โหลวจิน” เป็นเทคนิคการปักด้วยด้ายทองให้เกิดมิติบนพื้นผ้า ส่วน “ลวดลายร้อยภุมรินฉลุบุปผชาติ” เป็นลายมงคลที่นิยมในหมู่ชนชั้นสูงชาวจีนสมัยราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ชิง มักประกอบด้วยลายดอกไม้ตามฤดูกาลสลับกับผีเสื้อหลากสี อันสื่อถึงความงามและความอุดมสมบูรณ์ (Xu Jingbi, 2012: 126) ส่วน “ผ้าต่วน” เป็นผ้าไหมชนิดหนึ่งที่มีลักษณะหนาและเงางาม โดดเด่นด้วยสีสันสดใสและเทคนิคการทอเฉพาะตัว ขณะที่เสื้อ “แบบรัดรักแร้” มีลักษณะกระชับลำตัวยาว และหนา ส่วน “แพรฉลุ” เป็นเทคนิคการทอผ้าโบราณที่เริ่มปรากฏในสมัยราชวงศ์ซ่ง โดยใช้เส้นไหมเป็นทั้งเส้นยืนและเส้นพุ่ง และแทรกเส้นด้ายสีต่างๆ ระหว่างการทอเพื่อสร้างลวดลายที่มีสีสันบนผืนผ้าทำให้ผ้ามีคงรูปได้ดี โดยไม่แข็งกระด้าง (Wang Qizhou, et al., 2003: 45)

ในระยะเริ่มแรกของการสถาปนาราชวงศ์ชิง ฝ่ายปกครองชาวแมนจูได้กำหนดให้ประชาชนปรับเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายจากแบบแผนของชาวฮั่นในสมัยราชวงศ์หมิงไปสู่รูปแบบใหม่ของชาวแมนจู อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวมุ่งบังคับใช้กับบุรุษเป็นหลัก ขณะที่สตรีส่วนใหญ่ยังคงรักษารูปแบบการแต่งกายตามจารีตของชาวฮั่น ในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง เครื่องแต่งกายของสตรีโดยทั่วไปจะประกอบด้วยสององค์ประกอบหลัก ได้แก่ เสื้อซึ่งในภาษาจีนเรียกว่า “อี” และกระโปรงที่เรียกว่า “ฉาง” รูปแบบการแต่งกายของตัวละครหวางซีเฟิ่งในข้อความข้างต้นจึงสอดคล้องกับขนบการแต่งกายของชาวฮั่น คือ เธอสวม “กระโปรงแพรต่วนนอกโปรยลายดอกไม้สีมรกต” อย่างไรก็ตาม คำว่า “มรกต” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงลวดลาย แต่หมายถึงสีฟ้าอมเขียว นอกจากนี้ ที่เอวของหวางซีเฟิ่งยังมี “สร้อยสะพายประดับหยกลายดอกกุหลาบสองห่วงดุจนัยน์ตาคู่” เป็นเครื่องประดับประเภทสายรัดเอวที่มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมบริเวณส่วนบนและเชื่อมต่อกับจี้หยกที่มักจะทำเป็นรูปปลาลิ้นหมา เมื่อพิจารณาโดยรวม หวางซีเฟิ่งเลือกใช้เครื่องนุ่งห่มที่มีมูลค่าสูง สีสันโดดเด่น และตัดเย็บอย่างประณีต เพื่อแสดงสถานภาพของเธอในฐานะผู้ควบคุมกิจการภายในคฤหาสน์ตระกูลเจี่ย ขณะเดียวกันก็สะท้อนบุคลิกภาพของตัวละครที่มีความมั่นใจในตนเอง และมีแนวโน้มอยากจะดึงดูดความสนใจจากผู้อื่นด้วย

ไม่เพียงเท่านั้น ในบทที่ 6 ชื่อว่า “เจี่ยเป่าอวี้ครั้งแรกลองร่วมกามรสพิศวาส หลิวเหล่าเล่าครั้งแรกเข้าวังหยงกว๋อฝู่” ได้มีการพรรณนาลักษณะการแต่งกายของหวางซีเฟิ่งในบริบทที่หลิวเหล่าเล่า ซึ่งเป็นญาติห่างๆ ของแม่เฒ่าเจี่ย ประสบปัญหาทางการเงินและจำเป็นต้องมาขอความช่วยเหลือจากตระกูลเจี่ย โดยหวางซีเฟิ่งอนุญาตให้หลิวเหล่าเล่าเข้าพบในระหว่างพักรับประทานอาหาร ดังข้อความว่า “เฟิ่งเจี่ยนั้นอยู่ในบ้านมักสวมชุดเสื้อคลุมหนังหนูเตียวสีม่วงแบบของหวางจาวจวิน สวมหมวกล้อมด้วยผ้ารีดที่ร้อยติดไข่มุกและเพชรพลอยเม็ดเล็กๆ สวมเสื้อนวมลายลูกท้อแดงโปรยดอกไม้ เสื้อคลุมเขียวขจีสลักแพรลายหนูสีเทา กระโปรงแพรย่นของต่างประเทศสีแดงลายหนังหนูเงิน” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 169) น่าสังเกตว่า ข้อความที่กล่าวถึง “ชุดเสื้อคลุมหนังหนูเตียวสีม่วงแบบของหวางจาวจวิน” สะท้อนความเข้าใจคลาดเคลื่อนของชาวไทยเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวจีนโบราณ เพราะ “หนังหนูเตียวสีม่วงแบบของหวางจาวจวิน” ไม่ได้หมายถึงเสื้อคลุม แต่เป็นเครื่องประดับศีรษะชนิดหนึ่งที่ทำจากขนหนูเตียว และใช้พันรอบบริเวณหน้าผากใต้มวยผม ตามตำนานเล่าว่า หวางจาวจวินเคยสวมเครื่องประดับศีรษะดังกล่าวระหว่างเดินทางไปยังชายแดน นอกจากนี้ คำว่า “ลายลูกท้อแดง” ก็ไม่ใช่ลวดลายเช่นเดียวกัน แต่หมายถึงสีชมพูพีช มีลักษณะคล้ายกับสีดอกพีชแต่สดใสกว่า ขณะที่ “เสื้อคลุมเขียวขจีสลักแพรลายหนูสีเทา” เป็นเสื้อคลุมนอกที่ทอด้วยเทคนิคเฉพาะของชาวจีนโบราณ ภายในบุด้วยขนกระรอก อันสะท้อนทั้งสถานะทางสังคมและค่านิยมของชนชั้นสูงชาวจีนในสมัยราชวงศ์ชิง

ส่วนในบทที่ 68 ชื่อว่า “หลอกลวงอิ๋วเหนียงทุกข์ระทม เข้าอุทยานต้ากวนหยวน เฟิงเจี่ยเปรี้ยวจัดอาละวาดในวังหนิงกว๋อฝู่” มีข้อความพรรณนาการแต่งกายของหวางซีเฟิ่งในบริบทที่เธอรู้ว่าเจี่ยเหลียนผู้เป็นสามีแอบแต่งงานกับอิ๋วเอ้อเจี่ย ดังนั้น หวางซีเฟิ่งจึงอาศัยจังหวะที่เจี่ยเหลียนไม่อยู่บ้านเดินทางไปยังที่พักของอิ๋วเอ้อเจี่ยเพื่อนำตัวเธอเข้าสู่คฤหาสน์ของตระกูลเจี่ย รายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกายของหวางซีเฟิ่งมีความน่าสนใจว่า “บนศีรษะล้วนเป็นเครื่องประดับเงินขาว บนตัวสวมเสื้อนวมผ้าต่วนสีขาว ผ้าต่วนเขียวขจีพาดลายหงส์ กระโปรงแพรขาว” (เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ, 2555: 1645) น่าสังเกตว่า การแต่งกายของหวางซีเฟิ่งในข้อความข้างต้นแตกต่างจากตอนอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ คือ เธอเน้นอาภรณ์ที่เป็นสีขาวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการไว้ทุกข์พระพันปีหลวง ตลอดจนเป็นการตำหนิอิ๋วเอ้อเจี่ยอยู่ในเชิงว่า การแต่งงานระหว่างเธอกับสามีของหวางซีเฟิ่งท่ามกลางบริบทของการไว้ทุกข์เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

ลักษณะการแต่งกายของแม่เฒ่าเจี่ยและหวางซีเฟิ่งในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” ในฐานะภาพตัวแทนของสตรีชนชั้นสูงสมัยราชวงศ์ชิง มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับปัจจัยด้านอายุ สถานภาพทางสังคม และบทบาทภายในตระกูลอย่างชัดเจน หากแม่เฒ่าเจี่ยนิยมอาภรณ์สีเข้ม ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นผู้อาวุโสสูงสุดในตระกูลเจี่ย กับทั้งแสดงอำนาจ บารมี และความมั่นคงทางอารมณ์ของเธอ หวางซีเฟิ่งกลับนิยมอาภรณ์ที่มีสีสันสดใส ทั้งนี้ ไม่เพียงเพราะเธอยังอยู่ในวัยสาวเท่านั้น หากสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะของตัวละครทั้งความมั่นใจในตนเอง ความเฉลียวฉลาด และบทบาทในการกำกับกิจการภายในคฤหาสน์ตระกูลเจี่ยด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ความพยายามของราชวงศ์ชิงในการนำระบบการปกครอง ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวแมนจูมาปรับใช้กับชาวฮั่นมีขึ้นอย่างต่อเนื่องและในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ เรื่องถักผมเปียดังที่พบในคำบรรยายเกี่ยวกับการแต่งกายของตัวละครเจี่ยเป่าอวี้ นอกจากนี้ ราชวงศ์ชิงยังพยายามขจัดอิทธิพลของชาวฮั่นด้วยการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับคุณสมบัติของสนมนางในในราชสำนัก ตัวอย่างเช่นในวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “ซูสีไทเฮา” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2555) ได้กล่าวถึงกระบวนการคัดเลือกพระมเหสีและพระสนมของพระจักรพรรดิว่า หลังการสวรรคตของพระเจ้าเตากวงฮ่องเต้ พระเจ้าเซียนเฝิงฮ่องเต้ซึ่งมีพระชนมายุเพียงยี่สิบปีเศษได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา ครั้นเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาไว้ทุกข์ 27 เดือน พระนางฮองไทเฮาจึงมีพระบัญชาให้สรรหาสตรีเชื้อสายแมนจูที่มีสกุลจากหัวเมืองต่างๆ โดยให้จัดทำทะเบียนรายชื่อสตรีที่มีอายุใกล้เคียงกับพระจักรพรรดิส่งเข้าสู่เมืองหลวง จากนั้นมีการส่งขันทีไปตรวจสอบคุณสมบัติของสตรีตามรายชื่อ หากผู้ใดมีรูปลักษณะงดงามและมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด จะถูกคัดเลือกเข้าสู่พระราชวังเพื่อให้ขันทีชั้นผู้ใหญ่พิจารณาคัดเลือกอีกครั้งก่อนนำเข้าเฝ้าพระนางฮองไทเฮาเพื่อทรงพิจารณาแต่งตั้งเป็นนางสนมตามลำดับ นางเยโฮนาลาซึ่งภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นซูสีไทเฮา เป็นหนึ่งในสตรีชาวแมนจูที่เข้าสู่วังหลวงด้วยกระบวนการดังกล่าว ก่อนจะมีบทบาทสำคัญทางการเมือง และครองอำนาจในแผ่นดินจีนเป็นเวลานานถึง 47 ปี

ขณะที่การบังคับให้บุรุษชาวฮั่นไว้ทรงผมตามแบบของชาวแมนจู คือ โกนผมด้านหน้าและถักเปียอยู่ด้านหลัง เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ที่ราชวงศ์ชิงได้รับการสถาปนาเป็นราชวงศ์ปกครอง อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชาวฮั่นจนนำไปสู่การก่อกบฏต่อต้านราชวงศ์ชิงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกบฏไท่ผิงในช่วง ค.ศ. 1850-1864 เพื่อล้มล้างฝ่ายปกครองชาวแมนจู และสถาปนาราชวงศ์ใหม่ของชาวฮั่น ขบวนการดังกล่าวกำหนดใช้การต่อต้านทรงผมเปียแบบชาวแมนจูมาเป็น

สัญลักษณ์ และส่งเสริมให้ประชาชนไว้ผมยาวตามแบบของชาวฮั่นจนได้รับการเรียกขานจากฝ่ายตรงข้ามว่า “กบฏผมยาว” การต่อสู้ระหว่างวัฒนธรรมฮั่นกับวัฒนธรรมแมนจูผ่านทรงผมของบุรุษเพศชาวจีนยังสะท้อนผ่านผลงานประเภทเรื่องสั้นของหลู่ซิ่นหลายเรื่อง อาทิ “คลื่นลม” “ประวัติจริงของอา Q” (หลู่ซิ่น, 2563) และ “เรือนผม” (หลู่ซวิ่น, 2546)

เมื่อมองโดยภาพรวม วัฒนธรรมฮั่นและวัฒนธรรมแมนจูดำรงอยู่ในสังคมจีนมายาวนานเกือบ 300 ปีในลักษณะของการประนีประนอมและการต่อต้านควบคู่กัน โดยลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของอำนาจรัฐ ในช่วงที่ราชวงศ์ชิงมีเสถียรภาพสูง การประนีประนอมทางวัฒนธรรมมักจะเป็นกระแสหลัก แต่เมื่อใดก็ตามที่อำนาจรัฐอ่อนแอลง กระแสการต่อต้านของชาวฮั่นจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ประเด็นสำคัญ คือ เนื่องจากวัฒนธรรมฮั่นมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 4,000 ปี และมีฐานประชากรจำนวนมาก จึงมีลักษณะเข้มแข็งและสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ได้ดีกว่าวัฒนธรรมแมนจู ขณะเดียวกันภาพลักษณ์เชิงลบของชนชั้นปกครองชาวแมนจูในช่วงปลายราชวงศ์ชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่พระนางซูสีไทเฮาปกครองประเทศ ก็มาประจวบเหมาะพอดีกับวิกฤตการณ์ที่ประเทศจีนต้องเผชิญในขณะนั้น ทั้งการแทรกแซงจากมหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่น และสภาพชีวิตที่ลำบากยากเข็ญของประชาชน ดังนั้น กระแสต่อต้านราชวงศ์แมนจูจึงทวีความรุนแรงมากขึ้นจนนำไปสู่การฟื้นคืนวัฒนธรรมฮั่นในฐานะอัตลักษณ์ของชนชาติจีนอย่างแท้จริง

ปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” จากลักษณะการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” สะท้อนกระบวนการดูดกลืนทางวัฒนธรรมที่ทำให้ฝ่ายพิชิตค่อยๆ รับเอาค่านิยมของฝ่ายถูกพิชิตจนแทบจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมของกลุ่มผู้ถูกพิชิต นอกเหนือจากกรณีของราชวงศ์ชิงในประเทศจีน จักรวรรดิโรมันที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมกรีก รวมถึงสังคมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาที่รับเอาองค์ประกอบทางวัฒนธรรมของเขมรโดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิไศเลนทร์หรือลัทธิเทวราชมาใช้แล้ว กระบวนการ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ยังเกิดขึ้นระหว่างชาวอริยะที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในชมพูทวีปกับชาวพื้นเมืองผู้เป็นเจ้าของดินแดนแต่เดิมด้วย การดำรงอยู่ร่วมกันกับชาวพื้นเมืองได้ก่อให้เกิดการปะทะสังสรรค์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมสำหรับชนเผ่าอริยะซึ่งเห็นชัดเจนที่สุดในด้านภาษาและความเชื่อ ชนเผ่าอริยะที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอินเดียได้ยืมคำศัพท์พื้นเมืองจำนวนมากมาใช้ในระบบภาษาของตน ในฤคเวทซึ่งเป็นพระเวทที่เก่าแก่ที่สุดของชาวอริยะพบศัพท์จำนวนหนึ่งที่ไม่สอดคล้องกับระบบภาษาของชนเผ่าอริยะในภูมิภาคอื่น นักวิชาการจึงสันนิษฐานว่าคำศัพท์เหล่านี้รวมถึงคำอีกจำนวนหนึ่งในภาษาสันสกฤต น่าจะเป็นคำพื้นเมืองที่ชนเผ่าอริยะรับเข้ามาใช้ อิทธิพลของวัฒนธรรมพื้นเมืองยังสะท้อนผ่านระบบการออกเสียง จากที่ภาษาของชาวอริยะในอินเดียมีหน่วยเสียงที่หลากหลายกว่าภาษาของชาวอริยะในภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงที่เกิดจากการกระทบระหว่างลิ้นกับฟัน ขณะที่ชาวอริยะในภูมิภาคอื่นมีแต่เสียงซึ่งเขียนเป็นตัวอักษร ต ถ ท ธ น ภาษาสันสกฤตได้เพิ่มวรรคอักษร ฏ ฐ ฑ ฒ ณ เข้ามาอีกชุดหนึ่ง ซึ่งนักวิชาการสันนิษฐานว่า น่าจะรับมาจากภาษาของชาวพื้นเมือง ด้านความเชื่อนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2556: 7-9) ตั้งข้อสังเกตว่า ชนเผ่าอริยะในอินเดียยุคแรกน่าจะนับถือพระอินทร์เป็นเทพเจ้าสูงสุดเหนือเทพองค์อื่น เพราะในฤคเวทไม่มีการกล่าวถึงพระศิวะและพระนารายณ์ ทำให้สันนิษฐานได้อีกว่า เทพเจ้าทั้งสองพระองค์น่าจะมีรากฐานมาจากระบบความเชื่อของชาวพื้นเมือง ซึ่งชนเผ่าอริยะให้การยอมรับนับถือในเวลาต่อมา ชาวอริยะยังรับประเพณีการบูชาศิวลึงค์ซึ่งแต่เดิมเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในระบบความเชื่อของกลุ่มทาสเข้ามาอยู่ในระบบศาสนาของตนด้วย นอกจากนี้ การกำหนดให้ม้าเป็นพาหนะของวรรณะกษัตริย์โดยเฉพาะก็สะท้อนปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” อย่างน่าสนใจ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2556: 409) กล่าวว่า

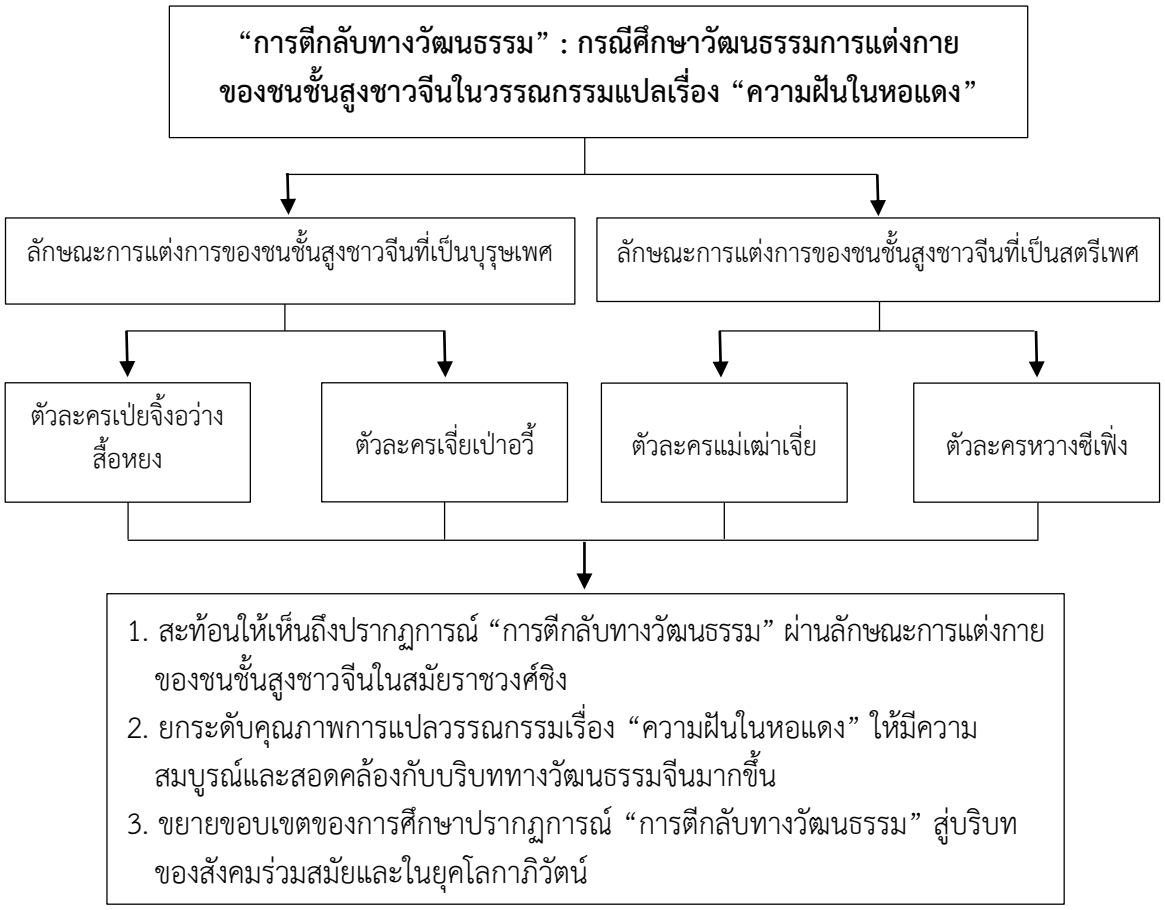
ม้าเป็นพาหนะของวรรณะกษัตริย์ในสังคมอริยะโดยเป็นม้าต้นและใช้เทียมรถรบดังกรณีที่พระพุทธเจ้าทรงม้าสีขาวชื่อกัณฐกะขณะออกผนวช ส่วนคนในวรรณะอื่นๆ รวมถึงวรรณะพราหมณ์ด้วย ใช้โคและกระบือเป็นพาหนะ ด้วยเหตุนี้ เทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจึงไม่ได้ทรงม้า โดยพระพรหมทรงหงส์ พระนารายณ์ทรงครุฑ พระอิศวรทรงโค หรือแม้แต่พระอินทร์ซึ่งในยุคแรกๆ ยังปรากฏข้อมูลการทรงรถเทียมม้า แต่ต่อมาได้เปลี่ยนมาทรงช้างเอราวัณแทน น่าสังเกตว่า ในเทพเจ้าทั้งสี่ดังกล่าว มีเพียงพระอินทร์พระองค์เดียวเท่านั้นที่มีการสลับพาหนะ คือ ในช่วงเริ่มแรกพระองค์ทรงรถเทียมม้า แต่ต่อมาได้เปลี่ยนมาทรงช้างเอราวัณแทน เรื่องนี้อาจสัมพันธ์กับบทบาทของพระองค์ในช่วงแรกที่ชาวอริยะเข้ามาสร้างบ้านแปงเมืองในชมพูทวีป โดยพระอินทร์อาจเป็นนักรบผู้กล้าหาญของชนเผ่าอริยะ ได้ทำสงครามกับคนพื้นเมืองและมีชัยชนะเหนือศัตรูจำนวนมาก การนับถือพระอินทร์ในขั้นแรกจึงเป็นการนับถือวีรบุรุษของชาติ และต่อมาจึงมีการอุปโลกน์บุคคลดังกล่าวขึ้นเป็นเทพเจ้า (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2556: 29-30) ถ้าการสันนิษฐานนี้เป็นความจริง ก็เป็นอันสิ้นสุดข้อกังขาในเรื่องที่พระอินทร์เคยทรงรถเทียมม้าในฐานะหัวหน้าชนเผ่าอริยะ และทรงนำทัพออกไปทำสงครามปราบปรามชาวพื้นเมืองในชมพูทวีปตามธรรมเนียมประเพณีของขัตติยวงศ์ ปรากฏการณ์ที่ชาวอริยะรับเอาวัฒนธรรมของชาวพื้นเมืองที่เคยอยู่มาก่อนในชมพูทวีปทั้งด้านภาษาและคติความเชื่อต่างๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมของตน รวมถึงการน้อมรับการเคารพบูชาพระศิวะและพระนารายณ์ตามแบบแผนของชนพื้นเมืองนั้น อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้พระอินทร์ซึ่งแต่เดิมดำรงสถานะเป็นเทพเจ้าสูงสุดในระบบความเชื่อของชาวอริยะ ถูกลดทอนบทบาทและลำดับความสำคัญลงมาอยู่หลังเทพเจ้าทั้ง 2 พระองค์ที่ได้รับการยอมรับเข้ามาใหม่ แม้พระอินทร์จะยังเป็นหัวหน้าเทพเจ้าทั้งหลายในสรวงสวรรค์ แต่ภาพที่ปรากฏก็ไม่ได้มีความองอาจหรือน่าเคารพนับถือเสมอไป วรรณกรรมสันสกฤตหลายเรื่องจึงบรรยายพระอินทร์ในสภาพที่เป็นจอมเทพผู้เจ้าชู้และขี้อิจฉา มักใช้อำนาจสั่งให้นางอัปสรลงไปทำลายตบะกรรมของบรรดาฤษีที่บำเพ็ญตนมาอย่างเข้มแข็งในมนุษยโลกเนื่องจากกังวลว่า ฤษีที่ตบะแก่กล้าเหล่านั้นจะขึ้นมาแย่งชิงตำแหน่งหัวหน้าเทพบนสรวงสวรรค์ของพระองค์

ตัวอย่างที่สะท้อนปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ทั้งในบริบทของตะวันตกและในบริบทของตะวันออกดังที่กล่าวมา พิสูจน์ให้เห็นว่า การแพร่กระจายวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะของการไหลบ่าจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง หรือจากวัฒนธรรมกระแสหลักมาสู่วัฒนธรรมย่อยเพียงทิศทางเดียว หากครอบคลุมถึงกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่ายทั้งการปะทะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยน และต่อรองเชิงอำนาจระหว่างกลุ่มผู้พิชิตกับผู้ถูกพิชิตด้วย ในบริบทของยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน แนวคิด “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ได้ขยายขอบเขตความหมายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือไม่เพียงจำกัดอยู่แต่ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายแพ้กับฝ่ายชนะสงคราม ทว่ายังหมายรวมไปถึงปรากฏการณ์ที่วัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมชายขอบสามารถขยายอิทธิพลเข้าสู่ประเทศมหาอำนาจ หนึ่งในตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ ตัวแทนวัฒนธรรมเอเชีย อาทิ วงดนตรี Black Pink และ BTS ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในโลกตะวันตก กรณีศึกษาทั้งในอดีตและในยุคร่วมสมัยดังที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมมีพลานุภาพไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางการทหารแต่อย่างใด

องค์ความรู้ที่ได้

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” จากกรณีศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนทั้งกลุ่มบุรุษเพศและกลุ่มสตรีเพศในวรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” อีกทั้งมีส่วนสำคัญในการยกระดับคุณภาพของการแปลวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์

และสอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรมจีนมากขึ้น ที่สำคัญไม่น้อยไปกว่านั้น ผลการวิจัยยังเปิดมิติใหม่ให้กับการศึกษาปรากฏการณ์ “การตีกลับทางวัฒนธรรม” ในบริบทของสังคมร่วมสมัย ตลอดจนทำให้เห็นถึงอำนาจของวัฒนธรรมที่บุคคล ชุมชน หรือรัฐสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลหรือต่อรองอำนาจทางการเมืองได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

นอกจากวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชั้นสูงชาวจีนในสมัยราชวงศ์ชิงแล้ว วรรณกรรมแปลเรื่อง “ความฝันในหอแดง” ยังสะท้อนมิติของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อีกหลายด้าน อาทิ การแสดงงิ้ว ศิลปะการจัดสวนแบบโบราณ ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลสำคัญ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาประเด็นดังกล่าวเพื่อขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนสมัยโบราณต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มนักข่าวการเมือง. (ม.ป.ป.). *คึกฤทธิ์เปิดม่านไม้ไผ่*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2553). *สามนคร*. นนทบุรี: ดอกหญ้า 2000.
คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2555). *ซูสีไทเฮา*. นนทบุรี: ดอกหญ้า 2000.
คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2556). *ธรรมแห่งอริยะ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ดอกหญ้า 2000.

เจือง ถิ หั่ง. (2568). บทประพันธ์ของหลู่ซิ่น : บทบาทและภาพสะท้อนสังคมจีนในห้วงหัวเลี้ยวหัวต่อ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 33(3): 155-169.

เฉาเสวี่ยนฉิน และเกาเอ้อ. (2555). *ความฝันในหอแดง*. วิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์ (ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นไม้.

ชิดหทัย ปุยะติ. (2554). พัฒนาการและลักษณะเด่นของวรรณกรรมจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 7(2): 71-91.

ภูเทพ ประภากร และคณะ. (2566). สถานภาพการศึกษาวรรณคดีจีนเรื่อง ความฝันในหอแดงในวงวิชาการไทยและจีน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 23(2): 283-317.

สายทิพย์ สัญญะวี. (2568). *มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และการดำเนินการของประเทศไทยต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://lawforasean.ocs.go.th/Content/View?Id=1264&Type=1. [10 ตุลาคม 2568].

วิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์. (2555). คำนำ. ใน *ความฝันในหอแดง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นไม้.

วินัย สุกใส. (2553). วิวัฒนาการวรรณกรรมจีนในภาษาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2411-2475 (ตอนที่ 1). *วารสารจีนศึกษา*, 3(3): 212-240.

หลู่ซิ่น. (2563). *ตะโกนสู้ ชุมนุมเรื่องสั้นของหลู่ซิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์ (2006).

หลู่ซวิ่น. (2546). *เรื่องสั้นของหลู่ซวิ่น*. นักศึกษาวิชาเอกภาษาจีน รุ่น 7 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ชุมศิลป์ธรรมดา.

Cui Chenyao. (2017). 毛泽东对《红楼梦》的政治解读及当代启示. *Master's thesis.* School of Marxism, North China University of Technology.

Chen Dongsheng, et al. (2006). 解读《红楼梦》服饰的社会制约因素. *Journal of Wuhan University of Science and Technology*, 19(10): 51-54.

Feng Qiyong, & Li Xifan. (1991). *红楼梦大辞典*. Beijing: Culture and Art Publishing House.

Han Mei. (1999). 浅析《红楼梦》中人物的服饰及其时代特征. *Journal of Ming-Qing Fiction Studies*, 1: 59-64.

Li Baochen. (2005). *清代宗室王公封爵制度考析*. Beijing: Culture and Art Publishing House.

Mao Kunlun, et al. (2024). 清代龙袍中海水江崖纹的艺术特征及其创新设计. *Wool Textile Journal*, 52(9): 1-8.

Pan Huidu, et al. (2023). 《红楼梦》中王熙凤的服饰特点与人物塑造在现代服饰设计中的应用. *Master's thesis.* School of Fashion and Art Design, Donghua University.

Wang Qizhou, et al. (2003). *绛珠还泪《红楼梦》与民俗文化*. Heilongjiang: Heilongjiang People's Publishing House.

Xu Jingbi. (2012). 本是人间富贵花——对王熙凤出场服饰的欣赏. *Anhui Literature (Second Half of the Month) Journal*, 12: 125-126.

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา จังหวัดกำแพงเพชร

The Effects of Problem based Learning Management on Mathematical Literacy in Statistics of Grade 8 Students at Thung Pho Thale Pittaya School in Kamphaeng Phet Province

[1]สุพัตรา บัวบาน, [2]สุรีรัตน์ อารีรักษ์สกุล ก้องโลก, [3]ฉัตรชัย พุฒิรุ่งโรจน์

[1]Supattra Buaban, [2]Sureerat Areeraksakul Konglok, [3]Chatchai Puttirungroj

[1]นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2,3]อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1]Master's Degree Student in School of Educational Studies,

Sukhothai Thammathirat Open University

[2,3]Lecturer, School of Educational Studies, Curriculum and Instruction Program,

Sukhothai Thammathirat Open University

[1]Corresponding author, e-mail: Supattra21639@gmail.com

Received: June 04, 2026; **Revised:** June 18, 2026; **Accepted:** June 22, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา1) เปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ 2) เปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นงานวิจัยกึ่งทดลองมีกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา จังหวัดกำแพงเพชร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 124 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา จำนวน 2 ห้อง มีนักเรียนห้องละ 30 คน และ 27 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานและแบบปกติ 2) แบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ 3) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ

3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการสรุปเนื้อหา ด้านผลที่เกิดกับผู้เรียน ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการเข้าสู่บทเรียน ตามลำดับ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน; ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์; ความพึงพอใจ

Abstract

This research article aims to study 1) compare the mathematical literacy of Grade 8 students who learned through problem-based learning management with those who received conventional instruction; 2) compare the mathematical literacy of students who learned through problem-based learning management with the 70 percent criterion; and 3) study the students' satisfaction toward problem-based learning management. This study is a quasi-experimental research design featuring both control and experimental groups. The population consisted of 124 Grade 8 students at Thung Pho Thale Pittaya School in Kamphaeng Phet Province during the second semester of the 2025 academic year. The sample consisted of Grade 8 students from Thung Pho Thale Pittaya School during the second semester of the 2025 academic year. Two classrooms were selected using cluster random sampling, comprising 30 and 27 students respectively. The research instruments included: 1) Problem-Based Learning (PBL) lesson plans and conventional lesson plans; 2) a mathematical literacy test; and 3) a satisfaction questionnaire toward problem-based learning management. The data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test

The research results were found as follows: 1) The mathematical literacy scores of Grade 8 students who learned through problem based learning management was significantly higher than that of those who received conventional instruction at the .05 level; 2) the mathematical literacy of Grade 8 students who learned through problem based learning management was significantly higher than the 70 percent criterion at the .05 level; and 3) Grade 8 students' satisfaction with problem-based learning was at a high level. The aspect receiving the highest level of satisfaction was content summarization, followed by learning outcomes, learning activities, and lesson introduction, respectively.

Keywords: Problem-Based Learning; Mathematical Literacy; Satisfaction

บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์พื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งด้านการคิดอย่างมีเหตุผล การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะความสามารถในการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ชีวิตจริง หรือที่เรียกว่า “ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์” (Mathematical Literacy) ซึ่งองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ให้ความสำคัญผ่านโครงการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment: PISA) โดยมุ่งประเมินความสามารถ

ของผู้เรียนในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ การคิดและแปลงสถานการณ์ปัญหา การใช้คณิตศาสตร์ และการตีความผลลัพธ์ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาในชีวิตจริง ทั้งนี้ กรอบการประเมิน PISA 2022 ยังให้ความสำคัญกับการใช้คณิตศาสตร์ในบริบทจริงมากกว่าการจดจำสูตรหรือการคำนวณเชิงกลไก โดยเฉพาะสาระความไม่แน่นอนและข้อมูล ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถิติและความน่าจะเป็น อันเป็นสาระที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนโดยตรง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2568)

อย่างไรก็ตาม ผลการประเมิน PISA 2022 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD และมีแนวโน้มลดลงจากการประเมินครั้งก่อน สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนยังขาดความสามารถในการประยุกต์ใช้คณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ชีวิตจริง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2568) สอดคล้องกับผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา จากการทดสอบ PISA ออนไลน์ ปีการศึกษา 2567 ที่พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยในสาระสถิติและความน่าจะเป็นเพียงร้อยละ 37.98 อีกทั้งผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2567 ในสาระสถิติและความน่าจะเป็น พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพียงร้อยละ 21.37 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ [สทศ.], 2568) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนยังมีปัญหาในการคิดวิเคราะห์ การตีความข้อมูล และการเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับสถานการณ์จริง ส่งผลให้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนยังอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐานที่คาดหวังไว้

จากการจัดการเรียนการสอนของผู้วิจัย พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา แปลงปัญหาให้อยู่ในรูปทางคณิตศาสตร์ หรืออธิบายเหตุผลของคำตอบได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการอธิบายเนื้อหา การจดจำสูตร และการทำแบบฝึกหัดตามตัวอย่าง ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการคิด วิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์ปัญหาในชีวิตจริงเป็นจุดเริ่มต้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับบริบทชีวิตจริงได้ดียิ่งขึ้น

ผลการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย เบญจรัตน์ ขวัญคง และวนินทร พูนไพบูลย์พิพัฒน์ (2565) พบว่า การใช้สถานการณ์ปัญหาใกล้ตัวร่วมกับการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการอธิบายเหตุผลทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน ขณะที่ พิมพ์ชนก ศรีสุข (2564) พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสอดคล้องกับสุพัตรา แสงทอง และคณะ (2566) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์ปัญหาในชีวิตประจำวันร่วมกับกระบวนการกลุ่ม ช่วยส่งเสริมความสามารถในการตีความข้อมูลและการใช้คณิตศาสตร์ในสถานการณ์จริงของผู้เรียน นอกจากนี้ Wijaya et al. (2021) และ Chasanah and Usodo (2022) ยังพบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงปัญหาในชีวิตจริงร่วมกับกระบวนการอภิปรายและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของผู้เรียนตามกรอบ PISA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และการตีความข้อมูล

แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือทักษะการแก้ปัญหาเพียงบางด้าน และยังขาดการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ตามกรอบ PISA 2022 อย่างครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ การคิดและแปลงสถานการณ์ปัญหา การใช้คณิตศาสตร์ และการตีความผลลัพธ์ โดยบูรณาการกับบริบทใกล้ตัวของผู้เรียนในสาระสถิติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา โดยจัดการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความใกล้ตัว มีการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ฝึกฝนทักษะด้วยตนเอง และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสมรรถนะที่จำเป็นซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Research) มีกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง วัดผลหลังการทดลอง (Non-Equivalent Control Group Posttest-Only Design)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 124 คน จัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2 ห้อง มีนักเรียนห้องละ 30 และ 27 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สถิติ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 8 แผนๆ ละ 2 ชั่วโมง รวมเวลาสอน 16 ชั่วโมง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.67)

2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง สถิติ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมเวลาสอน 16 ชั่วโมง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพด้วยแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.53)

3) แบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ โดยกำหนดสถานการณ์ปัญหาเพื่อใช้วัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ที่อิงกับกรอบการประเมินของ PISA 2022 ที่ประกอบไปด้วยการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์

เนื้อหาทางคณิตศาสตร์ที่ใช้ในการแก้ปัญหา และบริบทสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ผ่าน 4 บริบท ได้แก่ 1) บริบทส่วนตัว 2) บริบททางการงานอาชีพ 3) บริบททางสังคม และ 4) บริบททางวิทยาศาสตร์ โดยประเมิน 4 ด้าน คือ 1) การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ 2) คิด/แปลงปัญหา 3) ใช้คณิตศาสตร์ในการแก้สถานการณ์ปัญหา และ 4) ตีความและประเมินผลลัพธ์ ซึ่งเป็นลักษณะ เลือกตอบ เลือกตอบเชิงซ้อน และสร้างคำตอบแบบเปิด จำนวน 24 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน วิเคราะห์ความเที่ยงตรงรายข้อ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และนำแบบทดสอบ ไปทดลองสอบ (Try-out) กับนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเคยได้รับการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเรื่องสถิติมาแล้ว จำนวน 26 คน และวิเคราะห์หาคุณภาพรายข้อ ค่าความยากง่าย (p) มีค่าระหว่าง 0.37 – 0.46 ค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าระหว่าง 0.36 - 0.50 คัดเหลือข้อสอบใช้จริง 12 ข้อ และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.85

4) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ครอบคลุมองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านการนำเข้าสู่บทเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการสรุปเนื้อหา และด้านผลที่เกิดกับผู้เรียน จำนวน 15 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตรส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา ความเที่ยงตรงของข้อคำถาม มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง วัดหลังการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนกลุ่มทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สถิติ จำนวน 8 แผน 16 ชั่วโมง (แผนละ 2 ชั่วโมง) และนักเรียนกลุ่มควบคุมตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง สถิติ จำนวน 8 แผน 16 ชั่วโมง (แผนละ 2 ชั่วโมง)

2) ให้นักเรียนทั้งสองกลุ่ม (กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง) ทำการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยใช้แบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ จำนวน 12 ข้อ โดยใช้เวลา 90 นาทีบันทึกคะแนนเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3) ให้นักเรียนกลุ่มทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานทำแบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

4) นำผลการประเมินความพึงพอใจมีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาวิเคราะห์ข้อมูล และผลคะแนนจากการทดสอบด้วยแบบวัดความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ที่ได้ทั้ง 2 กลุ่ม มาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป มีรายละเอียด ดังนี้

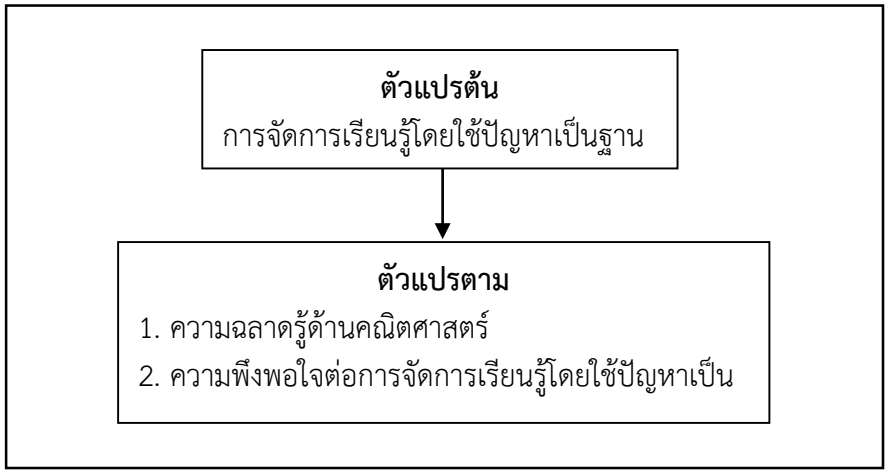
1) เปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง สถิติ กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ด้วยสถิติทดสอบทีสำหรับกลุ่มอิสระ (Independent-Samples t-test)

2) เปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง สถิติ กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ด้วยสถิติทดสอบทีสำหรับกลุ่มเดียว (One-Sample T-Test)

3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Research) มีกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง วัดผลหลังการทดลอง (Non-Equivalent Control Group Posttest-Only Design) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาตัวแปร ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

วิธีการจัดการเรียนรู้	สถิติบรรยาย			การทดสอบเลอวีน		การทดสอบค่าเฉลี่ย			95% CI of Dif.	
	Mean	S.D.	n	F	Sig	t	df	p	Lower	Upper
ใช้ปัญหาเป็นฐาน	37.27	3.876	30	3.092	0.084	5.94	55	0.001	4.767	9.619
แบบปกติ	30.07	5.225	27			1				

จากตารางที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานวิจัย “ค่าเฉลี่ยตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (Normal)” สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายได้ว่า ค่าเฉลี่ยตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (37.27) มีค่าสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (30.07) เมื่อเปรียบเทียบค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์เท่ากับ 3.876 ส่วนนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติเท่ากับ 5.225 ผลการทดสอบสมมติฐานเรื่องความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนด้วย Levene's test พบว่า กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (Normal) มีค่าความแปรปรวนของตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์หลังเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 3.092 ; Sig. = .084) จึงใช้การทดสอบเปรียบเทียบผลต่างค่าเฉลี่ยแบบที่มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า "ความแปรปรวนของทั้งสองกลุ่มเท่ากัน (Equal variances assumed)" ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียว ของตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 (t = 5.941 ; df = 55 ; p = 0.001) จึงสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (Normal) มีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานและช่วงเชื่อมั่นของตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ตัวแปร	Mean	S.D.	t	df	p (2-tailed)	95% CI of Dif	
						Lower	Upper
(PBL)	37.27	3.876	5.180	29	0.000	2.219	5.114

***P= .05*

จากตารางที่ 2 พบว่า ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยว่า "ประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม" เป็นการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ผลสรุปว่า ค่าเฉลี่ยตัวแปรความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองนักเรียน 30 คน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) มีค่าเท่ากับ 37.27 และ SD. = 3.876 ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียวของตัวแปรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 (t = 5.180 ; df = 29 ; p = 0.000) จึงสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) มีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ในการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (กลุ่มทดลอง) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยว่า "นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก" โดยศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน ที่สอดคล้องกับ

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ ด้านการนำเข้าสู่บทเรียน ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการสรุปเนื้อหา และ ด้านผลที่เกิดกับผู้เรียน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

รายการประเมิน	Mean	*ร้อยละ*	*S.D.*	แปลผล
ด้านการนำเข้าสู่บทเรียน	4.02	80.44	0.80	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.13	82.53	0.76	มาก
ด้านการสรุปเนื้อหา	4.18	83.56	0.74	
ด้านผลที่เกิดกับผู้เรียน	4.15	83.00	0.72	มาก
รวม	**4.12**	**82.44**	**0.76**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (กลุ่มทดลอง) พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.12 (M = 4.12, SD = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ อันดับที่ 1 ด้านการสรุปเนื้อหา ค่าเฉลี่ย 4.18 อันดับที่ 2 ด้านผลที่เกิดกับผู้เรียน ค่าเฉลี่ย 4.15 อันดับที่ 3 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย 4.13 อันดับที่ 4 ด้านการเข้าสู่บทเรียน ค่าเฉลี่ย 4.02 ผลการศึกษาความพึงพอใจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งโพธิ์ทะเลพิทยา สามารถอภิปรายผลได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ย 37.27 คะแนน ขณะที่กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ย 30.07 คะแนน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการทางคณิตศาสตร์ครบทั้ง 4 ด้าน ประการแรก ด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Reasoning) พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์โดยสามารถอธิบายแนวคิดและข้อสรุปจากข้อมูลได้อย่างสมเหตุสมผล ไม่ได้เพียงตอบคำถามเชิงคำนวณ แต่สามารถอธิบาย “เหตุผลของคำตอบ” ได้อย่างชัดเจน ประการที่สอง ด้านการคิดและแปลงสถานการณ์ปัญหาในเชิงคณิตศาสตร์ (Formulating) พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดและแปลงสถานการณ์ปัญหาจากบริบทจริงให้อยู่ในรูปแบบทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม

ประการที่สาม ด้านการใช้คณิตศาสตร์ในการแก้สถานการณ์ปัญหา (Employing) นักเรียนสามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ได้อย่างถูกต้อง และประการที่สี่ ด้านการตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ (Interpreting and Evaluating) พบว่า นักเรียนสามารถสรุปความหมายของข้อมูลและอธิบายผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณที่พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เผชิญสถานการณ์ปัญหาที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ได้คิดวิเคราะห์ อภิปราย และร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์และพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ได้ดีกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งสอดคล้องกับ Hmelo-Silver (2004) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ช่วยพัฒนาการสร้างองค์ความรู้ (knowledge construction) ของนักเรียนผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน การอภิปราย และการสะท้อนความคิด (reflection) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมได้อย่างมีความหมาย ส่งผลให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกทางคณิตศาสตร์ สอดคล้องกับ Astriani (2017) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐานมีผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน อีกทั้งยังสอดคล้องผลงานการวิจัยของ Elshafei (1998) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนรูโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการ เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่นักเรียนเรียนรูโดยใช้ปัญหาฐาน สามารถสร้างองค์ความรูได้ด้วยตนเอง มีการรวมกลุ่มกันแกปัญหาและสามารถคิดค้นวิธีการแกปัญหาได้ดีกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนงนุช ยืดเนื้อ (2564) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาตามกรอบของ OECD ในการประเมิน PISA พบว่า PBL เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการทางคณิตศาสตร์อย่างครบถ้วน ได้แก่ การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์(Mathematical Reasoning) การคิด/แปลงปัญหา (Formulating) การใช้คณิตศาสตร์ (Employing) และการตีความและประเมินผล (Interpreting and Evaluating) ส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ได้ดีกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถยกระดับความสามารถของนักเรียนให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดได้ เนื่องจากผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ในด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Reasoning) นักเรียนสามารถอธิบายเหตุผลทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องชัดเจน ด้านการคิดและแปลงสถานการณ์ปัญหาในเชิงคณิตศาสตร์ (Formulating) นักเรียนสามารถนำสถานการณ์จริงมาแปลงเป็นรูปแบบทางคณิตศาสตร์ได้ ในด้านการใช้คณิตศาสตร์ในการแก้สถานการณ์ปัญหา (Employing) นักเรียนสามารถเลือกใช้เครื่องมือและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม และ ในด้านการตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ (Interpreting and Evaluating) พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการตีความข้อมูลและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีความหมาย จากสังเกตการทำใบงานของนักเรียนในชั้นเรียน พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักเรียนสามารถให้ความหมายกับผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ เชื่อมโยงกับบริบทในชีวิตจริง และประเมินความเหมาะสมของคำตอบได้ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ตามกรอบ PISA ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถทำแบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์

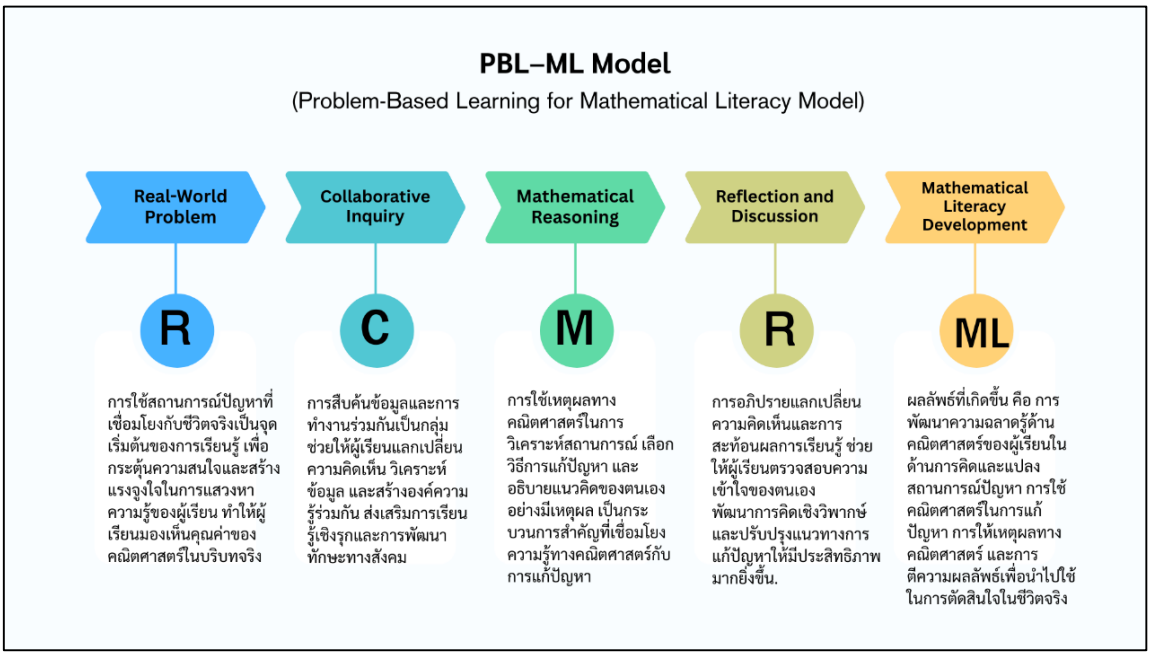
ได้ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้น หลักฐานเชิงประจักษ์จากใบงานและการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนจึงสนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ OECD ในการประเมิน PISA ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ผ่านการใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Howard S. Barrows (1980) ที่อธิบายว่า PBL เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง และการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ Cindy E. Hmelo-Silver (2004) ที่กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ผ่านปัญหาจะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณวนัช จิตธรรมมา (2566) ที่พบว่า นักเรียนมีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ที่ได้รับการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) เสริมด้วยเทคนิค KWDL ตามกรอบสถานการณ์ปัญหาของ PISA มีค่าเท่ากับ 65.35 คิดเป็นร้อยละ 80.68 และมีส่วนเบี่ยงมาตรฐาน เท่ากับ 4.18 ซึ่งนักเรียนทุกคนมีคะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และงานวิจัยของ มะรอกี แมเดาะ (2566) พบว่า คะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.12 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนยอมรับและพึงพอใจในภาพรวม ทั้งนี้เนื่องมาจาก “กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน” ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติ การทำงานเป็นกลุ่ม และการเผชิญสถานการณ์ปัญหาที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในระดับมาก เนื่องจากได้เรียนรู้อย่างมีความหมายและสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ แม้ว่าด้านการเข้าสู่บทเรียนจะมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสนใจต่อการเริ่มต้นบทเรียนที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Howard S. Barrows (1980) ที่ระบุว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ เนื่องจากนักเรียนได้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และสอดคล้องกับ Hmelo-Silver (2004) ที่กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ผ่านปัญหาช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหมายและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับสูง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) ซึ่งผู้วิจัยได้

สังเคราะห์เป็นรูปแบบเชิงแนวคิดเรียกว่า “PBL–ML Model” (Problem-Based Learning for Mathematical Literacy Model)

ภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างโมเดล

PBL–ML Model เป็นองค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากผลการวิจัยครั้งนี้ โดยอธิบายว่าการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่เริ่มต้นด้วยสถานการณ์ปัญหาในชีวิตจริง (Real-World Problem) ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับบริบทจริง จากนั้นผู้เรียนร่วมกันสืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหา (Collaborative Inquiry) ก่อนใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ในการวางแผนและแก้ปัญหา (Mathematical Reasoning) และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการอภิปรายและสะท้อนผล (Reflection and Discussion) กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy Development) ครอบคลุมความสามารถในการคิดและแปลงสถานการณ์ปัญหา การใช้คณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหา การตีความผลลัพธ์ และการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมินของ OECD/PISA

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูควรมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการทางคณิตศาสตร์อย่างครบถ้วน ได้แก่ การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ การแปลงสถานการณ์ปัญหาเป็นแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ การใช้คณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหา และการตีความและประเมินผลลัพธ์ โดยควรออกแบบกิจกรรมและคำถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบดังกล่าวอย่างชัดเจน ทั้งนี้ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะความถูกต้องของคำตอบ แต่ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดและการอธิบายเหตุผลของผู้เรียน

1.2 ในการนำรูปแบบ PBL ไปใช้ ครูควรคำนึงถึงการบริหารจัดการเวลาอย่างเหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ลักษณะนี้ต้องใช้เวลาในการคิด วิเคราะห์ และอภิปรายค่อนข้างมาก ดังนั้น ควรวางแผนเวลาให้สอดคล้องกับลักษณะกิจกรรม และอาจปรับลดปริมาณเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้เชิงลึก นอกจากนี้ควรเตรียมสื่อการเรียนรู้ ใบกิจกรรม และแนวคำถามล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนในการจัดการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา หรือความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยในรูปแบบระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อศึกษาความคงทนของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของผู้เรียนหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งติดตามพัฒนาการของผู้เรียนในระยะต่อเนื่อง

2.3 ควรมีการพัฒนาและศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เช่น การบูรณาการ PBL ร่วมกับแนวคิดหรือเทคนิคการสอนอื่น (เช่น Active Learning, Open Approach หรือเทคโนโลยีดิจิทัล) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลและหาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของผู้เรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

นงนุช ยืดเนื้อ. (2564). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

เบญจรัตน์ ขวัญคง และวนินทร พูนไพบูลย์พิพัฒน์. (2565). การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ตัวแบบเชิงคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา,* 5(2): 285-298.

พิมพ์ชนก ศรีสุข. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,* สาขาวิชาวิชาการสอนคณิตศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

มะรอกี แมเดาะ. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง หลักการนับเบื้องต้น เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

วรรณวนัช จิตธรรมมา และพงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. (2566). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) เสริมด้วยเทคนิค KWDL ตามกรอบสถานการณ์ปัญหาของ PISA ที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด,* 3(2): 152-165.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2568). *รายงานสรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2568*. นนทบุรี: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2568). *การประเมินความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ PISA 2021-2022*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.pisathailand.ipst.ac.th/pisa2022-fullreport/ [18 ตุลาคม 2568].

สุพัตรา แสงทอง และคณะ. (2566). *การพลิกโฉมการศึกษาไทย : ก้าวผ่านความท้าทายสู่ความยั่งยืน*. ในสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (บก.), การประชุมวิชาการทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 17 เรื่อง การพลิกโฉมการศึกษาไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Astriani, N., Surya, E., & Syahputra, E. (2017). The effect of Problem-based Learning to students' mathematical problem-solving ability. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas In Education*, 3(2): 3441-3446.

Barrows, H.S., & Tamblyn, R.M. (1980). *Problem-based learning: An approach to medical education*. Springer Publishing Company.

Chasanah, U., & Usodo, B. (2022). The effect of problem-based learning associated with real-life context on students' mathematical literacy based on PISA framework. *Journal of Physics: Conference Series, 2157*(1), 012015.

Elshafei, D.L. (1998). *A comparison of problem-based and traditional learning inalgebra*. [Unpublished master's thesis/doctoral dissertation].

Hmelo-Silver, C.E. (2004). Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn?. *Educational Psychology Review*, 16(3): 235-266.

Wijaya, R.P., Zulkardi, Z., & Putri, R.I.I. (2021). Development of realistic mathematics learning tools to improve students' mathematical literacy ability. Mathematics Education Journal, 5(2): 124-131.

การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

Social Welfare Provision that Affects the Enhancement of Self-Esteem of the Elderly in Kham Khrang Subdistrict Administrative Organization Dech Udom District Ubon Ratchathani

[1]เกรียงไกร แสนลา, [2]ธีรพล กาญจนากาศ, [3]กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

[1]Kriangkai Seenla, [2]Theerapol Karnchanakas, [3]Kittiwat Rattanadilok Na Phuket

[1-3]คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

[1-3]Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

[1]Corresponding author, e-mail: keriyng095@gmail.com

Received: May 25, 2026; **Revised:** June 19, 2026; **Accepted:** June 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี 2) ระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) อิทธิพลของการจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสัญชาติไทยและมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ด้วยวิธีบังเอิญ จำนวน 297 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การทดสอบสมการถดถอยพหุคูณ และการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ความสัมพันธ์การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก (r_{xy}=.962) เมื่อทดสอบถดถอยพหุคูณอิทธิพลการจัดสวัสดิการสังคม (β) แสดงว่าตัวแปร ด้านรายได้ (X_2) ด้านนันทนาการ (X_4) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (X_1) ด้านที่พักอาศัย (X_3) ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง (X_5) และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน (X_6) สามารถร่วมกันพยากรณ์การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 92.50 (R^2=.925) และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมมีผลเชิงบวกต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม; การเสริมสร้าง; คุณค่า; ผู้สูงอายุ

Abstract

This research article aims to study 1) the level of social welfare provision for the elderly in Kham Krang Subdistrict Administrative Organization, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province; 2) the level of self-esteem enhancement among the elderly in Kham Krang Subdistrict Administrative Organization, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province; and 3) the influence of social welfare provision on self-esteem enhancement among the elderly in Kham Krang Subdistrict Administrative Organization, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province. This is quantitative research. The research population consisted of elderly individuals aged 60 years and above, who were Thai nationals and resided in the Kham Krang Subdistrict Administrative Organization area. Simple random sampling was used 297 people, the research tools used were questionnaires, statistics for data analysis included mean, standard deviation, correlation coefficient analysis, multiple regression equation testing, and hypothesis testing.

The research results found that 1) level of social welfare provision for the elderly in the Kham Krang Subdistrict Administrative Organization, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province, overall, it is at high; 2) level of self-esteem enhancement among the elderly in Kham Krang Subdistrict Administrative Organization, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province, overall, it is at high; and 3) The relationship between social welfare provision and the enhancement of self-esteem among the elderly in the Kham Krang Sub-district Administrative Organization area was very high overall (r_{xy}=.962). Multiple regression testing of the influence of social welfare provision (β) showed that the variables income (X_2), recreation (X_4), health and medical care (X_1), housing (X_3), security and protection (X_5), and the creation of services and support networks (X_6) could collectively predict the enhancement of self-esteem among the elderly, with a predictive power of 92.50% (R^2=.925); The hypothesis testing results revealed that social welfare provision has positive effect on enhancing self-esteem among the elderly, with statistical significance .01.

Keywords: Social Welfare; Empowerment; Value; The Elderly

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะการลดลงของอัตราการเกิดอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ช่วยยืดอายุขัยของประชาชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อรูปแบบการดำรงชีวิตของคนไทย ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งผู้สูงอายุมีสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุส่งผลให้เกิดความท้าทายในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบสวัสดิการของประเทศ โดยเฉพาะภาระค่าใช้จ่ายด้านการดูแลสุขภาพ การจัดบริการสังคม และการพัฒนาระบบสนับสนุนที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุจำนวนมากประสบปัญหาด้านรายได้ไม่เพียงพอ ภาวะพึ่งพิง การเจ็บป่วยเรื้อรัง รวมถึงความรู้สึกโดดเดี่ยวและขาดการมีส่วนร่วม

ทางสังคม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาวะโดยรวมของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเป็นนโยบายสาธารณะที่มีความสำคัญต่อการรองรับการเปลี่ยนผ่านของประเทศไทยสู่สังคมสูงวัย ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ และสังคม เช่น ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และกองทุนผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องอาศัยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนและเข้าใจบริบทพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบและจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อให้เข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึงและเหมาะสม (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562) การจัดกิจกรรมทางสังคมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของสวัสดิการสังคมที่ช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ งานจิตอาสา หรือการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทและคุณค่าต่อสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างต่อเนื่องช่วยลดความโดดเดี่ยว และเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง (Bowling, 2007)

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) เป็นแนวคิดทางจิตวิทยาที่สะท้อนการรับรู้และการประเมินคุณค่าของตนเอง ระดับที่บุคคลยอมรับ เคารพ และให้คุณค่ากับตนเองทั้งด้านความสามารถศักยภาพ และบทบาททางสังคม สำหรับผู้สูงอายุ การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพ บทบาททางสังคม รายได้ และการสูญเสียบุคคลใกล้ชิด ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรู้สึกด้อยคุณค่าหรือขาดความมั่นใจได้ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงมักสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ดี ยอมรับข้อจำกัดของตนเอง และดำรงชีวิตในวัยสูงอายุได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี และมีความหมาย (Rosenberg, 2015) สำหรับการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และสุขภาวะทางจิตใจ ผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงมักมองชีวิตในแง่บวก มีความหวัง และสามารถรับมือกับความเครียดได้ดี สำหรับผู้สูงอายุ การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม ผู้สูงอายุที่ตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของตนเองมักกล้าแสดงออก เข้าร่วมกิจกรรม และสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและลดความโดดเดี่ยว ในทางตรงกันข้าม ผู้สูงอายุที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำมักหลีกเลี่ยงการเข้าสังคม เสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า ความรู้สึกไร้คุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ลดลง (Orth et al., 2008)

องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างชัดเจน โดยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลงและการย้ายถิ่นของวัยแรงงาน ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำนวนมากอาศัยอยู่ตามลำพังหรือขาดการดูแลอย่างใกล้ชิด แม้ชุมชนยังคงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ แต่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ส่งผลต่อรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพ ความมั่นคงทางรายได้ และคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุยังเผชิญปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพ การดูแลโรคเรื้อรัง และภาวะพึ่งพิง รวมถึงความรู้สึกเป็นภาระต่อครอบครัว ซึ่งอาจส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองและการมีส่วนร่วมทางสังคม ดังนั้น การจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง, 2568)

จากที่กล่าวมา การก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว ทำให้การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุมีความสำคัญมากขึ้น แม้ภาครัฐจะมีมาตรการสนับสนุนต่างๆ แต่การดำเนินงานในระดับท้องถิ่นยังเผชิญข้อจำกัดด้านความครอบคลุมและความเหมาะสม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่วัยแรงงานย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ ส่งผลให้ผู้สูงอายุเผชิญปัญหาด้านสุขภาพ รายได้ และความโดดเดี่ยว รวมทั้งส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้น การศึกษาผลของการจัดสวัสดิการสังคมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบายและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมและยั่งยืนในระดับชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งมีสัญชาติไทยและมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1,224 คน (ข้อมูลผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีบังเอิญ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 607-610) จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 297 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม เพื่อใช้ศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว นำมาประกอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2.2 การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนไปถึงความชัดเจนและการใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) จำนวน 30 ชุด และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .964

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 297 ชุดมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจำนวนชุดแบบสอบถามเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างพร้อมอธิบายวิธีการกรอกแบบสอบถามอย่างถูกต้อง รวมถึงชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจ

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งหมด ระหว่างเดือนเดือนมกราคมถึงเมษายน พ.ศ. 2569 เพื่อให้มั่นใจว่าได้แบบสอบถามครบตามจำนวนและตรงตามกำหนดเวลา

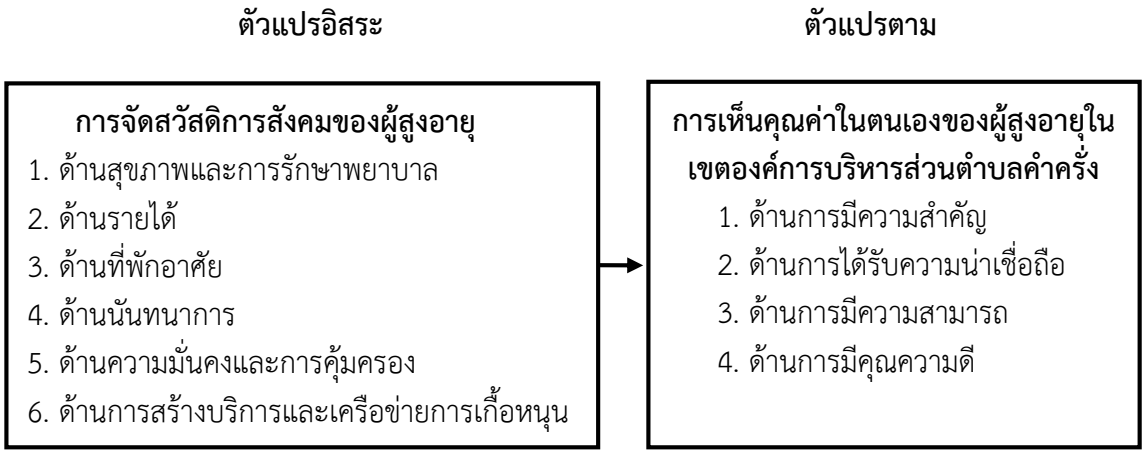
3.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับและนับจำนวนให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่าง หากพบว่าแบบสอบถามฉบับใดไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ จะมีการแจกแบบสอบถามทดแทนเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และจัดเตรียมแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Correlation) การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการทดสอบสมมติฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2548: 22-27) และแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองของ Coopersmith (1981: 42-43) มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิเคราะห์ระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านที่พักอาศัย รองลงมา คือ

ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และอันดับสุดท้าย คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล	3.96	.843	มาก	6
2. ด้านรายได้	4.01	.902	มาก	4
3. ด้านที่พักอาศัย	4.21	.749	มาก	1
4. ด้านนันทนาการ	3.98	.861	มาก	5
5. ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง	4.11	.730	มาก	3
6. ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน	4.20	.688	มาก	2
รวม	**4.08**	**.758**	**มาก**	

2. ระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการได้รับความน่าเชื่อถือ รองลงมา คือ ด้านการมีคุณความดี ด้านการมีความสำคัญ และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการมีความสามารถ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. ด้านการมีความสำคัญ	4.12	.681	มาก	3
2. ด้านการได้รับความน่าเชื่อถือ	4.14	.642	มาก	1
3. ด้านการมีความสามารถ	4.00	.923	มาก	4
4. ด้านการมีคุณความดี	4.13	.806	มาก	2
รวม	**4.10**	**.709**	**มาก**	

3. อิทธิพลของการจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

3.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนน (Correlation Matrix) เพื่อหาความสัมพันธ์การจัดสวัสดิการสังคม พบว่า ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เท่ากับ 0.976** 0.982** 0.946** 0.974** 0.947** และ 0.951** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

การจัดสวัสดิการสังคม	การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ	
	Pearson's Correlation	Sig. (2-tailed)
1. ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (X_1)	0.976**	0.000
2. ด้านรายได้ (X_2)	0.982**	0.000
3. ด้านที่พักอาศัย (X_3)	0.946**	0.000
4. ด้านนันทนาการ (X_4)	0.974**	0.000
5. ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง (X_5)	0.947**	0.000
6. ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน (X_6)	0.951**	0.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลการจัดสวัสดิการสังคม (β) แสดงว่าตัวแปร ด้านรายได้ (X_2) ด้านนันทนาการ (X_4) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (X_1) ด้านที่พักอาศัย (X_3) ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง (X_5) และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน (X_6) สามารถร่วมกันพยากรณ์การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 92.50 (R^2=.925) และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์เท่ากับ .194 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_b	β	t	Sig.
1. ด้านรายได้ (X_2)	..602	.199	.196	16.012	.000**
2. ด้านนันทนาการ (X_4)	.709	.089	.187	11.283	.000**
3. ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (X_1)	.540	.159	.183	11.001	.000**
4. ด้านที่พักอาศัย (X_3)	.552	.069	.163	9.880	.000**

5. ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง (X_5)	..541	.188	.159	12.881	.000**
6. ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน (X_6)	.501	.103	.149	10.973	.000**
a=.441, R=.962, R^2=.925, Adj R^2= .924, SEE=.194, F=3611.873, Sig=0.000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การจัดสวัสดิการสังคม มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (0.183) ด้านรายได้ (0.196) ด้านที่พักอาศัย (0.163) ด้านนันทนาการ (0.187) ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง (0.159) และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน (0149) มีผลเชิงบวกต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ระดับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ องค์การบริหารส่วนตำบลพัฒนาระบบบริการทางสังคมในชุมชนให้เข้าถึงผู้สูงอายุทุกคน เช่น การดูแลที่บ้าน ศูนย์อเนกประสงค์และศูนย์ดูแลกลางคืน มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพตัวเอง และมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายเกื้อหนุนระหว่างผู้สูงอายุในชุมชน และมีบริการแม่บ้านและเครือข่ายสนับสนุนช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรักษ์ นกขุ้ม และคณะ (2568) วิจัยเรื่อง ความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองศก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การให้บริการด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ได้สนับสนุนจัดสรรงบประมาณในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ รวมไปถึงการให้บริการจากเจ้าหน้าที่ถึงบ้าน ด้านการศึกษาจัดให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ทำกิจกรรมร่วมกันโดยผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ และจัดให้มีการทัศนศึกษาศึกษานอกพื้นที่ ด้านการประกอบอาชีพ มีการฝึกทักษะด้านการประกอบอาชีพ โดยหน่วยงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพมีรายได้เสริม ด้านเบี้ยยังชีพ ได้จัดสรรงบประมาณที่ได้รับจากภาครัฐ และดำเนินการจ่ายแก่ผู้สูงอายุ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคอร จตุพรธนภัทร (2567) ได้วิจัยเรื่อง การกำหนดนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ พบว่า การกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการพึ่งพาตนเองอย่างเหมาะสม จะเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการและรักษาพยาบาลในระยะยาวสนับสนุนเศรษฐกิจ ทำให้ผู้สูงวัยได้มีส่วนร่วมและมีคุณค่าทางสังคม ลดภาระพึ่งพิงสวัสดิการจากภาครัฐ พร้อมทั้งส่งเสริมให้คนทุกช่วงวัยได้อยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปการพัฒนานโยบายสวัสดิการสังคมเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมร่วมกันสร้างสังคมไทยที่ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

จากผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลรอบข้างอย่างจริงใจและสม่ำเสมอ และรู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทและมีความสำคัญต่อครอบครัวและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธยาพร สังขรัตน์และกฤตวรรณ สาหร่าย (2567) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก พบว่า การส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การยอมรับ

การเห็นคุณค่าและส่งเสริมศักยภาพ การสนับสนุนในด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การพัฒนาระบบการบริการดูแลที่มีคุณภาพ การสนับสนุนการทำงาน การให้บริการทางจิตวิทยาและการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้เข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ เปิดให้อาสาสมัครมาเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ และด้านกระบวนการดำเนินการ มีการวางแผนงานการดำเนินงาน สอดคล้องกับภาระงาน การนิเทศกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุรธร จีนา (2567) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า ความสำคัญของครอบครัว การให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าตนเอง บทบาทของโรงเรียน สอดแทรกเนื้อหาความกตัญญูแก่นักเรียน และโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดให้มีหลักสูตรเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ บทบาทของราชการ เทศบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดกิจกรรมโครงการที่ส่งเสริมความรักความผูกพันในครอบครัว กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาท ได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็นปูชนียบุคคลในชุมชน

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก ผลการวิจัยสะท้อนว่า การจัดสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพ ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการได้รับการยอมรับจากสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตและความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพร สุดขำ และคณะ (2568) วิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับจิรทีปต์ เทียนเพิ่มพูน และคณะ (2566) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา: เขตเทศบาลนครสมุทรสาคร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยชุมชนของผู้สูงอายุที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลการจัดสวัสดิการสังคม (β) แสดงว่าตัวแปร ด้านรายได้ (X_2) ด้านนันทนาการ (X_4) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (X_1) ด้านที่พักอาศัย (X_3) ด้านความมั่นคงและการคุ้มครอง (X_5) และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน (X_6) สามารถร่วมกันพยากรณ์การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 92.50 (R^2=.925) ผลการวิจัยชี้ว่า การจัดสวัสดิการสังคมทุกด้านมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้งเศรษฐกิจ สุขภาพ ความมั่นคง และสังคมอย่างครอบคลุม จึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ความมั่นใจ และศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวรรณ นาถาบำรุง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า อิทธิพลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .895 สามารถอธิบายความผันแปรปัจจัยด้านชุมชนของผู้สูงอายุ ด้วยการพยากรณ์ได้ร้อยละ 80.0 (R^2 = .800) และสอดคล้องกับสิรีธร แซ่เฉี้ยง และคณะ (2568) ได้วิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลอย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผลการวิเคราะห์

วิธีการถดถอยพหุคูณการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลอย ได้ร้อยละ 80.50 (R^2=.805) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมมีผลเชิงบวกต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผลการทดสอบยืนยันว่า สวัสดิการสังคมที่เหมาะสมช่วยตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้งด้านกาย ใจ และสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคง มีคุณค่าในตนเองและได้รับการยอมรับมากขึ้น จึงเกิดผลเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติมา ทาสุวรรณอินทร์ และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า คุณภาพชีวิตและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างมีผลเชิงบวกในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับพระมหาอำพล สมฺปนฺนพโล (มูระคา) (2564) ได้วิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการงานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า คุณภาพการให้บริการงานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับคุณภาพการให้บริการงานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

องค์ความรู้ที่ได้

ผลการวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการว่า “การจัดสวัสดิการสังคมแบบองค์รวม 6 มิติ” เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ครอบคลุมด้านสุขภาพ รายได้ ที่พักอาศัย นันทนาการ ความมั่นคง และเครือข่ายการเกื้อหนุน ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณค่าภายในอย่างชัดเจน การจัดสวัสดิการจึงมิใช่เพียงการสงเคราะห์ แต่เป็นระบบเสริมพลังที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงคุณค่า ศักยภาพ และบทบาทของตนในสังคมมากขึ้น โดยสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ 4 ด้าน ได้แก่ การมีความสำคัญ การได้รับความน่าเชื่อถือ การมีความสามารถ และการมีคุณความดี โดยเฉพาะการได้รับความน่าเชื่อถือซึ่งมีอิทธิพลสูงสุด สะท้อนว่าการได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากครอบครัวและชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ด้านรายได้และนันทนาการเป็นปัจจัยเชิงพยากรณ์สำคัญ ขณะที่สุขภาพและการรักษาพยาบาลเป็นพื้นฐานหลักของการพัฒนาคุณค่าในตนเอง องค์ความรู้นี้นำไปสู่การสังเคราะห์ “โมเดลสวัสดิการเสริมพลังผู้สูงอายุ” (Elderly Empowerment Welfare Model) ที่เสนอว่า หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสวัสดิการครบทั้ง 6 ด้านอย่างสมดุล จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ มีศักดิ์ศรี ลดความรู้สึกด้อยค่า และดำรงชีวิตในสังคมสูงวัยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับการดูแลไปสู่การเป็นพลังสำคัญของชุมชนอย่างแท้จริง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
ที่มา: เกรียงไกร แสนลา (2569)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง ควรส่งเสริมระบบสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลควรพัฒนาระบบบริการด้านสุขภาพ การรักษาพยาบาล การคุ้มครอง และเครือข่ายการดูแลผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ พร้อมจัดให้มีการติดตามและดูแลรายบุคคลตามสภาพ ความต้องการ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง มีความปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง ควรพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ โดยสนับสนุนการสร้างรายได้ การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม กองทุนสวัสดิการชุมชน และการจัดสรรสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต รวมถึงการปรับปรุงสภาพที่พักอาศัยให้เหมาะสมและปลอดภัย เพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมและกิจกรรมนันทนาการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัย เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม

การออกกำลังกาย การทัศนศึกษา และกิจกรรมจิตอาสา เพื่อเพิ่มโอกาสในการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ลดความโดดเดี่ยว และเสริมสร้างสุขภาวะทางกายและจิตใจของผู้สูงอายุ

1.4 องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง ควรสนับสนุนการใช้ศักยภาพและประสบการณ์ของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์แก่คนรุ่นใหม่ รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกมีคุณค่า และการเป็นกำลังสำคัญของสังคม

1.5 องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง ควรเสริมสร้างการยอมรับและคุณค่าทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความเคารพ ความน่าเชื่อถือ และการยกย่องผู้สูงอายุในฐานะแบบอย่างของชุมชน ควบคู่กับการสนับสนุนการดำรงชีวิตตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีศักดิ์ศรี และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นหรือเปรียบเทียบระหว่างหลายชุมชน เพื่อศึกษาความแตกต่างของรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย อันจะช่วยให้ได้ข้อค้นพบที่ครอบคลุมและสามารถประยุกต์ใช้เชิงนโยบายได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมที่อาจมีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม ภาวะสุขภาพจิต การเข้าถึงเทคโนโลยี หรือการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

2.3 ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ทั้งระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรและเข้าใจประสบการณ์เชิงลึกของผู้สูงอายุ ผู้ดูแล และผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นสำหรับการพัฒนารูปแบบสวัสดิการสังคมที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กมลพร สุดขำ, กานดา ผรณเกียรติ์ และเบญยาศิริ งามสะอาด. (2568). การจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3*(6): 671-684.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2567). *แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ.2566-2580).* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.dop.go.th/th/laws/1/28/843 [2 กันยายน 2568].

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น . (2548). *มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ.* กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). *แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

จิรทีปต์ เทียนเพิ่มพูน, ณฐนนท ทวีสิน และสุนิตดา เทศนิยม. (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา: เขตเทศบาลนครสมุทรสาคร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 6*(1): 243-256.

ฐิติมา ทาสุวรรณอินทร์, สายฝน สุภาศรี, วารุณี พันธ์วงศ์ และวรัญญา มนีรัตน์. (2567). คุณภาพชีวิตและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยการพยาบาลและการสาธารณสุข, 4*(3): 2-19.

พระมหาอำพล สมฺปนฺนพโล (มูระคา). (2564). คุณภาพการให้บริการงานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(2): 70-82.

พัทธยาพร สังขรัตน์ และกฤตวรรณ สาหร่าย. (2567). แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก. *วารสารคณะนิติศาสตร์, 15*(1): 52-67.

ภคอร จตุพรธนภัทร. (2567). การกำหนดนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ. *วารสารการบริหาร การจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2*(2): 375-386.

ยุรธร จีนา. (2567). รูปแบบการบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน. *Journal of Interdisciplinary Social Development (JISDIADP), 2*(1): 1-14.

วิลาวรรณ นาถาบำรุง. (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. *Procedia of Multidisciplinary Research, 1*(10): 34.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สถิติผู้สูงอายุในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สิรีธร แซ่เฉี้ยง, ธีรพล กาญจนากาศ และคุณหญิงณฐนนท ทวีสิน. (2568). การจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลอย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร โกศัยปริทรรศน์, 3*(2): 1-19.

องค์การบริหารส่วนตำบลคำครั่ง. (2568). *ฐานข้อมูลผู้สูงอายุ.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.khamkhrang.go.th/ [2 ธันวาคม 2568].

อภิรักษ์ นกขุ้ม, อมร หวังอัครางกูร และวาสนา จาตุรัตน์. (2568). ความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองศก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 6*(1): 15–27.

Bowling, A. (2007). *Research methods in health: Investigating health and health services*. McGraw-Hill.

Coopersmith S. (1981). *The antecedents of self-esteem.* 2nd ed. California: Consulting Psychologists Press, Inc.

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing*. 5th ed. New York: Harper Collins Publishers.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3): 607-610.

Orth, U., Robins, R.W., & Roberts, B.W. (2008). Self-esteem development from age 14 to 30 years: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*(3): 703–725.

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข: กรณีศึกษาโรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

Guidelines for Developing Educational Institutions into Happy Organizations: Case study Ngaengkwang School, Sikhio District, Surin Province

[1]ณัฐพล พงษ์ปิยานุรัตน์, [2]อิทธิวัตร ศรีสมบัติ, [3]ภัทระ อินทรกำแหง

[1]Nuttapon Pongpiyanurat, [2]Ittiwat Srisombat, [3]Phatra Intrakamhaeng

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[2,3]สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[1]Master's Degree Student in Social Studies, Faculty of Humanities and social sciences, Surindra Rajabhat University

[2,3]Program in Social Studies, Faculty of Humanities and social sciences, Surindra Rajabhat University

[1]Corresponding author, e-mail: here.yok@gmail.com

Received: June 15, 2026; **Revised:** July 10, 2026; **Accepted:** July 15, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางสู่ความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา โดยการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research Design) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 คน และประเมินแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์แห่งความสุข โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ โรงเรียนวาณิชย์นุกูล โรงเรียนสิรินทรศึกษา และโรงเรียนอนุบาลอรศิริ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และตัวแทนครูผู้สอน ใช้การเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.46) สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.81) ส่วนความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านคนทำงานมีความสุข ($\overline{X}$ = 4.88) 2) ด้านทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ($\overline{X}$ = 4.81) 3) ด้านที่ทำงานน่าอยู่ ($\overline{X}$ = 4.77) และ 4) ด้านความสมานฉันท์ในองค์กร ($\overline{X}$ = 4.76) 2. แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสมานฉันในองค์กร 2) ด้านทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ 3) ด้านที่ทำงานน่าอยู่ 4) ด้านคนทำงานมีความสุข ทั้ง 4 ด้าน มีแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข รวมทั้งสิ้น 27 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุขได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; องค์กรแห่งความสุข; สถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: (1) to investigate the current state, the desirable state, and the priority needs for becoming a happy organization in educational institutions; and (2) to explore guidelines for developing educational institutions into happy organizations. This study employed a mixed-method research design. The participants consisted of 50 school administrators and teachers selected through purposive sampling. In addition, the proposed guidelines for developing educational institutions into happy organizations were evaluated by five experts from Vanichanukul School, Sirinthara Suksa School, and Anuban Onsiri School. Data were collected through interviews with school administrators and representative teachers selected by purposive sampling. The research instrument was an evaluation form assessing the appropriateness and feasibility of the proposed guidelines for developing educational institutions into happy organizations. The data were analyzed using descriptive statistics, including the mean, standard deviation, and the Priority Needs Index (PNI).

The findings revealed that:- 1. School administrators and teachers at Ngaeng Kwang School, Sikhoraphum District, Surin Province, generally expressed a high level of opinion regarding the current state of a happy organization in schools ($\overline{X}$ = 4.46). The desired state of a happy organization in schools was rated highest overall ($\overline{X}$ = 4.81). The essential needs for a happy organization in schools, ranked from highest to lowest, were: 1) Employee happiness ($\overline{X}$ = 4.88), 2) Positive attitude towards work ($\overline{X}$ = 4.81), 3) Pleasant work environment ($\overline{X}$ = 4.77), and 4) Organizational harmony ($\overline{X}$ = 4.76). 2. The guidelines for developing Ngangkwang School into a happy organization consisted of four aspects: 1) organizational harmony, 2) positive attitudes toward work, 3) a pleasant working environment, and 4) happiness of personnel. A total of 27 development guidelines were proposed. Overall, these guidelines were evaluated as having the highest level of appropriateness and the highest level of feasibility. The knowledge generated from this study can be applied as a guideline for the sustainable development of educational institutions into happy organizations.

Keywords: Development guidelines; Happy organization; educational institutions

บทนำ

สภาพสังคมใน ปัจจุบันเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งผลให้ค่าครองชีพและแรงกดดันในการดำรงชีวิตเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถแข่งขันและดำรงอยู่ได้ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาภายใต้บริบทดังกล่าว การทำงานจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้หลักที่ช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ตลอดจนการบริหารจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับประเทศไทย นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา เนื่องจากตระหนักว่าบุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดขององค์กร หากบุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีแรงจูงใจในการทำงานและมีความสุขในการปฏิบัติงาน ย่อมส่งผลให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคมได้อย่างมีประสิทธิผล

โรงเรียนแงงกวง ในฐานะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งหนึ่ง ก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล การเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ตลอดจนความคาดหวังของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ส่งผลให้บุคลากรของโรงเรียนต้องรับภาระงานที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอน งานบริหาร งานประกันคุณภาพการศึกษา และภารกิจตามนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งล้วนต้องอาศัยความทุ่มเท ความรับผิดชอบและการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง การทำงานถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการทำงานในวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคปัจจุบัน คนวัยทำงานส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของแต่ละวัน หรือในบางกรณีอาจใช้เวลามากกว่านั้น การทุ่มเทเวลาและพลังงานให้กับการทำงานอย่างต่อเนื่อง แม้จะก่อให้เกิดผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน แต่หากขาดความสมดุลระหว่างการทำงานกับการใช้ชีวิต ก็อาจส่งผลให้เวลาสำหรับครอบครัว การพักผ่อน และการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตลดลง นำไปสู่ความเครียด ความเหนื่อยล้าสะสม และความพึงพอใจในการทำงานที่ลดลง เมื่อบุคลากรขาดความสุขในการทำงาน ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความคิดสร้างสรรค์ ความผูกพันต่อองค์กร และความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรในระยะยาว ผลกระทบดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อองค์กรโดยตรง ทั้งในด้านประสิทธิภาพการดำเนินงาน การพัฒนาคุณภาพงาน และการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะปัญหาการลาออกหรือการโยกย้ายของบุคลากร ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการสรรหา คัดเลือก และพัฒนาบุคลากรใหม่ รวมทั้งอาจทำให้องค์กรสูญเสียบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ หรือเกิดภาวะสมองไหล (Brain Drain) ซึ่งส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรในระยะยาว ในบริบทของสถานศึกษา แม้ว่าการลาออกของครูและบุคลากรอาจไม่ได้เกิดขึ้นในอัตราสูงเช่นเดียวกับภาคธุรกิจ แต่ปัญหาความเครียด ความเหนื่อยล้าจากภาระงาน การขาดแรงจูงใจ และความสุขในการทำงานที่ลดลง ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาโดยตรง ดังนั้น การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น “องค์กรแห่งความสุข” (Happy Workplace) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความผูกพันต่อองค์กร เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนแงงกวงให้มี

ประสิทธิภาพ เกิดความเข้มแข็งขององค์กร และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว (ทิพวัลย์ รามรง, 2557)

ด้วยเหตุนี้ องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life) และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความสุขของบุคลากรมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและการดำเนินชีวิต การส่งเสริมสุขภาวะทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เพื่อเพิ่มความพึงพอใจ ความผูกพันต่อองค์กร และลดอัตราการลาออกของพนักงาน

จากแนวคิดดังกล่าว จึงนำไปสู่การพัฒนาแนวคิด “Happy Workplace” หรือ “องค์กรแห่งความสุข” ซึ่งได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว ในการทำงานในองค์กรที่มุ่งเน้นผลงานเพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากคน หรือพนักงาน โดยเฉพาะความเบื่อหน่ายงาน ความเครียดในการทำงาน การทำงานตามคำสั่ง ความไม่รักองค์กร (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2559: 121-129) ซึ่งสอดคล้องกับ Diener (2003; อ้างถึงใน ธิดารักษ์ ลือชา และกฤษฎากรณ์ ยูงทอง, 2560) ที่กล่าวว่าในการทำงานเมื่อเกิดอารมณ์ในทางลบ ซึ่งเป็นอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นทุกข์กับสิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นในที่ทำงาน เช่น คับข้องใจ เบื่อหน่าย เศร้าหมอง ไม่สบายใจ เมื่อเห็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์หรือไม่ถูกต้อง อยากปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตนให้มีความสุข และ Sharon Lee (2016) ได้กล่าวว่า พยายามหลีกเลี่ยงคนที่ขี้บ่นและมองโลกในแง่ลบอยู่เสมอ การอยู่ใกล้พวกเขาอาจส่งผลต่ออารมณ์และลักษณะงานโดยรวมของคุณ การทำงานที่หนักเกินไปและแข่งขันกับเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ รอบตัวคุณ นั่นจะทำให้คุณเครียดมากขึ้นและทำให้คุณไม่มีความสุขกับตัวเองและงานของคุณ และการคิดถึงปัญหาส่วนตัวในที่ทำงานจะไม่ส่งผลดีต่อตัวคุณเอง อาจทำให้เกิดความไม่พอใจและส่งผลต่ออารมณ์ของผู้อื่นได้

ความสุขถือเป็นพลังทางบวกที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกพึงพอใจ ความกระตือรือร้น และความสมบูรณ์ทางจิตใจ ทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความหมาย ในบริบทของการทำงาน ความสุขในการทำงาน (Happiness at Work) นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร โดยผู้ที่มีความสุขในการทำงานมักมีความเต็มใจในการปฏิบัติงาน มีแรงจูงใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง และสามารถรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของงานที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงขึ้นความสุขในการทำงานเกิดขึ้นจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ทั้งด้านความมั่นคงในอาชีพ การได้รับโอกาสในการพัฒนาและความก้าวหน้าอย่างเท่าเทียม การมีผู้บังคับบัญชาที่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล การมีเพื่อนร่วมงานที่ให้ความร่วมมือ และเกื้อกูลกัน ตลอดจนการได้รับสวัสดิการและสวัสดิภาพที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เมื่อบุคลากรได้รับปัจจัยสนับสนุนเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความผูกพันต่อองค์กร มีความสุขในการทำงาน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อบุคลากรในองค์กรมีความสุขในการทำงานอย่างทั่วถึง ย่อมส่งผลเชิงบวกต่อองค์กรโดยรวม ทั้งในด้านประสิทธิภาพการดำเนินงาน คุณภาพผลผลิต ความร่วมมือภายในองค์กร และความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาองค์กรให้ก้าวสู่การเป็น “องค์กรแห่งความสุข” (Happy Workplace)

ตามแนวคิดของ (กอปรลาภ อภัยภักดิ์, 2563) ที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตและความสุขของบุคลากรควบคู่ไปกับการบรรลุเป้าหมายขององค์กรด้วยความสำคัญของแนวคิดองค์กรแห่งความสุขดังกล่าว ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสนใจในการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความผาสุกและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาจากบริบทและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการเชื่อมโยงแนวทางการดำเนินงานเข้ากับเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award: PMQA) โดยเฉพาะหมวด 5 ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ซึ่งกำหนดให้ส่วนราชการให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม และการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคลากร อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

แต่ที่ผ่านมายังพบเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นครูถูกลิดรอนการทำงาน โดยให้ทำในสิ่งที่ไม่ใช่งานหลัก คือ ต้องทำงานเอกสารรับการประเมินต่างๆ พาเด็กไปแข่งขัน ส่งผลให้ครูมีเวลาการสอนลดลง จากต้องสอน 200 วันต่อปี ถูกลดการสอนไปถึง 42% หรือ 84 วัน การที่ครูไม่ได้ทำหน้าที่สอน ซึ่งเป็นงานหลักถือเป็นอันตรายมาก ทำให้ครูไม่มีความสุขเพราะไม่ได้ทำงานหน้าที่โดยตรงของตนอย่างเต็มที่ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2558) และปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นปัญญาอมตะของครูไทย คือ ด้านสวัสดิการและความเป็นอยู่ ถือเป็นปัญหาร่วมของครูทั่วประเทศ โดยครูในปัจจุบันมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในแต่ละวัน ส่วนกลางอยากให้การศึกษาของประเทศดีแต่ครูยังมีปัญหาด้านรายได้อยู่ อีกทั้งในต่างจังหวัดก็ยังพบ ครูที่เป็นหนี้สินล้นพ้นตัวมากมาย (ลิลิต วรวุฒิสุนทร, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับพุธรัตน์ เจริญสุข (2559) ที่กล่าวว่า ปัญหาเรื่องหนี้สินครู ก็คงต้องยอมรับว่าประเทศไทยมีโครงสร้างเงินเดือนในระบบ ราชการที่โบราณจนไม่เหมาะกับสถานการณ์ในปัจจุบัน มีความแตกต่างระหว่างเงินเดือนแรกเข้าทำงานกับเงินเดือนที่พึงได้รับสูงสุดในชีวิตการทำงานถึงเกือบ 10 เท่า ในขณะที่ในประเทศที่พัฒนา แล้วทั้งหลายจะพบความแตกต่างเพียง 3-4 เท่า เมื่อครูไม่ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมที่จะสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติจึงส่งผลกระทบต่อความสุขในการทำงาน ปัญหาเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำให้ครูไม่มีความสุขในการทำงานยังมีปัญหาอีกมากมายที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจ และต้องการหาแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา กรณีศึกษา: โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์อย่างจริงจัง ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลจากครูและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาองค์ประกอบขององค์กรแห่ง ความสุข 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสมานฉันท์ในองค์กร ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ที่ทำงานน่าอยู่ และคนทำงานมีความสุข เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยมุ่งหวังให้การศึกษามีการพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาโรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข: กรณีศึกษาโรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research Design) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระยะดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ระยะดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความ ต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขใน สถานศึกษา โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2. การพัฒนาแนวทางสู่ความ เป็นองค์กรแห่งความสุขใน สถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2.1 ศึกษา Best Practices เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา โรงเรียนสู่องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

2.2 ร่างแนวทางการพัฒนา สถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข ในโรงเรียน

2.3 ประเมินความเหมาะสมและ ความเป็นไปได้ของแนวทางการ พัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุขในโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนวาณิชย์นุกูล โรงเรียนสิรินทรศึกษา และโรงเรียนอนุบาลอรศิริ

3. สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัด ขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

4. สร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการ จำเป็นของความเป็นองค์กรแห่ง ความสุขในสถานศึกษา

5. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

6. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของ ความเป็นองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

2. สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

3. นำผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษามาใช้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

4. ประเมินความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

5. นำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

6. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สถานศึกษาแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 50 คน

7. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

8. นำผลมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความต้องการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา ได้แก่

1) ประชากรที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ (ตุลาคม 2567-กันยายน 2568) รวมประชากรทั้งสิ้น 50 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ (ตุลาคม 2567-กันยายน 2568) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวาณิชย์นุกูล โรงเรียนสิรินทรศึกษา โรงเรียนอนุบาลอรศิริ เพื่อการพัฒนาแนวทางสู่ความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชน สถานศึกษาแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความสมานฉันท์ในองค์กร	4.40	0.67	มาก	4.76	0.60	มากที่สุด
2. ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ	4.54	0.58	มากที่สุด	4.81	0.47	มากที่สุด
3. ที่ทำงานน่าอยู่	4.41	0.65	มาก	4.77	0.56	มากที่สุด
4. คนทำงานมีความสุข	4.49	0.62	มาก	4.88	0.39	มากที่สุด
รวม	4.46	0.63	มาก	4.81	0.50	มากที่สุด

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สถานศึกษาแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สถานศึกษาแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คนทำงานมีความสุข ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ความสมานฉันท์ในองค์กร และที่ทำงานน่าอยู่ ตามลำดับ

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สถานศึกษาแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คนทำงานมีความสุข ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ที่ทำงานน่าอยู่ และความสมานฉันท์ในองค์กร ตามลำดับ

องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา	D	I	$PNI_{modified}$	ลำดับความต้องการจำเป็น
1. ความสมานฉันท์ในองค์กร	4.76	4.40	0.078	2
2. ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ	4.81	4.54	0.057	4
3. ที่ทำงานน่าอยู่	4.77	4.41	0.065	3
4. คนทำงานมีความสุข	4.88	4.51	0.081	1

1.3 ลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สถานศึกษาแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับ คะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ที่ทำงานน่าอยู่ ความสมานฉันท์ในองค์กร ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ และคนทำงานมีความสุข ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สถานศึกษาแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยแนวทางการพัฒนามีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาความสมานฉันท์ในองค์กร พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยเน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การปรึกษาหารือ และการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้บุคลากรรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันเป็นประจำ เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร อีกทั้งผู้บริหารและบุคลากรควรปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ให้เกียรติ มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งควรมีการยกย่องเชิดชูเกียรติและมอบรางวัลแก่บุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานโดดเด่นหรือประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ด้านการพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ พบว่า ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง โดยยึดหลักจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายหรือความมุ่งหวังในการทำงานที่ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้บริหารควรมีลักษณะการบริหารแบบเป็นกันเอง ให้ความเชื่อถือและไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา มีความยืดหยุ่นในการบริหารงาน และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระในการปฏิบัติงานตามความเหมาะสม รวมทั้งควรมีการประชุม วางแผน และมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ ความถนัด และประสบการณ์ของบุคลากรแต่ละคน ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีวิทยฐานะที่สูงขึ้น อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าในวิชาชีพและได้รับค่าตอบแทนหรือสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจ

ในการทำงาน ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน

2.3 การพัฒนาที่ทำงานน่าอยู่ มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารต้องจัดการ และบริหารสถานที่ให้เหมาะสมและเกิดความคล่องตัวในการทำงานมากที่สุด และปรับปรุงภูมิทัศน์ภายใน สถานศึกษาให้สวยงาม ร่มรื่น สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่ จัดห้องเรียนและห้องทำงาน ให้เป็นระเบียบ เรียบร้อย มีความสะอาด อากาศถ่ายเทสะดวก และมีบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงานของบุคลากร จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการทำงานให้แกบุคลากรตามความต้องการ และความเหมาะสม ตรวจสอบและซ่อมแซม วัสดุ อุปกรณ์ ระบบไฟฟ้า ให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่นเหมือนกับคนครอบครัว อยู่ด้วยกันแบบ พี่น้อง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน สร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบการมีส่วนร่วม ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการ รับผิดชอบต่อเป้าหมายในการทำงาน และทุกคนสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นและความคิด สร้างสรรค์ได้อย่างเป็นอิสระ และมีระบบบริหารจัดการองค์กรที่ดีใช้หลักการบริหารงานโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและยึดหลักธรรมาภิบาล

2.4 การพัฒนาคนทำงานมีความสุข มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารต้อง ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำทุกปี จัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม เช่น มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจน การมอบสิ่งของช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยต่างๆ และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ มีกิจกรรมทัศนศึกษาท่องเที่ยวนอกสถานที่ ปีละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการพักผ่อนและสร้างความผ่อนคลายจากความเหน็ดเหนื่อยในการทำงาน ส่งเสริมให้บุคลากรได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพ ของตนเอง และนำความรู้มาพัฒนาองค์กรต่อไป จัดทำโครงการศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะการทำงานของบุคลากร ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามให้แก่บุคลากร โดยการจัดค่ายธรรมะ หรือกิจกรรมทางศาสนา ให้ความสำคัญกับการใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา หรือจริยธรรมและคุณธรรมในการทำงานและ การดำเนินชีวิต ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บุคลากรทุกคน ได้ใช้ชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง มีภูมิคุ้มกันที่ดี รู้จักประมาณตน ใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ และฐานะทางเศรษฐกิจของตน จัดทำโครงการออมทรัพย์ธนาคารสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรรู้จัก เก็บออมเงินไว้ใช้ยามจำเป็น และลดภาระหนี้สิน จัดตั้งกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเป็นสวัสดิการ ช่วยเหลือบุคลากรในยามฉุกเฉิน จัดกิจกรรมที่ให้บุคลากรนำครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน เช่น กิจกรรมทัศนศึกษาประจำปี กิจกรรมสังสรรค์ปีใหม่ เป็นต้น และส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและสังคมภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้ที่มีความสุขในการทำงาน มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี สามารถจัดสรรเวลาทำงานและเวลาพักผ่อนได้อย่างสมดุล มีโอกาสเข้าร่วมอบรมศึกษาต่อดูงาน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ นำหลักธรรมคำสอนในศาสนามาปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิต สามารถวาง แผนการใช้เงินและจัดการหนี้สินได้เป็นอย่างดี มีครอบครัวที่อบอุ่นเป็นกำลังใจในการทำงาน และประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม เนื่องจากโรงเรียนมีลักษณะการบริหารแบบครอบครัวทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันและมีความสุขในการทำงานสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์ทร ปานคล้าย (2557) ได้ศึกษา เรื่อง การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การมีคุณธรรมหิริโอตัปปะ (Happy Soul) มีกิจกรรมส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมหิริโอตัปปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำของตน โดยเฉพาะการกระทำที่ไม่ดี) การหาความรู้ (Happy Brain) สนับสนุนให้มีการจัดอบรมครู และบุคลากรในสถานศึกษาหรือส่งครูและบุคลากรไปอบรมกับสถาบันภายนอกเกี่ยวกับทักษะทางวิชาชีพ มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษามีโอกาสศึกษาต่อเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษา การผ่อนคลาย (Happy Relax) มีการจัดกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายให้กับครูและบุคลากรในสถานศึกษา เช่น การสัมมนาหรือการท่องเที่ยวประจำปี การจัดงานเลี้ยงครูและบุคลากรใน สถานศึกษาตามเทศกาลต่างๆ หรือการจัดกิจกรรมเมื่อทำงานสำเร็จตามเป้าหมาย สังคมดี (Happy Society) มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและ สังคม มีการทกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การบริจาคโลหิต กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เด่นชัย อาทิตย์เจริญชัย (2558) ได้ศึกษาเรื่ององค์กรแห่งความสุขของ สถานศึกษาศรีบุณยานนท์ พบว่า องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาศรีบุณยานนท์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มี 5 ด้านที่อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิตสูงสุด ได้แก่ ด้านคุณธรรม (Happy Soul) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักให้อภัย ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ตลอดจนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ บุคลากรยังแสดงออกถึงความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาและผู้อาวุโส ส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและส่วนรวม อันเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงการมีองค์กรแห่งความสุขในด้านคุณธรรมอย่างเด่นชัด รองลงมา คือ ด้านน้ำใจงาม (Happy Heart) ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่บุคลากรในสถานศึกษามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทำงานเป็นทีมเพื่อขับเคลื่อนภารกิจและกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความสามัคคีและความร่วมมือดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและเอื้อต่อความสุขในการทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทยให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้าง

ความสัมพันธ์อันดีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ขององค์กร และยกระดับองค์กรแห่งความสุขให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ด้านการหาความรู้ (Happy Brain) บุคลากรมีการใฝ่หา ความรู้อยู่เสมอเพื่อพัฒนาตนเอง ผู้เรียนและองค์กร บุคลากรมีความสุขในการทำงาน ผู้บริหารควร ส่งเสริมและให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมกับภาระงานตลอดเวลา และเพื่อพัฒนา สถานศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาล

ด้านครอบครัวที่ดี (Happy Family) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว มีความรัก ความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว สามารถจัดสรรเวลาเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและการทำงาน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีสุขภาวะทางจิตใจที่ดี เมื่อบุคลากรมีครอบครัวที่เข้มแข็งและอบอุ่น ย่อมส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ มีทัศนคติเชิงบวกต่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน ตลอดจนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งนำไปสู่การมีสังคมที่ดีและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สำหรับด้านความสุขขององค์กรและสังคม (Happy Society) ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่บุคลากรมีความภาคภูมิใจในองค์กร รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง การยอมรับในคุณค่าและเป้าหมายร่วมกันขององค์กร ประกอบกับการยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีความสุขทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับสังคม อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรแห่งความสุขให้ยั่งยืนยิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ที่ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) พบว่า องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณธรรม (Happy Soul) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และอีก 7 ด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสังคมดี (Happy Society) ด้านการหาความรู้ (Happy Brain) ด้านน้ำใจงาม (Happy Heart) ด้านครอบครัวที่ดี (Happy Family) ด้านการผ่อนคลาย (Happy Relax) ด้านสุขภาพดี (Happy Body) และด้านการใช้เงินเป็น (Happy Money) ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านคุณธรรม ความสัมพันธ์ทางสังคม และความเข้มแข็งของครอบครัว ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา และมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันท์สินี ทวิสุวรรณ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง สุขภาวะองค์กรของสถานศึกษาบ้านเขาอ่างแก้ว พบว่า สุขภาวะองค์กรของสถานศึกษาบ้านเขาอ่างแก้ว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน อยู่ในระดับมาก 6 ด้าน และระดับปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงลำดับจากค่ามัชฌิมเลขคณิตมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คุณธรรม (Happy soul) สุขภาพดี (Happy body) ครอบครัวที่ดี (Happy family) น้ำใจงาม (Happy heart) การหาความรู้(Happy brain) สังคมดี (Happy society) ผ่อนคลายดี (Happy relax) และใช้เงิน เป็น (Happy money)

2. ผลแนวทางการพัฒนาสู่องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนแงงกวง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไป ได้โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งความเป็นองค์กรแห่ง

ความสุขในสถานศึกษา แต่ละสถานศึกษาย่อมมีความแตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพใน การพัฒนาสถานศึกษาต้องมีกระบวนการที่เหมาะสม รายละเอียดอภิปรายได้ ดังนี้

2.1 สถานที่ทำงานน่าอยู่ ผู้บริหารต้องจัดการและบริหารสถานที่ให้เหมาะสมและ เกิดความคล่องตัวในการทำงานมากที่สุด และปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในสถานศึกษาให้สวยงาม ร่มรื่น สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่จัดห้องเรียนและห้องทำงาน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสะอาด อากาศถ่ายเทสะดวก และมีบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงานของบุคลากร จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการทำงานให้แก่บุคลากรตามความต้องการและความเหมาะสม ตรวจสอบและซ่อมแซม วัสดุ อุปกรณ์ ระบบไฟฟ้าให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่นเหมือนกับคนครอบครัว อยู่ด้วยกันแบบพี่น้อง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน สร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบการมีส่วนร่วม ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อเป้าหมายในการ ทำงาน และทุกคนสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นอิสระ และมีระบบบริหารจัดการองค์กรที่ดี ใช้หลักการบริหารงานโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน และยึดหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดและผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องซึ่งชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งความสุข โดย กมลทิพย์ ใจเที่ยง (2562) พบว่า สถานศึกษาควรจัดให้มีอาคารสถานที่ที่มั่นคง แข็งแรง และปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งจัดหาเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ รวมถึงได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากภาคีเครือข่ายเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร ขณะที่ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้เสนอว่า สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการจัดภูมิทัศน์และดูแลอาคารสถานที่ให้มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย และน่าอยู่เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานและการดำรงชีวิตในองค์กร

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ กอปรลาภ อภัยภักดิ์ (2563) ที่กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดีและเหมาะสมจะช่วยให้บุคลากรเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ลดความตึงเครียดจากการปฏิบัติงาน และเกิดความภาคภูมิใจในองค์กรของตนเอง อันส่งผลต่อความสุขในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพควบคู่กับการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุขให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.2 คนทำงานมีความสุข การส่งเสริมให้บุคลากรมีความสุขในการทำงานจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติของการดำรงชีวิต ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสุขภาวะของบุคลากรทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมการดูแลสุขภาพผ่านกิจกรรมการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การตรวจสุขภาพประจำปี และการสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเอง เพื่อให้บุคลากรมีสุขภาพแข็งแรงและพร้อมต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านจิตใจและสังคม ควรสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์และกิจกรรมเพื่อสังคม อาทิ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน หรือการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การทัศนศึกษา หรือกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กร ยังช่วยลดความตึงเครียดจากการทำงานและส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและเอื้อต่อความสุขของบุคลากร ด้านการพัฒนาศักยภาพ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้บุคลากรได้รับโอกาสในการศึกษาต่อ การฝึกอบรม และการศึกษาดูงานจากองค์กรต้นแบบ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวม

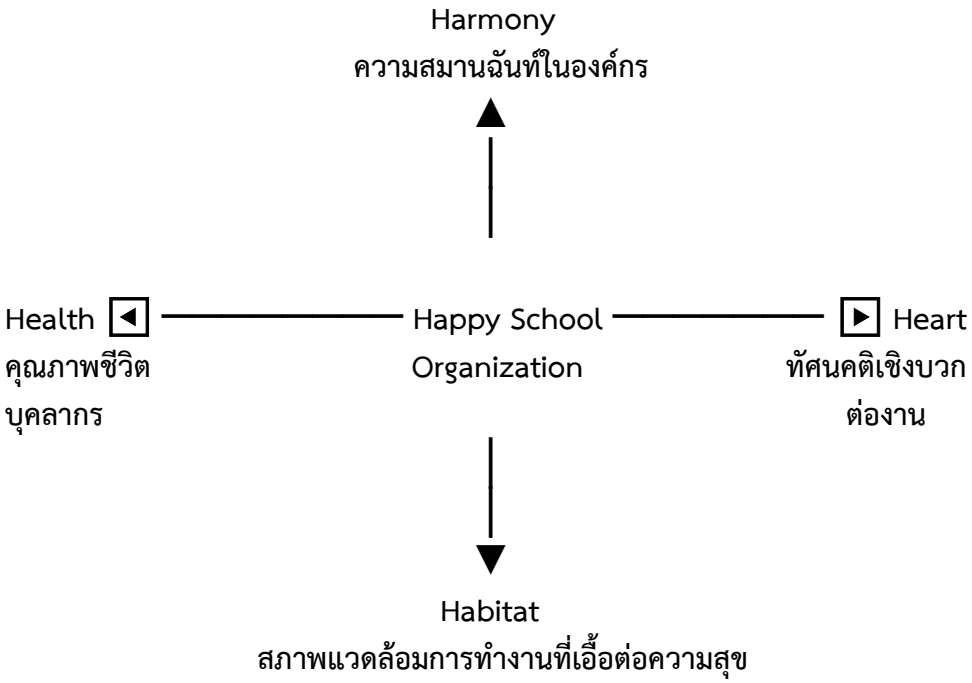
ขณะเดียวกัน ควรส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางศาสนา รวมถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บุคลากรสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ การส่งเสริมความมั่นคงทางการเงินของบุคลากรถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความสุขในการทำงาน โดยองค์กรควรสนับสนุนการออม การวางแผนทางการเงิน และการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อช่วยลดภาระทางเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงในชีวิต ขณะเดียวกัน ควรส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครอบครัวกับองค์กรผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างความผูกพัน ความเข้าใจ และความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน ท้ายที่สุด ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติงาน คุณธรรมจริยธรรม และการดำรงตนในสังคม เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร และเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งความสุขที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ที่พบว่า การพัฒนาองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างครอบคลุมในทุกมิติของการดำรงชีวิตและการทำงาน โดยผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงผ่านการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และการตรวจสุขภาพประจำปี ควบคู่กับการสนับสนุนการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และศักยภาพทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรม การนิเทศติดตาม และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในองค์กร นอกจากนี้ ยังควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยส่งเสริมการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นอกจากนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมความมั่นคงทางการเงิน การสร้างนิสัยการออม การวางแผนการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ตลอดจนการจัดสวัสดิการที่เพียงพอและเหมาะสมแก่บุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความกังวลด้านเศรษฐกิจและส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงาน ขณะเดียวกัน ควรส่งเสริมให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครอบครัวกับองค์กร และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การสร้างความสุขทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ นันท์สินี ทวิสุวรรณ (2562) ที่พบว่า การพัฒนาองค์กรแห่งความสุขควรให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคลากร การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน การส่งเสริมความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในองค์กร รวมถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เพื่อสร้างความผ่อนคลายจากการทำงาน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม การบริหารจัดการทางการเงิน การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืน

ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา การเงิน ครอบครัว และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความผูกพันต่อองค์กร และความสำเร็จของสถานศึกษาในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 1 Model 4H Happy School Organization

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำแนวทางไปพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข โดยกำหนดวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุขที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและนำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาไปประยุกต์ใช้ได้ โดยต้องคำนึงถึงบริบท ความพร้อม ข้อจำกัด และปัจจัยอื่นๆ ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา เช่น ด้านผู้บริหาร ด้านผู้เรียน ด้านชุมชน เป็นต้น เพื่อจะได้นำข้อมูลมาพัฒนาแนวทางการสร้างองค์กรให้ เป็นองค์กรแห่งความสุขต่อไป

2.2 ควรศึกษารูปแบบการบริหารงานและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

2.3 ควรมีการศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์หลังจากการนำแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่แห่งความสุขไปใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ใจเที่ยง. (2562). การบริหารองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,* 18(2): 74-93.

กมลทิพย์ สงค์ดำ. (2555). องค์ประกอบขององค์กร. . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.gotoknow.org/posts/337752. [1 พฤษภาคม 2568].

กอปรลาภ อภัยภักดิ์. (2563). บรรยากาศองค์กรแห่งความสุข: คนเบิกบาน งานสำเร็จ. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์,* 6(1): 315-331.

จันทร์ทร ปานคล้า. (2557). การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์. (2559). *มาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ (ฉบับปรับปรุง 2559).* กรุงเทพฯ: แอทโฟร์พริ้นท์.

เด่นชัย อาทิตย์เจริญชัย. (2558). องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาศรีบุณยานนท์. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทิพวัลย์ รามรง. (2557). *สารสาระองค์กรแห่งความสุข เล่ม 1.* กรุงเทพฯ: พี.เอ.

ธิดารักษ์ ลือชา และกฤษฎากรณ์ ยูงทอง. (2560). ความสุขในการทำงาน: ความหมายและการวัด. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร,* 19(2): 9-18.

นันท์สินี ทวิสุวรรณ. (2562). สุขภาวะองค์กรของสถานศึกษาบ้านเขาอ่างแก้ว. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศิลปากร.

พุธรัตน์ เจริญสุข. (2559). *ข้อปัญหาของการจัดการศึกษาในระบบไทย.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://legal.sru.ac.th/5-issues-of-education-management-in-the-thai-system. [2 พฤษภาคม 2568].

ลิลิต วรวุฒิสุนทร. (2558). *ปัญหาอมตะครูไทย เร่งแก้ก่อนการศึกษาดำดิ่ง.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.posttoday.com/politic/report/341473. [1 พฤษภาคม 2568].

สมพงษ์ จิตระดับ. (2558). *วอนเห็นใจครูทำงานไม่มีความสุข.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.kroobannok.com/73674. [5 พฤษภาคม 2568].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. (2564). *กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยเพื่อองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace).* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.mkarea3.go.th/mk3/?p=28944. [5 พฤษภาคม 2568].

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แผนสร้างความผูกพันและความพึงพอใจในบุคลากรในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.bga.moe.go.th/2018/wp-content/uploads/2020/05/. [5 พฤษภาคม 2568].

อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา. (2562). องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว). *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร,* 10(2): 245-257.

Ben-Shahar T. (2007). *Happier: Learn the secrets to daily Joy and lasting fulfillment.* New York: McGraw-Hill.

ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

Environmental Factors Affecting Public Participation in Promoting OTOP Innovative Tourism Community of Paknam Laem Sing Subdistrict Municipality Chanthaburi Province

[1]ณัฐวุฒิ ใจมั่น, [2]คุณหญิงณฐนนท ทวีสิน, [3]สุนิตดา เทศนิยม

[1]Nattawut Jaiman, [2]Khunying Natthanon Thavisin, [3]Sunitda Tesniyom

[1-3]คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

[1-3]Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

[1]Corresponding author, e-mail: tharathip.182537@gmail.com

Received: May 25, 2026; **Revised:** June 09, 2026; **Accepted:** June 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี และ 3) อิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 368 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การทดสอบสมการถดถอยพหุคูณ และการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ความสัมพันธ์ของปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก (r_{xy}=.929) เมื่อทดสอบถดถอยพหุคูณอิทธิพลปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 86.30 (R^2=.863) และผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า มีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อม; การมีส่วนร่วมของประชาชน; การท่องเที่ยวชุมชน; OTOP นวัตวิถี

Abstract

This research article aims to study 1) The level of environmental factors in promoting OTOP Innovative Tourism Communities in Pak Nam Laem Sing Subdistrict Municipality, Chanthaburi Province; 2) The level of public participation in promoting OTOP Innovative Tourism Communities in Pak Nam Laem Sing Subdistrict Municipality, Chanthaburi Province; and 3) The influence of environmental factors on public participation in promoting OTOP Innovative Tourism Communities in Pak Nam Laem Sing Sub-district Municipality, Chanthaburi Province. This is quantitative research. The population used in this research consisted of residents living in the Paknam Laem Sing Sub-District Municipality, A random sampling method was used, with a sample size of 368 people, the research tools used were questionnaires, statistics for data analysis included mean, standard deviation, correlation coefficient analysis, multiple regression equation testing, and hypothesis testing.

The research results found that 1) level of environmental factors in promoting OTOP Innovative Tourism Communities, overall, it is at high; 2) level of public participation in promoting OTOP Innovative Tourism Communities, overall, it is at high; and 3 The relationship between environmental factors and public participation in promoting OTOP Innovative Tourism Communities was found to be very high overall (r_{xy}=.929); when performing multiple regression testing, the influence of environmental factors on public participation in promoting OTOP Innovative Tourism communities had a predictive power of 86.30% (R^2=.863), and hypothesis testing of environmental factors revealed a positive effect on public participation in promoting OTOP Innovative Tourism Communities, with statistical significance .01.

Keywords: Environment; Public Participation; Community Tourism; OTOP Innovative

บทนำ

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาที่ได้รับความสำคัญอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย เนื่องจากสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น โดยอาศัยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ช่วยให้รายได้จากนักท่องเที่ยวถูกกระจายไปสู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง ลดการพึ่งพิงรายได้จากภาคเกษตรหรืออุตสาหกรรมเพียงด้านเดียว และช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน (สุภางค์ จันทวานิช, 2560) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ การรวมกลุ่ม และการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ การดูแลรักษาทรัพยากร หรือการต้อนรับนักท่องเที่ยว กระบวนการเหล่านี้ช่วยส่งเสริมความสามัคคี ความไว้วางใจ และการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน อันนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว สำหรับแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนมิได้มุ่งเน้นเพียงการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวหรือการสร้างรายได้ในระยะสั้นเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของการท่องเที่ยวและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนและทรัพยากรในพื้นที่

โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่การร่วมคิดและวางแผนทิศทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมและรูปแบบการจัดการ การร่วมดำเนินงานและให้บริการ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าวช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและหวงแหนทรัพยากรของชุมชน ส่งผลให้เกิดการดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ (โกศล มีชัย, 2562) และยิ่งไปกว่านั้น การท่องเที่ยวชุมชนยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมักเชื่อมโยงกับประเพณี ความเชื่อ อาหารพื้นถิ่น และรูปแบบการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การนำเสนออัตลักษณ์เหล่านี้ให้แก่นักท่องเที่ยวช่วยสร้างความภาคภูมิใจแก่คนในพื้นที่ และกระตุ้นให้เกิดการสืบสานคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อการท่องเที่ยวชุมชนดำเนินไปบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จึงสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ตอบสนองต่อความต้องการของทั้งชุมชนและสังคมโดยรวมได้อย่างแท้จริง

ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศ รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น โดยหนึ่งในกลไกสำคัญที่นำมาใช้ คือ โครงการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ซึ่งเป็นการบูรณาการแนวคิด “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เข้ากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน โครงการดังกล่าวมุ่งเน้นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ OTOP ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความแตกต่างให้แก่แหล่งท่องเที่ยวระดับชุมชน ในวัตถุประสงค์สำคัญของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี คือ การสร้างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ระดับชุมชนโดยตรง นอกจากนี้ โครงการยังมีเป้าหมายในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการนำเสนอวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งช่วยสร้าง ความภาคภูมิใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรของคนในพื้นที่ อีกทั้งยังช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม (กรมการพัฒนาชุมชน, 2564)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงวิชาการไทย โดยเฉพาะในกระบวนการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่น นักวิชาการมองว่าการมีส่วนร่วมมิได้เป็นเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่หน่วยงานภายนอกกำหนด หากแต่เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การร่วมคิดและแสดงความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินงาน ไปจนถึงการร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงการกระจายอำนาจและความเป็นประชาธิปไตยในระดับฐานราก (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2555) สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน คนในชุมชนควรร่วมกันวางแผนและสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อนำจุดเด่นของท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหารปลอดสาร และผลิตภัณฑ์พื้นเมือง แทนการลอกเลียนแบบพื้นที่อื่น การนำเสนอเรื่องราว (Story) ของชุมชนจะช่วยสร้างคุณค่าและความแตกต่างให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดความรู้ สร้างประสบการณ์เชิงอนุรักษ์ และกระจายรายได้สู่คนในพื้นที่อย่างทั่วถึง ควบคู่กับการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความน่าประทับใจ

เพื่อสร้างความพึงพอใจและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนซ้ำ อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการรับรู้และแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน (อัญชลี ศรีเกตุ และปิยะนุช เงินคล้าย, 2564) ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างผู้คนจากต่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งยังสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่นพร้อมกระจายรายได้สู่กิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและน่าอยู่ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2559)

เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประมงชายฝั่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี พื้นที่ดังกล่าวมีทรัพยากรท้องถิ่นที่หลากหลายและโดดเด่น ทั้งอาหารพื้นถิ่นจากทรัพยากรทางทะเล ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนประมง รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าเพิ่มและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม แม้พื้นที่จะมีศักยภาพด้านทรัพยากรและอัตลักษณ์ชุมชนที่ชัดเจน แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ยังคงเผชิญกับความท้าทายสำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกกลุ่มในชุมชน ทั้งกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ กลุ่มอาชีพ และประชาชนทั่วไป ความท้าทายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผน การตัดสินใจเชิงนโยบาย และการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงอยู่ในระดับจำกัด อาจส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน และยากต่อการขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีให้เกิดประสิทธิผลและความยั่งยืนในระยะยาว (เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์, 2567)

จากที่กล่าวมา การท่องเที่ยวชุมชนและโครงการ OTOP นวัตวิถีในหลายพื้นที่ของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง แต่การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทเทศบาลตำบลโดยเฉพาะชุมชนชายฝั่งทะเลอย่างเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ยังมีอยู่อย่างจำกัด พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะด้านวิถีประมงชายฝั่ง เศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรทางทะเลและอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่น แม้จะมีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยว แต่ยังพบปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในขั้นตอนการวางแผนและการตัดสินใจ นอกจากนี้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เช่น ผลประโยชน์ที่ได้รับ บทบาทผู้นำชุมชน ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากร และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ล้วนส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อค้นหาคำตอบว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมมิติใดที่มีอิทธิพลสูงสุด ซึ่งจะช่วยปิดช่องว่างของปัญหาการมีส่วนร่วมที่ไม่ต่อเนื่องและนำไปสู่การเสนอแบบจำลองเชิงนโยบายที่จะป้องกันผลกระทบเชิงลบและขับเคลื่อนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีแห่งนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 8,842 คน (เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด และยินยอมให้ข้อมูลในช่วงเวลาที่ดำเนินการเก็บข้อมูล จนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 601-670) จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 368 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อใช้ศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว นำมาประกอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2.2 การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนไปถึงความชัดเจนและการใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) จำนวน 30 ชุด และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .986

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 368 ชุดมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจำนวนชุดแบบสอบถามเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างพร้อมอธิบายวิธีการกรอกแบบสอบถามอย่างถูกต้อง รวมถึงชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจ 2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งหมด ระหว่างเดือนเดือนมกราคม ถึง เมษายน พ.ศ. 2569 เพื่อให้มั่นใจว่าได้แบบสอบถามครบตามจำนวนและตรงตามกำหนดเวลา 3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับและนับจำนวนให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่าง หากพบว่าแบบสอบถามฉบับใดไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ จะมีการแจกแบบสอบถามทดแทนเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และจัดเตรียมแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Correlation) การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการทดสอบสมมติฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งในพื้นที่ศึกษา และเก็บรวบรวมเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ การสืบค้นจากสารสนเทศและข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต รวมถึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากแนวคิดของ James, L.R., Jones, A.P. (1974) และแนวคิดของ John M. Cohen and Norman T. Uphoff (1977: 19-21) และศึกษาระดับขั้นของการมีส่วนร่วม จากแนวคิดของ John M Cohen and Norman T. Uphoff Cohen and Uphoff (1980; อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, 2551: 29-32) มาประยุกต์เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ รองลงมา คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม และอันดับสุดท้าย คือ ด้านสังคม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. ด้านเศรษฐกิจ	4.08	.670	มาก	1
2. ด้านสังคม	3.82	.778	มาก	4
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	4.04	.570	มาก	2
4. ด้านวัฒนธรรม	3.90	.810	มาก	3
รวม	**3.96**	**.688**	**มาก**	

2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และอันดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ	3.86	.784	มาก	4
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	3.91	.678	มาก	2
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.96	.824	มาก	1
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.88	.757	มาก	3
รวม	**3.85**	**.663**	**มาก**	

3. อิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

3.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนน (Correlation Matrix) เพื่อหาความสัมพันธ์ปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เท่ากับ 0.987** 0.956** 0.963** และ 0.985** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ปัจจัยสภาพแวดล้อม	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี	
	Pearson's Correlation	Sig. (2-tailed)
1. ด้านเศรษฐกิจ (X_1)	0.987**	0.000
2. ด้านสังคม (X_2)	0.956**	0.000
3. ด้านสิ่งแวดล้อม (X_3)	0.963**	0.000
4. ด้านวัฒนธรรม (X_4)	0.985**	0.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อม แสดงว่าตัวแปร ด้านวัฒนธรรม (X_4) ด้านสังคม (X_2) ด้านเศรษฐกิจ (X_1) และด้านสิ่งแวดล้อม (X_3) สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .764 .724 .393 และ .832 และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .294 .283 .243 และ .207 สามารถทำนายอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 86.30 (R^2=.863) และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์เท่ากับ .245 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_b	β	t	Sig.
1. ด้านวัฒนธรรม (X_4)	.764	.083	.294	31.198	.000**
2. ด้านสังคม (X_2)	.724	.060	.283	22.659	.000**
3. ด้านเศรษฐกิจ (X_1)	.393	.084	.243	50.520	.000**
4. ด้านสิ่งแวดล้อม (X_3)	.832	.056	.207	13.932	.000**
a=.556, R=.929, R^2=.863, Adj R^2= .863, SEE=.245, F=2306.251, Sig=0.000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อม มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ (0.243) ด้านสังคม (0.283) ด้านสิ่งแวดล้อม (0.207) และด้านวัฒนธรรม (0.294) มีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวในชุมชนช่วยสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับครัวเรือนของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญที่ดี การจำหน่ายสินค้า OTOP ของชุมชนทำให้เศรษฐกิจครัวเรือนของชุมชนดีขึ้น และการให้บริการที่พัก โฮมสเตย์ หรือร้านอาหารแก่ผู้มาเยือนส่งผลให้รายได้ของชุมชนเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุดา วิมุกตายน (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ประเทศไทยพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก ปัจจุบันการท่องเที่ยวแบบเดิมที่มุ่งเน้นปริมาณโดยไม่คำนึงถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของคนในชุมชน สวนกระแสการท่องเที่ยวโลกที่ก้าวไปสู่การท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและยั่งยืน บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าหากรัฐต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนก็ต้องสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ กับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิต ความสุขของคนในชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรวัชร์ พุ่มดารา และคณะ (2568) ได้วิจัยเรื่อง นวัตกรรมการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยั่งยืน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า สามารถสร้างคุณค่าเพื่อสาธารณะทั้งด้านรายได้ ทุนสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายและการปฏิบัติในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในจังหวัดสิงห์บุรี และพื้นที่อื่นๆ

จากผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้รับผลประโยชน์อย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยวชุมชนทำให้มีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และการได้เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า OTOP หรือให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิราภรณ์ ชมภูเมืองชื่น และคณะ (2568) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดเชียงราย การส่งเสริมพัฒนาชุมชนเป็นภารกิจสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมีความมั่นคงในการดำเนินงานทางนวัตวิถี เพื่อชุมชนมีศักยภาพในการส่งเสริมภาพลักษณ์และปัจจัยในการท่องเที่ยว ให้มีความสมบูรณ์แบบ ตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาให้ชุมชนสามารถยกระดับขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมอาชีพโดยเน้นการผลิตสินค้า OTOP เป็นนโยบายเร่งด่วนที่สำคัญ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล กุมภาพันธ์ และคณะ (2566) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีในเขต อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในเขตอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมินผล และด้านการดำเนินการ

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก ผลการวิจัยสะท้อนว่า สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเกิดความตระหนัก ความร่วมมือ และความเข้มแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิทย์ นพแก้ว (2566) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ผู้นำชุมชน 3) ความช่วยเหลือจากภายนอก 4) ตระหนักถึงผลประโยชน์ และ 5) ความรู้ความเข้าใจในการบริหารการจัดการ ซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ กนก เพ่งจินดา และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองคันทรง อำเภอเมือง จังหวัดตราด พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามลำดับ ทั้งนี้ ความแม่นยำที่ร้อยละ 84.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อม แสดงว่าตัวแปร ด้านวัฒนธรรม (X_4) ด้านสังคม (X_2) ด้านเศรษฐกิจ (X_1) และด้านสิ่งแวดล้อม (X_3) สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 86.30 (R^2=.863) ผลการวิจัยสะท้อนว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสัย กาละจักร และพรเทพ โฆษิตวรวุฒิ (2567) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อการพยากรณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตามค่า R^2 = .67 และสอดคล้องกับ ขนิจฐา ชัยบิล และคณะ (2564) พบว่า อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี สามารถร่วมกันทำนายระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ร้อยละ 80.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมมีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผลการทดสอบยืนยันว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมทุกด้านส่งผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมล้วนสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งนภา ถาคำติ๊บ (2568) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม แสดงให้เห็นว่าทุกภาคส่วนทั้งประชาชน คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านเมืองรวง ต่างมีการรับรู้และเข้าใจทิศทางการพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ นุชนารถ คงมณี และคณะ (2568) พบว่า การดำเนินการส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

องค์ความรู้ที่ได้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนา “แบบจำลองบูรณาการปัจจัยสภาพแวดล้อมสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการปัจจัยสภาพแวดล้อม 4 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็น

แรงขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากสามารถสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต ขณะที่ปัจจัยด้านสังคมช่วยสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรและรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น

นอกจากนี้ งานวิจัยยังนำเสนอแนวคิด “วงจรการมีส่วนร่วมเชิงยั่งยืน” (Sustainable Participation Cycle) ซึ่งอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน จนนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง องค์ความรู้นี้สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี รวมถึงประยุกต์ใช้กับชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระยะยาว ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
ที่มา: ณัฐวุฒิ ใจมั่น (2569)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1.1 เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ควรจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนที่มีเป้าหมายและแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน โดยส่งเสริมการสร้างอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว สนับสนุนการพัฒนาทักษะด้านการบริการและการตลาดแก่ประชาชน รวมทั้งกำหนดมาตรการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาว

1.2 เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ควรจัดตั้งกลไกความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบคณะกรรมการหรือเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผน พัฒนา และติดตามผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่

1.3 เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ควรกำหนดมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว สนับสนุนการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นและภูมิปัญญาชุมชน ตลอดจนกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนและสร้างความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยว

1.4 เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความพึงพอใจของประชาชน รวมทั้งจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นและรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปปรับปรุงการบริหารจัดการและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่มีบริบทแตกต่างกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ อันจะช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงลึกสำหรับการกำหนดนโยบายและรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.2 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปสู่การศึกษาเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสาน โดยเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชาชน ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการคิด การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งจะช่วยสะท้อนมุมมองที่หลากหลาย และนำไปสู่การออกแบบแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วนได้ดียิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยใหม่ที่อาจส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การตลาดออนไลน์ นวัตกรรมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการเครือข่าย และบทบาทของเยาวชนในชุมชน เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจยุคใหม่ พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กนก เพ่งจินดา, นนท์วัฒน์ เสี่ยงโชคอยู่ และปริน รัตนพียร. (2568). ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองคันทรง อำเภอเมือง จังหวัดตราด. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 7*(3):519-530.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). *แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี.* กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2555). *มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

โกศล มีชัย. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขนิจฐา ชัยบิล, สามารถ อัยกร และละมัย ร่มเย็น. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในเขตอำเภอนาทม จังหวัดนครพนม. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University, 17*(79): 158-170.

ชุดา วิมุกตายน. (2568). การพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. *ช่อดอกปีบปริทัศน์,* 1(1): 74-86.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). *การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์. (2567). *รายงานประชาการ: แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570*. จันทบุรี: เทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ธีรวัชร์ พุ่มดารา, เยาวลักษณ์ ชาวบ้านโพธิ์, ศิริญญา ศิริญานันท์ และกัญญามน กาญจนาทวีกูล. (2568). นวัตกรรมการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยั่งยืน จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11*(3): 55-68.

นฤมล กุมภาพันธ์, ธนัสถา โรจนตระกูล และโชติ บดีรัฐ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีในเขต อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5*(7): 62-75.

นุชนารถ คงมณี, จิรวัฒน์ เพ็ชรกาศ และวิศรุตา ทองแกมแก้ว. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. *วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (Online), 3*(3): 110-128.

พิสัย กาละจักร และพรเทพ โฆษิตวรวุฒิ. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 21*(1): 101-114.

รุ่งนภา ถาคำติ๊บ. (2568). การจัดการความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านเมืองรวง ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์, 2*(1): 16-31.

วชิราภรณ์ ชมภูเมืองชื่น, อารีย์ บินประทาน และเลหล้า ตรีเอกานุกูล. (2568). การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดเชียงราย. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 18*(พิเศษ): 134-146.

วรวิทย์ นพแก้ว. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน, 4*(2): 40-55.

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2559). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.cbt-i.or.th [4 ตุลาคม 2568].

สุภางค์ จันทวานิช. (2560). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในงานพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี ศรีเกตุ และปิยะนุช เงินคล้าย. (2564). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคตะวันออกของประเทศไทย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7*(1): 250-262.

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3): 213-235.

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1977). *Rural participation: Concepts and measures for project design, implementation and evaluation*. Rural Development Monograph No. 2. Ithaca, NY: Rural Development Committee, Center for International Studies, Cornell University.

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing*. 5th ed. New York: Harper Collins Publishers.

James, L.R., Jones, A.P. (1974). Organizational climate: a Review of theory and research. *In Psychological Bulletin, 81*, 1096-1112.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3):607-610.

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร ของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์

Development of a Buddhist Community Model to Promote to Compassionate Intergenerational Coexistence in Surin Province

[1]พระครูบัณฑิตวชิโรภาส, [2]พระมหาวิศิต ธีรวโส

[1]Phrakrubunditwachirophas, [2]Phramaha Wisit Dhiravamso

[1,2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

[1,2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

[1]Corresponding author, e-mail: Watchara979@gmail.com

Received: June 15, 2026; **Revised:** July 09, 2026; **Accepted:** July 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย 2) พัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย และ 3) พัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถนำไปใช้และขยายผลได้ในบริบทพื้นที่จริง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาร่วมกับการวิจัยแบบผสานวิธี พื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนวัดสว่างอารมณ์ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย เยาวชน คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุในชุมชนจำนวน 50 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ และนักวิชาการด้านสาธารณสุข เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนเชิงพุทธมีศักยภาพด้านทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัด ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และเครือข่ายประชาชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัยในชุมชน 2) การพัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกิจกรรมชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน กิจกรรมจิตอาสา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคี และความเอื้ออาทรระหว่างเด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น และ 3) ได้รูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การบูรณาการหลักธรรมในการดำเนินชีวิต และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลในพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัยให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเกื้อกูลกันได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนต้นแบบเชิงพุทธ; การอยู่ร่วมกัน; คน 3 วัย

Abstract

This research article aimed to: (1) investigate the potential of a Buddhist community in promoting harmonious coexistence among three generations; (2) develop Buddhist-based activities that foster intergenerational harmony; and (3) develop a Buddhist model community that can be implemented and expanded in real community contexts. The study employed a Research and Development (R&D) approach integrated with a mixed-methods research design. The study was conducted in the community surrounding Wat Sawang Arom, Prasat District, Surin Province. The participants were selected through purposive sampling and consisted of 50 community members, including youth, working-age adults, and older adults, together with 10 key informants, comprising community leaders, administrators of community learning centers, Buddhist scholars, administrators of elderly schools, and public health academics. Research instruments included questionnaires, in-depth interview guides, and focus group discussion protocols. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that: (1) the Buddhist community possessed significant social and cultural capital, including the temple, community leaders, local sages, and community networks, which served as key mechanisms for strengthening relationships, mutual assistance, and compassionate coexistence among the three generations; (2) the development of Buddhist-based activities integrating Buddhist principles with community practices such as merit-making ceremonies, volunteer service, intergenerational learning activities, and moral and ethical development programs enhanced mutual understanding, unity, and compassion among youth, working-age adults, and older adults; and (3) a Buddhist model community was successfully developed, emphasizing participation from all sectors, the temple as the center of community development, the integration of Buddhist principles into daily life, and the establishment of sustainable community collaboration networks. The model is applicable to and can be replicated in other communities with similar contexts. Its implementation contributes to strengthening community resilience, improving the quality of life of people across all age groups, and promoting sustainable, peaceful, and mutually supportive coexistence.

Keywords: Buddhist Community; Coexistence; Three Generations

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้รูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมครอบครัวขยายลดบทบาทลงเกิดช่องว่างระหว่างวัยมากขึ้นและความสัมพันธ์อันเอื้ออาทรระหว่างเด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน (ปิยากร หวังมหาพร, 2567: 1-12) จังหวัดสุรินทร์เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิด โดยวัดยังคงเป็นศูนย์กลาง

ของชุมชนในการประกอบศาสนกิจ การจัดกิจกรรมทางสังคม และการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันได้ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัยกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบแนวคิดชุมชนเชิงพุทธเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยเน้นคุณธรรม ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (หทัยภัทร ตังกุลาและอัญญรัตน์ เชิงค้า, 2563) การมีจิตสาธารณะของพลเมืองไทยในสังคมเป็นการส่งเสริมให้พลเมืองไทยตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมร่วมกัน เน้นการพัฒนาพลเมืองให้มีจิตสาธารณะต่อสังคมอันเป็นพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างวัยและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย พัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์และการเกื้อกูลกันระหว่างวัยตลอดจนพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลได้ในบริบทพื้นที่จริงของจังหวัดสุรินทร์เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัยให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถนำไปใช้และขยายผลได้ในบริบทพื้นที่จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ร่วมกับการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม, แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนในเขตอำเภอปราสาท ในจังหวัดสุรินทร์ โดยการสร้างความร่วมมือและพัฒนาเครือข่ายกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, โรงเรียนผู้สูงอายุ และหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัด จำนวน 3 หน่วยงาน

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชน และคนวัยกลางคนในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชน และคนวัยกลางคนในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 50 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนารูปแบบและกิจกรรมเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนวัยจังหวัดสุรินทร์อันประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ (จำนวน 10 รูป/คน) โดยมีขั้นตอนดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ครอบครัวต้นแบบ 1 ครอบครัว เพื่อสะท้อนสถานการณ์ มุมมอง และโลกทัศน์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 2 ท่าน, ผู้นำชุมชน จำนวน 2 ท่าน, ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา จำนวน 2 ท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 2 ท่าน และนักวิชาการด้านสาธารณสุข จำนวน 2 ท่าน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจปัญหาเพื่อนำไปสู่การวางแผนการสำรวจข้อมูลทั่วไป และสภาพการณ์ด้านสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของผู้สูงวัย วัยกลางคน และเยาวชน ในจังหวัดสุรินทร์การทบทวนเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำแผนโครงการที่มาจากสภาพปัญหา นำข้อมูลจากการสำรวจปัญหามากำหนดแผนงานนำทฤษฎีมาบูรณาการเพื่อสร้างต้นแบบชุมชนเชิงพุทธที่เอื้ออาทรต่อการอยู่ร่วมกันของคน 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติการตามแผนโครงการ นักวิจัยจัดโครงการเพื่อชุมชนและสังคมเป็นสุขภายใต้ชื่อโครงการต้นแบบชุมชนเชิงพุทธที่เอื้ออาทรต่อการอยู่ร่วมกันของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยกิจกรรม 5 ฐาน ได้แก่

- กิจกรรมที่ 1 สามัคคีธรรม 3 วัย
- กิจกรรมที่ 2 พัฒนาสติเพื่ออาชีพคน 3 วัย
- กิจกรรมที่ 3 วิปัสสนา 3วัยกายใจแข็งแรง
- กิจกรรมที่ 4 การออมเงินเชิงพุทธ
- กิจกรรมที่ 5 อานาปาสติคลายเครียด

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบผลการปฏิบัติการการสะท้อนผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการในโครงการ โดยผู้ปฏิบัติงานในโครงการ และสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการจะร่วมสะท้อนผลจากการเปลี่ยนแปลงภายใน(Reflection)

การวิจัยในเชิงปริมาณ

มุ่งเน้นการสำรวจความต้องการของคน 3 วัยในชุมชน และสำรวจ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การสำรวจ หรือการศึกษาความต้องการการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรสำหรับคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2) การศึกษาในเชิงเอกสารทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ผู้สูงอายุ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

3) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เยาวชนและคนวัยกลางคนในจังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ และจัดกระบวนการประชุมกลุ่มเพื่อถอดบทเรียนเพิ่มเติมเพื่อทราบถึงความต้องการด้านสังคมและการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุ คนวัยทำงาน และเยาวชน จำนวน 50 คน เพื่อนำข้อมูลมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน วัยประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชน และคนวัยกลางคนใน จังหวัดสุรินทร์กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน

50 คน ประกอบด้วยผู้สูงอายุ วัยทำงาน และเยาวชน เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วม ซึ่งมุ่งเน้นความลึกของข้อมูลและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของผู้ให้ข้อมูล จำนวนดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัยและการพัฒนาโมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้สูงอายุ วัยทำงาน หรือเยาวชน ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและให้ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยและมีความสมัครใจและยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์” ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ และมุ่งเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการพัฒนาชุมชนและการเรียนรู้ข้ามวัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัยได้อย่างยั่งยืน กรอบแนวคิดการวิจัยจึงถูกออกแบบในลักษณะความสัมพันธ์เชิงระบบ ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนา ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ 1) ได้รูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย 2) พัฒนาและสร้างกิจกรรมเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์ขึ้น ซึ่งจะเกิดผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ คือ การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย ที่เป็นนวัตกรรม คือ ชุมชนต้นแบบเชิงพุทธและผลกระทบเชิงวิชาการเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ 3) เกิดชุมชนต้นแบบเชิงพุทธสะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนพื้นที่ชุมชนอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ทั้ง 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาขอบเขตด้านตัวแปร ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ รวมถึงศึกษารูปแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างกรอบแนวคิดการวิจัย

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการการพัฒนาคน ความสัมพันธ์ และโครงสร้างทางสังคมเข้าด้วยกัน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานคุณค่า และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ข้ามวัยเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดการวิจัยจึงถูกออกแบบในลักษณะ ความสัมพันธ์เชิงระบบที่เชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนาผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและบริบทพื้นที่ศึกษา ปัจจัยนำเข้าเป็นตัวแปรต้นที่กำหนดทิศทาง ความเหมาะสม และขอบเขตของการพัฒนาโมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 มุ่งศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการอยู่ร่วมกันของคนสามวัยในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่

1) บริบทพื้นที่และลักษณะชุมชน ได้แก่ บริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และโครงสร้างชุมชนในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทที่ยังคงมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเป็นฐานสำคัญ

2) กลุ่มเป้าหมายคนสามวัย ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ วัยทำงาน และเยาวชน ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงมนุษย์ที่สะท้อนความหลากหลายของบทบาท ประสบการณ์ และความต้องการในแต่ละช่วงวัย

3) ฐานแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักพุทธธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร แนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดคนสามวัยและการเรียนรู้ข้ามวัย แนวคิดทุนทางสังคมและแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร

4) ทรัพยากรและทุนทางสังคมในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน วัด องค์กรชุมชน เครือข่ายทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการ เป็นตัวแปรต้นที่ทำหน้าที่แปลงปัจจัยนำเข้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนา การวิจัยนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการพัฒนากระบวนการ ดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 มุ่งพัฒนาโมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การร่วมวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน การออกแบบกิจกรรมร่วมกันของคนสามวัย และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในทุกขั้นตอน

2) กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัยเป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้คนสามวัยได้เรียนรู้ ทำกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยและเสริมสร้างความเข้าใจจึงกันและกัน

3) กระบวนการบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และไตรสิกขา ผ่านกิจกรรมชุมชน การฝึกสติและการสะท้อนคิดเชิงจิตตปัญญา เพื่อพัฒนาทัศนคติ จิตสำนึก และพฤติกรรมของคน 3 วัย

4) กระบวนการดำเนินงานและสะท้อนผลเป็นการนำกิจกรรมไปปฏิบัติจริง ติดตามผล และสะท้อน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผลผลิต ผลผลิตเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากกระบวนการพัฒนา เป็นตัวแปรเชิงนวัตกรรมที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 อย่างชัดเจน ได้แก่

1) โมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย

2) ชุดกิจกรรมเชิงพุทธและกิจกรรมการเรียนรู้ข้ามวัย ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชม

3) แนวทางและกลไกการดำเนินงานของชุมชน ที่สามารถนำไปใช้หรือขยายผลได้

ผลลัพธ์ ผลลัพธ์สะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและชุมชนในระยะสั้นและระยะกลาง ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 และเป็นตัวแปรตาม เพื่อชี้วัดความสำเร็จของโมเดลในระดับชุมชน ดังนี้

1) ระดับความเอื้ออาทรและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคน 3 วัย เพิ่มขึ้น

2) การเรียนรู้ร่วมกัน ความเข้าใจ และการยอมรับความแตกต่างระหว่างวัย เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร

3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมและความร่วมมือในชุมชน และต่อยอดการสร้างชุมชนต้นแบบเชิงพุทธอย่างยั่งยืน

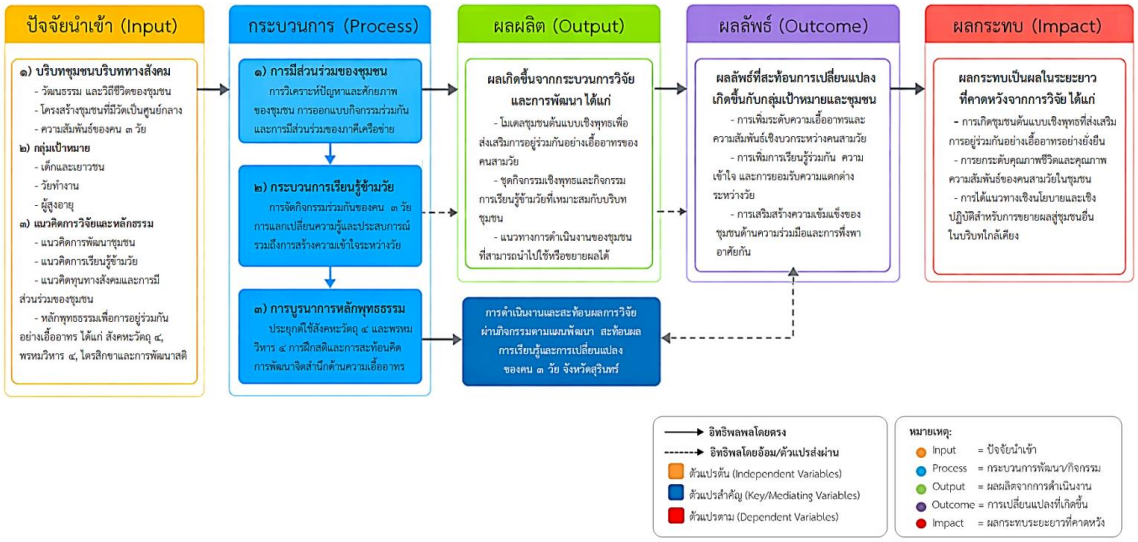
ผลกระทบ ผลกระทบเป็นผลลัพธ์ในระยะยาวที่คาดหวังจากการวิจัย ได้แก่

1) การเกิดชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรและยั่งยืน

2) การยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพความสัมพันธ์ของคนสามวัยในชุมชน

3) การได้องค์ความรู้เชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับการขยายผลสู่ชุมชนอื่นในบริบทใกล้เคียง

จากที่กล่าวมาขั้นต้น คณะผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1) ชุมชนมีศักยภาพเชิงพุทธในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งทำหน้าที่ทั้งในด้านศาสนา การศึกษา การพัฒนาจิตใจ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน วัดไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่เชื่อมโยงคนทุกช่วงวัยเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดความสามัคคีและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชน ยังมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง อันได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมและสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ทุนทางสังคมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อันเป็นรากฐานของสังคมที่มีความเอื้ออาทรและเข้มแข็งที่สำคัญ ชุมชนมีการมีส่วนร่วมของคนสามวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ซึ่งต่างมีบทบาทและคุณค่าในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เด็กและเยาวชนเป็นพลังแห่งการเรียนรู้และการสืบทอดวัฒนธรรม วัยทำงานเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนผู้สูงอายุเป็นแหล่งภูมิปัญญา ประสบการณ์ และแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การเปิดโอกาสให้คนทั้งสามวัยได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทำบุญประเพณี การพัฒนาวัด การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และกิจกรรมจิตอาสา ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย เกิดความเข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันการมีวัดเป็นศูนย์กลาง ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของคนสามวัย จึงเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธที่ส่งเสริมความเอื้ออาทร ความรัก ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อันนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัยที่เข้มแข็ง ลดช่องว่างระหว่างคนต่างวัย และก่อให้เกิดชุมชนที่มีความมั่นคงทางสังคม สามารถพึ่งพาอาศัยและดูแลกันได้อย่างยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2) กิจกรรมเชิงพุทธที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วม ความเข้าใจ และการเกื้อกูลกันของคนสามวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวได้รับการออกแบบโดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน การปฏิบัติธรรม การสนทนาธรรม การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน

วัยทำงาน และผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การดำเนินกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และภูมิปัญญาระหว่างวัยเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมและหลักธรรมจากผู้สูงอายุ ขณะที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นใหม่ ส่วนวัยทำงานได้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือและขับเคลื่อนกิจกรรมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในบทบาทและคุณค่าของแต่ละช่วงวัยมากยิ่งขึ้นกิจกรรมเชิงพุทธยังช่วยปลูกฝังคุณธรรมสำคัญ เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เห็นอกเห็นใจ และพร้อมที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกันเมื่อประสบปัญหาหรือความเดือดร้อน ความสัมพันธ์ระหว่างวัยจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการอยู่ร่วมกัน แต่พัฒนาไปสู่การพึ่งพาอาศัยและการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมผลจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระดับความเอื้ออาทร ความสามัคคี และความผูกพันของคนในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น สมาชิกในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น เกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และสามารถลดช่องว่างระหว่างวัยได้อย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนจึงมีความเข้มแข็งทั้งในด้านสังคมและจิตใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

3) ได้ชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย เป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่มุ่งสร้างสังคมแห่งความเมตตา ความสามัคคี และการเกื้อกูลกัน โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตและการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อให้คนทุกช่วงวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชนวัยทำงานและผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขเข้าใจกันและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนนอกจากการยึดหลักพุทธธรรมแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกกลุ่มวัยได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และพร้อมที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้า กระบวนการนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนต่างวัย ทำให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ข้ามวัย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนสามวัยได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาร่วมกัน ผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชน ขณะที่คนรุ่นใหม่สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและชุมชน กิจกรรมเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของการฝึกอาชีพ การทำกิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย สร้างความเข้าใจ ความผูกพัน และความเคารพซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย พบว่า ชุมชนมีทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัด ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และเครือข่ายประชาชน ซึ่งเป็นกลไกหลักในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือของคนในชุมชน

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถาบันทางสังคมดังกล่าวเป็นศูนย์รวมของความศรัทธา ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมที่มองว่าความสัมพันธ์ เครือข่าย และความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง สอดคล้องกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยตามวงจรชีวิตครอบครัว: กรณีศึกษาภาคใต้พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่ดีมีสุขของครอบครัวในภาคใต้ ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยจำนวนบุตรในครอบครัว และปัจจัยด้านความสมดุลของเวลาระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัว ครอบครัวอยู่ดีมีสุขในภาคใต้จำแนกตามระยะวงจรชีวิต พบว่าระยะเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นมีคะแนนครอบครัวอยู่ดีมีสุขสูงสุดและค่อยๆ ลดลงจนถึงวัยสูงอายุ และความอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้นวัยสูงอายุตอนปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านความสมดุลของเวลาระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัวที่ดีมีผลทางบวกกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว (ระพีพรรณ คำหอมและคณะ, 2563) สอดคล้องกับ พระมหาขวัญชัย เหมประไพ และคณะ (2566) ทำวิจัยเรื่อง พบว่า การสร้างสังคมสันติสุขจากความแตกต่างระหว่างช่วงวัย การสร้างสันติสุขปรากฏในหลักการทางศาสนาที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบของสังคมระดับเล็ก คือ ครอบครัว จนถึงระดับใหญ่ คือ สังคม กลไกขับเคลื่อนการสร้างสันติสุขของคน 3 วัยในมิติพระพุทธศาสนา คือ ขับเคลื่อนด้วยชุมชน

ผลการพัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย พบว่า กิจกรรมที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน กิจกรรมจิตอาสา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สามารถเสริมสร้างความเข้าใจ ความสามัคคี และความเอื้ออาทรระหว่างเด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้คนต่างวัยได้มีปฏิสัมพันธ์ เรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกันภายใต้กรอบคุณค่าทางพระพุทธศาสนา อันส่งผลให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน ลดช่องว่างระหว่างวัย และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันสอดคล้องกับเรื่องวิถีการดำเนินชีวิตและการทำงานของกลุ่มคน 3 ช่วงวัย: กรณีศึกษาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คือ เคารพกฎเกณฑ์ กติกา มีความอดทนสูงและพยายามคิดและทำอะไรด้วยตัวเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนและบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ การเคารพกฎเกณฑ์และกติกาช่วยให้บุคคลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนตามข้อกำหนดของสังคม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความสงบสุขและความเป็นระเบียบในสังคม (สายทิพย์ เหล่าทองมีสกุล, 2559) สอดคล้องกับพระครูวินัยธรชวลิต อุตฺตโม (สุวรรณจันทร์) และคณะ (2567) ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเสริมสร้างความสุข แบบเรียบง่ายวิถีพุทธในสังคมดิจิทัล พบว่า ความสุขแบบเรียบง่ายวิถีพุทธเป็นการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางอย่างมีสติและปัญญา ไม่ประมาท ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่หลงใหลวัตถุหรือสิ่งเร้าภายนอกเกินควร เน้นการพัฒนาจิตและปัญญาให้สามารถสร้างความสุขได้ด้วยตนเอง พร้อมพัฒนาสมรรถนะภายในเพื่อก้าวพ้นความทุกข์และนำไปสู่ความสงบเย็น หลักไตรสิกขา คือ กระบวนการฝึกฝนเรียนรู้และพัฒนาตนจากศีล สมาธิ และปัญญาให้มั่นคงเป็นอุปนิสัยแห่งตน เริ่มจากศีลเป็นพื้นฐานแห่งความดี เจริญสมาธิให้จิตมั่นคง และเจริญปัญญาเพื่อรู้แจ้งสัจธรรม หลักไตรสิกขาสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องแม้ในสามิสสุข อันเป็นสุขจากกามคุณ โดยมีศีลธรรม ยับยั้งชั่งใจ รู้จักพอดี ไม่เบียดเบียน และไม่หลงระเริงในสุขทางวัตถุ ความสุขแบบเรียบง่ายวิถีพุทธมุ่งสู่นิรามิสสุข ความสุขที่บริสุทธิ์ปราศจากโลภะ โทสะ และโมหะเป็นการชำระจิตให้สะอาด สว่าง และสงบ การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขแท้จริงในสังคมดิจิทัล อันนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบ

2MWENL Model ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางจิตปัญญาที่ช่วยเสริมสร้างความสุข ความสมดุล และคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับ ปรางทิพย์ มังธานี และคณะ (2567) วิจัยเรื่องการจัดการความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทยพบว่า 1) การศึกษาสภาพปัญหาในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทย พบว่า บุคลากรมีปัญหาเรื่องการปรับตัวต่อการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการทำงานขาดความเท่าเทียมในที่ทำงานและไม่สามารถรักษาความสมดุลของชีวิตและการทำงานได้ 2) การศึกษาแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความสุขในการทำงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทยพบว่าการรักษาความสมดุลของชีวิตและการทำงานความเท่าเทียมในที่ทำงานและการได้รับ ค่าตอบแทนที่เหมาะสมเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความสุขในการทำงาน3) การศึกษาการจัดการความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทย พบว่า การจัดการในมิติของทุนทางจิตวิทยาและความฉลาดทางอารมณ์มีผลให้บุคลากรความสุขในการทำงานมากยิ่งขึ้น องค์ความรู้ด้านการจัดการ ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรที่ได้สามารถนำไปปรับใช้ในการวางนโยบายการพัฒนา และสร้างความสุขในการทำงานของบุคลากรเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืนในการธำรงรักษาไว้ ซึ่งบุคลากรและการเพิ่มประสิทธิภาพองค์การ

ผลการพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลในพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การยกระดับคุณภาพชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับเรื่องการพัฒนาระบบการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย พบว่า การอยู่ร่วมกันของคนสามวัยที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การขับเคลื่อนกิจกรรมคนสามวัยโดยบุคลากรใน อปท. 2) การขับเคลื่อนกิจกรรมคนสามวัยโดยผู้นำชุมชน 3) การขับเคลื่อนกิจกรรมคนสามวัยโดยกลุ่มแกนนำผู้สูงอายุ และได้เสริมสร้างขีดความสามารถของแกนนำทำให้เกิดนวัตกรชุมชนที่สามารถสื่อสารและประสานงานกับกลุ่มคนสามวัย และหน่วยงานภาครัฐได้ สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมของคนสามวัยได้ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แนวคิดการขับเคลื่อนการเรียนรู้คนสามวัยได้ (เผด็จการ กันแจ่ม และคณะ, 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทุมพร หลอดโค (2558) วิจัยเรื่องกระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว พบว่า การบริหารงานจัดการของศูนย์สามวัยฯ มีกลไกการทำงานเป็น 2 แบบ คือ 1) แบบเป็นทางการโดยคณะกรรมการ 2) แบบไม่เป็นทางการโดยใช้กลไกทางสังคมด้วยระบบเครือญาติ ในการทำงานซึ่งทั้ง 2 รูปแบบต้องอาศัยกระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยฯ ได้แก่ ส่วนที่ 1 การสร้างความรู้ (กำหนดหลักสูตร) และการจัดเก็บองค์ความรู้ (คู่มือ จุดบริการแหล่งเรียนรู้) ส่วนที่ 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ แหล่งข้อมูลให้บริการแก่เด็กและเยาวชนวัยกลางคนและผู้สูงวัยในชุมชนและส่วนที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้วยการบรรยายการอภิปรายการฝึกปฏิบัติและการยกตัวอย่างกรณีศึกษาซึ่งทำให้การบริการการจัดการศูนย์สามวัยมีประสิทธิภาพสูงสุดสอดคล้องกับ สุธาสินี แสงมุกดา (2565) วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมผู้สูงวัยแบบวิถีพุทธ พบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ และอุปสรรคของกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การเติบโตของเศรษฐกิจผู้สูงอายุอยู่ตามลำพัง การปรับตัวเข้ากับ

วัฒนธรรมสมัยใหม่ และโรคภัยไข้เจ็บ 2. รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 2.1 ด้านความรับผิดชอบร่างกาย 2.2 ด้านการพัฒนาจิตใจ 2.3 ด้านความเป็นอิสระส่วนบุคคล 2.4 ด้านความเชื่อส่วนบุคคล 2.5 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและ 2.6 ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม 3. ผลการประเมิน ประสิทธิภาพรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

องค์ความรู้ที่ได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นนวัตกรรมเชิงสังคมในการพัฒนาชุมชนพหุวัย โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นฐานในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนต่างวัย ทั้งเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ให้สามารถเรียนรู้ อยู่ร่วมกัน และเกื้อกูลกันอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้บริบทของสังคมที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ การพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบดังกล่าวช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วม การถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างวัย และการสร้างคุณค่าบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้มีประสบการณ์และเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมและกระบวนการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ วัด สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการสร้างสังคมแห่งความเอื้ออาทร ความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยกันอย่างยั่งยืนในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนผู้สูงอายุและชุมชนพหุวัย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยข้อมูลที่ได้สะท้อนถึงปัจจัยความสำเร็จ กลไกการดำเนินงาน และรูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนไทย อันจะช่วยให้การวางแผนพัฒนาสังคมมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งไปกว่านั้น องค์ความรู้และรูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังสามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ โดยประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่เข้มแข็ง สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน นำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการดูแลเกื้อกูลระหว่างวัย ลดปัญหาความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ เพิ่มความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนและการเรียนรู้ข้ามวัย โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) ควบคู่กับการสนับสนุนกิจกรรมชุมชนที่บูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของคนในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายชุมชนต้นแบบเชิงพุทธและการพัฒนาทุนทางสังคม เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเกิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ชุมชนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ข้ามวัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้คนสามวัยได้พบปะทำกิจกรรม และเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ควรส่งเสริมการใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกัน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น และกลุ่มชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำโมเดล SURIN BIC3 Model ไปทดลองใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และพัฒนาโมเดลให้เหมาะสมกับชุมชนหลากหลายรูปแบบรวมทั้งควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของกิจกรรมเชิงพุทธต่อคุณภาพชีวิตของคนสามวัย ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและผู้นำชุมชนในการสนับสนุนการเรียนรู้ข้ามวัยและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ปรางทิพย์ มังธานี และคณะ. (2567). การจัดการความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทย. *Journal of Modern Learning Development,* 9(9): 115-128.

ปิยากร หวังมหาพร. (2567). โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทย. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,* 4(1): 1-12.

เผด็จการ กันแจ่ม และคณะ. (2568). การพัฒนาระบบการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนสามวัยโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์,* 20(1): 132-142.

พระครูวินัยธรชวลิต อุตฺตโม (สุวรรณ จันทร์) และคณะ. (2568). รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเสริมสร้างความสุขแบบเรียบง่ายวิถีพุทธในสังคมดิจิทัล. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์,* 8(11): 144-153.

พระมหาขวัญชัย เหมประไพ และคณะ. (2566). กลไกการสร้างสังคมสันติสุขระหว่างคน 3 วัยในมิติพระพุทธศาสนาของสังคมไทย. *Journal of MCU Philosophy Review,* 8(1): 257-270.

ระพีพรรณ คำหอม และคณะ. (2563). ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยตามวงจรชีวิตครอบครัว: กรณีศึกษาภาคใต้. *Journal of Social Work and Social Administration,* 28(2): 24-59.

สายทิพย์ เหล่าทองมีสกุล. (2559). วิถีการดำเนินชีวิตและการทำงานของกลุ่มคน 3 ช่วงวัย: กรณีศึกษาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,* 42(2): 80-99.

สุธาสินี แสงมุกดา. (2565). การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมผู้สูงวัยแบบวิถีพุทธ. *Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University,* 13(2): 59-70.

หทัยภัทร ตังกุลา และอัญญรัตน์ เชิงค้า. (2563). รูปแบบการสร้างจิตอาสาอย่างสร้างสรรค์เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทย. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์,* 1(1): 52-67.

อุทุมพร หลอดโค. (2558). กระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,* 7(1): 103-116.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรีที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี

Development of an Active Learning Mathematics Activity Package on Statistics and Data based on the Local Context of Suphan Buri Province to Enhance Mathematical Thinking in Real-World Contexts among Twelfth-Grade Students at Sa-Nguan Ying School, Suphan Buri Province

เพ็ญลดา ทู้ไพเราะ
Penlada Tooprioa
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี
The Secondary Educational Service Area Office Suphan Buri
E-mail: penladatooprioa@gmail.com

Received: June 19, 2026; **Revised:** July 14, 2026; **Accepted:** July 20, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องสถิติและข้อมูล ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูลโดยใช้บริบทท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ชุดกิจกรรม แบบวัดความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม (E1/E2) และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องสถิติและข้อมูลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ทางสถิติกับสถานการณ์ในชีวิตจริงขาดทักษะการวิเคราะห์และตีความข้อมูล รวมทั้งมีความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน และการใช้บริบทท้องถิ่นที่ใกล้ตัวในการเรียนรู้ แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรม

เชิงรุก (Active Learning) การใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นฐาน การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน การใช้สถานการณ์จริงในการวิเคราะห์ข้อมูล และการเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายและให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ 2) ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.35/84.12 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 3) ผลการศึกษา ประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t=24.13, p<.001)

คำสำคัญ: กิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก; ความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง; บริบทท้องถิ่นสุพรรณบุรี

Abstract

This research article aims to 1) investigate the problems, needs, and guidelines for mathematics instruction on Statistics and Data that enhance mathematical thinking in real-world contexts among Grade 12 students at Sa-nguan Ying School, Suphan Buri Province 2) develop an active learning mathematics instructional activity package on Statistics and Data using the local context of Suphan Buri Province to enhance mathematical thinking in real-life contexts, with an efficiency criterion of 80/80 and 3) investigate the effectiveness of the developed activity package in enhancing students' mathematical thinking in real-world contexts.

The findings revealed that 1) regarding the problems and needs in learning statistics and data, most students lacked the ability to connect statistical knowledge with real-life situations, had difficulties in analyzing and interpreting data, and expressed a need for learning activities that emphasized hands-on experiences, collaborative learning, and the use of familiar local contexts. Appropriate instructional guidelines include active learning, collaborative learning, the integration of the local context of Suphan Buri Province, authentic real-world situations, and hands-on learning activities to promote students' mathematical thinking in real-world context 2) the developed active learning mathematics instructional activity package on Statistics and Data using the local context of Suphan Buri Province achieved an efficiency of 82.35/84.12, which exceeded the established criterion of 80/80 and 3) the effectiveness study showed that students who learned through the developed instructional activity package demonstrated significantly higher mathematical thinking in real-world contexts after the instruction than before the instruction at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Active Learning; Mathematical Thinking; Local Context of Suphan Buri

บทนำ

การปรับเปลี่ยนสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของสังคมอย่างในปัจจุบัน การเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นเรื่องสำคัญมาก ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับออกไปดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) โดยทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สื่อสาร ทำงานร่วมกับผู้อื่น ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกแห่งอนาคต (UNESCO, 2564; OECD, 2566)

คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์พื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผล การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการสร้างสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการคิดเชิงคณิตศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและการทำงานในสังคมดิจิทัล (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566; National Council of Teachers of Mathematics, 2023) อีกทั้งยังเป็นศาสตร์พื้นฐานที่มุ่งพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างเป็นระบบ และการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ส่งผลให้คณิตศาสตร์มิได้เป็นเพียงศาสตร์เฉพาะทางสำหรับบางวิชาชีพเท่านั้น หากแต่เป็นที่ยอมรับว่าคณิตศาสตร์เป็นภาษาสากลภาษาหนึ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เนื่องจากชีวิตสมัยใหม่ทุกวันนี้ประชาชนถูกยัดเยียดด้วยเรื่องราวข่าวสารและข้อมูลท่วมท้น จึงจำเป็นที่ประชาชนจะต้องเลือกรับ จำแนก จัดระเบียบ และตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสม กิจกรรมประจำวันในแต่ละวัน เป็นต้นว่า การจับจ่ายใช้สอย การเลือกซื้อสินค้าและบริการ การเลือกหางาน การวางแผนการเงินและการลงทุน จำต้องอาศัยสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ทั้งสิ้น ส่วนในด้านการจ้างงานนั้นก็เปลี่ยนโฉมหน้าไปจากที่เคยเป็น กล่าวคือ ทักษะที่เป็นที่ต้องการในตลาดแรงงานได้เปลี่ยนไป ความต้องการทักษะและความชำนาญในงานประจำทั้งด้านฝีมือและด้านความคิดที่ครั้งหนึ่งเคยถือว่าสำคัญ กลับเป็นที่ต้องการน้อยลง แต่ความต้องการทักษะด้านการแก้ปัญหา ทักษะในการปฏิสัมพันธ์ตอบสนองสถานการณ์มีเพิ่มขึ้น จึงเป็นที่แน่นอนว่าเยาวชนผู้ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ทุกคน ไม่ใช่เฉพาะผู้ที่อยากทำงานด้านวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีเท่านั้น จำเป็นต้องมีพื้นฐานคณิตศาสตร์ที่เข้มแข็งเพื่อจะไปให้ถึงเป้าหมายของการทำงานและการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ (สุนีย์ คล้ายนิล, 2558) นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังช่วยพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นรากฐานของการคิดขั้นสูง ได้แก่ การมองแบบแผน การใช้เหตุผล การสร้างแบบจำลอง และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทชีวิตจริง (สสวท., 2563) ตลอดจนการบูรณาการบริบทท้องถิ่นหรือสถานการณ์ใกล้ตัวผู้เรียนเข้าสู่บทเรียนคณิตศาสตร์ ยังช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความหมายของคณิตศาสตร์มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเป็นรูปธรรม (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2559)

ความคิดเชิงคณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์อย่างมีความหมาย เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และอธิบายแนวคิดทางคณิตศาสตร์ด้วยเหตุผลของตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดเชิงคณิตศาสตร์จะช่วยลดการเรียนรู้แบบท่องจำ และเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2556) อีกทั้งการนำสถานการณ์จริงหรือบริบทใกล้ตัวผู้เรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

การสร้างแบบจำลอง และการแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561)

การจัดการเรียนการสอนในหลายสถานศึกษายังคงเน้นการบรรยายและการถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียนเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนมีบทบาทเพียงผู้รับความรู้ ขาดโอกาสในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ (ทิศนา แขมมณี, 2565) อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนในบางรายวิชายังขาดการเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทชีวิตจริงหรือสภาพแวดล้อมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ ส่งผลให้ขาดแรงจูงใจในการเรียน โดยเฉพาะรายวิชาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2559) ซึ่งการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ควรปรับเปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การอภิปราย การสืบค้น และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาสมรรถนะและการคิดทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน (สสวท., 2566) โดยกิจกรรมที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ กระตือรือร้น และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน โดยเฉพาะในรายวิชาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น คณิตศาสตร์ (สสวท., 2563) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมักใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ใกล้ตัวเป็นฐาน (Context-based Learning) ส่งผลให้ผู้เรียนได้ฝึกนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในบริบทจริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความหมายของคณิตศาสตร์มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าความคิดเชิงคณิตศาสตร์จะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน (ทิศนา แขมมณี, 2565)

สุพรรณบุรีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เช่น การท่องเที่ยวที่ตลาดร้อยปีสามชุก การปลูกอ้อยและการผลิตน้ำตาล การอนุรักษ์ควายไทย รวมถึงปัญหาคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน การนำบริบทเหล่านี้มาพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้คณิตศาสตร์สามารถทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสมกับสถานการณ์จริง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สถิติเพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบ (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2565; สำนักงานสถิติจังหวัดสุพรรณบุรี, 2565; กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) อีกทั้งในปัจจุบัน จังหวัดสุพรรณบุรีมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยมีการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การนำบริบทท้องถิ่นของสุพรรณบุรีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในด้านคณิตศาสตร์ สถิติ และข้อมูล ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริงและชุมชนของตนเองได้อย่างมีความหมาย อันนำไปสู่การพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) สำหรับเนื้อหาสถิติและข้อมูล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรคณิตศาสตร์ระดับมัธยมปลาย มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะความคิดเชิงคณิตศาสตร์ เช่น ทักษะการตั้งคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูล และการตัดสินใจจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (Moore, 1997) การใช้ข้อมูลจากบริบทท้องถิ่น เช่น ปัญหาและปรากฏการณ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี อาจช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและความสนใจของผู้เรียน เนื่องจากพวกเขาสามารถเห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนรู้กับชีวิตประจำวันและชุมชนของตนเองได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามความสามารถและความเร็วของตนเอง ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) โดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถออกแบบให้มีความหลากหลายทั้งด้านเนื้อหา

กิจกรรม และระดับความยากง่าย เพื่อรองรับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2559)

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี จึงมีความสำคัญทั้งในระดับผู้เรียน ครูผู้สอน และสถานศึกษา กล่าวคือ ช่วยพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์และความสามารถในการใช้ข้อมูลของผู้เรียน ส่งเสริมแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นสำหรับครูผู้สอน และเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและสังคมในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องสถิติและข้อมูล ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ประกอบด้วย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (R_1) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องสถิติและข้อมูล ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร หลักสูตร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนบริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในการออกแบบและพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน และแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ศึกษา

ระยะที่ 2 การพัฒนาชุดกิจกรรม (D_1) และหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม เป็นการร่างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขอบเขตของชุดกิจกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และความต้องการของผู้เรียน ดังนี้ 1. กำหนดขอบเขตเนื้อหาและจุดประสงค์ 2. จัดทำเอกสารประกอบชุดกิจกรรม โดยผู้วิจัยจัดทำเอกสารสำหรับผู้เรียนเพื่อใช้ประกอบการทำกิจกรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1) ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง จำนวน 6 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความหมายของสถิติศาสตร์และข้อมูล จำนวน 2 ชุดกิจกรรม ได้แก่

ชุดที่ 1 รู้จักเมืองสุพรรณ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 เมืองสุพรรณกับสถิติศาสตร์

กิจกรรมที่ 2 ข้อมูลจริงหรือคิดไปเอง

กิจกรรมที่ 3 นักสถิติเมืองสุพรรณ

ชุดที่ 2 เมืองสุพรรณบุรีในชีวิตจริง ประกอบด้วย 2 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 นักสืบข้อมูลเมือง

กิจกรรมที่ 2 นักสืบจากลักษณะข้อมูล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ จำนวน 2 ชุดกิจกรรม ได้แก่

ชุดที่ 3 Data to Decision Suphan Buri ประกอบด้วย 2 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 Suphanburi Data Explorer

กิจกรรมที่ 2 Suphanburi Data Decision

ชุดที่ 4 3D SUPHANBURI (Decode-Design-Decide) ประกอบด้วย 2 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 Decode สุพรรณ: ถอดรหัสข้อมูลท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 2 Design to Decide: ออกแบบข้อมูลสู่การตัดสินใจ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 2 ชุดกิจกรรม ได้แก่

ชุดที่ 5 SUPHAN STARTUP DATA ประกอบด้วย 3 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 Suphan Money Tracker จับเทรนด์เงินสุพรรณ

กิจกรรมที่ 2 Profit from Data Data ปั้นกำไร

กิจกรรมที่ 3 Suphan Shark Tank ลงทุนอะไรดี

ชุดที่ 6 SUPHAN DATA MARKET ประกอบด้วย 3 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 Suphan Smart Buyer ซื้ออย่างไรให้คุ้ม

กิจกรรมที่ 2 Suphan Smart Seller ขายยังไงให้กำไรดี

กิจกรรมที่ 3 Suphan Data Pitch โมเดลธุรกิจสู่ชุมชน

2) การสร้างแบบวัดความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ซึ่งประกอบด้วย (1) แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เป็นแบบอัตนัยจำนวน 2 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ข้อละ 10 คะแนน รวม 20 คะแนน โดยใช้สถานการณ์ ข้อความที่เชื่อมโยงสถานการณ์ในชีวิตจริง และบริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี (2) แบบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เป็นแบบอัตนัยจำนวน 4 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ข้อละ 10 คะแนน รวม 40 คะแนน โดยใช้สถานการณ์ ข้อความที่เชื่อมโยงสถานการณ์ในชีวิตจริง และบริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี

นำแบบวัดแบบวัดความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ไปทดสอบกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของคอนบราค (Cronbach) ซึ่งมีเกณฑ์ความเชื่อมั่น 0.7 ขึ้นไป ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 5 ท่าน พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และเมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ .70 แสดงว่าแบบวัดมีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

ขั้นตอนที่ 2 หาคุณภาพของชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยนำร่างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมในด้านความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมขององค์ประกอบ ความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบพบว่าชุดกิจกรรมมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการประเมินกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมโดยใช้แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.21–5.00 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด แสดงว่าชุดกิจกรรมมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงแก้ไขชุดกิจกรรม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากขั้นที่ 2 มาเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงชุดกิจกรรม โดยการหาในด้านความเหมาะสมของชุดกิจกรรม และความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบในชุดกิจกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งสิ้น 5 ท่าน และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของชุดกิจกรรม มาปรับปรุงแก้ไขชุดกิจกรรม ก่อนนำไปศึกษานำร่อง

ขั้นตอนที่ 4 นำชุดกิจกรรมไปศึกษานำร่องและปรับปรุงเพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไปนำชุดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ คือ มีความเหมาะสม และมีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบในชุดกิจกรรมไปทดลองกับนักเรียนที่เรียนเพื่อศึกษาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของชุดกิจกรรม การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม (E1/E2)

ผู้วิจัยหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยมีรายละเอียดดังนี้

E1 หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งคำนวณจากคะแนนระหว่างเรียนของผู้เรียน ที่ได้จากการทำใบกิจกรรม ใบงาน แบบฝึกทักษะ และการทำกิจกรรมในแต่ละชุดกิจกรรม

E2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ซึ่งคำนวณจากคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนหลังจากเรียนด้วยชุดกิจกรรมครบทุกชุด

สูตรที่ใช้ในการคำนวณมีดังนี้

E1 = (ผลรวมคะแนนระหว่างเรียนของผู้เรียนทั้งหมด / คะแนนเต็มระหว่างเรียนทั้งหมด) × 100

E2 = (ผลรวมคะแนนหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด / คะแนนเต็มหลังเรียนทั้งหมด) × 100

เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมกำหนดไว้ที่ 80/80 กล่าวคือ หากค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) มีค่าไม่น้อยกว่า 80 แสดงว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

ระยะที่ 3 การทดลองใช้ชุดกิจกรรม (R_2) เป็นขั้นตอนนำชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นในระยะที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน

1. แบบแผนการทดลองใช้ชุดกิจกรรม

แบบแผนการทดลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบ One-group pretest-posttest design โดยมีรูปแบบดังนี้

การวัดก่อนการทดลอง	ตัวแปรจัดกระทำ	การวัดหลังการทดลอง
O	X	O

O การวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์

X การทดลองใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 12 ห้องเรียน จำนวน 401 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวใช้ในการทดลองใช้ชุดกิจกรรมในระยะที่ 3 ของการวิจัยและพัฒนา (R2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

2. นำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้

2.1 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง ด้วยเครื่องมือต่อไปนี้

2.1.1 แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

2.1.2 แบบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์

2.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามชุดกิจกรรม โดยเริ่มจัดการเรียนการสอนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2568-30 กันยายน 2568 ใช้เวลา 30 ชั่วโมง

2.3 หลังดำเนินการใช้ชุดกิจกรรมให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่

2.3.1 แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

2.3.2 แบบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์

2.4 นำผลมาวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.4.1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมตามเกณฑ์ 80/80 โดยคำนวณค่า E1/E2

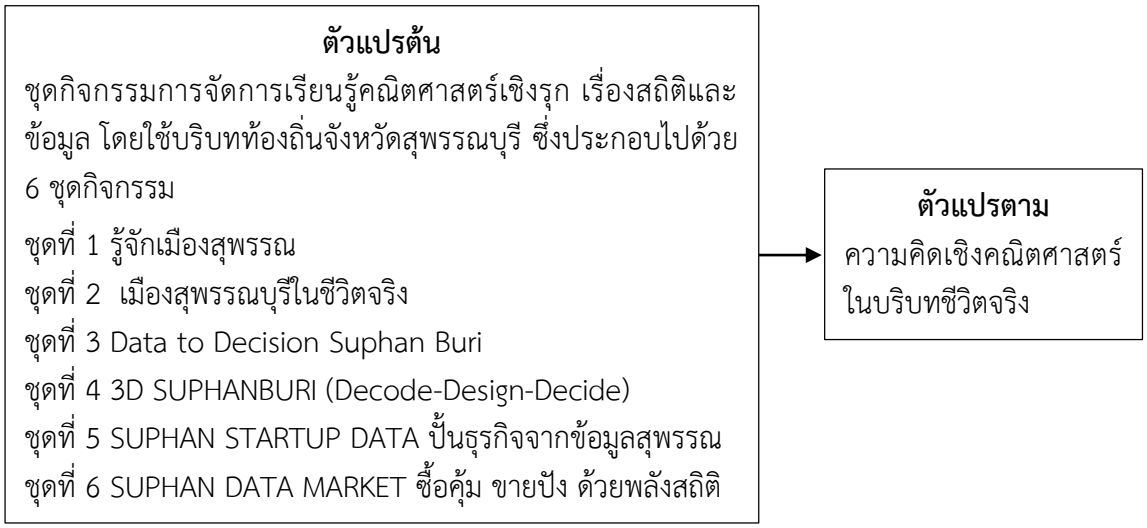
2.4.2 หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

2.4.3 เปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent samples)

ระยะที่ 4 การประเมินผลและการปรับปรุงชุดกิจกรรม (D_2) เป็นการนำผลจากการทดลองใช้มาประเมินประสิทธิผลของชุดกิจกรรม รวมทั้งนำผลที่ได้มาใช้ขยายผล

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบททท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีกรอบแนวคิดการวิจัยที่ตั้งอยู่บนแนวคิดและหลักการสำคัญ ได้แก่ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) แนวคิดการเรียนรู้บนฐานบริบทหรือสถานการณ์จริง (Context-based Learning) และแนวคิดการพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบททท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องสถิติและข้อมูล พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางสถิติกับสถานการณ์ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจ ขณะที่ครูผู้สอนและนักเรียนมีความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง และการใช้บริบททท้องถิ่นที่ใกล้ตัวมาเป็นสื่อในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริง ทั้งนี้แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การบูรณาการบริบททท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี การใช้สถานการณ์จริงเป็นฐาน การส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน

2. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบททท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 6 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) รู้จักเมืองสุพรรณ 2) เมืองสุพรรณบุรีในชีวิตจริง 3) Data to Decision Suphan Buri 4) 3D SUPHANBURI: Decode-Design-Decide 5) SUPHAN STARTUP DATA และ

6) SUPHAN DATA MARKET โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก

ประสิทธิภาพ	ค่า
E1	82.35
E2	84.12
เกณฑ์มาตรฐาน	80/80

จากตารางที่ 1 พบว่า ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูลโดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.35/84.12 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการศึกษาประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุกพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงก่อนเรียนและหลังเรียน (n = 30)

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	SD
ก่อนเรียน	30	26.80	3.80
หลังเรียน	30	49.97	5.20

t = 24.13, p < .001

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงหลังเรียน ($\bar{x}$ = 49.97, SD = 5.20) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x}$= 26.80, SD = 3.80) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05. เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	SD
ก่อนเรียน	30	9.43	2.37
หลังเรียน	30	16.97	1.79

t = 14.24, p < .001

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียน ($\bar{X}$ = 16.97, SD = 1.79) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 9.43, SD = 2.37) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน (คะแนนเต็ม 40 คะแนน)

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	SD
ก่อนเรียน	30	17.37	2.98
หลังเรียน	30	33.00	4.85

t = 16.78, p < .001

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์หลังเรียน ($\bar{X}$ = 33.00, SD = 4.85) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 17.37, SD = 2.98) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุกโดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นฐาน สามารถส่งเสริมความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับสถานการณ์ในชีวิตจริง มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล การให้เหตุผล และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น อันนำไปสู่การเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องสถิติและข้อมูล ที่เสริมสร้างความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางสถิติกับสถานการณ์ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดทักษะในการวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล รวมทั้งขาดการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจ ขณะที่ครูและนักเรียนมีความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ส่วนใหญ่ยังเน้นการถ่ายทอดความรู้และการฝึกทักษะเชิงคำนวณ ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2560) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2563) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน

สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับสถานการณ์ในชีวิตจริงและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีความหมาย

2. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.35/84.12 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ร่วมกันคิด วิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางคณิตศาสตร์กับประสบการณ์จริงของตนเอง เกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bonwell และ Eison (1991) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและการคงอยู่ของความรู้ได้ดีกว่าการเรียนแบบรับสารเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Michael (2006) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยส่งเสริมการคิดขั้นสูงและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งผลการวิจัยครั้งนี้ยังเป็นไปตามแนวคิดการประเมินประสิทธิภาพของสื่อหรือชุดการสอนของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) ที่เสนอว่า ชุดกิจกรรมที่มีค่าประสิทธิภาพไม่น้อยกว่า 80/80 ถือว่ามีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

3. ผลการศึกษาประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุก เรื่องสถิติและข้อมูล โดยใช้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า นักเรียนมีคะแนนความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและรายองค์ประกอบ ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุดกิจกรรมทั้ง 6 ชุดได้รับการออกแบบให้พัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์อย่างเป็นลำดับขั้น เริ่มจากการสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติและข้อมูลในชุดกิจกรรมที่ 1 และชุดกิจกรรมที่ 2 ก่อนพัฒนาไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจจากข้อมูล และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงผ่านชุดกิจกรรมที่ 3-6 ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับบริบทท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรีได้อย่างเป็นรูปธรรมเมื่อพิจารณาลักษณะของชุดกิจกรรม พบว่า ชุดกิจกรรมที่ 3 (Data to Decision Suphan Buri) และชุดกิจกรรมที่ 4 (3D SUPHANBURI: Decode-Design-Decide) มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เนื่องจากผู้เรียนต้องวิเคราะห์ข้อมูลจริง แปลความหมายของข้อมูล เปรียบเทียบทางเลือก และเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมจากสถานการณ์ในบริบทท้องถิ่น ขณะที่ชุดกิจกรรมที่ 5 (SUPHAN STARTUP DATA) และชุดกิจกรรมที่ 6 (SUPHAN DATA MARKET) ช่วยส่งเสริมการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เนื่องจากผู้เรียนต้องใช้ข้อมูลเชิงสถิติประกอบการอธิบายแนวคิด การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐานเชิงประจักษ์ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุผลและสนับสนุนข้อสรุปของตนเองได้อย่างมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน การอภิปราย การสะท้อนผลการเรียนรู้ และการใช้บริบทท้องถิ่นที่ใกล้ตัวเป็นฐานในการเรียนรู้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hmelo-Silver (2004) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยพัฒนาการคิดและการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับ Michael (2006) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาการคิดขั้นสูงและการประยุกต์ใช้ความรู้ ตลอดจนสอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2563) ที่ระบุว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทจริงช่วยส่งเสริมความคิดเชิงคณิตศาสตร์และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้บริบทท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าสามารถส่งเสริมความคิดเชิงคณิตศาสตร์ในบริบทชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การจัดการเรียนรู้เรื่องสถิติและข้อมูลควรเชื่อมโยงกับข้อมูล สถานการณ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของคณิตศาสตร์ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เชิงรุกกับกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นอื่น หรือสถานศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความสามารถในการขยายผลของชุดกิจกรรม

2.2 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ด้านอื่น เช่น ความน่าจะเป็น แคลคูลัส หรือคณิตศาสตร์การเงิน โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและบริบทท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อขยายองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชนาธิป พรกุล. (2561). *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). *การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เชิดศักดิ์ ภักดีวิโรจน์. (2556). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2565). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2554). *การวิจัยและสถิติทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2557). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปราวิณยา สุวรรณณัฐโชติ. (2551). *การออกแบบการเรียนการสอนบนเว็บ: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2561). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วรรณดี โกมลรัตน์. (2558). *การวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมนึก ภัททิยธนี. (2562). *การวัดและประเมินผลการศึกษา*. กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). *แนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560 (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2566-2570*. สุพรรณบุรี: สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี.

สำนักงานสถิติจังหวัดสุพรรณบุรี. (2565). *รายงานสถิติจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2565*. สุพรรณบุรี: สำนักงานสถิติจังหวัดสุพรรณบุรี.

สุนีย์ คล้ายนิล. (2558). *การศึกษาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ในไทย: การพัฒนา ผลกระทบ และภาวะถดถอย*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2552). *21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2559). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Bonwell, C.C., & Eison, J.A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom (ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1)*. Washington, DC: George Washington University.

Hmelo-Silver, C.E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn?. *Educational Psychology Review,* 16(3): 235-266.

Michael, J. (2006). Where's the evidence that active learning works?. *Advances in Physiology Education,* 30(4): 159-167. https://doi.org/10.1152/advan.00053.2006

Moore, D.S. (1997). New pedagogy and new content: The case of statistics. *International Statistical Review,* 65(2), 123-165.

National Council of Teachers of Mathematics. (2023). *Catalyzing Change in High School Mathematics: Initiating Critical Conversations.*

UNESCO. (2021). Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education.

OECD. (2023). OECD Skills Outlook 2023: Skills for Resilient Green and Digital Transitions.

การพัฒนาทักษะการปฏิบัติการปั้นดินโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

The Development of Clay Pottery Practical Skill using Project based Learning with the Local Wisdom of Grade 6 Students

[1]วราภรณ์ พิศเกาะ, [2]ศิริพร พึ่งเพ็ชร์

[1]Waraporn Piskoh, [2]Siriporn Phungphet

[1,2]สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

[1,2]Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Vongchavalitkul University

[1]Corresponding author, e-mail: Katniab@gmail.com

Received: June 21, 2026; **Revised:** July 13, 2026; **Accepted:** July 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาทักษะการปั้นดินหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชิ้นงานทักษะการปั้นดินหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน ของโรงเรียนบ้านท่าอ่างปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะปฏิบัติการปั้นดิน และแบบประเมินระดับคุณภาพชิ้นงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ได้ทดสอบการแจกแจงแบบโค้งปกติ และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ T-test One Sample

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาทักษะการปั้นดิน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับคุณภาพชิ้นงานการปั้นดินหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 43.75 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.48 คิดเป็นร้อยละ 87.50

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ทักษะปฏิบัติ

Abstract

This research article aims to study 1) develop clay modeling practical skills through project-based learning integrated with local wisdom among Grade 6 students, with post-learning achievement exceeding the established criterion; and (2) investigate the quality level of clay modeling products after learning through project-based learning integrated with local wisdom. The sample consisted of Grade 6 students at Ban Tha-ang School in

the 2025 academic year, selected through cluster random sampling. The research instruments included lesson plans, a clay modeling practical skills assessment form, and a product quality assessment form developed based on the evaluation criteria Data were analyzed using the mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.). The normality of data distribution was examined prior to hypothesis testing.

The research hypothesis was tested using a one-Sample t-test. The research results were found as follows:- 1) The clay modeling practical skills of Grade 6 students after learning through project-based learning integrated with local wisdom were significantly higher than the criterion of 80 percent at the 0.05 level of statistical significance. 2) The quality of students' clay modeling products after learning through project-based learning integrated with local wisdom was at a very good level, with a mean score of 43.75 and a standard deviation of 1.48, representing 87.50 percent.

Keywords: Project-Based Learning; Local wisdom integration; Practical Skills

บทนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพเป็นกลุ่มสาระที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการทำงาน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงาน โดยการจัดการเรียนรู้ต้องเน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทำงาน การวางแผน การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) อีกทั้งงานประดิษฐ์และงานหัตถกรรมเป็นสาระหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มการงานและงานอาชีพ ที่ควบคู่กับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงาน การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการงานอาชีพ จึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568) และในขณะเดียวกันงานหัตถกรรมการปั้นดิน เป็นงานศิลปหัตถกรรม ที่มีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของคนไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นอำนาจละมุนอย่างหนึ่ง ของท้องถิ่นที่จำเป็นต้องสืบสานต่อยอด (ศิริพร พึ่งเพ็ชร์ และคณะ, 2556)

การปั้นดินเป็นงานหัตถกรรม ที่เป็นศิลปะพื้นบ้านที่สำคัญ และคู่ควรแก่การอนุรักษ์และสืบสานไว้ จึงได้รับการบรรจุในงานแข่งขันศิลปหัตถกรรมนักเรียน จากผลการแข่งขันศิลปหัตถกรรมนักเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2565-2567 (ครั้งที่ 70-72) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านท่าอ่าง ไม่เคยได้รับรางวัลระดับเหรียญทอง ตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดไว้ ทั้งๆ ที่โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้แหล่งเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ดังนั้นในปีการศึกษา 2568 ฝ่ายวิชาการโรงเรียนบ้านท่าอ่าง จึงได้ทำการวิเคราะห์หาสาเหตุ พบว่า การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ครูยังเน้นการบรรยายและขาดความรู้ ความสามารถในการปั้นดิน และผู้เรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงค่อนข้างน้อย ส่งผลให้ขาดทักษะด้านการปั้น การออกแบบชิ้นงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงาน และเมื่อทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยด้านทักษะปฏิบัติ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้คิดวิเคราะห์ วางแผน แก้ไขปัญหา จากการลงมือปฏิบัติจริง ตลอดจนสามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานของดุษฎี โยเหลา และคณะ (2557) ซึ่งมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ คือ 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน

2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ 4) ขั้นแสวงหาความรู้ 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และ 6) ขั้นนำเสนอผลงาน

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ จึงสนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านท่าอ่าง เพื่อพัฒนาทักษะการปั้นดิน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการปฏิบัติ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืนทั้งด้านการเรียนรู้และการดำรงชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

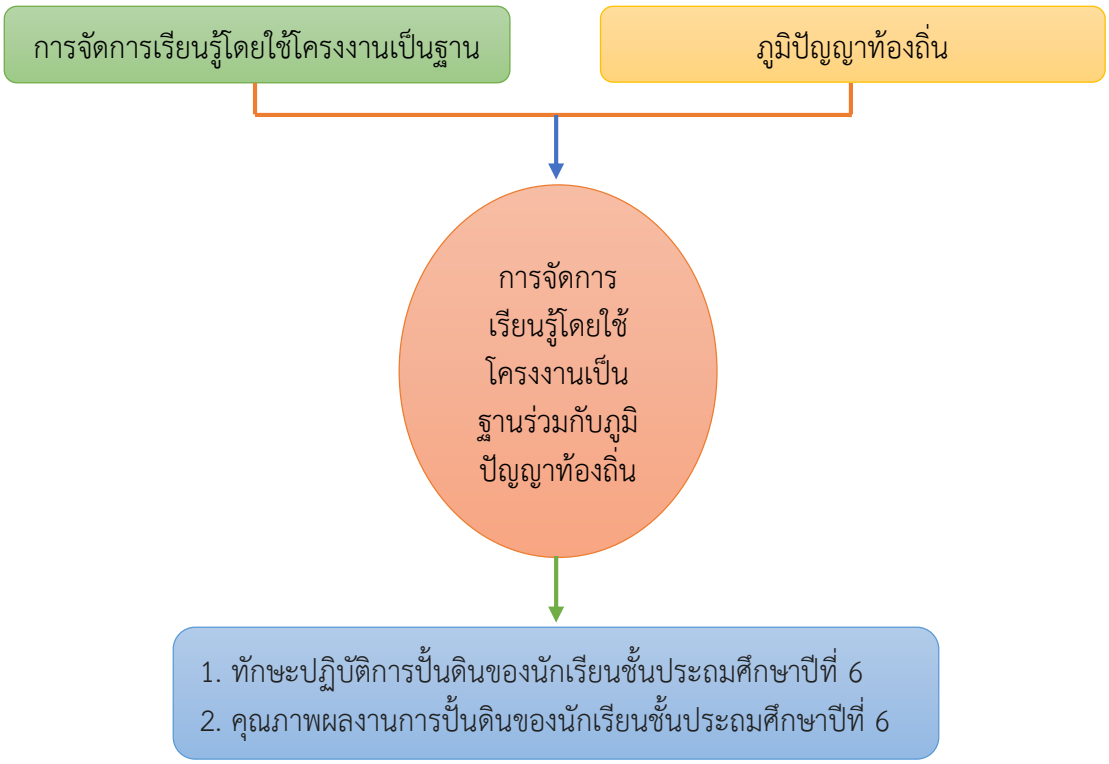
1. เพื่อพัฒนาทักษะการปั้นดินโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชิ้นงานทักษะปฏิบัติการปั้นดินหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน ของโรงเรียนบ้านท่าอ่างศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาโชคชัย 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ได้จากวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแผนการจัดการเรียนรู้สร้างขึ้นจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) หลักสูตรสถานศึกษาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านสาขาวิชาการงานอาชีพ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ก่อนนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และตรวจสอบการฝึกทักษะการปั้นดิน และตรวจสอบคะแนนคุณภาพชิ้นงานโดยทดสอบสมมติฐานโดยใช้ T-test One Sample พบว่าคะแนนมีการแจกแจงแบบโค้งปกติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิง คุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดของดุษฎี โยเหลา และคณะ (2557) ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะปฏิบัติการปั้นดินโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลคะแนนทักษะปฏิบัติการปั้นดินหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง งานประดิษฐ์ (งานปั้นดิน) โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิบัติการปั้นดินเท่ากับ 42.05 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.50 หรือคิดเป็นร้อยละ 84.10 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า ผู้เรียนผ่านเกณฑ์ประเมินจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งทำให้คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลคะแนนคุณภาพชิ้นงาน หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง งานประดิษฐ์ (งานปั้นดิน) โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับดีมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 43.75 คะแนนจากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.48 คิดเป็นร้อยละ 87.50

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติการปั้นดินด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

เลขที่	ทักษะปฏิบัติการปั้นดิน (คะแนนเต็ม 50 คะแนน)				
	การเตรียมอุปกรณ์ (10 คะแนน)	กระบวนการ (40คะแนน)	คะแนนรวม (50 คะแนน) (ผ่านเกณฑ์ 32 คะแนนขึ้นไป)	ร้อยละ	ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80
$\bar{X}$	7.15	35.05	42.05	84.10	ผ่านเกณฑ์ 20 คน
S.D.	0.67	1.39	1.50		คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 2 ระดับคุณภาพชิ้นงาน ทักษะปฏิบัติการปั้นดินหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับเกณฑ์การประเมิน

เลขที่	คุณภาพชิ้นงาน		
	คะแนน (50)	ร้อยละ	ผลการประเมิน
$\bar{X}$	43.75	87.50	ดีมาก
S.D.	1.48		

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะปฏิบัติด้านการปั้นดินโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการพัฒนาทักษะปฏิบัติด้านการปั้นดินโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 42.05 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ 1.50 หรือคิดเป็นร้อยละ 84.10 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ตามแนวคิดของ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2557) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมี 6 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ผู้สอนให้ความรู้เกี่ยวกับการเขียนโครงงาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความรู้ความสำคัญของดินเผาในวิถีชีวิตชุมชน คุณสมบัติของดินด่านเกวียนและเทคนิคพื้นฐานในการขึ้นรูป เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก่อนลงมือปฏิบัติจริงช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมเข้ากับองค์ความรู้ใหม่ และลดความผิดพลาดในการทำงาน ขั้นที่ 2 ขั้นกระตุ้นความสนใจ ในขั้นนี้เป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นนำผลงานการปั้นที่สวยงามและสามารถใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน หรือมีความแปลกใหม่ท้าทายมาจัดแสดง พร้อมตั้งคำถามกระตุ้นความคิด หรือเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นและอยากสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง ขั้นที่ 3 ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ ผู้สอนแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 3 คน แบบคละความสามารถและความถนัดของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มต้องร่วมกันวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่และเขียนโครงงานทักษะปฏิบัติการปั้นดิน ตามความสนใจของกลุ่มจากนั้นนำเสนอแนวคิดและแผนการดำเนินงานหน้าชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผู้สอนทำหน้าที่ให้คำแนะนำ เสนอแนะ และช่วยปรับปรุงแก้ไขให้โครงงานให้มีความเหมาะสมก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริงและเป็นการส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม การวางแผนและการรับผิดชอบร่วมกัน ขั้นที่ 4 ขั้นแสวงหาความรู้ ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร สื่ออินเทอร์เน็ต และเรียนรู้เทคนิคการปั้นดินจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน และเรียนรู้เทคนิคจากภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้เรียนลงมือปฏิบัติการนวด ขึ้นรูป และแก้ปัญหาเมื่อเนื้อดินเกิดการแห้งหรือแตกร้าวโดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้สอนอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำปรึกษาเป็นการเสริมต่อการเรียนรู้

ตามแนวคิดของ Vygotsky (1987) ที่กล่าวไว้ว่า พัฒนาการและการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนา ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาการของบุคคลก้าวหน้าไปในระดับที่สูงขึ้น ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ผู้เรียนสะท้อนคิดความรู้ที่ได้จากการสังเกต ลงมือปฏิบัติจริง ปัญหาที่พบ และแนวทางการพัฒนาชิ้นงานของตนเองลงในใบงาน ขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอผลงาน/ชิ้นงาน ผู้เรียนนำเสนอชิ้นงานการปั้นดินเป็นภาชนะต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ในขั้นนี้ผู้เรียนได้อธิบายถึงกระบวนการทำงาน การแก้ปัญหา และเทคนิคที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การนวดดิน การควบคุมความชื้นของดิน การขึ้นรูป เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ และเกิดความภาคภูมิใจ ดังที่ ทิศนา แขมมณี (2551) ได้ให้ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานเป็นกระบวนการค้นพบความรู้ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ความสนใจความต้องการของผู้เรียน โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงและเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ และเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง เช่นเดียวกับ ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) และกรมวิชาการ (2538) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต จนเกิดเป็นองค์ความรู้และทักษะของคนในชุมชนที่สะสมสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อการพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้อยู่ได้อย่างมีความสุข ตามยุคสมัยนั้นๆ ซึ่งสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าและสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการศึกษา เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ของผู้เรียนกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างเหมาะสม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและลงมือปฏิบัติจริงในการปั้นดินด่านเกวียน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง พัฒนาความรู้ ทักษะ และกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานได้อย่างมีคุณภาพ

นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถต่อยอดทักษะด้านการออกแบบและการสร้างสรรค์ชิ้นงานจากดินสู่การสร้างรายได้หรือประกอบอาชีพในอนาคต อันเป็นการส่งเสริมแนวคิดการพึ่งพาตนเอง ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืน จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้

ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัติการปั้นดินสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่กำหนดไว้ และมีผลการประเมินด้านกระบวนการทำงาน และคุณภาพชิ้นงานอยู่ในระดับดีเยี่ยม แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน การคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน จากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปาริฉัตร เนียมชูชื่น และอดิศร บาลโสง (2568) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการวิจัยของ สมพร ล้ำจุมจัง และสมร ทวีบุญ (2566) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งเสริมความสามารถในการออกแบบและประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2. นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการประเมินระดับคุณภาพชิ้นงานทักษะปฏิบัติการปั้นดิน หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยภาพรวม พบว่า คะแนนคุณภาพชิ้นงานหลังเรียนอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชิ้นงานเท่ากับ 43.75 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.50 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผลการประเมินคุณภาพชิ้นงานทักษะปฏิบัติการปั้นดินที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดใน 3 ด้าน ตามลำดับดังนี้ 1) ด้านความคงทนของงานปั้นดินเป็นภาชนะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกรียงไกร ดวงขจร (2566) ที่พบว่า การพัฒนางานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นหม้อบ้านลำโพง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นหม้อที่พบว่าเนื้อดินที่ใช้ในการปั้นเป็นส่วนผสมของดินเหนียวในท้องถิ่นร้อยละ 70 และดินเชื้อร้อยละ 30 ซึ่งมีคุณสมบัติความเหนียวและความยืดหยุ่นเหมาะสำหรับการขึ้นรูป ทำให้สามารถปั้นเป็นรูปทรงต่าง ๆ ได้ง่ายและคงรูปได้ดี ส่งผลให้ชิ้นงานมีความแข็งแรงและเหมาะสมต่อการใช้งาน และผลการวิจัยของ เด่น รักซ้อน และกานต์ สุรนันท์ (2558) ที่พบว่า คุณสมบัติของดินด่านเกวียนสมารถนำมาขึ้นรูปแบบแผ่น หรือรูปทรงต่างๆ ในระดับดีมาก พบรอยแตกร้าวน้อย มีความเหนียวในระดับดี เนื้อดินมีความแข็งแกร่ง ไม่ยุบตัว 2) ด้านการประยุกต์ใช้สู่อาชีพ และ 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ในขั้นที่ 1 ขั้นให้ความรู้พื้นฐานและขั้นที่ 4 ขั้นแสวงหาความรู้ ที่ผู้เรียนได้รับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เทคนิคการขึ้นรูปการนวดดิน สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามแนวคิดของ Dewey (2005) ที่กล่าวว่า กระบวนการหาเหตุ และผลจะบูรณาการระหว่างประสบการณ์กับความคิดรวบยอดการสังเกต การลงมือปฏิบัติจริง การใคร่รู้จะส่งผลทำให้เกิดความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ การที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จนส่งผลทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ ชิ้นงานที่ออกมาจึงมีความแข็งแรงและคงทนต่อการใช้งานจริง

จากการที่คะแนนด้านการประยุกต์ใช้สู่อาชีพได้ค่าคะแนนเฉลี่ยสูงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็น คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้กลุ่มสาระการงานอาชีพ และหลักสูตรสถานศึกษา ในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 6 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนรู้ได้ทำหน้าที่เป็นแรงบันดาลใจ จนสามารถสร้างชิ้นงานมานำเสนอให้ผู้อื่นชมได้ และยังสามารถเปลี่ยนดินในชุมชนให้กลายเป็นรายได้หลักเลี้ยงชีพได้ ในขั้นที่ 2 ประกอบกับการทำโครงงานเป็นฐานที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผลที่เกิดขึ้นด้านความคิดสร้างสรรค์ยังสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดหรือการเลียนแบบองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังส่งเสริม

ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ และขั้นที่ 5 ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมสมอง และผสมผสานแนวคิดที่หลากหลายร่วมกัน ผู้เรียนจึงกล้าที่จะนำเสนอแนวคิดใหม่ๆ และประยุกต์ใช้จินตนาการในการออกแบบชิ้นงานปั้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Kolb (1984) ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเผชิญประสบการณ์จริง การสะท้อนคิด การสรุปแนวคิด และการทดลองปฏิบัติใหม่ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีรูปแบบการเรียนที่เน้นลงมือปฏิบัติและการสัมผัสประสบการณ์จริงและยังสอดคล้องกับแนวคิดของ กฤษณา วงษาสันต์ (2542) ที่กล่าวว่าความรู้ หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดต่อกันมาจากอดีต ตามสถาบันต่างๆ ในชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว ความเชื่อ ศาสนา การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสถาบันทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ขั้นแสวงหาความรู้/ลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่ต้องใช้เวลามาก ผู้สอนควรกำหนดเวลาให้ยืดหยุ่นได้ และเตรียมพื้นที่จัดเก็บชิ้นงานปั้นที่ยังไม่เสร็จ รวมถึงการรักษาความชื้นของดิน เพื่อไม่ให้กระทบต่อชิ้นงานของผู้เรียน

1.2 ผู้สอนควรเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้เชื่อมโยงลดการบรรยายหน้าชั้นเรียน และทำหน้าที่เป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำโครงงานโดยเฉพาะการทำหน้าที่ประสานงานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดทักษะจากรุ่นสู่รุ่น

1.3 ผู้สอนควรมีการสอดแทรกการออกแบบบรรจุภัณฑ์และการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เพื่อต่อยอดทักษะการปั้นของนักเรียนไปสู่การสร้างรายได้จริง

1.4 ขั้นนำเสนอผลงานควรให้ได้ผู้เรียนได้นำเสนอการคิดต้นทุน/กำไร และการออกแบบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านหัตถกรรม สิ่งทอหรือสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ

2.2 ควรเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่นๆ

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรอื่นๆ เช่น ทักษะการทำงานกลุ่ม การคิดสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2538). *ฐานข้อมูลภูมิปัญญา.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.thawat.go.th/fileupload/2025-12-257564206584.pdf

กฤษณา วงษาสันต์. (2542). *วิถีไทย.* กรุงเทพฯ: เธิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชัน

เกรียงไกร ดวงขจร. (2566). การพัฒนางานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาจากภภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นหม้อบ้านลำโพง ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับครูสอนศิลปะ. *ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต,* สาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรัชภัฏนครราชสีมา.

ดุษฎี โยเหลา และคณะ. (2557). *การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย*. กรุงเทพฯ: หจก.ทิพยวิสุทธิ์.

เด่น รักซ้อน และกานต์ สุรนันท์. (2558). การพัฒนาเนื้อดินปั้นบ้านด่านเกวียนด้วยวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น. *รายงานการวิจัย,* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล อีสาน.

ทิศนา แขมมณี. (2551). *รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ปาริฉัตร เนียมชูชื่น และอดิศร บาลโสง. (2568). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะกระบวนการทำงานวิชาการงานอาชีพ เรื่องงานประดิษฐ์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารวิชาการและวิจัยสหวิทยาการ,* 5(3): 1005-1014.

ศิริพร พึ่งเพ็ชร์, วิไลวรรณ ศิริประภาภูวดล และไพโรจน์ ศรีคง. (2566). อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัยของชุมชนบ้านโนนเขวา อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5*(3), 533-542.

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). *ทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.sanpong.go.th/webs/Public/Files/304.pdf

สมพร ล้ำจุมจัง และสมร ทวีบุญ. (2566). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานรายวิชาการงานอาชีพสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 17*(3): 1-9

Dewey, J. (2005). *How we think: a restatement of the relation of reflective thinking and the educational process.* NY: D.C Heath.

Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.

Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
Organizational Commitment of Personnel in the Ban Dung District Administrative Office, Udon Thani Province

[1]ทวีพร ฝ้ายขาว, [2]สุปัน สมสาร์
[1]Taweeporn Faikhao, [2]Supan Somsa
[1,2]คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
[1,2]Faculty of Political Science, Pitchayabundit College
[1]Corresponding author, e-mail: taweeporn.add@gmail.com

Received: June 19, 2026; **Revised:** July 04, 2026; **Accepted:** July 09, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี 2) เปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จำนวน 225 คน จากสูตรทาโรยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติค่าที t-test) และใช้สถิติค่าเอฟ (F-Test) ผลการวิจัยพบว่า 1. ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81, S.D = 0.36) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรับรู้ ($\overline{X}$ = 3.85, S.D = 0.59) รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรม ($\overline{X}$ = 3.80, S.D = 0.73) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้สึก ($\overline{X}$ = 3.79, S.D = 0.51) 2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรของที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน และ 3. แนวทางการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ 1) สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองว่างานที่ทำมีความสำคัญต่อองค์กรและประชาชนอย่างไร 2) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานผ่านกิจกรรมสร้างทีม (Team Building) และ 3) สนับสนุนให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ และทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์กร; บุคลากรภาครัฐ; การบริหารทรัพยากรมนุษย์

Abstract

The objectives of this study were to: 1) examine the organizational commitment of personnel at the Ban Dung District Administration Office, Udon Thani Province; 2) compare the organizational commitment of personnel classified by gender, age, educational level, average monthly income, and work experience; and 3) propose guidelines for enhancing the organizational commitment of personnel at the Ban Dung District Administration Office, Udon Thani Province. The sample consisted of 225 personnel from the Ban Dung District Administration Office, determined using Yamane's formula. Data were collected using a structured questionnaire. The statistical methods employed for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypotheses were tested using the independent samples *t*-test and one-way analysis of variance (ANOVA, F-test). The findings revealed that: 1) the overall level of organizational commitment among personnel was high ($\overline{X}$ = 3.81, S.D = 0.36). When considering each dimension, the cognitive dimension had the highest mean score ($\overline{X}$ = 3.85, S.D = 0.59), followed by the behavioral dimension ($\overline{X}$ = 3.80, S.D = 0.73), while the affective dimension had the lowest mean score ($\overline{X}$ = 3.79, S.D = 0.51). 2) The comparative analysis indicated that personnel with different gender, age, educational level, average monthly income, and work experience did not differ significantly in their overall organizational commitment. 3) The proposed guidelines for enhancing organizational commitment included: (a) fostering personnel's understanding of their roles and responsibilities, emphasizing the importance of their work to both the organization and the public; (b) promoting positive relationships among colleagues through team-building activities; and (c) encouraging personnel to take full responsibility for their duties and accomplish organizational goals effectively.

Keywords: Organizational commitment; public sector personnel; human resource management

บทนำ

ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทั้งภายในและนอกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากความผันผวนของสภาพเศรษฐกิจ สถานการณ์ทางการเมืองที่ขาดความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ในแต่ละองค์กรต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย รูปแบบการบริหาร โครงสร้างองค์การ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อองค์กร ผลในด้านบวก เช่น องค์กรสามารถดำเนินกิจการได้อย่าง มีประสิทธิภาพ บนสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา องค์กรจะมีนโยบายในการทำงานที่เข้มงวด รัดกุม และมีเป้าหมายที่ชัดเจน บุคลากรจะมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดขององค์กร ส่วนในด้านลบจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนั้น บุคลากรผู้ทำงานจะมีความกดดันในการทำงานมากขึ้น อังเนื่องมาจากองค์กรต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อาจส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรลดลงเรื่อยๆ และเมื่อมีโอกาสที่ดีกว่าบุคลากรผู้ปฏิบัติงานก็อาจจะลาออก เพื่อไปสู่องค์กรที่ดีกว่า (โสมย์สิรี มูลทองทิพย์, 2556)

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากเป็นแรงผลักดันให้บุคลากรเต็มใจที่จะปฏิบัติงานอย่างทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจเสมือนเป็นเจ้าขององค์กร ซึ่งแสดงว่าบุคลากรนั้นมีความคาดหวังที่จะใช้ความพยายามเพื่อประโยชน์ขององค์กร และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะดำรงรักษาการเป็นสมาชิกขององค์กร ความผูกพัน ต่อองค์กรยังสร้างความสัมพันธ์เหนียวแน่น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสมาชิก แม้สภาพแวดล้อมภายนอกมากระทบ จะไม่สามารถทำให้ความผูกพันต่อองค์กรเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าองค์กรจะมีโครงสร้างแบบไหน หากต้องการรักษาบุคลากรให้อยู่กับองค์กรนานๆ จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาและส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์ หรือบุคลากรให้ผูกพันต่อองค์กรอันจะก่อให้เกิด สัมพันธภาพระหว่างองค์กรกับบุคลากร การสร้างความผูกพันต่อองค์กรเป็นหนทางหนึ่งในการดำรงรักษาบุคลากรที่มีค่าขององค์กรไว้ โดยทำให้บุคลากรที่อยู่ในองค์กรมีความรู้สึกและจิตใจ ที่อยากอยู่กับองค์กรด้วยความเต็มใจ รวมไปถึงบุคลากรจะปฏิบัติหน้าที่ให้กับองค์กรอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับทั้ง 2 ฝ่าย ถ้าองค์กรประกอบด้วยบุคลากรที่เพียงพอมีความรู้ความสามารถและการจัดการที่ดีแล้ว โอกาสที่งานจะได้รับผลสำเร็จย่อมมีมาก และถ้าบุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรแล้ว ในการปฏิบัติงานให้องค์กรก็จะทำอย่างเต็มความสามารถ การที่ทำให้บุคลากรมีความรู้สึกว่าตนเองได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และพยายามทำให้เป้าหมายของตนเองสอดคล้องกัน สิ่งเหล่านี้สามารถแสดงถึงความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร (นันทนา ผ่องเภสัช, 2554)

องค์กรภาครัฐในระดับท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ การให้บริการประชาชน และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะที่ว่าการอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการติดต่อประสานงานระหว่างภาครัฐและประชาชน ความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบ และความตั้งใจที่จะอยู่กับองค์กรในระยะยาว ความผูกพันต่อองค์การ (Organizational Commitment) เป็นภาวะทางจิตใจที่สะท้อนถึงความรู้สึกภักดี ความเชื่อมั่น และความเต็มใจในการมีส่วนร่วมของบุคลากรต่อองค์กร บุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรสูง มักจะมีแรงจูงใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และพร้อมที่จะทุ่มเทเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร ซึ่งนำไปสู่การลดอัตราการลาออก การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ขององค์กรโดยรวม (Meyer & Allen, 1991) ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่องค์การต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามที่องค์การกำหนดไว้ (เสกสรรค์ สนวา, 2569)

บุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอส่วนใหญ่มองว่าโอกาสในการเติบโตในสายงานมีจำกัด เพราะการเลื่อนตำแหน่งหรือโยกย้ายขึ้นอยู่กับส่วนกลาง อีกทั้งการประเมินผลหรือการพัฒนาไม่ได้มุ่งเน้นที่ผลงานในพื้นที่จริงเสมอไป ส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง และลดความผูกพันต่อองค์กร ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินในระดับอำเภอ ทำหน้าที่ประสานนโยบายจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นและให้บริการประชาชนในพื้นที่อย่างใกล้ชิด การที่บุคลากรของหน่วยงานนี้มีความผูกพันต่อองค์กร จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของการให้บริการและประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม ในยุคที่สภาพแวดล้อมในการทำงานเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี โครงสร้างองค์กร หรือภาระงานที่เพิ่มขึ้น ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร และจากสถานการณ์ปัจจุบันในหลายหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงที่ว่าการอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ประสบปัญหาเกี่ยวกับ

การรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ การขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน การลาออกหรือย้ายงานบ่อยครั้ง ขาดแรงจูงใจ หรือมีแนวโน้มเปลี่ยนงาน ซึ่งอาจสะท้อนถึงระดับความผูกพันต่อองค์กรที่ลดลง ซึ่งอาจเกิดจากระดับความผูกพันต่อองค์กรที่ไม่เพียงพอ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการให้บริการประชาชนโดยตรง (ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง, 2568)

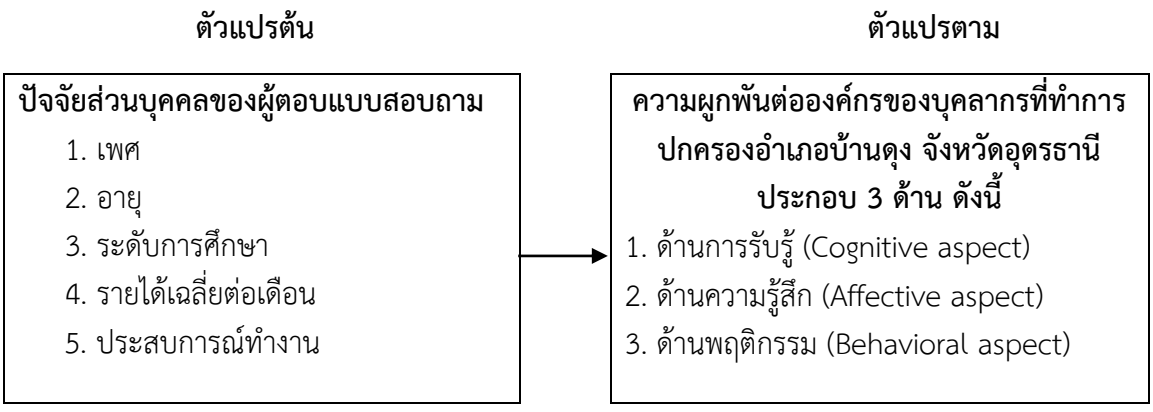
จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ เพื่อให้ทราบถึงระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร และแนวทางในการส่งเสริมให้บุคลากรมีความผูกพันที่สูงขึ้น ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ เพิ่มความผูกพันต่อองค์กร และยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวและทฤษฎีของ (Greenberg, 1993) เกี่ยวกับองค์ประกอบต่อความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการรับรู้ (Cognitive aspect) 2) ด้านความรู้สึก (Affective aspect) และ 3) ด้านพฤติกรรม (Behavioral aspect) มากำหนดในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ทั้งหมด จำนวน 512 คน (ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง, 2568) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ เป็นกรณีที่ทราบจำนวนประชากรที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงใช้สูตร Taro Yamane (1973) ในการคำนวณขนาดตัวอย่าง และการกำหนดความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 225 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยถือว่าทุกๆ หน่วยหรือทุกๆ สมาชิกในประชากรมีโอกาสจะถูกเลือกเท่าๆ กัน ด้วยวิธีการสุ่มฉลาก โดยการจับฉลากรายชื่อบุคลากรของที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จนครบตามจำนวน คือ 225 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist Questionnaire) ให้เลือกตอบตามความเป็นจริง ส่วนที่ 2 แบบสอบถามวัดความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ 1-5 คะแนน และนำผลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเพื่อแปลผลระดับความผูกพันต่อองค์กรตามเกณฑ์ที่กำหนดของ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2553) และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีเพิ่มเติมจากผู้ตอบแบบสอบถาม

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อองค์กร เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิด นิยามศัพท์และใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม จากนั้นจัดทำแบบสอบถามและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา ก่อนปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในระดับที่ยอมรับได้ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.858 ซึ่งอยู่ในระดับดี สะท้อนว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากคณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต เพื่อประสานและประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือจากบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ในการตอบแบบสอบถาม พร้อมกำหนดระยะเวลาส่งคืนภายใน 5 วัน หลังจากได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 225 ชุด ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถามทุกฉบับ ก่อนนำข้อมูลที่ได้มาจัดเตรียมและวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลผลตามเกณฑ์มาตราส่วนลิเคิร์ท 5 ระดับ ของ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2553) สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความผูกพันต่อองค์กรตามเพศ และใช้ One-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างตามอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method) นอกจากนี้ ข้อมูลจากคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กร จะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญเป็นรายข้อย่อยเพื่อใช้ประกอบการอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กร เปรียบเทียบความผูกพันตามปัจจัยส่วนบุคคลและเสนอแนวทางในการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร ผลการวิจัยสามารถสรุปได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.11 อายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.33 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.56 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,00120,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.00 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี บาท คิดเป็นร้อยละ 36.89

ตารางที่ 1 ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม

ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการรับรู้	3.85	0.59	มาก
2. ด้านความรู้สึก	3.79	0.51	มาก
3. ด้านพฤติกรรม	3.80	0.73	มาก
รวม	**3.81**	**0.36**	**มาก**

2. จากตารางที่ 1 พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81, S.D = 0.36) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรับรู้ ($\bar{X}$ = 3.85, S.D = 0.59) รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรม ($\bar{X}$ = 3.80, S.D = 0.73) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้สึก ($\bar{X}$ = 3.79, S.D = 0.51) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

2.1 ด้านการรับรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.85, S.D = 0.59) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1. ท่านรับรู้และเข้าใจเป้าหมาย รวมถึงนโยบายการดำเนินงานขององค์กรอย่างชัดเจน ($\bar{X}$ = 4.12, S.D = 0.81) รองลงมา คือ ข้อ 4. ท่านรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของงานที่ท่านปฏิบัติ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ($\bar{X}$ = 4.11, S.D = 0.75) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 8. ท่านรับรู้ว่าองค์กรให้ความสำคัญและดูแลเอาใจใส่บุคลากรอย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.17, S.D = 1.19)

2.2 ด้านความรู้สึก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.79, S.D = 0.51) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 17. ท่านรู้สึกเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร รวมถึงการบริหารงานขององค์กร ($\overline{X}$ = 4.30, S.D = 0.87) รองลงมา คือ ข้อ 18. ท่านรู้สึกว่าบรรยากาศในการทำงานภายในองค์กรเอื้อต่อความสุขในการทำงาน ($\overline{X}$ = 4.09, S.D = 0.77) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 14. ท่านรู้สึกว่าองค์กรแห่งนี้มีความสำคัญต่อชีวิตและการทำงานของท่าน ($\overline{X}$ = 3.24, S.D = 1.15)

2.3 ด้านพฤติกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80, S.D = 0.73) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 27. ท่านเต็มใจปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่ เมื่อองค์กรมีความจำเป็น ($\overline{X}$ = 4.05, S.D = 0.85) รองลงมา คือ ข้อ 29. ท่านพยายามหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ขององค์กร ($\overline{X}$ = 4.01, S.D = 0.84) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 25. ท่านมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ($\overline{X}$ = 3.55, S.D = 1.12)

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรของที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ 1) สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ว่างานที่ทำมีความสำคัญต่อองค์กรและประชาชนอย่างไร 2) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผ่านกิจกรรมสร้างทีม (Team Building) และ 3) สนับสนุนให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ และทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายและตีความผลการศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยนำผลการวิเคราะห์เชิงสถิติมาพิจารณาร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความผูกพันต่อองค์กร รวมถึงความแตกต่างของความผูกพันตามปัจจัยส่วนบุคคล ทั้งนี้การอภิปรายผลจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงบริบทของหน่วยงานภาครัฐในระดับอำเภอ ตลอดจนแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาความผูกพันของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1. ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ลักษณะขององค์กรภาครัฐในระดับอำเภอมีความใกล้ชิดกับประชาชน ทำให้บุคลากรได้เห็นผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการประชาชน การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในหน้าที่ และทำให้บุคลากรรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีส่วนสำคัญต่อสังคม นอกจากนี้ ความผูกพันในระดับมากยังอาจเกิดจากบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา องค์กรที่มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และให้ความสำคัญกับความเป็นธรรม ย่อมทำให้บุคลากรรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรอย่างแท้จริง อีกทั้งในบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัด ความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติหรือความคุ้นเคยส่วนบุคคลยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความผูกพัน

ซึ่งช่วยเสริมให้บุคลากรมีความรู้สึกอยากอยู่ร่วมและทำงานกับองค์กรในระยะยาว อีกปัจจัยหนึ่ง คือ ความมั่นคงในอาชีพและสวัสดิการที่ได้รับจากการเป็นข้าราชการหรือพนักงานภาครัฐ ความมั่นคงดังกล่าวช่วยลดความกังวลเกี่ยวกับอนาคต และส่งผลให้บุคลากรสามารถมุ่งเน้นการทำงานได้อย่างเต็มที่ เมื่อบุคลากรมีความมั่นใจในความมั่นคงและได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ก็จะเกิดความจงรักภักดีและความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกัน การสนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม การเพิ่มพูนความรู้ และโอกาสในการก้าวหน้าในสายงาน ก็เป็นอีกองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความผูกพัน เพราะบุคลากรจะรู้สึกว่าองค์กรให้ความสำคัญกับการเติบโตของตนเอง เมื่อบุคลากรเห็นโอกาสในการพัฒนา ก็ย่อมเกิดแรงจูงใจในการทำงานและต้องการมีส่วนร่วมกับองค์กรต่อไป โดยสรุป ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุงที่อยู่ในระดับมากนั้น น่าจะเป็นผลมาจากการผสมผสานของหลายปัจจัย ทั้งลักษณะงานที่มีคุณค่า ความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ความมั่นคงในอาชีพ และโอกาสในการพัฒนา ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้สึกผูกพันและความตั้งใจในการปฏิบัติงานเพื่อองค์กรและประชาชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ โกศล สอดส่อง (2568) วิจัยเรื่องระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร เทศบาลตำบลจอมทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร เทศบาลตำบลจอมทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา ชูทับ และอรจันทร์ ศิริโชติ (2567) วิจัยเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยทักษิณ ผลการวิจัย พบว่า ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านจิตใจ ด้านบรรทัดฐาน และด้านการคงอยู่ในองค์กร ตามลำดับ ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Meyer และ Allen (1991) ซึ่งได้เสนอทฤษฎีความผูกพันต่อองค์กร (Three-Component Model of Organizational Commitment) โดยอธิบายว่าความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรสามารถแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความผูกพันด้านความรู้สึก (Affective Commitment) ความผูกพันด้านการคงอยู่ (Continuance Commitment) และความผูกพันด้านบรรทัดฐาน (Normative Commitment) เมื่อพิจารณาผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่าบุคลากรมีความผูกพันด้านความรู้สึกในระดับสูง กล่าวคือ บุคลากรมีความรู้สึกรักองค์กร ภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และมีความสุขในการทำงาน เนื่องจากลักษณะงานของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนอย่างใกล้ชิด ทำให้บุคลากรได้เห็นผลสำเร็จของงานและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Meyer และ Allen ที่ระบุว่า หากบุคลากรมีความรู้สึกเชิงบวกต่อองค์กร ก็จะนำไปสู่ความผูกพันในระดับสูง ในขณะเดียวกัน ความผูกพันด้านการคงอยู่ก็มีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในบริบทของหน่วยงานภาครัฐที่มีความมั่นคงในอาชีพ มีสวัสดิการ และความก้าวหน้าในสายงานที่ชัดเจน บุคลากรจึงมีแนวโน้มที่จะยังคงอยู่กับองค์กร เนื่องจากการลาออกอาจมีต้นทุนสูง ทั้งในด้านโอกาสและความมั่นคง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Meyer และ Allen ที่อธิบายว่าบุคลากรจะตัดสินใจอยู่กับองค์กรเพราะตระหนักถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นหากออกจากองค์กร

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรของที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความผูกพันต่อ

องค์กรไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ลักษณะของหน่วยงานราชการมักมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีระเบียบแบบแผน และแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน บุคลากรทุกคนไม่ว่าจะมีเพศ อายุ หรือระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ต่างต้องปฏิบัติงานภายใต้กฎระเบียบเดียวกัน ส่งผลให้เกิดการหล่อหลอมทัศนคติและค่านิยมในการทำงานที่ใกล้เคียงกัน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรจึงไม่แตกต่างกันมากนัก ระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการของหน่วยงานภาครัฐมีลักษณะเป็นระบบขั้นบันไดที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนตามตำแหน่งและอายุงาน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว เช่น เพศหรือระดับการศึกษา ดังนั้น แม้ว่าบุคลากรจะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหรือประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน แต่ก็ยังได้รับความมั่นคงในอาชีพและสวัสดิการที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจและความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน และวัฒนธรรมองค์กรของที่ทำการปกครองอำเภอมักเน้นความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี และการทำงานเป็นทีม บุคลากรมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งในเชิงงานและเชิงสังคม ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งอาจมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยส่วนบุคคล นอกจากนี้ ลักษณะของงานด้านการปกครองยังเป็นงานที่มุ่งเน้นการให้บริการประชาชนและการทำประโยชน์เพื่อสังคม บุคลากรส่วนใหญ่จึงมีแรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) ที่คล้ายคลึงกัน คือ ความภาคภูมิใจในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรในระดับที่ไม่แตกต่างกัน แม้ว่าจะมีความหลากหลายในด้านพื้นฐานส่วนบุคคล ผลการศึกษาที่พบว่าบุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน แต่มีระดับความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกันนั้น สามารถอธิบายให้สอดคล้องกับแนวคิดของ Meyer และ Allen (1991) ซึ่งได้เสนอทฤษฎีความผูกพันต่อองค์กรแบบสามองค์ประกอบ (Three-Component Model of Organizational Commitment) ได้แก่ ความผูกพันด้านอารมณ์ (Affective Commitment) ความผูกพันด้านการคงอยู่ (Continuance Commitment) และความผูกพันด้านบรรทัดฐาน (Normative Commitment) ตามแนวคิดของ Meyer และ Allen อธิบายว่า ความผูกพันต่อองค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากประสบการณ์ในการทำงาน การรับรู้ต่อองค์กร และสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นสำคัญ กล่าวคือ บุคลากรที่ทำงานในองค์กรเดียวกัน มักได้รับนโยบาย การบริหารจัดการ และวัฒนธรรมองค์กรในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้เกิดระดับความผูกพันต่อองค์กรที่ใกล้เคียงกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านเพศ อายุ หรือระดับการศึกษาก็ตาม ในกรณีของที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีระบบระเบียบแบบแผนชัดเจน บุคลากรทุกคนต้องปฏิบัติงานภายใต้กฎ ระเบียบ และมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งยังมีระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เป็นไปตามโครงสร้างของภาครัฐ จึงทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ (continuance commitment) และมีความรู้สึกว่าควรปฏิบัติงานตอบแทนองค์กร (normative commitment) ในระดับใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โกศล สอดส่อง (2568) วิจัยเรื่องระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร เทศบาลตำบลจอมทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์การบุคลากรที่จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน พบว่าไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้ นโยบายทั้ง 4 ด้านมุ่งเน้นการสร้างองค์กรที่บุคลากรมีความสุขและพร้อมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการสร้างความผูกพันทางอารมณ์ผ่านบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น ปลอดภัย และใส่ใจความรู้สึกของบุคลากร ควบคู่กับการยกย่อง ชื่นชม และมอบรางวัลแก่ผู้มีผลงานดี เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ องค์กรยังสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและความก้าวหน้าในสายอาชีพด้วยเส้นทางความก้าวหน้าที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับในการแสดงความคิดเห็น วางแผน และร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน และนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

จากการศึกษาผลการวิจัยความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า โดยภาพรวมความผูกพันของบุคลากรอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้าน ความรู้สึกต่อองค์กร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรยังมีความรู้สึกเชิงบวกต่อองค์กรน้อยกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้น การวิเคราะห์ผลการวิจัยและวางแนวทางการพัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างความผูกพันที่แน่นแฟ้นและยั่งยืนต่อองค์กร ควรมีการดำเนินการดังนี้

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 กำหนดนโยบายเสริมสร้างความผูกพันทางอารมณ์ (Affective Commitment)ส่งเสริมให้หน่วยงานให้ความสำคัญกับความรู้สึกของบุคลากร เช่น การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่น เป็นกันเอง และให้คุณค่ากับบุคลากร

2.2 นโยบายด้านการยกย่องและให้รางวัล (Recognition Policy) จัดให้มีระบบการยกย่องชื่นชม หรือให้รางวัลแก่บุคลากรที่มีผลงานดี เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและแรงจูงใจ

2.3 นโยบายส่งเสริมความก้าวหน้าในสายอาชีพ สนับสนุนการพัฒนาและความก้าวหน้าอย่างเป็นธรรม ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรรู้สึกมั่นคงและเห็นอนาคตในองค์กร

2.4 นโยบายการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือร่วมกำหนดแนวทางการทำงาน

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.1 จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร เช่น กิจกรรมสานสัมพันธ์ (Team Building), กีฬาสี, งานเลี้ยงสังสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความใกล้ชิดและความรู้สึกเป็นทีม

3.2 ส่งเสริมการสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เปิดช่องทางให้บุคลากรสามารถสื่อสาร แสดงความคิดเห็น หรือสะท้อนปัญหาได้อย่างอิสระและปลอดภัย

3.3 พัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้นำเชิงสนับสนุน (Supportive Leadership) ผู้บังคับบัญชาควรใส่ใจรับฟัง และให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ

3.4 สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เช่น สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ความเป็นธรรมในองค์กร และการลดความตึงเครียดในการทำงาน

5. ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง มีการสำรวจความผูกพันของบุคลากรเป็นระยะ เพื่อนำผลมาปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ เปรียบเทียบกับบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

4.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

4.3 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

เอกสารอ้างอิง

โกศล สอดส่อง. (2568). ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร เทศบาลตำบลจอมทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู. *Journal of Integration Social Sciences and Development, 5*(1): 293-301.

จรรยา ชูทับ และอรจันทร์ ศิริโชติ. (2567). ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยทักษิณ. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11*(1): 143-156.

ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง. (2568). *รายงานสถิติประชากรและการปกครอง อำเภอบ้านดุง ประจำปี 2568*. อุดรธานี: ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านดุง.

นันทนา ผ่องเภสัช. (2554). ความผูกพันต่อองค์การ: ศึกษากรณีข้าราชการวิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์. *ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาการบริหารทั่วไป, มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). ระเบียบวิธีวิจัย: แนวทางปฏิบัติอย่างง่าย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสกสรรค์ สนวา. (2569). *การวางแผนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

โสมย์สิรี มูลทองทิพย์. (2556). ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอท่ามะกา. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Greenberg, J. (1993). *The social side of fairness: Interpersonal and informational classes of organizational justice.* In R. Cropanzano (Ed.), Justice in the workplace: Approaching fairness in human resource management (pp. 79-103). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Meyer, J.P., & Allen, N.J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review, 1*(1): 61–89.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper and Row Publications.

หลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

Buddhist Psychological Principles for Enhancing Personnel Performance Capacity at Mu Si Subdistrict Municipality Office, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province

[1]พระสาคร สารโท, [2]มั่น เสือสูงเนิน, [3]สุรพงษ์ คงสัตย์

[1]Phra Sakorn Saratho, [2]Man Sueasoongnoen, [3]Surapong Khongsat

[1-3]สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

[1-3]Department of Buddhist Psychology, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

[1]Corresponding author, e-mail: phrasakorn1@gmail.com

Received: June 21, 2026; **Revised:** July 13, 2026; **Accepted:** July 19, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 2) หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 3) แนวทางการใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ยังมีข้อจำกัดหลายด้าน ได้แก่ จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ภาระงานจำนวนมาก งบประมาณด้านการพัฒนาบุคลากรมีจำกัด รวมถึงระบบการพัฒนาศักยภาพที่ยังไม่ต่อเนื่องและขาดแผนพัฒนารายบุคคล บุคลากรบางส่วนยังขาดทักษะเฉพาะด้าน เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล ภาษาอังกฤษ และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือระเบียบราชการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม บุคลากรมีจุดแข็งด้านประสบการณ์ในการทำงาน ความรับผิดชอบ และความเข้าใจบริบทของชุมชนในพื้นที่ 2. หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการปฏิบัติงาน ของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 สามารถช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ขณะที่หลักพละ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ความรอบคอบ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้บุคลากรมีทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน และ 3. แนวทางการใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ การอบรมคุณธรรมจริยธรรม การฝึกสมาธิ การศึกษาดูงาน และการส่งเสริม

การเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กรช่วยให้บุคลากรมีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี อันนำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่เข้มแข็ง โปร่งใส และยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: หลักพุทธจิตวิทยา; การพัฒนา; ศักยภาพ; บุคลากร

Abstract

This research article aimed to: (1) investigate the current conditions and problems in developing the performance potential of personnel at Moo Si Subdistrict Municipality Office, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province; (2) examine the Buddhist psychological principles applicable to personnel potential development at Moo Si Subdistrict Municipality Office; and (3) propose guidelines for applying Buddhist psychological principles to enhance the performance potential of personnel at Moo Si Subdistrict Municipality Office, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants selected by purposive sampling and analyzed using descriptive analysis.

The research findings revealed that: 1. The current conditions and problems in personnel potential development indicated several limitations, including an insufficient number of personnel, excessive workloads, limited budgets for personnel development, and a lack of continuous capacity development and individualized development plans. Some personnel also lacked specialized competencies, particularly in digital technology, English language proficiency, and knowledge of frequently updated laws and government regulations. Nevertheless, personnel demonstrated strengths in work experience, responsibility, and a strong understanding of the local community context. 2. The Buddhist psychological principles for personnel potential development consisted of the Four Bases of Success (Iddhipada IV), which enhanced motivation, determination, responsibility, and continuous work improvement. In addition, the Five Spiritual Powers (Panca Bala) faith (Saddha), effort (Viriya), mindfulness (Sati), concentration (Samadhi), and wisdom (Panna) strengthened mental resilience, carefulness, and rational decision-making, enabling personnel to develop knowledge, professional skills, and moral integrity in their work. 3. The guidelines for applying Buddhist psychological principles included ethics and morality training, meditation practice, study visits, and the promotion of collaborative learning within the organization. These approaches fostered public-mindedness, responsibility, effective teamwork, and adaptability to organizational changes, ultimately contributing to the development of a strong, transparent, and sustainable organization.

Keywords: Buddhist Psychology; Development; Potential; Personnel

บทนำ

หลักพุทธจิตวิทยามีรากฐานมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธเจ้าทรงศึกษาธรรมชาติของจิตอย่างลึกซึ้ง เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งทุกข์และแนวทางดับทุกข์อย่างยั่งยืน หลักสำคัญมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิต ความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม ผ่านหลักอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท และการเจริญสติ ภาวนา จิตจึงได้รับการพัฒนาให้เกิดปัญญา ความมั่นคง และความสงบ หลักพุทธจิตวิทยาได้รับการประยุกต์ใช้ในด้านการศึกษา การบริหาร การให้คำปรึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน การทำงานถือเป็นกิจกรรมสำคัญ เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต สร้างคุณค่าและความมั่นคงให้แก่ตนเอง ครอบครัว รวมถึงองค์กรและสังคมโดยรวม โดยเฉพาะในหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเทศบาล ที่มีบทบาทในการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่อง การทำงานในลักษณะนี้ต้องอาศัยความทุ่มเท ความอดทน และความเสียสละ แต่หากไม่มีแนวทางส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขในการทำงาน บุคลากรอาจเกิดภาวะความเครียด ความเหนื่อยล้า และความเบื่อหน่าย (burnout) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพการให้บริการประชาชน (พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

จากการศึกษาเอกสารพบว่า สภาพปัญหาที่พบในหน่วยงานเทศบาลสามารถจำแนกได้หลายด้าน ได้แก่ (1) การบริหารจัดการที่ขาดภาวะผู้นำ ระบบงานไม่โปร่งใสและไม่ชัดเจน (2) ความสัมพันธ์ในองค์กรไม่ดี เกิดความขัดแย้ง การแบ่งพรรคแบ่งพวก และบรรยากาศตึงเครียด (3) ภาระงานมากเกินไป ไม่สมดุลกับความสามารถ และขาดเวลาพักผ่อน (4) ค่าตอบแทนและโอกาสก้าวหน้าไม่เหมาะสม ขาดระบบประเมินผลและรางวัลที่ยุติธรรม (5) โครงสร้างและทรัพยากรไม่เอื้อต่อการทำงาน ขาดเครื่องมือ งบประมาณ หรือสถานที่เหมาะสม (6) ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในงาน ขาดแรงจูงใจและการยอมรับจากหัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน (7) ความไม่มั่นคงทางอาชีพ เช่น การจ้างงานแบบสัญญาและความไม่แน่นอนด้านนโยบาย (จรวยพร ธรณินทร์, 2552) สาเหตุของความไม่มีความสุขในการทำงาน ได้แก่ ขาดแรงจูงใจ งานซ้ำซาก ไม่มีคำชมและการยอมรับ ความสัมพันธ์ไม่ดีในที่ทำงาน ภาระงานมากเกินไป ไม่สมดุลระหว่างชีวิตและงาน ความไม่มั่นคงในตำแหน่ง และระบบประเมินหรือรางวัลที่ไม่เป็นธรรม ส่งผลให้เกิดความเครียด อ่อนล้า ขาดความกระตือรือร้น และประสิทธิภาพในการทำงานลดลง (ประเวศ วะสี, 2541)

การส่งเสริมความสุขในการทำงานสามารถทำได้ทั้งมิติภายนอก สภาพแวดล้อม และมิติภายในการจัดการจิตใจ การศึกษานี้ใช้หลักพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ร่วมกับหลักพุทธจิตวิทยาในการสร้างความสุขภายใน การฝึกสติ สมาธิ การปล่อยวางความยึดติด และการรู้เท่าทันอารมณ์ สามารถช่วยบุคลากรเกิดความสงบภายใน ควบคุมตนเอง และเผชิญกับสถานการณ์ในการทำงานอย่างมีสติและปัญญา ส่งผลให้เกิดความสุขจากภายใน การเข้าใจคุณค่าและศักยภาพของงาน ทำให้มีแรงจูงใจ ลดความเครียด และสร้างสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและการทำงานขณะเดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ได้เสนอว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามแนวพระพุทธศาสนามุ่งสร้างคนให้เป็นผู้มีสติ ปัญญา และคุณธรรม สามารถพึ่งตนเอง และทำประโยชน์แก่สังคมได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาครั้งนี้มีความจำเป็นเนื่องจากการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ทักษะ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม

และความสุขในการทำงานค่อนข้างจำกัด ทั้งที่ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลโดยตรงต่อแรงจูงใจ ความผูกพันต่อองค์กร ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และคุณภาพการให้บริการประชาชน นอกจากนี้ ยังพบว่าการนำหลักพุทธจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีการศึกษาไม่มาก โดยเฉพาะในบริบทของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีลักษณะภารกิจและบริบทเฉพาะที่แตกต่างจากหน่วยงานอื่น ผลการวิจัยจึงคาดว่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรภาครัฐ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และความสุขในการทำงาน อันจะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน การยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชน และเป็นต้นแบบสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลและบริบทพื้นที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาดำเนินการโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ แผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาท้องถิ่น งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการ ควบคู่กับการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีหรือผู้บริหารเทศบาล จำนวน 1 คน หัวหน้าส่วนราชการ จำนวน 2 คน พนักงานเทศบาลผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 2 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 ศึกษาหลักพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการโดยศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราทางพระพุทธศาสนา งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสัมภาษณ์ เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและพุทธจิตวิทยา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป นักวิชาการด้านพุทธจิตวิทยา จำนวน 3 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์องค์ความรู้

ระยะที่ 3 ศึกษาแนวทางการใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการโดยนำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนา จากนั้นจัดการสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทาง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการบริหารหรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 1 คน ผู้บริหารเทศบาลตำบลหมูสี จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและพุทธจิตวิทยา จำนวน 1 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมของแนวทาง แบบบันทึกข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็น และสังเคราะห์ข้อเสนอแนะ เพื่อจัดทำแนวทางการใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สรุปกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งโครงการ จำนวน 15 คน ได้แก่ ระยะที่ 1 จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 จำนวน 5 คน ระยะที่ 3 จำนวน 5 คนรวมทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การสัมภาษณ์ (Interview)

2) การสังเกต (Observation) งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความ รายงานการวิจัย ภาพถ่ายและเอกสาร

การรวบรวมข้อมูล

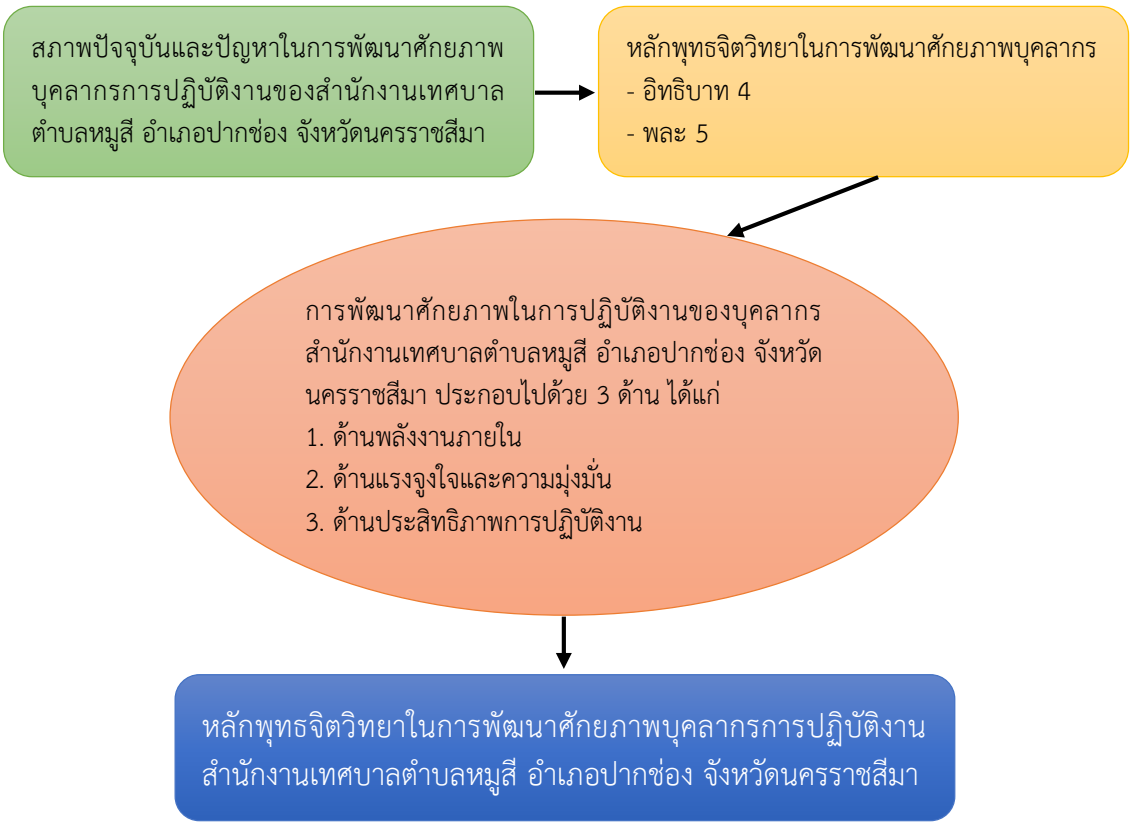
ผู้วิจัยดำเนินการค้นคว้าและสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาจากหนังสือ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารทางราชการ และภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลภาคสนามมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากนั้นจำแนกประเด็นสำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการ การใช้หลักพุทธจิตวิทยาและหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แล้วสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางพัฒนาปรับปรุงศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาหลักพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการทำงาน และ 3) ศึกษาแนวทางการใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากร ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านสภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาศักยภาพการทำงาน พบว่าบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสีมีความตั้งใจและความรับผิดชอบในการทำงานเป็นพื้นฐาน มีทักษะและความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อจำกัดและปัญหาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน เช่น การสื่อสารภายในองค์กรที่ไม่ราบรื่น การแบ่งงานและการจัดลำดับความสำคัญยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้บางครั้งเกิดความซ้ำซ้อนหรือการล่าช้าในการดำเนินงาน นอกจากนี้ บุคลากรบางส่วนยังขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีความเครียดจากภาระงานที่สูง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นปัญหาหลักที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อยกระดับศักยภาพการทำงานของบุคลากร

2. หลักพุทธจิตวิทยามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรอย่างเป็นระบบ อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ส่งเสริมความรักในงาน ความเพียร ความเอาใจใส่ และการปรับปรุงวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง จึงช่วยลดปัญหาการขาดแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน พละ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ความอดทน และความมั่นคงในการเผชิญปัญหาทำให้บุคลากรสามารถรับมือกับความกดดันและความเครียดจากการทำงานได้อย่างเหมาะสม ขณะที่สติปัฏฐาน 4

และการเจริญสติช่วยให้บุคลากรรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของตนเอง ลดความเครียด ลดความขัดแย้ง และตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ส่วน พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดี ความร่วมมือ การยอมรับซึ่งกันและกัน และบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูล สอดคล้องกับการทำงานเป็นทีม ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาจึงสามารถแก้ปัญหาการขาดแรงจูงใจ ความเครียด ความขัดแย้ง และการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมความสุขในการทำงานและยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนได้

3. แนวทางการนำหลักพุทธจิตวิทยามาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสีควรดำเนินการอย่างเป็นลำดับและเป็นรูปธรรม เริ่มจากขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก โดยผู้บริหารกำหนดนโยบายและจัดอบรมให้บุคลากรเข้าใจหลักพุทธจิตวิทยาและประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ขั้นที่ 2 การพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมการทำงาน ด้วยการจัดกิจกรรมฝึกสติ สมาธิ และการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 พละ 5 และพรหมวิหาร 4 ในการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรับผิดชอบ การควบคุมอารมณ์ และการทำงานเป็นทีม ขั้นที่ 3 การสร้างวัฒนธรรมองค์กร โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการยกย่องบุคลากรที่ปฏิบัติงานตามหลักคุณธรรม เพื่อให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความสุขและความร่วมมือ ขั้นที่ 4 การติดตามและประเมินผล โดยประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านศักยภาพการทำงาน ความสุขในการทำงาน และประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงาน ลดความเครียด พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน และยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการบริการประชาชนได้อย่างยั่งยืน

โดยสรุป การนำหลักพุทธจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพและมีความสุขในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรในการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถรอบด้านและมีประสิทธิภาพสูง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยเชื่อมโยง มิติของการทำงาน (Employee Engagement) กับมิติด้านจิตใจ (Buddhist Psychology) ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากร ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสีประสบปัญหาด้านการบริหารเวลา การจัดลำดับความสำคัญของงาน ความเครียดจากภาระงาน และแรงกดดันในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลงและความสุขในการทำงานถดถอย ปัญหาดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการขาดความรู้หรือทักษะเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการขาดแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) การขาดสติในการจัดการอารมณ์ และการขาดความผูกพันต่อองค์กร (Employee Engagement) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาภัค นาคนคร (2560) ที่พบว่าศักยภาพของบุคลากรท้องถิ่นได้รับอิทธิพลจากระบบการบริหารงานบุคคล การพัฒนาความรู้ และการบริหารของผู้บังคับบัญชา รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2568) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การสะท้อนคิดและ

การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นประเด็นที่ลึกกว่างานศึกษาดังกล่าว กล่าวคือ แม้องค์กรจะมีการอบรมหรือพัฒนาทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง แต่หากบุคลากรยังไม่สามารถบริหารจิตใจของตนเองได้ ก็ยังคงเกิดความเครียด ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ และความรู้สึกห่างเหินจากงาน ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพไม่เกิดผลอย่างเต็มที่ ดังนั้น การพัฒนาทักษะการทำงานเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ หากต้องพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาจิตใจและการสร้างแรงจูงใจจากภายใน

2. หลักพุทธจิตวิทยากับการสร้าง Employee Engagement ผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธจิตวิทยาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสร้างความสงบทางจิตใจ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง Employee Engagement หรือความผูกพันต่อการทำงานและองค์กร ซึ่งแตกต่างจากแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบทั่วไปที่มักใช้แรงจูงใจจากภายนอก เช่น เงินเดือน สวัสดิการ รางวัล หรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน อิทธิบาท 4 ช่วยสร้างแรงจูงใจจากภายใน โดยฉันทะทำให้บุคลากรเห็นคุณค่าและความหมายของงาน วิริยะทำให้เกิดความเพียร จิตตะทำให้เกิดความใส่ใจรับผิดชอบ และวิมังสาทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง เมื่อบุคลากรเกิดแรงจูงใจจากภายในแล้ว จะปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่เพียงเพราะหน้าที่หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาในขณะเดียวกัน พละ 5 ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ บุคลากรสามารถควบคุมอารมณ์ รับมือกับแรงกดดัน และเผชิญปัญหาในการทำงานได้อย่างมั่นคง ทำให้ไม่เกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout) และยังคงรักษาคุณภาพของการให้บริการประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนสติปัฏฐาน 4 ช่วยให้บุคลากรรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของตนเอง สามารถลดความเครียด ลดความขัดแย้ง และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะที่ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการทำงานเป็นทีม จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์ (2565) ที่เสนอว่า Employee Engagement จะเกิดขึ้น เมื่อบุคลากรรับรู้ว่างานของตนมีคุณค่า มีความหมาย และได้รับการยอมรับจากองค์กร แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ขยายองค์ความรู้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า หลักพุทธจิตวิทยาเป็นกลไกที่ทำให้บุคลากรค้นพบ “ความหมายของงาน” จากภายในจิตใจ ไม่ใช่เพียงจากระบบการบริหารขององค์กร เมื่อบุคลากรเห็นว่างานเป็นการสร้างประโยชน์แก่ประชาชนและเป็นการพัฒนาตนเอง จึงเกิดความเต็มใจในการ ปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบ และความผูกพันต่อองค์กรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด บางโม (2545) ที่อธิบายว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญของประสิทธิภาพการทำงาน แต่ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจภายในที่เกิดจากหลักพุทธธรรมมีความยั่งยืนกว่าแรงจูงใจภายนอก เนื่องจากไม่ได้ขึ้นอยู่กับค่าตอบแทนหรือผลตอบแทนทางวัตถุ แต่เกิดจากการพัฒนาจิตสำนึก คุณธรรม และความพึงพอใจในการทำงานด้วยตนเอง

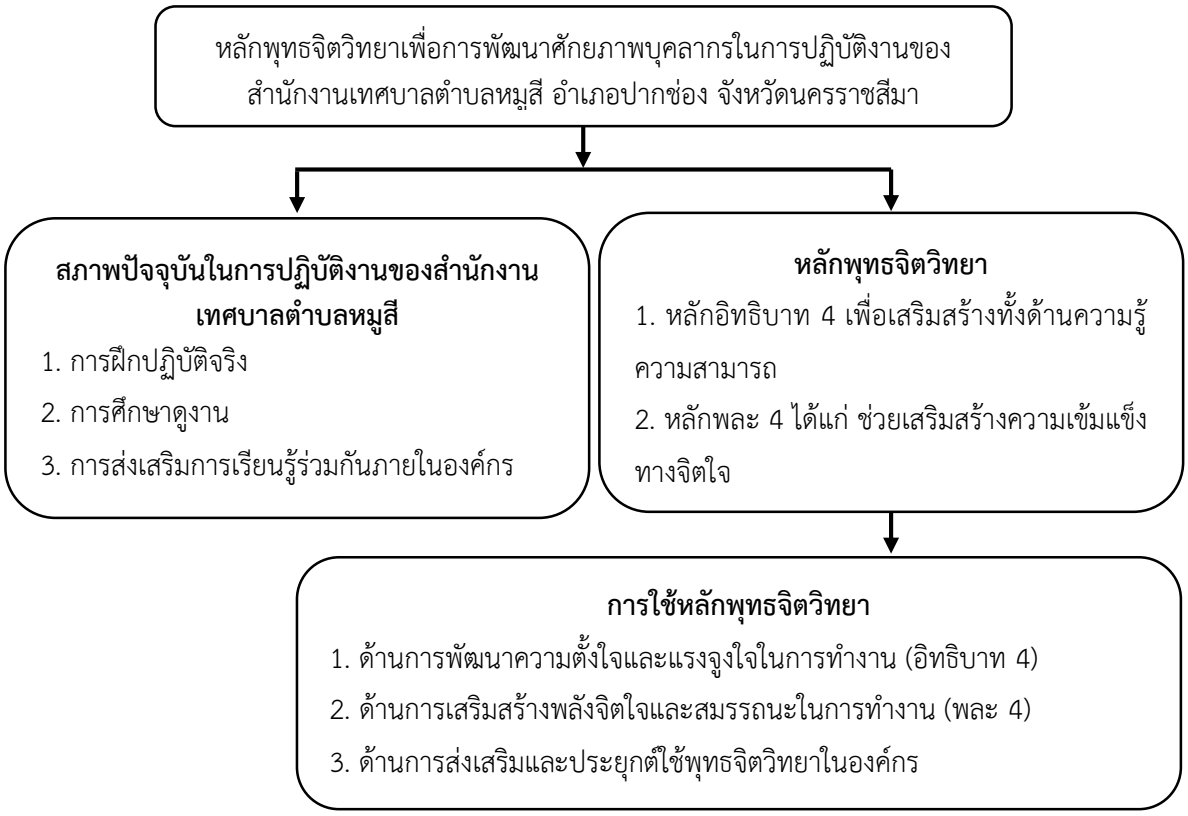
3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพการทำงาน ผลการวิจัยเสนอว่าการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของเทศบาลควรเปลี่ยนจากการพัฒนาที่เน้นเฉพาะสมรรถนะ (Competency-Based Development) ไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Human Development) ที่เชื่อมโยงการพัฒนาทักษะการทำงานเข้ากับการพัฒนาจิตใจ แนวทางดังกล่าวเริ่มจากการกำหนดนโยบายของผู้บริหารให้การพัฒนาจิตใจเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จากนั้นจัดกิจกรรมฝึกสติ การเจริญสมาธิ และการเรียนรู้หลักอิทธิบาท 4 พละ 5 และพรหมวิหาร 4 ควบคู่กับการอบรมด้านวิชาชีพ พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูล และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ แนวทางดังกล่าวแตกต่างจากการบริหารแบบทั่วไป เพราะไม่ได้มุ่งเปลี่ยนเฉพาะระบบงาน แต่เริ่มจากการเปลี่ยนแปลง “วิธีคิด” และ “คุณภาพของจิตใจ” ของบุคลากร เมื่อบุคลากรมีสติ มีแรงจูงใจจากภายใน และมีคุณธรรมในการทำงาน ย่อมสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง แก้ไขปัญหา

และให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจและรับผิดชอบมากขึ้น ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของพระรุ่งเกียรติ อินฺทปญฺโญ (2564) และพระมหาปรีชา เขมนนฺโท (2561) ที่พบว่าการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้จะเกิดผลเมื่อมีระบบสนับสนุนที่เหมาะสม ทั้งด้านสภาพแวดล้อม การบริหาร และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาองค์ความรู้เพิ่มเติม โดยแสดงให้เห็นว่า บริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถประยุกต์ใช้หลักพุทธจิตวิทยาเพื่อสร้าง Employee Engagement ได้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ บุคลากรไม่ได้เพียงมีสมรรถนะในการทำงานสูงขึ้น แต่ยังมีความสุขในการทำงาน มีความผูกพันต่อองค์กร ลดความเครียด ลดความขัดแย้ง และพร้อมทุ่มเทเพื่อประโยชน์ของประชาชน

ดังนั้น องค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรจะเกิดผลอย่างยั่งยืนเมื่อเชื่อมโยงมิติของการทำงานกับมิติของจิตใจ กล่าวคือ Employee Engagement ไม่ได้เกิดจากระบบบริหารหรือผลตอบแทนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการพัฒนาจิตสำนึก คุณธรรม สติ และแรงจูงใจภายในตามหลักพุทธจิตวิทยา เมื่อบุคลากรมีความสุขจากการทำงาน เห็นคุณค่าของตนเอง เห็นคุณค่าขององค์กร และเห็นคุณค่าของการให้บริการสาธารณะ ก็จะเกิดความผูกพันต่อองค์กร ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ และร่วมกันขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การให้บริการประชาชนที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน ซึ่งถือเป็นข้อค้นพบที่สำคัญและเป็นคุณูปการของการวิจัยครั้งนี้ต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบองค์ความรู้สำคัญดังแผนภาพนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

11. สำนักงานเทศบาลตำบลหมูสี ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร ทั้งด้านทักษะวิชาชีพและจิตสำนึก นำหลักพุทธจิตวิทยามาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มสมาธิ ลดความเครียด และสร้างความร่วมมือในทีม

1.2 หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำแนวทางไปปรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เช่น อบรมฝึกสติและสมาธิ การส่งเสริมความสัมพันธ์ในองค์กร และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

1.3 หน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ สำนักงานพัฒนาท้องถิ่น สถาบันฝึกอบรมภาครัฐ หรือสำนักงบประมาณด้านการพัฒนาบุคลากร ใช้ผลวิจัยเป็นข้อมูลสนับสนุนในการจัดโครงการอบรม การวางนโยบายการพัฒนาบุคลากร และการปรับปรุงแนวทางการบริหารงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาไปยังบุคลากรของสำนักงานเทศบาลตำบลอื่นๆ หรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการนำหลักพุทธจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ และเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

2.2 ควรมีการศึกษาผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน หรือการลดความเครียดของบุคลากร เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการใช้หลักพุทธจิตวิทยากับผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

2.3 ควรมีการศึกษาการพัฒนาแนวทางและเครื่องมือฝึกพุทธจิตวิทยาในที่ทำงาน ควรมีการวิจัยเพื่อออกแบบแนวทางหรือกิจกรรมฝึกสติ สมาธิ และเมตตาอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมเครื่องมือวัดผล เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในสำนักงานหรือหน่วยงานอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กัญญาภัค นาคนคร. (2560). การศึกษาการบริหารงานบุคคลของเทศบาลตำบลในเขตอำเภอบ้านแหลม จ. เพชรบุรี. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จรวยพร ธรณินทร์. (2552). *12 ไม้เด็ดสูตรสำเร็จข้าราชการ.* กรุงเทพฯ: อินสปรายร์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *การพัฒนาที่ยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: ผลิธัมม์.

พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *“ความสุขที่แท้จริงของชีวิตกับจิตพิสัย” จิตพิสัย: มิติสำคัญของการพัฒนาคน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

พระมหาสุวิทย์ สิริวฑฺโน (พรหมเกิด). (2559). การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,* สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาปรีชา เขมนนฺโท (เหล่าทวีคุณ). (2561). การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต,* สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

พระรุ่งเกียรติ อินฺทปญฺโญ (ศิริสุขเจริญพร). (2564) แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับประชาชนในจังหวัดลพบุรี. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์,* 7(1): 141-152.

ประเวศ วะสี. (2541). *คุยกันเรื่องความคิด*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

วิจารณ์ พานิช. (2568). *การเรียนรู้ตลอดชีวิต: รากฐานสู่ความงอกงามของชีวิต.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

สมคิด บางโม. (2545). *การบริหาร.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์ .(2565). *การบริหารคนเก่งในองค์กร*. กรุงเทพฯ: เอชอาร์เซ็นเตอร์.

กิจการนักศึกษา: บทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนเข้าสู่สังคมยุคใหม่

Student Affairs: A Crucial Role in Enhancing Social Competencies for Private University Students in the Modern Era

[1]สวภพ เทพกสิกุล, [2]ภัทระ เธียรสมิทธิ์, [3]อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์

[1]Sawaphob Debkasikul, [2]Patara Tiansmith, [3]Arunee Hongsiriwat

[1,2]วิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3]สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[1,2]College of Educational Innovation, Saint John's University

[3]Higher Education Program, Department of Educational Policy, Management and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University

[1]Corresponding author, e-mail: sawaphob_deb@hotmail.com

Received: April 28, 2026; **Revised:** May 11, 2026; **Accepted:** May 15, 2026

บทคัดย่อ

มหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว การบริหารกิจการนักศึกษา ถือเป็นอีกกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม การอยู่ร่วมกัน และการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมของนักศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ สมรรถนะทางสังคมเป็นหนึ่งในสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครอบคลุมความสามารถในการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การปรับตัวในสังคมที่หลากหลาย และการแสดงพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อส่วนรวม สมรรถนะเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลต่อความสำเร็จทางวิชาการของนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานของความสำเร็จในชีวิตและการทำงานหลังสำเร็จการศึกษา การบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชนจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมอย่างเป็นระบบ ผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร การบริการสังคม กิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ การดูแลสุขภาวะผู้เรียน และกิจกรรมที่พัฒนาความสัมพันธ์เชิงบวกในชุมชนมหาวิทยาลัย ทั้งหมดนี้จะช่วยผลิตบัณฑิตที่ไม่เพียงมีความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถเติบโตในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพ จากบริบทและปัญหาดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาแนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนที่สามารถส่งเสริมสมรรถนะทางสังคมของนักศึกษาได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยมุ่งศึกษาบทบาทของกิจกรรมและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร ความร่วมมือ การคิดเชิงวิพากษ์

การปรับตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่หลากหลาย ตลอดจนศึกษาการบูรณาการแนวคิดสมรรถนะทางสังคมในระดับอุดมศึกษาเข้าสู่กระบวนการบริหารกิจการนักศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาแนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาที่สามารถยกระดับคุณภาพผู้เรียนในมิติทางสังคมและความเป็นพลเมือง อันจะนำไปสู่การผลิตบัณฑิตที่มีทั้งความรู้ทางวิชาการ ทักษะทางสังคม และคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งเป็นข้อมูลเชิงวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบกิจกรรมและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และตลาดแรงงานในอนาคต โดยแนวทางดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ควรพัฒนาสมรรถนะทางสังคมผ่านการบริหารกิจการนักศึกษาโดยการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพในความแตกต่าง และการพัฒนาภาวะผู้นำที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับสังคม

คำสำคัญ: การบริหารกิจการนักศึกษา; มหาวิทยาลัยเอกชน; สมรรถนะทางสังคมของนักศึกษา

Abstract

Private universities in Thailand play a significant role in developing high-quality human capital capable of responding to rapid changes in society, the economy, and technology. Beyond classroom instruction, student affairs management serves as another essential mechanism for promoting students' moral and ethical development, social coexistence, and the enhancement of social competence, which is increasingly necessary for living and working in the modern world. Social competence is recognized as one of the key competencies required for learners in the twenty-first century, encompassing communication skills, collaboration, self-and social awareness, conflict resolution, adaptation to diverse social contexts, and socially responsible behavior. These competencies contribute not only to students' academic achievement but also to their future career success and lifelong personal development. Therefore, student affairs management in private universities should place greater emphasis on the systematic development of social competence through co-curricular activities, community service and service learning, leadership development programs, student well-being support, and activities that foster positive relationships within the university community. Such initiatives contribute to producing graduates who possess not only academic knowledge but also the ability to collaborate effectively with others and thrive sustainably in contemporary society. Given this context and the challenges identified, there is a clear need to investigate student affairs management approaches in private universities that can systematically promote students' social competence in ways that align with Thai social and cultural contexts. This includes examining the role of student activities and learning environments that facilitate the development of communication, collaboration, critical thinking, adaptability, and the ability to coexist constructively within diverse societies, as well as exploring the integration of social competence concepts into student affairs management processes in higher education.

This study is significant in contributing to the development of student affairs management approaches that enhance students' social and civic dimensions, leading to

the production of graduates who possess academic knowledge, social skills, and appropriate personal attributes for living and working in the twenty-first century. Furthermore, the findings may provide academic insights for higher education institutions in designing activities and learning environments that respond effectively to future societal, economic, and labor market changes. Overall, the study suggests that social competence should be fostered through student affairs management by organizing activities that promote social responsibility, respect for diversity, and leadership development aimed at creating value for society.

Keywords: Student Affairs Management; Private Universities; Students' Social Competence

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีลักษณะของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจฐานความรู้ และความหลากหลายทางสังคม ได้ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับบทบาทจากการมุ่งถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว ไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการดำรงชีวิตและการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น (Trilling & Fadel, 2009 ; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2018) นโยบายด้านการอุดมศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2566-2570 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนที่มีศักยภาพรอบด้าน สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการพัฒนาความรู้เชิงวิชาการ แต่ต้องครอบคลุมถึงการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมควบคู่กันไป (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566)

สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) ถือเป็นหนึ่งในสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในโลกยุคใหม่ เนื่องจากเป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการปรับตัวในบริบททางสังคมที่หลากหลาย นักวิชาการหลายท่านชี้ให้เห็นว่าสมรรถนะทางสังคมไม่ได้เป็นเพียงทักษะเสริม แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในระยะยาว โดย Gedviliene et. al. (2014) อธิบายถึงสมรรถนะทางสังคมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้ (cognitive) ทัศนคติ (attitude) และพฤติกรรม (behavior) ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการสื่อสาร ความร่วมมือและการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ขณะเดียวกันแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning: SEL) ยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความสามารถด้านการตระหนักรู้ตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก มีบทบาทสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จในชีวิตของผู้เรียนในระยะยาว

ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเอกชน การพัฒนาสมรรถนะทางสังคมของนักศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมและประสบการณ์นอกห้องเรียน (Kuh, 2008) ซึ่งการบริหารกิจการนักศึกษา (Student Affairs Management) ถือเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนานักศึกษาในมิติทางสังคม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคม ผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมชมรมและชุมนุม กิจกรรมอาสาสมัคร การเรียนรู้ผ่านการบริการสังคม (service learning) การพัฒนาภาวะผู้นำ และกิจกรรมสร้าง

เสริมทักษะชีวิต ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เกิดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในบริบททางสังคมที่หลากหลาย (Kezar, 2001)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยจะมีการดำเนินกิจกรรมด้านกิจการนักศึกษาอย่างหลากหลาย แต่การพัฒนาสมรรถนะทางสังคมของนักศึกษายังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่มักอยู่ในลักษณะกิจกรรมเฉพาะเหตุการณ์ (event-based activities) มากกว่าการพัฒนาเชิงระบบที่มีความต่อเนื่องและสามารถติดตามผลการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ บริบททางวัฒนธรรมไทยซึ่งมีลักษณะของระยะห่างเชิงอำนาจสูง (high power distance) (Hofstede et al., 2010) และการให้ความสำคัญกับความกลมเกลียวของสังคม (collectivism) ซึ่งอาจทำให้นักศึกษาไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ส่งผลให้การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ (Thanetsunthorn, 2015; Gedviliene, et al., 2014)

สรุปได้ว่า สภาวการณ์ปัจจุบันที่สังคมโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการสร้างเสริมสมรรถนะทางสังคม (Social Competence) ที่จำเป็นต่อการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ การบริหารกิจการนักศึกษาในปัจจุบันยังประสบปัญหาการจัดกิจกรรมในรูปแบบเฉพาะเหตุการณ์ (Event-based) ที่ขาดความต่อเนื่อง รวมถึงอุปสรรคจากบริบทวัฒนธรรมไทยที่มีระยะห่างเชิงอำนาจสูง (Power Distance) ส่งผลให้นักศึกษาขาดโอกาสในการฝึกฝนทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาระบบการบริหารกิจการนักศึกษาให้เป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยเพื่อบ่มเพาะสมรรถนะทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

นโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษาและสมรรถนะทางสังคม

กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2566-2570

นโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมในช่วง พ.ศ. 2564–2570 และกรอบยุทธศาสตร์ อววน. พ.ศ. 2566–2570 สะท้อนทิศทางการพัฒนาการอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพรอบด้าน ไม่เพียงเฉพาะความรู้ทางวิชาการหรือการวิจัย แต่รวมถึงทักษะทางสังคม (social skills) ทักษะชีวิต และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากำลังคนให้ความสำคัญกับการสร้างบัณฑิตที่สามารถปรับตัวเป็นนวัตกร มีความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับชุมชนและสังคม ทั้งนี้ นโยบายการติดตามและประเมินผลสถาบันอุดมศึกษายังเน้นให้มหาวิทยาลัยแสดงผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียนและการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการอุดมศึกษาในปัจจุบัน (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

กระทรวงกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้ประกาศกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อววน.) ระหว่าง พ.ศ. 2566-2570

โดยกำหนดให้กรอบยุทธศาสตร์นี้ มียุทธศาสตร์ที่ 4 เน้นเรื่อง การพัฒนากำลังคนและสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นฐานขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ซึ่งนโยบายดังกล่าวสื่อถึงการศึกษาที่ไม่ใช่แค่สร้างนักวิจัยหรือกำลังคนวิชาการแต่รวมถึงการเตรียมคนให้มีศักยภาพหลากหลาย (multiskill) ที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนะทักษะสังคม เนื่องมาจากกำลังคนไม่ใช่แค่ความรู้เฉพาะทาง แต่ต้องสามารถปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่น และสร้างนวัตกรรมในสังคม โดยกำหนดแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคน (Human Capital) ที่ถูกวางไว้ในช่วง พ.ศ. 2564-2570 ที่สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนากำลังคนให้มีพัฒนาทักษะและความสามารถทางสังคม อีกทั้งนโยบายพัฒนาคน พัฒนานักวิจัย ที่ระบุถึงเป้าหมายสำคัญการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อการพัฒนามนุษย์ที่มีทักษะสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

แนวคิดของสมรรถนะทางสังคมต่ออุดมศึกษา

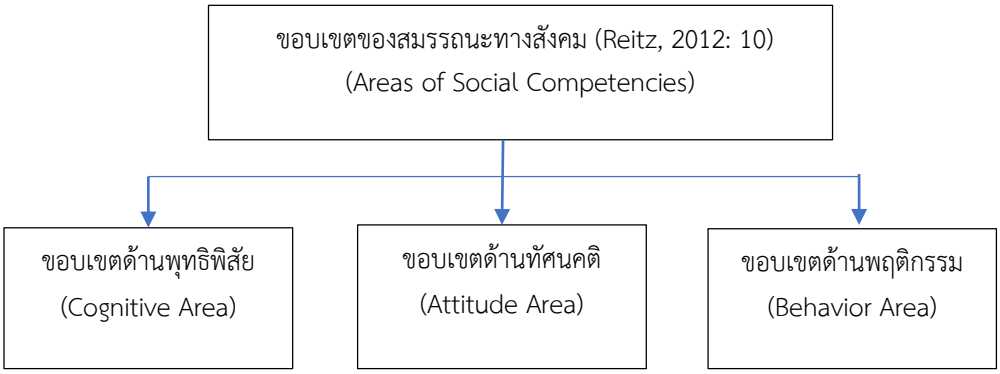
การพัฒนาสมรรถนะทางสังคมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

Gedviliene et. al. (2014) ระบุว่า สมรรถนะทางสังคมเป็นแนวคิดที่มีองค์ประกอบหลากหลาย แต่สามารถสรุปได้ว่าประกอบด้วย ความรู้ (Cognitive) ทัศนคติ (Attitude) และ พฤติกรรม (Behavior) โดยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสามารถพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้ผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้

1) การสื่อสาร (Communication) หมายถึง ความสามารถในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด ความรู้สึก และความต้องการกับผู้อื่นอย่างชัดเจน เหมาะสม และเคารพความแตกต่าง ประกอบด้วย ทักษะการพูดและการฟังอย่างตั้งใจ (active listening) การสื่อสารทั้งแบบทางการและไม่ทางการ ความสามารถในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การตีความอารมณ์และเจตนาของผู้อื่น โดยการสื่อสารเป็นพื้นฐานของ สมรรถนะทางสังคม เพราะส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ การแก้ปัญหาร่วมกัน และการทำงานในกลุ่มในบริบทอุดมศึกษา

2) ความร่วมมือ (Cooperation) หมายถึง ความสามารถในการทำงานกับผู้อื่นเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยอาศัย การแบ่งบทบาทและความรับผิดชอบ การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง การแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ การเคารพความหลากหลายของสมาชิกกลุ่ม ในระดับมหาวิทยาลัยความร่วมมือเป็นทักษะสำคัญในการทำงานกลุ่ม การทำกิจกรรมนักศึกษา และการพัฒนาทักษะอาชีพในอนาคต

3) การเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนและการอยู่ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในบรรยากาศที่ปลอดภัย สนับสนุน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน โดยมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความปลอดภัยทางจิตใจ (psychological safety) ทำให้นักศึกษากล้าแสดงออก ความไว้วางใจระหว่างครูและผู้เรียน การเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมหลากหลาย ทั้งภายในและนอกห้องเรียน โดยสภาพแวดล้อมเช่นนี้ช่วยขัดเกลาทักษะทางสังคมผ่านประสบการณ์จริง ทำให้เกิดทั้งความเข้าใจตนเองและการทำงานกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดสมรรถนะทางสังคม

ทั้งนี้ บริบทมหาวิทยาลัยเอกชนไทย การบริหารกิจการนักศึกษาสามารถเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดของ Reitz (2012: 10) ที่ระบุถึงขอบเขตสมรรถนะทางสังคมซึ่งประกอบไปด้วยขอบเขตด้านพุทธพิสัย (Cognitive Area) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม ขอบเขตด้านทัศนคติ (Attitude Area) หมายถึง ทัศนคติและค่านิยมต่อสังคม และขอบเขตด้านพฤติกรรม (Behavior Area) หมายถึง พฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ทางสังคมทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุมหรือชมรม อาสาสมัคร วิชาการบริการสังคม (service learning) และกิจกรรมสร้างเสริมทักษะชีวิต

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของ Gedviliene et al. (2014) และ Reitz (2012) สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม โดยสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการสื่อสาร ความร่วมมือ และการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งนี้ ในบริบทมหาวิทยาลัยเอกชนไทย การบริหารกิจการนักศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะดังกล่าวผ่านกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น กิจกรรมชมรม อาสาสมัคร การบริการสังคม และกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมยุคใหม่

สมรรถนะทางสังคมในการศึกษาผ่านทักษะการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

สมรรถนะทางสังคมในลักษณะที่ถูกนำมาใช้และตีความในแวดวงการศึกษา การศึกษาในฐานะกระบวนการหนึ่งนั้น แยกไม่ออกจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกิจกรรมกลุ่ม ดังนั้น ความสำคัญของสมรรถนะทางสังคมและวิธีการพัฒนารูปแบบต่างๆ จึงไม่อาจปฏิเสธได้ ดังที่ Zins & Elias (2007) กล่าวไว้ว่า สถานศึกษา คือ พื้นที่ทางสังคม และการเรียนรู้ คือ กระบวนการทางสังคมและผู้เรียนมิได้เรียนรู้เพียงลำพัง แต่เรียนรู้ร่วมกับผู้สอน อยู่ท่ามกลางเพื่อนและได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

Oberst et al. (2009) เสนอว่าสมรรถนะทางสังคมควรได้รับการกำหนดให้เป็นเป้าหมายเชิงปฏิบัติของการจัดการศึกษา แม้แนวคิดดังกล่าวจะถูกพัฒนาขึ้นในบริบทก่อนการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ แต่ยังคงมีความสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนแบบองค์รวม ทั้งด้านความรู้ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดเชิงวิพากษ์ และการเป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคม ซึ่ง OECD (2018) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่ส่งผลต่อทักษะและคุณลักษณะทางสังคมที่สถานศึกษาในทุกระดับควรตระหนักและให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ Zins et al. (2004) อธิบายถึงแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning: SEL) ซึ่งกล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ในการตระหนักรู้และจัดการอารมณ์ การเอาใจใส่ผู้อื่น การตัดสินใจอย่างเหมาะสม การประพฤติอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมด้านลบ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีบทบาทอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน โดยสามารถส่งเสริมผ่านกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดกระบวนการ และการปลูกฝังทัศนคติ ซึ่งสรุปเป็น 3 มิติ ได้แก่ การส่งเสริมความรู้ นำไปสู่การสร้างทักษะและปลูกฝังคุณลักษณะในตนเอง ขณะเดียวกัน Oberst et al. (2009) อธิบายว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนใน 3 มิติ ได้แก่ การรู้ (to know) การปฏิบัติ (to do) และการเป็น (to be) โดยสมรรถนะทางสังคมเกี่ยวข้องโดยตรงกับมิติของการปฏิบัติและการเป็น อันสะท้อนให้เห็นว่าสมรรถนะทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะทางสังคมถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษา เนื่องจากการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การทำงานร่วมกัน และสภาพแวดล้อมทางสังคมในสถานศึกษา โดย Zins and Elias (2007) ชี้ว่าสถานศึกษาเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ผู้เรียนพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน เพื่อน และครอบครัว ขณะที่ Oberst et al. (2009) เสนอให้สมรรถนะทางสังคมเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านการรู้ การปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และแนวคิดของ OECD (2018) ที่ให้ความสำคัญกับทักษะทางสังคมในสังคมดิจิทัล นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (SEL) ของ Zins et al. (2004) ยังสะท้อนว่าสมรรถนะทางสังคมสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ตนเอง การจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ และความรับผิดชอบต่อสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต

ความสำคัญของความสามารถการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

Zins et al. (2004) กล่าวถึง การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้เกิดจากเนื้อหาทางวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการรับรู้ของผู้เรียนต่อหลักสูตรถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้และสมรรถนะของผู้เรียน จากแนวคิดดังกล่าว Gedviliene (2012) พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย โดยสนับสนุนการประยุกต์สมรรถนะทางสังคมเข้ากับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยสมรรถนะดังกล่าวสะท้อนผ่านพฤติกรรมและกิจกรรมของผู้สอน เนื่องจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ถูกสร้างขึ้นร่วมกันโดยผู้สอนและผู้เรียน แต่ผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้กระบวนการเรียนรู้มีความเข้าใจและมีคุณค่า

อย่างไรก็ตาม จากหลักการดังกล่าว การส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมและสภาพแวดล้อม ที่ชี้ชัดว่า เงื่อนไขพื้นฐานของการทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจ การประเมินตนเอง และโอกาสทางสังคม อันได้แก่ สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสนับสนุนต่อการเรียนรู้ทางสังคม หากผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยทางจิตใจ ส่งเสริมให้เกิดความกล้าแสดงความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์ และเรียนรู้ได้อย่างมีอิสระ ส่งผลให้สมรรถนะทางสังคมเติบโต ในทางกลับกัน หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อความปลอดภัยดังกล่าว พฤติกรรมการเรียนรู้จะขับเคลื่อนด้วยความกลัว ทำให้ผู้เรียนปิดกั้นตนเองและไม่กล้าเข้าสังคม แม้สังคมหรือกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกปลอดภัยในสภาพแวดล้อม

การเรียนรู้ก็ตาม แต่พฤติกรรมของผู้สอน ถือว่ามีบทบาทสูงสุด ทั้งความไว้วางใจหรือรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ในการตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้เรียน ล้วนมีผลต่อความปลอดภัยทางจิตใจของผู้เรียนทั้งสิ้น (Gedviliene, 2012)

แนวทางการบริหารกิจการนักศึกษา

พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 กำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง และมาตรฐานการจัดการอุดมศึกษา อีกทั้งระบุบทบาทของมหาวิทยาลัยในการผลิตกำลังคน วิจัย และนวัตกรรม ซึ่งไม่ได้จำกัดแค่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคสังคมและชุมชนในการอุดมศึกษา ได้แก่ การจัดกิจกรรม สหกิจศึกษา การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน รวมไปถึงการบริหารสถาบันอุดมศึกษาให้มี อิสระทางวิชาการพร้อมกับความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งเปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยสามารถจัดกิจการนักศึกษาได้อย่างยืดหยุ่น โดยประกอบด้วยแนวทางดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

1. สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงออกทางความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และมีพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

2. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ กิจกรรมโครงการนักศึกษา เช่น โครงการอาสาพัฒนา การแข่งขันทางวิชาการ และกิจกรรมกีฬา สามารถพัฒนาความสามารถด้านการร่วมมือและภาวะผู้นำ

3. บูรณาการมิติทางสังคมเข้ากับกิจกรรมนักศึกษา ใช้กรอบการพัฒนาพลเมืองของสหภาพยุโรปเป็นแนวทาง เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมือง (citizenship) การเคารพความหลากหลายและการมีส่วนร่วมทางสังคม เป็นต้น

4. การประเมินและสะท้อนผล (Assessment & Reflection) มหาวิทยาลัยควรจัดระบบการประเมินสมรรถนะทางสังคม ได้แก่ แบบประเมินพฤติกรรมการสื่อสาร ความร่วมมือ และการทำงานเป็นทีม พร้อมทั้งมีการสะท้อนผลการเรียนรู้ (reflection)

กล่าวโดยสรุป แนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาตามพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนานักศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นทั้งด้านวิชาการและการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมควบคู่กัน โดยมหาวิทยาลัยควรจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกิจกรรมหลากหลาย ทั้งนี้ การบูรณาการมิติทางสังคมและความเป็นพลเมืองเข้ากับกิจกรรมนักศึกษา รวมถึงการจัดระบบประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ด้านสมรรถนะทางสังคม จะช่วยให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

มหาวิทยาลัยเอกชนมีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยเฉพาะ สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) ซึ่งเป็นฐานของการทำงานร่วมกัน การปรับตัว และการอยู่ร่วมในสังคมที่หลากหลาย กรอบแนวคิดการพัฒนาแนวคิดสมรรถนะทางสังคมในระดับอุดมศึกษา (The Social Competence Concept Development in Higher Education) (Gedviliene et al., 2014) ระบุว่า สมรรถนะทางสังคม

ประกอบด้วย ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม และพัฒนาได้ผ่านกระบวนการสื่อสาร ความร่วมมือ และการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อปฏิสัมพันธ์ได้อย่างเหมาะสม

การวิเคราะห์พบว่า แนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนไทยมีความสอดคล้องกับกรอบสากลด้านการพัฒนานักศึกษา อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานจำนวนมากยังคงอยู่ในลักษณะกิจกรรมเฉพาะเหตุการณ์ (event-based activities) มากกว่าการพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Kuh (2009) ที่ชี้ว่าการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์เชิงสมรรถนะจำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและบูรณาการกับประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ บริบททางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความกลมเกลียว การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และความเกรงใจ ส่งผลให้นักศึกษาไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ซึ่งเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมและการสื่อสารเชิงวิพากษ์ (Areemit et. al., 2021; Chung, 2021) อีกทั้งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่เน้นการบรรยายเป็นศูนย์กลางของผู้สอนยังอาจลดโอกาสของผู้เรียนในการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสังคม (Johnson et. al., 2014) นอกจากนี้ บทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะทางสังคมนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังบูรณาการไม่มากในกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย อีกทั้งเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคม การบริหารกิจการนักศึกษาควรปรับสู่การดำเนินงานที่เป็นระบบมากขึ้น โดยส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่มุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วม การบูรณาการหลักการทางสังคมและอารมณ์เข้ากับกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดให้มีระบบประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม กับสังคม (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2561; กิตติยา วงศ์ขันธ์ และ ชุติมา สัจจานันท์, 2563) เมื่อเทียบกับบริบทของ Gedviliene et al. (2014) ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะทางสังคมผ่านแนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัย โดยต้องประยุกต์เข้ากับวัฒนธรรมและสังคมตามบริบทของมหาวิทยาลัยอย่างเหมาะสม ตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power distance) และความกลมเกลียว (collectivism) ที่จะส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจร่วมกัน และระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการเรียนรู้และกิจกรรมทางสังคม ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะทางสังคมจึงควรคำนึงถึง การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพในความแตกต่าง และ การพัฒนาภาวะผู้นำที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับสังคม

ทั้งนี้ แนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนไทยเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคม โดยยึดแนวคิดการพัฒนาแนวคิดสมรรถนะทางสังคมในระดับอุดมศึกษา (The Social Competence Concept Development in Higher Education) ของ Gedviliene et al. (2014) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive) ทัศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) และพัฒนาผ่านกระบวนการสื่อสาร ความร่วมมือ และการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับบริบทประเทศไทย ก่อให้เกิดประเด็นอภิปรายดังนี้

1. ความสอดคล้องของกิจการนักศึกษากับกรอบสมรรถนะทางสังคม ผลการวิเคราะห์พบว่าแนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนไทยมีความสอดคล้องกับกรอบทฤษฎีของ Gedviliene et al. (2014) ทั้งในด้านการส่งเสริมทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เชิงรุก และสนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านกิจกรรมหลากหลาย ได้แก่ ชุมนุม องค์การนักศึกษา กิจกรรมอาสาสมัคร และการบริการการเรียนรู้ (service learning) ซึ่งช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมทางสังคมเชิงบวกและทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

2. ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมระหว่างบริบททางตะวันตกกับประเทศไทย เมื่อเทียบกับกรอบสากลซึ่งมุ่งเน้นการสร้างผู้เรียนที่แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและเน้นการพึ่งพาตนเอง (individual agency) แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมในบริบทไทยต้องพิจารณาลักษณะทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่

1) ระยะห่างเชิงอำนาจ (Power Distance) ซึ่งนักศึกษาในสังคมไทยโดยส่วนใหญ่มีการให้ความเคารพต่อผู้สอนและส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจในการแสดงความคิดเห็นต่อผู้สอนหรือผู้บริหารที่แตกต่างออกไป ซึ่งอาจจะสะท้อนต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การตั้งคำถาม และการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เต็มศักยภาพ

2) ความเป็นกลุ่ม (Collectivism) แม้ความร่วมมือในกลุ่มจะเป็นจุดแข็ง แต่ผู้เรียนอาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ทำให้ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ (constructive conflict resolution)

3) วัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับความสุภาพและความกลมเกลียว ส่งผลให้กิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิพากษ์ (critical leadership) ยังเกิดขึ้นไม่มากเมื่อเทียบกับประเทศในยุโรป

อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยไทยควรเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรับใช้ (servant leadership) การสื่อสารอย่างเห็นอกเห็นใจ (empathetic communication) และการมีส่วนร่วมแบบสร้างสรรค์ ซึ่งเหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมไทยมากกว่า อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการพัฒนาทักษะดังกล่าวมักเกิดขึ้นในลักษณะกิจกรรมตามโอกาส (event-based) มากกว่ากระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง (systematic development) จึงอาจทำให้ผลลัพธ์ด้านสมรรถนะไม่เสถียรหรือยั่งยืนเท่าที่ควร

สรุปได้ว่า การพัฒนากิจการนักศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดสมรรถนะทางสังคม ส่งผลต่อการบริหารกิจการนักศึกษาและการบริหารงานที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยเอกชนในการผลิตบัณฑิตที่พร้อมทำงาน ร่วมมือกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถเผชิญความท้าทายในโลกยุคใหม่ได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมของนักศึกษา พบว่า สมรรถนะทางสังคมของนักศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนานักศึกษา และกระบวนการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยองค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการศึกษา คือ การบริหารกิจการนักศึกษาสามารถเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ผ่านกระบวนการสื่อสาร ความร่วมมือ และการเรียนรู้ร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อปฏิสัมพันธ์ นอกจากนี้ การพัฒนาสมรรถนะทางสังคมในบริบทมหาวิทยาลัยเอกชนไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทวัฒนธรรมไทยที่มีลักษณะของระยะห่างเชิงอำนาจและความเป็นกลุ่มสูง ซึ่งส่งผลต่อการแสดงความคิดเห็น การตั้งคำถาม และการจัดการความขัดแย้งของผู้เรียน ดังนั้น แนวทางการบริหารกิจการนักศึกษาที่เหมาะสมควรมุ่งพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรับใช้การสื่อสารอย่างเห็นอกเห็นใจ การเคารพความแตกต่าง และการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ โดยสามารถประยุกต์ใช้วงจรการบริหารคุณภาพประกอบด้วยการวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายและกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะทางสังคม การดำเนินงานผ่านกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน การตรวจสอบและประเมินผลเพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้และติดตามพัฒนาการของผู้เรียน และการปรับปรุงพัฒนา เพื่อพัฒนากิจกรรมและกระบวนการบริหารให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ควรปรับจากการดำเนินกิจกรรม

แบบเฉพาะครั้งไปสู่ระบบการพัฒนาสมรรถนะทางสังคมที่มีความต่อเนื่อง บูรณาการ และสามารถประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนานักศึกษาให้สามารถดำรงชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

กิตติยา วงศ์ขันธ์ และชุติมา สัจจานันท์. (2563). การจัดกิจกรรมนักศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 21*(1): 89-104.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2561). การบริหารกิจการนักศึกษากับการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20*(3): 234-246.

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562*. สำนักงานปลัดกระทรวง อว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.ops.go.th/th/aboutus/legal-ops/82-act/5806-2562

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2566–2570*. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

Areemit et al. (2021). Hierarchy, “Kreng Jai” and feedback: A grounded theory study exploring perspectives of clinical faculty and medical students in Thailand. *Teaching and Learning in Medicine, 33*(3): 235–244. https://doi.org/10.1080/10401334.2020.1813584

Chung, J.H.J. (2021). “We participate, silently”: Explicating Thai university students’ perceptions of their classroom participation and communication. *Qualitative Research in Education, 10*(1): 62-87. https://doi.org/10.17583/qre.2021.7159

Gedviliene et al. (2014). *The social competence concept development in higher education*. *European Scientific Journal, 10*(28). Retrieved from https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/4385

Gedviliene, G. (2012). *Social competence of teachers and students: The case study of Belgium and Lithuania*. Vytautas Magnus University: Kaunas.

Hofstede et al. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind.* 3rd ed. New York: McGraw-Hill.

Johnson et. al. (2014). Cooperative learning: Improving university instruction by basing practice on validated theory. *Journal on Excellence in University Teaching, 25*(4): 85-118.

Kezar, A. (2001). Understanding and facilitating organizational change in the 21st century: Recent research and conceptualizations. *ASHE-ERIC Higher Education Report, 28*(4): 1–162.

Kuh, G.D. (2008). Excerpt from high-impact educational practices: What they are, who has access to them, and why they matter. *Association of American Colleges and Universities, 14*(3), 28-29.

Kuh, G.D. (2009). What student affairs professionals need to know about student engagement. *Journal of College Student Development, 50*(6): 683–706. https://doi.org/10.1353/csd.0.0099

Oberst et al. (2009). Training emotional and social competences in higher education: The seminar methodology. *Higher Education in Europe, 34*(3-4): 523–533. https://doi.org/10.1080/03797720903392210

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. France: OECD Publishing. https://www.oecd.org/education/2030-project/

Reitz, S. (2012). *Improving social competence via E-learning? : The example of human rights education*. Peter Lang: Frankfurt

Thanetsunthorn, N. (2015). The impact of national culture on corporate social responsibility: Evidence from cross-regional comparison. *Asian Journal of Business Ethics, 4*(1): 35–56. https://doi.org/10.1007/s13520-015-0042-2.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. USA: Jossey-Bass.

Zins et al. (2004). *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say?*. New York: Teachers College Press.

Zins, J.E., & Elias, M.J. (2007). Social and emotional learning: Promoting the development of all students. *Journal of Educational and Psychological Consultation, 17*(2–3): 233-255. https://doi.org/10.1080/10474410701413152

อุดมศึกษาไทยในภาวะเปลี่ยนผ่าน: การปรับตัวของมหาวิทยาลัยดิจิทัลในยุคปัญญาประดิษฐ์

Thai Higher Education in Transition: The Adaptation of Digital Universities in the Age of Artificial Intelligence

[1]โอม หุวะนันทน์, [2]ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์

[1]Om Huvanandana, [2]Sarutanon Chobpradit

[1,2]วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[1,2]Philosophy and Religion College, Saint john's University

[2]Corresponding author, e-mail: sarutanon@stjohn.ac.th

Received: May 29, 2026; **Revised:** July 01, 2026; **Accepted:** July 07, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านของอุดมศึกษาไทยและการปรับตัวของมหาวิทยาลัยดิจิทัลในบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) โดยมุ่งอธิบายผลกระทบต่อบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตกำลังคน การสร้างองค์ความรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์เอกสารเชิงวิพากษ์ (Critical Document Analysis) ร่วมกับการสังเคราะห์เชิงบรรยาย (Narrative Synthesis) จากวรรณกรรมทางวิชาการ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เอกสารเชิงนโยบาย และรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์แนวโน้ม ความท้าทาย และทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในยุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยได้เร่งปรับตัวผ่านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) การประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) การพัฒนาระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการศึกษา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจฐานความรู้และตลาดแรงงานยุคใหม่ ขณะเดียวกัน ข้อมูลจากระบบ CHECO สะท้อนแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงและรับรองมาตรฐาน โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรม และปัญญาประดิษฐ์ อย่างไรก็ตาม การสังเคราะห์งานวิจัยร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านของอุดมศึกษาไทยยังมุ่งเน้นการปรับตัวด้านโครงสร้างและเทคโนโลยีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ และคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน บทความเสนอว่า การพัฒนาอุดมศึกษาไทยในยุคปัญญาประดิษฐ์ควรมุ่งสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและการธำรงพันธกิจของมหาวิทยาลัยในการพัฒนามนุษย์ องค์ความรู้ และคุณค่าทางสังคม โดยส่งเสริมระบบนิเวศการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการพัฒนาสมรรถนะ การคิดเชิงวิพากษ์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันจะนำไปสู่การพัฒนาอุดมศึกษาไทยอย่างยั่งยืนในภาวะเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล

คำสำคัญ: อุดมศึกษาไทย; มหาวิทยาลัยดิจิทัล; ปัญญาประดิษฐ์; การศึกษาฐานสมรรถนะ; การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

This article examines the transition of Thai higher education and the adaptation of digital universities in response to the transformative influence of Artificial Intelligence (AI). It explores the implications of this transition for the roles of higher education institutions in human capital development, knowledge production, and the promotion of lifelong learning. The study employed Critical Document Analysis in conjunction with Narrative Synthesis to examine academic literature, empirical studies, policy documents, and reports from relevant national and international organizations. This methodological approach facilitated a comprehensive synthesis of emerging trends, challenges, and future directions in Thai higher education within the digital era. The findings indicate that Thai higher education institutions have increasingly adapted by implementing Competency-Based Education (CBE), adopting Outcome-Based Education (OBE), developing Credit Bank systems, promoting lifelong learning, and integrating digital technologies and artificial intelligence into teaching and learning processes. These initiatives are intended to respond to the growing demands of the knowledge-based economy and the rapidly evolving labor market. Furthermore, data from the Higher Education Curriculum Online Information System (CHECO) demonstrate a continuous increase in the number of revised and accredited academic programs, particularly in the fields of digital technology, innovation, and artificial intelligence. Nevertheless, the synthesis of recent research suggests that the current transformation has primarily emphasized structural and technological changes, while comparatively less attention has been devoted to the transformation of pedagogical practices and the cultivation of essential competencies, including critical thinking, analytical reasoning, and the humanistic dimensions of higher education. The study concludes that the future development of Thai higher education should pursue a balanced approach that integrates technological advancement with the fundamental mission of universities to cultivate human potential, advance knowledge, and contribute to sustainable social development. It further proposes that digital transformation should be supported by a learning ecosystem that integrates digital technologies with competency-based learning, critical thinking, and lifelong learning, thereby enabling Thai higher education institutions to respond effectively and sustainably to the challenges of the AI era.

Keywords: Thai higher education; Digital University; Artificial intelligence; Competency-based education; Lifelong learning

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 นับเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านของระบบอุดมศึกษาทั่วโลก อันเป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล การขยายตัวของเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) และการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานที่ต้องการกำลังคนซึ่งมีสมรรถนะด้านดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากยิ่งขึ้น แนวโน้มดังกล่าวส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรมที่สามารถพัฒนาศักยภาพของ

ผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของ Castells (1996) ที่อธิบายว่าสังคมร่วมสมัยได้ก้าวเข้าสู่ “สังคมเครือข่าย” (Network Society) ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตความรู้ การสื่อสาร และการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เร่งให้การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อระบบอุดมศึกษาในหลายมิติ ทั้งการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน งานทบทวนวรรณกรรมของ Bearman, Ryan และ Ajjawi (2023) ชี้ให้เห็นว่า AI กำลังเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้และการประเมินผลในระดับอุดมศึกษา พร้อมทั้งก่อให้เกิดประเด็นด้านจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี ขณะที่ Bond, Khosravi, De Laat และ Bergdahl (2024) จากการสังเคราะห์งานวิจัยด้าน AI ในอุดมศึกษาพบว่า แม้ AI จะมีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย แต่การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาหลักธรรมาภิบาล จริยธรรม และการออกแบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ในบริบทของประเทศไทย การปฏิรูประบบอุดมศึกษาภายใต้การกำกับของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้ผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวผ่านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) การประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) การพัฒนาระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจดิจิทัลและตลาดแรงงานในอนาคต อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Padmarudram Sasidharan, Ponathong และ Yongsorn (2024) พบว่า แม้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาจะตระหนักถึงความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ แต่การพัฒนาทักษะดังกล่าวยังอยู่ในระดับที่ควรได้รับการส่งเสริม ขณะที่ Kanokpermpoon (2019) พบว่า การจัดการเรียนการสอนในบางหลักสูตรยังคงเน้นการคิดระดับพื้นฐานมากกว่าการพัฒนาการคิดขั้นสูงและการเรียนรู้เชิงรุก สะท้อนให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนหลักสูตรเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21

ภายใต้บริบทดังกล่าว ประเด็นสำคัญจึงมิใช่เพียงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในสถาบันอุดมศึกษา หากแต่เป็นการกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนผ่านที่สามารถสร้างสมดุลระหว่างการยกระดับขีดความสามารถด้านเทคโนโลยี การตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน และการธำรงพันธกิจของมหาวิทยาลัยในการพัฒนามนุษย์ องค์ความรู้ และคุณค่าทางสังคม งานของ Nussbaum (2010) และ Crawford (2021) ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเทคโนโลยีโดยปราศจากการส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม อาจส่งผลให้การศึกษาสูญเสียบทบาทสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ

ด้วยเหตุนี้ บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านของอุดมศึกษาไทยและการปรับตัวของมหาวิทยาลัยดิจิทัลในยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย เอกสารเชิงนโยบาย และกรอบแนวคิดทางวิชาการ เพื่ออธิบายแนวโน้ม ความท้าทาย และเสนอแนวทางการพัฒนาอุดมศึกษาไทยที่สามารถสร้างสมดุลระหว่างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีกับการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน

มหาวิทยาลัยดิจิทัล (Digital University)

แนวคิดมหาวิทยาลัยดิจิทัล (Digital University) เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบอุดมศึกษาโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) และการเติบโตของเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) ซึ่งส่งผลให้บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเปลี่ยนจากการเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ Castells (1996) อธิบายว่า การก้าวเข้าสู่ “สังคมเครือข่าย” (Network Society) ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตความรู้ การสื่อสาร และการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนหรือพื้นที่ทางกายภาพอีกต่อไป ขณะที่ Siemens (2005) เสนอแนวคิด Connectivism ซึ่งมองว่าการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเกิดจากการเชื่อมโยงข้อมูล แหล่งความรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในบริบทของประเทศไทย แนวคิดมหาวิทยาลัยดิจิทัลได้รับการผลักดันอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้นโยบาย Thailand 4.0 และการจัดตั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งมุ่งยกระดับระบบอุดมศึกษาให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ผ่านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) การจัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) ระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ตามแผนด้านอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564–2570 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566-2570)

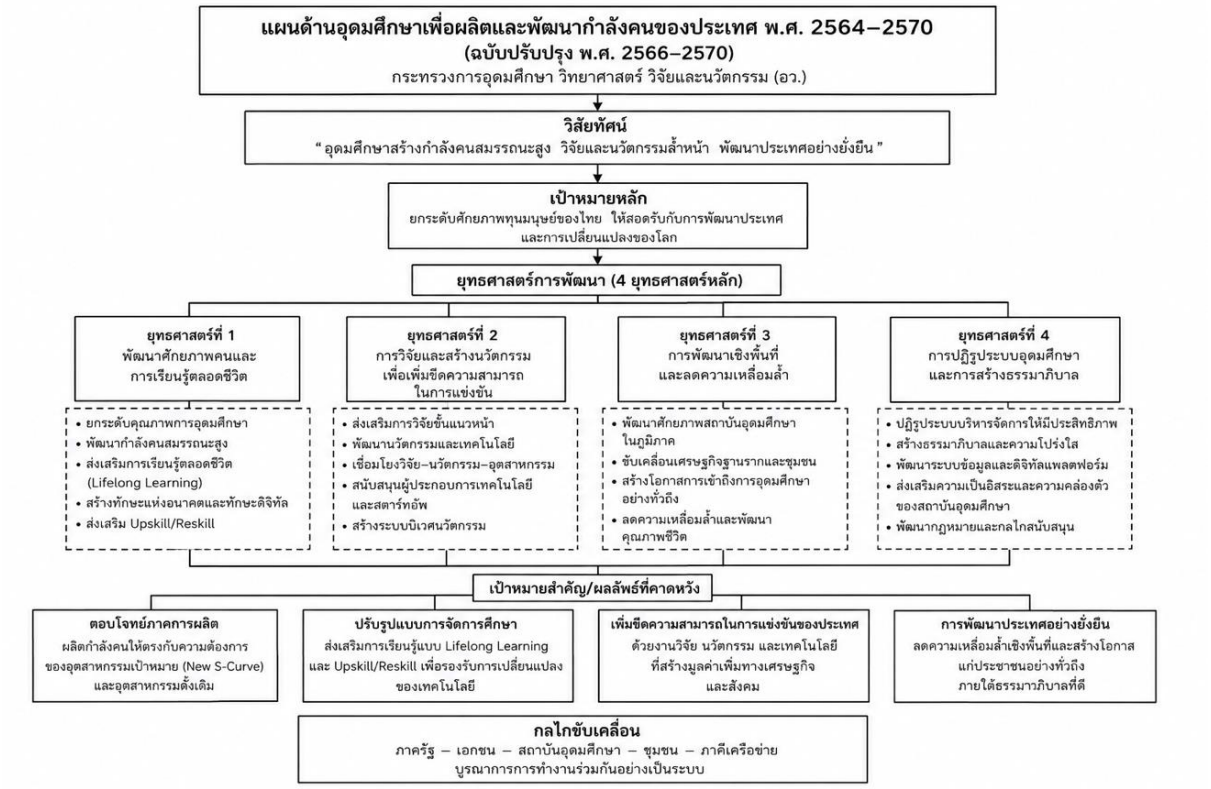
อย่างไรก็ตาม การเป็นมหาวิทยาลัยดิจิทัลมิได้หมายถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการหรือการจัดการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว หากแต่ครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษา การออกแบบหลักสูตร การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน และการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต งานทบทวนวรรณกรรมของ Bearman, Ryan และ Ajjawi (2023) ชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในอุดมศึกษากำลังเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน และกระบวนการประเมินผล ขณะที่ Bond, Khosravi, De Laat และ Bergdahl (2024) สังเคราะห์งานวิจัยด้าน AI ในอุดมศึกษาพบว่า การพัฒนามหาวิทยาลัยดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินควบคู่กับการกำกับดูแลด้านจริยธรรม ความโปร่งใส ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน และการออกแบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มากกว่าการมุ่งเน้นการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ งานวิจัยในบริบทของประเทศไทยยังสะท้อนว่า แม้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งจะปรับหลักสูตรตามแนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะและการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์มากขึ้น แต่การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียนยังคงเป็นความท้าทายสำคัญ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในหลายกรณียังคงมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างหลักสูตรและการใช้เทคโนโลยี มากกว่าการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Yanawongsa et al., 2021; Padmarudram Sasidharan et al., 2024)

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยร่วมสมัย จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จของมหาวิทยาลัยดิจิทัลไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับของการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของสถาบันอุดมศึกษาในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน และการธำรงคุณค่าของอุดมศึกษาในการสร้างองค์ความรู้ การคิดเชิงวิพากษ์ และความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กันไป

แผนด้านอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564–2570 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566-2570)

สืบเนื่องจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้จัดทำกรอบทิศทางหลักในการขับเคลื่อนศักยภาพทุนมนุษย์ของไทยเพื่อให้สอดรับกับการพัฒนาประเทศ โดยมีโครงสร้างหลักในการพัฒนาประเทศ ดังแผนภาพนี้

ภาพที่ 1 แผนด้านอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566–2570)
ที่มา: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2566)

สถานการณ์การแข่งขันของ "ตลาดหลักสูตร" ในอุดมศึกษาไทย

ระบบอุดมศึกษาไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เทคโนโลยีดิจิทัล และความต้องการของตลาดแรงงานในเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยเฉพาะแนวโน้มการลดลงของประชากรวัยเรียนซึ่งส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องแข่งขันกันดึงดูดผู้เรียนมากขึ้น ขณะเดียวกัน การขยายตัวของแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ หลักสูตรระยะสั้น และผู้ให้บริการการศึกษาระดับนานาชาติ ได้เปลี่ยนภูมิทัศน์ของการแข่งขันจากการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัยไปสู่การแข่งขันในระดับระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ซึ่งผู้เรียนมีทางเลือกในการเข้าถึงความรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่นมากขึ้น (Marginson, 2016; World Economic Forum, 2023) เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้ผลักดันการปฏิรูประบบอุดมศึกษาผ่านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) การจัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) ระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถพัฒนา

กำลังคนที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัลและทักษะแห่งอนาคต ภายใต้ระบบการรับรองมาตรฐานหลักสูตรผ่านระบบ CHECO ซึ่งทำหน้าที่กำกับคุณภาพและมาตรฐานของหลักสูตรระดับอุดมศึกษา

ข้อมูลจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและระบบ CHECO แสดงให้เห็นว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2566–2568 จำนวนหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงและยื่นขอรับรองมาตรฐานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลักสูตรด้านปัญญาประดิษฐ์ วิทยาการข้อมูล เทคโนโลยีดิจิทัล ธุรกิจดิจิทัล และหลักสูตรระยะสั้น (Non-degree Programs) ซึ่งสะท้อนความพยายามของสถาบันอุดมศึกษาในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของจำนวนหลักสูตรเพียงอย่างเดียวไม่อาจสะท้อนคุณภาพของการเรียนรู้หรือผลลัพธ์ด้านสมรรถนะของผู้เรียนได้โดยตรง

งานวิจัยร่วมสมัยยังสะท้อนว่า ความท้าทายของมหาวิทยาลัยดิจิทัลมิได้อยู่ที่การพัฒนาเทคโนโลยีหรือการเปิดหลักสูตรใหม่เพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน (Bearman et al., 2023; Bond et al., 2024) สอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทประเทศไทยที่พบว่า แม้หลายมหาวิทยาลัยจะปรับหลักสูตรตามแนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะแล้ว แต่การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลในหลายกรณียังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้มากกว่าการพัฒนาสมรรถนะขั้นสูงของผู้เรียน (Yanawongsa et al., 2021; Padmarudram Sasidharan et al., 2024)

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมและข้อมูลเชิงนโยบาย จึงอาจกล่าวได้ว่า การแข่งขันของอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่ที่จำนวนผู้เรียนหรือจำนวนหลักสูตรที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน หากแต่เป็นการแข่งขันด้านคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน และการสร้างคุณค่าทางวิชาการที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างยั่งยืน การพัฒนาหลักสูตรจึงควรเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบ มากกว่าการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างเพื่อรองรับข้อกำหนดเชิงนโยบายเพียงอย่างเดียว

การปรับตัวของอุดมศึกษาไทยในยุคมหาวิทยาลัยดิจิทัล

การเปลี่ยนผ่านสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัลได้กลายเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาอุดมศึกษาไทยภายใต้นโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่มุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจฐานความรู้และสังคมดิจิทัล โดยส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) การจัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) หลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Curriculum) ระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) หลักสูตรระยะสั้น (Non-degree Programs) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะได้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต สอดคล้องกับข้อเสนอของ UNESCO (2022) ที่มองว่าการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรเปลี่ยนผ่านจากระบบการศึกษาแบบครั้งเดียวจบไปสู่ระบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างต่อเนื่อง

ในบริบทของการแข่งขันระดับโลก มหาวิทยาลัยไม่ได้แข่งขันกันเพียงด้านคุณภาพทางวิชาการหากแต่ยังแข่งขันด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี และความสามารถในการผลิตกำลังคนที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมแห่งอนาคต (Altbach & Salmi, 2011; World Economic Forum, 2023) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งปรับปรุงหลักสูตรโดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์

วิทยาการข้อมูล ธุรกิจดิจิทัล ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ ตลอดจนขยายการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนวัยทำงานผ่านหลักสูตรระยะสั้นและระบบการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และข้อมูลจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีแสดงให้เห็นแนวโน้มดังกล่าว โดยในช่วงปี พ.ศ. 2566–2568 มีการอนุมัติหลักสูตรใหม่และหลักสูตรปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนสำคัญเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรม และปัญญาประดิษฐ์ สะท้อนความพยายามของมหาวิทยาลัยในการตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาประเทศและความต้องการของตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลดังกล่าวควรพิจารณาในฐานะกรณีศึกษาของการปรับตัวในระดับสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ปรากฏในระบบ CHECO ภายใต้การกำกับของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้เร่งให้มหาวิทยาลัยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง เกิดการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) และการเรียนรู้แบบไฮบริด (Hybrid Learning) ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการเข้าถึงการศึกษา แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) และความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานของผู้เรียนและสถาบันอุดมศึกษามีความชัดเจนยิ่งขึ้น (Bond et al., 2024) อย่างไรก็ตาม การสังเคราะห์งานวิจัยร่วมสมัยสะท้อนว่า ความท้าทายของการเปลี่ยนผ่านสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัลมิได้อยู่ที่การจัดหาเทคโนโลยีหรือการปรับปรุงหลักสูตรเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลให้สามารถพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Bearman et al., 2023; Bond et al., 2024; Padmarudram Sasidharan et al., 2024) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Freire (1970) ที่วิพากษ์รูปแบบการศึกษาแบบ *Banking Education* ซึ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน มากกว่าการสร้างพื้นที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม สร้างองค์ความรู้ และพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมและหลักฐานเชิงประจักษ์ จึงอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนผ่านสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัลไม่ควรถูกจำกัดอยู่เพียงการลงทุนด้านเทคโนโลยีหรือการเพิ่มจำนวนหลักสูตรใหม่ แต่ควรครอบคลุมการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ การออกแบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการบูรณาการเทคโนโลยีกับการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถธำรงบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ พัฒนาพลเมือง และขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในยุคปัญญาประดิษฐ์

การเปลี่ยนผ่านของอุดมศึกษาไทยในยุคดิจิทัล

การเปลี่ยนผ่านของอุดมศึกษาไทยในยุคดิจิทัลมิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของบทบาท พันธกิจ และคุณค่าของมหาวิทยาลัยในสังคมร่วมสมัย จากการสังเคราะห์วรรณกรรมพบว่า สถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกกำลังเผชิญแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ การแข่งขันทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องปรับตัวทั้งด้านการบริหาร การพัฒนาหลักสูตร และการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดคำถามสำคัญว่า การปรับตัวของมหาวิทยาลัยกำลังนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา หรือกำลังเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และพันธกิจดั้งเดิมของสถาบันอุดมศึกษา

งานของ Marginson (2016) อธิบายว่า ภายใต้กระแสทุนนิยมเสรีใหม่ (Neoliberalism) มหาวิทยาลัยจำนวนมากได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับการสร้างองค์ความรู้และการพัฒนาพลเมือง ไปสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยการแข่งขัน ประสิทธิภาพ ตัวชี้วัด และการจัดอันดับมหาวิทยาลัย ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Altbach และ Salmi (2011) ซึ่งชี้ว่า แม้การมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก (World-Class University) จะช่วยยกระดับคุณภาพการวิจัยและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจทำให้มหาวิทยาลัยละเลยพันธกิจในการรับใช้สังคม การพัฒนาชุมชน และการธำรงความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนผ่านของอุดมศึกษาจึงมิใช่เพียงการแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ หากแต่เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการตอบสนองต่อเศรษฐกิจฐานความรู้กับการรักษาคุณค่าพื้นฐานของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันสาธารณะ

ในบริบทของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ความท้าทายดังกล่าวยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น Selwyn (2019) เสนอว่า การประยุกต์ใช้ AI ในการศึกษามักถูกอธิบายผ่านวาทกรรมของประสิทธิภาพ นวัตกรรม และการเพิ่มผลผลิต มากกว่าการพิจารณาผลกระทบด้านจริยธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และความหมายของการเรียนรู้ ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับ Crawford (2021) ซึ่งชี้ว่า AI มิได้เป็นเทคโนโลยีที่เป็นกลาง หากแต่สะท้อนอำนาจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และอคติที่ฝังอยู่ในข้อมูลและอัลกอริทึม ดังนั้น การบูรณาการ AI เข้าสู่มหาวิทยาลัยโดยปราศจากกรอบจริยธรรมและการกำกับดูแลที่เหมาะสม อาจทำให้การจัดการศึกษาถูกขับเคลื่อนด้วยตรรกะของข้อมูล ประสิทธิภาพและการควบคุม มากกว่าการพัฒนาความเป็นมนุษย์และการเรียนรู้เชิงวิพากษ์

ประเด็นดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากงานของ Bender et al. (2021) ซึ่งอธิบายว่า แบบจำลองภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Models: LLMs) เช่น ChatGPT มิได้มีความเข้าใจเชิงความหมายเช่นเดียวกับมนุษย์ แต่ทำงานโดยอาศัยการคาดการณ์รูปแบบของภาษา (stochastic parrots) จากข้อมูลจำนวนมหาศาล แม้ AI จะสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ การสืบค้นข้อมูล และการสร้างเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็มีข้อจำกัดด้านความถูกต้อง ความเอนเอียงของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ หากผู้เรียนพึ่งพา AI โดยขาดการคิดวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล และการใช้วิจารณญาณ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอาจถูกลดทอนลง

ขณะเดียวกัน งานทบทวนวรรณกรรมของ Bearman, Ryan และ Ajjawi (2023) พบว่าวาทกรรมเกี่ยวกับ AI ในอุดมศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นศักยภาพของ AI ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ มากกว่าการอภิปรายประเด็นด้านจริยธรรม ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และผลกระทบต่อบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน สอดคล้องกับการสังเคราะห์งานวิจัยของ Bond et al. (2024) ที่เสนอว่า การพัฒนามหาวิทยาลัยดิจิทัลควรดำเนินควบคู่กับการกำกับดูแลด้านจริยธรรม ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน และการออกแบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มิใช่เพียงการลงทุนด้านเทคโนโลยีหรือการนำ AI มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนเท่านั้น

เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย แม้สถาบันอุดมศึกษาจะเร่งปรับตัวผ่านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบคลังหน่วยกิต และการบูรณาการ AI เข้าสู่การจัดการศึกษา แต่หลักฐานจากงานวิจัยร่วมสมัยสะท้อนว่า ความท้าทายที่สำคัญยังคงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสมรรถนะของผู้สอน และการส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน มากกว่าการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างของหลักสูตรเพียงอย่างเดียว (Bearman et al., 2023; Bond et al., 2024) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Freire (1970) ที่วิพากษ์รูปแบบการศึกษา

แบบ *Banking Education* ซึ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้มากกว่าการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถาม สร้างองค์ความรู้ และพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมและหลักฐานเชิงประจักษ์ บทความนี้เสนอว่า ความท้าทายสำคัญของอุดมศึกษาไทยมิได้อยู่ที่การขาดเทคโนโลยี หากแต่อยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่างการเปลี่ยนผ่านสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัลกับการธำรงพันธกิจพื้นฐานของมหาวิทยาลัยในการพัฒนามนุษย์ องค์ความรู้ และสังคม การเปลี่ยนผ่านที่ยั่งยืนจึงควรตั้งอยู่บนกรอบแนวคิด Balanced Digital University ซึ่งประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation) (2) การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน (Competency Development) (3) การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิพากษ์และคุณค่าความเป็นมนุษย์ (Humanistic and Critical Learning) และ (4) การกำกับดูแลการใช้ AI บนพื้นฐานของจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ (Ethical AI Governance) กรอบแนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่า ความสำเร็จของมหาวิทยาลัยในยุคปัญญาประดิษฐ์ไม่ควรวัดจากความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่ควรวัดจากความสามารถในการบูรณาการนวัตกรรมกับคุณค่าพื้นฐานของอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งสมรรถนะทางวิชาชีพ ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสมดุล

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้เสนอองค์ความรู้ใหม่ว่า การเปลี่ยนผ่านของอุดมศึกษาไทยสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัลมิใช่เป็นเพียงกระบวนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลหรือปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการจัดการศึกษา หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของบทบาทมหาวิทยาลัย ภายใต้แรงกดดันจากเศรษฐกิจฐานความรู้ การแข่งขันระดับโลก และความคาดหวังของตลาดแรงงาน ซึ่งส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาสมรรถนะเพื่อการประกอบอาชีพกับพันธกิจในการสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ และการพัฒนาความเป็นมนุษย์

จากการสังเคราะห์วรรณกรรม งานวิจัย และเอกสารเชิงนโยบาย พบว่า แม้นโยบายด้านอุดมศึกษาของประเทศไทยจะส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการบูรณาการ AI ในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างหลักสูตร ระบบบริหาร และการนำเทคโนโลยีมาใช้ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนการสอน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัย ส่งผลให้การเปลี่ยนผ่านสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัลในหลายกรณียังคงเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง มากกว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนทัศน์ของอุดมศึกษา

นอกจากนี้ บทความยังชี้ให้เห็นความย้อนแย้งสำคัญของมหาวิทยาลัยร่วมสมัย กล่าวคือ ในขณะที่มหาวิทยาลัยถูกผลักดันให้เพิ่มศักยภาพด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี และความสามารถในการแข่งขันเพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิทัล บทบาทด้านการสร้างพลเมือง การส่งเสริมคุณค่าทางมนุษยศาสตร์ และการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์กลับมีแนวโน้มลดความสำคัญลง ความย้อนแย้งดังกล่าวสะท้อนว่าความสำเร็จของมหาวิทยาลัยในยุคดิจิทัลไม่ควรถูกประเมินจากจำนวนหลักสูตรใหม่ การใช้เทคโนโลยี หรือการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานเพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนให้มีวิจารณญาณ จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่กัน อีกประเด็นหนึ่งที่บทความนี้เสนอ คือ AI กำลังเปลี่ยนบทบาทของมหาวิทยาลัยจากการเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่การเป็นพื้นที่พัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้อย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากข้อมูลและสารสนเทศสามารถเข้าถึงและสร้างขึ้นได้อย่างรวดเร็วผ่านระบบ AI

คุณค่าของมหาวิทยาลัยจึงมิได้อยู่ที่การถ่ายทอดข้อมูล หากแต่อยู่ที่การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตัดสินใจเชิงจริยธรรม และประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนในบริบทของสังคมจริง บนพื้นฐานของข้อค้นพบดังกล่าว บทความนี้จึงเสนอ Balanced Digital University Framework เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation) เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้ (2) การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน (Competency Development) ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและทักษะแห่งอนาคต (3) การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิพากษ์และความเป็นมนุษย์ (Humanistic and Critical Learning) เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม และ (4) การกำกับดูแลการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม (Ethical AI Governance) เพื่อให้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเกิดความโปร่งใส ความเป็นธรรม และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้เรียนและสังคม

องค์ความรู้ใหม่นี้สะท้อนว่า การพัฒนา “มหาวิทยาลัยดิจิทัล” ที่ยั่งยืนมิได้หมายถึงการเพิ่มการลงทุนด้านเทคโนโลยีหรือการขยายการใช้ AI เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องเป็นการออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยี นวัตกรรม คุณค่าความเป็นมนุษย์ และความรับผิดชอบต่อสังคมเข้าด้วยกัน เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล พร้อมทั้งยังคงรักษาพันธกิจพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้ พัฒนามนุษย์ และขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบหลัก	เป้าหมายสำคัญ	แนวทางการดำเนินการ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ความท้าทายสำคัญ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
1. การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation)	เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI	• พัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลของมหาวิทยาลัย (Digital Ecosystem) • ใช้ AI และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ในการสนับสนุนการตัดสินใจ • พัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid/Blended Learning) • ส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม	• ระบบบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและโปร่งใส • ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา • การเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง	• ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) • ความปลอดภัยของข้อมูลและความเป็นส่วนตัว • การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร	• ร้อยละของกระบวนการที่เป็นดิจิทัล • ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อระบบดิจิทัล • ระดับความพร้อมด้านดิจิทัลของมหาวิทยาลัย (Digital Maturity Level)
2. การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน (Competency Development)	พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งอนาคตและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต	• พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) • ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank) • เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Work-integrated Learning) • ส่งเสริมทักษะดิจิทัลและทักษะข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary Skills)	• ผู้เรียนมีสมรรถนะและความยืดหยุ่นในการประกอบอาชีพ • สามารถปรับตัวและเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต • มีความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน	• การออกแบบหลักสูตรที่ตอบโจทย์อนาคตแต่ไม่ละเลยบริบทท้องถิ่น • การประเมินสมรรถนะที่สะท้อนการเรียนรู้จริง • ความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมและชุมชน	• ร้อยละของผู้เรียนที่มีสมรรถนะตามเกณฑ์ที่กำหนด • การมีงานทำ/การประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับสมรรถนะ • จำนวนผู้เรียนที่เรียนรู้ต่อเนื่องผ่านระบบคลังหน่วยกิต
3. การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิพากษ์และความเป็นมนุษย์ (Humanistic and Critical Learning)	ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ จริยธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบต่อสังคม	• จัดการเรียนรู้ที่เน้น Active Learning, Problem-based Learning, และการอภิปราย • บูรณาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในทุกสาขา • ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสังคมและการเรียนรู้เพื่อการเป็นพลเมือง • สร้างพื้นที่เสรีทางวิชาการและการตั้งคำถาม	• ผู้เรียนมีวิจารณญาณและจริยธรรมในโลกดิจิทัล • เข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสังคมอย่างลึกซึ้ง • มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและการพัฒนาที่ยั่งยืน	• วัฒนธรรมการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยายและการท่องจำ • การให้คุณค่ามนุษยศาสตร์ในระบบการประเมินและจัดอันดับ • ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร	• ระดับการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน • จำนวนรายวิชาที่บูรณาการมนุษยศาสตร์และจริยธรรม • การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้เรียน
4. การกำกับดูแลการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม (Ethical AI Governance)	ใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ โปร่งใส และเป็นธรรมต่อผู้เรียนและสังคม	• กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติด้านจริยธรรม AI • ตรวจสอบความโปร่งใสและลดอคติของอัลกอริทึม • ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านจริยธรรมดิจิทัลแก่บุคลากรและผู้เรียน • สร้างกลไกกำกับดูแลและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	• การใช้ AI ปลอดภัย โปร่งใส และเป็นธรรม • ผู้เรียนมีความตระหนักรู้ด้านจริยธรรมดิจิทัล • มหาวิทยาลัยได้รับความเชื่อถือจากสังคม	• ความรวดเร็วของเทคโนโลยีและกฎหมายที่ตามไม่ทัน • การขาดความรู้ด้านจริยธรรม AI • ผลประโยชน์ทับซ้อนและการใช้ข้อมูลในทางที่ผิด	• มีนโยบาย AI Ethics ที่ชัดเจนและนำไปใช้จริง • จำนวนข้อร้องเรียน/เหตุการณ์ด้านจริยธรรม AI ลดลง • ระดับความเชื่อมั่นของผู้เรียนและสังคมต่อการใช้ AI
เป้าหมายสูงสุดของมหาวิทยาลัยดิจิทัลที่สมดุล	สร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สมดุลระหว่างเทคโนโลยี ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และความเป็นมนุษย์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสร้างคุณค่าให้ตนเอง ผู้อื่น และสังคมอย่างยั่งยืนในโลกดิจิทัล				

ภาพที่ 2 แนวคิดมหาวิทยาลัยดิจิทัลที่สมดุล (Balanced Digital University)

บทสรุป

บทความนี้สะท้อนให้เห็นว่า อุดมศึกษาไทยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ ภายใต้แรงขับเคลื่อนของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการแข่งขันในระบบอุดมศึกษาระดับโลก การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้

ในการจัดการศึกษา หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของบทบาท พันธกิจ และคุณค่าของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันที่ทำหน้าที่สร้างองค์ความรู้ พัฒนามนุษย์ และขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า นโยบายการพัฒนามหาวิทยาลัยดิจิทัลของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ส่งเสริมการปรับหลักสูตรฐานสมรรถนะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบคลังหน่วยกิต และการบูรณาการ AI ในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหลายสถาบันยังคงมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างหลักสูตร ระบบบริหาร และการลงทุนด้านเทคโนโลยีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ การสร้างสรรค์องค์ความรู้ และการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนี้ การศึกษายังสะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งของมหาวิทยาลัยร่วมสมัย กล่าวคือ ในขณะที่มหาวิทยาลัยถูกผลักดันให้เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ผลิตกำลังคนที่ตอบสนองต่อเศรษฐกิจดิจิทัล และพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง บทบาทด้านการสร้างพลเมือง การส่งเสริมคุณค่าทางมนุษยศาสตร์ จริยธรรม และการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์กลับมีแนวโน้มลดความสำคัญลง ขณะเดียวกัน AI ได้เปลี่ยนบทบาทของมหาวิทยาลัยจากการเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นพื้นที่ที่ต้องพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และใช้วิจารณญาณในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน

องค์ความรู้ใหม่ที่บทความนี้นำเสนอ คือ Balanced Digital University Framework ซึ่งอธิบายว่าการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในยุคปัญญาประดิษฐ์ควรตั้งอยู่บนการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation) (2) การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน (Competency Development) (3) การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิพากษ์และความเป็นมนุษย์ (Humanistic and Critical Learning) และ (4) การกำกับดูแลการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม (Ethical AI Governance) กรอบแนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่า ความสำเร็จของมหาวิทยาลัยดิจิทัลไม่ควรวัดจากระดับการใช้เทคโนโลยีหรือจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนเพียงอย่างเดียว แต่ควรวัดจากความสามารถในการสร้างสมดุลระหว่างนวัตกรรมทางดิจิทัล คุณภาพการเรียนรู้ การพัฒนามนุษย์ และความรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนั้น การพัฒนาอุดมศึกษาไทยในอนาคตควรมุ่งสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ผสานเทคโนโลยีเข้ากับคุณค่าพื้นฐานของการศึกษา โดยใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้มากกว่าทดแทนกระบวนการคิดของมนุษย์ พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การคิดเชิงวิพากษ์ จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถรักษาพันธกิจในการสร้างองค์ความรู้ พัฒนาศักยภาพของมนุษย์ และมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). *แผนด้านอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566-2570).* กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2561). *นโยบายประเทศไทย 4.0 กับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2568). *รายงานการอนุมัติหลักสูตรและ/หรือปรับปรุงหลักสูตร ประจำปี พ.ศ. 2568.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

Altbach, P.G., & Salmi, J. (Eds.). (2011). *The road to academic excellence: The making of world-class research universities.* World Bank.

Bearman, M., Ryan, J., & Ajjawi, R. (2023). Discourses of artificial intelligence in higher education: A critical literature review. *Higher Education, 86*(2): 369-385. https://doi.org/10.1007/s10734-022-00937-5

Bender, E.M., Gebru, T., McMillan-Major, A., & Shmitchell, S. (2021). On the dangers of stochastic parrots: Can language models be too big?. *Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, 610-623. https://doi.org/10.1145/3442188.3445922

Bond, M., Khosravi, H., De Laat, M., & Bergdahl, N. (2024). A meta systematic review of artificial intelligence in higher education: A call for increased ethics, collaboration, and rigour. *International Journal of Educational Technology in Higher Education, 21*, Article 4. https://doi.org/10.1186/s41239-024-00461-9

Castells, M. (1996). *The rise of the network society.* Blackwell Publishers.

Crawford, K. (2021). *Atlas of AI: Power, politics, and the planetary costs of artificial intelligence.* Yale University Press.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed.* Continuum.

Marginson, S. (2016). *The dream is over: The crisis of Clark Kerr's California idea of higher education.* University of California Press.

Nussbaum, M.C. (2010). *Not for profit: Why democracy needs the humanities.* Princeton University Press.

Selwyn, N. (2019). *Should robots replace teachers? AI and the future of education.* Polity Press.

Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 2*(1): 3-10.

UNESCO. (2022). *Reimagining our futures together: A new social contract for education.* UNESCO Publishing.

World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023.* World Economic Forum.

มาตรการทางกฎหมายไทยในการตัดสินใจทางสุขภาพแทนผู้ป่วยที่หมดความสามารถในการแสดงเจตนา

Legal Measures in Thailand for Surrogate Medical Decision-Making for Patients unable to Express Their Wishes

อุดมศักดิ์ จิรกาลกุลเกษม
Udomsak Jiragarnkulgasame
นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
Doctor of Laws (LL.D.), LAW, University of Phayao
E-mail: 64035604@up.ac.th

Received: June 15, 2026; **Revised:** June 24, 2026; **Accepted:** June 29, 2026

บทคัดย่อ

เมื่อผู้ป่วยเข้าสู่วาระสุดท้ายของชีวิตและสูญเสียความสามารถในการตัดสินใจ คำถามที่ว่าผู้ใดมีอำนาจตัดสินใจทางการแพทย์แทนผู้ป่วย ยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่กฎหมายไทยมิได้ให้คำตอบไว้อย่างชัดเจน แม้มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 จะรับรองสิทธิของบุคคลในการทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือยุติความทรมานจากความเจ็บป่วย แต่สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิเฉพาะตัวซึ่งไม่อาจมอบหมายให้ผู้อื่นใช้แทนได้ ในทางปฏิบัติ ครอบครัวและแพทย์จะใช้วิธีร่วมกันตัดสินใจแทนผู้ป่วยโดยปราศจากกรอบกฎหมายใดรองรับ บทความนี้ใช้วิธีวิเคราะห์ตัวบทกฎหมายประกอบกับการเปรียบเทียบกฎหมายเชิงหน้าที่ เพื่อชี้ให้เห็นว่ากฎหมายไทยยังขาดทั้งเครื่องมือที่ให้ผู้ป่วยตั้งตัวแทนในการตัดสินใจทางสุขภาพแทนตนเมื่อถึงเวลาที่ตนไร้ความสามารถในการตัดสินใจ และลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายตามกฎหมาย โดยถอดบทเรียนจากระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกาซึ่งพัฒนากฎหมายทั้งสองนี้มาอย่างยาวนาน บทความเสนอให้ประเทศไทยวางกรอบกฎหมายแบบลำดับชั้น ที่จะส่งผลให้ (1) ทำให้บทบาทของครอบครัวซึ่งทำกันเป็นปกติอยู่แล้วโดยพฤตินัย มีสถานะทางกฎหมายอย่างเป็นทางการ ผ่านลำดับผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพตามกฎหมาย และ (2) เพิ่มเครื่องมือให้ผู้ป่วยตั้งตัวแทนโดยสมัครใจ พร้อมปรับให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ ข้อเสนอดังกล่าวจะช่วยสร้างความชัดเจนทางกฎหมายแก่การตัดสินใจทางการแพทย์ในช่วงท้ายของชีวิต ลดความไม่แน่นอนในทางปฏิบัติของบุคลากรสาธารณสุข และส่งเสริมการเคารพเจตนาของผู้ป่วยควบคู่กับบทบาทของครอบครัว

คำสำคัญ: ตัดสินใจแทนทางสุขภาพ; หนังสือแสดงเจตนา; สิทธิการตายตามธรรมชาติ; การปฏิรูปกฎหมาย; มาตรการทางกฎหมาย

Abstract

When a patient reaches the final stage of life and loses the capacity to make decisions, the question of who holds the authority to make medical decisions on the patient's behalf

remains a problem to which Thai law offers no clear answer. Although Section 12 of the National Health Act B.E. 2550 (2007) recognizes an individual's right to execute a living will declining public health services that serve only to prolong dying in the terminal phase of life or to relieve the suffering caused by illness, this right is personal in nature and cannot be delegated to or exercised by another. In practice, families and physicians jointly make decisions on behalf of the patient without any supporting legal framework. Employing doctrinal legal analysis in conjunction with functional comparative law, this article demonstrates that Thai law lacks both a mechanism enabling patients to appoint an agent to make healthcare decisions on their behalf once they become incapacitated, and a statutory default hierarchy of surrogate decision-makers. Drawing lessons from the legal system of the United States, which has developed both mechanisms over a long period, the article proposes that Thailand establish a hierarchical legal framework that would (1) confer formal legal status upon the role of the family already exercised de facto as a matter of ordinary practice through a statutory order of healthcare surrogate decision-makers, and (2) introduce a mechanism allowing patients to appoint an agent voluntarily, while adapting it to Thailand's family-centered culture. This proposal would bring legal clarity to end-of-life medical decision-making, reduce uncertainty in healthcare professionals' practice, and promote respect for patients' wishes alongside the role of the family.

Keywords: healthcare surrogate decision-maker; living will; right to a natural death; legal reform; legal measures

บทนำ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้สามารถยืดชีวิตผู้ป่วยออกไปได้แทบไม่จำกัด และในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดคำถามทางจริยธรรมและกฎหมายที่แหลมคมยิ่งขึ้นว่า เมื่อใดจึงควรยุติหรือถอนการรักษา และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น คือ ผู้ใดเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจเมื่อผู้ป่วยไม่อาจสื่อสารเจตนาของตนได้อีกต่อไป คำถามนี้ทวีความเร่งด่วนขึ้นในขณะที่ประเทศไทยกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัย โดยกรมกิจการผู้สูงอายุประเมินว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบภายในปี พ.ศ. 2568 พร้อมกับภาระโรคเรื้อรังและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อประชากรในภาวะพึ่งพิงและผู้ป่วยระยะท้ายมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้น โอกาสที่บุคคลจะตกอยู่ในภาวะหมดความสามารถในการตัดสินใจย่อมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ในเชิงกฎหมาย ประเทศไทยได้รับรองสิทธิของผู้ป่วยในการกำหนดทิศทางการรักษาของตนเองไว้แล้วในระดับหนึ่ง ผ่านมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งให้สิทธิบุคคลในการทำ “หนังสือแสดงเจตนา” (advance directive หรือ living will) เพื่อปฏิเสธบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย อย่างไรก็ตาม สิทธิตามมาตรา 12 เป็น “เอกสิทธิเฉพาะตัว” ที่ผูกติดกับเจตนาของผู้ป่วยโดยตรง กล่าวคือ ผู้ป่วยไม่อาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นตัดสินใจปฏิเสธการรักษาแทนตนได้ แม้จะเป็นญาติที่ใกล้ชิดที่สุดก็ตาม (Tengaumnuay, T., 2023: 90-109)

ยิ่งไปกว่านั้น อัตราการทำหนังสือแสดงเจตนาในทางปฏิบัติยังอยู่ในระดับต่ำมาก งานวิจัยของฐากูรและศรัณย์ ซึ่งอ้างข้อมูลของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ระบุว่าคนไทยรู้จักสิทธิตามมาตรา 12 ถึงร้อยละ 92 แต่เคยทำหนังสือแสดงเจตนาหรือวางแผนการดูแลล่วงหน้าจริงเพียงร้อยละ 14 (ฐากูร กาญจโนภาศ และศรัณย์ ธนพฤฒิวงศ์, 2567: 46-60) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Perkins, H. S., 2007: 51-57) ที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ป่วยที่ต้องกรอกเอกสารและลงนามเพื่อการแสดงเจตนาดังกล่าว เมื่อได้ปรึกษากับครอบครัว กลับพบความกังวลว่าหากลงนามไปแล้วจะทำให้ไม่ได้รับการดูแลต่อ ซึ่งเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในจังหวะที่ผู้ป่วยจะแสดงเจตนา การสื่อสารระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และคนให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพอย่างแพทย์ควรจะได้มีโอกาสสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพด้วย มิฉะนั้นตัวเครื่องมืออย่างหนังสือแสดงเจตนาเพื่อปฏิเสธบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย ก็คงจะมีประโยชน์ไม่มาก

ผลที่ตามมา คือ ในกรณีส่วนใหญ่ที่ผู้ป่วยมิได้ทำหนังสือแสดงเจตนาไว้ล่วงหน้า หรือทำไว้แต่ไม่ชัดเจน การตัดสินใจเรื่องการรักษาในวาระสุดท้ายจึงตกอยู่กับการ “ปรึกษาหารือและตกลงกัน” ระหว่างครอบครัวกับทีมแพทย์โดยพฤตินัย ทั้งที่ไม่มีบทบัญญัติใดมอบอำนาจดังกล่าวไว้อย่างชัดแจ้ง เพื่อให้เห็นปัญหานี้อย่างเป็นระบบ บทความนี้เสนอให้พิจารณาผ่านกรอบ “ลำดับชั้นของผู้ตัดสินใจแทน” ซึ่งอาจจำแนกได้เป็นห้าชั้น ได้แก่ ชั้นที่หนึ่ง เจตนาของผู้ป่วยที่แสดงไว้ล่วงหน้า ชั้นที่สอง ตัวแทนที่ผู้ป่วยตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจให้ตัดสินใจแทน ชั้นที่สาม ลำดับญาติหรือผู้ใกล้ชิดที่กฎหมายกำหนดให้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย ชั้นที่สี่ ผู้อนุบาลซึ่งศาลแต่งตั้ง และชั้นที่ห้า การตัดสินใจโดยแพทย์และทีมสุขภาพเมื่อไม่มีบุคคลอื่นที่เหมาะสม เมื่อพิจารณาตามกรอบนี้จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีเพียงชั้นที่หนึ่งตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และต้องพึ่งพาชั้นที่สี่และห้าเป็นหลัก ในขณะที่ชั้นที่สองและสาม ซึ่งเป็นกลไกที่ยืดหยุ่นและทันต่อสถานการณ์มากที่สุด กลับเป็นช่องว่างที่ขาดหายไปจากระบบกฎหมาย

แม้วรรณกรรมทางกฎหมายและการแพทย์ของไทยที่ผ่านมาจะให้ความสำคัญกับ “สิทธิปฏิเสธการรักษา” และการทำหนังสือแสดงเจตนาตามมาตรา 12 อยู่พอสมควร แต่ยังขาดการศึกษาที่วิเคราะห์อย่างเป็นระบบถึงช่องว่างสองประการอันเป็นหัวใจของปัญหา คือ (1) การที่ผู้ป่วยไม่มีเครื่องมือทางกฎหมายในการตั้งตัวแทนให้ตัดสินใจแทนซึ่งยังคงมีผลเมื่อตนไร้ความสามารถ และ (2) การที่กฎหมายไทยไม่มีลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย ช่องว่างทางวิชาการ (research gap) ในจุดนี้เอง คือ สิ่งที่บทความนี้มุ่งเติมเต็ม

บทความนี้จึงมีข้อเสนอหลักว่า ประเทศไทยควรวางกรอบกฎหมายแบบลำดับชั้น สำหรับผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพ โดยประการแรก ทำให้บทบาทของครอบครัวที่ดำรงอยู่แล้วโดยพฤตินัยมีสถานะเป็นทางการโดยจัดทำลำดับผู้ตัดสินใจแทนตามกฎหมาย (ชั้นที่สาม) และประการที่สอง เพิ่มเครื่องมือให้ผู้ป่วยตั้งตัวแทนโดยสมัครใจซึ่งคงอยู่แม้ผู้ป่วยจะไร้ความสามารถ (ชั้นที่สอง) ทั้งนี้โดยรับโครงสร้างจากระบบของสหรัฐอเมริกา แต่ปรับให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีครอบครัวเป็นศูนย์กลางและระบบประมวลกฎหมายของไทย ในเชิงขอบเขต บทความจำกัดการพิจารณาไว้เฉพาะการตัดสินใจในช่วงท้ายของชีวิตและการถอนหรือยับยั้งการรักษาที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตาย ซึ่งต้องแยกออกจากเรื่องการุณยฆาต (euthanasia) อย่างเด็ดขาด และในเชิงระเบียบวิธี บทความใช้การวิเคราะห์ตัวบทประกอบกับการเปรียบเทียบเชิงหน้าที่กับระบบกฎหมายต่างประเทศ ในเชิงคุณูปการทางวิชาการ บทความนี้นำกรอบ “ลำดับชั้นของผู้ตัดสินใจแทน” มาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ระบบกฎหมายไทยอย่างเป็นระบบ เปิดให้เห็นภาวะที่

กฎหมายลำดับรองก้าวข้ามกฎหมายหลักจนเกิดความขัดแย้งในตัวเอง และเสนอแบบจำลองเชิงกฎหมาย (โมเดลไทย) ที่ปรับให้สอดคล้องกับระบบประมวลกฎหมายและบริบทครอบครัวของไทย

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์: ลำดับชั้นของผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพ

กรอบแนวคิดที่บทความนี้ใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ประกอบด้วยสองมิติที่สัมพันธ์กัน มิติแรก คือ คำถามว่า “ผู้ใดมีอำนาจตัดสินใจแทน” ซึ่งจำแนกเป็นลำดับชั้นห้าชั้นเรียงตามระดับการเคารพเจตจำนงของผู้ป่วย ได้แก่ ชั้นที่หนึ่ง เจตนาที่ผู้ป่วยแสดงไว้ล่วงหน้า ชั้นที่สอง ตัวแทนที่ผู้ป่วยตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจ ชั้นที่สาม ลำดับญาติหรือผู้ใกล้ชิดที่กฎหมายกำหนดให้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย ชั้นที่สี่ ผู้อนุบาลที่ศาลแต่งตั้ง และชั้นที่ห้า การตัดสินใจโดยแพทย์และทีมสุขภาพเมื่อไม่มีบุคคลอื่นที่เหมาะสม ลำดับชั้นนี้ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าการตัดสินใจแทนควรสะท้อนเจตจำนงของผู้ป่วยให้ใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ก่อนจะถอยไปสู่กลไกที่ห่างจากตัวผู้ป่วยมากขึ้นตามลำดับ

มิติที่สอง คือ คำถามว่า “ผู้ตัดสินใจแทนพึงตัดสินใจอย่างไร” ซึ่ง Allen E. Buchanan และ Dan W. Brock ได้วางลำดับมาตรฐานการตัดสินใจไว้สามขั้น คือ ปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนาที่ชัดเจนเป็นอันดับแรก หากไม่มีจึงใช้การตัดสินตามสิ่งที่ผู้ป่วยน่าจะเลือกหากยังมีความสามารถ (substituted judgment) และท้ายที่สุดจึงยึดประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย (best interest) เป็นเกณฑ์ (Buchanan, A., & Brock, D.W., 1986: 17-94) บทความนี้ใช้กรอบสองมิตินี้เป็นฐานในการวิพากษ์ว่ากฎหมายไทยรองรับลำดับชั้นของผู้ตัดสินใจแทนและมาตรฐานการตัดสินใจเหล่านี้เพียงใด และยังขาดส่วนใด

เนื้อหา (ประเด็นที่ 1) สภาพปัญหาและช่องว่างของกฎหมายไทย

1.1 สิทธิเฉพาะตัวในการแสดงเจตนาตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่ว่างของกรอบกฎหมายในการตั้งตัวแทนการตัดสินใจทางสุขภาพ

มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ประกอบด้วยสามวรรค วรรคหนึ่งรับรองสิทธิของ “บุคคล” ในการทำหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาในวาระสุดท้ายของ “ชีวิตตนเอง” วรรคสองกำหนดให้การดำเนินการเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และวรรคสามยกเว้นความรับผิดของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุข เฉพาะเมื่อได้ปฏิบัติตามเจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่ง ถ้อยคำของวรรคสามที่ผูกความคุ้มกันไว้กับ “เจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่ง” จึงสะท้อนอย่างชัดเจนว่าความคุ้มครองทางกฎหมายมุ่งไปที่การปฏิบัติตามเจตนาของผู้ป่วยเอง มิได้ครอบคลุมถึงการตัดสินใจของญาติหรือบุคคลอื่นแต่อย่างใด

กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาฯ พ.ศ. 2553 ซึ่งออกตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้วางรายละเอียดของหนังสือแสดงเจตนาไว้ และนิยาม “วาระสุดท้ายของชีวิต” ให้รวมถึงภาวะที่สูญเสียการทำงานของเปลือกสมองใหญ่อย่างถาวร ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ข้อ 3 วรรคสาม ของกฎกระทรวงเปิดช่องให้ผู้ทำหนังสือ “ระบุชื่อบุคคลเพื่อทำหน้าที่อธิบายความประสงค์ที่แท้จริง” ของตน อย่างไรก็ดี อำนาจของบุคคลผู้นี้จำกัดอยู่เพียงการ “อธิบายเจตนา” ที่ไม่ชัดเจน หาใช่การ “ตัดสินใจแทน” ผู้ป่วยไม่ และเมื่อพิจารณาข้อ 6 ของกฎกระทรวงซึ่งกำหนดขั้นตอนในกรณีที่ผู้ป่วยไม่มีสติสัมปชัญญะเพียงพอ จะพบว่าญาติหรือบุคคลตามข้อ 3 วรรคสาม มีบทบาทเพียง “รับทราบ” คำอธิบายและ “ร่วมปรึกษาหารือ” เท่านั้น กฎกระทรวงดังกล่าวมิได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ตัดสินใจแทนผู้ป่วยอย่างแท้จริง กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาตามกรอบ “ลำดับชั้นของผู้ตัดสินใจแทน”ระบบกฎหมายไทยให้ไว้เพียงชั้นที่หนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องเจตนาของเจ้าตัว

เสริมด้วย “ผู้อธิบายเจตนา” ซึ่งมีอำนาจน้อยกว่ากว่าผู้ตัดสินใจแทน (surrogate) กล่าวอีกนัยหนึ่ง กฎหมายหลักยังมิได้มอบอำนาจให้บุคคลในครอบครัวตัดสินใจแทนผู้ป่วย คงให้มีสถานะเพียงผู้อธิบายความประสงค์ของผู้ป่วยเท่านั้น

เหตุที่ “ผู้อธิบายเจตนา” ไม่อาจถือเป็นผู้ตัดสินใจแทนได้นั้น มาจากความแตกต่างเชิงอำนาจที่เป็นสาระสำคัญ กล่าวคือ ผู้อธิบายเจตนาทำได้เพียงถ่ายทอดความประสงค์ที่ผู้ป่วยเคยแสดงไว้ให้ชัดเจนขึ้น แต่ไม่อาจก่อการตัดสินใจใหม่ในเรื่องที่ผู้ป่วยมิได้ระบุไว้ล่วงหน้าได้ ในขณะที่สถานการณ์จริงทางการแพทย์มักมีคำถามที่ผู้ป่วยไม่เคยคาดคิดหรือระบุไว้ ทำให้ลำพังการอธิบายเจตนาไม่เพียงพอต่อการดูแลรักษา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในเชิงรัฐธรรมนูญ การขยายสถานะของบุคคลดังกล่าวให้เป็นผู้ตัดสินใจแทนที่มีอำนาจอย่างแท้จริง มิได้ขัดต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญรับรอง หากแต่เป็นการทำให้สิทธิดังกล่าวมีผลในทางปฏิบัติเมื่อผู้ทรงสิทธิไม่อยู่ในวิสัยที่จะใช้สิทธิด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดง ฟ.11/2558 ที่ยืนยันว่าการปฏิเสธการรักษาตามมาตรา 12 ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยมีเงื่อนไขสำคัญว่าต้องวางกลไกคุ้มครองให้การตัดสินใจแทนยังคงยึดโยงกับเจตจำนงและประโยชน์ของผู้ป่วยเป็นที่ตั้ง

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อมองในเชิงฐานคิด จะเห็นว่ามาตรา 12 ถูกออกแบบบนฐานของแนวคิด “เสรีนิยมที่เน้นเอกราชแห่งตน” (liberal autonomy) ซึ่งวางผู้ป่วยแต่ละคนเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจในฐานะปัจเจกบุคคล แต่บริบทสังคมไทยกลับมีลักษณะเป็นการตัดสินใจโดยมีครอบครัวเป็นศูนย์กลาง (family-centered decision making) ที่ครอบครัวมีบทบาทร่วมอย่างสูงในวาระสุดท้ายของชีวิต ความไม่สอดคล้องระหว่างฐานคิดของตัวบทกับวิถีปฏิบัติจริงนี้เอง เป็นเหตุให้กฎหมายที่มีอยู่ไม่อาจตอบโจทย์สถานการณ์ที่ครอบครัวเข้ามาร่วมตัดสินใจแทนผู้ป่วยโดยพฤตินัย ซึ่งบทความจะวิเคราะห์ความตึงเครียดเชิงวัฒนธรรมนี้โดยละเอียดอีกครั้งในหัวข้อ 3.2

1.2 ความไม่สอดคล้องระหว่างมาตรฐานวิชาชีพกับตัวบทกฎหมาย

น่าสังเกตว่าแนวคิดเรื่องผู้ตัดสินใจแทนและการมอบอำนาจทางสุขภาพมิได้ขาดหายไปจากระบบของไทยทั้งหมด หากแต่ปรากฏอยู่แล้วในระดับ “กฎหมายลำดับรองอื่นๆ” (soft law) กล่าวคือ ประกาศคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง นิยามปฏิบัติการของคำที่เกี่ยวข้องกับการดูแลแบบประคับประคองสำหรับประเทศไทย พ.ศ. 2563 ได้นิยาม “ผู้ตัดสินใจแทน (surrogate decision maker)” และ “หนังสือมอบอำนาจการตัดสินใจทางสุขภาพ (durable power of attorney)” ไว้อย่างเป็นทางการ และต่อมามาตรฐานการวางแผนการดูแลล่วงหน้าสำหรับประเทศไทย พ.ศ. 2565 ซึ่งจัดทำโดยสมาคมบริบาลผู้ป่วยระยะท้ายร่วมกับกรมอนามัย ได้พัฒนาแบบฟอร์มให้ผู้ป่วย “เลือกผู้ตัดสินใจแทน” โดยกำหนดว่าผู้ตัดสินใจแทนไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือทางกฎหมายกับผู้ป่วย และควรมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าในระดับมาตรฐานวิชาชีพนี้กลับเผยให้เห็นช่องว่างทางกฎหมายในด้านหนึ่ง กล่าวคือ มาตรฐานการวางแผนการดูแลล่วงหน้าสำหรับประเทศไทย พ.ศ. 2565 ให้ผู้ตัดสินใจแทน “ตัดสินใจในเรื่องที่ผู้ป่วยมิได้กำหนดไว้ล่วงหน้า” ได้ ซึ่งเป็นบทบาทที่กว้างกว่าเพียง “อธิบายเจตนา” ตามที่กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาฯ พ.ศ. 2553 อนุญาต แต่ในอีกด้านหนึ่ง นิยามและแบบฟอร์มดังกล่าวกลับยังคงผูกฐานทางกฎหมายไว้กับมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ และกฎกระทรวงดังกล่าว ซึ่งให้อำนาจเพียงการอธิบายเจตนาเท่านั้น ผลก็คือเกิดสภาวะที่กฎหมายขัดกันเอง ในทางปฏิบัติบทบาทของผู้ตัดสินใจแทนไปได้

ไกลกว่าที่กฎหมายหลักรองรับ ดังนั้น สิ่งที่ประเทศไทยยังไม่มี จึงมิใช่ “แนวคิด” เรื่องผู้ตัดสินใจแทน หากแต่เป็น “สถานะทางกฎหมายที่มอบอำนาจตัดสินใจได้จริงและบังคับได้”

1.3 ความไม่แน่นอนในทางปฏิบัติและความสับสนของวิชาชีพ

ช่องว่างเชิงโครงสร้างข้างต้นส่งผลสะเทือนถึงการปฏิบัติจริง การสำรวจทัศนคติของนักกฎหมายไทยพบว่านักกฎหมายจำนวนไม่น้อยยังมองว่าการปฏิบัติตามเจตนาปฏิเสธการรักษาของผู้ป่วยอาจเข้าข่ายความผิดอาญา (พิสิษฐ์ ศรีอัคคโภคิน, 2561: 139-158) ในฝั่งวิชาชีพแพทย์ การศึกษาในกลุ่มแพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปพบว่ามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนระหว่างการดูแลแบบประคับประคองกับการุณยฆาตสูงถึงร้อยละ 41 (Chutarattanakul, L., et al., 2024: 96) ขณะที่งานวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มแพทย์ปฐมภูมิชี้ว่า “การตัดสินใจในวาระสุดท้ายของชีวิตไม่ได้เป็นเอกสิทธิ์ของผู้ป่วยแต่เพียงผู้เดียว” และแพทย์มักเผชิญกับการที่ครอบครัวขอให้ปกปิดผลวินิจฉัยจากผู้ป่วย ตลอดจนการที่สมาชิกครอบครัวเรียกร้องให้ใช้เทคโนโลยีพยุงชีพอย่างเต็มที่ (พิมอากรณ์ เสียมไหม และคณะ, 2565: 94-102) ความสับสนเหล่านี้ตอกย้ำความจำเป็นของกรอบกฎหมายที่ชัดเจน และควรเน้นย้ำว่าการยับยั้งหรือถอนการรักษาที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายนั้น ประกาศคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2563 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “การปฏิเสธการรักษามิใช่การทำการุณยฆาต” สอดคล้องกับคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดง ฟ.11/2558 ที่ได้วินิจฉัยไว้อย่างชัดเจนว่า การปฏิเสธการรักษาตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และไม่ใช่เรื่องการเร่งความตายของผู้ป่วยให้มาถึงเร็วขึ้น (Euthanasia หรือ Mercy Killing)

เนื้อหา (ประเด็นที่ 2) บทเรียนจากสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นระบบกฎหมายที่พัฒนาเครื่องมือตัดสินใจแทนทางสุขภาพมายาวนานกว่าครึ่งศตวรรษ การถอดบทเรียนในที่นี้มุ่งใช้สหรัฐอเมริกาเป็น “กรณีศึกษา” มิใช่แม่แบบที่จะเสนอให้ประเทศไทยลอกตามทั้งหมด โดยจะพิจารณาทั้งด้านที่เป็นความสำเร็จและด้านที่เป็นข้อพึงระวังควบคู่กันไป

2.1 ฐานของสิทธิปฏิเสธการรักษา และพัฒนาการเชิงคดี

รากฐานของสิทธิในการกำหนดการรักษาของตนเองในสหรัฐอเมริกาย้อนไปถึงหลัก “self-determination” ในคดี Schloendorff v. Society of New York Hospital ในปี 1914 ที่ผู้พิพากษา Cardozo วางหลักว่าบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะและมีจิตปกติย่อมมีสิทธิกำหนดสิ่งที่จะกระทำต่อร่างกายของตน (Paris, J., & O'Connell, K., 1991: 1-10) ต่อมาในคดี In re Quinlan ปี 1976 และคดีสำคัญ Cruzan v. Director, Missouri Department of Health ปี 1990 ศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาได้วางหลักว่า รัฐอาจกำหนดให้การถอนการรักษาผู้ป่วยที่ไร้ความสามารถกระทำได้ต่อเมื่อมี “พยานหลักฐานที่ชัดแจ้งและน่าเชื่อ (clear and convincing evidence)” ถึงความประสงค์ของผู้ป่วย และที่สำคัญศาลเห็นว่ารัฐธรรมนูญมิได้บังคับให้รัฐต้องมอบ “อำนาจการตัดสินใจแทน (substituted judgment)” ให้แก่ครอบครัวโดยอัตโนมัติ (Orentlicher, D., 2020: 155) คำวินิจฉัยนี้จึงเป็นทั้งการยืนยันสิทธิปฏิเสธการรักษา และการชี้ให้เห็นว่า หากปราศจากเครื่องมือทางกฎหมายที่ชัดเจน ครอบครัวก็อาจไม่มีอำนาจตัดสินใจแทนผู้ป่วยได้

2.2 เครื่องมือตามกรอบ “ลำดับชั้นของผู้ตัดสินใจแทน” ในชั้นที่สอง “หนังสือมอบอำนาจ” ที่อำนาจในการตัดสินใจยังคงอยู่เมื่อผู้แสดงเจตนาไร้ความสามารถ

บทเรียนแรกจากสหรัฐอเมริกาคื อ การแก้ปัญหา “ตัวแทนสิ้นสุดเมื่อไร้ความสามารถ” ด้วยการสร้างเครื่องมือที่เรียกว่า “durable power of attorney for health care” โดยคำว่า durable หมายถึง

การมอบอำนาจที่ “คงอยู่” ต่อไปแม้ผู้มอบอำนาจจะตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ อันเป็นการกลับด้านของหลักตัวแทนทั่วไป เครื่องมือนี้ทำให้ผู้ป่วยสามารถแต่งตั้งบุคคลที่ตนไว้วางใจ (agent) ให้ตัดสินใจทางการแพทย์แทนได้จริง ทั้งนี้กว่าสหรัฐอเมริกาจะสามารถตั้งตัวแทนตัดสินใจทางสุขภาพได้ ต้องย้อนไปถึงยุคที่สหรัฐอเมริกา เริ่มต้นสามารถทำหนังสือแสดงเจตนาแบบระบุแผนการรักษา ซึ่ง Louis Kutner เป็นผู้บัญญัติคำขึ้นในปี ค.ศ. 1968 (Kutner, L., 1968: 539) ก็ยังถูกวิจารณ์ว่ามีข้อบกพร่องสำคัญ โดยเฉพาะคำวิจารณ์จากนักกฎหมายที่ชี้ให้เห็นว่ากฎหมาย living will ของมลรัฐต่างๆ มักมีจุดอ่อนสี่ประการ ได้แก่ (1) ใช้ได้เฉพาะผู้ป่วยระยะสุดท้าย (2) จำกัดไว้แค่ประเภทการรักษาที่ปฏิเสธได้ (2) ไม่มีบทลงโทษผู้ให้บริการ เช่น สถานพยาบาลที่ไม่ปฏิบัติตาม (4) และที่สำคัญที่สุด คือ ไม่เปิดให้ผู้ป่วยตั้งตัวแทนมาตัดสินใจแทน (Annas, G.J., 1991: 1210-1213) ข้อวิจารณ์นี้ตอกย้ำว่าลำพังหนังสือแสดงเจตนาแบบระบุแผนการรักษาย่อมไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีเครื่องมือตั้งตัวแทนควบคู่กันไปด้วย

2.3 เครื่องมือตามกรอบ “ลำดับชั้นของผู้ตัดสินใจแทน” ในชั้นที่สาม ลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายและกฎหมายในระดับสหพันธรัฐที่กำหนดสภาพบังคับ

เมื่อผู้ป่วยมิได้ตั้งตัวแทนไว้ สหรัฐอเมริกาอาศัยกลไกทางกฎหมายในการให้บุคคลอื่นมีอำนาจตัดสินใจแทนผู้ป่วย (default surrogate statute) ซึ่งกำหนดลำดับบุคคลที่มีอำนาจตัดสินใจแทนโดยปริยาย เพื่อหลีกเลี่ยงการต้องร้องขอให้ศาลตั้งผู้พิทักษ์ในทุกกรณี กฎหมายต้นแบบที่ทันสมัยที่สุด คือ กฎหมายว่าด้วยการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เป็นเอกภาพ ค.ศ. 2023 (Uniform Health-Care Decisions Act 2023) ของคณะกรรมการร่างกฎหมายแม่แบบ (Uniform Law Commission) ซึ่งมาตรา 8 แห่งกฎหมายดังกล่าว กำหนดเรื่องการมอบอำนาจตัดสินใจทางสุขภาพ และมาตรา 12 แห่งกฎหมายดังกล่าว วางลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายไว้ถึงเก้าลำดับ ตั้งแต่บุคคลที่ผู้ป่วยระบุไว้ คู่สมรส บุตรหรือบิดามารดา ผู้อยู่กินด้วยกัน พี่น้อง ไปจนถึงผู้ที่แสดงความห่วงใยเป็นพิเศษและรู้ค่านิยมของผู้ป่วย พร้อมทั้งมีมาตรา 13 แห่งกฎหมายดังกล่าว รองรับกรณีที่ผู้ตัดสินใจแทนหลายคนเห็นไม่ตรงกัน ส่วนในระดับสหพันธรัฐ กฎหมายว่าด้วยการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ป่วย ค.ศ. 1990 (Patient Self-Determination Act 1990) ทำหน้าที่เป็น “กฎหมายที่ทำให้มั่นใจ” ที่บังคับให้สถานพยาบาลซึ่งรับเงินสนับสนุนจากรัฐต้องแจ้งสิทธิ สอบถามและบันทึกว่าผู้ป่วยมีหนังสือแสดงเจตนาหรือไม่ และปฏิบัติตามเอกสารดังกล่าว โดยกฎหมายฉบับนี้มิได้สร้างสิทธิขึ้นใหม่ หากแต่บังคับให้ผู้ให้บริการแจ้งสิทธิที่ผู้ป่วยมีอยู่แล้วตามกฎหมายของแต่ละมลรัฐ (Paris, J., & O'Connell, K., 1991: 1-10)

2.4 รากฐานจริยศาสตร์ทางการแพทย์ของลำดับการตัดสินใจ

ในเชิงจริยศาสตร์การแพทย์ Allen E. Buchanan และ Dan W. Brock ได้วางกรอบการตัดสินใจแทนผู้ป่วยที่ไร้ความสามารถซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยจัดลำดับหลักการชี้นำไว้สามขั้น ได้แก่ ขั้นแรก ปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนาที่ชัดเจน ขั้นที่สอง หากไม่มีเจตนาที่ชัดเจน ให้ใช้หลัก (substituted judgment) คือ ตัดสินตามสิ่งที่ผู้ป่วยน่าจะเลือกหากยังมีความสามารถ และขั้นที่สาม หากไม่อาจหยั่งทราบความประสงค์ได้ ให้ตัดสินตาม “ประโยชน์สูงสุด (best interest)” ของผู้ป่วยที่สำคัญ งานวรรณกรรมยังเสนอว่าครอบครัวควรได้รับการสันนิษฐานให้เป็นผู้ตัดสินใจหลัก เพราะอยู่ในฐานะที่รู้ค่านิยมและห่วงใยผู้ป่วยมากที่สุด (Buchanan, A., & Brock, D.W., 1986: 17-94) ข้อเสนอเชิงจริยศาสตร์ทางการแพทย์นี้มีนัยสำคัญต่อบริบทไทย เพราะแสดงให้เห็นว่าการให้ครอบครัวเป็นผู้ตัดสินใจแทนมิใช่เพียงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไทย หากแต่มีฐานรองรับในจริยศาสตร์การแพทย์ในเชิงความเป็นสากล

2.5 ข้อพึงระวังจากประสบการณ์ของสหรัฐอเมริกา

กระนั้น ระบบของสหรัฐอเมริกาก็มีบทเรียนที่ถูกวิจารณ์ที่ไทยควรหลีกเลี่ยง ประการแรก กฎหมายที่กระจัดกระจายตามแต่ละมลรัฐทำให้เกิดความไม่สม่ำเสมอ ทั้งในเรื่องว่าผู้ใดเป็นผู้ตัดสินใจแทนได้ ครอบคลุมผู้ป่วยภาวะใด และปฏิเสธการรักษาประเภทใดได้บ้าง (Orentlicher, D., 2020: 155) ประการที่สอง แม้จะมีเครื่องมือครบถ้วน แต่อัตราการทำหนังสือแสดงเจตนาจริงกลับต่ำกว่าร้อยละ 15-17 ของประชากร (Paris, J., & O'Connell, K., 1991: 1-10) (Foiles, T., 2007: 21) ซึ่งยิ่งตอกย้ำความสำคัญของการมีลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายไว้รองรับ ประการที่สาม การปล่อยให้ศาลตีความเป็นรายกรณีโดยปราศจากลำดับชั้นที่ชัดเจนนำไปสู่ความไม่แน่นอน นักวิชาการจึงเสนอว่าการบัญญัติลำดับผู้ตัดสินใจแทนเป็นกฎหมายย่อมดีกว่าการพึ่งพาคำพิพากษาเป็นรายกรณี (Eisenberg, K. G., 1988: 353-384) และประการสุดท้าย หลักการตัดสินใจแทนเองก็ยังมีข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีว่าควรยึด “ความประสงค์ในอดีต” หรือ “ประโยชน์ในปัจจุบัน” ของผู้ป่วย (Robertson, J.A., 1991: 1139-1202) ซึ่งเป็นประเด็นที่การออกแบบมาตรฐานการตัดสินใจแทนทางสุขภาพต้องคำนึงถึง

เมื่อสังเคราะห์ภาพรวมข้างต้น บทเรียนสำคัญที่ประเทศไทยพึงถอดจากประสบการณ์ของสหรัฐอเมริกามีสี่ประการ ประการแรก เครื่องมือตั้งตัวแทนเพียงลำพังหรือหนังสือแสดงเจตนาเพียงลำพังย่อมไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน และเสริมด้วยลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายเพื่อรองรับกรณีที่ผู้ป่วยมิได้ตั้งตัวแทนไว้ ประการที่สอง การบัญญัติลำดับผู้ตัดสินใจแทนไว้ในกฎหมายล่วงหน้าย่อมสร้างความแน่นอนได้ดีกว่าการปล่อยให้ศาลวินิจฉัยเป็นรายกรณี ประการที่สาม ต้องระวังมิให้กฎหมายกระจัดกระจายขาดเอกภาพดังปัญหาที่เกิดจากการที่แต่ละมลรัฐบัญญัติแตกต่างกัน ซึ่งไทยในฐานะรัฐเดี่ยวที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายมีความได้เปรียบที่จะวางกฎเกณฑ์ให้เป็นมาตรฐานเดียวทั้งประเทศ และประการสุดท้าย แม้จะมีเครื่องมือครบถ้วน อัตราการใช้จริงก็อาจยังต่ำ จึงต้องอาศัยกลไกเชิงสถาบันที่กำหนดให้สถานพยาบาลแจ้งสิทธิและบันทึกเจตนาอย่างเป็นระบบควบคู่กันไป บทเรียนทั้งสี่ประการนี้เป็นฐานสำคัญของข้อเสนอเชิงนโยบายในส่วนถัดไป

เนื้อหา (ประเด็นที่ 3) ความเข้ากันได้กับบริบทของประเทศไทย

การนำโครงสร้างจากระบบกฎหมายหนึ่งไปใช้ในอีกระบบหนึ่ง ย่อมต้องพิจารณาความเข้ากันได้ของบริบททางกฎหมายและวัฒนธรรม บทความนี้เห็นว่าการรับเอาแนวคิดเรื่องลำดับผู้ตัดสินใจแทนของสหรัฐอเมริกามาใช้นั้นเป็นไปได้ แต่ต้องปรับให้สอดคล้องกับเงื่อนไขเฉพาะของไทยอย่างน้อยสามประการ

3.1 ความต่างระหว่างระบบ จารีตประเพณี กับ ลายลักษณ์อักษร

ประการแรก สหรัฐอเมริกาเป็นระบบจารีตประเพณี (common law) ที่กฎหมายพัฒนาผ่านคำพิพากษาเป็นหลัก ในขณะที่ไทยเป็นระบบประมวลกฎหมายลายลักษณ์อักษร (civil law) ที่ยึดตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ การถอดบทเรียนจึงควรเสริมด้วยตัวเทียบที่เป็นลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับไทย ในแง่นี้ ผู้เขียนจึงขอยกประสบการณ์ทางกฎหมายของประทศเยอรมนี ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะเยอรมนีก็มีทั้งเครื่องมือมอบอำนาจล่วงหน้าและระบบผู้แทนที่ศาลแต่งตั้ง โดยประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 1904 กำหนดให้ผู้แทนต้องขออนุญาตศาลพิทักษ์ในการยินยอมการรักษาที่มีความเสี่ยงสูง อย่างไรก็ตาม การศึกษาชี้ว่าการบังคับให้ทุกการตัดสินใจต้องผ่านการอนุมัติของศาลนั้น “ไม่อาจปฏิบัติได้จริงในเชิงปริมาณ” เพราะมีการตัดสินใจถอนหรือยับยั้งการรักษาจำนวนมหาศาลในแต่ละปี และการตัดสินใจของญาติที่มิได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ก็ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย (Strätling, M., et al., 2004: 209-216) บทเรียนนี้สนับสนุนข้อเสนอที่ว่าไทยควรมีลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายที่ไม่ต้องผ่านศาลในเบื้องต้น

3.2 วัฒนธรรมครอบครัวเป็นศูนย์กลางกับหลักเอกราชแห่งตน

ประการที่สอง กลไกหนังสือแสดงเจตนาและการตั้งตัวแทนของตะวันตกตั้งอยู่บนหลัก “การปกครองตนเอง (autonomy)” หรือ อิสระของปัจเจกบุคคล ในขณะที่สังคมไทยให้น้ำหนักแก่บทบาทของครอบครัวสูง เมื่อพิจารณาเบื้องต้น อาจดูเหมือนว่าทั้งสองแนวคิดขัดแย้งกัน แต่หลักฐานเชิงประจักษ์ในระดับสากลกลับชี้ว่าโมเดล “ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง” มิใช่ความล้าหลังและไม่เป็นสากล งานวิจัยของ Blackhall และคณะ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร Journal of the American Medical Association (JAMA) พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่เน้นครอบครัว เช่น ชาวอเมริกันเชื้อสายเกาหลีและเม็กซิกัน ให้คุณค่าแก่หลักการปกครองแห่งตนของผู้ป่วยน้อยกว่าชาวอเมริกันเชื้อสายยุโรปอย่างมีนัยสำคัญ (Blackhall, L.J., et al., 1995: 820-825) ซึ่งแสดงว่าหลักการปกครองแห่งตน (autonomy) เองก็มีอคติทางวัฒนธรรมแฝงอยู่ เมื่อประกอบกับข้อเสนอเชิงจริยศาสตร์ของ Allen E. Buchanan และ Dan W. Brock ที่สันนิษฐานให้ครอบครัวเป็นผู้ตัดสินใจหลัก จึงสรุปได้ว่าการทำให้บทบาทของครอบครัวเป็นทางการผ่านลำดับผู้ตัดสินใจแทนตามกฎหมายมีฐานรองรับทั้งทางทฤษฎีและเชิงประจักษ์ มิใช่เป็นเพียงการอ้างวัฒนธรรม

3.3 บริบทพุทธศาสนาและแนวคิด “การตายดี”

ประการที่สาม บริบททางพุทธศาสนาเป็นทั้งฐานความชอบธรรมและเงื่อนไขที่ต้องคำนึงถึง การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาของ (Stonington, S., & Ratanakul, P., 2006: e439) ที่ชี้ว่าการตัดสินใจในวาระสุดท้ายของคนไทยฝังแน่นอยู่ในบริบทของครอบครัว สถานที่ และความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ จนถึงขนาดที่การถอนเครื่องพยุงชีพ “ที่บ้าน” กับ “ที่โรงพยาบาล” ถูกมองว่ามีความหมายทางจริยธรรมต่างกัน ทั้งคู่จึงเสนอว่า จริยศาสตร์การแพทย์ตะวันตกเพียงลำพังไม่เพียงพอ และจำเป็นต้องมี “ความแตกต่างและพหุวัฒนธรรม” ที่ผสานแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วย ทั้งนี้ ในแง่ขององค์ประกอบของ “การตายดี” ในทัศนะของคนไทย ซึ่งการสำรวจพบว่าให้ความสำคัญสูงสุดกับการบรรเทาความทุกข์ทรมาน การได้รับการตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณ และการมีคนรักอยู่ด้วย (Srinonprasert, V., et al., 2014: S216-222) (Limpawattana, P., et al., 2019: 78) ย่อมสอดคล้องกับสิทธิในการปฏิเสธเทคโนโลยีพยุงชีพที่ไร้ประโยชน์ และเมื่อดำเนินควบคู่กับการดูแลแบบประคับประคอง การปฏิเสธการรักษาดังกล่าวก็มิใช่การทอดทิ้งผู้ป่วยแต่อย่างใด อย่างไรก็ดี ผู้เขียนขอให้พึงระวังการเหมารวม เพราะการสำรวจผู้สูงอายุไทยพบว่ากว่าร้อยละ 56 ไม่ประสงค์จะเสียชีวิตที่บ้าน (Srinonprasert, V., et al., 2014: S216-222) ซึ่งสะท้อนว่าความประสงค์ของผู้ป่วยมีความหลากหลาย และยิ่งตอกย้ำความจำเป็นของกลไกที่ให้ผู้ป่วยเลือกเอง มากกว่าการกำหนดรูปแบบตายตัว

เนื้อหา (ประเด็นที่ 4) ข้อเสนอแนะ: โมเดลกฎหมายผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพสำหรับประเทศไทย

จากการวิเคราะห์ข้างต้น บทความนี้เสนอให้ประเทศไทยวางกรอบกฎหมายผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพแบบลำดับชั้น ได้แก่ ชั้นที่หนึ่ง เจตนาของผู้ป่วยที่แสดงไว้ล่วงหน้า ซึ่งชั้นนี้ประเทศไทยเองมีกฎหมายรองรับไว้แล้ว ชั้นที่สอง ตัวแทนที่ผู้ป่วยตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจให้ตัดสินใจแทน ชั้นที่สาม ลำดับญาติ หรือผู้ใกล้ชิดที่กฎหมายกำหนดให้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย ชั้นที่สี่ ผู้อนุบาลซึ่งศาลแต่งตั้ง ประเทศไทยมีอยู่แล้ว และชั้นที่ห้า การตัดสินใจโดยแพทย์และทีมสุขภาพเมื่อไม่มีบุคคลอื่นที่เหมาะสม

ภาพรวมของโมเดลที่บทความนี้เสนอ ซึ่งเปรียบเทียบสถานะในกฎหมายไทยปัจจุบันกับข้อเสนอในแต่ละชั้น สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 โมเดลลำดับชั้นผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพสำหรับประเทศไทย

ชั้น	สาระสำคัญ	สถานะในกฎหมายไทยปัจจุบัน	ข้อเสนอของบทความ
ชั้นที่ 1	เจตนาที่ผู้ป่วยแสดงไว้ล่วงหน้า	มีแล้ว-หนังสือแสดงเจตนาตามมาตรา 12	คงไว้ และเสริมกระบวนการให้คำปรึกษา
ชั้นที่ 2	ตัวแทนที่ผู้ป่วยตั้งขึ้นโดยสมัครใจ	ยังไม่มี-มีเพียง “ผู้อธิบายเจตนา” ที่อำนาจจำกัด	เพิ่มเครื่องมือตั้งตัวแทนที่คงอำนาจเมื่อผู้ป่วยไร้ความสามารถ (รับโครงสร้างจากมาตรา 8 UHCDA 2023)
ชั้นที่ 3	ลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย	ยังไม่มี-ครอบครัวตัดสินใจโดยพฤตินัยไร้ฐานกฎหมาย	บัญญัติลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย (รับจากมาตรา 12-13 UHCDA 2023 ปรับให้เข้ากับครอบครัวไทย)
ชั้นที่ 4	ผู้อนุบาลที่ศาลแต่งตั้ง	มีแล้ว	คงไว้เป็นกลไกสำรองเมื่อจำเป็น
ชั้นที่ 5	การตัดสินใจโดยแพทย์และทีมสุขภาพ	ใช้โดยพฤตินัยเมื่อไม่มีบุคคลอื่น	คงไว้พร้อมมาตรฐานการตัดสินใจและกลไกกำกับ

4.1 ชั้นที่ 2 เครื่องมือตั้งตัวแทนที่คงอำนาจอยู่เมื่อไร้ความสามารถ

ควรยกระดับ “ผู้อธิบายเจตนา” ตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2553 ให้เป็น “ผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพ” ที่มีอำนาจตัดสินใจได้จริงและคงอยู่แม้ผู้ป่วยจะไร้ความสามารถ โดยรับโครงสร้างจากมาตรา 8 ของกฎหมายว่าด้วยการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เป็นเอกภาพ (Uniform Health-Care Decisions Act 2023) แห่งสหรัฐอเมริกามาปรับใช้ เงื่อนไขสำคัญที่ควรกำหนด ได้แก่ ผู้รับมอบอำนาจต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ ต้องมีพยาน ต้องผ่านกระบวนการให้คำปรึกษา (counseling) และผู้ป่วยสามารถเพิกถอนหรือแก้ไขได้ตลอดเวลาโดยให้ถือฉบับล่าสุดเป็นสำคัญ หากแก้ปัญหานี้ได้ก็จะเป็นการอุดช่องว่างปัญหาทางกฎหมาย ดังที่ผู้เขียนเสนอไว้ในหัวข้อ 1.1

4.2 ชั้นที่ 3 ลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายตามกฎหมาย

ในกรณีที่ผู้ป่วยมิได้ตั้งตัวแทนไว้ ควรบัญญัติลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายไว้ในกฎหมายโดยรับโครงสร้างจากมาตรา 12 แห่งกฎหมายว่าด้วยการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เป็นเอกภาพ ค.ศ. 2023 ของประเทศสหรัฐอเมริกามาปรับให้สอดคล้องกับโครงสร้างครอบครัวไทย ลำดับที่เสนออาจเริ่มจากบุคคลที่ผู้ป่วยเคยระบุไว้ จากนั้นจึงเป็น คู่สมรส บุตรที่บรรลุนิติภาวะ บิดามารดา พี่น้อง ไปจนถึงผู้ดูแลใกล้ชิดที่มิใช่ญาติทางสายเลือด ตามลำดับ ทั้งนี้ ควรกำหนดเกณฑ์กำกับว่าผู้ที่จะทำหน้าที่ตัดสินใจแทนต้องเป็น “ผู้ที่รู้ค่านิยมและความประสงค์ของผู้ป่วยมากที่สุด” มิใช่เพียงผู้ที่มีลำดับญาติสูงสุด และควรมีกลไกระงับข้อขัดแย้งเมื่อผู้ตัดสินใจแทนหลายคนเห็นไม่ตรงกัน ตามแนวทางของมาตรา 13 แห่งกฎหมายว่าด้วยการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เป็นเอกภาพ ค.ศ. 2023 ของประเทศสหรัฐอเมริกา การออกแบบเช่นนี้จะทำให้บทบาทของครอบครัวที่ดำรงอยู่แล้วโดยพฤตินัยมีความชัดเจนและตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันการฟ้องร้องเป็นคดีให้รกศาลวุ่นวายไป ซึ่งที่กล่าวมาในประเด็นนี้ จะทำให้

การอุดช่องว่างของปัญหาในประเด็นเรื่อง ความไม่สอดคล้องระหว่างมาตรฐานวิชาชีพกับตัวบทกฎหมาย ดังที่ผู้เขียนเสนอไว้ในหัวข้อ 1.2

4.3 มาตรฐานการตัดสินใจและการกำกับเพื่อป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด

เมื่อนำข้อเสนอการอุดช่องว่างดังที่เสนอไปในหัวข้อ 4.1 และ 4.2 มารวมกัน ก็ควรจะมีประเด็นที่กำลังจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้ เพื่อทำให้บุคคลากรทางการแพทย์มีความแน่นอนในทางปฏิบัติเพื่อแก้สภาพปัญหาบุคคลากรทางการแพทย์ที่มีความไม่แน่นอนในการปฏิบัติงาน ดังที่เขียนไว้ในหัวข้อ 1.3 กล่าวคือ เพื่อให้กรอบกฎหมายลำดับชั้นทำงานได้อย่างเป็นธรรม ควรกำหนดมาตรฐานการตัดสินใจให้ผู้ตัดสินใจแทนยึดหนังสือแสดงเจตนาเป็นอันดับแรก ตามด้วยการตัดสินของผู้ตัดสินใจแทน ที่พึงรู้ความประสงค์ที่ผู้ป่วยน่าจะเลือก และประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยเป็นลำดับสุดท้าย พร้อมกันนี้ ควรวางมาตรการป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด เช่น การกำหนดให้เจตนาที่ผู้ป่วยแสดงไว้เองมีลำดับเหนือกว่าการตัดสินใจของตัวแทนหรือญาติ การใช้การประชุมครอบครัว (family meeting) ร่วมกับทีมสหสาขาวิชาชีพเป็นกลไกปรึกษาหารือและระงับข้อพิพาท ตลอดจนการกำหนดเงื่อนไขให้บุคลากรสาธารณสุขสามารถทบทวนหรือคัดค้านการตัดสินใจของผู้ตัดสินใจแทนได้เมื่อการตัดสินใจนั้นขัดต่อประโยชน์ของผู้ป่วยอย่างชัดเจน อันเป็นแนวทางตาม “หลักการแทรกแซง (interventional principles)” ของ Allen E. Buchanan และ Dan W. Brock ทั้งนี้ ต้องเน้น ต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป ถึงเส้นแบ่ง ที่ชัดเจนว่ากรอบนี้ครอบคลุมเฉพาะการยับยั้งหรือถอนการรักษาที่ไร้ประโยชน์ ซึ่งมิใช่การุณยฆาตตามที่ประกาศคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2563 และคำพิพากษาศาลปกครองได้ยืนยันไว้

4.4 รูปแบบทางนิติบัญญัติ

ในเชิงรูปแบบทางนิติบัญญัติ มีทางเลือกสองแนวทาง คือ ประการที่ 1 การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ให้ครอบคลุมการตั้งตัวแทนและลำดับผู้ตัดสินใจแทนหรือประการที่ 2 การตรากฎหมายเฉพาะว่าด้วยการตัดสินใจแทนทางสุขภาพขึ้นใหม่ ผู้เขียนเห็นว่าแนวทางที่เหมาะสมที่สุด คือ การผสมผสาน กล่าวคือ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติให้รองรับการตั้งตัวแทนและลำดับผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพ ควบคู่กับการบัญญัติให้ชัดเจนว่า การตัดสินใจแทนทางสุขภาพไม่อยู่ในความหมายของคำว่า ตัวการตัวแทน ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และอาจพิจารณาสร้าง “สภาพบังคับ” ในลักษณะเดียวกับกฎหมายว่าด้วยการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ป่วย ค.ศ. 1990 ของสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดให้สถานพยาบาลมีหน้าที่แจ้งสิทธิ สอบถาม และบันทึกการมีอยู่ของหนังสือแสดงเจตนาอย่างเป็นระบบ

สรุป

คำถามที่ว่า “ใครตัดสินใจแทนเมื่อผู้ป่วยหมดความสามารถในการตัดสินใจ” เผยให้เห็นช่องว่างของกฎหมายไทยที่มีเพียงสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนาของผู้ป่วยเอง แต่ขาดทั้งเครื่องมือให้ผู้ป่วยตั้งตัวแทนที่คงอยู่เมื่อไร้ความสามารถ และลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยายตามกฎหมาย ในขณะที่ในทางปฏิบัติครอบครัวกลับตัดสินใจแทนผู้ป่วยอยู่แล้วโดยปราศจากกรอบกฎหมายรองรับ และแม้กฎหมายลำดับรองของไทยจะพอมีร่องรอยที่รับรองแนวคิดเหล่านี้ไว้ แต่ก็ยังขัดแย้งกับตัวบทกฎหมายหลักที่บังคับใช้อยู่ บทความนี้ได้ถอดบทเรียนจากสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านเครื่องมือ คือ หนังสือมอบอำนาจที่อำนาจยังคงอยู่เมื่อผู้มอบอำนาจหมดความสามารถและลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย และในด้านข้อพึงระวัง คือ ความกระจัดกระจายและอัตราการใช้จริงที่ต่ำ พร้อมเสนอให้ประเทศไทยวางกรอบกฎหมายแบบลำดับชั้น 5 ชั้น ที่ทำให้บทบาทของครอบครัวในการตัดสินใจแทนมีสถานะทางกฎหมายและเป็นทางการ และเพิ่มเครื่องมือ

ตั้งตัวแทนโดยสมัครใจ โดยปรับให้สอดคล้องกับระบบประมวลกฎหมายของไทยและวัฒนธรรมที่มีครอบครัวเป็นศูนย์กลาง การปฏิรูปเช่นนี้จะช่วยให้การตัดสินใจในวาระสุดท้ายของชีวิตมีความชัดเจน เป็นธรรม และเคารพต่อทั้งศักดิ์ศรีของผู้ป่วยและคุณค่าของครอบครัวไปพร้อมกัน

ในเชิงคุณูปการทางวิชาการ บทความนี้มิได้เพียงชี้ให้เห็นช่องว่างของกฎหมาย หากแต่ได้เสนอ “โมเดลลำดับชั้นผู้ตัดสินใจแทนทางสุขภาพสำหรับประเทศไทย” ที่บูรณาการเครื่องมือตั้งตัวแทนโดยสมัครใจเข้ากับลำดับผู้ตัดสินใจแทนโดยปริยาย พร้อมมาตรฐานการตัดสินใจและกลไกกำกับ โดยปรับโครงสร้างจากกฎหมายต้นแบบของสหรัฐอเมริกาและบทเรียนของเยอรมนีให้เข้ากับระบบประมวลกฎหมายและบริบทครอบครัวของไทย องค์ความรู้ใหม่ที่บทความนี้สร้างขึ้นจึงอยู่ที่การวางกรอบวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นเพื่อจำแนกว่ากฎหมายไทยขาดส่วนใด และการออกแบบข้อเสนอเชิงนิติบัญญัติที่ทำให้บทบาทของครอบครัวซึ่งดำรงอยู่แล้วโดยพฤตินัยมีสถานะที่ชอบด้วยกฎหมายและตรวจสอบได้

เอกสารอ้างอิง

ฐากูร กาญจโนภาศ และศรัณย์ ธนพฤฒิวงศ์. (2567). การวางแผนดูแลล่วงหน้าในผู้สูงอายุ. *Ramathibodi Medical Journal*, 47(4): 46-60.

พิมอากรณ์ เสียมไหม, สายพิณ หัตถีรัตน์ และกิติพล นาควิโรจน์. (2565). แพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปและแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวของไทยเผชิญกับความท้าทายอะไรบ้าง เมื่อพูดคุยเรื่องการวางแผนดูแลล่วงหน้ากับผู้ป่วยระยะประคับประคองและครอบครัว: การวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารกรมการแพทย์*, 47(1): 94-102.

พิสิษฐ์ ศรีอัคคโภคิน. (2561). การสำรวจความรู้ความเข้าใจของนักกฎหมายไทยที่มีต่อเรื่องสิทธิผู้ป่วยและญาติในการปฏิเสธการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*, 1(1): 139-158.

Annas, G.J. (1991). The health care proxy and the living will. *N Engl J Med*, 324(17): 1210-1213.

Blackhall, L.J., Murphy, S.T., Frank, G., Michel, V., & Azen, S. (1995). Ethnicity and Attitudes Toward Patient Autonomy. *JAMA*, 274(10): 820-825.

Buchanan, A., & Brock, D.W. (1986). Deciding for others. *Milbank Q*, 64(Suppl. 2): 17-94.

Chutarattanakul, L., Jarusukthavorn, V., Dejkriengkraikul, N., Oo, M.Z., Tint, S.S., Angkurawaranon, C., & Wiwatkunupakarn, N. (2024). Misconception between palliative care and euthanasia among Thai general practitioners: a cross-sectional study. *BMC Palliative Care*, 23(1): 96.

Eisenberg, K.G. (1988). Privacy I: surrogate decision making for the terminally ill. *Annual Survey of American Law*, 1988(2): 353-384.

Foiles, T. (2007). State Surrogate Decision-Making Statutes: A Need for Change. *Adelphia Law Journal*, 16(1): 21-38.

Kutner, L. (1968). Due process of euthanasia: the living will, a proposal. *Ind. LJ*, 44: 539.

Limpawattana, P., Srinonprasert, V., Manjavong, M., Pairojkul, S., Chindaprasirt, J., Kaiyakit, S., Juntararuangtong, T., Yongrattanakit, K., & Kuichanuan, T. (2019). Thai medical students' attitudes regarding what constitutes a "good death": a multi-center study. *BMC Medical Education*, 19(1): 78.

Orentlicher, D. (2020). Cruzan and surrogate decision-making. *SMU Law Review*, 73(1): 155-162.

Paris, J., & O'Connell, K. (1991). The Patient Self-Determination Act of 1990. *Clinical Ethics Report*, 5: 1-10.

Perkins, H.S. (2007). Controlling death: the false promise of advance directives. *Ann Intern Med*, 147(1): 51-57.

Robertson, J.A. (1991). Cruzan and the constitutional status of nontreatment decisions for incompetent patients. *Georgia Law Review*, 25(5): 1139-1202.

Srinonprasert, V., Kajornkijaroen, A., Bangchang, P.N., Wangtrakuldee, G., Wongboonsin, J., Kuptniratsaikul, V., Kornbongkotmas, S., Assanasen, J., & Praditsuwan, R. (2014). A survey of opinions regarding wishes toward the end-of-life among Thai elderly. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 97(Suppl 3): S216-222.

Stonington, S., & Ratanakul, P. (2006). Is There a Global Bioethics? End-of-Life in Thailand and the Case for Local Difference. *PLoS Medicine*, 3(10): e439.

Strätling, M., Scharf, V.E., & Schmucker, P. (2004). Mental competence and surrogate decision-making towards the end of life. *Medicine, Health Care and Philosophy*, 7(2): 209-216.

Tengaumnuay, T. (2023). Advance Directives: The Thai Context. In D. Cheung & M. Dunn (Eds.), *Advance Directives Across Asia: A Comparative Socio-legal Analysis* (pp. 90-109). Cambridge University Press.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ
ในวารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์

2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น

3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง

4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ

5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าของผู้นิพนธ์บทความในวารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อน

2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น

3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัครหรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรมปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์แล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความการพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่า บทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันทีพร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์กำหนดรวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้ที่อื่นได้รับรู้

หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์
บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ
วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์ มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญาศาสนา ภาษาบาลีสันสกฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณามี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าหน้ากระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กะทัดรัด และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช้คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมลของผู้เขียนหลักและร่วม

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์

อย่างต่อเนื่องกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่นำมาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษาหรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปรความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทความวิชาการ

2.1 ชื่อเรื่อง

2.2 ผู้แต่ง

2.3 บทนำ

2.4 เนื้อหา

2.5 บทสรุป

3.6 บรรณานุกรม

3. บทวิจารณ์หนังสือ

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

3.2 ชื่อผู้วิจารณ์

3.3 บทวิจารณ์

3.4 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับตีพิมพ์เผยแพร่บทความในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญาศาสนา ภาษาบาลีสันสฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

การส่งต้นฉบับ

- E-mail: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ **srisuvarna2567@gmail.com**
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 249 ถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี 72000 โทร. 062 697 8932

การเขียนบรรณานุกรม/เอกการสารอ้างอิง

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*./ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)./สถานที่พิมพ์:/ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ.* กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations.* New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร*,/ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่ (ถ้ามี)),/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2563). ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาโทมัส ฮอบส์ *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(1), 48-72.

Foster, W.P. (2004). The decline of the local a challenge to educational leadership. *Education Administration Quarterly,* 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์*./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์,/ชื่อสาขาวิชา,/คณะ,/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินในท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). Contamination and bioaccumulation of tributyltin and tripheny ltincompounds in the Chinhae Bay system. *Korea. Master's thesis.* Department of Oceanography, Seoul National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง. *ชื่อบทความ./*[ออนไลน์]./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. *พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:http://research.krirk.ac.th/pdf. [25 ธันวาคม 2555]

จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา

บูรณาการกับศาสตร์ร่วมสมัย พัฒนาจิตใจและสังคม

Published by
Program in Buddhism, Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
http://www.spmcu.ac.th